

Mádl Ferenc Intézet Tudományos Közleményei

ISSN 2732–3242

Sorozatszerkesztő:

Prof. Dr. Szilágyi János Ede PhD, habil., intézetvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Sorozatszerkesztő bizottság:

Dr. F. Tóth Gábor, intézetvezető-helyettes, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Dr. Benyusz Márta, LLM főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Prof. Dr. Nagy Zoltán PhD, habil., főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Prof. Dr. Veress Emőd DSc, habil., főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, egyetemi tanár, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Sorozatmenedzser:

Dr. Ungvári Álmos, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem

A sorozat leírása:

Az *MFI Tudományos Közleményei* címet viselő könyvsorozat elsődleges célja, hogy a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézetben dolgozó kutatók eredményei számára publikációs platformot teremtsen. A könyvsorozat magában foglal magánjogi és közjogi munkákat is. A tudományos művek valamennyi jogász hivatásrend számára íródnak, s mind elméleti, mind gyakorlati jellegű tudásanyagot hivatottak átadni.

SZERKESZTETTE:
VERESS EMŐD

A KÖTELMI JOGOK
DINAMIKÁJA

ENGEDMÉNYEZÉS, FAKTORING,
SZERZŐDÉSÁTRUHÁZÁS, JOGÁTRUHÁZÁS
ÉS NOVÁCIÓ EGYES KELET-KÖZÉP-EURÓPAI
JOGRENDSZEREK BEN

MFI TUDOMÁNYOS
KÖZLEMÉNYEI | 9

**A kötelmi jogok dinamikája
Engedményezés, faktoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció
egy kelet-közép-európai jogrendszerekben**

ISBN: 978-615-6356-34-5

ISBN (e-könyv): 978-615-6356-35-2

<https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9>

Szerkesztő:

Prof. Dr. Veress Emőd DSc, habil.

Szakmai lektorok:

Prof. Dr. Vékás Lajos DSc

professor emeritus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
akadémikus

Dr. Leszkoven László PhD

egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Dr. Bojan Pajtić PhD

egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem Jogtudományi Kar

Technikai szerkesztő:

Dr. Székely János

A kézirat lezárva: 2023. április 30.

Nyomdai előkészítés, tördelés és borítóterv:

Idea Plus (Kolozsvar)

Fazakas Botond, Könczey Elemér

Korrektúra: Szenkovics Enikő

Nyomdai kivitelezés: AK Nyomda Kft.

Felelős vezető: Káldor Gábor

Martonvásár, 2023

Szerzők:

Dr. Szymon Byczko PhD (2.5. és 5.5. fejezet)

egyetemi tanár, Łódzi Egyetem

Dr. Dudás Attila PhD (1.7., 2.7., 3.7., 4.7. és 5.7. fejezet)

rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Dr. Fegyveresi Zsolt PhD (2.1., 2.4., 2.6. és 2.9. fejezet)

vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Ilyés Kinga (5.1., 5.4., 5.6. és 5.9. fejezet)

kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
Ph.D. hallgató, Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Dr. Bartosz Kucharski PhD (3.5. és 4.5. fejezet)

egyetemi tanár, Łódzi Egyetem

Dr. Suri Noémi PhD (1.2., 2.2., 3.2., 4.2. és 5.2. fejezet)

vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Székely János PhD (4.1., 4.4., 4.6. és 4.9. fejezet)

egyetemi adjunktus, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka (1.3., 1.8., 2.3., 2.8., 3.3., 3.8., 4.3., 4.8., 5.3. és 5.8. fejezet)

vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
Ph.D. hallgató, Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Prof. Dr. Veress Emőd DSc, habil. (Indokolás, 1.1., 1.4., 1.6., 1.9., 3.1., 3.4., 3.6. és 3.9. fejezet)

főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi tanár, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Dr. Katarzyna Zombory PhD (1.5. fejezet)

vezető kutató, Közép-európai Akadémia

Tartalomjegyzék

Indokolás	11
1. Engedményezés	13
1.1. Alapvetés	13
1.2. Ausztria	17
1.2.1. Jogforrás. Alapvető fogalmak	17
1.2.2. Az engedményezés feltételei	18
1.2.3. A törvényi engedményezés és a jogátruházás	19
1.2.4. Jövőbeli követelések engedményezése	20
1.2.5. Az engedményezés tárgya	20
1.2.6. Jogok és kötelezettségek, felelősség	21
1.2.7. Hitelbiztosíték célú felhasználás	22
1.2.8. Egyéb alakzatok	26
1.3. Csehország	30
1.3.1. A szabályozás története	30
1.3.2. Az engedményezés mechanizmusa	36
1.3.3. Az engedményezés tárgya	38
1.3.4. Az engedményezési szerződés	43
1.3.5. Az engedményezés joghatásai	46
1.3.6. Az adós értesítése	47
1.3.7. Behajthatóság, kezesség, kifogások	48
1.4. Magyarország	51
1.4.1. Alapvetés	51
1.4.2. Az engedményezési szerződésről általában	52
1.4.3. Az engedményezhető követelés meghatározása	53
1.4.4. Engedményezést kizáró kikötés	55
1.4.5. Az engedményezés joghatásai	56
1.4.6. Többszöri engedményezés	61
1.4.7. Utólagos engedményezés	62
1.5. Lengyelország	62
1.5.1. Jegtörténeti előzmények. Meghatározás	62
1.5.2. Az engedményezés jogalapja	63
1.5.3. Az engedményezés tárgya	68
1.5.4. Az engedményezés joghatásai	72
1.6. Románia	80
1.6.1. Az engedményezés fogalma	80
1.6.2. Az engedményezés szerződéses kizárása	81
1.6.3. Az engedményezés joghatásai	82

1.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia	86
1.7.1. Szerbia	86
1.7.2. Horvátország	99
1.7.3. Szlovénia	106
1.8. Szlovákia	111
1.8.1. A szabályozás története	111
1.8.2. Az engedményezés mechanizmusa	114
1.8.3. Az engedményezési szerződés (pactum de cedendo)	117
1.8.4. Az engedményezés tárgya	120
1.8.5. Az engedményezés joghatásai	125
1.8.6. Az engedményezett követelés behajtása	127
1.9. Következtetések	129
2. Faktoring	133
2.1. Alapvetés	133
2.2. Ausztria	135
2.3. Csehország	136
2.4. Magyarország	138
2.5. Lengyelország	145
2.6. Románia	152
2.7. Szerbia, Horvátország, Szlovénia	160
2.7.1. Szerbia	160
2.7.2. Horvátország	165
2.7.3. Szlovénia	167
2.8. Szlovákia	168
2.9. Következtetések	170
3. Szerződésátruházás	173
3.1. Alapvetés	173
3.2. Ausztria	174
3.3. Csehország	175
3.4. Magyarország	183
3.5. Lengyelország	186
3.6. Románia	201
3.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia	204
3.7.1. Szerbia	204
3.7.2. Horvátország	208
3.7.3. Szlovénia	209
3.8. Szlovákia	211
3.9. Következtetések	212

4. A harmadik személy általi teljesítés joghatásai (szubrogáció, más jogcímmel megtérítési igény keletkezése)	217
4.1. Alapvetés	217
4.2. Ausztria	220
4.3. Csehország	222
4.4. Magyarország	227
4.5. Lengyelország	231
4.6. Románia	236
4.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia	242
4.7.1. Szerbia	242
4.7.2. Horvátország	244
4.7.3. Szlovénia	246
4.8. Szlovákia	247
4.9. Következtetések	250
5. Újítás (nováció)	253
5.1. Alapvetés	253
5.2. Ausztria	256
5.3. Csehország	258
5.4. Magyarország	260
5.5. Lengyelország	278
5.6. Románia	284
5.7. Szerbia, Horvátország, Szlovénia	293
5.7.1. Szerbia	293
5.7.2. Horvátország	297
5.7.3. Szlovénia	300
5.8. Szlovákia	304
5.9. Következtetések	307
Felhasznált irodalom	311
Általános	311
Ausztria	312
Csehország	313
Magyarország	319
Lengyelország	322
Románia	328
Szerbia	331
Horvátország	333
Szlovénia	334
Szlovákia	335

Indokolás

A kötelmi jog, önmagán túlmutatóan, a jogrendszer egészének – így a közjognak is – olyan évezredes múltú és erejű háttere, amelynek vizsgálata kimeríthetetlen feladatokat ró a jogászokra. Kötelmi jogra emlékeztető viszonyok az adójogban is kialakulnak, közigazgatási vagy közjogi szerződéseket azonosíthatunk, szerződésszerű viszonyok az alkotmányjog világában is megjelennek (gondoljunk a koalíciós megállapodásokra vagy akár a kormányprogramra). De nyilván a kötelmi jog leginkább önmagáért fontos, mint a társadalom működtetéséhez legalább két alapvető technikát biztosító jogterület. Ez a két kulcsfontosságú technika a szerződés és a kártérítés. Kötelmi jogi kutatást kezdeményezni és folytatni emiatt mindig aktuális.

A jelen kötet egy ilyen első, összehasonlító jellegű kutatási erőfeszítés összegzése, amely a kötelmi jogok dinamikájához kapcsolódóan vizsgál egyes fontos, gyakorlati jelentőségű kérdéseket. A kötelmi jogok „dinamikája” nagyon változatos jogi helyzeteket foglal magába, alapvetően a kötelem alanyában bekövetkező minden olyan változást, amely a kötelmet nem szünteti meg visszafordíthatatlanul. Még a nováció (újítás) intézményét is idesorolhatjuk, amely ugyan megszüntet egy kötelmet, viszont azt csakis azért szünteti meg, hogy új kötelmi viszonytal (új elemet tartalmazó kötelemmel) helyettesítse, így végső soron az újítás is csupán a kötelem sajátos „átalakításának” tekinthető. Ugyanígy a kötelmek dinamikájának tágan értelmezett keretébe lehet sorolni akár a kötelem öröklés útján történő átruházását is, hiszen itt is bekövetkezik alanycsere, valamelyik fél helyére a szerződésben az örökös lép. Nyilván nem volt cél ezért a kötelem dinamikáját az összes lehetséges nézőpontból megvizsgálni. A kiválasztást, a tárgy behatárolását alapvetően az elemzett intézmények gazdasági jelentősége adta. A kötelem dinamikájához kapcsolódóan azokat a jogi technikákat és mechanizmusokat szerettük volna elemezni, amelyek a kötelmi jogokra mint forgalomképes gazdasági értékre tekintenek. Ahogy például a Szladits Károly által szerkesztett klasszikus Magyar magánjog c. kötetben az engedményezés kapcsán Villányi László leszögezte: *„A jog védi a hitelezőnek azt az érdekét, hogy a követelésről, éppenúgy, mint a testi vagyontárgyokról, rendelkezhesék, azt értékesíthesse.”* Ezért eleve kizártuk a kutatás köréből az öröklés vagy élők közötti jogutódlás útján történő átruházásokat. A cél elsősorban a jogosulti oldalon történő alanyváltozások vizsgálata volt. A kötelezetti oldalon történő alanycserét csak e kérdés megértéséhez szükséges mértékben elemeztük (például egyes jogrendszerek a szerződésátruházást külön szabályozás hiányában az engedményezés és a tartozásátvállalás együttes alkalmazásával érik el). Így az engedményezésre,

a szerződésátruházásra, a jogátruházásra/szubrogációra/megtérítési igényre (amely körben a különböző vizsgált jogrendszerek között a legnagyobb dogmatikai és gyakorlati eltérések azonosíthatóak), a faktoringra és a novációra koncentráltunk, ezt tettük a kutatás tárgyává.

A kutatásunk összehasonlító jogi fókuszú, ráadásul Kelet-Közép-Európa jogrendszereire koncentrált, amelyeket alapvetően nem, vagy csak igen ritkán „szoktak” ilyen kontextusban tanulmányozni. Általában valamely meghatározó nyugati jogrendszerre (német, francia, svájci) tekintve végzünk összehasonlító jogi kutatásokat. Ez a módszer is helyes, ugyanakkor nem lehet kizárólagos, hiszen térségünkben a sajátos jogi tudás olyan rétegei alakultak ki, melyeket a közös történelmi tapasztalat köt össze, kapcsol egybe, tesz érthetővé. Ráadásul a térségen belüli gazdasági kapcsolatok jelenlegi szintje és elvárt fejlődése is indokolja az üzleti együttműködés szempontjából fontos jogintézmények alapos kutatását, kölcsönös megismerését. A nemzetközi magánjogi normák vagy a felek megállapodása is egyre gyakrabban jelölik ki alkalmazandó jogként a térség valamelyik jogrendszerét. A határon átnyúló gazdasági kapcsolatok intenzitása egyre nagyobb e térségben. Ezért tettük a vizsgálat tárgyává a cseh, a horvát, a lengyel, a magyar, az osztrák, a román, a szerb, a szlovák és a szlovén szabályozást.

E rövid bevezetőben már jeleztem, hogy első ilyen közös kutatási erőfeszítésről van szó, ráadásul többszerzős műről. Ezért minden erőfeszítés ellenére az anyag egységesége nem teljes. Viszont számos érdekes, újszerű információ, meglátás, elemzés található e kötetben, amelyet így elméleti és gyakorló jogászoknak is érdemes forgatniuk. Reméljük, hogy használható munkaeszközt adunk kollégáink kezébe.

A szerkesztő

1. Engedményezés

1.1. Alapvetés

Általánosan elfogadott szabály, hogy a kötelezett rendszerint túrni tartozik, hogy az eredeti jogosult helyett, jogosulti minőségben más léphessen fel ellene, kinek irányában őt ugyanazon kötelek terhelik, melyek az eredeti jogosult irányában fennálltak.¹ A jog védi a jogosultnak azt az érdekét, hogy a követelésről, éppen úgy, mint a testi vagyontárgyokról rendelkezeshessék, azt értékesíthesse.² Az engedményezés gazdasági jelentősége kétségtelen: a követelés forgalmképessé tételével a polgári forgalom lehetőségei számos körben, a dolgok forgalmán túlmenően bővülnek. Az engedményezés így elősegíti a pénzáramlást: az engedményező azonnali készpénzhez juthat azáltal, hogy eladja (a például később lejáró) követelést az engedményesnek. Ez segíthet a pénzáramlás

1 Zlinszky, 1899, 620. o.

2 Villányi, 1941, 131. o.

Dr. Dudás Attila PhD
rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Dr. Suri Noémi PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Prof. Dr. Veress Emőd DSc, habil.
főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi tanár, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Dr. Katarzyna Zombory PhD
vezető kutató, Közép-európai Akadémia

Dudás, A., Suri, N., Szinek Csütörtöki, H., Veress, E., Zombory, K. (2023) 'Engedményezés' in Veress, E. (szerk.) *A kötelmi jogok dinamikája. Engedményezés, faktoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció egyes kelet-közép-európai jogrendszerekben*, 13–131. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9_1

javításában és a likviditás biztosításában. Az engedményezés a kockázatok szempontjából is értelmezhető. Ugyanis az engedményezés lehetőséget ad a kockázatok megszüntetésére és csökkentésére. Az engedményező elkerülheti a követelés kockázatát és bizonytalanságát azáltal, hogy átruházza azt egy másik félre. Az engedményes pedig lehetőséget kap arra, hogy a követelést (például névértékénél alacsonyabb áron) megszerezve profitáljon belőle, miközben elfogadja a kockázatot.

Az engedményezés teszi lehetővé a követelések tömeges forgalmát is, amely az üzleti életben fontos. Ahogy az engedményezés szerepét általánosan is értékelték: a pénzkövetelések forgalma nemzetgazdasági szempontból a dolgok forgalmával összehasonlítható fontosságú szerepet tölt be.³ A pénzkövetelések forgalmának legfontosabb eszköze pedig az engedményezés.

Az engedményezés lényege, hogy a jogosult követelését szerződéssel másra átruházza (engedmény).⁴ Az engedményezés szerződés, a szerződésekre vonatkozó általános érvényességi feltételeknek meg kell felelnie. Az engedmény rendelkező jogügylet az engedményező és az engedményes között. Érvényességéhez ezért az engedményező részéről ügyleti és rendelkező képesség szükséges.⁵ Általánosan az engedményezés nem alakisághoz kötött ügylet, viszont a bizonyíthatóság érdekében általában okiratba foglalják.

A szerződés megkötésével az új jogosult – az engedményes – lép az eddigi jogosult – az engedményező – helyébe. Vagyis az engedményezésről szóló szerződést az engedményezőnek (eredeti jogosultnak) az engedményessel (az új jogosulttal) kell megkötnie.

Az engedményes és a kötelezett között a jogviszony ugyanaz marad, mely az engedményező és a kötelezett között fennállott. Az engedmény az engedményes részéről szigorúan származékos jogszerzés; az engedményes tehát nem szerezhet több jogot, mint amennyi az engedményezőt megillette (*nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*).⁶ Ezért általánosan elismert, hogy sem a kötelezett hozzájárulása, de még az értesítése sem érvényességi kelléke az engedményezésnek.⁷

A követelés átruházásával az a szolgáltatás, amelyet a kötelezettnek teljesítenie kell, változatlan marad. Mivel a kötelezettséget az engedményezés nem teszi súlyosabbá, ezért nincs tehát ok arra, hogy a jog az átruházáshoz a kötelezett beleegyezését is megkívánja.⁸ Nyilván a gyakorlatban ténylegesen a kötelezett helyzete terhesebbé válhat akkor is, ha a kötelezettség szigorú jogi értelemben vett tartalma változatlan marad.

3 Vékás, 2019.

4 A magyar jogban az engedményezésről monografikus igényvel lásd Gárdos, 2010a.

5 Villányi, 1941, 135. o.

6 Villányi, 1941, 133. o.

7 Raffay, 1909a, 261. o.

8 Villányi, 1941, 131–132. o.

*„Az engedményes esetleg könyörtelenebb lesz a követelés behajtásában, mint az engedményező lett volna, talán személyes ellensége az adósnak, vagy olyan személy, akivel szemben ez társadalmi tekintetek okából nem szívesen áll kötelezettségben stb. De a mai jog az adósnak ezeket az érdekeit a hitelező említett rendelkezési érdekével szemben nem védelmezi.”*⁹

Ugyanezt másképp is megfogalmazták: nem mindig közömbös, hogy ki a jogosult, mert az engedményes lehet inhumánus, kellemetlen hitelező is.¹⁰

A kötelezett értesítése az engedményezésnek ugyan nem érvényességi kelléke, mégis kívánatos az engedményesre nézve, mert a kötelezett csak akkor köteles neki teljesíteni, ha az engedményezést az engedményező, vagy az engedmény igazolásával az engedményes juttatta tudomására. A kötelezett az értesítésig joghatályosan teljesíthet az engedményezőnek is, aki ugyan köteles a felvett szolgáltatást az engedményesnek kiadni, de ha ezt nem tenné, az engedményes pert kénytelen indítani ellene, és esetleg nem talál fedezetet.¹¹

Ahogy már jeleztük, az engedményes egészen az eredeti jogosult jogaiba lép, de több jogot, mint amennyivel az bírt, a maga részére nem igényelhet. Ebből kifolyólag a kötelezett az engedményes ellen általában jogosítva van mindazon kifogásokat érvényesíteni, melyeket az engedményező ellen érvényesíteni jogában állott volna.¹² A kötelezett az engedményezőhöz való jogviszonyából eredő kifogásait az engedményesnek is ellenvetheti, feltéve, hogy a kifogások oly alapon illetik meg, amely már megvolt, amikor az engedményről a kötelezett értesítést kapott.

Engedményezni lehet a kétoldalú (szinallagmatikus, viszonos) szerződésből eredő követeléseket is. Természetesen ezáltal nem szállnak át az engedményesre az engedményezőnek a szerződésből eredő kötelezettségei, hanem a jogviszony továbbra is az eredeti felek között marad fenn, és ha az engedményező ebből eredő kötelezettségeit nem teljesíti, ezt a kötelezett az engedményessel szemben felhozhatja.¹³

A kötelezett mindaddig, amíg az engedményező vagy az engedményes nem értesíti őt az engedményről, továbbra is az engedményezőt tekintheti jogosultnak. Az engedményesnek, ha ő értesíti a kötelezettet, e minőségét egyidejűleg az engedményezőtől kiállított engedményi okirattal kell igazolnia. Az értesítés hatálytalan, ha azt a kötelezett ilyen okirat fel nem mutatása miatt haladéktalanul visszautasítja.

9 Villányi, 1941, 132. o.

10 Raffay, 1909a, 264. o.

11 Raffay, 1909a, 262. o.

12 Zlinszky, 1899, 622. o.

13 Villányi, 1941, 137. o.

Hagyományosan a legtöbb követelés engedményezhető, azonban ez a kör nem teljes. Egyfelől azt a követelést, amely a szolgáltatás természeténél fogva szorosan a jogosult személyéhez van kötve, nem lehet átruházni. Ugyanígy, adott körben a felek is rendelkezhetnek arról, hogy a követelés átruházhatóságát megállapodásukkal zárják ki.

A követeléssel együtt a hitelbiztosítékok is átszállnak az engedményesre.

Az engedményező általában köteles az engedményest a követelés érvényesítéséhez szükséges felvilágosítással ellátni, és a birtokában levő bizonyító okiratokat neki kiszolgáltatni.

Az engedményező, ha a követelést visszteher fejében ruházta át, eladóként szavatol az engedményesnek a követelés fennállásáért, bírói úton érvényesíthetőségéért és tehermentességéért. Hogy mennyiben szavatol e tekintetben ingyenes átruházás esetében, azt általánosan az ajándékozásra vonatkozó szabályok szerint szokták a különböző jogrendszerek megítélni. A szavatosságot kizártnak kell tekinteni abban az esetben, ha az engedményező a követelést mint bizonytalant ruházta át. Ha az átruházáskor behajtható volt a követelés, s utóbb az engedményes mulasztásából vált behajthatatlanná, az engedményező szavatossága megszűnik.¹⁴

Különböző megoldások léteznek arra az esetre, hogy az engedményező szavatol-e a visszteher fejében átruházott követelés behajthatóságáért is. Ha létezik ilyen, a törvényből fakadó és nem szerződésben kikötött szavatosság, akkor az engedményező általában csak a kapott visszteher értéke erejéig szavatol.

A gyakorlatban előfordulhat az is, hogy az eredeti jogosult a már átruházott követelést újból másnak engedményezi (többszörös engedményezés), és a kötelezett csak a későbbi engedményről kap megfelelő értesítést. Ilyen esetben, általában mindaddig, amíg a korábbi engedményről értesítést nem kap, a későbbi engedményest tekintheti jogosultnak. Ha pedig a későbbi engedményesnek teljesített, és az jóhiszemű, akkor a kötelezett teljesítése jogszerű, és az engedményes is megtarthatja a teljesítést. Alternatív megoldás lehet, ha a későbbi engedményes az alaptalan gazdagodás visszatérítésének szabályai szerint köteles a kötelezettől kapott szolgáltatást a korábbi engedményesnek kiadni. Ha mindkét engedményezésről egyidejűleg értesül a kötelezett, úgy, hogy az átruházások egyikének korábbi voltáról is értesül, akkor csak ezen korábbi jogszerzőnek teljesíthet jogérvényesen.¹⁵

Az engedményezés szabályozása, akkor is, ha főbb vonalaiban azonos a vizsgált jogrendszerekben, számos – sokszor komoly gyakorlati jelentőségű – részletkérdésben

14 Raffay, 1909a, 265. o.

15 Zlinszky, 1899, 624. o.

eltér, ahogy ez a következő alfejezetekből kiderül, bizonyítékként a polgári jog komplexitásának és szépségének.

1.2. Ausztria

1.2.1. Jogforrás. Alapvető fogalmak

Az Osztrák Szövetségi Köztársaságban az engedményezés alapvető szabályait az osztrák Polgári törvénykönyv (ABGB) 1392. §, 1394. §, 1395. § II. mondat, 1396. § és 1442. § rendelkezései tartalmazzák. Az engedményezés fogalmát és általános normáit az ABGB 1392. §-a szabályozza.

A jogszabályi környezet áttanulmányozását követően megállapítható, hogy az osztrák szabályozás az adósvédelem (kötelezett védelem) talaján áll. A szabályozás célja, hogy megakadályozza, hogy az engedményezés során a kötelezett jogállásában változás következzen be. Ugyanakkor az ABGB nemcsak a kötelezettet, hanem az engedményes jogait is védi: az engedményezés az engedményes jogaiban nem keletkeztethet többkötelezettséget (a kötelezett helyzete nem súlyosbodhat, *Schlechterstellungsverbot*).¹⁶

Az ABGB 1392. §-a törvényi fogalom meghatározása szerint: „*Ha egy követelést egyik személyről a másikra ruháznak át, és az utóbbi elfogadja azt, a jog megváltozása az új hitelező megjelenésével következik be. Az ilyen cselekményt engedményezésnek nevezünk, és az engedményezés történhet fizetéssel vagy anélkül.*”

Az osztrák jogban egy követelés jogi felelősségének átruházását nevezük engedményezésnek. *Lukas* megfogalmazása szerint a jogügyleten alapuló engedményezés egy fennálló kötelezettségre vonatkozó elidegenítési ügyletként hat.¹⁷ Az engedményezés során a követelés változatlan marad, csak annak alanyaiban történik változás, a korábbi hitelező, az ún. engedményező (*Altgläubigers, Zedent*) helyébe új hitelező, az ún. engedményes (*Neugläubiger, Zessionar*) lép. A hitelező személyében történő változás a kötelezett (*abgetretenen Schuldners, Zessus*) kötelezettségeit nem érinti. Az engedményezést követően az engedményező sem maga, sem az engedményes számára nem követelhet teljesítést.

Az engedményezés alapulhat jogügyleten, bírósági határozaton vagy kifejezetten törvényi rendelkezésen is.¹⁸ Az ABGB a jogügyleten alapuló engedményezés szabályait

¹⁶ Lukas, 2017.

¹⁷ Lukas, 2017.

¹⁸ Lukas, 2000, 7. és köv. pontok.

határozza meg az engedményezés alapvető formájaként, általános szabályaként (az ABGB 1392. §-a ennek részletszabályait tartalmazza), s a bírósági határozaton vagy törvényi rendelkezésen alapuló engedményezés ehhez képest különös szabályként értelmezendő.

1.2.2. Az engedményezés feltételei

A jogügyleten alapuló engedményezéshez – az érvényes jogcímen túl – csak az engedményező és az engedményes közötti akarategyezés szükséges,¹⁹ nincs szükség az adós jóváhagyására (hozzájáruló nyilatkozatára) vagy akár beleegyezésére sem.²⁰

A szerződés tekintetében az ABGB nem ír elő formakényszert, az konszenzuális.²¹ Fontos azonban, hogy a megállapodásból kitűnjön, hogy az engedményező helyett az engedményes lesz a követelés hitelezője, és ennek következtében a hitelező jogállásában változás következik be. Az engedményezési keretszerződés esetében sincs írásbeli formai követelmény, de okozati rendelkezési/elidegenítési ügyletként egy érvényes jogügyletet feltételez. A (követelés) vásárlását és adományozását gyakran kötelezettségvállalási ügyletnek tekintik. Az engedményezés közvetlenül az adóssal szemben hoz létre jogokat. Nem felel meg az engedményezés törvényi feltételeinek egy olyan jogügylet, amely csak belső megállapodáson alapul, s az ilyen megállapodás ugyanígy nem tekinthető az ún. „csendes” (a kötelezett iránt nem közölt) engedményezés fajtájának sem.

Bár maga az engedményezési szerződés egy formakényszertől mentes, megállapodáson alapuló ügylet, a formai követelményeknek való megfelelés mégis számításba jöhet, amikor a mögöttes (alap-) ügylet egy bizonyos forma betartását feltételezi. Ilyenre hozhatók fel példaként az adós értesítésére előirányozott szabályok, amelyek az engedményezést rögzítő okirat átadását írják elő, illetve házastársak közötti engedményezés esetén a Jegyzői okiratokra vonatkozó törvény (*Notariatsaktsgesetz*, a továbbiakban: *NotAktsg*) 1. § (1) bek. előírásai. Ha az alapügylet érvényességéhez a jogszabály valamilyen forma megtartását írja elő, ennek megsértése esetén maga az engedményezés is érvénytelen lesz.

Az ún. teljes engedményezés (*Vollzession*) esetén a fedezeti ügylet és a rendelkezési/elidegenítési ügylet egybeesése által az engedményezendő követelés az engedményezési szerződés időpontjában az engedményezőről az engedményesre száll.²²

19 Egyes esetekben az engedményezési kötelezettség a szerződés (kiegészítő) értelmezéséből fakadhat.
20 Lukas, 2017.

21 ÖBA 1988, 1128; SZ 62/32 = ÖBA 1990, 55 = wbl 1989, 227; ÖBA 1988, 1120.

22 SZ 48/2; 48/81 = EvBl 1976/24; JBl 1982, 143.

Egy követelés ingyenes (ajándékozás útján történő) engedményezése abban az esetben érvényes közjegyzői okiratba foglalása nélkül, ha dologi ügyletként, valós átadás-átvétel útján történik.²³ Vagyis az ingyenes engedményezés feltétele akár egy közjegyzői okirat, akár az engedményezett dolog (tartozást rögzítő okirat) tényleges átadása és átvétele. Az iratok átadása akkor tekinthető e kritériumnak megfelelőnek, ha ezt követően az engedményes jogszerűen tudja érvényesíteni a követelést a kötelezett szemben. Például jelige nélküli takarékbetétkönyv esetén elegendő annak átadása, korlátozott átruházhatóságú takarékbetétkönyv esetén azonban a jeligét is közölni kell. Az ajándékozási szerződés formahiánya az engedményezett követelés kiegyenlítésével orvosolható.²⁴

A hatályos osztrák szabályozás – ellentétben a régi jogirodalmi álláspontokkal – az engedményezéshez nem kíván meg speciális eljárási rendet (ún. *modust*). Ez alól kivételt képez az immateriális javak átadása, melyről az engedményezési szerződésben külön rendelkezni szükséges.

Fontos azonban, hogy az engedményezésnek mindenkor jogalappal kell rendelkeznie. A jogalap leggyakoribb fajtái az adásvétel, a csere, illetve az ajándékozás. Az engedményezés ekképpen két szerződésen alapul, egy ún. rendelkezési/elidegenítési ügyleten (adásvételi, csere- vagy ajándékozási szerződés), és egy fedezeti ügyleten (engedményezési keretszerződés). Ez a két szerződés akár azonos okiratba is foglalható.

1.2.3. A törvényi engedményezés és a jogátruházás

A törvényen/jogszabályon alapuló engedményezés esetén a jogátszállás a törvény erejénél fogva következik be. Erre hozható fel példaként az ABGB 1358. §-a, az Általános társadalombiztosítási törvény (*Allgemeines Sozialversicherungsgesetz*, a továbbiakban: ASVG) 332. §-a, valamint a Biztosítási szerződésekre vonatkozó törvény (*Versicherungsvertragsgesetz*, a továbbiakban: VersVG) 67. §-a. Az osztrák jogban arra is találunk példát, hogy a jogszabály engedményezési kötelezettséget ír elő, így az Ingatlanfejlesztési szerződésekre vonatkozó törvény (*Bauträgervertragsgesetz*, a továbbiakban: BTVG) 16. §-a.

Ki kell még emelni az ABGB 1422. §-ában szabályozott ún. kényszerű engedményezést (*notwendige Zession*), amikor egy harmadik személy mind alakilag, mind tartalmilag idegen kötelezettséget teljesít, és korábban vagy ezzel egyidejűleg követeli a hitelezői jogok számára engedményezését. Jogszabályon alapuló engedményezés esetén annak

23 Gesetz vom 25. Juli 1871, betreffend das Erforderniß der notariellen Errichtung einiger Rechtsgeschäfte (Notariatsaktsgesetz; a továbbiakban: NotAktsG), StF: RGBl. Nr. 76/1871, 1. §, (1) bek., d. betű.

24 Heidinger, 2021, 1394. §.

nem feltétele a kötelmi viszonyba belépő harmadik személy és az engedményező közötti megállapodás, elegendő az adós beleegyezése (ABGB 1424. §).

1.2.4. Jövőbeli követelések engedményezése

Az osztrák szabályozás lehetővé teszi olyan követelések engedményezését, amelyek jogalap hiányában még nem jöttek létre, vagy – az engedményező mérlegelésétől függetlenül – csak a jövőben válnak esedékessé. Ezeket nevezzük jövőbeli követeléseknek.²⁵

Jövőbeli követelések engedményezése esetén a követelésekkel szemben egyes speciális követelményeknek kell érvényesülniük: a követelésnek egyedileg meghatározottnak kell lennie, és érvényesítéskor minden kétséget kizáróan megállapítható kell legyen, hogy az engedményezési szerződés alapján fennálló engedményezett jogról van szó.²⁶ A bírói gyakorlatban arra is találunk példát, hogy jövőbeli követelések engedményezése esetén még az sem szükségszerű, hogy a kötelezett személye meghatározott (ismert) legyen, abban az esetben, ha ez a követelés későbbi meghatározásához nem szükséges.²⁷

Az engedményezőnek és a kötelezettnek a követelés tartalmára vonatkozó közös rendelkezése hatálytalan, amennyiben azt a kötelezett egyedül nem tudja gyakorolni (például rendes felmondási jog esetén).²⁸ Így az engedményező már nem tud a kötelezettel olyan megállapodást kötni, amely csökkenti tartozását.

Ha az engedményező az engedményezést követően, de a jövőbeni követelés felmerülése előtt fizetéképtelenné válik, ez nem akadályozza meg az engedményest a követelés érvényesítésében, feltéve, hogy a fizetéképtelenség bekövetkeztekor legalább a követelés jogalapja létezett.

1.2.5. Az engedményezés tárgya

Az ABGB 1392. §-a alapján minden elidegeníthető jog engedményezés tárgya lehet. Ez alól kivételt képeznek a szigorúan személyhez kötött jogok, amelyek természetüknél fogva nem ruházhatók át. Speciális szabály vonatkozik a bemutatóra szóló értékpapírra,

²⁵ Fogalommeghatározásáról lásd Beig, 2007, 4. és köv. o.; ECLI:AT:OGH0002:1927:RS0032906.

²⁶ 1 Ob 899/27 = SZ 9/281; 1 Ob 996/28 = SZ 10/367; 3 Ob 83/68 = EvBl 1969/15; 6 Ob 91/73 = SZ 46/48; 4 Ob 562/82 = SZ 55/170; 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154.

²⁷ 3 Ob 83/68 = EvBl 1969/15; 8 Ob 569/90 = JBl 1992, 46. Egy ezzel ellentétes álláspontért lásd 1 Ob 899/27 = SZ 9/281; 1 Ob 996/28 = SZ 10/367.

²⁸ 7 Ob 126/02 h = wobl 2004/43 (idézi Beig, 2007); lásd továbbá a szerző kritikái álláspontját; Beig, 2007, 59. és köv. o.

amely már az átadás útján is engedményezhető (az inkorporáció elve alapján), a birtoklason kívül nem szükséges egyéb igazolás az engedményezés érvényességéhez.

Az engedményező felelőssége mind a jogügyleten, mind a jogszabályon alapuló engedményezés esetében korlátozott, csupán rosszhiszeműség (csalás) esetén áll fenn.²⁹

1.2.6. Jogok és kötelezettségek, felelősség

Az ABGB 1394. §-a alapján az engedményezés során az engedményest ugyanazon jogok illetik meg, mint az engedményezőt (az átruházó jogai megegyeznek az átvevő jogaival).

Az engedményezési szerződés csak az átadó (engedményező) és a követelés átvevője (engedményes) között jön létre; de nem teremt új kötelezettséget a kötelezett és az engedményes viszonyában. Ezért az adós mindaddig jogosult fizetni az engedményezőnek, vagy más módon megegyezni vele, amíg számára nem válik ismertté az engedményes személye. Azt követően, hogy a kötelezett számára ismertté válik az engedményes személye, már csak a követeléssel szembeni kifogások előterjesztésének joga illeti meg.

Az osztrák szabályozás lehetővé tesz az olyan szerződéses kikötést, amellyel a hitelező követelésének az engedményezhetőségét *kizárja* (*pactum de non cedendo, non-assignment clause* vagy *antiassignment clause*). Az ABGB 1396a. §-a szerint ennek feltétele, hogy azt a felek részletesen megtárgyalták, és az eset összes körülményére figyelemmel nem eredményezheti a hitelezői jogok súlyos megsértését (a hitelezőnek nem okozhat súlyos hátrányt).

Ugyanakkor egy ilyen engedményezést kizáró kikötés nem eredményezheti az engedményezés érvénytelenségét. Az engedményezést kizáró kikötés megsértése a kötelezettnek az engedményezővel szemben fennálló jogait nem érinti, de a követelés ellen nem emelhet kifogást. Az engedményes pusztán azért nem tartozik felelősséggel az adóssal szemben, mert tisztában volt az engedményezés tilalmával. Ezen szabályok nem vonatkoznak egy közjogi jogi személy vagy az általa alapított intézmény és a támogatást igénylő között létrejött engedményezési tilalomra.

Az ABGB 1397. §-a alapján: „*aki követelést fizetés nélkül engedményez, vagyis (el)ajándékoz, az érte már nem tartozik felelősséggel*”. E szabály akként értendő, hogy amennyiben az engedményezés ajándékozáson (ajándékozási szerződésen) alapul, az engedményező felelőssége az átadást követően megszűnik.

²⁹ ABGB 1424. §.

Ha az engedményezés nem készpénzzel történik, az átadó felelősséggel tartozik az átvevő felé mind a követelés helyességéért, mind a behajthatóságáért, de csak annyiban, amennyit az engedményestől kapott.

Amennyiben az engedményes a követelés behajthatóságáról nyilvános zálogkönyvekből tájékozódhatott, a követelés behajthatatlanságára tekintettel kártérítésre utóbb nem jogosult. Az engedményezőt nem terheli felelősség az olyan esedékességkor behajtandó követelésért sem, amely pusztán véletlen vagy az átvevő mulasztása miatt vált behajthatatlanná (ABGB 1398. §). Ilyen hibát követhet el az engedményes például, ha a követelést esedékességkor nem érvényesíti (nem szünteti meg), vagy a fizetési határidő lejárta után nem hajtja be a követelést, illetve nem kezdeményezi (nem indítja meg) határidőben a bírósági végrehajtást.

1.2.7. Hitelbiztosíték célú felhasználás

Biztosíték célú engedményezés (*Sicherungssektion*) esetén az engedményező egy hitelszerződés biztosítékául ruházza át követeléseit az engedményesre. Az engedményes a rá ruházott követeléssel nem rendelkezhet korlátlanul, a kapott jogosultsága ugyanis korlátozott, célhoz kötött.

Az engedményezés különféle jogalapon (pl. adásvétel, csere, ajándékozás) nyugodhat. Gyakran azért kerül rá sor, hogy az engedményes számára (hitel-) biztosítékot alapítson (biztosítéki engedményezés). Ebben az esetben a követelés elzálogosításához hasonló célt szolgál, és ez nemcsak a hatályát illető feltételekre, hanem a felek jogi helyzetére is kihatással van: az engedményes ugyan harmadik személyek vonatkozásában korlátozás nélkül a követelés tulajdonosának jogállásába lép, de az engedményezővel kapcsolatban kötve van a biztosítéki célhoz. Az engedményezett követelést csak a biztosítási megállapodásban rögzítettek szerint vonhatja el vagy értékesítheti egyéb módon. Még ha a biztosítéki engedményezést – a követelés elzálogosításától³⁰ eltérően – az ABGB nem is szabályozza, a Fizetési képtelenségi eljárásról szóló rendtartás (*Insolvenzordnung*, a továbbiakban: IO) 10. § (3) bek., korábban a Csődeljárásról szóló rendtartás (*Konkursordnung*, a továbbiakban: KO) 10. § (3) bek., illetve a Csődegyezésről szóló rendtartás (*Ausgleichordnung*, a továbbiakban: AO) 10. § (3) bek. feltételezi annak jogszerűségét. Ami a tartalmi kialakítást illeti, a biztosítéki engedményezésnek az ABGB 1371. §-a határokat szab.

³⁰ ABGB 452. § és 427. §.

Tekintettel arra, hogy a biztosítéki engedményezéssel kapcsolatban különleges nyilvánossági követelmények érvényesek, a teljes hatályú engedményezéstől való elhatárolásának kiemelt jelentősége van. Azt, hogy az engedményezés biztosítékul szolgál-e, nem csupán a szerződés szövegében használt kifejezések alapján kell megítélni, hanem figyelembe kell venni azt is, hogy az engedményezés a felek milyen egyező szándékán alapul.³¹ Mind a keret-, mind pedig a globális engedményezést, kettős rendeltetése alapján – a követelés engedményezése mint hitelbiztosíték és a likvidációs hányadból történő kielégítés céljából – a biztosítéki engedményezés alfajának kell tekinteni. Amennyiben az engedményes hitelező bank, a fizetség fejében történő engedményezésre ugyancsak legalább a biztosítéki engedményezés szabályait kell alkalmazni, mivel az engedményezés célja ez esetben a nyújtott hitelkeret biztosítása is. Meghosszabbított tulajdonjog-fenntartás esetében a vevő a továbbértékesítés esetére az eladóra engedményezi az abból keletkező vételár-követelést; a fennálló biztosítéki cél ebben az esetben is szükségessé teszi az engedményezés elégséges mértékben történő közzétételét.³² A faktoring esetében is – a konkrét konstrukciótól függően – a hitel- és biztosítéki funkció olyan jelentőséggel bírhat, hogy a biztosítéki engedményezés hatályához szükséges feltételeket be kell tartani. A biztosítéki engedményezés vélelmezésével alapvetően nem ellentétes az, hogy a biztosíték nem a végső eszköz, hanem a biztosított követelés törlesztése minden további nélkül az engedményezett követelés növekményeiből, így elsődlegesen a biztosítékból történjen.

Annak érdekében, hogy a biztosítéki engedményezéssel a zálog megszerzésére vonatkozó előírások megkerülése céljából ne éljenek vissza, annak meg kell felelnie a nyilvánossági követelményeknek. Az engedményező (potenciális) hitelezőinek „*könnyen tudomást kell tudniuk szerezni*”³³ arról, ha az eredetileg a szavatossági alapjukba tartozó követelések biztosítéki engedményezés útján kikerültek a szavatossági alapjukból. Okiratba nem foglalt követelések esetében a megjelölés³⁴ csak átvitt értelemben jöhet szóba. Tekintettel arra, hogy a harmadadóst – a végrehajtási eljáráson kívül – tájékoztatásadási kötelezettség nem terheli, és a kezes üzleti könyvelése nem férhető hozzá bárki számára, a joggyakorlat elégségesnek tekinti azt, ha az elzálogosítás, illetve a biztosítéki engedményezés ténye, terjedelme és időpontja (legalább) utólag könnyen és hitelt érdemlően megállapítható. Ennek a követelménynek akár az adós értesítése, akár – számviteli úton rögzített követelések (ún. könyvkövetelések) esetében – okirati

31 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154; 6 Ob 256/99 m = ÖBA 2000, 1020.

32 10 Ob 1/07 f = ÖBA 2007, 743.

33 ABGB 452. §.

34 ABGB 452. § és 427. §.

engedményezési megállapodás, és az üzleti könyvelésben megfelelő feljegyzés (könyvelési feljegyzés) útján lehet eleget tenni. A harmadadós értesítése és a könyvelési feljegyzés egyenértékű közzétételi aktusok; ezért a könyvkövetelés esetében is elegendő az adós értesítése. Ehhez a bírósági gyakorlat – az átmeneti kétségek ellenére – újabban ismét ragaszkodik. Aki tehát meg akarja állapítani, hogy egy személy követeléséhez kapcsolódik-e már biztosítéki engedményezés, nem hagyatkozhat pusztán a könyvelésbe történő betekintésre. Indokolt a követelés kötelezettjénél érdeklődni is.³⁵

A harmadadós – pusztán tudomással bírásról szóló nyilatkozatnak minősülő – értesítése nincs formakényszernek alávetve. Az uralkodó felfogás szerint ez mind az engedményező, mind pedig az engedményes részéről történhet.³⁶ Még ha az engedményes részéről történő értesítést nem is tekintik elégségesnek, az engedményes az engedményező képviselőjeként is működhet. Az adósnak az engedményezésről való véletlen tudomásszerzése azonban (már a tudomásszerzés időpontja objektív meghatározásának hiányában is) – a nyilvánosság szempontjából – nem elegendő. A joggyakorlat értelmében a kezesnek és a harmadadós orgánumának minősülő személy (pl. korlátozott felelősségű társaság) tudomása sem biztosítja a közzététel szükséges mértékét. Amennyiben azonban a kezes a biztosítási intézkedést (az üzletrész elzálogosítását) a harmadadós orgánumaként írásban tudomásul veszi (belső értesítés), ez bizonyos feltételek mellett az ABGB 452. § értelmében támasztott követelményeknek megfelelő lehet.³⁷

A jövőbeli követelések biztosítékként történő engedményezése esetében az adós előzetes értesítésének akkor van jelentősége, ha az egyértelműen azonosított üzleti kapcsolatból eredő követelések egy már egyéni üzleti partnert érintenek. Az előzetes értesítés feltehetően abban az esetben is eleget fog tenni az ABGB 452. § követelményeinek, ha a potenciális harmadadósokkal minden jövőbeni követelés globális engedményezése keretében csak ezt a körülményt közlik.

A harmadadós értesítését a banki gyakorlatban gyakran csak *ultima ratio* minőségben veszik igénybe. E tekintetben kivihetetlennek minősül, mert alááshatja az adós bizalmát az engedményező, tehát az üzletfél bonitásával kapcsolatban. Másfelől azonban az adós értesítése a jogi forgalom számára egyértelmű és végleges tájékoztatást tesz lehetővé. Ez a nyilvánossági eszköz lényegesen kevésbé válhat manipuláció tárgyává, mint a könyvelési feljegyzés.

³⁵ Lukas, 2017.

³⁶ 8 Ob 655/90 = EvBl 1991/133; 6 Ob 319/01 g = ÖBA 2003, 876.; 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154; 6 Ob 319/01 g = ÖBA 2003, 876.

³⁷ 3 Ob 22/08 v = EvBl 2008/141.

A harmadadós biztosítéki engedményezés esetében – az adóst megillető kifogásoktól eltekintve – azt a kifogást is emelheti, hogy a biztosítéki engedményezés maga hatálytalan, vagy a biztosított követelés teljesítése vált hatálytalanná. Ezzel összefüggésben a *debitor cessus*t természetesen állítási és bizonyítási kötelezettség terheli. Egyébként a harmadadósnak a biztosítéki engedményező és a biztosítéki engedményes között létrejött jogviszonyból eredő további kifogások felhívására nincs lehetősége.

A biztosítéki engedményezés révén az engedményező és engedményes között létrejött vagyonkezelési jogviszony az engedményes számára csak külső viszonylatban (különösen az adóssal szemben) biztosít korlátlan rendelkezési hatalmat. Belső viszonylatukban az engedményesnek kötelmi kötöttsége forog fenn az engedményezővel szemben. Az engedményes a követelést csak saját biztosított követelése fedezetére használhatja fel. Őt a saját hasznára eljáró vagyonkezelő pozíciója illeti meg. Amennyiben a biztosított követelés létre sem jött, vagy egyéb módon elégitették azt ki, az engedményes köteles a biztosítékként engedményezett követelést viszontengedményezni, amennyiben a felek az engedményezés tekintetében nem állapodtak meg annak a biztosított követelés visszafizetése útján történő megszűnésében. Gazdasági (és ezáltal számviteli) értelemben a követelést továbbra is az engedményező vagyonához kell hozzászámítani.

A biztosítéki engedményezés az engedményes számára csak abban az esetben biztosít fizetéseképtelenség-biztos pozíciót, ha a szükséges nyilvánossági feltételt még a fizetéseképtelenségi eljárás megnyitását megelőzően teljesítette. Az IO szerinti megtámadási igények megítélése a közzétételi aktus időpontjától (megtámadható jogcselekmény) függ. Eszerint kerül megállapításra, hogy a biztosíték az IO 28. és köv. §§ szerinti kritikus határidőkön belül került-e megszerzésre.

Az engedményező fizetéseképtelenné válása esetén a biztosítéki engedményest nem illeti elkülönítési jog, mindössze a vagyonelkülönítés követeléséhez való jog.³⁸ Ezáltal tesz eleget a jog a biztosítéki engedményezés gazdasági céljának, és akadályozza meg a csődhitelezőknek a hitelező biztosítéki szükségletét meghaladó hátrányát. A helyes – de vitatott – álláspont értelmében ezért a biztosítéki engedményes kérheti követelése értékesítését a fizetéseképtelenségi eljárás során. Az engedményes jogai az eljárás folyamán azonban mindössze a vagyonelkülönítés követelésére jogosult hitelezőt megillető jogokra korlátozódnak. A biztosítéki engedményes jogállása harmadik személlyel szemben nem változik.

38 IO 10. § (3) bek., korábban KO 10. § (3) bek., AO 10. § (3) bek.

Amennyiben az engedményes a részére biztosítékként engedményezett követelést inkasszó céljából az engedményezőre viszontengedményezi, akkor őt (inkasszós engedményezői minőségben) a fizetéseképtelenségi eljárás során a joggyakorlat értelmében megilleti a csődelkülönítési jog. Ennek – *Apathyt* idézve – ellent kell mondani: tekintettel arra, hogy a biztosítéki engedményest az engedményező fizetéseképtelenné válása esetén alapesetben csak vagyonekülönítés követeléséhez való jog illeti,³⁹ jogállása a viszontengedményezés révén természetesen nem javulhat. Az a körülmény, hogy mindössze egy, inkasszó céljából történő viszontengedményezésről van szó, csak azt indokolhatja, hogy az engedményest fizetéseképtelenségi jogi szempontból továbbra is biztosítéki engedményesnek kell tekinteni. Ettől eltekintve az engedményest a viszontengedményezés ellenére is csak abban az esetben illeti meg fizetéseképtelenség-biztos jogállás, amennyiben biztosítéki joga a fizetéseképtelenségi eljárás megnyitásakor nyilvános volt, ami az osztrák Legfelsőbb Bíróság (OGH) álláspontja szerint *in concreto* éppen a viszontengedményezés következtében nem áll már fenn. Amennyiben a viszontengedményezés következtében elvész a nyilvánosság, az ABGB 467. § (a zálogdolog visszaállítása) értékelése során a biztosítéki jog megszűnéséből, illetve nyugvásából kell kiindulni.

A biztosítéki célú engedményező fizetéseképtelenné válása esetén a biztosítéki engedményes követelheti az elkülönítést, amennyiben az engedményezett követelés (már) nem szolgál biztosítékként.

1.2.8. Egyéb alakzatok

Az engedményezés több (jelenlegi és/vagy jövőbeli) követelésre is vonatkozhat (globális engedményezés). A globális engedményezés – ugyanúgy, mint a jövőbeni követelések engedményezése általában – megengedett, amennyiben a követelés elégségesen egyéniesített.⁴⁰

Ugyanez érvényes arra az esetre is, amikor az engedményezési megállapodás meghatározott ügyletből eredő minden követelésre vonatkozik (általános engedményezés) úgy, hogy azzal kapcsolatban a jogalap közelebbi meghatározására nincs szükség.⁴¹ Globális engedményezés esetében az sem számít, ha az engedményező jövőbeli adóssai még nem is ismertek. Nehézségek e tekintetben a nyilvánossággal összefüggésben

³⁹ IO 10. § (3) bek.

⁴⁰ 5 Ob 661/79; 4 Ob 562/82 = SZ 55/170.

⁴¹ 4 Ob 562/82 = SZ 55/170; 1 Ob 406/97 f = SZ 71/154; ECLI:AT:OGH0002:2000:0060OB00174.00G.0830.000.

adódhatnak, amennyiben a globális engedményezés – ahogy általában – biztosítéki célt szolgál. Ilyen esetben – ha egyáltalán – nyilvánosságot biztosítóként csak a megfelelő könyvelési feljegyzés jöhet szóba, mert értesítésre nincs lehetőség olyan személy esetében, aki jövődöbeli adósként még nem is ismert.⁴²

Globális engedményezés esetén az engedményezéssel érintett követelések értéke aránytalan mértékben meghaladhatja a biztosított kötelezettség értékét (az engedményes túlbiztosítása). Ez érinti mind az adóst, mind pedig az engedményező társhitelezőit is. Utóbbiakat azonban – másképpen, mint például Németországban – bizonyos értelemben védi a nyilvánossági kötelezettség. A társhitelezőket a már fennálló biztosítéki jogok létevel és terjedelmével kapcsolatosan megtéveszteni tilos. Az adós szempontjából a globális engedményezés azonban meg nem engedett béklyónak⁴³ is tekinthető. Ez abban az esetben merülhet fel, amikor az adóstól aránytalanul elvonják azt a lehetőséget, hogy más hitelezőknél többletként fennálló biztosítéktárgyakat biztosítékként igénybe vegyen. Iránymutatásként az ABGB 1374. § szolgál: ha egy dologra zálogjogot akarnak alapítani, akkor biztosítéki értékét a dolog forgalmi értékének felében kell megállapítani. Globális engedményezés esetében ezért csak abban az esetben vélelmezhető aránytalan túlbiztosítás, amikor az engedményezett követelések értéke a biztosított igényt sokszorosán meghaladja. Még ilyen esetben is további körülményekre van szükség ahhoz, hogy a jóerkölcsbe ütközőség ítéletben megállapítható legyen.⁴⁴

Az azonos engedményező általi többszörös globális engedményezés esetében – azok előre engedményezési jellegétől (is) függetlenül – a prioritás (elsőbbség) elve dönt. Ennek értelmében azon engedményezés engedményese érvényesítheti jogait, akinek esetében a nyilvánossági feltétel, az arra előírt formában elsőként teljesült. Ezen elv értelmében kell megítélni a globális engedményezés és a meghosszabbított tulajdonjog-fenntartás ütközését is: amennyiben a fenntartással élő vevő bankjával (biztosítékként) globális engedményezésben állapodott meg, majd pedig árukat vásárol azzal a meghagyással, hogy a szállítónak történő tervezett továbbértékesítésből eredő vételár-követelést (saját vételártartozása biztosítása céljából) engedményezze, két biztosítéki engedményezés vonatkozhat egyazon követelésre. Ilyen esetben is a nyilvánosságot biztosító aktus prioritása dönt. Az a körülmény, hogy a globális engedményezés olyan követeléseket is felölel, amelyeket az engedményezőnek később a meghosszabbított tulajdonjog-fenntartás esetében engedményeznie kellene, általában nem alapozza meg a jóerkölcsbe ütközést.

42 Lukas, 2017.

43 ABGB 879. §.

44 Lukas, 2017.

Amennyiben az adós kötelezi magát arra, hogy a hitelező részére engedményezi a jövőben harmadik féllel szemben keletkező követeléseit anélkül, hogy ezek felett egyúttal rendelkezze is, félreérthetően „keretengedményezésről” beszélünk. Ez az ügylet azonban mindössze jövőbeli egyedi engedményezésekre irányuló igényt biztosít a hitelezőnek. Az engedményezési keretszerződés ezért pusztán kötelmi ügyletként külső hatást nem eredményez. Erre a szerződésre – a rendelkezési ügyletektől, így például a globális engedményezéstől eltérően – a minősített meghatározottsági követelmények nem érvényesülnek. Elegendő, ha a követelések csak jellegükben kerülnek meghatározásra, vagy csak egy bizonyos mennyiségű tetszőleges követelésre hivatkoznak.

Az engedményezési keretszerződés a fizetéseképtelenségi joggal kapcsolatos megtámadási jogban bír különös jelentőséggel: amennyiben a hitelező a kritikus határidő kezdete előtt meg nem támadható engedményezési keretszerződést kötött, és ezáltal peresíthető igényt szerzett a későbbi közzadás összes vagy bizonyos követeléseire vonatkozóan, akkor sem a későbbi egyedi engedményezések, sem az ezekből eredő kifizetések nem támadhatók meg. Az engedményezési keretszerződés hiányzó külső hatásának (harmadik féllel szembeni hatása) nincs jelentősége azon kérdés tisztázásakor, hogy a szerződés képes-e alkalmas alapot biztosítani az IO 30. § (1) bekezdés 1. pontja szerinti kongruens fedezetre. A keretengedményezés kritikus határidőn belüli globális engedményezéssé alakítását az OGH azonban új biztosítéki eszköznek minősítette.

Az engedményező és az engedményes gyakran abban érdekelt, hogy az engedményezést harmadik féllel szemben hatályosan foganatosítsa anélkül, hogy erről értesítené a kötelezettet (ún. csendes engedményezés). Előfordulhat ugyanis, hogy kétség merül fel az engedményező bonításával kapcsolatban akkor, ha az engedményezés köztudomásúvá válik. Ezen túlmenően gyakran az engedményező veszi át az engedményestől a követelés behajtásának feladatát. A csendes engedményezés lehetővé teszi az engedményező számára azt, hogy továbbra is hitelezőként lépjen fel. Az ilyen konstrukció megengedettségét az ABGB 1395. § II. mondatában szereplő rendelkezés igazolja, amely az „*értesítés nélkül foganatosított*” engedményezés esetében csak arra irányul, hogy az adóst az engedményezés közzétételének időpontjáig az engedményező hitelezői pozíciójában bízva védje. A biztosítéki engedményezés is kialakítható „csendes” engedményezésként, amennyiben a szükséges közzététel könyvelési feljegyzés útján megvalósítható.

Az adós értesítésének teljes elkerülése érdekében az engedményezőnek továbbra is hitelezői minőségben kell fellépnie, és a követelést az engedményes hozzájárulásával kell beszednie. A banknak történő csendes engedményezés esetében az engedményezőnek ezen túlmenően gyakran köteleznie kell magát, hogy a beszédést az e banknál vezetett bankszámláról teszi majd lehetővé (kifizetőhelyre vonatkozó záradék). Amennyiben

az adós terv szerint teljesít, a fizetésének kötelemszabadító hatálya van.⁴⁵ Az adósnak az engedményező engedményezési bankjánál vezetett számlájára történő (készpénz nélküli) fizetése révén jóváírás történik az engedményező bankszámláján, és ezáltal – a folyószámla-elszámolás következtében – az adósnak a bankkal szembeni kötelezettségének csökkenésére kerül sor. Az adós teljesítése ezek alapján minden további nélkül vonatkoztatható a kötelmi viszonyra (az engedményező–engedményes viszonylatban). Ez különösen akkor válik nyilvánvalóvá, amikor az engedményezett követelés teljesítési tárgya ingó tárgyi dolog. Ahogy az adós átadja a dolgot az engedményezőnek, az engedményes a kötelmi viszonyra tekintettel közvetlenül tulajdonossá válik.

Más szabály érvényesül a biztosítéki engedményezés esetében, ugyanis ekkor az engedményes a jogügylet természetéből fakadóan csak biztosítékul szolgáló tulajdont szerezhethet a teljesítés tárgyán. Ameddig azonban a teljesítés tárgya a biztosítéki engedményezőnél van, a kézizálog elve⁴⁶ értelmében az engedményesnek biztosítéki tulajdona nem keletkezik.

Nehézségeket okoz a csendes engedményezés akkor, ha az adós szolgáltatási kötelezettségét nem teljesíti, vagy ha az engedményezésről tudomást szerez. Erre tekintettel az engedményező az engedményezés ellenére továbbra is bizonyos befolyással rendelkezik a követeléssel összefüggésben. E tekintetben különféle konstrukciók jöhetnek szóba. Az engedményező a főszabály szerint (legalább) az engedményes átvételre alkalmas döntésre jogosult pozíciójába⁴⁷ kerül abban az esetben is, ha saját nevében lép fel. Amennyiben az engedményezőt azonban – az engedményezés ellenére – továbbra is megilleti a kereseti legitimáció, a csendes engedményezés eléri határait: a régebbi tan és a joggyakorlat az ún. beszédési meghatalmazást megengedettnek tekintette. E konstrukció esetében az engedményes feljogosítja az engedményezőt a követelés érvényesítésére anélkül, hogy (viszont-)engedményezésre kerülne sor az engedményező felé. A kereseti jogosultság és a főkövetelés ilyen megosztása azonban nem jogszerű. Az újabb joggyakorlat értelmében ezért a beszédési meghatalmazás önmagában már nem jöhet szóba, mert a behajtási jog az igény lényegét jelenti, és ezért a kettőt nem lehet elválasztani. Az adós értesítése révén halasztó feltételes engedményezés sem alkalmas alternatíva az engedményes szempontjából, ugyanis a követelés a feltétel bekövetkezéséig az engedményező vagyonában marad, és ebből következően az engedményes addig az időpontig nem kerül fizetéseképtelenség-biztos pozícióba. A csendes engedményezés jellemző célkitűzései ezért csak akkor teljesülnek, amikor azt végrehajtás esetére

45 ABGB 1395. § II. mondata.

46 ABGB 451. és köv. §§.

47 ABGB 1424. §.

viszontengedményezéshez kapcsolják. Ez a konstrukció fenntartja az engedményező részére a kereseti legitimációt, és az engedményesnek vagyongazdálkodásba adó személy pozíciójából adódóan biztonságot nyújt az engedményező fizetéseképtelenné válása esetére. Amennyiben azonban az engedményezés az engedményes részére biztosítékként megtörtént, az ehhez szükséges nyilvánossági feltételt a viszontengedményezés során megszüntetni nem szabad.⁴⁸

1.3. Csehország

1.3.1. A szabályozás története⁴⁹

Az engedményezés jogintézményének gyökerei kétségtelenül egészen a római jogba nyúlnak vissza.⁵⁰ A római jogi és a szokásjogi (*ius commune*) gondolkodás hosszú ideig azon az elképzelésen alapult, hogy az adós és a hitelező köteléke (*vinculum iuris*) elengedhetetlen a kötelmi jogviszony létezéséhez.⁵¹ Ennek következtében a jogviszony valamilyen személyében történő változás elképzelhetetlen volt, ezért a hitelező követelése nem volt engedményezhető – ez alól, az öröklési jog sajátos jellegére való tekintettel, csak az általános öröklési (*mortis causa*) jogutódlás volt kivétel.⁵² A római jog tehát elvileg nem tette lehetővé sem a követelés engedményezését, sem a tartozás átvállalását, de még a szerződésátruházást sem, hiszen egy ilyen jogi aktus nem felelt volna meg a korabeli felfogásnak, amely szerint a kötelezettség csak az eredeti hitelező és az eredeti adós között létrejött személyes jogviszony révén létezhetett.⁵³

Bár a római jog a *pacta sunt servanda* elvén alapuló kötelezettséget vallotta, a kereskedők számára a gyakorlatban szükségessé vált a követelések engedményezése. A római jogászok ezt az igényt kerülőúton kezdték el kielégíteni. Ebben az időszakban a privátív nováció⁵⁴ volt az egyetlen megoldás annak elérésére, hogy a jogviszony valamilyik

48 Lukas, 2017.

49 Tekintettel Csehország és Szlovákia közös történeti gyökereire, jelen alfejezet részleges egyezést mutat az engedményezés jogintézményének történeti felvázolásával a Szlovákiáról szóló fejezet keretében. Eltérések Csehszlovákia kettéválását (1993. január 1.) követően kerülnek bemutatásra mindkét ország vonatkozásában.

50 Lásd Rebro és Blaho, 2003, 326. o.

51 Eliáš, 1997, 910. o.

52 Kincl, Urfus és Skřejpek, 1995, 234. o.

53 Rebro és Blaho, 2010, 348. o.

54 A fogalom meghatározása kapcsán lásd az Újítás (nováció) címet viselő fejezetet alább.

személyében változás következzen be.⁵⁵ A kialakult helyzet rövid időn belül már nem felelt meg a gyakorlati szükségleteknek.⁵⁶ Ami pedig a követelés engedményezését illeti, a római jog fejlődésének végső szakaszában az az engedményező és az engedményes közötti szerződéssel valósult meg.⁵⁷

A kártérítési felelősség kapcsán fontos szabálynak bizonyult, hogy a római jogban és a szokásjogban egyaránt az engedményező (*cedent*) kártérítési felelősséggel tartozott az engedményesnek (*cessionarius*), amennyiben az engedményezést (*cessio*) követően az engedményező elfogadta a teljesítést az adóstól, vagy más módon mentesítette őt a teljesítés alól.⁵⁸ Ez a kötelezettség általánosan érvényes volt, függetlenül az engedményezés okától.⁵⁹ Az ajándékozás esetében az engedményező a már említett kártérítési felelősség mellett felelt a szándékos károkozásért is.⁶⁰ Adásvétel esetén az engedményező ezen felül felelt még a követelés eredetiségéért is (*verum nomen*), ami azt jelentette, hogy a követelésnek jogilag érvényesnek és perrel kikényszeríthetőnek kellett lennie.⁶¹ Amennyiben az adásvétel tárgya olyan követelés volt, amelyről nem lehetett egyértelműen megállapítani, hogy az az engedményezőt illeti-e meg, az engedményező csak akkor felelt az engedménnyel szemben, ha tudatában volt annak, hogy a követelés nem őt illeti meg.⁶² Ami pedig a követelés érvényesíthetőségét (*bonum nomen*) illeti, az engedményező csak akkor volt felelősségre vonható, amikor erre vonatkozóan kifejezetten kötelezettséget vállalt.⁶³

A korábbi Csehszlovákia területén⁶⁴ az engedményezés mint önálló jogintézmény már az Osztrák–Magyar Monarchia idejében is létezett. A középkortól a magyar szokásjog⁶⁵ is hatással volt a cseh jog alakulására, amely az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követően, tehát az első Csehszlovák Köztársaság létezése alatt is kiemelkedő jelentőséggel bírt. Ebből adódóan Csehszlovákia helyzete speciálisnak volt mondható,

55 Vö. Rebro és Blaho, 2003, 326. o.

56 Eliáš és mtsai., 2008.

57 Ez fogalmilag nem különbözött a követelés engedményezésének mai jelentésétől. Rebro és Blaho, 2010, 350. o.

58 Digesta 18, 4, 23, 1; Hlušák, 2020, 144–156. o.

59 Lásd például: Heyrovský, 1910, 586. o.; Arndts, 2010, 134. o.

60 Digesta 39, 5, 18, 3.

61 Hlušák, 2020, 144–156. o.

62 Ellenkező esetben a kockázatot az engedményes viselte.

63 Hlušák, 2020, 144–156. o.

64 Földrajzi elhelyezkedését illetően.

65 A cseh szakirodalmi álláspont kapcsán megjegyzendő, hogy az 1000. évtől egészen 1918. november 16-ig, majd 1920. március 1-től 1946. február 1-ig létező Magyarországra, azaz a Magyar Királyságra az „*Uhersko*” (nem *Maďarsko*) elnevezést használja. Így, ezen analógia mentén az „*uherské obyčejové právo*” elnevezés alatt az akkori, magyar szokásjogot kell érteni.

hiszen területén úgynevezett *jogi dualizmus* alakult ki, ami azt jelentette, hogy Csehszág területén hosszú ideig az osztrák Általános polgári törvénykönyv⁶⁶ (ABGB⁶⁷), míg Szlovákia területén a magyar szokásjog volt érvényben. Ez az állapot lényegében 1950-ig tartott, amikor a magyar szokásjogot, illetve az ABGB-t felváltotta az első csehszlovák polgári jogi kódex, azaz a 141/1950. sz. Polgári törvénykönyv.⁶⁸ Történt ugyanis, hogy 1946-ban a parlamenti választásokat a Kommunkista Párt⁶⁹ nyerte meg, amely a Szovjetunió felé orientálódott, mely folyamat abban csúcspontot ért el, hogy a szóban forgó párt nagyrészt ellenőrzése alá hajtotta az államot, különösen az egyes minisztériumokat. Csehszlovákiában ennek következtében radikális politikai változás következett be. Ez közvetlen hatással volt a magánjogra is, amit az új Polgári törvénykönyv, az úgynevezett Központi polgári törvénykönyv is fémjelzett.⁷⁰ A Polgári törvénykönyv megalkotása 1948 szeptemberében kezdődött, azzal, hogy az Igazságügyi Minisztériumban létrehozásra került a gyorsított kodifikációs osztály. Emellett egy húsz-harminc tagú bizottság is részt vett a szövegezésben, sőt, a munkába a tudományos élet képviselői mellett az egyes társadalmi szervezetek is aktívan bekapcsolódtak.⁷¹

Az 1950. évi Polgári törvénykönyv⁷² felváltotta a mindaddig hatályos ABGB-t, és az engedményezés jogintézményét a negyedik részben, a 13. fejezetben rögzítette. Az ABGB szabályozásához hasonlóan – a jelenleg is hatályos szabályozással szemben – a szerződésnek ebben az esetben sem kellett írásos formát öltenie. Megjegyzendő azonban, hogy az engedményezéshez mindössze megfelelő jogalap volt szükséges. Ez alól a szabály alól egyetlen kivétel létezett, amely az akkori politikai viszonyokat tükrözte. Ezt támasztja alá a szóban forgó jogszabály 262. § (2) bek., miszerint ha az engedményes vagy engedményező szocialista jogi személy, úgy kellett tekinteni, hogy az engedményezést megengedő jogalap adott. Az engedményezést kizáró okok a jogszabály 263. §-ában kaptak helyet, és tartalmilag azok megegyeznek a hatályos Cseh Polgári törvénykönyvben (Ptk.) foglaltakkal. A követeléshez kapcsolódó jogátruházás szabályai kapcsán meg kell említeni, hogy az első ránézésre a hatályos szabályozással mutat egyezést, eltekintve néhány

66 Cseh nyelven: *Obecný zákoník občanský*.

67 *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie; Císářský patent č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný zákoník občanský, v původním znění*. Lásd még: Schelle és Tauchen, 2012, 201–334. o.

68 Cseh nyelven *Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník*.

69 Csehszlovákia Kommunkista Pártja (*Komunistická strana Československa*).

70 Plecítý, Vrabec és Salač, 2004, 14. o.

71 Knapková, Švestka, Dvořák és mtsai., 2002, 60. o.

72 Cseh nyelven *Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník*. Ezt gyakran „középső törvénykönyvnek” illetve „kódexnek” is nevezik. Ennek oka, hogy a jogszabály az 1811. évi Általános Polgári Törvénykönyv helyébe lépett, majd azt 1964-ben egy új törvénykönyv váltotta fel.

terminológiai eltéréstől, azonban lényeges különbség figyelhető meg azon tekintetben, hogy kifejezetten szabályozásra került az engedményesre való kötelesség átruházásával kapcsolatos minden jogi és biztosítási eszköz átruházásának jogi kötelezettsége.

A csehszlovákiai jogegységesítés után a Polgári törvénykönyv úgy rendelkezett, hogy amennyiben egy követelést ellenérték fejében engedményeztek, az engedményező csak a kapott ellenérték, valamint a kamatok és a sikertelen behajtással kapcsolatos költségek mértékéig felelt az engedménnyessel szemben azért, hogy a követelés az engedményezés időpontjában nem volt érvényes és érvényesíthető. Az ingyenes engedményezés esetén az engedményező csak az engedményesnek vétkesen okozott kárért felelt.⁷³

2009. április 29-én a cseh kormány jóváhagyta az Igazságügyi Minisztérium által előkészített, a magánjog területén végrehajtott úttörő és alapvető változtatásokat. A magánjog rekodifikációja a 89/2012. sz. törvényt, azaz az új Polgári törvénykönyvet,⁷⁴ a társaságokról és szövetkezetekről szóló 90/2012. sz. törvényt és a nemzetközi magánjogról szóló 91/2012. sz. törvényt foglalta magában. Kijelenthető, hogy a Cseh Köztársaság modern kori történetében ilyen mértékű rekodifikációra még nem volt példa, míg Szlovákia esetében a magánjog rekodifikációja még mindig várat magára. *Václav Klaus* korábbi cseh köztársasági elnök 2012. február 20-án írta alá⁷⁵ az új Polgári törvénykönyvről szóló törvényt,⁷⁶ amely 2014. január 1-jén lépett. Így az új Polgári törvénykönyv egy egységes joganyaggá nemesedett, amely a teljes magánjogot egyetlen kódexben foglalja össze.⁷⁷

Ezzel 2012-ben véget ért a magánjog újrakodifikálásának folyamata.⁷⁸ *Jiří Pospíšil* volt igazságügyi miniszter történelmi pillanatként írta le a törvény elfogadásának időpontját, illetve a folyamat lezárultát, hiszen az alkotmány után ez a második legfontosabb törvény az országban, amely kétségtelenül kihat a polgárok mindennapi jogviszonyaira

73 Lásd Knapp és mtsai., 1956, 327. o.; Hlušák, 2020, 144–156. o.

74 Cseh nyelven *Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (nový)*

75 Mindemellett a köztársasági elnök szintén ezen a napon írta alá a kereskedelmi társaságokról szóló 90/2012. sz. törvényt (*zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích*) és a nemzetközi magánjogról szóló 91/2012. sz. törvényt (*zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém*), amelyek a Polgári törvénykönyvvel együtt a Cseh Köztársaság magánjogának újbóli kodifikációját jelentik.

76 Az új cseh Polgári törvénykönyvvel kapcsolatos dokumentációért lásd <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=89&tr=2012> (letöltve: 2021. október 12.).

77 Az új Polgári törvénykönyv lényegesen terjedelmesebb, mint elődje: 3081 paragrafust tartalmaz. Ennek oka, hogy egyesíti a korábban különálló törvényeket is (például a családjogi törvényt). A legtöbb paragrafus kapcsán megfigyelhető, hogy a jogalkotó igyekezett legfeljebb két-három bekezdésből álló, nem túl hosszú (gyakran kétmondatos) bekezdéseket megszövegezni.

78 Az Igazságügyi Minisztérium figyelemfelkeltő kampányt készített elő az új kódex által hozott változásokkal kapcsolatban, melynek keretében alapvető információk közzlésére külön honlapot is létrehoztak: <http://obcanskyzakonik.justice.cz> (letöltve: 2021. október 12.).

és életére. A gyakran szocialista alapokon nyugvó szabályozás elavultsága mellett az új kódex a polgári jogi szabályozás több különböző jogszabályra való jelentős széttagoltságát is kezelte.⁷⁹

A kódex és a kísérő törvények szerzői maguk is paradigmaváltásról és strukturális forradalomról beszéltek a magánjogban.⁸⁰ Petr Nečas volt miniszterelnök a javaslatról úgy nyilatkozott, hogy a magánjogi kódex a fejlett demokratikus jogrendek egyik alappillére.⁸¹

A követelések engedményezése kapcsán rögzítendő, hogy az jelentős változáson ment keresztül a cseh Ptk. elfogadásával; jelen alfejezet célja a továbbiakban, hogy ismertesse a követelések engedményezésére vonatkozó jogi szabályozás 2014. január 1-től hatályos főbb normáit.

A Polgári törvénykönyv az 1879–1887. §§ szövegében rögzíti az engedményezésre vonatkozó szabályozást. A korábban hatályos Polgári törvénykönyvtől eltérően az új szabályozás kapcsán azt látjuk, hogy az nem írja elő a követelések engedményezésére vonatkozó szerződés okirati formáját.⁸² Mindemelllett, a cseh Ptk. hatálybalépésével megváltozott a harmadik félre engedményezhető követelések körének szabályozása is, hiszen míg a korábbi Polgári törvénykönyv szerint kizárólag olyan követeléseket lehetett engedményezni, amelyek a bírósági végrehajtás tárgyát képezték, a Ptk. szerint (szinte) minden elidegeníthető követelés engedményezhető.⁸³ Az elidegeníthető követelés átruházható, kivéve, ha az adós és a hitelező megállapodtak, hogy ez nem megengedett. Ahogyan a vonatkozó normaszövegből kitűnik, az engedményezést tiltó szerződéses záradék, azaz az engedményezést kizáró kikötés a cseh jogszabályi környezetben megengedett. A követelés engedményezésének kizárását megalapozó alapvető rendelkezés tehát az új Polgári törvénykönyv szóban forgó bekezdése. Mindemelllett rögzítendő, hogy a cseh Ptk. nem rendelkezik a követelés engedményezését tiltó megállapodás formájáról, ezért a jogi aktusok formakényszer alóli mentességének

79 Lásd a cseh kormány hivatalos honlapján található közleményt: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/obcansky-zakonik-bude-ucinny-od-roku-2014-93166/> (letöltve: 2021. október 12.). Az új szabályozás koncepcionális modellje az egykori Csehszlovákia 1937-es kormányjavaslata alapján került kidolgozásra. Ennek kapcsán lásd bővebben a törvényhez benyújtott indokolás 17. oldalát, <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (letöltve: 2021. október 16.).

80 Eliáš, 2010, 4–13. o.

81 Lásd a cseh kormány hivatalos honlapján található közleményt, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/obcansky-zakonik-bude-ucinny-od-roku-2014-93166/> (letöltve: 2021. október 12.).

82 Minden olyan megállapodás, amely a kötelezettségek tárgyában változást okoz, beleértve a követelés engedményezéséről szóló megállapodást is, mentesül az írásbeliség követelménye alól. Ennek kapcsán lásd bővebben: Handlar, 2013, 782–786. o.

83 Vö. a cseh új Polgári törvénykönyv 1881. § (1) bekezdésével. Lásd Janků, 2015; Dosedělová, 2017; Lojková, 2018.

elvi élű főszabálya alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy az adós és a hitelező közötti szóbeli megállapodás is elegendő lehet. Abban az esetben azonban, amikor a szóban forgó kötelezettség írásba van foglalva, az írásbeli forma használata is célszerű. A téma kapcsán Csehországban régóta fennálló kérdés, hogy milyen következménnyel jár, ha a hitelező nem tartja be a szerződéses engedményezési tilalmat. A régi cseh Ptk. hatálya alatt ezt a kérdést az állandó ítélkezési gyakorlat – mondhatni – kielégítően megoldotta. A bíróságok döntéseiből azt a következtetést lehet levonni, hogy a követelés engedményezésére vonatkozó szerződéses tilalom megsértése a szerződés teljes semmisségét eredményezi, mégpedig a régi cseh Ptk. 39. §-ára hivatkozva (a cseh Legfelsőbb Bíróság 2009. szeptember 22-i, NS 23 Cdo 1888/2007. sz. ítélete). Az új cseh Ptk. hatálybalépésével azonban a helyzet változott, és a szakmai közösség többsége azt az álláspontot képviseli, hogy a követelés engedményezése tilalmának megsértése csak relatív semmisséget eredményez (a cseh jogi kontextusban ez nem tévesztendő össze a megtámadhatósággal, a cseh Ptk. ugyanis ilyenkor semmisséget ír elő, amelynek a jogszabály céljával összeegyeztethető jellege kölcsönöz „relatív” természetet), ami az új cseh Ptk. rendszerében sokkal gyakoribb. A relatív semmisség az új cseh Ptk. 580. §-ában került szabályozásra, és a jóerkölcsbe ütköző vagy törvényellenes jogügyletet fosztja meg hatályuktól, amennyiben a törvény értelme és célja ezt megköveteli. Továbbá egy jogügylet akkor semmis, ha aszerint valami lehetlent kell teljesíteni. A szakirodalom legújabb tendenciája az a következtetés, hogy a magatartás a szerződéses tilalom megszegése ellenére érvényesnek minősül, és csak az adós és az engedményező közötti kártérítés formájában fennálló felelősségi viszony lesz irányadó.

A cseh Ptk. szerint még akkor is lehetséges a követelés engedményezése, ha a követelés tartalma a hitelező személyében beállt változás következtében megváltozik, feltéve, hogy a változás nem az adós hátrányára történik.⁸⁴

Továbbá a Ptk. által a követelések engedményezése terén hozott újítás az engedményezőnek az engedményezett követelés hibáiért való felelőssége kifejezett meghatározása, így a felelősségről nem szükséges majd a szerződésben kifejezetten a feleknek megállapodniuk.⁸⁵ Az engedményezőnek az engedményezett követelés behajthatóságáért való felelőssége terjedelme is jelentős változáson ment keresztül. A korábbi Polgári törvénykönyv szerint az engedményező csak akkor felelt az engedményezett követelés behajthatóságáért a kapott ellenérték és a kamatok összegéig, ha erre vonatkozóan okiratba foglalt kötelezettséget vállalt az engedményes iránt. Az engedményező felelőssége tehát nem a törvényből, hanem kizárólag a felek kifejezett megállapodásából

84 Lásd a régi cseh Ptk. 525. §-át és az új cseh Ptk. 1881. §-át.

85 Cseh Ptk. 1885. § (3) bek.

fakadt. A Ptk. szerint az engedményező jelenleg közvetlenül a törvény alapján felel az ellenérték fejében engedményezett követelés behajthatóságáért; az engedményező és az engedményes szerződésben elháríthatják ezt a felelősséget.⁸⁶

Végezetül pedig elmondható, hogy a Ptk. teljesen új lehetőséget biztosít a meglévő vagy jövőbeli követelések teljes körének engedményezésére az úgynevezett *globális engedményezés* által.⁸⁷ Ennek feltétele, hogy a követelések kellően meghatározott összességéről legyen szó. A korábbi ítélkezési gyakorlat szerint a globális engedményezés csak szigorú feltételek mellett volt lehetséges, és lényegében elfogadhatatlan volt a jövőbeli követelések esetén. Ezért többszörös engedményezés esetén alkalmazni kellett a kellő bizonyosság követelményét az engedményezendő követelések meghatározásában. Ezért egyértelműen és kétséget kizáróan meg kellett állapítani, hogy mely állítások képezik az engedményezés egyedi tárgyát. A gyakorlatban ez szükségtelenül részletes dokumentációt igényelt, amely a részkövetelések kiterjedt listáját tartalmazta. A globális engedményezés jogi lehetősége egyszerűsíti a korábbi helyzetet, amikor a jogbizonytalanság miatt az egyes követeléseket nagy részletességgel írták le az engedményezési dokumentációban.⁸⁸ A cseh Ptk. szabályozása tehát lényegesen lazább, mivel csak az engedményezett követelések összességének jellemzőit rendeli meghatározni.⁸⁹

1.3.2. Az engedményezés mechanizmusa

Az engedményezés jogintézménye pótolhatatlan helyet foglal el; ez kifejezetten jellegzetes jogügyletnek számít a Cseh Köztársaságban. A Ptk. követelések engedményezésére vonatkozó szabályozása a korábbi Polgári törvénykönyv 524. és köv. §§ szövegében foglalt szabályozás folytonosságán alapul.⁹⁰ A követelések engedményezésére vonatkozó szabályozás szisztematikusan a Ptk. negyedik része I. fejezetének 6. szakaszában foglal helyet. Ez a követelés engedményezésének általános szabályozása, amely nem érinti a követelés engedményezésére vonatkozó, külön törvényekben⁹¹ foglalt ren-

86 A kivétel kapcsán lásd: cseh Ptk. 1885. § (1) bek.; Jeřábek és Novotný, 2015.

87 Cseh nyelven *globální cese*.

88 Novák, 2013.

89 Jeřábek és Novotný, 2015.

90 Dvořák, 2014b, 724. o.

91 Ilyen például a követelés engedményezésének különös szabályozása, amelyet a Munka törvénykönyvéről szóló 262/2006. sz. törvény (*zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce*) 144a. §-a vagy 346. §-a, a nyugdíjbiztosításról szóló 155/1995. sz. törvény (*zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění*) 62. § (1) bekezdése és 106c. § (5) bekezdése, a postai szolgáltatásokról szóló 29/2000. sz. törvény (*zákon č. 29/2000 Sb. o poštovních službách*) 12. § (8) bekezdése, vagy például a munkavállalói balesetbiztosításról szóló 219/2000. sz. törvény (*zákon č. 219/2000 Sb. o úrazovém pojištění zaměstnanců*) 32. §-a tartalmaz.

delkezéseket,⁹² a Ptk. hatálybalépése előtt és után elfogadott átmeneti rendelkezések alapján.⁹³ A szabályozás a polgári jog más intézményeihez képest mindössze két bekezdéssel bővült, azonban a szerződéses kapcsolatok általános rendelkezései közé történő beillesztése megmaradt.

A Ptk.-hoz benyújtott indokolás alapján megállapítható, hogy a jelenlegi jogszabály a korábbi jogszabályokon alapul, egyaránt figyelembe véve az engedményezés más jogrendszerekben⁹⁴ történő szabályozását, valamint az Európai Szerződési Jogi Bizottság javaslatait.⁹⁵

A cseh szabályozásból egyértelműen látható, hogy az engedményezés tekintetében három jogalanyról beszélhetünk. Ezek:

- a) a kötelezett (*debitor cessus*);
- b) a korábbi jogosult⁹⁶ (engedményező) és
- c) az új jogosult⁹⁷ (engedményes).

A követelés engedményezése⁹⁸ a szerződéses jogviszony tárgyában bekövetkezett változásnak minősül, amikor egy harmadik fél lép a meglévő hitelező helyébe, és átveszi annak pozícióját. Amennyiben az engedményezést nem a szerződéses jogviszonyban részt vevő felek, hanem annak tartalma tükrében vizsgáljuk, ez a hitelezőtől egy harmadik félre történő, a szerződéses jogviszony meglévő alanyaitól eltérő vagyoni érték jogi formában történő átruházása.⁹⁹

Ahogy Hurdík fogalmaz, az engedményezés olyan jogintézmény, amely elmarad a magánjog által elérni kívánt érdekegyensúlytól. Véleménye szerint az engedményezés hármas jellegénél fogva egy olyan labilis konstrukció, amelynek egyensúlyja jogi beavatkozásokat feltételez az engedményezésből eredő gazdasági kapcsolatok megvalósításában.¹⁰⁰

Az engedményezés kapcsán fontos rögzíteni, hogy egy olyan jogintézményről van szó, amely lehetővé teszi számos olyan helyzet megoldását, amelyet például az adós fizetéseképtelensége, illetve a forgalomban lévő készpénz általános hiánya okoz, ez az

92 Lásd a cseh Ptk. 3029. § (2) bek.

93 Eliáš, 2014.

94 A cseh Polgári törvénykönyvhöz hasonló szabályozás található például a német *Bürgerliches Gesetzbuch*-ban, a holland *Burgerlijk Wetboek*ben, valamint Svájc és Olaszország Polgári törvénykönyvében.

95 Dvořák, 2014b, 725. o.

96 Cseh nyelven *dosavadní věřitel – cedent (postupitel)*.

97 Cseh nyelven *nový věřitel – cesionář (postupník)*.

98 Cseh nyelven *postoupení pohledávky, cese*.

99 Hurdík, 1999, 140. o.

100 Hurdík, 1999, 140. o.

alapja a magánjogi jogalanyok közötti követelések és adósságok kölcsönös beszámítás formájában történő rendezésének, akár olyan speciális tevékenységek esetében is, mint a faktoring.¹⁰¹

A követelés hitelezőjének megváltozása tekintetében megkülönböztetjük a felek megállapodásán alapuló önkéntes engedményezést (*cessio voluntaria*), a felek akaratától független engedményezést, valamint az úgynevezett nem önkéntes vagy kényszerített engedményezést (*cessio necessaria*). A kényszerített engedményezés speciális fajtájaként tartják számon az ún. törvényi engedményezést (*cessio ex lege*), illetve valamely hatóság határozatán alapuló engedményezést (*cessio judiciaria*).¹⁰²

A követelés engedményezése történhet ellenérték fejében¹⁰³ vagy ellenérték nélkül.¹⁰⁴ Visszterhes engedményezés esetén az ellenszolgáltatás lehet pénzbeli vagy nem pénzbeli, és állhat az engedményező javára történő tényleges cselekvésből vagy jogi aktusból.¹⁰⁵

1.3.3. Az engedményezés tárgya

Az engedményezés tárgya és egyben az engedményezési szerződés tárgya a követelés, azaz a teljesítéshez való jog,¹⁰⁶ amelynek azonban nem kell kizárólag pénzben kifejezettnek lennie.¹⁰⁷

A követelés mint kifejezés – általában – a kötelezettségekhez kapcsolódik. A Ptk. azonban úgy rendelkezik, hogy a szóban forgó kódex negyedik részének a kötelemkből eredő jogok és kötelezettségek keletkezésére, módosítására és megszűnésére vonatkozó általános rendelkezéseit értelemszerűen alkalmazni kell az egyéb magánjogi természetű jogok és kötelezettségek keletkezésére, módosítására és megszűnésére,¹⁰⁸ tehát a kötelmi jogra vonatkozó rendelkezések értelemszerűen alkalmazandók a nem kötelmi jogok módosítására is. Egyes szerzők ebből a rendelkezésből arra következtettek, hogy a vagyoni előnyökhöz való, a kötelmi jogon kívüli alapon nyugvó jogok is átruházhatók, amelyre tipikus példaként említhető például a dologi szolgalmnak megfelelő jog gyakorlására vonatkozó engedményezés. Az önálló szolgálmak vagy a dologi terhek

101 Hurdík, 1999, 140. o.

102 Jakubovič, 2005, 261. o.

103 Ilyen esetben visszterhes engedményezésről beszélhetünk.

104 Ilyen esetben ingyenes engedményezésről beszélhetünk.

105 Fiala, Kindl és mtsai., 2009, 968. o.

106 Dvořák, 2014b, 728. o.

107 Česka, 1987, 236. o.

108 Cseh Ptk. 11. §.

azonban már nem engedményezhetők.¹⁰⁹ Az abszolút jogok, különösen a dologi jogok engedményezése a követelés engedményezésének intézménye útján kizárt.¹¹⁰

Lazar szerint a kötelmi jogban a követelés az egyik alany (hitelező) alanyi jogát (jogosultságát) jelenti arra vonatkozóan, hogy az azonos kötelmi jogi jogviszony másik alanyától (kötelezett, adós) bizonyos teljesítést követeljen, azaz követelje a kötelezettől, hogy valamit adjon, tegyen, valamit ne tegyen vagy tűrjön.¹¹¹ Hangsúlyozni szükséges azonban, hogy az engedményezés tárgyát kizárólag maga a követelés képezi, nem pedig a teljes kötelmi jogviszony. A követeléssel együtt az engedményes megkapja a követelés esetleges behajtásának jogát is, sőt az engedményes az engedményezési megállapodással bizonyos kötelezettségeket is vállal az adóssal szemben, amelyek az adós azon képességéhez kapcsolódnak, hogy az teljesíteni tudja kötelezettségeit. A fentiek szerint tehát az engedményezett követeléssel nemcsak a teljesítéshez való jog, hanem az engedményezőt az engedményezés időpontjában megillető követelés is átszáll az engedményesre. Az engedményezés tárgya csak olyan követelés lehet, amelynek jellege nem zárja ki a peres, illetve kényszervégrehajtási úton történő érvényesítést.¹¹² Tekintettel a *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet* elvre, az engedményezőnek magának is rendelkeznie kell a követeléshez kapcsolódó konkrét joggal ahhoz, hogy azt egy harmadik félre (az engedményesre) átruházhassa.

A követelés a kötelem fontos részét képezi, de nem azonos a teljes kötelmi viszonyal. Úgy értendő, mint az adós részéről történő teljesítéshez való jog, amely felfogható az engedményezés aktív oldalának is. Ezzel szemben az adós azon kötelezettségét, hogy teljesítse azt, ami tárgyát tekintve megfelel a hitelező követelésének, tartozásnak nevezjük. Ez utóbbi a kötelmi viszony úgynevezett passzív oldala.¹¹³ Így mind szerződésből vagy jogellenes cselekményből, mind pedig más, a jogrendszer szerint erre alkalmas jogi tényállásból származó követelés engedményezésére lehetőség van.¹¹⁴

A Ptk. szabályozza a követeléshez kapcsolódó járulékos jogok megszerzését is. Ebből kifolyólag nem szükséges a követeléshez kapcsolódó valamennyi járulékos jogot az engedményezési szerződésben meghatározni. A Ptk. dispozitív jellegére való tekintettel semmi sem akadályozza meg a szóban forgó szerződés feleit abban, hogy az engedményezés során csak bizonyos járulékos jogokat vagy azok egyikét se ruházzák

109 Ennek kapcsán lásd például: Eliáš, 2014.

110 Dvořák, 2014b, 730. o.

111 Lazar, 2006, 7. o.

112 Eliáš és mtsai., 2008, 1496–1497. o.

113 Eliáš, 1997, 913. o.

114 Dvořák, 2014b, 728. o.

át.¹¹⁵ Ahogyan azt a cseh Legfelsőbb Bíróság egy határozatában kimondta, a járulékos követelés másodlagos követelésként követi a főkövetelés sorsát, anélkül, hogy az engedményezőnek külön jogi aktusra lenne szüksége, kivéve, ha a felek másként állapodnak meg. Ez a tény azonban nem zárja ki, hogy a járulékos követelés a főkövetelés egyidejű engedményezése nélkül, külön-külön szerződéssel engedményezhető legyen.¹¹⁶ Hasonlóképpen, az ítélkezési gyakorlat alapján megállapítható, hogy a kötbérhez való jog a követeléssel együtt átszáll az engedményesre.¹¹⁷

A Ptk. kifejezetten lehetővé teszi a követelés részbeni engedményezését. Itt rögzítendő, hogy a követelés egy részének engedményezési lehetősége a követelés oszthatóságától függ. Nem kizárt azonban, hogy az osztható követelés különböző részei különböző engedményesekre engedményezhetők, de az eredmény nem vezethet az adós kárára történő változáshoz.¹¹⁸ Sőt, az oszthatatlan szolgáltatás egy részének engedményezése sem kizárt. Egy ilyen engedményezés azt jelentené, hogy az engedményező mellett az engedményes is hitelezővé válna. Ez elvileg a követeléshez való csatlakozásnak tekinthető.¹¹⁹

Több adós esetén lehetőség van arra, hogy a követelést az összes adóssal szemben vagy csak az egyetemleges adósok egyikével szemben engedményezzék. Abban az esetben, ha az engedményezés csak az egyik adósra vonatkozik, az engedményező csak ennek az adósnak a hitelezőjévé válik, és a többi társadós továbbra is az engedményezővel szemben marad kötelezett.¹²⁰

A Ptk. szövegében rögzítésre került mind a teljes követelés, mind a követelés egy részének engedményezhetősége,¹²¹ ami elsősorban a pénzkövetésekre, azaz az oszt-

115 Dvořák, 2014b, 735. o.

116 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. augusztus 18-i, 32 Cdo 2421/2009. sz. határozata.

117 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2006. szeptember 26-i, 32 Odo 473/2005. sz. ítélete.

118 Eliáš, 2014.

119 Az ilyen helyzet megoldásáról a cseh Ptk. 187o. §-a rendelkezik. Dvořák, 2014b, 727. o.

120 Eliáš, 2014.

121 Cseh Ptk. 1879. §. Az engedményezett követeléssel az engedményes a követeléshez kapcsolódó tartozékokat és jogokat is megszerzi, beleértve a biztosítékot is. A biztosított követelés egy részének engedményezése esetén az engedményes a követelés zálogjogosultjává válik a rá engedményezett rész tekintetében. A követeléshez kapcsolódó tartozékok és jogok szempontjából a biztosított követelés engedményezett része minőségileg azonos lesz az engedményező által megtartott résszel, és az új zálogjogosult a biztosított követelés részének engedményezése következtében az eredeti zálogjogosulttal azonos helyzetbe kerül. Tekintettel az adós törvényi védelmére a kötelezettségnek az adós beleegyezése nélküli módosítása esetén, az adós kötelezettségének tartalma nem változtatható meg a zálogjogosult változása által az adós hátrányára. Ezért a zálogjogosult által biztosított követelés összegét a követelés egy részének engedményezése oly módon befolyásolja, hogy a zálogjogosult minden egyes hitelezője csak a követelés azon része tekintetében jogosult a biztosíték érvényesítésére, amely megfelel a követelés azon részének, amellyel a teljes biztosított követelésben rendelkezik. A témáról bővebben lásd: Disman és Vojtěch, 2017.

ható követelésekre vonatkozik. E ponton azonban szükséges rámutatni a cseh Legfelsőbb Bíróság¹²² ítélkezési gyakorlatára, miszerint a követelés tartozékai külön-külön, magától a követeléstől függetlenül is átruházhatók, hiszen a döntésből kiolvasható: „*Bár a késedelmi kamat a követelés tartozéka, ez nem jelenti azt, hogy elválaszthatatlanul kapcsolódik a követeléshez. Ezek külön anyagi követelést képeznek, önállóan érvényesíthetőek és felhasználhatóak, és a követeléshez képest járulékos jellegűek.*”¹²³

Egyaránt engedményezhető a pénzbeli és a nem pénzbeli követelés is;¹²⁴ mindemellett a Ptk. nemcsak egy meglévő követelés, hanem egy jövőben keletkező követelés¹²⁵ engedményezését is lehetővé teszi.¹²⁶ Továbbá a követelés esetleges vitathatósága sem akadályozza annak engedményezését. Általános szabályként jelenik meg, hogy a megszünt követelés¹²⁷ nem engedményezhető. Így a hitelező engedményezhet elévült követelést, nem engedményezhet azonban jogvesztett (prekluzív) követelést.¹²⁸ A korábbi Polgári törvénykönyvhöz képest a jelenlegi szabályozás kifejezetten lehetővé teszi a követelések összességének engedményezését, azaz a globális engedményezést, amelyet elsősorban a kereskedelmi kapcsolatokban alkalmaznak. E fejezeten belül szükséges rögzítenünk azt is, hogy a cseh jogszabályi környezet teret enged annak, hogy az engedményező több követelését vagy akár az összes követelését egyszerre engedményezhesse. A jogelmélet az általános vagy globális engedményezés kifejezést használja a több követelés engedményezésére vonatkozó megállapodásra.¹²⁹ A globális engedményezéssel kapcsolatos központi kérdés az engedményezett követelések elégséges meghatározása. Ennek kapcsán szükséges rámutatni a Ptk. 1887. §-ára, melyben újonnan szemléletesen felsorolásra került több olyan kritérium, amelyek alapján egy halmaz kellően meghatározott lehet. A jelenlegi vagy jövőbeli követelések összessége is engedményezhető, amennyiben a követelések összessége kellően pontosan azonosítható, különösen, ha azok egy bizonyos típusú, a hitelezővel szemben egy bizonyos időpontban keletkezett követelések vagy akár ugyanazon jogalaptól eredő különböző követelések.¹³⁰

122 Cseh nyelven *Nejvyšší soud České republiky*.

123 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. augusztus 18-i, 32 Cdo 2421/2009. sz. határozata.

124 Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 182. o.

125 Cseh Ptk. 1887. §.

126 Az ítélkezési gyakorlat szerint a jövőbeli követelés engedményezése a követelés keletkezésének pillanatában történik. Lásd például a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. június 31-i, 20 Cdo 2529/2007. sz. határozatát.

127 Például a teljesítéssel már megszünt követelés.

128 Švestka, Dvořák, Fiala és mtsai., 2014, 1879. §.

129 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2003. május 21-i, 32 Odo 293/2002. sz. ítélete.

130 Cseh Ptk. 1887. §.

A Ptk. meghatározza a globális engedményezés kritériumait is. Részben megszünteti a korábbi jogbizonytalan állapotot, amely a gyakorlatban – annak ellenére, hogy az ítélkezési gyakorlat mindaddig lehetővé tette a globális engedményezést¹³¹ – gyakran vezetett az egyes részkövetelések szükségtelenül bonyolult és részletes leírásához annak érdekében, hogy megfeleljen a meghatározásuk kellő bizonyossága követelményének.¹³²

Ahogy az már fentebb említésre került, az engedményezhető követelések mellett a Ptk. olyan rendelkezést is rögzít, amely kivételeket fogalmaz meg az általánosan alkalmazandó elv alól, amely szerint bármely követelés engedményezhető. A szóban forgó rendelkezés konkrétan két csoportot említ, amelyek ki vannak zárva az engedményezhető követelések köréből:

- a) azt a követelést, amely a szerződő fél halálával megszűnik, valamint
- b) azt a követelést, amely tartalma a jogosult személyének megváltozásával a kötelezett terhére változna.¹³³

A jog a halál által megszűnő követeléseket a hitelező személyéhez való kötődésük miatt elidegeníthetetlennek tekinti. Amint azt a szakirodalmi kommentár is megállapítja, ebben az esetben nem az a lényeges, hogy a követelés a hitelező halálával megszűnt, hanem az, hogy a követelés érvényesítésére egyedül az adott hitelező volt jogosult.¹³⁴ A Ptk. 1881. § (2) bekezdésében foglalt, az adós helyzetének megváltozását eredményező engedményezés tilalmával kapcsolatban először is meg kell jegyezni, hogy ez a rendelkezés az adós és annak helyzete védelmét hangsúlyozza. E ponton szükséges felhívni a figyelmet a cseh Legfelsőbb Bíróság ítéletére,¹³⁵ amely szerint nem elegendő bármilyen változás; az adós helyzetében bekövetkezett változásnak lényegesnek kell lennie.¹³⁶ A törvény idézett szövegében használt „a kötelezett terhére” fogalmával a bírói gyakorlat még nem foglalkozott, azonban Dvořák azon a véleményen van, hogy a törvényi megfogalmazás nem értelmezhető *a contrario* úgy, hogy a hitelező változása, amely a kötelezettség tartalmának az adós javára történő megváltoztatását eredményezi,

131 Ennek kapcsán lásd például a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2007. június 20-i, 33 Odo 1433/2006. sz. ítéletét.

132 Novák, 2013, 2. o.

133 Cseh Ptk. 1881. § (2) bek.

134 Dvořák, 2014b, 741. o.

135 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2005. május 19-i, 32 Odo 525/2004. sz. ítélete.

136 A fent említett ítéletet a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a korábbi Ptk. hatálya alatt hozta, de következtetései a jogszabály ezen részének változatlansága miatt a 2014. január 1. után engedményezett követelésekre is alkalmazhatók.

megengedhető lenne.¹³⁷ Ez – amint azt a szerző a szöveghez fűzött kommentárban részletesebben leírja – az adós akaratának autonómiáját hivatott védeni. A kötelezettség tartalma csak az adós hozzájárulásával változtatható meg, és nem döntő, hogy a változtatás az adós javára vagy hátrányára történik-e.¹³⁸

A Ptk. által tiltott engedményezés mellett a megszűnt követelés nem engedményezhető, függetlenül attól, hogy az a teljesítés, a beszámítás, a tartozás elengedése, a felek megállapodása, a megelőző feltétel teljesítése, a végső határidő lejárta vagy bármely más ok miatt szűnt meg.¹³⁹ Mindemellett rögzítendő az is, hogy a nem engedményezhető követelések nemcsak a fent említett rendelkezésben kerültek említésre (tehát a felsorolás nem taxatív), hanem elszórta, a Ptk. több rendelkezésében is találkozhatunk ilyenekkel.¹⁴⁰ Nem szabad elfeledkeznünk a külön jogszabályokról sem – a külön jogszabályokban megjelenő tilalmak között említhető például a munkavállalónak a munkáltatóval szemben fennálló, illetve a munkáltatónak a munkavállalóval szemben a Munka törvénykönyve alapján¹⁴¹ fennálló, munkaviszonyból származó követelése engedményezésének tilalma.¹⁴²

Általánosságban elmondható, hogy a Ptk. hatálybalépése szűkíti az engedményezési tilalmak körét, ami a jelenlegi szabályozás egyik kifejezett szándéka a követelések engedményezéséhez fűzött rövid indokolás szerint.¹⁴³ Ezen túlmenően a korábbi szabályozáshoz képest¹⁴⁴ a Ptk. megszüntette a végrehajtás alatt álló követelések engedményezésének tilalmát.¹⁴⁵

1.3.4. Az engedményezési szerződés

Az engedményezési szerződést az eredeti kötelezettség hitelezője (engedményező) köti meg egy harmadik féllel (engedményes). Az engedményezési szerződés értelmében az engedményező megszűnik hitelezőnek lenni, az engedményes a

137 Dvořák, 2014b, 740. o.

138 Dvořák, 2014b, 740. o.

139 Dvořák, 2014b, 727. o.

140 Például a cseh Ptk. 2704. § szövegéből kitűnik a nyugdíj jogosultság átruházásának tilalma (minden ellenkező értelmű megállapodást figyelmen kívül kell hagyni, azonban az esedékes ellátásokra vonatkozó követelés átruházható). A cseh Ptk. 2713. § értelmében a cserék nem ruházhatók át. Ennek kapcsán lásd bővebben: Lojková, 2018.

141 Munka törvénykönyve 346d. §.

142 Kahle, 2015, 695–696. o.

143 A törvényhez tartozó indokolásért lásd <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodovazprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (letöltve: 2021. november 2.).

144 Ennek kapcsán lásd a régi cseh Ptk. 525. §-át.

145 Dvořák, 2014b, 738. o.

hitelező helyébe lép. Az adós nem szerződő fél, és az engedményezési megállapodás érvényességéhez nem szükséges sem az adós hozzájárulása, sem az adós előzetes értesítése, sem a hitelezőnek a követelés engedményezésére irányuló szándékáról való tudomásszerzése. A hitelezőváltás – amennyiben az engedményezés nem feltételes, illetve ha a felek nem jövőbeni követelést engedményeznek – pusztán konszenzussal, azaz az engedményező és az engedményes megállapodásával következik be. Az engedményezési szerződés tehát a konszenzuális szerződések körébe sorolható.¹⁴⁶ Az adós utólagos értesítése jelentős jogkövetkezményekkel jár az engedményező és az engedményes adóshoz fűződő kölcsönös viszonyában, de nem érinti az engedményezés hatályát.¹⁴⁷

Az engedményezési szerződésről elmondható, hogy az:

- a) konszenzuális,
- b) nem nevesített (*innominát*),
- c) *inter vivos* jogügylet,
- d) alakisághoz nem kötött,¹⁴⁸
- e) egyaránt lehet ingyenes, illetve visszatérő is.

Az engedményezési szerződésnek kellő pontossággal azonosítania kell a követelést, hogy az ne legyen felcserélhető más követeléssel – tehát annak ki kell állnia a bizonyossági tesztet.¹⁴⁹ Ennek megfelelő módja az adós személyének, a teljesítés tárgyának és terjedelmének, valamint a követelés keletkezésének alapjául szolgáló, jogilag releváns ténynek a meghatározása.¹⁵⁰ A jövőbeni követelések esetében, ahol azokat nem lehet pontosan meghatározni, az engedményezési szerződéssel szemben kevésbé szigorú követelményeket támasztanak. Ilyen esetben elegendő, ha a követelés kellően meghatározható. Az engedményezési szerződés rendszeresen tartalmazza annak megjelölését is, hogy az engedményezés ellenérték fejében vagy ellenérték nélkül történik-e, mivel ez

146 Dvořák, 2014b, 727. o.

147 Handlar, 2013, 782–786. o.

148 Az engedményezési szerződés formáját az új cseh Ptk. kifejezetten nem szabályozza. Az általános elvekből arra következtethetünk, hogy az nincs formakényszernek alávetve. Így az okirati forma nem kötelező, ami eltérést jelent a korábbi jogi szabályozáshoz képest; a szerződés akár szóban is megkötődhet. Kivételek olyan esetben léteznek, amikor az okirati formát a törvény kötelezővé teszi – az új cseh Ptk. 564. § rendelkezéseivel összhangban. Okirati formára akkor van továbbá szükség, ha a szerződő felek egyike ragaszkodik hozzá, az új cseh Ptk. 1758. §-a értelmében. A kötelező alakiság be nem tartásával született ügylet a cseh Ptk. 582. §-a alapján semmis.

149 Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 182. o.

150 Eliáš, 2014.

hatással van az engedményező felelősségére a követelés behajthatóságával és időtartamával kapcsolatban.¹⁵¹

Összességében elmondható, hogy a szóban forgó szerződés nem nevesített (inominát) szerződés, kétoldalú jogi aktus az engedményező és az engedményes között. Az adós státusza ebben az összefüggésben irreleváns, és a szerződésben csak az adós azonosítására van szükség. Az engedményezési szerződés révén az eredeti hitelező és az adós közötti kötelelem megszűnik. Az engedményezési szerződés lényegeként az fogalmazható meg, hogy az csak a hitelező személyében eredményez változást. Ez a megállapítás lényegében a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának ítélkezési gyakorlatán alapul, mely fórum 2013. május 15-i ítéletében kifejtette, hogy az engedményezési szerződés lényege csak a hitelező személyében bekövetkező változás, mindemellett az engedményezési szerződést nem nevesített szerződésként¹⁵² definiálta.¹⁵³

Ahhoz, hogy a hitelező személye megváltozzon, az engedményezési szerződésnek érvényesnek kell lennie. A szerződés révén az engedményező nemcsak az engedményezett követelést, hanem a követelés érvényesítésére szóló jogosultságot (a keresetindítási jogot), illetve a teljes körű végrehajtáshoz való jogot is megszerzi.¹⁵⁴

A lényegi elemek (*essentialia negotii*) a jognyilatkozat azon részét képezik, amelyek jogilag azonosítják az aktust, és kellőképpen megkülönböztetik azt más jognyilatkozatoktól.¹⁵⁵ Ha ezek a lényeges elemek hiányoznak, a jogi aktus érvénytelen, vagy adott esetben határozatlansága vagy érthetlensége miatt jogügyletnek sem minősül. Ahhoz, hogy a szerződés jogilag engedményezési szerződésnek minősüljön, meghatározott elemeket kell tartalmaznia. A cseh Legfelsőbb Bíróság többször foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mely elemek elengedhetetlenek az engedményezési szerződéshez. Kiemelendő ezek közül a 2000. december 20-i ítélet,¹⁵⁶ amelyben összefoglalásra került, hogy mi tartozik a követelések engedményezésére vonatkozó szerződés lényegi kellékei közé:

„A követelések engedményezésére vonatkozó szerződés kötelező tartalma a szerződő felek (az engedményező és az engedményes) tényleges azonosításán túlmenően magában

151 Lojtková, 2018.

152 Vö. a szlovák Ptk. 51. §-ával, amely alapján a szerződő felek olyan szerződést is köthetnek, amely nincs külön szabályozva; ez a szerződés azonban nem lehet ellentétes a törvény tartalmával vagy céljával.

153 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2013. május 15-i, 31 Cdo 3043/2010. sz. ítélete.

154 Vö. a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2011. augusztus 31-i, 29 Cdo 4868/2009. sz. ítéletével.

155 Švestka és Dvořák, 2009, 87. o.

156 Lásd bővebben a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2000. december 20-i, 32 Cdo 2306/98. sz. ítéletét.

foglalja az engedményezett követelés azonosítását, amelynek tartalmaznia kell az engedményező adósának megfelelő azonosítását, valamint a követelés leírását, annak összegét és az alapjául szolgáló tényeket. Az engedményezett követelést kellő bizonyossággal szükséges azonosítani, hogy ne legyen felcserélhető az engedményező ugyanazon adóssal szemben fennálló másik követelésével, és hogy a felek között ne legyen kétséges, hogy milyen követelést hogyan és mikor engedményeztek.”

A fentiek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a cseh Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata alapján a követelések engedményezésére vonatkozó szerződés lényegi kellékei: a felek azonosítása, az engedményezett követelés azonosítása az adós megfelelő azonosításával, az összeg és az alapjául szolgáló tények leírásával, valamint a követelés kellően határozott azonosítása,¹⁵⁷ hogy az összetéveszthetetlen legyen.¹⁵⁸ Ezt követően az ítélkezési gyakorlat megerősíti, illetve tovább fejleszti és pontosítja ezeket a következtetéseket.

1.3.5. Az engedményezés joghatása

Az engedményezés mindhárom érintett jogalany, azaz az engedményező, az engedményes, illetve az adós jogi helyzetében változást eredményez. A szóban forgó joghatások elsősorban az engedményezőt és az engedményest érintik, míg az adós esetében minimális változásról beszélhetünk.

157 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának véleménye szerint a követelés különösen az alapjául szolgáló jogi tény, az összeg, a lejárati időpontja vagy más tények alapján azonosítható, ideértve a követelés alapjául szolgáló jogcímmre való utalást is. Ugyanakkor a bíróság hozzáteszi, hogy amennyiben a szerződő felek az engedményezési szerződésben a követelést egyéb adatokkal azonosítják, és ez az engedményezett követelés bizonyosságának követelménye szempontjából elegendő, nem szükséges az engedményezett követelés eredetének jogi okát a szóban forgó szerződésben megjelölni; ilyen követelményt semmilyen jogszabályból nem lehet levezetni. Ennek kapcsán lásd a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2003. július 31-i, 20 Cdo 1319/2002. sz. határozatát, valamint a 2006. március 22-i, 32 Odo 523/2005. sz. ítéletét. A legfelsőbb bírói testület kialakult gyakorlata szerint a követelések összességének engedményezéséről szóló megállapodás akkor is kellően határozott, ha nem sorolja fel az egyes követeléseket, ha a felek által választott azonosító jellemzőkből egyértelműen kiderül, hogy mely követelések képezik az engedményezés tárgyát. Ennek kapcsán lásd a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2007. június 20-i, 33 Odo 1433/2006. sz. ítéletét.

158 A követelés egy részének engedményezésére hasonló kritériumok vonatkoznak. A prágai Városi Bíróság 2005. október 24-i, 50 Cm 241/2002-18. sz. ügyben hozott ítéletében kimondta, hogy a követelés egy részének engedményezésére vonatkozó szerződés érvényességéhez a jogügylet bizonyosságának követelménye szempontjából szükséges, hogy az engedményezett követelés egy részét a teljes követeléshez képest kellően határozottan és a jövőben félreérthetetlenül, azaz minden kétséget kizáró módon határozzák meg, hogy nyilvánvaló legyen a követelés mely részét engedményezték.

Az *engedményező* esetében a változás az átengedett követelés, annak tartozékai és minden hozzá kapcsolódó jog elvesztésében testesül meg, amiből kikövetkeztethető, hogy az engedményező az engedményezést követően nem jogosult a követelés behajtására, és nem jogosult az ellenértéket sem megkapni az adóstól.

Az *engedményes* a hitelező helyébe lép, ami azt jelenti, hogy megszerzi a követelést annak minden tartozékával és a hozzá kapcsolódó jogokkal együtt. Fontos feltétel azonban, hogy a követelés engedményezése nem ronthatja az adós jogi helyzetét. A magánjogban a *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*¹⁵⁹ elve érvényesül, amely a vizsgált országban az engedményezés jogintézménye esetében is megfigyelhető. Mivel a kötelezettség tartalma nem változik, kizárólag csak az eredeti hitelező követeléséhez kapcsolódó jogok szállnak át az új hitelezőre.¹⁶⁰ E célból az úgynevezett méltányos engedményezés elve alapján a nemzeti jogszabályok szabályozzák például azokat a kifogásokat, amelyeket az adós az engedményezővel szemben emelhet, vagy azokat a feltételeket, amelyek mellett az adós teljesítheti az engedményezővel vagy az engedménnyessel szemben fennálló kötelezettségét.¹⁶¹

Az *adós* az új hitelezőnek csak attól az időponttól kezdve köteles fizetni, amikor az az engedményezésről tudomást szerzett.

1.3.6. Az adós értesítése

A Ptk. egyes rendelkezéseiből kitűnik, hogy a követelés engedményezésére az adós beleegyezése nélkül sor kerül, ezért olyan mechanizmust szükséges megalkotni, amely legalább részben védi az adóst is.¹⁶² Mindaddig, amíg az adóst nem értesítik az engedményezésről, az továbbra is az engedményezőnek, az eredeti hitelezőnek köteles teljesíteni. Ebből kifolyólag, értesítés hiányában az engedményesnek nem lenne valós lehetősége arra, hogy követelését sikeresen érvényesítse az adóssal szemben. Mindemellett rögzítendő, hogy a Ptk. nemcsak az adós, hanem a tartozást biztosító harmadik személyek jogállásáról is rendelkezik.¹⁶³ A követelés harmadik személyre történő átruházásának bejelentésekor vagy igazolásakor a joghatások ezzel a személlyel szemben is beállnak. Így az engedményező ebben a pillanatban a biztosított követeléshez kapcsolódó jogokat is megszerzi.

159 Senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amivel saját maga rendelkezik. Ennek kapcsán lásd például: Kincl, Skřejpek és Urfus, 1995, 354. o.

160 Švestka és mtsai., 2008, 1414. o.

161 Kožušník, 2010, 457. o.

162 Ez magában foglalja az adós kötelező értesítését a cseh Ptk. 1882. § rendelkezései szerint.

163 Cseh Ptk. 1883. §.

Ami a gyakorlatot illeti, egyszerűbb megoldásnak bizonyul az engedményező által a követelés engedményezéséről szóló értesítés.¹⁶⁴ Az engedményezés érvényességéhez azonban az is szükséges, hogy az értesítés az adóssal szemben is érvényes legyen.¹⁶⁵ A gyakorlatban sokszor találkozunk úgynevezett csendes engedményezésekkel, amikor az adóst egyáltalán nem értesítik, és a követelést az engedményező hajtja be az engedményes nevében.¹⁶⁶

Ahhoz, hogy a bejelentés érvényes legyen, annak tartalmából egyértelműen ki kell derülnie, hogy az engedményező milyen követelést engedményezett, és azt kire, milyen formában engedményezte.¹⁶⁷ Mindemellett a bejelentésnek meg kell felelnie a jogi aktusok általános követelményeinek, azaz konkrétan és érthetőnek kell lennie.

Ahogy az már fentebb említésre került, a Ptk. nemcsak az adóssal, de a tartozást biztosító harmadik személyekkel szemben is rendelkezik az 1883. §-ban foglalt értesítésről. A követelés harmadik személyre történő átruházásának bejelentésekor vagy igazolásakor a joghatások ezzel a személlyel szemben is beállnak. Így az engedményező ebben a pillanatban a biztosított követeléshez kapcsolódó jogokat is megszerzi.¹⁶⁸

1.3.7. Behajthatóság, kezesség, kifogások

A Ptk. normáiból kiolvasható a követelés időtartamára és behajthatóságára vonatkozó szavatosság szabályozása is,¹⁶⁹ amely az ellenérték fejében engedményezett követelések esetén *ex lege* keletkezik. Ez mindenképpen újdonságnak és jelentős változásnak tekinthető a korábbi Polgári törvénykönyv releváns rendelkezéseihez képest, miszerint a feleknek az ellenérték fejében engedményezett követelések esetében is meg kellett állapodniuk a szavatosságról.¹⁷⁰ A Ptk. vonatkozó rendelkezései értelmében azonban

164 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 2009. december 9-i, 31 Cdo 1328/2007. sz. ítéletében kimondta, hogy ha az adóst az engedményező tájékoztatja a követelés engedményezéséről, az adós nem jogosult a bíróság előtt a követelés engedményezésének érvénytelenségére hivatkozni. Az ítélezési gyakorlat régóta úgy tartja, hogy csak az engedményező és az engedményes, nem pedig az adós kérheti a követelés engedményezésének érvénytelenítését. A Cseh Köztársaság Alkotmánybírósága a 2011. február 24-i, I. ÚS 2276/08. sz. határozatában rögzítette, hogy miután az adóst megfelelően tájékoztatták a követelés engedményezéséről, vagy az engedményezést megfelelően bizonyították, már nem döntő, hogy a követelés engedményezésére ténylegesen sor került-e, és hogy az engedményező és az engedményezett közötti engedményezési megállapodás érvényesen jött-e létre.

165 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2015. január 29-i, 23 Cdo 2704/2012. sz. ítélete.

166 Lojková, 2018.

167 Eliáš, 2014.

168 Lojková, 2018.

169 Cseh Ptk. 1885. §.

170 Vö. a régi csehszlovák Ptk. 527. § (2) bek. szövegével.

az ellenérték nélkül engedményezett követelések esetében nem keletkezik törvényi szavatosság, a feleknek szerződésben kellene megállapodniuk erről. Visszterhes engedményezés esetén az engedményező a követelés időtartamáért és behajthatóságáért a kapott ellenérték kamatokkal növelt összegéig szavatol; mivel a Ptk. a felek akaratának autonómiáját érvényesíti, az engedményező és az engedményes megállapodhatnak és szerződéssel kizárhatják a követelés behajthatóságára vagy időtartamára vonatkozó szavatosságot.¹⁷¹ Abban az esetben nem merül fel a szavatosság, ha az engedményes tudatában volt annak, hogy a követelés behajthatatlan, vagy ha a követelés bizonytalan vagy jövőbeli. Mindemellett az engedményező nem szavatol az engedményezést követően behajthatatlanná vált vagy az engedményes hibájából behajthatatlanná vált követelés behajthatóságáért.¹⁷²

Félreérthető helyzetek merülhetnek fel például olyan esetekben, amikor az engedményezési megállapodás nem határozza meg, hogy a követelés engedményezése ellenérték fejében vagy ellenérték nélkül történik-e. Ahogyan az már a fentiekben említésre került, ez a kérdéskör nem tartozik a szerződés lényegi elemei közé, éppen ezért nem kell a szerződésben kifejezetten szerepelnie. A Legfelsőbb Bíróság egy döntésében¹⁷³ megállapította, hogy amennyiben a követelések engedményezéséről szóló szerződés nem tartalmazza az ellenszolgáltatás megjelölését, az ingyenes engedményezésnek minősül.¹⁷⁴ Mindezzel ellentétben egyes korábbi szakirodalmi vélemények inkább arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az olyan szerződés, amely nem tartalmazza ezt a megjelölést – a jogszabály homályossága miatt –, semmis. A Legfelsőbb Bíróság döntésével kapcsolatban megállapítható, hogy az a maga idejében időtállóan és a korábbi Polgári törvénykönyv elveivel összhangban lévőnek minősült, ahol a kódex 574. §-a rendelkezéseire tekintettel a fókusz elsősorban a jogügyletek érvényességének megőrzésére irányult.¹⁷⁵

A követelés engedményezése teljes mértékben az adós beleegyezése nélkül történik, akinek nincs ráhatása az engedményezés folyamatára. Annak ellenére, hogy az adósnak nincs beleszólása a folyamatba, a jogszabály számos mechanizmust tartalmaz annak érdekében, hogy az adós helyzetének romlására ne kerüljön sor. Számára az egyik védelmi mechanizmus a kifogás, amelyet az adós az engedményezővel szemben

171 Lojtková, 2018.

172 Ilyen például a hitelező passzivitása miatt elévült követelés. A követelés engedményezését követően még a függő kockázat is átszáll az engedményesre. Lásd Novák, 2013.

173 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2010. július 21-i, 28 Cdo 1092/2009. sz. határozata.

174 Vö. a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. december 9-i, 31 Cdo 1328/2007. sz. ítéletével.

175 Lojtková, 2018.

emelhet. Ki kell hangsúlyozni: a követelés engedményezése csak a hitelező személyének megváltozását jelenti, a kötelezettség tartalmának megváltozását nem.¹⁷⁶

Az adósnak az engedményezővel szembeni kifogásait a Ptk. 1884. §-ának rendelkezései rögzítik, amelyek elsősorban a követelés eredetére és időtartamára, a követelés mértékére és megszűnésére vonatkozó kifogásokat szabályozzák.¹⁷⁷

A Ptk. értelmében az adós a követelés engedményezése után is felhívhatja kifogásait, de csak azokat, amelyekkel az engedményezés időpontjában már rendelkezett.¹⁷⁸ Ha az adósnak viszontkövetelése áll fenn az engedményezővel szemben, a követelés engedményezése után, de az engedményezésről való tudomásszerzést követően, indokolatlan késedelem nélkül kifogást emelhet az engedményezővel szemben. Az adós mindent kifogásolhat az engedménnyessel szemben is, amit egyébként kifogásolt volna az engedményezővel szemben, amennyiben az engedményezésre nem került volna sor.¹⁷⁹

Probléma merülhet fel a követelések beszámítása esetén is, hiszen mindaddig, amíg az adóst nem értesítették megfelelően és érvényesen az engedményezésről, tartozását sikeresen beszámíthatja az eredeti hitelezővel szemben fennálló követelésébe. Az engedményezésről szóló értesítés megtörténtét követően azonban az adós már nem tudja beszámítani követelését az engedményezővel szemben, mivel ő már nem a hitelezője.¹⁸⁰

A kérdés már csak az, hogy mikor, illetve meddig tudja érvényesíteni az adós a kifogását? Megállapítható, hogy az adósnak a beszámítási kifogást a követelés engedményezéséről való tudomásszerzést követően indokolatlan késedelem nélkül kell érvényesítenie az engedményezővel szemben.¹⁸¹ Ahhoz, hogy kifogása sikeres legyen, három feltételnek kell teljesülnie: a követelésnek beszámításra alkalmasnak kell lennie,¹⁸² a követelés engedményezésének időpontjában fennálló követelésnek kell lennie, és az adósnak indokolatlan késedelem nélkül kell a beszámítási kifogást emelnie.¹⁸³

176 Švestka, Dvořák, Fiala és mtsai., 2014, 1884. §.

177 Kočí, 2005.

178 Cseh Ptk. 1884. § (1) bek.

179 Švestka, Dvořák, Fiala és mtsai., 2014, 1884. §.

180 Lojtková, 2018.

181 Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 183. o. Azt, hogy a határidő indokolatlan késedelem nélkül történő betartása megtörtént-e, eseti alapon vizsgálják, figyelembe véve az ügy összes körülményét, valamint azokat a körülményeket, amelyek megakadályozták az adóst abban, hogy a beszámítási kifogást indokolatlan késedelem nélkül érvényesítse. Vö. a Cseh Köztársaság Alkotmánybíróságának 2006. április 18-i, IV. ÚS 314/05. sz. határozatával.

182 Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 203. o.

183 Az adós által az engedményezővel szemben benyújtott egyéb kifogásokat nem korlátozza semmilyen határidő. Ezek közé tartozik például az elévülés kifogása, a kötelezettség teljesítéssel való megszűnésének kifogása vagy a követelés esedékességének kifogása, és ezeket az adós bármikor felhozhatja az engedményezővel szemben. Lásd: Bejček, Šilhán és mtsai., 2015, 183. o.

1.4. Magyarország

1.4.1. Alapvetés

A magyar Ptk. az engedményezést a 6:193–201. §§-ban szabályozza. Általánosan kimondja, hogy a jogosult a kötelezettel szembeni követelését másra ruházhatja át. Vagyis az engedményezés következtében alanyváltozás következik be az eredeti jogosultság vagy annak egy része (a meghatározott követelés) tekintetében.¹⁸⁴

A követelés átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és a követelés engedményezése szükséges. A szabályozás a tulajdonátruházás mechanizmusát követi e körben. A Ptk. rendszerében ingó dolog tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és erre tekintettel a dolog birtokának átruházása szükséges (Ptk. 5:38. §). Vagyis kétlépcsős a követelés átruházása: az átruházásra irányuló szerződés (például adásvétel) vagy más jogcím, illetve a birtokátruházás mintájára a követelés engedményezése szükséges. Így az engedményezés jogcímes (kauzális) és tradíciós ügyletnek minősül a hatályos magyar jogban. Lényeges leszögezni viszont, hogy a kétlépcsős jelleg nem jelenti azt, hogy a követelés átruházása a leggyakrabban ne egyetlen szerződés keretei között valósulna meg: az esetek jelentős részében a két szerződés „egybefonódik”: például az eredeti jogosult eladja a kötelezettel szembeni követelését az új jogosultnak (elkötelező szerződés), és ugyanabban a szerződésben engedményezéssel rá is ruházza azt (rendelkező szerződés).¹⁸⁵ A példánál maradva, a felek közötti viszonyokat egyszerre határozza meg az adásvétel (eladó–vevő viszony) és az engedményezés (engedményező–engedményes viszony). A kétlépcsős jelleg azonban időbeli elkülönüléssel is járhat. Tipikusan ez a helyzet a jövőbeli követelések esetén, amelyeknél az elkötelező szerződés megszülethet a jelenben, de az engedményezésre mint rendelkező ügyletre csakis akkor kerülhet sor, amikor a követelést megalapozó jogviszony már létezik.¹⁸⁶ Lényeges következménye a kétlépcsős jellegnek, hogy az engedményezési szerződés felbontása következtében az engedményezett követelés nem száll vissza – minden további jogcselekmény nélkül – az engedményezőre, a feleknek egy újabb engedményezésről szóló megállapodást kell kötniük a visszaengedményezésről, hogy a kötelmi ügylet megszűnését követően a dologi jogváltozást is az eredeti állapotnak megfelelően rendezzék.¹⁸⁷

184 Vékás, 2019, 332. o. A követelés a bírósági gyakorlat szerint is a kötelmi jogviszonyból eredő jogosultság, az engedményezés a jogosulti pozícióban alanyváltozást eredményez. EBH2010. 2234.

185 Vékás, 2019, 323–334. o.

186 Vékás, 2019, 334. o.

187 BH2016. 344.

1.4.2. Az engedményezési szerződésről általában

Az engedményezés az engedményező és az engedményes szerződése, amellyel az engedményes az engedményező helyébe lép. A kötelezett nem szerződő fél: neki „túrníe” kell az alanyváltást, azt, hogy új jogosultnak kell teljesítenie.

Következésképpen a kötelezett nem alanya az engedményezési szerződésnek, és az engedményezéshez nem szükséges a kötelezett hozzájárulása. A bírósági gyakorlat szerint ráadásul az adósnak az engedményezési szerződés érvénytelenségének megállapítása, a jogutódlás bekövetkeztének eldöntése végett keresetindításra perbeli legitimációja nincsen. Az engedményezés az adós vonatkozásában absztrakt jogügylet, annak hiányosságaira való hivatkozással a teljesítést nem tagadhatja meg.¹⁸⁸ (Az engedményes is csak az engedményezett követelés érvényesítésére rendelkezik perbeli legitimációval¹⁸⁹). Tulajdonképpen a kötelezett a vele szemben fennálló követelést érintő engedményezési szerződés érvénytelenségére nem hivatkozhat, ha nem jelöl meg olyan speciális körülményt, amelynél fogva számára lényeges, hogy kinek kell teljesítenie,¹⁹⁰ vagyis csak a jogosult személyéhez kötött engedményezés (alább tárgyalandó) semmisségére hivatkozhat. Egyébként azonban az a megállapítás érvényesül, amely szerint az engedményezett követelés kötelezettjének nem fűződik jogi érdeke az engedményezési szerződés semmisségének megállapításához, ezért a kötelezett nem érvényesíthet eredményesen az engedményezési szerződés semmisségére alapított igényt.¹⁹¹

A kötelezett a szerződésnek nem alanya még akkor sem, ha az írásba foglalt engedményezési szerződést aláírta.¹⁹² Így az engedményezés nem is jelenti az eredeti szerződés módosítását, mivel a szerződésmódosítás a szerződés alanyainak a közös megállapodása.¹⁹³

A Ptk. nem ír elő alaki feltételeket az engedményezés vonatkozásában. A bírósági gyakorlat szerint a szerződés szóban¹⁹⁴ vagy ráutaló magatartással is érvényesen lét-

188 EBH2005. 1227. II. A Kúria szerint az engedményezett követelés kötelezettje a Ptk. 6:197–198. §§-ában foglaltak megsértése alapján hivatkozhat az engedményezésről való értesítés és a teljesítési utasítás érvénytelenségére, de azon az alapon nem, hogy az engedményezési szerződés nem jött létre vagy érvénytelen. Vö. Gfv.30339/2019/4.

189 BH2008. 128.

190 Pfv.20021/2019/9. Ugyanilyen értelemben szögezte le a Kúria, hogy a kötelezett a vele szemben fennálló követelést érintő engedményezési szerződés érvényességének vitatására csak akkor jogosult, ha olyan speciális körülmény áll fenn, amelynél fogva nem lényegtelen a számára, hogy az eredeti jogosultnak vagy az engedményesnek kell teljesítenie. Vö. Pfv.20345/2022/8.

191 Pf.20160/2021/8.

192 BDT2010. 2255.

193 BDT2001. 537.

194 Pfv.20388/2019/5.

rejön. „Más kérdés, hogy a felek (az engedményező és az engedményes) a bizonyítás megkönnyítése érdekében rendszerint írásba foglalják az engedményezést tartalmazó megállapodásukat. Az írásba foglalás egyébként is szükséges lehet a kötelezett értesítéséhez.”¹⁹⁵ A bírósági gyakorlat szerint is az engedményezésre a Ptk. nem ír elő alaki követelményt, csak az arról való értesítést kell írásban közölni.¹⁹⁶

1.4.3. Az engedményezhető követelés meghatározása

Az engedményezett követelést a kötelezett, a jogcím, az összeg és az esedékesség megjelölésével vagy egyéb olyan módon kell meghatározni, amely az engedményezés időpontjában, jövőbeli követelések esetén legkésőbb a követelés létrejöttkor az engedményezett követelést azonosíthatóvá teszi.¹⁹⁷ Az engedményezendő követelés pontos meghatározása lényeges, ugyanis a nem azonosítható követelés nem száll át az engedményesre.¹⁹⁸ Az engedményezési szerződésben viszont nem szükséges megjelölni az engedményezett lejárt követelés összegét, ha az engedményezés időpontjában még bizonytalan, hogy milyen összegű követelés száll át az engedményesre, de a felek meghatározták az átszálló követelés legmagasabb összegét, és a követelés az összeg pontos megjelölése nélkül is beazonosítható.¹⁹⁹

A követelés akkor engedményezhető, ha az engedményezéskor már létezik az a jogviszony, amelyből a követelés fakad. Ellenkező esetben csak az elkötelező szerződés jöhet létre, a tényleges engedményezés mint rendelkező ügylet csakis a követelés létrejöttének pillanatától valósítható meg, az engedményezés tradíciós (kétlépcsős) ügylet jellegéből kifolyólag. Fontos viszont leszögezni, hogy az engedményezéshez a jogviszony léte a törvényes elvárás, azaz nem szükséges a követelésnek lejárnak lennie.

Semmis a jogosult személyéhez kötött követelések engedményezése.²⁰⁰ A jogosult személyéhez kötött követelések engedményezésének tilalma logikus: az ilyen követelések nem lehetnek forgalom tárgyai, mert a jogosult személyétől függően a tartalmuk megváltozik, márpedig az engedményezés lényege pontosan az, hogy általa tartalmilag nem módosulhat a kötelezett pozíciója.²⁰¹

195 Vékás, 2019, 334. o. A jövőbeni követelések vonatkozásában részletesen lásd Szilágyi, 2017.

196 P.20014/2020/40.

197 Díjszabást és részletes elszámolási szabályokat tartalmazó fuvarozási keretszerződésből eredő, jövőben keletkező díj követeléseit a fuvarozó hatályosan engedményezheti alvállalkozójára. Vö. Gf.30235/2020/6.

198 Vékás, 2019, 334. o. Lásd még Kiss, 2007, 22. o.

199 Pf.20806/2022/7.

200 A kérdéstről lásd még Serák, 2012, 429–435. o.

201 Vékás, 2019, 337. o.

Személyhez kötött a követelés, ha természetére, terjedelmére a jogosult személye lényeges befolyást gyakorol: a tartási követelések, amelyek a jogosult személyes körülményeitől, rászorultságától függenek; ugyanígy a személyiségi jogok megsértéséből fakadó követelés sem engedélyezhető mindaddig, amíg azt bíróság nem ítélte meg, vagy a jogsértő nem ajánlott fel konkrét összeget.²⁰²

Egyébként a szerződési, szerződésen kívüli kártérítési,²⁰³ jogalap nélküli gazdagsági és más kötelmi követelések főszabály szerint engedélyezhetőek. A bíróság szerint a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti követelés olyan vagyoni jogi igény, amelynek engedélyezését a jogszabály nem tiltja.²⁰⁴ Amennyiben az ügyvezető az általa képviselt cégnek – az adósnak – kárt okozott, a felszámoló a polgári jogi kárigényt saját maga is érvényesítheti, illetve azt engedélyezheti.²⁰⁵

A bírósági gyakorlatban ugyanakkor leszögezték, hogy a kötelesrész mint kötelmi jellegű pénzkövetelés engedélyezhető.²⁰⁶ Szintén engedélyezhetőek a vitás, peresített követelések.²⁰⁷ Jóerkölcsbe ütközik, ezért semmis a felszámoló és harmadik személy között bizonytalan követelésre létrejött engedélyezési szerződés, ha a szerződés megkötésekor az engedményes már lényegesen magasabb összeghez jutott hozzá az engedélyezés kapcsán, mint amely értéken a szerződést megkötötték, s a szerződés megkötésekor az engedményes már tudta, hogy számára az engedélyezés kockázat nélküli.²⁰⁸

A bíróság szerint a szerződés érvénytelenségének megállapításához fűződő jogi érdek nem engedélyezhető.²⁰⁹ A szerződésből eredő követelés engedélyezése a szerződéstől való elállási nyilatkozatra nem terjedhet ki, mivel a szerződés megszűnését eredményező nyilatkozatot csak az eredeti jogosult, az engedményező tehet.²¹⁰ Engedményes esetekben a jogok olyan tartalommal szállnak át az engedményezőről az engedményesre, ahogyan azok az engedményezőt megillették. Ez a jogérvényesítés módjára is vonatkozik. Ha az engedményezett követelés tekintetében választottbírói kikötés van, úgy az engedményes követelése is választottbírói előtt érvényesíthető.²¹¹

202 Vékás, 2019, 337. o.

203 BH2005. 55.

204 EBH2008. 1868. I.

205 BDT2008. 1772.

206 BH1994. 367.

207 BH2002. 72.

208 BDT2009. 2104.

209 BH2001. 335.

210 BDT2008. 1925.

211 A 2002/1. VB. határozat.

1.4.4. Engedményezést kizáró kikötés

Kétségtelen, hogy a kötelezettnek legitim érdeke fűződhet az engedményezés kizárásához.²¹² Az új jogosult személye számára különféle nehézségeket okozhat, akkor is, ha az alanyváltozásból fakadó esetleges költségeket meg kell téríteni. A Ptk. viszont kategorikusan úgy rendelkezik, hogy harmadik személlyel szemben hatálytalan a követelés engedményezését kizáró kikötés (*pactum de non cedendo*). A Ptk. nem tesz különbséget a jóhiszemű és rosszhiszemű harmadik személyek között.²¹³ Vagyis a jogalkotó a követelések forgalomképességét kívánta megerősíteni.²¹⁴ A szankció a *pactum de non cedendo* hatálytalansága, azaz a harmadik személyekkel, a lehetséges engedményesekkel szemben nem lehet sikerrel hivatkozni ilyen záradékra, vagyis az engedményezés érvényesen létrejön, és a kötelezett az engedményesnek kell teljesítsen. Ez a hatálytalanság azonban nem érinti az engedményező felelősségét az engedményezést kizáró kikötés megszegéséért. A tilalom harmadik személyekkel szembeni hatálytalansága így nem zárja ki azt, hogy az eredeti jogosult (az engedményező) szerződésszegést követett el a kötelezettel szemben. A bírósági gyakorlatban is megállapították, hogy a tilalom ellenére kötött engedményezés szerződésszegést valósít meg az engedményező és kötelezett közötti jogviszonyban, és a kötelezett az engedményezővel szemben szerződésszegési igényt támaszthat. Konkrétan, ha a felek a vállalkozási szerződésben kikötötték, hogy a vállalkozói díjkövetelés másra nem engedményezhető, önmagában a kikötés ellenére létrejött engedményezési szerződés nem érvénytelen. Ilyen esetben az engedményező a követelés engedményezésével szerződésszegést követ el, amelynek jogkövetkezményeként a megrendelő kártérítési igénnyel élhet.²¹⁵ Hasonlóképpen a bírósági gyakorlat szerint gazdálkodó szervezet kártérítési követelésének a tagjára történő engedményezése nem ütközik jogszabályba.

Viszont a Ptk. szerint semmis a szerződés azon kikötése, amely e szerződésszegés esetére felmondási jogot biztosít vagy kötbérfizetési kötelezettséget ír elő. Ezek aránytalanul súlyos szankciók lennének a jogalkotó felfogása szerint, mert ezen technikák alkalmazása tulajdonképpen a *pactum de non cedendo* olyan mérvű megerősítését tennék

212 Vékás, 2019, 338. o.

213 Vö. Gárdos, 2004, 11–17. o.

214 A szakirodalomban leszögezték, hogy „az engedményezés lehetőségének tömeges kizárása nemzetgazdaságilag káros, mert jelentős vagyontömeget tesz forgalomképtelenné, von ki a vagyoni forgalomból. Erre Magyarországon is volt példa: beszállítók megrendelői – erősebb pozíciójuk adta lehetőségükkel élve – ráadásul általános szerződési feltételekben általános jelleggel – megkísérelték kizárni a velük szembeni követelések engedményezhetőségét. Ezzel ki akarták iktatni a jogosult lehetőségei közül a követelések behajtásának egyik módját: a faktorálást is.” Vö. Vékás, 2019, 338. o.

215 BDT2011. 2419.

lehetővé, hogy a követelések forgalomképessége érdekében előírt hatálytalansági szankció illuzórikussá válna. Helyesen állapították meg, hogy e tilalom eredményeképpen „a szerződésszegési jogkövetkezmények gyakorlatilag a kártérítési igényre korlátozódnak, ennek feltételeit pedig a Ptk. szigorúan körülhatárolja (6:142–143. §§-ok)”.²¹⁶

Helyesen szögezték le, hogy általános jelleggel a semmisség szankciójának mint végső magánjogi eszköznek az alkalmazása nem lett volna indokolt ebben az esetben, mert tekintettel kell lenni a kötelezettnek az alanyváltozás megakadályozására vonatkozó jogos érdekére is.²¹⁷ Álláspontunk szerint viszont célszerűbb lenne a *pactum de non cedendo* tilalmát a pénzkövetelések esetében semmisséggel sújtani, mert a pénzkövetelések valós forgalomképessége így tud megvalósulni. A kötelezettnek az alanycserére vonatkozó érdeke pénzkövetelések esetében kevésbé méltányolandó.

1.4.5. Az engedményezés joghatásai

Az engedményezés legfőbb joghatása az alanycseré: az eredeti jogosult, vagyis az engedményező helyét az új jogosult, az engedményes veszi át az engedményezett követelés vagy követelésrész vonatkozásában. Az engedményezés maga után vonja ezt az alanyváltozást, az értesítés és a teljesítési utasítás csak a művelet kötelezettel szembeni hatályát biztosítják.²¹⁸ Az engedményezésnél különbséget kell tenni a követeléshez kapcsolódó és a szerződés egészéhez kapcsolódó jogok között. Az előbbieket átszállnak a követelés átruházásával együtt, az utóbbiak – ideértve az érvénytelen szerződés jogkövetkezményeivel kapcsolatos jognyilatkozatot is – viszont csak egy kifejezetten erre irányuló, jogátruházó szerződéssel kerülhetnek az engedményeshez.²¹⁹ A jogviszony sohasem tárgya az engedményezésnek, hanem csak a belőle eredő követelés.²²⁰

Az engedményező köteles az engedményest a követelés érvényesítéséhez szükséges tájékoztatással ellátni, és köteles a birtokában lévő, a követelés fennállását bizonyító okiratokat az engedményesnek átadni. Ez a kötelezettség a szerződési jognak az együttműködési és tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó alapelvből is következik (Ptk. 6:62. §). A követelés fennállását bizonyító okirat lehet például maga a követelés forrásul szolgáló eredeti szerződés, tartozáselismerő nyilatkozat, vagy a követelés forrásul szolgáló más okirat (például deliktuális kártérítést megállapító bírósági határozat).

216 Vékás, 2019, 339. o.

217 Vékás, 2019, 339. o.

218 Az értesítésről és a teljesítési utasításról lásd ezen alfejezet folytatását.

219 Gfv.30183/2021/4.

220 Pfv.21356/2021/5.

Az engedményezéssel az engedményesre szállnak át a követelést biztosító zálogjogból és kezességből eredő jogok, valamint a kamatkövetelés is.²²¹ *Per a contrario*, az önálló garancia nem száll át az engedményesre. A követelés engedményezése folytán a jelzálogjog a törvény erejénél fogva átszáll az engedményesre, ezért a felszámolási eljárásban a hitelezői igény besorolásánál nem annak van jelentősége, hogy az engedményes javára a jelzálogjog az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzésre került, hanem annak, hogy a követelés a felszámolás kezdő időpontja előtt jelzáloggal biztosított volt-e.²²² Jelzálogjoggal biztosított követelés engedményezésekor a zálogjog is átszáll az új jogosultra. Nem keletkezik tehát új zálogjog, hanem az átszálló, engedményezett követelést biztosító olyan zálogjog áll fenn, mely megtartja eredeti rangsorát. A felszámolási eljárásban tehát a hitelezői igény besorolásakor az eredeti rangsor az irányadó.²²³ Ha az engedményezési szerződésben a követelés biztosítékát képező zálogjogokat a felek tételesen felsorolják, nem jogszabálysértő az a szerződésértelmezés, hogy a fel nem tüntetett zálogjogokat nem kívánták fenntartani.²²⁴

A követelés engedményezésével nem száll át a törvény erejénél fogva az a váltó sem, amely a követelés biztosítékaként került kiállításra a hitelező javára. A váltó kiállítás abszolút kötelezettségvállalást jelent, ezért a váltóbirtokos követelésének jogcíme maga a váltó, nem pedig az alapügylet szerinti kezességvállalás.²²⁵ Megjegyezzük, hogy álláspontunk szerint ilyen esetben nincs akadálya a biztosítéki célú váltó engedményesre történő forgatásának, vagyis a váltó átruházásának.

A korábbi bírói gyakorlat szerint a követelés engedményezése külön kikötés hiányában nem terjedt ki a kamatokra is.²²⁶ Ugyanígy azt is megállapították, hogy ha az engedményezési szerződés az engedmény összegét meghatározza, de nem szól a már esedékessé vált késedelmi kamatokról, azok összege – a kamat járulékos jellege

221 A T/4025 törvényjavaslat szerint, amelyet 2023. május 16-án nyújtottak be az Országgyűlésnek, a magyar Ptk. e rendelkezései a következőképpen módosulnának: „Az engedményezéssel az engedményesre szállnak át a követelés teljesítését elősegítő és annak érvényesítéséhez kapcsolódó jogok, a követelés biztosítékai, valamint a kamatkövetelés is. Az engedményes követelheti a zálogtárgy birtokának átruházását, illetve a rá átszálló jelzálogjognak a javára való bejegyzéséhez szükséges jognyilatkozatok kiadását.” A javasolt szabályozás úgy is értelmezhető, hogy minden biztosíték átszáll az engedményezés következtében, vagyis az önálló biztosítékok is, amely viszont e biztosítékok természetével ellentétes. Ugyanakkor a jogszabály egy új bekezdéssel is kiegészülne, a következő szöveggel: „Ha az engedményezett követelés esedékessége a jogosult jognyilatkozatától vagy egyéb általa teljesítendő feltételtől függ, az engedményes megteheti a jognyilatkozatot vagy teljesítheti az esedékesség bekövetkezéséhez szükséges feltételt.”

222 BH2007. 157.

223 BH2002. 240.

224 Gfv.30279/2019/8.

225 EBH2003. 958. I.

226 BH1993. 95.

ellenére – automatikusan nem tárgya az engedménynek.²²⁷ A hatályos Ptk. a bírósági gyakorlatot e kérdéskörben módosította, új irányt adott, vagyis jelenleg a kamatkövetelés is automatikusan átszáll az engedményesre, kivéve, ha a felek másképp állapodtak meg.

Előfordulhat, hogy a kötelezettnek az engedményezés következtében a más jogosult (az engedményes) javára történő teljesítés többletköltségeket okoz. A kötelezett engedményezéssel okozott költségeinek a megtérítésére az engedményező és az engedményes egyetemlegesen kötelesek. Álláspontunk szerint a többletköltségeket a kötelezett le is vonhatja a saját teljesítésének értékéből. Többletköltség merülhet fel például a részenedményezés esetében, amikor a kötelezett egy helyett több jogosulttal találja magát szemben.²²⁸

A magyar jog sajátossága, hogy az engedményezés kötelezettel szembeni teljes hatálya két feltételhez kötött: a kötelezett értesítéséhez, valamint a teljesítési utasításhoz. Ennek célja a kötelezett megfelelő védelme.

a) Az első szükséges jognyilatkozat a kötelezett értesítése.²²⁹ A Kúria szerint az engedményezés kötelezettel szembeni hatályosulásának feltétele a kötelezett arról történő értesítése.²³⁰ A Ptk. szerint az engedményező köteles az engedményes választásának megfelelően a kötelezettet az engedményezésről az engedményezés tényét és az engedményezett követelést megjelölve írásban értesíteni, vagy az engedményes személyt is meghatározó engedményezési okiratot az engedményesnek átadni. Látjuk, hogy két alternatív értesítési módot rögzít a Ptk.: első esetben az engedményező értesítheti a kötelezettet az engedményezésről. Tartalmi kellékként az engedményező mint eredeti jogosult a kötelezettel írásban az engedményezés tényét közli és az engedményezett követelést jelöli meg. Láthatjuk, hogy e körben az engedményes személyét nem kell megjelölni. Második esetben az engedményező az engedményes személyét is meghatározó engedményezési okiratot ad át az engedményesnek. Mivel e körben a Ptk. szerint az engedményezési okiratot az engedményesnek kell átadni, a kötelezett tényleges értesítését maga az engedményes végzi el, minőségét pedig az engedményezési okirattal bizonyítja.²³¹ A két alternatív értesítési mód közötti választás a Ptk. diszpozitív szabálya szerint az engedményest illeti meg. A bírósági gyakorlat szerint is az engedményezés megtörténtének igazolására csak akkor van szükség, ha az értesítés az engedményestől

227 BH1997. 449.

228 Vö. Gárdos, 2003, 3–18. o.

229 EBH2005. 1222.

230 Pfv.20896/2019/6.

231 Ellentétes álláspontról, amely szerint ilyen esetben is az engedményező értesíti a kötelezettet, lásd Vékás, 2019, 335. o.

származik és az adós az igazolást kéri.²³² Még határozottabb formában: amennyiben az adós az engedményezőtől kap értesítést a követelés átruházásáról, az engedményezés megtörténtének igazolását nem kérheti.²³³ Viszont a kötelezett az engedményestől kapott értesítés esetén jogszerűen tarthat igényt az engedményezés megtörténtének hitelt érdemlő igazolására. Ezért nem róható a terhére, hogy annak megtörténteig az engedményes részére nem teljesít.²³⁴

Az értesítés által kiváltott első joghatás, hogy a kötelezett értesítését követően az engedményessel szemben hatálytalan a kötelezett és az engedményező szerződésének módosítása.²³⁵ „*Ez a törvényi rendelkezés elvileg nem érinti az eredeti felek (az engedményező és a kötelezett) jogviszony-módosítási jogát, hiszen az engedményezés után is ők az eredeti kötelelem alanyai, az engedményes csak az engedményezésben meghatározott követelés jogosultjává vált. A módosítás azonban (például fizetési kötelezettség elengedésével vagy fizetési halasztás adásával) nem teheti hátrányosabbá az engedményes helyzetét az engedményezett követelés tekintetében, mert egy ilyen módosítás az engedményesre nem hat ki.*”²³⁶

Az értesítés második joghatása, hogy a kötelezett az engedményessel szemben csak azokat a kifogásokat érvényesítheti és azokat az ellenköveteléseket számíthatja be, amelyek az engedményezővel szemben az értesítéskor már fennállt jogalapon keletkeztek. Ezt a joghatást az engedményezésről szóló értesítés akkor váltja ki, ha az engedményezőtől származik, vagy az engedményes az engedményezési okirattal vagy más hitelt érdemlő módon igazolja az engedményezés megtörténtét. Ahogy leszögezték, „*az értesítés tehát időbeli cezúrát képez az engedményezővel szembeni kifogások és beszámítható követelések érvényesíthetősége tekintetében.*”²³⁷ Így az engedményezésről szóló értesítésig az engedményező tartozáselengedése, illetve az engedményezőnek és a kötelezettnek a követelést érintő megállapodása érvényes, arra a kötelezett kifogásként hivatkozhat az engedményessel szemben. Az engedményes helyzetét hátrányosan érintő változás (pl. a követelés elengedése) az engedményezőnek az engedményessel szembeni felelősségét alapozza meg.²³⁸

232 EBH2005. 1222.

233 BH2005. 220.

234 BH2002. 364. I. A hivatkozott döntés még a korábbi Ptk. értesítés-fogalma alapján született, amely a hatályos Ptk. szövegében más részletszabályok alatt áll. Vö. a Ptk. 6:196. § és 6:197. § tartalmával.

235 A T/4025 törvényjavaslat szerint a Ptk. e rendelkezései a következőképpen módosulnának: „*A kötelezett értesítését követően az engedményessel szemben hatálytalan a kötelezett és az engedményező szerződésének módosítása vagy megszüntetése.*”

236 Vékás, 2019, 334. o.

237 Vékás, 2019, 334. o.

238 EBD2013. P.9.

Az engedményezésről történt értesítés visszavonása fogalmilag kizárt, az ugyanis, hogy a kötelezett tudomást szerzett az engedményezésről, nem tehető meg nem történtté.²³⁹ Ugyanígy az engedményezést követően megszűnt engedményezői rendelkezési jog kizárja, hogy az engedményező egyoldalúan „visszavonja az engedményezést”, avagy visszavonja – az engedményezési szerződést érintő hatállyal – az engedményezési értesítőt.²⁴⁰

b) A második szükséges jognyilatkozat a teljesítési utasítás. *„Ez a jognyilatkozat teszi egyértelművé a kötelezett számára, hogy nem az eredeti jogosult engedményezőnek, hanem az – engedményezésben meghatározott követelés tekintetében – új jogosultnak, az engedményesnek (és csak neki) szabad és kell teljesítenie.”*²⁴¹

A kötelezett viszont mindaddig az engedményezőnek köteles teljesíteni, amíg nem kap olyan teljesítési utasítást, amely az engedményes személyét, valamint az engedményes telephelyét, ennek hiányában székhelyét, természetes személy esetén lakóhelyét, ennek hiányában szokásos tartózkodási helyét vagy számlaszámát meghatározza. Ezt követően a kötelezett a teljesítési utasításnak megfelelően teljesíthet.

A teljesítési utasítás akkor váltja ki ezt a joghatást, ha az utasítás az engedményezőtől származik, vagy az engedményes engedményezési okirattal vagy más hitelt érdemlő módon igazolja, hogy a követelést rá engedményezték. Ha az értesítés megjelölte az engedményest, de nem tartalmazta a teljesítési utasítást, teljesítési utasítást kizárólag az engedményes adhat.

Ha a kötelezett az engedményező részére teljesít, az engedményező köteles a szolgáltatás teljesítéseként birtokába került vagyontárgyakat a sajátjától elkülönítve kezelni, és az engedményes részére késedelem nélkül kiadni. Az engedményező hitelezői az ilyen vagyontárgyakra nem tarthatnak igényt. *„A kötelezett hibázik ugyan, ha a teljesítési utasítás kézhezvétele után az engedményezőnek teljesít az engedményes helyett, a Ptk. mégsem rá telepíti a kockázatot. A törvény azt kívánja elérni, hogy a kötelezettnek mindenképpen csak egyszer kelljen teljesítenie, és – főként – a tisztázatlan helyzetből eredő kockázatot ne a vagyontárgyra jogosult engedményesnek, hanem a teljesített követelésre semmiképpen sem jogosult engedményezőnek kelljen viselnie.”*²⁴²

Fontos kiemelni, hogy a két jognyilatkozat együttesen is megtehető, vagyis a Ptk. nem várja el, hogy az értesítés és a teljesítési utasítás időben vagy alakilag egymástól elkülönüljenek. A szakirodalomban rögzítettek szerint *„a jognyilatkozatok két fázisra*

239 Pfv.20345/2022/8.

240 Gf.20159/2021/6.

241 Vékás, 2019, 334–335. o.

242 Vékás, 2019, 335. o.

tagolásának akkor van értelme a felek számára, ha az értesítés időpontjában az engedményes – valamilyen üzleti megfontolásból – még nem kívánja a kötelezett tudomására hozni, hogy ő a követelés jogosultja”.²⁴³

Azt az adóst, aki az engedményezőtől kapott szabályszerű értesítés alapján joghatályosan teljesített – arra hivatkozással, hogy az engedményezés érvénytelen –, nem lehet ismételten kötelezeti pozícióba helyezni.²⁴⁴ Ilyen esetben az engedményező az engedményessel szemben érvényesíthet követelést.

Előfordulhat olyan eset is, amikor a követelés engedményezése rejtve marad a kötelezettől, és „az engedményező az engedményestől (vagyis a követelés új jogosultjától) arra nyer felhatalmazást, hogy a már átruházott – vagyis számára anyagi jogi értelemben véve már idegen – követelést az adós értesítése nélkül továbbra is a saját nevében érvényesítse, adott esetben peres eljárás keretében, saját felperessége alatt hajtsa be”.²⁴⁵

1.4.6. Többszöri engedményezés

Ha az engedményező azonos követelést többször engedményez, a kötelezett akkor szabadul, ha az elsőként kapott teljesítési utasításnak megfelelően teljesít. E szabály révén védi a Ptk. a kötelezettet. „Egyazon követelés többszöri elidegenítése nem lehet a kötelezett kockázata, neki biztosan tudnia kell, hogy az egymással versengő jogosultak közül melyiknek kell teljesítenie ahhoz, hogy szabaduljon a kötelemből.”²⁴⁶ Ilyen esetben a teljesítési utasítások sorrendisége dönti el, hogy melyik engedményesnek kell teljesítenie.

A bírósági gyakorlatban azt szögezték le, hogy amennyiben többszöri engedményezés történik, a kötelezettnek azon jogosult felé kell teljesítenie, akivel kapcsolatban az engedményezőtől először kapott értesítést, azaz a kötelezett ilyen esetben akkor szabadul a kötelemből, ha az elsőként kapott teljesítési utasításnak megfelelően teljesít.²⁴⁷ A fentiekben láttuk viszont, hogy az értesítés és a teljesítési utasítás eltérő mozzanatok az engedményezés hatályosulásában, és a Ptk. szövege az elsőként kapott teljesítési utasítás szerinti teljesítéshez köti a kötelezett szabadulását a kötelemből.

Többszöri engedményezés esetén a követelés jogosultjának (az engedményezőnek) természetesen helyt kell állnia az engedményesekkel szemben.²⁴⁸

243 Vékás, 2019, 337. o.

244 EBH2002. 647. II.

245 Részletekről lásd Leszkoven, 2006, 615–621. o.

246 Vékás, 2019, 335. o.

247 BDT2013. 2854.

248 Vékás, 2019, 336. o.

1.4.7. Utólagos engedményezés

A magyar Ptk. szerint, ha az engedményes a követelést továbbengedményezi, a kötelezett akkor szabadul, ha az utolsó teljesítési utasításnak megfelelően teljesít. Ilyen esetben az első engedményes még a szolgáltatás teljesítését megelőzően továbbengedményezi a követelést, még akkor is, ha javára teljesítési utasítást is kiadtak. A továbbengedményezés következtében viszont nem konkuráló jogosultak vannak, hanem csupán egyetlen jogosult: az utolsó engedményes. Ilyen esetben a kötelezettnek az utolsó teljesítési utasításnak megfelelően kell teljesítenie, hogy a kötelemből szabaduljon.

1.5. Lengyelország

1.5.1. Jogtörténeti előzmények. Meghatározás

Az engedményezés jogintézménye legelőször az 1933. október 27-én kihirdetett Kötelmi törvénykönyvben jelent meg Lengyelország jogrendszerében.²⁴⁹ A törvénykönyv a 168–176. cikkeiben szabályozta az engedményezést, a kötelelem alanyváltásainak egyéb formái mellett (szubrogáció, tartozásátvállalás). Érdemes azonban megjegyezni, hogy a Kötelmi törvénykönyvet megelőzően is ismert volt a jogosulti pozícióban alanyváltással járó követelésátruházás, a Lengyelország egyes területei fölött fennhatóságot gyakorló hatalmak polgári jogi szabályozása révén.²⁵⁰

A hatályos lengyel Polgári törvénykönyv (1964. április 23-i törvény a Polgári törvénykönyvről,²⁵¹ a továbbiakban: Ptk.) az engedményezést a kötelmi jogi könyvben szabályozza, a hitelezői és a kötelezetti pozícióban történő változásra vonatkozó címen belül. Az engedményezés fogalmi keretei nem egységesek: míg az 1964. évi Polgári

249 *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań*, Dz. U. 1933 nr 82 poz. 598. A Kötelmi törvénykönyv 1934. július 1-jén lépett hatályba és 1965. január 1-ig maradt hatályban (a munkaviszonyra vonatkozó részének kivételével, amely 1975. január 1-ig volt hatályos).

250 Az 1795–1918 közötti időszakban Lengyelország – a három felosztás eredményeként – Ausztria, a Porosz Királyság és Oroszország fennhatósága alatt állt, mely idő alatt az idegen hatalmak jogrendje érvényesült a felosztás előtti Lengyelország egyes területein. Lengyelország 1918-ban nyerte vissza függetlenségét; ekkor kezdetét vette a hosszú évekig tartó jogegységesítési és kodifikációs folyamat. Az 1933. évi Kötelmi törvénykönyv hatálybalépését megelőzően az engedményezést Lengyelországban a következő kódexek szabályozták: az ABGB (1392–1399. §§), a BGB (398–413. §§), a Napóleoni törvénykönyv (1698–1701. cikkek); habár az orosz *Zwod Praw* nem szabályozta az engedményezés jogintézményét, a követelések engedményezését a bírói joggyakorlat tette lehetővé. Lásd Szponder, 2020.

251 *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny*, Dz. U. z 1964 r. nr 16, poz. 93 a későbbi változásokkal.

törvénykönyv – az 1933. évi Kötelmi törvénykönyv mintájára – a követelés átruházása (*przelew wierzytelności*, szó szerint: követelés utalása) fogalmát használja, a szakirodalomban és a bírói gyakorlatban rendszerint a latinból származó *cessa* terminus technicus jelenik meg az engedményezés megnevezésére. Ebből adódóan az engedményező *zbywca wierzytelności* vagy *cedent*, az engedményes pedig *nabywca wierzytelności* vagy *cessionariusz*, míg a kötelezett *dluźnik* vagy *cessus* néven jelenik meg a lengyel jogirodalomban és a joggyakorlatban egyaránt.

A Ptk. az 509–517. cikkeken szabályozott engedményezés mellett más olyan jogintézményeket is tartalmaz, amelyek a kötelmi jogviszonyban való alanyváltozást eredményezik, vagy egyéb módon a követelések átszállásához vezetnek. Így a hatályos lengyel jog alapján az engedményezés elkülönítendő pl. az öröklés vagy a jogi személyek egyesülése útján, illetve a bírósági rendelkezés folytán (házastársi vagyonközösség megszüntetése, hagyaték felosztása) bekövetkező követelésátszállástól. A lengyel jogban az engedményezés jogintézménye elkülönül továbbá a Ptk. 518. cikke szerinti törvényi engedménytől (*cessio legis*) is, habár mind a két esetben a jogosulti pozíció módosulásának van helye. A kötelezetti pozícióban való alanyváltozás nem az engedményezés, hanem a tartozásátvállalás keretében valósul meg a Ptk. 519. cikkében foglaltak alapján. A magyar Polgári törvénykönyvtől²⁵² eltérően, a lengyel Ptk. nem szabályozza a szerződésátruházás jogintézményét. A szakirodalomban kifejezett vélemények szerint a szerződéses pozícióban bekövetkező alanyváltozás az engedményezés és a tartozásátvállalás útján hajtható végre, amely egyrésztől a követelés, másrésztől pedig a tartozás átszállását eredményezi.²⁵³ A kötelmi pozíciókban történő alanycserének fentebb említett esetein kívül a lengyel Ptk. a kötelem tárgyát érintő változásokat is lehetővé teszi, például a nováció vagy a tartozás elengedésének jogintézménye által.

1.5.2. Az engedményezés jogalapja

Az engedményezés törvényi definícióját a lengyel Ptk. 509. cikk 1. §-a tartalmazza, amely szerint a jogosult a követelését a kötelezett hozzájárulása nélkül ruházhatja át harmadik személyre, kivéve, ha ez jogszabályba ütközne, illetve szerződéses kikötéssel vagy a kötelem jellegével ellentétes lenne. Az engedményezés a követelésnek az engedményező vagyonából való kiválásával jár, amelynek következtében a követelés átkerül az engedményes vagyonába. Az ilyen úton történő – visszerthes vagy ingyenes – jogát ruházás szinguláris jogutódlásnak minősül. Az engedményezés létrejöttéhez mind az

252 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről.

253 Zawada, 1991, 64. o.

engedményező, mind az engedményes jognyilatkozata szükséges.²⁵⁴ Az engedményező és engedményes között létrejövő megállapodás a Ptk. értelmében konszenzuális szerződés, amely a felek akaratának kölcsönös és egybehangzó kifejezésén túl nem igényel más reálcselekményt, a követelés ugyanis *solo consensu* száll át az engedményesre.²⁵⁵ Ez alól a főszabály alól a Ptk. kivételt tesz az értékpapíron alapuló követelések vonatkozásában, az ilyen követelések engedményezését ugyanis a Ptk. reálügyletként szabályozza.²⁵⁶ A Ptk. 517. cikk 1. és 2. §-a értelmében a bemutatóra szóló értékpapíron alapuló követelés átruházásához az értékpapír tulajdonjogának átruházása és annak átadása is szükséges.

A lengyel Ptk. az engedményezés alapesetének a szerződés útján való átruházást tartja. A Ptk. 510. cikk 1. §-a szerint az adásvételi, csere, ajándékozási szerződés, vagy a követelés átruházására vonatkozó kötelezettséget keletkeztető egyéb szerződés átvisszi a követelést a szerző félre, ha külön jogszabály nem rendelkezik másképpen, vagy a felek másként nem állapodtak meg. Főszabály szerint tehát a lengyel jogban az engedményezés kettős jellegű, egyszerre elkötelező és rendelkező jogügylet alapján jön létre, amely a követelés átszállását és az alanyváltozást létrejöttékor váltja ki a törvény erejénél fogva.²⁵⁷ Az erre vonatkozó lengyel szabályozás a francia kötelmi jog hatására és mintájára lett alakítva, amely a konszenzuális jogátruházási rendszert követi.²⁵⁸ A követelés átruházásának kötelmi és dologi aspektusa – vagyis a kötelmi és a rendelkező jogügylet – abban az esetben válik szét, ha a felek kifejezetten kizárják az engedményezési szerződés rendelkező hatályát, amelyre jogosultak a Ptk. 510. cikk 1. §-ának diszpozitív szabályozása folytán. Ebben az esetben a követelés átruházásához külön rendelkező szerződés megkötése szükséges. Habár az 510. cikk 1. §-ának normaszövege arról rendelkezik, hogy az ehhez hasonló joghatás kiváltására jogszabályi rendelkezés is alkalmas, a hatályos lengyel jog nem tartalmaz olyan jogszabályt, amely kizárná az egyébként elkötelező–rendelkező jogügylet rendelkező hatályát.²⁵⁹ Gyakorlatban ritkán fordul elő, hogy az engedményezés két szerződéssel, előbb elkötelező, majd önálló rendelkező szerződéssel jöjjön létre.²⁶⁰ Az esetek többségében a Ptk. 510. cikk 1. §-a szerinti elkötelező–rendelkező szerződések egyike szolgál alapjául az engedményezésnek.

254 Sikorski, 2021a, [1.], Mojak, 2021, 85. o.

255 Sikorski, 2021a, [3.].

256 Sikorski, 2021e, [1.].

257 Ezt megerősíti a lengyel Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata is, például a Legfelsőbb Bíróság 2003. augusztus 8-i ítélete, V CK 169/02.

258 A francia kötelmi jog jellemzőiről lásd Szalma, 2021, 5–17. o.

259 Kurowski, 2018, [4.].

260 Kurowski, 2018, [2.].

A Ptk. 510. cikk 1. §-ában nevesített szerződéseken túl (adásvételi, csere, ajándékozási szerződés), az engedményezés alapját a követelés átruházására irányuló kötelezettséget keletkeztető bármely más szerződés is képezheti. A követelés átszállását eredményező, elkötelező–rendelkező szerződés egyik példája a *polgári jogi társasági szerződés*, ugyanis a Ptk. 861. cikk 1. §-a értelmében a tagi hozzájárulás tárgya tulajdonjog vagy egyéb jog, illetve szolgáltatásnyújtás is lehet. Amennyiben a tag által a társasági szerződésben vállalt hozzájárulás egy követelés, így az ilyen hozzájárulás teljesítése engedményezés útján valósul meg. Főszabály szerint a hozzájárulás teljesítése, azaz a követelés átszállása a társasági szerződés megkötésekor történik meg, azonban a tagok a társasági szerződésben kiköthetik, hogy a követelésátszálláshoz egy külön rendelkező szerződés szükséges. A lengyel Ptk. 510. cikk 1. §-át megfelelően kell alkalmazni a *korlátolt felelősségű társasági szerződés* esetén is, amennyiben a tagok követelést apportálnak. Abban az esetben, ha a létesítő okiratban a tagok követelések szolgáltatását vállalták, úgy a követelés átruházására vonatkozó kötelezettség keletkezik, ezzel egyidejűleg a jogügylet dologi aspektusa is realizálódik azáltal, hogy a követelések átszállnak a bejegyzés alatt lévő, újonnan alakuló társaságra.²⁶¹

A jogosulti pozícióban történő alanyváltozás a Ptk.-ban nem nevesített szerződés alapján is bekövetkezhet, abban az esetben, ha a felek a követelés átruházására vonatkozó kötelezettséget rögzítik a szerződésben. Erre alkalmas különösen a *faktoring* vagy a *biztosítéki célú engedményezési szerződés*.

Ahogy a fentiekben említésre került, az engedményezés útján megvalósuló követelésátszállás legtöbbször egy elkötelező–rendelkező szerződés alapján történik a Ptk. 510. cikk 1. §-ában foglaltakkal összhangban. A követelés átruházására vonatkozó kötelezettség azonban nem kizárólag szerződési alapon állhat fenn, az erre irányuló kötelezettség ugyanis nem szerződéses jellegű kötelelemkeletkeztető tényből is fakadhat, mint például a jogalap nélküli gazdagodás vagy hagyományrendelés. Ezt az esetet a Ptk. 510. cikk 2. §-a szabályozza, amely az engedményezést külön (önálló) rendelkező szerződés – azaz az *engedményezési szerződés* – megkötéséhez köti abban az esetben, ha a kötelelem

261 *Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych*, Dz. U. 2000 nr 94 poz. 1037, a későbbi változásokkal (a továbbiakban: Gazdasági társaságok törvénykönyve). A Gazdasági társaságok törvénykönyve 2. cikke előírja a lengyel Polgári törvénykönyv megfelelő alkalmazását. A közkereseti társaság, partneri társaság, betéti társaság és betéti részvénytársaság esetén az engedményezésnek nincs helye, ugyanis – a korlátolt felelősségű társasággal ellentétben – a társasági szerződés megkötésekor nem jön létre előtársaság, amely alkalmas lenne arra, hogy kötelmi jogviszony alanyává váljon. A személyegyesítő társaságok esetén a társaság, mint jogalany, a cégbírósaági bejegyzéssel jön létre, lásd Kozielec, 2014b, [8.]. A részvénytársaság létesítő okirata abban az esetben minősülhet engedményezési szerződésnek, ha a cégalapítási folyamatban létrejön előtársaság, amely a közjegyzői okirat formájában történő valamennyi részvény egyidejű jegyzését igényli. Kozielec, 2014b, [7.].

nem szerződésből keletkezik, vagy ha a felek az egyébként elkötelező–rendelkező szerződés teljesítéséhez a külön véghezvivő (rendelkező) ügyletet kikötik. A lengyel Ptk.-ban tehát az engedményezési szerződés olyan dologi ügylet, amely a követelés feletti rendelkezési jogot átviszi a szerző félre egy elkötelező–rendelkező szerződés hiányában, illetve az ilyen szerződés rendelkező hatásának felek általi kizárása esetén.

A Ptk. az önálló engedményezési szerződést kauzális szerződésként fogja fel, amelynek érvényessége egy érvényes jogcím meglétéhez kötött. A Ptk. 510. cikk 2. §-a kógens rendelkezése értelmében, amennyiben az engedményezési szerződést egy korábbi elkötelező szerződésből, kötelmi hagyományrendelésből, jogalap nélküli gazdagodásból vagy más jogi jelentőségű eseményből eredő kötelezettség teljesítése céljából kötik, úgy az engedményezési szerződés érvényessége e kötelezettség fennállásától függ. Megállapítható tehát, hogy az önálló engedményezési szerződés mint rendelkező ügylet csak egy korábban vállalt vagy kötelemkeletkeztető egyéb tényállás folytán létező kötelezettség teljesítése céljából jöhet létre érvényesen. Az engedményezési szerződés jogcíme tehát csak a *causa solvendi* lehet. Az elkötelező szerződés causája (*causa aquirendi vel obligandi* – az adásvételi, illetve csereszerződés esetén, valamint *causa donandi* – az ajándékozási szerződés esetén) egyben a követelés feletti rendelkezés (az engedményezés) causáját is képezi.²⁶² Következésképpen, az érvénytelen elkötelező szerződés alapján a követelés nem fog átszállni az engedményezőről az engedményesre az engedményezési szerződéssel, a kötelmi ügylet hibája ugyanis kihat a dologi ügyletre is, kizárva az engedményes jogszerzését. Érdemes megjegyezni, hogy ebben a tekintetben az 1964. évi Polgári törvénykönyv eltér az 1933. évi Kötelmi törvénykönyv szabályozásától, ez utóbbi ugyanis nem adott egyértelmű eligazítást arra vonatkozóan, hogy az engedményezési szerződést jogcímes vagy absztrakt ügyletként kell értelmezni.²⁶³

A Ptk. 510. cikk 2. §-a a *jogalap nélküli gazdagodást* (Ptk. 405. cikke) és a *kötelmi hagyatékot* (Ptk. 968. 1. §-a) nevesíti mint egyéb, nem jogügyleti kötelemfakasztó tényeket, amelyek külön rendelkező ügylet megkötését igénylik a követelés átruházása érdekében. Az engedményezés külön engedményezési szerződés megkötésével valósul meg abban az esetben is, amikor például a megbízás nélküli ügyvitelből fakadó köteleml (Ptk. 752. cikke) vagy a 1964. február 25-i Családjogi és gyámsági törvénykönyvben²⁶⁴ meghatározott tartási kötelezettség teljesítése céljából kerül sor a követelés átruházására. Továbbá az alapítványokról szóló 1984. április 6-i törvény 3. cikk 2. §-a értelmében az

262 Mojak, 2021, 66–68. o.

263 Szponder, 2020, 216. o.

264 *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Dz. U. z 1964 r. nr 9, poz. 59, a későbbi változásokkal.

alapító az alapító okiratban meghatározza az alapítvány célját, valamint az alapítványnak juttatott vagyont. Amennyiben az alapítvány alapító okiratában az alapítványi cél megvalósításához szükséges vagyoni juttatásként követelés került megjelölésre, úgy az ilyen kötelezettségvállalás engedményezés útján, külön rendelkező szerződés megkötésével teljesíthető.²⁶⁵ Külön engedményezési szerződés megkötését feltételezi továbbá az engedményezés azon különleges esete is, amikor a büntetőbíróság által megítélt kártérítésből eredő követelését a sértett (engedményező) egy harmadik személyre (engedmenyesre) ruházza át. A bűncselekmény áldozatainak járó kártérítési kötelezettségről az 1969. április 19-i Büntető törvénykönyv²⁶⁶ 46. cikke, 67. cikk 3. §-a, illetve 72. cikk 2. §-a rendelkezik, az ebből eredő követelés engedményezésére azonban a Polgári törvénykönyv szabályait kell alkalmazni.²⁶⁷

A követelés átruházására irányuló kötelezettség olyan harmadik személy javára kötött szerződésből (*pactum in favorem tertii*, Ptk. 393. cikke) is keletkezhet, amelynek tárgya egy követelés. Habár ebben az esetben a kötelelem szerződésből ered, a Ptk. 510. cikk 1. §-ában rögzített, a szerződéses kötelelemre vonatkozó főszabálytól eltérően az ilyen engedményezés csak külön rendelkező ügylettel tud megvalósulni, amely az engedményező és a harmadik személy között jön létre.

A *jövőbeni követelések* engedményezése is legtöbbször külön rendelkező ügylettel valósul meg a Ptk. 510. cikk 2. §-a szerint, vagyis a követelés létrejötte előtt megkötött szerződés teljesítése céljából.²⁶⁸ Azonban, ahogy erre a Legfelsőbb Bíróság gyakorlata is rámutat, az ilyen követelések engedményezése a Ptk. 510. cikk 1. §-ában foglaltaknak megfelelően is megvalósulhat az elkötelező–rendelkező szerződés alapján, amennyiben a jövőbeni követelést a felek megfelelően azonosíthatóvá tették.²⁶⁹ Mindazonáltal a jövőbeni követelés átruházására kötött elkötelező–rendelkező szerződésnek a rendelkező hatását csak a követelés létrejötte alkalmas kiváltani, más szóval a követelés átszállására a követelés létrejöttékor kerül sor.

A Ptk. rendelkezései nem kötik írásbeliséghez az engedményezés alapját képező szerződés létrejöttét és érvényességét, ezért az engedményező és engedmenyes közötti szerződés szóban vagy ráutaló magatartással is érvényesen létrejön. A szerződést csak

265 *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach*, Dz. U. z 1984 r. nr 21, poz. 97, a későbbi változásokkal, 3. cikk 2. § a lengyel Ptk. 510. cikk 2. §-sal együttes olvasatban.

266 *Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny*, Dz. U. z 1969 r. nr 13, poz. 94, a későbbi változásokkal.

267 A sértett és a harmadik személy között létrejött engedményezés kizárólag a polgári jogi viszonyra nézve vált ki joghatást, azáltal, hogy a követelés átszállását és a jogosulti pozícióban történő alanyváltást eredményezi. Az engedményezés folytán az engedmenyes nem lép be a sértett helyére a büntetőeljárásban, és nem válik a büntetőeljárás alanyává. Muszyńska és Jura, 2018, 131–146. o.

268 Sikorski, 2021b, [6.]–[8.].

269 A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97.

akkor kell írásban megkötni, ha azt jogszabály kifejezetten előírja, vagy ha a felek explicit módon ebben állapodnak meg.

A Ptk. 511. cikke értelmében, amennyiben a követelés csak okirattal igazolható, így az engedményezés alapjául szolgáló szerződést is írásba kell foglalni. A jogszabály által előírt írásbeliség követelménye mind az elkötelező–rendelkező szerződésre, mind a rendelkező jogügyletre vonatkozik.²⁷⁰ Az írásbeliség ugyanakkor kizárólag *ad probationem* követelményként jelenik meg, be nem tartása bizonyítási korlátozásokat állít fel jogvita esetén, azonban nem vonja maga után az engedményezés alapjául szolgáló szerződés érvénytelenségét.²⁷¹ Minősített okirati formát követel meg a jogszabály például a korlátolt felelősségű társaság esetén a tagi részesedés átruházására kötött szerződés vonatkozásában,²⁷² továbbá a jelzálogjoggal terhelt követelés átruházására is.²⁷³ A felek alakiságra vonatkozó megállapodása (*pactum de forma*) is rendelkezhet arról, hogy az engedményezéshez vezető szerződést írásbeli vagy minősített okirati formában kell megkötni. A *pactum de forma*-ban kikötött alaki követelmények be nem tartása esetén az engedményezés alapjául szolgáló szerződés nem hatályosul.²⁷⁴

1.5.3. Az engedményezés tárgya

Az engedményezés tárgya egy meghatározott követelés kell legyen, azaz a jogosultat megillető, a szolgáltatás teljesítésének követelésére vonatkozó alanyi jog.²⁷⁵ Engedményezni lehet a követelés egészét vagy egy részét. A szerződési követeléseken kívül a jogalap nélküli gazdagodási, kártérítési és más kötelmi követelések is engedményezhetők. Egy meghatározott követelést egyszerre több engedményes is megszerezhet, amely esetben a követelés megosztására kerül sor, amennyiben a teljesítés megosztható.²⁷⁶ A lengyel Ptk. nem pontosítja, hogy az engedményezés tárgyát képező követelésnek mely elemeit kell meghatározni az engedményezés alapjául szolgáló szerződésben. Erre vonatkozóan a bírósági gyakorlat és a szakirodalom ad eligazítást: a követelésnek határozottnak és azonosíthatónak kell lennie azáltal, hogy a követelés alapjául szolgáló

270 Sikorski, 2021c, [1.].

271 Mojak, 2021, 150. o.

272 Gazdasági társaságok törvénykönyve, 180. cikk.

273 *Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece.*, Dz. U. 1982 nr 19 poz. 147. a későbbi változásokkal, 79. cikk 1. §.

274 A lengyel Ptk. 76. cikke alapján.

275 Mojak, 2021, 20. o.

276 Kozieł, 2014a, [1.]–[2.].; Sikorski, 2021a, [1.].

kötelmi jogviszony, a jogviszony alanyai, a szolgáltatás tárgya és tartalma meghatározásra kerül, legkésőbb a rendelkező ügylet megkötésekor.²⁷⁷

Főszabály szerint engedményezni csak létező követeléseket lehet, de a jogszabály nem zárja ki a jövőbeli követelések engedményezhetőségét sem, habár külön nem szabályozza az ilyen követelések átruházását. A Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy jövőbeli követelések esetében az engedményezés általános szabályait kell alkalmazni.²⁷⁸ Ahogyan korábban már említésre került, a jövőbeni követelések átruházásának jogszabályi alapját a Ptk. 510. cikk 1. §-a és 2. §-a egyaránt képezheti, mind a két esetben azonban az engedményezés csak a követelés létrejöttékor fog megvalósulni.²⁷⁹ A bírósági gyakorlatból levonható következtetés továbbá, hogy jövőben lejáró, illetve feltételhez kötött jövőbeni követelések is engedményezhetők.²⁸⁰

Globális engedményezés (*cesja globalna*) esetén az engedményezés tárgyát egyszerre nagyobb számú (tipikusan jövőbeli) követelés is képezheti. Gyakorlatban a globálcesziót a biztosítéki célú engedményezés egyik formájaként használják, amely különösen a banki hitel biztosítására alkalmas; a követelések tömeges megvásárlása jellemző továbbá a factoring jogviszonyra is.²⁸¹ A lengyel jog nem írja elő a tömeges engedményezés tilalmát, annak szakirodalomban megfogalmazott feltétele azonban, hogy az engedményezett követeléseknek beazonosíthatóknak kell lenniük, vagyis az engedményezés alapjául szolgáló szerződésben szükséges pontosan megjelölni a követelést megalapozó jogviszonyt és annak alanyait, valamint az engedményezendő követelés összegét.²⁸²

A Ptk. 509. cikk 2. §-a értelmében a követelés átruházásával együtt minden, a követeléshez kapcsolódó jog is átszáll az engedményesre, különösen a lejárt kamatkövetelés. Ezért a főköveteléssel együtt átszállnak az engedményezőről az engedményesre – a jogszabályban nevesített kamatkövetelésen kívül – a kézizálogjogból, jelzálogjogból eredő követelések, valamint a kötbérvételezés, a kártérítési követelések, illetve az *actio pauliana* (adóssal összejátszó vagyonszerzővel szembeni keresetjog) is.²⁸³ Azok járulékos jellegéből adódóan az ilyen követelések önállóan nem válhatnak forgalom tárgyává, kivéve a kamatkövetelést, amely a főköveteléstől függetlenül behajtható, illetve önállóan

277 Kozieł, 2014a, [5.]. Legfelsőbb Bíróság 1999. november 5-i ítélete, III CKN 423/98.

278 A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97.

279 A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97; a Legfelsőbb Bíróság 2002. szeptember 26-i ítélete, III CKN 346/01; a Legfelsőbb Bíróság 2017. március 17-i ítélete, III CSK 129/16.

280 A Legfelsőbb Bíróság 2002. október 16-i ítélete, IV CKN 1673/00; a Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97.

281 Zawada, 1991, 63. o.

282 Kozieł, 2014a, [21.].

283 Lásd a Legfelsőbb Bíróság 2009. december 11-i ítéletét, V CSK 184/09.

engedményezhető.²⁸⁴ A szakirodalomban kifejezett álláspont szerint az *alakító jogok* is átszállnak az engedményesre az engedményezett követeléssel együtt.²⁸⁵

Főszabály szerint a jogosult szabadon rendelkezhet a követelése felett. A rendelkezési szabadság elve alól kivételt jelentenek azok a követelések, amelyek engedményezhetősége jogszabályi rendelkezés vagy a *pactum de non cedendo* folytán korlátozás alá esik. A Ptk. 509. cikk 1. §-a ugyanis úgy rendelkezik, hogy nem lehet engedményezni azon követeléseket, amelyek engedményezését jogszabály kizárja, vagy amelyeknek engedményezése a felek megállapodása folytán kizárt. A jogszabály értelmében a követelés abban az esetben sem engedményezhető, ha az engedményezés az eredeti kötelelem jellegével nem összeegyeztethető.

A Ptk. és néhány egyéb jogszabály is kizárja bizonyos követelések engedményezését. A Ptk. alapján nem engedményezhető az *elővásárlási jog* és a *visszavásárlási jog*, ugyanis azokat a Ptk. elidegeníthetetlen jogként szabályozza.²⁸⁶ Nem képezheti engedményezés tárgyát továbbá a *munkabérhez való jog* sem, az 1974. június 26-i Munka törvénykönyve²⁸⁷ 84. cikke alapján, amely szerint a munkavállaló a munkabéréhez való jogáról nem mondhat le, azt másra nem ruházhatja át. Főszabály szerint a *deliktuális kártérítési követelések*²⁸⁸ átruházhatósága is kizárt, ám kivételesen az ilyen követelések engedményezhetővé válhatnak, amennyiben a lejárt és írásban elismert vagy jogerős bírósági ítélettel megállapított követelés engedményezésére kerülne sor.²⁸⁹ Bizonyos követelések engedményezhetősége korlátozott oly módon, hogy önállóan nem képezhetik engedményezés tárgyát. Az ingatlan-nyilvántartásról és a jelzálogjogról szóló 1982. július 6-i törvény²⁹⁰ 79. cikke 1. § értelmében a *jelzálogjoggal terhelt követelés* főszabály szerint csak a jelzálogjoggal együtt ruházható át, megfelelő ingatlan-nyilvántartási bejegyzés mellett. Hasonlóképpen, a *kézizálogjoggal terhelt követelés* is kizárólag a kézizáloggal együtt engedményezhető, a Ptk. 323. cikk 1. §-a alapján.

A Ptk. 509. cikk 1. §-a értelmében nem engedményezhetőek olyan követelések, amelyeknek átruházhatóságát a jogszabály ugyan nem zárja ki, de a kötelelem jellegére tekintettel a jogosulti pozícióban bekövetkező alanyváltozás az eredeti kötelelem tartalmának megváltoztatásához vezetne.²⁹¹ A kötelelem jellege szerint jogszabály elsősorban a

284 Sikorski, 2021a, [9.].

285 Kozieł, 2014a, [20.]; Sikorski, 2021a, [9.].

286 A lengyel Ptk. 595. cikk 1. §-a és 602. cikk 1. §-a.

287 *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*, Dz. U. z 1974 r. nr 24, poz. 141, a későbbi változásokkal.

288 A lengyel Ptk. 444–448. cikkek.

289 Kozieł, 2014a, [28.].

290 *Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece*, Dz. U. z 1982 r. nr 19, poz. 147, a későbbi változásokkal.

291 Lásd Mojak, 2021, 40–46. o.

nemvagyoni jellegű, relatív alanyi jogok, így a személyiségi jogok megsértéséből eredő követelések (Ptk. 24. cikk 2. §-a), illetve a szerzői személyiségi jogok és a szellemi alkotás védelmével kapcsolatos követelések engedményezhetőségét zárja ki. Nem engedményezhetők továbbá a családjogi természetű jogviszonyokból eredő jogok (házastársi jogok, szülői felügyeleti jogok), amelyek egyébként sem képezhetik forgalom tárgyát. A kötelelem jellege bizonyos vagyoni jellegű követelések engedményezhetőségének kizárását is indokolja, amennyiben azok kifejezetten személyhez kötött követelések, mint például a családjogi és gyámügyi törvénykönyvben meghatározott tartási követelések. A szakirodalomban vitatott, hogy a lejárt tartásdíjrészletek megfizetésére irányuló követelés engedményezhető-e?²⁹² A Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ilyen követelések nem képezhetik engedményezés tárgyát.²⁹³

A követelés engedményezhetőségének korlátozására vagy kizárására a *pactum de non cedendo*, azaz a felek megállapodása folytán is sor kerülhet. Az engedményezést kizáró kikötés a követelést megalapozó szerződésbe foglalható, az ilyen kikötés a kötelelem létrejöttkor, de akár utólagos kiegészítés útján is belekerülhet a szerződésbe.²⁹⁴ A *pactum de non cedendo* a lengyel polgári jogban *erga omnes* hatállyal bír; harmadik személy jóhiszemű jogszerzését kizárja.²⁹⁵ A jóhiszemű engedményes abban az esetben részesül jogszabályi védelemben, ha a követelés egyszerű okirati, illetve minősített okirati formában igazolható. A Ptk. 514. cikke szerint ugyanis amennyiben a felek megállapodása folytán az okirattal igazolható követelés engedményezése a kötelezett hozzájárulásához kötött, úgy az ilyen kikötés csak akkor hatályosul az engedményes irányában, ha a kizáró kikötést az okiratban is feltüntették. A Ptk. 514. cikke hatálytalannak nyilvánítja az engedménnyel szemben az engedményezést kizáró, illetve a kötelezett hozzájárulásához vagy egyéb feltételhez kötő *pactum de non cedendo*-t, amennyiben az okirat nem tesz róla említést.²⁹⁶ A Ptk. 514. cikke szerinti joghatást kiváltó okirat egy írásba foglalt szerződés vagy a kötelezett kötelezettségvállalását rögzítő más dokumentum is lehet, a bírósági gyakorlat szerint ilyen dokumentumnak például a teljesítést igazoló, a jogosult által kiállított és kötelezett által elfogadott ÁFA-s számla is tekinthető.²⁹⁷ A védelem nem illeti meg az engedményest, ha az okiratban az engedményezést kizáró vagy

292 Kozieł, 2014a, [34.]; Ciepla, 2018a, [3.]; Robaczyński, 2012, 189–198. o.

293 A Legfelsőbb Bíróság 2011. február 24-i határozata, III CZP 134/10.

294 Kozieł, 2014e, [3.].

295 Ciepla, 2018b, [1.]; Kozieł, 2014e, [2.].

296 A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a lengyel Ptk. 514. cikkének értelmezése túlmutat azon, amire a jogszabály nyelvtani értelmezése utal, és a kötelezett hozzájárulásának kikötésén felül az engedményezés egyéb feltételhez történő kötésére vagy korlátozására is kiterjed. Lásd a Legfelsőbb Bíróság 1969. március 25-i ítélete, III CRN 416/68.

297 Legfelsőbb Bíróság 2005. július 6-i határozata, III CZP 40/05. Lásd Strus, 2005, 188. o.

korlátozó kikötés ugyan nem lett feltüntetve, de az engedményesnek az engedményezés pillanatában tudomása volt róla. Az ezzel kapcsolatos bizonyítási teher a kizáró kikötés meglétére hivatkozó felet, azaz a kötelezettet terheli.²⁹⁸ Főszabály szerint a kötelezettnek a hozzájárulását – amennyiben ezt a *pactum de non cedendo* előírja – az engedményezés alapjául szolgáló szerződés megkötése előtt kell megadnia. A kötelezett hozzájárulása mellőzésével kötött szerződés ún. függő hatálytalansággal sújtott (vagyis megtámadható), amely ténylegesen hatálytalanná akkor válik, ha a kötelezett utólagosan nem adja hozzájárulását a jogügyletnek.²⁹⁹ A kötelezett utólagos hozzájárulásával az engedményezéshez vezető szerződés függő hatálytalansága elenyészik.

1.5.4. Az engedményezés joghatásai

Az engedményezés alapvető joghatása a meghatározott követelés jogosulti pozíciójában bekövetkező alanyváltozás. Az engedményezés nyomán a kötelezett helyzete tartalmilag nem változik, ezért az engedményezés, a fentebb említett *pactum de non cedendo* esetén kívül, a kötelezett hozzájárulása nélkül valósul meg (Ptk. 509. cikk 1. §-a). Ennek következményeképpen előfordulhat, hogy a kötelezett nem bír tudomással az engedményezés megtörténtéről. A lengyel Ptk. nem írja elő az engedményezés feltételül a kötelezett értesítését, illetve, a magyar Ptk. rendelkezéseitől eltérően, nem követeli meg a teljesítési utasítás kiadását sem.³⁰⁰ A jóhiszemű kötelezett a lengyel Ptk. 512. cikke alapján nyer védelmet a kettős teljesítés veszélyével szemben, amely szerint mindaddig, amíg az engedményező nem értesítette a kötelezettet az engedményezésről, az engedményező részére történő teljesítés az engedményes irányába is hatályos (vagyis a kötelezett szabadul a kötelelem alól), kivéve, ha teljesítéskor a kötelezett tudomással bírt az engedményezésről. A Ptk. 512. cikke szerinti jóhiszeműség vélelmének megdöntése érdekében az engedményesnek bizonyítania kell, hogy a teljesítést megelőzően az engedményező értesítette a kötelezettet, illetőleg hogy a kötelezett máshonnan szerzett tudomást az engedményezés megtörténtéről. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata szerint az ezzel kapcsolatos bizonyítási teher az engedményest sújtja.³⁰¹

A jogszabály az engedményező részére írja elő az értesítési kötelezettséget, anélkül, hogy az értesítéshez bármilyen alakszerűségi követelményt fűzne, ezért akár szóbeli értesítés is alkalmas a Ptk. 512. cikke szerinti joghatások kiváltására. Az értesítési

298 Ciepla, 2018b, [1.].

299 Sikorski, 2021f, [11.].

300 A magyar Ptk. 6:197. és 6:198. §§.

301 A Legfelsőbb Bíróság 2002. október 10-i ítélete, V CKN 1796/00.

kötelezettség be nem tartása nem érinti az engedményezés érvényességét, azonban a Ptk. 512. cikkében konstruált jóhiszeműség vélelmének megdöntésével kapcsolatos bizonyítási teher szempontjából nem elhanyagolható, hogy az értesítés megtörténte okirattal igazolható-e? Az értesítés mellőzésével történt engedményezés esetén az engedményes elveszti a kötelezettel szemben érvényesíthető fizetés iránti igényt, abban az esetben, ha a kötelezett az engedményezőnek teljesített. Az engedményezőnek jóhiszeműen teljesítő kötelezett ugyanis, aki sem az engedményezőtől, sem pedig más módon nem szerzett tudomást az engedményezésről, érvényesen szabadult a kötelem alól. Ahogy erre a bírósági gyakorlat rámutat, az engedményes által a kötelezettel szemben érvényesíthető fizetés iránti igény helyére a jogalap nélküli gazdagodásból (Ptk. 405. cikke), illetve a tartozatlan szolgáltatásból (Ptk. 410. cikke) eredő kártérítési igény keletkezik, amelyet az engedményes az engedményezővel szemben érvényesíthet.³⁰²

A jogszabály kimondja, hogy a Ptk. 512. cikkét – amely alapesetben az engedményezőnek történő teljesítés esetén nyújt védelmet – értelemszerűen kell alkalmazni a kötelezett és az engedményező között létrejött egyéb ügyletekre is. Ennek megfelelően a jóhiszemű kötelezett védelme valamennyi olyan jogügyletre vagy jognyilatkozatra is kiterjed, amely a kötelem létezésére, tartalmára, illetve időtartamára bír hatással. Ilyennek minősül pl. a tartozás elengedése, a nováció, az engedményező és a kötelezett megállapodásán alapuló beszámítás, az engedményezőnek és a kötelezettnek a kötelem megszüntetésére irányuló megállapodása, a részletfizetési megállapodás, illetve fizetési póthatáridő nyújtása, vagy akár a teljesítés helyének megváltoztatása is.³⁰³

A lengyel Ptk., a magyar polgári szabályozástól eltérően,³⁰⁴ nem rendezi a *többszöri engedményezés* kérdését, amelynek akkor van helye, ha az engedményező azonos követelést többször engedményez.³⁰⁵ A lengyel Ptk. nem írja elő, hogy a többszöri vagy utólagos engedményezés esetén a kötelezett mikor szabadulhat a kötelem alól, nem vezet be teljesítési sorrendet sem, ez azonban önmagában nem zárja ki a Ptk. 512. cikkében szabályozott védelmi mechanizmus alkalmazását.³⁰⁶ A Ptk. 512. cikkéből levezethető, hogy abban az esetben, ha ugyanazt a követelést többször engedményezték, a jóhiszemű kötelezettnek a második, harmadik vagy minden utólagos engedményes részére történő teljesítése az első engedményes irányába is hatályos, mindaddig, amíg az engedményező

302 A Białystok-i Ítéletábra 2014. február 26-i ítélete, I ACa 765/13.

303 Kozieł, 2014c, [12.].

304 A magyar Ptk. 6:199. §.

305 Mojak, 2021, 109–111. o.

306 Mojak, 2021, 110. o.; Kozieł, 2014c, [11.].

nem értesítette a kötelezettet az engedményezésről, feltéve, hogy a kötelezett más úton sem szerzett tudomást a legelső engedményezésről.³⁰⁷

Az engedményezés szabályozását átható azon elv, amely szerint az engedményezés által a kötelezett helyzete nem rosszabbodhat, kifejezésre jut a Ptk. a kötelezettet megillető kifogások érvényesíthetőségét és a követelések beszámíthatóságát szabályozó rendelkezéseiben. A Ptk. 513. cikk 1. §-a értelmében a kötelezett az engedménnyel szemben érvényesítheti az engedményezővel szembeni, az értesítéskor már fennállt valamennyi kifogását. Továbbá a Ptk. 513. cikk 2. §-a alapján a kötelezett beszámítási kifogással is élhet az engedménnyel szemben.

Általánosságban elmondható, hogy a lengyel jogrendszerben a kötelezett által felhozható kifogások jogalapját mindazon jogviszonyok képezhetik, amelyek az engedményezővel szembeni igényét keletkeztetik, vagy külön jogszabály alapján hatnak ki az engedményezőre.³⁰⁸ A Ptk. 513. cikk 1. és 2. §§-ai értelmében az értesítés időpontja időbeli cezúrát képez az engedményezővel szembeni kifogások és beszámítható követelések érvényesíthetősége tekintetében. Ebből adódóan a kötelezett egyrészről azokkal a kifogásokkal élhet az engedménnyel szemben, amelyek az engedményezővel szemben az engedményezés időpontjáig keletkeztek, másrészről pedig a kötelezett azokra a kifogásokra is hivatkozhat, amelyek az engedményezés alapjául szolgáló szerződés megkötése és az engedményezésről való tudomásszerzése időpontja közötti körülményekre vezethetők vissza.³⁰⁹ A későbbi jogalapon nyugvó, azaz az engedményezés megtörténtét követően keletkezett kifogások csak abban az esetben hozhatók fel, ha a kötelezett bizonyítja, hogy keletkezésük pillanatában nem volt tudomása az engedményezésről.³¹⁰ A kötelezett által felhozható kifogások pergátló (*peremptorius*) vagy perhalasztó (*dilatorius*) jellegűek lehetnek, amíg a *peremptorius* kifogások az engedményes igényét végleg megsemmisítik, addig a *dilatorius* kifogások nem magát az igényt, hanem annak érvényesíthetőségét zárják ki ideiglenesen.³¹¹

A kötelezett által felhozható kifogások körét vizsgálva érdemes megemlíteni, hogy a Ptk. 513. cikk 1. §-ában rögzített kifogások akkor is gyakorolhatók, ha ugyanazon követelést többször engedményezték. Ebből következik, hogy *utólagos engedményezés* esetén a kötelezett az utolsó engedménnyel szemben érvényesítheti mindazon kifogását,

307 Mojak, 2021, 110. o.; Kozieł, 2014c, [11.].

308 Kozieł, 2014d, [2.].

309 Kozieł, 2014d, [3.].

310 Kozieł, 2014d, [3.]. Az ezzel kapcsolatos nemzetközi gyakorlatról és a magyar szabályozásról lásd Gárdos, 2003.

311 Mojak, 2021, 115. o.

amely az egymást követő engedményezőkkel szemben javára keletkezett.³¹² Az adósnak azonban minden egyes soron következő engedményezésre bizonyítania kell, hogy a kifogás az engedményezésről való tudomásszerzés előtti jogalapon nyugszik.

A Ptk. nem sorolja fel a kötelezett által felhozható kifogásokat, ezt a kérdéskört a jogirodalom tárgyalja.³¹³ Az engedményezett követelést megalapozó kötelmi jogviszonyra (eredeti szerződésre) alapított kifogások az engedményezéssel szerzett követelés létezésére, hatályára vagy tartalmára irányulhatnak. A kötelezett kifogását felhozhatja, amennyiben az alapvető jogviszony közte és az engedményező között semmis volt, például azáltal, hogy jogszabályba vagy jóerkölcsbe ütközött (Ptk. 58. cikk), illetve lényeges alaki kellék mellőzésével keletkezett (Ptk. 73. cikke).³¹⁴ A kettős teljesítés elkerülése érdekében a kötelezett az engedményezés jogcímének érvénytelenségére is jogosult hivatkozni, az érvénytelen *causa* esetén ugyanis a követelés nem száll át az engedményesre, illetve visszaszáll az engedményező vagyonaiba.³¹⁵ Arra a szakirodalomban vitatott kérdésre vonatkozóan, hogy a kötelezett jogosult-e az engedményező és az engedményes közötti jogviszonyt érintő kifogásokat is felhozni, a Legfelsőbb Bíróság gyakorlata adott választ. A legfelsőbb bírói fórum szerint annak kauzális jellegéből kiindulva, az engedményezést megalapozó szerződés érvénytelen causája vagy a szerződés utólagos megsemmisítése a jogügylet semmisségéhez vezet, amely körülményre – *erga omnes* hatálya miatt – bárki hivatkozhat, akinek a megsemmisítéshez jogos érdeke fűződik, így különösen a kötelezett.³¹⁶

A kötelezett akkor is felhozhatja kifogását, ha maradéktalanul teljesített az engedményező részére, továbbá ha az engedményezett követelés egésze – az engedményezésről való tudomásszerzés előtt – beszámításra került az engedményezővel szembeni követelésébe, illetve ha a kötelezett és az engedményező között nováció útján új kötelelem jött létre, a korábbi – vagyis az engedményezett követelést megalapozó – kötelelem megszűnésével egyidejűleg. A kötelezett vitathatja a követelés terjedelmét is, abban az esetben, ha részben teljesített az engedményező részére, vagy ha az engedményezett követelésnek egy része beszámításra került az engedményezővel szembeni követelésébe, illetve ha az engedményező a tartozást részben elengedte.³¹⁷ A kötelezett az eredeti

312 Koziele, 2014d, [5.]. A magánjogban a kifogások körében e helyzet a halmazott kifogás rendszer (elmélet) néven volt vita tárgya. Lásd Rudolf, 1937, 19. o.

313 Lásd például Mojak, 2021, 114–116. o.; Radwanski és Olejniczak, 2006, 369. o.; Koziele, 2014d.

314 Mojak, 2021, 117. o.

315 Koziele, 2014d, [10.].

316 A Legfelsőbb Bíróság 1998. február 19-i ítélete, III CKN 387/97.

317 Koziele, 2014d, [11.].

szerződés hatálytalanságára is hivatkozhat, ha az egy kezdő határidővel vagy felfüggesztő feltétellel kötött, amely még nem következett be.³¹⁸

A kötelezettet megillető, az engedménnyessel szemben érvényesíthető kifogások különös típusának minősül a beszámítási kifogás. A Ptk. 513. cikk 2. §-a értelmében a kötelezett az engedményezővel szembeni követelését beszámíthatja az engedményezett követelésbe, még abban az esetben is, ha az engedményezővel szembeni követelése csak az értesítés megtörténte után vált esedékessé. A jogszabály kimondja, hogy a kötelezettek az engedményezővel szembeni követelése nem lesz beszámítható, ha e követelés az engedményezett követelés esedékességekor még nem volt esedékes. A Ptk.-nak ezen rendelkezései, azáltal, hogy a *nem kölcsönös* követeléseknek beszámíthatóságát teszik lehetővé, a Ptk. 498. cikk 1. §-ában kifejezett általános szabálynak az áttörését jelentik, miszerint csak azonos jogalanyok között létrejött jogviszonyokból eredő követelések alkalmasak beszámításra.³¹⁹

A lengyel Legfelsőbb Bíróság több alkalommal úgy ítélte meg, hogy a Ptk. 513. cikk 2. §-ában szabályozott beszámítási kifogásokat a Ptk. 513. cikk 1. §-ában foglaltakkal együttes olvasatában kell értelmezni, amelyek az engedményezésről való tudomásszerzést rendelik alkalmazni időbeli cezúraként.³²⁰ Ennek megfelelően a kötelezett azt a követelést számíthatja be az engedményezett követelésébe, amely az engedményezésről való tudomásszerzés időpontjáig keletkezett az engedményező irányába, és amely addig beszámíthatóvá is vált.³²¹ Ezen túl a jogszabály lehetővé teszi azon követelések beszámítását is, amelyek a tudomásszerzést követően keletkeztek, ha azok az engedményezett követelés esedékessé válása előtt váltak esedékessé.³²² Fontos kiemelni, hogy a beszámítási kifogásokat legkésőbb az engedményező részére történő teljesítésig hozhatja fel a kötelezett.³²³

A lengyel Ptk. védelmét élvezzi az a kötelezett, aki jóhiszeműen eljárva teljesített az engedményes részére abban az esetben is, ha az engedményezés alapjául szolgáló szerződés semmis, vagy érvényes jogcím nélkül kötött.³²⁴ A Ptk. 515. cikke értelmében

318 Koziel, 2014d, [10.].

319 A Legfelsőbb Bíróság 2006. július 27-i határozata, III CZP 59/06.

320 Lásd például a Legfelsőbb Bíróság 2006. július 27-i határozatát (III CZP 59/06), a Legfelsőbb Bíróság 1997. december 4-i ítéletét (III CKN 272/97), a Legfelsőbb Bíróság 2001. november 29-i ítéletét (V CKN 1537/00), a Legfelsőbb Bíróság 2003. május 9-i ítéletét (V CKN 218/01), és a Legfelsőbb Bíróság 2005. május 6-i ítéletét (II CK 690/04).

321 A Legfelsőbb Bíróság 2006. július 27-i határozata, III CZP 59/06; Koziel, 2014d, [17.]; Mojak, 2021, 108. o.

322 Sikorski, 2021d, [3.]; Radwanski és Olejniczak, 2006, 361. o.

323 A Legfelsőbb Bíróság 1999. július 6-i ítélete, II CKN 394/98.

324 Mojak, 2021, 111–114. o.; Koziel, 2014f, [3.].

azzal a kötelezettel szemben, aki az engedményezés megtörténtéről írásbeli értesítést kapott az engedményezőtől és teljesített is az engedményes részére, az engedményező csak abban az esetben hivatkozhat az engedményezés érvénytelenségére, illetve vitathatja az engedményezés jogcímét, ha a kötelezettnek teljesítéskor tudomása volt ezen kifogásokról. A Ptk. 515. cikkének kógens normaszövege alapján a kötelezett, aki az engedményezőtől kapott értesítésnek megfelelően jár el, szabadul a kötelemből, függetlenül attól, hogy az engedményezés érvényes volt-e, kivéve, ha máshonnan szerzett tudomást az engedményezés érvénytelenségéről.³²⁵ A jogszabály a jóhiszemű kötelezett védelmét a kötelezett és az engedményes között létrejövő egyéb olyan jogügyletekre is kiterjeszti, amelyek kihatással vannak a tartozás létezésére vagy terjedelmére (így nováció, tartozáselengedés, beszámítás stb.).³²⁶

Az engedményező által az alapvető jogviszonyból felhozható kifogás az engedményezés alapjául szolgáló szerződés semmisségére és megtámadhatóságra egyaránt irányulhat.³²⁷ A jogirodalomban nincs egyetértés arra vonatkozóan, hogy az engedményezést megalapozó szerződések két típusa közül melyik az, amelynek érvénytelensége vitatható a Ptk. 515. cikke keretében. *Jan Mojak* és *Grzegorz Kozieł* szerint az engedményező az elkötelező–rendelkező szerződésből (Ptk. 510. cikkének 1. §-a) és az önálló rendelkező szerződésből (Ptk. 510. cikkének 2. §-a) egyaránt hozhat fel érvénytelenségi kifogást, míg *Krzysztof Zagrobelny* álláspontja szerint a Ptk. 515. cikke alapján az engedményező kizárólag az önálló engedményezési szerződésre vonatkozóan élhet kifogással.³²⁸

A Ptk. 515. cikke a jóhiszeműség véelmét írásbeli értesítéshez köti, azonban írásbeli értesítés megtörténte ellenére sem illeti meg a védelem a kötelezettet, ha teljesítéskor egyéb okok folytán tudomása volt az engedményezés érvénytelenségéről. A jóhiszeműség véelmének megdöntésével kapcsolatos bizonyítási teher az engedményezőt sújtja.³²⁹ A vélelem megdöntése és a Ptk. 515. cikke által nyújtott védelem áttörése következményeként az engedményező jogosult teljesítést követelni a kötelezettől, akinek ez alapján kétszer kell majd teljesítenie. A kétszeres teljesítés miatt azonban a kötelezettet a tartozatlan fizetésre vonatkozó jogszabályok szerinti³³⁰ igény illeti meg az engedménnyessel szemben.³³¹ Amennyiben a Ptk. 515. cikke szerinti védelem áttörésére nem kerül sor, és a

325 Sikorski, 2021f, [1] és [4.].

326 Radwanski és Olejniczak, 2006, 360. o.

327 Sikorski, 2021f, [6.].

328 Lásd Kozieł, 2014f, [4.]; Zagrobelny, 2006, 890. o.

329 Sikorski, 2021f, [5.].

330 A lengyel Ptk. 410. cikke.

331 Sikorski, 2021f, [7.].

jóhiszeműség vélelme fennmarad, így az engedményező a jogalap nélküli gazdagodásból eredő igényt támaszthat az engedményessel szemben, aki teljesítéshez jutott.³³²

Az engedményezés tárgyát képező követelések körében, ahogy általánosságban származékos jogszerzés esetén is, a *nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet* elv érvényesül, amely abban nyilvánul meg, hogy az engedményező nem ruházhat át az engedményesre több jogot, mint amennyivel saját maga rendelkezik. Az engedményes csak abban az esetben szerezheti meg az engedményezett követelést, ha a követelés az engedményezőt valóban megilleti, továbbá azt csak abban a terjedelemben szerzi meg, amelyben a követelés az engedményezőt megillette.³³³ Az engedményezés esetén a *nemo plus iuris* alapelv alól a jogszabály nem tesz kivételt, ezért a jóhiszemű engedményes jogszerzésének nincs helye.³³⁴

Habár a jóhiszemű jogszerzés nem részesül védelemben, az engedményesnek azonban a Ptk. 516. cikke kíván védelmet nyújtani, azáltal, hogy kimondja: az engedményező felelősséggel tartozik az engedményessel szemben a követelés fennállásáért. A jogszabály hozzáteszi, hogy az engedményező nem szavatol a kötelezett fizetőképességéért az engedményezés időpontjában, hacsak ezért szavatosságot nem vállalt. Az engedményezőnek így konstruált szavatossága követi a más államok jogrendszerében is található azon általános gyakorlatot, amely szerint az engedményező szavatol az általa engedményezett követelés léteért, de nem szavatol az adós fizetőképességéért.³³⁵

Az engedményezőnek a Ptk. 516. cikkéből fakadó felelőssége abból a belső jogviszonyból ered, amely az engedményező és az engedményes között jött létre és az engedményezés alapjául szolgál, vagyis a Ptk. 510. cikk 1. §-a szerinti elkötelező–rendelkező jogügyletből, illetve a Ptk. 510. cikk 2. §-a szerinti önálló engedményezési szerződésből fakad.³³⁶ Ez a belső alapvető jogviszony elkülönül magától az engedményezéstől, a követelés az engedményes vagyonaiba való átkerülése ugyanis nem vezet az engedményező és az engedményes közötti jogviszony megszűnéséhez.³³⁷ Ahogy erre a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában rávilágít, az engedményező és az engedményes közötti belső jogviszony mindenkor meghatározza az engedményezőt terhelő kötelezettségek terjedelmét és tartalmát, valamint az engedményest megillető jogosultságok és igények körét.³³⁸ Ezért az engedményező felelőssége különbözőképpen alakul annak függvényé-

332 A lengyel Ptk. 405. cikke.

333 Ciepla, 2018a, [61.].

334 Ciepla, 2018a, [61.].

335 Lásd Gárdos, 2003, 3–18. o.

336 Mojak, 2021, 98. o.

337 Kozieł, 2014g, [1.]–[3.].

338 A Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08.

ben, hogy milyen jogviszony szolgált alapjául az engedményezésnek, eltérnek ugyanis a felelősségi szabályok a visszterhes és az ingyenes engedményezés esetén.

Az alapesetben, amikor az engedményezés egy visszterhes szerződés (adásvétel, csereszerződés) keretében valósul meg, az engedményező felelősségének megállapítására a jogszavatosság szabályai az irányadóak (Ptk. 556–576. cikkek).³³⁹ A Ptk. 556. cikke értelmében az eladó kellék- és jogszavatossági felelősséggel tartozik a vevővel szemben. A lengyel jogalkotó a vevő és az eladó jogos érdekeinek kiegyensúlyozására törekedett, ezért a Ptk.-ban szabályozott szavatossági intézményrendszer összetett jogi konstrukció, amely a vásárlót és az eladót megillető, egymásra épülő jogokat és ellenjogokat rögzít. A Ptk. értelmében a vevőt – ebben az esetben az engedményest – négy szavatossági igény illeti meg: kicserélés, kijavítás, árleszállítás, a szerződéstől való elállás, amelyeket az engedményes az általa preferált sorrendben érvényesíthet. Példaképpen, a lengyel Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte, hogy az engedményezett követelés érvényesíthetlensége olyan jogi hibának minősül, amely az engedményezőnek a Ptk. 516. cikke szerinti szavatossági felelősségét keletkezteti.³⁴⁰ A szavatossági igényeken kívül az engedményes a szerződésszegési kártérítési felelősségi szabályok³⁴¹ alapján is követelheti az engedményezőtől a nem létező vagy egyéb jogi hibával terhelt követelés átruházásával okozott károk megtérítését.³⁴²

Az engedményező kárfelelősséggel tartozik akkor is, ha az engedményezés jogalapját ajándékozási szerződés képezi, habár ebben az esetben az ajándékozó kárfelelősségét külön jogszabály rendezi. Az engedményező (ajándékozó), akinek tudomása volt arról, hogy a követelés nem áll fenn, köteles az ezzel okozott kárt megtéríteni, ha elmulasztotta az engedményest (megajándékozottat) a követelés jogi hibájáról tájékoztatni.³⁴³ Hibás teljesítéséért csak akkor tartozik felelősséggel az engedményező (ajándékozó), ha a kárt szándékosan vagy súlyos gondatlansággal okozta.³⁴⁴ Ingyenes engedményezés esetén tehát az engedményezőt enyhébb felelősség terheli a követelés fennállásáért,

339 Kozieł, 2014g, [8.]. Lásd a Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítéletét, I CSK 100/08. A szavatosság (*rękojmia*) jogszabályi kereteit a lengyel Ptk. 556–576. cikkei alkotják, a hatályos szabályozás a fogyasztók jogairól szóló 2014. május 30-i törvény (*Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta*, Dz. U. z 2014 r., poz. 827 a későbbi változásokkal) hatálybalépése nyomán alakult ki.

340 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08. A Legfelsőbb Bíróság döntvényének tényállási alapját teljesítés helyetti engedményezés (*cessio in solutum*) képezte. A bíróság szerint a teljesítés helyetti engedményezés gazdaságilag csak akkor észszerű, ha az engedményezett követelés érvényesíthető, ezért az érvényesíthetlenség az átruházott követelés jogi hibájának minősül, mert nem rendelkezik a szerződésben meghatározott tulajdonságokkal.

341 A lengyel Ptk. 471. és 574. cikkei.

342 A Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08, Kozieł, 2014g, [8.].

343 A lengyel Ptk. 892. cikke.

344 A lengyel Ptk. 891. cikke.

mint amilyen visszterhes engedményezés esetén őt terheli, amely értelmezést a Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata is alátámaszt.³⁴⁵

E helyütt fontos megemlíteni, hogy az engedményező és az engedményes közötti belső jogviszony egyáltalán nem jön létre, ha szerződésalkötéskor az engedményezni kívánt követelés nem létezik. Ebben az esetben a követelés átruházására vonatkozó kötelezettség nem keletkezik, ugyanis a jogügylet, a Ptk. 387. cikke 1. §-ának megfelelően, mint lehetetlen szolgáltatásra irányuló szerződés semmis lesz.³⁴⁶ Mivel az engedményező és az engedményes közötti belső jogviszony nem létesül, az engedményezőnek a Ptk. 516. cikke szerinti felelőssége nem forog fenn, a rosszhiszeműen eljáró engedményező kártérítési felelőssége pedig a Ptk. 387. cikk 2. §-án alapul, amely szerint az a fél, aki a szerződésalkötéskor a szolgáltatás lehetetlenségéről tudott, köteles megtéríteni a másik szerződő fél kárát, amely ez utóbbit abból eredően érte, hogy a szerződést megkötötte, nem tudván a szolgáltatás lehetetlenségéről.³⁴⁷

1.6. Románia

1.6.1. Az engedményezés fogalma

Az engedményezés intézményének szabályozása a román jogban Románia Polgári törvénykönyvének (2009. évi 287. törvény a Polgári törvénykönyvről, a továbbiakban: Ptk.) 1566–1592. cikkeiben lelhető fel. Az engedményezés a román jogban absztrakt jogügyletként tűnik fel, annak a jogszabály eltérő rendelkezése hiányában jogcíme azonban mindig valamely szerződés.

Az engedményezés a hitelezői jogok szerződéses átruházása. A követelés engedményezése (*cesiunea de creanță*) során az engedményező (*cedent*) az engedményezett adóssal (*debitorul cedat*) szembeni pénzbeni vagy más jellegű követelését szerződés útján más személyre, az engedményesre (*cesionar*) ruházza át, ideértve a biztosítéki jelleggel történő engedményezést is.³⁴⁸ Az engedményezés a hitelezőt kicserélő jogügylet.

345 A Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítélete, I CSK 100/08.; a Legfelsőbb Bíróság 2003. szeptember 25-i ítélete, V CK 188/02.

346 Mojak, 2021, 101. o.

347 Mojak, 2021, 101. o.

348 A román Ptk. engedményezésre vonatkozó előírásai nem alkalmazandók az olyan átruházásokra, amelyekre speciális szabályok alapján kerül sor, vagyis a jogok vállalkozás átruházása során történő engedményezésére, illetve az értékpapírok, úgymint forgatható értékpapírok, tulajdont megtestesítő értékpapírok vagy pénzügyi eszközök átruházására.

Az engedményezés lehet visszterhes vagy ingyenes. Visszterhes megállapodás esetén kiegészítő jelleggel az adásvétel (vagy az átruházott követelés szerződéstípusának megfelelő), ingyenes megállapodás esetén az ajándékozás szabályait értelemszerűen alkalmazni kell.

Az engedményezés az engedményesre ruhazza az engedményezőnek az engedményezett követeléshez kapcsolódó valamennyi jogát, a biztosítékokat (például a zálogjogot) és a járulékokat (például kamatokat).³⁴⁹ Kivételt képez a kézizálog, ugyanis a zálogtárgy az engedményes számára átadásához szükséges a zálogtárgy tulajdonosának beleegyezése. Beleegyezés hiányában a zálogtárgy az engedményező őrésében marad.

Általában bármely követelés átruházható (az adósnak rendszerint mindegy az, hogy ki a hitelezője), kivéve, amelyek engedményezését a jogszabály megtiltja. Ilyen eset, amikor a követelés a jogosult személyéhez tapad, ahol a szolgáltatás tartalma alterálódna a személycserével, például eltartási szerződés esetében. A román Ptk. 2258. cikke szerint a tartás jogosultjának jogai nem képezhetik engedményezés vagy kényszervégrehajtás tárgyát.

A nem pénzbeni teljesítés követelésére vonatkozó jog csak abban az esetben ruházható át, ha az nem teszi a kötelezettséget jelentősen terhesebbé.

1.6.2. Az engedményezés szerződéses kizárása

A felek adott szerződésben engedményezési (elidegenítési) tilalmat (*clauză de inalienabilitate*) vagy korlátozást köthetnek ki. Ez azonban a következő három esetben nem vált ki joghatást az adóssal szemben; azaz az adósnak az engedményes felé kell teljesítenie:

- a) amikor az adós beleegyezett az engedményezésbe;
- b) amikor a tilalmi záradék nem szerepel a követelést megállapító okiratban és az engedményes az engedményezés időpontjában nem tudott – és nem is kellett tudnia – az engedményezést kizáró megállapodásról;
- c) a pénzbeni követelésre vonatkozó jog engedményezése akkor is érvényes, ha a kötelezett és az engedményező közötti megállapodás kizárja vagy korlátozza az ilyen engedményezést.

³⁴⁹ Amennyiben az engedményezés előtt esedékessé vált kamatokat vagy más jövedelmeket az engedményező még nem vételezte be, ezek – ellenkező megállapodás hiányában – az engedményest illetik meg (román Ptk. 1576. cikk).

Pénzkövetelés esetén valóban minden logikát nélkülöz, hogy a hitelező az adóssal egyetértve forgalmon kívül helyezze a követelést. Mindhárom esetben viszont az engedményező a kötelezett irányában szerződésszegés alapján tartozhat felelősséggel.

1.6.3. Az engedményezés joghatásai

Az engedményezés az engedményező és az engedményes közötti megállapodással történik, a kötelezett értesítése nélkül. Az engedményezés az engedményező és az engedményes közötti megegyezéssel bekövetkezik. Az adós értesítése már azon kívül esik, és csupán az engedményes jogállásának biztosításához szükséges.³⁵⁰

A kötelezett hozzájárulására nincs szükség, kivéve ha az érintett követelés alapvetően a jogosult (az engedményező) személyéhez kötött. Általában viszont a kötelezettnek tőnie kell, hogy a jogosult engedményezi a jogát, és az új hitelezőnek kell teljesítenie. Helyesen szögezték le a szakirodalomban: ha az adósnak a hozzájárulását is megkívánánk az engedményezéshez, ezzel a követelések forgalomképessége súlyos korlátozásnak lenne alávetve, sok adós merő kényelemszeretetből, merő megszokottságból ellenezné a cessziót, márpedig a követelések forgalomképessége jelentősebb érdek, mint az adósnak a kényelemszeretete, megszokottsága, vagy akár a hitelező személyazonosságához fűződő érdeke.³⁵¹

Pénzbeni követelés részben is átruházható. Más jellegű szolgáltatás teljesítésére vonatkozó követelés részben csak akkor ruházható át, ha az megszatható, és az engedményezés nem teszi a kötelezettséget jelentős mértékben terhesebbé.

A jövőbeni jogok engedményezése is lehetséges. A jövőbeni jog az engedményezési megállapodás megkötésének időpontjában száll át az engedményesre, feltéve, ha létrejöttének időpontjában az engedményezés tárgyaként azonosítható.

Az engedményezőnek át kell adnia az engedményezett követelésre vonatkozó okiratot és minden más bizonyító iratot. Részleges engedményezés esetén az engedményesnek jogában áll hitelesített másolatokat kapni és az eredeti okiraton a részleges engedményezés tényét a felek aláírásával feltüntetni.

Az engedményes követelheti a jog bizonyításához szükséges okmányok, tanúsítványok kiadását, a kézizálog átadását és a jelzálog átruházását.³⁵²

350 Almási, 1926, 359. o.

351 Tóth, 1938, 198. o.

352 Katona, 1899, 133. o.

A kötelezettet az engedményezésről értesíteni szükséges, ellenkező esetben a kötelemből való szabadulás eredményével teljesíthet az engedményezőnek.³⁵³ Amíg a kötelezett az engedményezés megtörténtéről szóló értesítést az engedményezőtől vagy az engedményestől nem kapja meg, az engedményezőnek történő teljesítéssel mentesül a kötelezettség alól. Az értesítés azonban nem az engedményezés tényálladási részeleme. Az engedményezés már az értesítés előtt létrejön. Az értesítés a kész cessziót tudatja az adóssal. Az adós nyilván kell hogy értesüljön a cesszióról, mert mindaddig, míg az engedményező (vagy az engedményes) nem értesíti őt az engedményről, továbbra is az engedményezőt tekintheti hitelezőjének, és mint ilyenek teljes joghatállyal teljesíthet. Ha az engedményező az adóst az engedményről értesítette, és ezen az alapon az adós az engedménnyel jogügyletbe bocsátkozott, ezzel az engedmény megerősödik, az engedményező az adóssal szemben nem hivatkozhat arra, hogy az engedmény valósággal létre nem jött, vagy az akarata hiányai miatt semmis vagy megtámadható. Az értesítés és jogügyletbe bocsátkozás együtt eredményezik az engedményezés perfekcióját.³⁵⁴

Az engedményesnek az adóshoz való közvetlen viszonyát az értesítés (*denuntiatio*) hozza létre, mely akár az engedményestől, akár az engedményezőtől indulhat ki.³⁵⁵ Az engedményezés viszont az értesítés előtt is hatályos az engedményező és az engedményes között, azaz az engedményező minden teljesítést át kell adjon az engedményesnek. Azt, hogy az engedményezés független jogi aktus az értesítéstől, és ez csak az adóst hozza az új hitelezővel jogi kapcsolatba, több érv is alátámasztja. Az engedményező az engedményezés tényével megszűnik hitelező lenni, másodízben már nem ruházhatja át ugyanezt a követelést, ez a követelés nem foglalható le, és ha fizetéseképtelen lesz, nem fog a csődtömeghez tartozni, ha az értesítés még nem is jutott el az adóshoz. Az értesítés csak az adós védelmére szól, hogy az ő jóhiszemű eljárása (teljesítése) rá nézve hátrányos ne lehessen.³⁵⁶

A kötelezett az értesítés megérkezését vagy az engedményezés hivatalos keltezésel³⁵⁷ rendelkező okiratban történő elfogadását követően csak az engedményes részére teljesítheti a kötelezettséget úgy, hogy az a kötelmet megszüntesse. Az értesítésnek azonosítania kell az engedményest, az átruházott követelést, és tartalmaznia kell az adós felszólítását, hogy az engedményesnek teljesítsen. Részleges engedményezés esetén az engedményezés terjedelmét is meg kell jelölni.

353 Kolosváry, 1930, 320. o.

354 Tóth, 1938, 199. o.

355 Katona, 1899, 133. o.

356 Katona, 1899, 133. o.

357 Lásd lentebb, 238. o.

Ha az engedményezésről szóló értesítést az engedményes közli a kötelezettel, a kötelezett kérheti, hogy az engedményes megfelelő okirati bizonyítékkal igazolja az engedményezés megtörténtét. A megfelelő bizonyíték rendelkezésre bocsátásáig a kötelezett megtagadhatja a teljesítést.

A kezességgel biztosított követelések esetén az értesítés formai előírásait a kezessel szemben is teljesíteni kell.³⁵⁸

A kötelezett az engedményezéssel okozott költségeinek az engedményező vagy az engedményes általi megtérítésére jogosult. Alapelv az engedményezésnél, hogy az adós jogállása semmi irányban változást nem szenvedhet, mert az engedmény az ő meghallgatása nélkül megy végbe, kötelezettsége a régi marad.³⁵⁹

A kötelezett az engedménnyessel szemben is érvényesíthet minden, az engedményezővel szemben felhasználható védekezési lehetőséget, kifogást. Így élhet a követelésből magából eredő kifogásokkal (*exceptiones rei cohaerentes*), de az engedményezőhöz és az engedményeshez való viszonyából eredő kifogásokkal (*exceptiones personae cohaerentes*), valamint a magából az engedményezésből eredő kifogásokkal is. Így hivatkozhat az engedményező részére történt, az engedményezés számára történő értesítését megelőző teljesítésre vagy a kötelem bármely okból az engedményezést megelőző megszűnésére.

A kötelezett az engedményező ellen fennálló követelését, amely az engedményezővel való jogviszonyából ered, az engedménnyessel szemben beszámíthatja, ha a beszámítani kívánt követelés az engedményezésről történt értesítés előtt keletkezett.³⁶⁰ Kivételt képez, ha a kötelezett az engedményezést maga is elfogadta, ezt ugyanis a román Ptk. a beszámítás kifogásáról való lemondásként kezeli. Álláspontom szerint, ha az adós az engedményt elismerte, akkor mégis elesik az engedményező ellen fennállott kifogásaitól. Az adós nem hivatkozhat kifogásként arra sem, hogy az engedményes kevesebbet adott a követelésért, mint amennyivel az adós tartozik (*lex Anastasiana*).³⁶¹

Többszörös engedményezés akkor fordul elő, amikor a jogosult a már átruházott követelést újból másnak a javára engedményezi. Ilyen esetben kérdésként merül fel, hogy a kötelezett melyik engedményest tekintheti hitelezőjének. A román Ptk. rendszerében, ha az engedményező azonos követelését egymást követően többször engedményezi (*cessiuni successive*), a kötelezett az értesítések megérkezésének/az engedményezés hivatalos keltezésű okiratban történő elfogadásának sorrendjében történő teljesítéssel szabadul.³⁶² Az egymás után következő engedményesek között annak van elsőbbsége, aki legelőször

358 A román Ptk. 1581. cikke.

359 Katona, 1899, 133. o.

360 Lásd még a Kúria 1921. szept. 27. P. IV. 1627/1921. sz. határozatát, Szladits, 1923, 18–19. o.

361 Katona, 1899, 134. o.

362 A román Ptk. 1583. cikke.

bejegyeztette az engedményezést az Ingóságokra Vonatkozó Egyes Jogok Nemzeti Nyilvántartásába (*Registrul Național de Publicitate Mobiliară*),³⁶³ függetlenül az engedményezés vagy az értesítés időpontjától. Következésképpen előfordulhat olyan eset, hogy a kötelezett érvényesen teljesít az engedményezésről őt először értesítő engedményesnek, viszont egy másik engedményes, aki korábban bejegyeztette az engedményezés tényét a megfelelő nyilvántartásba, tőle a teljesítést elperli. A többszörös engedményezést nem szabad összetéveszteni a követelésnek több engedményes részére történő (egyidejű) engedményezésével. Ebben az esetben a követelés megoszlik az engedményesek között (a megállapodás szerint vagy megállapodás hiányában arányosan).

Amennyiben az engedményezés visszterhes ügylettel történt, az engedményező szavatossággal (*obligația de garanție*) tartozik az engedményesnek. A szavatosságnak három fokozata van.

a) Az első szavatossági fokozat a törvényből fakadó alaphelyzet, amikor az engedményező szavatolja, hogy az engedményezett jog az engedményezés időpontjában létező jog (szavatolás a jog veritásáért). Kivételt képez, ha az engedményezés jövőbeni jogra vonatkozik, amikor, álláspontom szerint, a jövőbeni jog megszületését szavatolja az engedményező. A követelés valódisága azt jelenti, hogy a követelés ténylegesen létező, perelhető, és az adósnak azzal szemben semmi perdöntő kifogása nincs.³⁶⁴ Az engedményező viszont nem szavatolja a kötelezett fizetőképességét, a követelés behajthatóságát. Ha azonban valaki a követelést mint „bizonytalant” ruházta át, a jog létéért sem tartozik szavatossággal.

b) A második szavatossági fokozat esetén, már a felek megállapodásától függően, az engedményező szavatolhatja a kötelezett fizetőképességét (bonitását). Azonban ellentétes kikötés hiányában ez a szavatosság csak az engedményezés pillanatában fennálló fizetőképességre vonatkozik.

c) A harmadik, legszigorúbb szavatossági fokozat esetén, szintén a felek megállapodásával a kötelezettnek az esedékesség (lejárat) pillanatában fennálló fizetőképességét is szavatolhatja az engedményező.

A kötelezett fizetőképességéért való felelősség terjedelmét a jogszabály meghatározza: az engedményező az engedményezés árának mértékéig felel, amelyhez hozzá kell számítani az engedményes engedményezéshez kapcsolódó költségeit. Ugyanakkor, ha az engedményező tudta, hogy az engedményezés időpontjában a kötelezett túladósodott, megfelelőképpen alkalmazni kell az adásvételi szerződésre vonatkozó szabályok

363 *Registrul Național de Publicitate Mobiliară*, www.rnmp.ro (letöltve: 2023. március 10.). Korábbi elnevezése: Ingó Dologi Garanciák Elektronikus Nyilvántartása (*Arhiva Electronică a Garanțiilor Reale Mobiliare*).

364 Kolosváry, 1930, 321. o.

közül a rosszhiszemű eladó rejtett hibákért való felelősségét megállapító előírásokat. Ugyanígy felel az engedményező, amennyiben saját (önálló vagy más személy cselekményéhez kapcsolódó) cselekménye révén az engedményes javára nem kerül valós átruházásra a követelés, vagy ha az engedményes nem tudja az engedményezést harmadik személyekkel szemben hatályosítani.

Ingyenes engedményezés esetén, ellenkező kikötés hiányában, az engedményező nem felel azért sem, hogy az engedményezett jog az engedményezés időpontjában létező (valódi) jog.³⁶⁵

1.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia

1.7.1. Szerbia

A szerb Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.)³⁶⁶ az engedményezést (*ustupanje potraživanja*) az alanyváltás kiemelt eseteként kezeli. Előírja, hogy a jogosult szerződéssel harmadik személyre ruházhatja át követelését, kivéve azokat, amelyek átruházhatóságát törvény kizárja, amelyek a jogosult személyéhez kötődnek, valamint amelyek természetüknél fogva átruházásra alkalmatlanok.³⁶⁷ Egyes követelések esetében maga a Köt. zárja ki az engedményezhetőséget.³⁶⁸ Így például a közeli hozzátartozó halála miatt kimaradó tartásdíj, vagy a testi sérelem, illetve egészségkárosodásból eredő kerekső képesség csökkenéséért megítélhető kártérítési járadék szolgáltatás engedményezése

³⁶⁵ A román Ptk. 1585. cikke.

³⁶⁶ Szerbiában jelen állás szerint nincs hatályban polgári törvénykönyv, ahogyan más jugoszláv utódállamokban sem. Ennek az okai a II. világháború utáni jugoszláv jogalkotási hagyományokra vezethetők vissza. A háborút követően létrejött, ún. „második” Jugoszláviában kezdetben voltak kezdeményezések egy egységes, szövetségi polgári törvénykönyv elfogadására. Ez az elképzelés azonban az 1971-es alkotmánymódosítás, majd a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságban 1974-ben elfogadott új szövetségi alkotmány szerinti jogszabályalkotási hatáskörmegosztás miatt már nem volt megvalósítható. A tételes polgári jog anyagát így szakmai körökben „rendszerszintű törvények” (*sistemski zakoni*) néven ismert számos különálló törvény szabályozza. A dologi és kötelmi viszonyok szövetségi normaalkotás tárgyát képezték, míg a családi és öröklési jogot tagállami szinten szabályozták. A kötelmi viszonyokat szabályozó szövetségi törvény 1978-ban került elfogadásra, amely kevés módosítással ma is hatályban van Szerbiában. A legjelentősebb módosítások még a „harmadik” Jugoszlávia idején, 1993-ban történtek, de ezek sem érintették érdemben a kötelmi jog klasszikus intézményeit, inkább csak azokat a rendelkezéseket, amelyek a II. világháborút követően fokozatosan kialakított, jugoszláv sajátosságának nevezhető szocialista öngazgatási, gazdaságirányítási rendszer jegyeit hordozták. Lásd részletesebben Dudás, 2013, 9–17. o.

³⁶⁷ Szerb Köt. 436. cikk (1) bek.

³⁶⁸ Lásd részletesebben Nikolić, 2004, 57–58. o.

tilalmas.³⁶⁹ Továbbá a Köt. kizárja a nemvagyoni kár pénzbeli térítésére irányuló követelés engedményezését, kivéve, ha az jogerős bírósági ítélettel vagy a felek írásbeli megállapodásával került megállapításra.³⁷⁰ A jogosult személyéhez kötődő követelések *intuitu personae* kötelemekből származnak, így azok természetükből eredően nem ruházhatók át. Ilyenek a bizonyos szerződéstípusokból származó követelések, mint amilyen a megbízási vagy vállalkozási szerződés egyes alfajaiból származó követelések, vagy a törvényi tartásdíj-követelés.³⁷¹ A Köt.-ön kívül más jogszabály is kizárhatja a követelés engedményezhetőségét vagy azt korlátozhatja. Így a fogyasztói hitelezésről szóló törvény (a Pénzügyi szolgáltatások felhasználóinak védelméről szóló törvény) ugyan lehetővé teszi a banknak vagy más pénzintézetnek a fogyasztóval szembeni követelés engedményezését, viszont a követelés csak más bank javára engedményezhető.³⁷² A törvényi tilalom ellenére létrejött engedményezési szerződés polgári jogi szankciója a semmisség, míg az engedményezést korlátozó vagy tiltó kikötés ellenére létrejött engedményezési szerződés nem fejt ki joghatást a kötelezettel szemben.³⁷³

Ezen korlátozásokat figyelembe véve engedményezés tárgya lehet minden még nem teljesített követelés, attól függetlenül, milyen kötelemfakasztó tényállásból jött létre: jogügyletből, károkozásból, jogalap nélküli gazdagodásból, megbízási nélküli ügyvitelből vagy egyéb törvénnyel meghatározott tényállásból.³⁷⁴ Hasonlóképpen jogerős bírósági ítéletben megállapított követelés is engedményezhető.³⁷⁵ Szerződésből eredő követelés engedményezése azonban nem eredményezi a jogosult szerződési pozíciójának átruházását is. A szerződés továbbra is a kötelezett és az engedményező között áll fenn, az engedményező továbbra is köteles az adóssal szembeni szerződési kötelezettségeit teljesíteni, csupán a kötelezettel szemben fennálló követelés háramlott át harmadik személyre, azaz az engedményesre.³⁷⁶

Az engedményezési szerződés rendszerint a jogosult (engedményező) és a harmadik személy (engedményes) között jön létre, amelyben a kötelezett nem jelenik meg félként. Nincs viszont jogi akadálya annak, hogy a szerződési szabadság elvével összhangban az engedményezési szerződésbe harmadik félként a kötelezettet is bevonják.³⁷⁷ Az enged-

369 Szerb Köt. 197. cikk.

370 Szerb Köt. 206. cikk.

371 Perović, 1995, 840. o.

372 Lásd a törvény 39. cikkét.

373 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

374 Karanikić Mirić, 2021, 156. o.

375 Lásd a Felsőbb Kereskedelmi Bíróság Gazdasági Perek Osztálya 2003. október 10-i ülésén elfogadott álláspontot. Karanikić Mirić, 2021, 156. o.

376 Karanikić Mirić, 2021, 157. o.

377 Karanikić Mirić, 2021, 154. o.

ményezést a szerb szakirodalom kétoldalú, rendelkező jogügyletnek minősíti, amelynek a joghatása transzlatív (jogátruházó). Nincs tehát konstitutív (jogkeletkeztető) joghatása. Emellett közvetlenül fejt ki joghatást, azaz nincs szükség szerzési módra (*modus acquirendi*) sem: az alanyváltás a jogosulti oldalon magával a szerződés létrehozásával megvalósul.³⁷⁸ Az engedményezés a szerb jogban absztrakt jogügyletnek minősül: tartalmából nem kell megállapítható legyen, milyen célból engedi át az engedményező az engedményesnek a jogosulti pozícióját a kötelemben.³⁷⁹

Az engedményezés törvényi meghatározásából megállapítható, hogy az csak a szerződéses engedményezést (*cessio voluntaria*) öleli fel. A szerb jog nem ismeri a törvényi engedményezést (*cessio legis*), de erre igazából nincs is szükség, mert részletesen szabályozza a szerződési és törvényi perszonális (kötelmi) szubrogációt.³⁸⁰ Viszont ismeri a kényszerengedményezést (*cessio necessaria*), amely ugyan nem a törvény erejénél fogva következik be, de törvényi feltételek teljesülése esetében harmadik személy követelheti és kikényszerítheti az engedményezési szerződés megkötését.³⁸¹ Így például a megbízás nélküli ügyvivő köteles elszámolni az ügyvitelről, és az abból eredő követeléseket átruházni arra a személyre, akinek a javára az ügyvitelt megvalósította. Ha ezt elmulasztja, a másik fél követelheti engedményezési szerződés megkötését,³⁸² ami bírósági úton is kikényszeríthető.³⁸³

A követelés engedményezhetőségével kapcsolatban a szakirodalom kiemeli: nincs jogszabályi akadálya annak, hogy természetes kötelelem engedményezés tárgya legyen.³⁸⁴ Felmerült továbbá a közjogi jellegű, azaz az állammal és az állami szervekkel, illetve szervezetekkel szemben fennálló követelések engedményezhetősége. Általános korlátozó rendelkezések hiányában a szakirodalom ezeket a követeléseket is engedményezhetőnek tekinti, amennyiben különös közjogi jellegű jogszabályokat az engedményezés nem sért.³⁸⁵

A Köt. kiemeli, hogy az engedményezési szerződésnek nincs joghatása a kötelezettel szemben, amennyiben a kötelezett és a jogosult szerződésben kizárták az engedményezést, illetve amennyiben a szerződésben úgy rendelkeztek, hogy a jogosult nem ruházhatja át a követelést a kötelezett beleegyezése nélkül, a kötelezett jóváhagyását pedig a jogosult nem kérte ki, vagy az engedményezéshez a kötelezett nem járult hozzá.³⁸⁶

378 Karanikić Mirić, 2021, 154. o.

379 Karanikić Mirić, 2021, 155. o.

380 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164–165. o.

381 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.

382 Szerb Köt. 221. cikk (2) bek.

383 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.

384 Tešić, 2012, 98. o.

385 Tešić, 2012, 98. o.

386 Szerb Köt. 436. cikk (2) bek.

Ezeket a korlátozásokat figyelembe véve, a bírósági gyakorlat meglehetősen kiterjesztően értelmezi az engedményezhető követelések körét. Engedményezésre alkalmasnak találja a nem lejárt, feltételhez kötött vagy jövőbeni követeléseket, az értékpapírokból eredő követeléseket és a részköveteléseket egyaránt. Egyedüli feltétel, hogy mind a követelés, mind pedig a kötelezett személye (jövőbeni követelések esetében) ha nem is meghatározott, legalább meghatározható legyen.³⁸⁷ Nem szükséges azonban, hogy a felek az engedményezési szerződésben megjelöljék az engedményezés tárgyát képező követelés jogalapját.³⁸⁸ A felek ugyanakkor gyakran olyan megállapodásokat kötnek, amellyel nem csak alanyváltás áll be a jogosulti oldalon, hanem módosítják a kötelelem tartalmát is. A bírósági gyakorlatban megállapítást nyert, hogy ilyen esetben külön kell vizsgálni, hogy a megállapodásnak novációs joghatása is van-e. Ha csak a kötelelem tárgyát vagy jogalapját módosították a felek, de nem változik a jogosult személye, a megállapodás nem engedményezésnek, hanem újításnak minősül, függetlenül attól, hogy a felek esetleg engedményezésnek nevezték el a megállapodásukat.³⁸⁹

A bírósági gyakorlatban megállapítást nyert továbbá, hogy a követelések engedményezhetőségére önmagában nem hat ki az a körülmény, hogy a kötelezett ellen csőd-eljárás indult.³⁹⁰ A hatályos csődtörvény is hasonló álláspontot képvisel. Kifejezetten előírja, hogy a csőd-eljárásban elismert követelések, valamint az elvitatott követelések engedményezhetőek.³⁹¹ Ebben az esetben azonban a Csődtörvény kötelező írásbeli formát irányoz elő: az engedményező és engedményes aláírását közjegyzőnél kell hitelesíteni, a kötelezettet pedig szintén írásban kell értesíteni.³⁹² Más a helyzet azonban, ha csődadós követelésének az engedményezéséről van szó. A csőd-eljárás megindításával a csődadós már nem rendelkezhet vagyonaival – a rendelkezési jog a vagyonfelügyelőre száll át.³⁹³ Tehát a csőd-eljárás megindításával a csődvagyont képező követelés engedményezésére irányuló szerződést csak vagyonfelügyelő köthet. Ezzel kapcsolatban azonban alapvető és konkrét korlátozásokat is figyelembe kell venni. A Csődtörvény ugyanis az alapelvek között előírja a csődhitelezők egyenrangúságát és az egyenlő bánásmód elvét,³⁹⁴ ami azt jelenti, hogy a vagyonfelügyelő nem köthet olyan jogügyletet, amely a csődhitelezők számára hátrányos lenne, illetve amely egyes csődhitelezőknek, mások

387 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 8721/2012 (2) sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

388 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 8721/2012 (1) sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

389 Lásd pl. a Legfelsőbb Bíróság Pzz. 14/2003 sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

390 Lásd pl. a Felső Kereskedelmi Bíróság Pvž. 1024/2009 (2) sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

391 Szerb Csődtörvény, 117a. cikk (1) bek.

392 Szerb Csődtörvény, 117a. cikk (2) bek.

393 Szerb Csődtörvény, 74. cikk.

394 Szerb Csődtörvény, 4. cikk.

kárára, előnyösebb helyzetet biztosítana.³⁹⁵ Ebből eredően nyilvánvalónak tűnik, hogy az engedményezés nem lehet ingyenes, visszterhes engedményezés esetén pedig a piaci áraknak megfelelő értékű ellenszolgáltatást kell meghatározni az engedményes terhére. Ezen kívül az engedményezési szerződés a csődeljárásban megtámadható szerződésnek minősül, amennyiben az a csődhitelezők érdekeit sérti, azaz veszélyezteti a csődhitelezők egyenrangúságát és az egyenlő bánásmód elvét. Megtámadás tárgyát képezhetik mind a csődeljárás megnyitása után, mind pedig annak megnyitása előtt létrejött, teljesített és nem teljesített jogügyletek, illetve a csődadós vagyona feletti rendelkező aktusok, értelemszerűen eltérő feltételek mellett.³⁹⁶

Érdemes mélyrehatóbban vizsgálni a szerb Köt. azon rendelkezésének a joghatását, amely az engedményezést tiltó kikötésre (*pactum de non cedendo*) vonatkozik. A törvényi rendelkezés értelmében a tiltó kikötés ellenére történt engedményezésnek nincs joghatása a kötelezettel szemben. A jogosult és a kötelezett a szerződési szabadság elvével összhangban kiköthetik, hogy a követelés engedményezése ugyan nem tilos, de a kötelezett beleegyezéséhez kötött. Hasonlóképpen a felek abban is megállapodhatnak, hogy az engedményezést tiltó kikötés csak meghatározott harmadik személlyel szemben fejtsen ki joghatást.³⁹⁷ Az engedményezést tiltó vagy korlátozó kikötés fennforgásának tényével kapcsolatban a bizonyítási teher a kötelezeten van.³⁹⁸

A szakirodalom kiemeli, hogy az engedményezést tiltó vagy korlátozó kikötés megsértése azt jelenti, hogy az engedményezési megállapodás ugyan érvényes jogügyletnek minősül, viszont az engedményes nem követelheti a kötelezettől a követelés teljesítését, a kötelezett pedig az engedményező felé való teljesítéssel megszünteti a kötelmet.³⁹⁹ Helyeselhetően kritika érte ezt a rendelkezést, mert az egyáltalán nem veszi figyelembe, hogy az engedményes jóhiszemű volt-e vagy sem.⁴⁰⁰ Ezért a szakirodalomban megfogalmazott javaslat szerint a rendelkezést úgy kellene módosítani, hogy a gazdálkodó szervezetek között létrejött (kereskedelmi szerződésekből eredő) követelések engedményezését tiltó kikötésnek ne legyen semmilyen joghatása az engedményessel szemben. Másrészt a nem kereskedelmi jellegű ügyletből eredő követelések engedményezését tiltó kikötésnek az engedményessel szemben csak akkor lenne joghatása, ha az tudott a kikötésről, illetve tudomása kellett legyen róla, azaz ha nem volt jóhiszemű.⁴⁰¹

395 Radović, 2018a, 126–128. o.

396 Szerb Csődtörvény, 119–130. cikkek. Lásd részletesebben Radović, 2018b, 27–185. o.

397 Karanikić Mirić, 2021, 157. o.

398 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž 6282/2016 sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 157. o.

399 Perović, 1995, 840. o.

400 Tešić, 2012, 176. o.

401 Tešić, 2012, 179. o.

A törvény előírja továbbá, hogy az engedményezéssel a követeléssel együtt az engedményesre szállnak át az engedményező járulékos követelései is, mint amilyen az elsőbbséget élvező követelésérvényesítési jogosultság, jelzálogjog, zálogjog, a kezessel szembeni jogosultságok a kezességi szerződés alapján, a kamatszolgáltatásra irányuló követelés, a kötbér stb.⁴⁰² Amennyiben azonban a zálogtárgy nem a kötelezett, hanem harmadik személy tulajdonában van, az csak akkor bocsátható át az engedményes birtokába, ha ehhez a zálogkötelezett beleegyezését adta. A zálogkötelezett beleegyezése nélkül a zálogtárgy az engedményező birtokában marad, aki azt az engedményes javára őrzi.⁴⁰³ A kamatokkal kapcsolatban a törvény vélelmezi, hogy az esedékessé vált, de még nem teljesített kamatszolgáltatás a főköveteléssel együtt kerül engedményezésre.⁴⁰⁴

A törvény kifejezetten rögzíti, hogy az engedményezés joghatásához, főszabály szerint, nincs szükség a kötelezett beleegyezésére, de az engedményes köteles értesíteni a kötelezettet az engedményezésről.⁴⁰⁵ Ez alól a szabály alól kivételt képez, amikor az engedményező és a kötelezett engedményezést kizáró kikötést határoztak meg szerződésükben. A bírósági gyakorlatban is egyértelműnek minősül, hogy az engedményezés joghatása csak akkor függ a kötelezett beleegyezésétől, ha ezt a felek kifejezetten előirányozták.⁴⁰⁶ Kivételt képez továbbá a külkereskedelmi forgalomból eredő követelések engedményezése, amihez a Devizaforgalmi törvény értelmében a kötelezett beleegyezésére van szükség. A bírósági gyakorlat szerint ebben az esetben a Devizaforgalmi törvénynek az engedményezésre vonatkozó szabályai *lex specialis*nek minősülnek a Köt. rendelkezéseivel képest, így a kötelezett beleegyezésére szüksége van.⁴⁰⁷

A kötelezett értesítésének teljesítési utasítási szerepe van. Ha a kötelezett az engedményezésről való értesítése előtt az engedményezőnek teljesített, a teljesítést jogszerűnek kell tekinteni, a kötelezett pedig mentesül a nemteljesítésből eredő felelősség alól. E szabály azonban csak a kötelezett jóhiszeműsége esetén alkalmazandó: amennyiben a kötelezett bármilyen más módon tudomást szerzett az engedményezésről, a teljesítést az engedményesnek kell intéznie. Ha mégis az engedményezőnek teljesítene, függetlenül attól, hogy még nem értesítették az engedményezésről, a kötelelem nem tekintendő teljesítettnek, a kötelezett pedig köteles marad tartozását az engedményesnek is teljesíteni.⁴⁰⁸ Ilyen esetben természetesen az engedményező felé való teljesítés tárgyát

402 Szerb Köt. 437. cikk (1) bek.

403 Szerb Köt. 437. cikk (2) bek.

404 Szerb Köt. 437. cikk (3) bek.

405 Szerb Köt. 438. cikk (1) bek.

406 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 6282/2016. sz. határozatot. *Paragraflex* adatbázis.

407 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 10287/2013. sz. határozatot. *Paragraflex* adatbázis.

408 Szerb Köt. 438. cikk (2) bek.

a jogalap nélküli gazdagodás szabályai alapján visszakövetelheti.⁴⁰⁹ A szerb Köt. nem írja elő, hogy az értesítésnek meghatározott formai követelményeknek kell eleget tennie. Ezért a kötelezett értesítése alaki feltételekhez nem kötött, azaz az értesítés történhet bármilyen formában, akár szóban is, amit a bírósági gyakorlat is megerősített.⁴¹⁰ Az engedményező viseli a kötelezett tájékoztatásával kapcsolatban a bizonyítási terhet.⁴¹¹ Amennyiben elmulasztja értesíteni a kötelezettet, vagy jogvita esetén ezt nem tudja bizonyítani, kártérítési kötelezettsége lép fel a kötelezettel szemben.⁴¹²

Sajátos helyzet alakulhat ki, ha a jóhiszemű kötelezett (tehát aki nem tudott és nem is tudhatott az engedményezésről) tartozását részben teljesíti a régi hitelezőnek. A bírósági gyakorlat szerint ebben az esetben a kötelezett az engedményes teljesítési igényével szemben kifogást emelhet, miszerint a tartozást részben teljesítette, viszont az engedményezővel szemben nem támaszthat igényeket a jogalap nélküli gazdagodás szabályaira hivatkozva.⁴¹³ Jogalap nélküli gazdagodás jogcímén az engedményes támaszthat igényeket az engedményezővel szemben.⁴¹⁴ Ez természetesen nem vonatkozik arra az esetre, amikor a kötelezett félként szerepel az engedményezési szerződésben (ún. háromoldalú engedményezési szerződés), hiszen ebben az esetben nem minősül jóhiszeműnek, azaz nem állíthatja jóhiszeműen, hogy az engedményezés tényéről nem volt tudomása.⁴¹⁵

A törvény külön kitér arra is, hogyan kell a kötelezettnek eljárnia többszörös engedményezés (*višestruko ustupanje potraživanja*) esetén. Előírja: amennyiben a jogosult a követelést több személynek engedményezte, a teljesítés követelésére azon engedményes szerez jogosultságot, aki elsőként értesítette a kötelezettet, illetve elsőként jelezte a kötelezettnek teljesítési igényét.⁴¹⁶ A szakirodalom észlelte azt a hipotetikus helyzetet, amelyben a kötelezettet nem értesítették az engedményezésről és egyik engedményes sem követelte a teljesítést, de a kötelezett egyébként tudomást szerzett a többszörös engedményezésről. Az ilyen esetben kialakuló bizonytalanság feloldására a szakirodalom a tartozás bírósági letétbe helyezéssel történő teljesítését javasolja.⁴¹⁷ Amennyiben a kötelezett jóhiszeműen mégis teljesít valamelyik engedményesnek, de nem annak, aki

409 Perović, 1995, 842. o.

410 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság 2019. november 20-án elfogadott állásfoglalását. *Sudska praksa privrednih sudova – Bilten* 3/2019.

411 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

412 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

413 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság 1094/2014. sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

414 Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

415 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság 6768/2013. sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 159. o.

416 Szerb Köt. 439. cikk.

417 Perović, 1995, 843. o.

a követelés érvényesítésére jogosult, a tartozást teljesítettnek kell tekinteni, az engedményesek közötti igényeket pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint kell megítélni.⁴¹⁸ Ha viszont a kötelezett rosszhiszeműen nem a követelés érvényesítésre jogosult engedményesnek teljesített, az erre jogosult engedményesnek is teljesíteni kell, a nem jogosult engedményesnek intézett teljesítést pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint visszakövetelheti.⁴¹⁹ A szerb Köt.-ben elfogadott jogi megoldást, amely szerint alapvetően a kötelezett értesítésének ténye határozza meg, hogy többszörös engedményezés esetében melyik engedményesnek kell teljesíteni a tartozást (ún. denunciációs prioritás elve), a szakirodalom is megfelelőbbnek tartja, mint az engedményezés prioritásának (elsőbbségének) elvét.⁴²⁰

Az újabb szakirodalom észlelte, hogy a Köt. jelzett rendelkezése és az engedményezés transzlatív természete között látszólagos ellentét feszül. Többszörös engedményezés esetében, a többszöri adásvétellel ellentétben, minden egyes engedményezési szerződéssel megvalósul az engedményezés az adott felek között, így az engedményezés érvényessége szempontjából lényegtelen, hogy melyik engedményes értesíti a kötelezettet. Tehát a Köt. jelzett rendelkezésének, mely szerint a kötelezett annak az engedményesnek kell hogy teljesítsen, aki elsőként értesítette, illetve aki elsőként fordult hozzá teljesítési igénnyel, nem az a rendeltetése, hogy az engedményezések láncolatában bármelyik szerződést érvényesnek minősítse, hanem az, hogy megvédje a jóhiszeműen teljesítő adós érdekeit.⁴²¹

A szerb Köt., a valamikori szövetségi törvénynek megfelelően, nem szabályozza kifejezetten a követelések tömeges engedményezését. Már a szövetségi Köt. 1978. évi elfogadását követően a szakirodalom felismerte a követelések tömeges engedményezésének (*globalna cesija*) gazdasági indokoltságát, és úgy ítélte meg, hogy a Köt.-nek az engedményezésre vonatkozó szabályai kellően tágak és elasztikusak, így megfelelő jogszabályi keretet biztosítanak a tömeges engedményezésnek.⁴²² A szerződési gyakorlatban azonban meglehetősen gyakran kötik ki a felek, hogy az engedményező az összes követelését vagy követelések bizonyos csoportját átruházza az engedményesre. A bíróságok ezért gyakran szembesülnek az ilyen szerződési kikötések érvényességének kérdésével. A kérdésben született legújabb bírósági állásfoglalás szerint az engedményezési szerződésnek, mint bármely más szerződésnek, meg kell felelnie a szerződés tárgyával szemben támasztott törvényi feltételeknek. Ez azt jelenti, hogy a követelések

418 Perović, 1995, 843. o.

419 Perović, 1995, 843. o.

420 Nikolić, 1998a, 873–876. o.

421 Karanikić Mirić, 2021, 160. o.

422 Gavanski, 1982, 252. o.

tömeges engedményezésére irányuló kikötés akkor fejt ki joghatást, ha az engedményezés tárgyát képező követelések meghatározottak vagy legalább meghatározhatók.⁴²³

Az engedményes és a kötelezett közötti jogviszonnal kapcsolatban a törvény rögzíti: az engedményes a kötelezettel szemben azokat az igényeket támaszthatja, amelyekre az engedményező volt jogosult az engedményezés pillanatában.⁴²⁴ A kötelezett jogállása szimmetrikus az engedményes jogállásával: azokon a kifogásokon kívül, amelyeket az engedményessel szemben emelhet, jogosult azokra a kifogásokra is, amelyeket az engedményezés pillanatában emelhetett az engedményezővel szemben az engedményezés tényéről való értesülése pillanatáig.⁴²⁵

Lényegesen részletesebb szabályozást tartalmaz a törvény az engedményező és az engedményes közötti jogviszonyra vonatkozólag. Előírja, hogy az engedményező köteles az engedményesnek átadni a kötelezettől származó elismervényt vagy a tartozást igazoló egyéb okiratot, amennyiben ilyennel rendelkezik, valamint az engedményezett követeléssel és a járulékos jogosultságokkal kapcsolatos egyéb bizonyítékokat.⁴²⁶

Az engedményezés lehet teljes vagy részleges. A Köt. ezt kifejezetten nem írja elő az engedményezhető követelésekre vonatkozó rendelkezések között, viszont az engedményezőnek a bizonyítékok és okiratok átengedési kötelezettségével kapcsolatban eltérő szabályozást tartalmaz, ha az engedményezés csak követelésrészre vonatkozik. Amennyiben ugyanis az engedményező a követelésnek csupán egy részét engedményezte, köteles az engedményesnek átadni az elismervényt, illetve egyéb okirat hitelesített másolatát, amellyel bizonyítható a követelés létezése.⁴²⁷ Az engedményes igényére köteles neki hitelesített okiratot is átadni az engedményezésről.⁴²⁸ A szakirodalom azonban helyeselhetően megállapította, hogy a részleges engedményezés komoly jogi problémákat vet fel a járulékos kötelezettségek, de mindenekelőtt a biztosítékok terén. Ha visszatekintünk ugyanis a járulékos jogokra és biztosítékokra vonatkozó rendelkezésre, megállapíthatjuk, hogy csak a teljes engedményezés eredményezi a járulékos jogok és biztosítékok átszállását az engedményesre. Amennyiben az engedményezés részleges, külön megállapodás hiányában, az engedményező marad teljes egészében a járulékos jogok és biztosítékok jogosultja. Ez különösen a dologi jogi biztosítékokra vonatkozik, amelyek a szerb jogban egyértelműen oszthatatlanok. Természetesen a zálogkötelezett

423 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróságnak a gazdasági bíróságok jogkérdéseire, a 2016. november 7–8-ai ülésén adott válaszait. *Sudska praksa privrednih sudova – Bilten*, 4/2016. sz.

424 Szerb Köt. 440. cikk (1) bek.

425 Szerb Köt. 440. cikk (2) bek.

426 Szerb Köt. 441. cikk (1) bek.

427 Szerb Köt. 441. cikk (2) bek.

428 Szerb Köt. 441. cikk (3) bek.

hozzájárulhat a biztosíték részbeni vagy teljes egészében történő átruházására az engedményesre, de ennek hiányában azok teljes értékükben az engedményező tulajdonában maradó követelésrész biztosítékai maradnak.⁴²⁹

A Köt. nem irányoz elő külön alaki követelményeket az engedményezési szerződésre vonatkozólag. A szakirodalom ezért a szerződési jog általános szabályainak az alkalmazását javasolja.⁴³⁰ Az egyik álláspont szerint ez azt jelenti, hogy az engedményezés konszenzuális szerződés, azaz a felek a szerződési szabadság alapelvével összhangban bármilyen formában létrehozhatják, akár egyszerű szóbeli formában is.⁴³¹ Ezt az álláspontot a korábbi bírósági gyakorlat is alátámasztotta.⁴³² A másik álláspont szerint azonban az alapvető jogügyletet képező szerződés formai követelményei vonatkoznak az engedményezési szerződésre is: ha az alapvető jogügylet konszenzuális szerződés, az engedményezési szerződés is az. Amennyiben azonban az alapvető szerződés alaki feltételekhez kötött, az engedményezési szerződésnek is ugyanebben a formában kell létrejönnie.⁴³³ Nyilván ez csak azokra a követelésekre vonatkozik, amelyek szerződési kötelmekből jöttek létre: a kártérítési kötelmekből eredő követelések engedményezése egyértelműen konszenzuális szerződésnek minősül. A szerződési kötelmek engedményezésére irányuló szerződés alaki megfelelése az alapvető jogügyletet képező szerződéshez képest a Köt. azon rendelkezésén nyugszik, amely szerint a szerződés alaki feltételei kiterjednek annak későbbi módosításaira és kiegészítéseire is.⁴³⁴ Ezt az alapvető jellegű szabályt a szakirodalom hagyományosan az alaki feltételek párhuzamosságának (*načelo paralelizma formi*) nevezi. Ezen alapelv szerint, ha a jogügyletet kötelező (törvényi vagy ügyleti) formában kell létrehozni, a járulékos jogügylet esetén is így kell eljárni.⁴³⁵ Az engedményezési szerződés főszabály szerinti konszenzuális természetét, de az alaki feltételek párhuzamossága elvének érvényesülését a szerződési kötelmek engedményezésére vonatkozólag a bírósági gyakorlat is megerősítette.⁴³⁶

Az újabb szakirodalom azonban helyeselhetően megkérdőjelezi ennek a szabálynak a célszerűségét. Például az ingatlan-adásvételi szerződést az egyik legszigorúbb alaki

429 Tešić, 2012, 101–102. o.

430 Tešić, 2012, 86. o.; Karanikić Mirić, 2021, 155–156. o.

431 Vizner, 1978a, 1433. o.

432 Lásd Szerbia Legfelsőbb Bíróságának a PRev. 166/2001. sz. határozatát, illetve a Legfelsőbb Bíróság PRev. 403/2006. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

433 Lásd Perović, 1995, 839. o.; Radišić, 2008, 375. o.

434 Szerb Köt. 67. cikk (2) bek.

435 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 243. o.

436 Lásd pl. Szerbia Legfelsőbb Bíróságának Rev. 667/07. sz., az Újvidéki Kerületi Bíróság Gž. 3525/05. sz. vagy a Felsőbb Kereskedelmi Bíróság Pž. 524/2007. sz. határozatait. Idézi Tešić, 2012, 86. o. Lásd továbbá az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž 986/2013. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

feltételnek megfelelően, közjegyzői okirati formában kell megkötni. A vételár engedményezésére irányuló szerződést a fentebb említett álláspont szerint szintén ebben a formában kellene létrehozni. Ennek azonban úgy tűnik, nincs túl sok értelme, mert a már létrejött ingatlan-adásvételi szerződésből származó pénzkövetelés engedményezése nem von magával olyan jogbiztonsági aggályokat, mint maga az ingatlan-adásvételi szerződés. Tehát az ingatlan-adásvételi szerződés szigorú alakiséga indokolt, viszont semmi ok nem szól az ellen, hogy a vételár engedményezésére irányuló szerződés ne minősülhessen konszenzuális szerződésnek.⁴³⁷

A törvény értelmében, főszabály szerint az engedményes helyállási kötelezettsége csak a követelés *fennállítására* vonatkozik az engedményezés pillanatában, ez is csak visszterhes engedményezés esetén.⁴³⁸ Ingyenes engedményezés esetén az engedményezőnek nincs helyállási kötelezettsége, ami összhangban van a szerződési jog egyik általános szabályával, amely szerint az átruházónak csak visszterhes szerződésben van szavatossági felelőssége.⁴³⁹ Az ingyenes engedményezést a bírósági gyakorlat ajándékozási szerződésnek minősíti, amely az 1844. évi Polgári törvénykönyvnek az ajándékozásra vonatkozó rendelkezései szerint visszavonható jogügylet, alapvetően az ajándékozott súlyos hálátlansága vagy az ajándékozó elszegényedése esetén.⁴⁴⁰ E helyállási kötelezettség elsősorban a követelés tényleges fennállítására vonatkozik. Például az engedményezett követelést keletkeztető szerződés nem is jött létre, vagy létrejött és

437 Tešić, 2012, 88. o.

438 Szerb Köt. 442. cikk.

439 Tešić, 2012, 124. o.

440 Lásd pl. az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság GŽ 1152/2021. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis. Az I. világháború után létrejött királyi vagy „első” Jugoszláviában az új délszláv állam alapvetően megtartotta az egyes területrészekben, az új állam létrejöttének pillanatában hatályban lévő jogforrásokat. A mai Szerbia területén, a polgári jogviszonyokra vonatkozólag ez a Szerb Fejedelemség 1844. évi Polgári törvénykönyve volt, a Vajdaság területén pedig a magyar jog, beleértve a precedens jellegű bírósági döntvényeket is. Ezt a korszakot nevezi a szakirodalom „jogi partikularizmus” (*pravni partikularizam*) időszakának, amelyet az 1946-os – röviden csak Hatálytalánítási törvénynek nevezett – törvény (*Zakon o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije* – Az 1941. április 6. előtt és az ellenséges megszállás ideje alatt elfogadott jogszabályok érvénytelenségéről szóló törvény) számolt fel, amely gyakorlatilag megszüntette az addigi teljes jogrendet. A törvény ugyanis az 1941. április 6. előtt hatályban lévő jogforrásokat megfosztotta hatályuktól, az 1941. április 6. után, az ellenségesnek minősített országok által hozott jogszabályokat pedig érvénytelennek minősítette. A jogi anarchia elkerülése érdekében azonban a Hatálytalánítási törvény lehetővé tette a már hatálytalanná vált, 1941. április 6-án hatályos jogforrások egyes rendelkezéseinek alkalmazását, amennyiben az adott kérdést az új állam jogszabállyal nem szabályozta, illetve a régi jogforrásokban fellelhető jogi norma tartalma megfelelt az új állam szellemiségének. Ezt nevezi a szakirodalom „a régi jogszabályok” (*stara pravna pravila*) elvének. A kötelmi jog területén a „régijogszabályok” alkalmazásának legszemléletesebb példája, az ajándékozási szerződés, amelyet a Köt. nem szabályoz, így az ajándékozással kapcsolatos általános szerződési jogi kérdések (mindenekelőtt az ajándék visszavonása) tekintetében még mindig az 1844. évi szerb Polgári törvénykönyvet alkalmazzák a bíróságok. Lásd részletesebben Dudás, 2013, 9–17. o.

érvényes, de az engedményezett követelés már megszűnt (pl. teljesítéssel vagy beszámítási kifogással).⁴⁴¹

A törvény külön szabályozza az engedményező helytállási kötelezettségét az engedményezett követelés érvényesíthetőségéért a kötelezettől. Az engedményező *del credere* kockázatért való helytállási kötelezettsége csak akkor áll azonban fenn, ha azt az engedményezési szerződésben a felek kifejezetten előirányozták, de ebben az esetben is a helytállási kötelezettség felső határát az engedményezőnek fizetett ellenérték képezi. Az engedményező *del credere* helytállási kötelezettsége nemcsak a követelés érvényesíthetőségére, hanem a kamattartozás, az engedményezés költségeinek és az adóstól megkísérelt követelésérvényesítés költségeire vonatkozólag is kiköthető.⁴⁴² A jóhiszemű engedményező ennél szigorúbb *del credere* helytállási kötelezettségének kikötése a törvény értelmében kizárt.⁴⁴³

A törvény az engedményezés három különös esetét különbözteti meg. Mindhárom közös nevezője, hogy az engedményező és az engedményes között egy másik jogalapon létrejött kötelem létezik, amelyben az engedményező a kötelezett, az engedményes pedig a jogosult. A kötelezett, azaz az engedményező harmadik személlyel szemben fennálló követelésének engedményezésével teljesíti tartozását a jogosultnak, azaz az engedményesnek, vagy annak teljesítését előidézzi.⁴⁴⁴ Az első ilyen különös, törvénnyel szabályozott tényállás a teljesítést felváltó engedményezés (*ustupanje umesto ispunjenja*). A törvény szerint, ha a kötelezett tartozása teljesítése helyett a jogosultra engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését vagy annak egy részét, az engedményezési szerződés létrejöttével a kötelezett tartozása az engedményezett követelés összegének megfelelő arányban megszűnik.⁴⁴⁵

Az engedményezés másik különös esete a behajtási célú célú engedményezés (*ustupanje radi naplaćivanja*). Ennek fogalmát a teljesítést felváltó engedményezésből vezeti le a törvény: amennyiben a kötelezett a jogosultra csak érvényesítés céljából engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését, a jogosult követelése a kötelezettel szemben csak akkor tekinthető részben vagy teljes mértékben teljesítettnek, ha a jogosult ténylegesen érvényesítette az engedményezett követelést a harmadik személy kötelezett ellen.⁴⁴⁶ Mindkét esetben az engedményes köteles az engedményezőnek

441 Tešić, 2012, 126. o.

442 Szerb Köt. 443. cikk (1) bek.

443 Szerb Köt. 443. cikk (2) bek.

444 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 163. o.

445 Szerb Köt. 444. cikk (1) bek.

446 Szerb Köt. 444. cikk (2) bek.

átadni a befolyó összegnek a kötelezettel szembeni követelését meghaladó részét.⁴⁴⁷ Amennyiben az engedményes nem gondoskodik a követelés érvényesítéséről, vagy az érvényesítésből befolyt összegnek az engedményezővel szemben fennálló követelését meghaladó mértékét nem engedi át az engedményezőnek, kártérítési kötelezettsége áll be az engedményezővel szemben.⁴⁴⁸ Ebben az esetben egy fennálló kötelezettség hibás, illetve egyáltalán nem teljesítéséből eredő kártérítési kötelezettségről van szó, azaz a szerződési felelősség esetének minősül.⁴⁴⁹ Az érvényesítési célú engedményezés esetében a harmadik személy (az engedményezett követelés kötelezettje) tartozását teljesítheti az engedményezőnek is, még akkor is, ha egyébként az engedményezésről értesítették.⁴⁵⁰ Hogy az adott esetben a felek teljesítést felváltó vagy érvényesítési célú engedményezést szerettek volna kötni, jogvita esetén a bíróság állapítja meg.⁴⁵¹ A bírósági gyakorlat megerősítette, hogy az engedményezés e két megnevezett különös típusa között az alapvető különbség abban áll, hogy a teljesítést felváltó engedményezés esetében a kötelezett/engedményező más jogalpból, a jogosulttal/engedményessel szemben fennálló tartozása az engedményezés pillanatában teljesítettnek minősül. Az érvényesítési célú engedményezés esetében a kötelezett tartozása akkor szűnik meg, amikor az engedményes az engedményezett követelést annak adósával szemben ténylegesen érvényesítette.⁴⁵²

Végül, az engedményezés harmadik különös esete a *biztosítéki célú engedményezés* (*ustupanje radi obezbeđenja*). Ezzel kapcsolatban a törvény előírja, hogy az engedményes köteles a „jó gazdálkodó”, illetve a „jó gazda” gondosságának mércéje⁴⁵³ szerint gondoskodni a követelés érvényesítéséről. A követelés érvényesítését követően az engedményes megtarthatja az engedményezővel szembeni követelése kielégítéséhez szükséges összeget, az ezt meghaladó összegrészt pedig köteles az engedményezőnek átengedni.⁴⁵⁴

447 Szerb Köt. 444. cikk (3) bek.

448 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž. 9669/2013. sz. ítéletét. Karanikić Mirić, 2021, 163. o.

449 Karanikić Mirić, 2021, 163. o.

450 Szerb Köt. 444. cikk (4) bek.

451 Lásd pl. a Belgrádi Felső Gazdasági Bíróság Pž-20 VI 1998. ítéletét. Idézi Milović, 1998, 889–890. o.

452 Lásd pl. a Legfelsőbb Kasszációs Bíróság Rev2 92/2010. sz. határozatát.

453 A valamikori szövetségi Köt. hagyományait követve a szerb Köt. (és a többi délszláv ország szabályozása is) három gondossági mércét különböztet meg kifejezetten a kötelmek teljesítésére vonatkozó alapvető rendelkezésben, amelyek más jogintézmények kontextusában is megjelennek. Ezek, szó szerinti fordításban, a „jó gazda” (*dobar domaćin*), a „jó gazdálkodó” (*dobar privrednik*) és a „jó szakember” (*dobar stručnjak*) gondossági mércéje. Lásd szerb Köt. 18. cikk (1) és (2) bek. Az újabb magyar polgári jogi terminológia az első mércét „az okszerűen gondolkodó átlagember” szókapcsolattal jelöli, míg a másodikat a „kereskedelmi észszerűség” követelményével. Lásd Csehi, 2021, 32. o. A szerb szakkifejezések szó szerinti fordításai egy magyar nyelvű szövegben egyértelműen idegennek tűnnek, a továbbiakban azonban mégis ezek lesznek használatban, a minél magasabb jelentésegység elérése céljából.

454 Szerb Köt. 445. cikk.

Az érvényesítési és a biztosítéki célú engedményezés között a különbség meglehetősen halvány. A legjelentősebb eltérés a két engedményezéstípus között, hogy a biztosítéki célú engedményezés esetében az engedményes csak akkor jogosult a követelés érvényesítésére a kötelezettel szemben, ha az engedményező késedelembe esett a más jogalapon létrejött tartozásának teljesítésével az engedményesnek.⁴⁵⁵ A biztosítéki célú engedményezést a szakirodalom fiduciárius jellegű jogügyletnek minősíti.⁴⁵⁶ Az újabb szakirodalom meglehetősen élesen megkülönbözteti a biztosítéki célú engedményezést a követelésen létesített zálogjogtól. A zálogjogosult ugyanis nem válik a záloggal terhelt követelés jogosultjává, míg a biztosítéki célú engedményezés esetében az engedményes az engedményezett követelés jogosultjává, mondhatjuk, egy testetlen dolog tulajdonosává válik. Ebben az esetben tehát bizalmi jellegű tulajdonátruházás esetével állunk szemben. További különbséget jelent az is, hogy a követelésen létesíthető zálog saját vagy más személy tartozásának biztosítéka céljából is. Ellenben a követelés fiduciárius jellegű engedményezésére kizárólag az engedményező saját tartozásának biztosítása céljából kerül sor. Végül, az engedményezett követelés esedékessé válásakor az engedményes köteles a követelést érvényesíteni, az abból befolyt összegben vagy átadott tárgyon pedig tulajdonjogot szerez. Ezzel szemben, a követelés zálogba bocsátása esetén, a zálogjogosult nem szerez tulajdonjogot a követelés érvényesítéséből befolyt összegben, illetve a teljesítés tárgyán.⁴⁵⁷

1.7.2. Horvátország

A hatályos 2005. évi horvát Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.)⁴⁵⁸ meghatározóan a valamikori szövetségi Köt.-nek az engedményezésre vonatkozó rendelkezéseit

455 Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.

456 Salma, 2009, 158–159. o.; Pajtić, Radovanović és Dudaš, 2018, 164. o.; Dudaš, 2014, 209–227. o. Radišić és Karanikić Mirić az engedményezés mindhárom különös esetét fiduciárius engedményezésnek minősíti. Lásd Radišić, 2008, 379. o.; Karanikić Mirić, 2021, 162. o.

457 Karanikić Mirić, 2021, 164. o.

458 Az 1978. évi szövetségi Köt. természetesen azonos tartalommal volt hatályban minden tagköztársaságban, így az akkori Horvát Szocialista Köztársaságban is. A JSzSzK felbomlásával és Horvátország önállósulásával a szövetségi Köt. 1991 után mint horvát törvény maradt hatályban, amelyet a horvát jogalkotó időről időre módosított. Habár Horvátország ekkor még nem hozott új kötelmi viszonyokról szóló törvényt, Szerbiával összehasonlítva, a szövetségi törvény tartalma 1991 után önálló fejlődésen ment keresztül, fokozatosan, de csak helyenként módosult. A legjelentősebb eltérés abban mutatható ki, hogy a Horvátországban hatályos normaszöveget a szövetségi Köt. 1993-ban elfogadott módosításai már nem érintették. Az új Kötelmi viszonyokról szóló törvényt a horvát jogalkotó 2005-ben fogadta el. Tartalma meghatározóan követi a valamikori szövetségi Köt. tartalmát, de lényeges eltérések is kimutathatók. A 2005. évi horvát Köt. legjelentősebb újításaival kapcsolatban lásd Josipović és Nikšić, 2008, 61–94. o.

követi.⁴⁵⁹ A rendelkezések rendszerezése azonban megváltozott: az engedményezésre (*ustup tražbine*) vonatkozó szabályok, a kötelem alanyváltásainak további eseteivel együtt, a valamikori szövetségi Köt. általános részének a végéről átkerültek szerződési jog általános szabályait tartalmazó fejezet elé, illetve egy terminológiai változtatásra is sor került.

A horvát Köt. szerint a jogosult harmadik személlyel kötött szerződéssel az utóbbira átruházhatja követelését, kivéve azokat, amelyek engedményezését törvény tiltja, amelyek szorosan személyhez kötöttek, illetve amelyek természetüknél fogva alkalmatlanok arra, hogy más személyre kerüljenek átruházásra.⁴⁶⁰ Az engedményezés lényegi eleme, a horvát bírósági gyakorlat megállapítása szerint, hogy csak alanyváltást eredményez a hitelezői oldalon, de nem módosítja a kötelem tartalmi azonosságát.⁴⁶¹ A horvát jog tehát csak a szerződéses követelésátruházást tekinti engedményezésnek (*cessio voluntaria*). A szakirodalom álláspontja szerint a horvát jog nem ismeri a törvényi engedményezést (*cessio legis*), mivel részletesen szabályozza a perszonális (kötelmi) szubrogáció intézményét, amikor a jogosult követelése a járulékos jogosultságokkal együtt a kötelezett tartozását teljesítő személyre háramlik át.⁴⁶² A horvát jog is ismeri a kényszerengedményezés (*cessio necessaria*) intézményét, pontosabban található olyan rendelkezések a Köt.-ben, amelyeket a szakirodalom kényszerengedményezésnek minősít. Az újabb horvát szakirodalom szerint a kényszerengedményezés abban különbözik a törvényi engedményezéstől, hogy a jogosult követelése ugyan nem háramlik át a törvény erejénél fogva harmadik személyre, de az követelheti, illetve kikényszerítheti az engedményezési szerződés megkötését, amennyiben ennek törvényben meghatározott feltételei adottak.⁴⁶³ Ilyennek minősül a megbízás nélküli ügyvivő kötelessége, hogy a másik félre átruházza az ügyvitelből származó előnyöket.⁴⁶⁴

A szerb kötelmi törvényhez hasonlóan, a horvát Köt. is kizárja bizonyos esetekben a követelés engedményezhetőségét. Ezek meghatározóan ugyanazok az esetek: például a munkaképesség csökkenése vagy a törvényi tartásra kötelezett személy halála miatt kimaradó jövedelem térítését szolgáló járadékszolgáltatás; a nemvagyoni kár pénzben történő térítése, amennyiben azt a bíróság nem állapította meg jogerős határozatban, vagy a felek nem állapodtak meg róla írásos formában.⁴⁶⁵ Az engedményez-

459 Horvát Köt. 80–89. cikkek.

460 Horvát Köt. 80. cikk (1) bek.

461 Lásd például a Varaždini Megyei Bíróság Gž 1463/2018–2 sz. határozatát. www.iusinfo.hr adatbázis.

462 Markovinović, 2005, 62. o.

463 Markovinović, 2005, 63. o.

464 Horvát Köt. 1122. cikk (2) bek.

465 Horvát Köt. 1097. és 1105. cikkek.

hetőséget azonban más törvény vagy akár törvénynél alacsonyabb rendű jogszabály is kizárhatja.⁴⁶⁶

A horvát bírósági gyakorlatban is megállapítást nyert, hogy a követelés engedményezhetőségére nincs kihatással az a körülmény, hogy az engedményező bankszámlái zárolásra kerültek és csődeljárás indult ellene.⁴⁶⁷ A horvát Csődtörvény is alapvetően érvényes jogügyletnek tekinti a csődadós vagy a vagyonfelügyelő által kötött jogügyletet, de ezeket a hitelezők megtámadhatják, ha károsnak minősülnek vagy ellentétesek a csődhitelezőkkel szembeni egyenlő bánásmód elvével.⁴⁶⁸ A követelések megtámadására vonatkozó szabályok szerint megtámadás tárgya lehet a csődadós követelésére irányuló engedményezési szerződés, függetlenül attól, hogy a csődeljárás előtt meghatározott határidőben kötötte a csődadós vagy a csődeljárás során a vagyonfelügyelő, illetve hogy már teljesült-e vagy még nem.

Az engedményezésnek nincs joghatása a kötelezettel szemben, ha a kötelezett és a jogosult kikötötték, hogy a jogosult nem fogja a követelést másra engedményezni, vagy azt nem teheti meg a kötelezett beleegyezése nélkül.⁴⁶⁹ A *pactum de non cedendo* megsértésének jogkövetkezményét a szakirodalom vizsgálta,⁴⁷⁰ és alapvetően ugyanarra a következtetésre jutott, mint a szerb szakirodalom, hiszen a releváns jogszabályhelyek normatív tartalma azonos. A szakirodalom szerint meg kell különböztetni a tiltó kikötés ellenére történt engedményezés joghatását a kötelezettel, illetve az engedményezővel szemben. A tiltó kikötés megsértése nem eredményezi az engedményező és az engedményes közötti engedményezési szerződés érvénytelenségét, viszont a kötelezett továbbra is jogszerűen teljesítheti kötelezettségét az engedményezőnek. Amennyiben az engedményező elutasítja a teljesítést, a kötelezett bírósági letétbe helyezéssel is teljesíthet.⁴⁷¹ Másrészt az engedményező és az engedményes közötti jogviszony a tiltó kikötés megsértése ellenére is létrejön, függetlenül az engedményes jóhiszeműségétől.⁴⁷² A horvát szakirodalom is megkérdőjelezi a valamikori szövetségi Köt.-ből származó rendelkezés célszerűségét, és síkra száll a tiltó kikötés ellenére létrejött engedményezés érvényesíthetőségéért a kötelezettel szemben, az engedményező jóhiszeműsége esetén, különösen a kereskedelmi jellegű ügyletekben.⁴⁷³

466 Markovinović, 2005, 88. o.

467 Lásd a horvát Legfelsőbb Kereskedelmi Bíróság Pž 1395/2018–2. sz. határozatát. www.iusinfo.hr adatbázis.

468 Horvát Csődtörvény, 198–215. cikk.

469 Horvát Köt. 80. cikk (2) bek.

470 Az elméleti álláspontokkal kapcsolatban részletesebben lásd Markovinović, 2005, 905–102. o.

471 Gorenc, 2014, 142. o.

472 Gorenc, 2014, 142. o.

473 Gorenc, 2014, 142–143. o.; Gorenc, 1988, 26. o.

Az újabb horvát szakirodalom alapvetően konszenzuális szerződésnek tekinti az engedményezést,⁴⁷⁴ viszont, amennyiben a követelés szerződési kötelemből származik, az engedményezést ugyanabban a formában kell megkötni, mint az alapvető jogviszonyt keletkeztető szerződést.⁴⁷⁵ Vannak azonban szerzők, akik minden esetben konszenzuális szerződésnek tekintik az engedményezést.⁴⁷⁶

A követeléssel együtt az engedményesre átháramlanak a járulékos jogosultságok is, mint amilyenek az elsődleges érvényesítés joga, jelzálogjog, zálogjog, a kezeségi szerződésből származó jogok, a kamatkövetelésre irányuló jog, a kötbér stb.⁴⁷⁷ Az engedményező az engedményesnek a zálogtárgyat csak a zálogkötelezett beleegyezésével engedheti át. Ha a zálogkötelezett nem adja ehhez beleegyezését, a zálogtárgy az engedményező birtokában marad, aki azt az engedményes javára őrzi.⁴⁷⁸ Eltérő szerződési rendelkezés hiányában vélelmezni kell, hogy az esedékessé vált, de még nem érvényesített kamatkövetelések a főköveteléssel együtt kerültek engedményezésre.⁴⁷⁹ E rendelkezés diszpozitív jellegét a bírói gyakorlat is megerősítette.⁴⁸⁰ A felek tehát rendelkezhetnek úgy is, hogy csak egyes járulékos kötelezettségek, illetve azok egy része kerüljön engedményezésre a főköveteléssel együtt. A szakirodalom szerint az engedményezés tárgyát képező követelés tekintetében nincs általános korlátozás. Ez azt jelenti, hogy engedményezés tárgya lehet jövőbeni követelés, feltéve, ha az meghatározott vagy legalább meghatározható, még nem esedékes és feltételhez kötött követelés, természetes kötelemből származó követelések, vitatott követelések, illetve követelésrész is.⁴⁸¹

A horvát Köt. sem követeli meg a kötelezett beleegyezését az engedményezéshez, de előírja az engedményező kötelezettségét, hogy az engedményezésről a kötelezettet értesítse.⁴⁸² A kötelezett értesítése bármilyen formában megvalósulhat. A bírósági gyakorlat szerint a kötelezett értesítésére abban az esetben is sor kerül, ha az a vele szemben folyó elsőfokú perben tudomást szerez az engedményezés tényéről.⁴⁸³ Az értesítés pillanatáig a kötelezett jogszerűen teljesíthet az engedményezőnek és a teljesítéssel szabadul a kötelemből, de csak abban az esetben, ha egyébként nem volt tudomása az

474 Markovinović, 2005, 121. o.

475 Gorenc, 2014, 140. o.

476 Klarić és Vedriš, 2014, 445. o.; Grbin, 1989, 714. o.

477 Horvát Köt. 81. cikk (1) bek.

478 Horvát Köt. 81. cikk (2) bek.

479 Horvát Köt. 81. cikk (3) bek.

480 Lásd a Horvát Köztársaság Legfelsőbb Kereskedelmi Bíróságának Pž-2166/07. sz. határozatát. Gorenc, 2014, 146. o.

481 Grbin, 1989, 715. o.

482 Horvát Köt. 82. cikk (1) bek.

483 Lásd a Varaždini Megyei Bíróság Gž 1608/2017–2. sz. határozatát. www.iusinfo.hr adatbázis.

engedményezésről. Ha tudomása volt az engedményezésről, a teljesítéssel nem szabadul a kötelemből, és köteles lesz azt az engedményesnek is teljesíteni.⁴⁸⁴ Az engedményező irányában megvalósult teljesítés visszaszolgáltatását a kötelezett a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelheti.⁴⁸⁵

A többszörös engedményezéssel (*višestruko ustupanje*) kapcsolatban a horvát Köt. előírja: amennyiben a jogosult ugyanazt a követelést több személynek engedményezte, a követelés azt az engedményest illeti meg, akinek a személyéről az engedményező elsőként értesítette a kötelezettet, illetve aki elsőként fordult a kötelezethez a tartozása teljesítése céljából.⁴⁸⁶ Amennyiben a kötelezett másik engedményesnek teljesít, a tartozás nem minősül teljesítettnek, a másik engedményesnek megvalósított teljesítés tárgyát pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelheti vissza.⁴⁸⁷

A horvát Köt., a szerb törvényhez hasonlóan, nem szabályozza a követelések tömeges engedményezésének intézményét, de azt ismeri a kereskedelmi és bírósági gyakorlat.⁴⁸⁸ Tiltó törvényi rendelkezés hiányában, a szerződési szabadság elvével összhangban, a követelések tömeges engedményezése nem minősül tiltott szerződésnek, amennyiben nem sérti a szerződési szabadság egyik általános korlátját, a társadalmi erkölcsöt.⁴⁸⁹ A követelések tömeges engedményezésével kapcsolatban a szakirodalom két potenciális problémát azonosít. Egyrészt újból felmerül a *pactum de non cedendo* megsértése jogkövetkezményeinek kérdése, ugyanis az ilyen engedményezés *en bloc* vonatkozik az engedményező minden követelésére vagy követeléseinek egy adott csoportjára, amely magában foglalhat olyan követeléseket is, amelyekre vonatkozólag a felek az engedményezés tilalmát kötötték ki. E tekintetben is érvényesül a tiltó kikötés abszolút hatálya, tehát azt a követelések tömeges engedményezésére irányuló megállapodás sem írja felül. Sőt, a tiltó kikötéssel szembenelő tömeges engedményezést a szakirodalom semmisnek tekinti.⁴⁹⁰ A másik felmerülő aggály a tulajdonjog fenntartásával létesített adásvételi szerződés és az engedményezési szerződés közötti konfliktus. Ebben az esetben is a *prior tempore potior iure* elv alkalmazását javasolja a szakirodalom: a két követeléssel való rendelkezésre irányuló szerződés közül az fejt ki joghatást, amely előbb jött létre. Tehát ha a jogosult a tulajdonjog fenntartásával, illetve annak átruházásával már

484 Horvát Köt. 82. cikk (2) bek.

485 Markovinović, 2006, 303–305. o.

486 Horvát Köt. 83. cikk.

487 Markovinović, 2006, 307–308. o.

488 Gorenc, 2014, 143. o.

489 A horvát Köt. 2. cikk értelmében a jogfogalom résztvevői szabadok a kötelmi viszonyok szabályozásában, azonban ezzel nem sérthetik a Horvát Köztársaság Alkotmányát, a kógens jogszabályokat és társadalmi erkölcsét.

490 Gorenc, 2014, 143. o.

rendelkezett követeléséről, az utólagos tömeges engedményezésnek erre a követelésre nézve nincs joghatása.⁴⁹¹

Az engedményes a kötelezettel szemben ugyanazon jogokkal rendelkezik, amelyekkel az engedményező rendelkezett az engedményezés pillanatáig.⁴⁹² A kötelezett az engedményessel szemben azokat a kifogásokat érvényesítheti, amelyeket az engedményezésről való tudomásszerzésének pillanatáig az engedményezővel szemben érvényesíthetett volna. Ezen kívül, értelemszerűen, az engedményessel szemben fennálló egyéb jogalaphoz származó kifogásait is érvényesítheti.⁴⁹³ E törvényi rendelkezést a szakirodalom diszpozitív jellegűnek minősíti, ami azt jelenti, hogy a kötelezett az engedményezővel vagy az engedményessel kikötheti, hogy részben vagy teljes mértékben lemond az érvényesíthető kifogásairól.⁴⁹⁴

Lényegesen részletesebben szabályozza a törvény az engedményező és az engedményes közötti jogviszony tartalmát. Az engedményező köteles az engedményesnek átadni a kötelezettől kapott elismervényt vagy a követelést igazoló egyéb okiratot, amennyiben ezeknek birtokában van, valamint egyéb bizonyítási eszközöket az engedményezett követelésről és a járulékos jogokról.⁴⁹⁵ Amennyiben az engedményezés csak a követelés egy részére vonatkozik, az engedményező köteles az engedményesnek átadni az elismervény vagy a követelés bizonyítására alkalmas egyéb okirat hitelesített másolatát.⁴⁹⁶ Az engedményező köteles az engedményesnek, kérésére, hitelesített igazolást átadni az engedményezésről.⁴⁹⁷

Főszabály szerint a horvát jogban is az engedményező csak a követelésnek az engedményezés pillanatában való létezéséért tartozik helytállni, azért is csak akkor, ha az engedményezés visszterhes.⁴⁹⁸ Az engedményezési szerződésben a felek kiköthetik, hogy az engedményező helytállni tartozik az engedményezett követelés érvényesíthetőségért, valamint a kamattartozás, az engedményezés költségei és a kötelezettől megkísérelt érvényesítés költségeiért. A *del credere* felelősség mértékét a horvát Köt. is az engedményezésért fizetett ellenértékben korlátozza.⁴⁹⁹ Jóhiszemű engedményező ennél

491 Gorenc, 2014, 144. o.

492 Horvát Köt. 84. cikk (1) bek.

493 Horvát Köt. 84. cikk (2) bek. A kötelezett lehetséges kifogásaival kapcsolatban lásd részletesebben Matanovac Vučković és Trkanjec, 2016, 177. o.

494 Gorenc, 2014, 149. o.

495 Horvát Köt. 85. cikk (1) bek.

496 Horvát Köt. 85. cikk (2) bek.

497 Horvát Köt. 85. cikk (2) bek.

498 Horvát Köt. 86. cikk.

499 Horvát Köt. 87. cikk (1) bek.

szigorúbb felelősségét a felek nem köthetik ki.⁵⁰⁰ A horvát szakirodalomban fellelhető olyan álláspont is, miszerint nemcsak az engedményező *del credere* felelőssége, hanem a követelés létezéséért fennálló helyátllása is diszpozitív jellegű, azaz a felek kizárhatják az engedményező mindennemű helytállási kötelezettségét a követeléssel kapcsolatban. Az egyetlen megkötés a szerződési szabadság gyakorlásában, hogy nem irányozhatnak elő a törvényben meghatározott mértékénél szigorúbb helytállási kötelezettséget.⁵⁰¹

A horvát Köt., ugyanúgy, mint a szerb Köt., az engedményezés három különös esetét különbözteti meg. Az első a teljesítést felváltó engedményezés (*ustupanje umjesto ispunjenja*). Ezzel kapcsolatban a horvát Köt. előírja, ha a kötelezett a jogosulttal szemben fennálló tartozása teljesítéseként a jogosultra ruházza át harmadik személlyel szemben fennálló követelését, teljes egészében vagy részben, az engedményezési szerződés megkötésével a kötelezett tartozása az engedményezett követelés értékéig megszűnik.⁵⁰²

A horvát szabályozás ettől megkülönbözteti a *teljesítési célú engedményezést* (*ustupanje radi ispunjenja*): ha a kötelezett a jogosultnak teljesítés céljából engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését, a tartozása akkor szűnik meg, illetve csökken arányosan, amikor a jogosult sikeresen érvényesítette a követelést a harmadik személy kötelezettől.⁵⁰³ E tekintetben a hatályos horvát Köt. kisebb terminológiai változást vezetett be a valamikori szövetségi Köt. rendelkezéseihez képest. Míg a valamikori szövetségi törvény az érvényesítési célú engedményezés kifejezést használta, a hatályos horvát Köt.-ben a teljesítési célú engedményezés kifejezés szerepel. A törvényhely tartalmában azonban nincs érdemi újítás. Mind a teljesítést felváltó, mind pedig a teljesítési célú engedményezés esetében az engedményes köteles az engedményezőnek átengedni a harmadik személy kötelezettől behajtott összeg azon részét, amely az engedményező követelése kielégítéséhez szükséges összegben túl megmaradt.⁵⁰⁴ Emiatt a horvát szakirodalom az engedményezés e két különös esetét is fiduciárius jellegű jogügyletnek tekinti.⁵⁰⁵ A teljesítési célú engedményezés esetében a harmadik személy kötelezett a tartozását teljesítheti mind az engedményezőnek, mind pedig az engedményesnek, még akkor is, ha egyébként értesült az engedményezésről.⁵⁰⁶

500 Horvát Köt. 87. cikk (2) bek.

501 Slakoper, Gorenc és Bukovac Puvača, 2009, 462. o.

502 Horvát Köt. 88. cikk (1) bek.

503 Horvát Köt. 88. cikk (2) bek.

504 Horvát Köt. 88. cikk (3) bek.

505 Markovinović, 2009, 332., 337–338. o.

506 Horvát Köt. 88. cikk (4) bek.

Végül, a horvát Köt. is megtartotta a valamikori szövetségi Köt. szövegéből az engedményezés harmadik különös esetét: a *biztosítéki célú engedményezést*.⁵⁰⁷ A horvát Köt. szerint, ha az engedményezés az engedményesnek az engedményező követelése biztosítékkaként jön létre, az engedményes köteles a „jó gazdálkodó”, illetve a „jó gazda” gondosságával gondoskodni a követelés érvényesítéséről, a követelés érvényesítését követően pedig, miután a befolyt összegből levonta a követelése kielégítéséhez szükséges részt, a fennmaradó összeget köteles átengedni az engedményezőnek.⁵⁰⁸

1.7.3. Szlovénia

A 2001. évi szlovén Kötelmi törvénykönyv (Kötk.)⁵⁰⁹ az engedményezésre (*odstop terjatve s pogodbo*) vonatkozó szabályok rendszerezésén nem változtatott,⁵¹⁰ és azok tartalma is meghatározóan megfelel a néhai szövetségi Köt. rendelkezéseinek.

A szlovén Kötk. előírja, hogy a jogosult szerződéssel átruházhatja követelését harmadik személyre, kivéve azokat, amelyek átruházását törvény tiltja, amelyek a jogosult személyéhez kötődnek, illetve amelyek természetükből eredően átruházásra alkalmatlanok.⁵¹¹ A szlovén szabályozás sem tért el tehát a valamikori szövetségi törvénytől, amely csak a szerződéses követelésátruházást (*cessio voluntaria*) tekintette engedményezésnek. A szlovén jog sem szabályozza a törvényi engedményezést (*cessio legis*), viszont tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek kényszerengedményezésként (*cessio necessita*) minősíthetők. Ilyen, a szerb és a horvát szabályozáshoz hasonlóan, a megbízás nélküli ügyvivő kötelezettsége, hogy az ügyvitelből eredő hasznokat átruházza arra a személyre, akinek a javára járt el.⁵¹²

A szlovén Kötk. is kizárja egyes követelések engedményezésének lehetőségét. Ezek meghatározóan megegyeznek a szerb és a horvát törvény rendelkezéseivel

507 Lásd részletesebben Ernst és Matanovac Vučković, 2012, 160., 176–180. o.

508 Horvát Köt. 89. cikk.

509 Horvátországhoz és Szerbiához hasonlóan Szlovénia is megtartotta 1991 után a valamikori szövetségi Köt. szabályozását, amelynek tartalmát a függetlenedést követő évtizedben a szlovén törvényhozó többször módosította. Az új szlovén kötelmi jogi törvényt a szlovén törvényhozó 2001-ben fogadta el, Kötelmi törvénykönyv elnevezés alatt. A sokatmondó elnevezés ellenére viszonylag kismértékben tért el a korábbi szövetségi Köt. tartalmától – lényegesen kisebb mértékben, mint a 2005. évi horvát Köt. Ahogyan egy neves szlovén kötelmi jogász fogalmaz, a 2001. évi Kötelmi törvénykönyvvel inkább a szövetségi Köt. „szlovenizációja” valósult meg, mint a kötelmi jog alapvető újraszabályozása. Lásd Možina in Možina és Vlahek, 2019, 28. o.

510 Szlovén Kötk. 417–426.

511 Szlovén Kötk. 417. cikk (1) bek. Az engedményezés jogi természetéről a régebbi szlovén szakirodalomban lásd Juhart, 1995b, 142–144. o.

512 Szlovén Kötk. 225. cikk (1) bek.

(pl. életjáradék-szolgáltatás⁵¹³), viszont a szlovén Alkotmánybíróság 2016-ban alkotmányellenesnek minősítette a Kötk. azon rendelkezését,⁵¹⁴ amely kizárta a nemvagyoni kártérítés engedményezhetőségét,⁵¹⁵ így a nemvagyoni kártérítés is, külön feltételek nélkül, a hatályos szlovén szabályozás értelmében engedményezhető követelés.

A törvény továbbá előírja, hogy amennyiben a jogosult és a kötelezett szerződési kikötésükben kizárták a követelés átruházhatóságát harmadik személyre, az engedményezésnek nincs joghatása.⁵¹⁶ Ez egy lényeges eltérés a valamikori szövetségi Köt. (illetve a szerb és a horvát Köt. viszonylatában is), amely az engedményezést tiltó kikötés megsértésének szankciójaként egyedül az engedményezésnek a kötelezett irányában történő érvényesíthetlenségét irányozta elő. A hatályos szlovén szabályozás ennél sokkal szigorúbb: az engedményezés egyáltalán nem fejt ki joghatást (tehát még az engedményező és az engedményes között sem), amennyiben az tiltó kikötés ellenére jött létre.⁵¹⁷ Ebben az esetben az engedményezést semmisnek kell tekinteni, mert az engedményező olyan követelést ruházott át, amely felett nem volt rendelkezési jogosultsága.⁵¹⁸ A *pactum de non cedendo* kikötést a szlovén szakirodalom önálló megállapodásnak tekinti, amelynek az érvényességét az alapvető szerződéstől függetlenül kell megítélni.⁵¹⁹ A szlovén Köt. további két rendelkezést tartalmaz ebben a törvényi szakaszban, amelyeket nem tartalmazott a néhai szövetségi Köt. Ezek logikailag összefüggenek azzal a jogalkotói szándékkal, amely a tiltó kikötés ellenére létrejött engedményezést súlyosabb szankcióval, semmisséggel sújtja, így célszerű volt szabályozni azokat az eseteket, amikor mégsem indokolt ez a meglehetősen szigorú jogkövetkezmény. A törvény előírja ennél fogva, hogy amennyiben az engedményezés olyan, a követelés létezését igazoló okirat figyelembevételével jött létre, amelyből az következik, hogy az engedményezést nem korlátozza semmilyen tiltás, az engedményezés mégis érvényes lesz, feltéve ha az engedményesnek nem volt és nem is kellett hogy tudomása legyen az engedményezést tiltó kikötésről.⁵²⁰ A tiltó kikötéssel ellentétes engedményezés semmisségét tovább viszonylagosítja a törvény következő szakasza, amely előírja, hogy a kereskedelmi szerződések esetében a tiltó kikötés ellenére történő engedményezés érvényes. Viszont

513 Szlovén Kötk. 176. cikk.

514 Szlovén Kötk. 184. cikk.

515 Lásd a szlovén Alkotmánybíróság U-I-213/15–13. sz. határozatát.

516 Szlovén Kötk. 417. cikk (2) bek.

517 Plavšak, Juhart és Venčur, 2009, 1096. o.

518 Tešić, 2012, 170. o. A szlovén Kötk. kommentárja nem tartja indokoltnak a Kötk. új rendelkezését, azaz nem érzi indokoltnak a néhai szövetségi Köt. rendelkezésétől történt eltávolodást. Juhart in Plavšak, 2021.

519 Plavšak, 2021, [42.4.4.].

520 Szlovén Kötk. 417. cikk (3) bek.

ebben az esetben a kötelezett akkor is szabadulhat a kötelemből, ha tartozását nem az engedményesnek, hanem az engedményezőnek teljesíti.⁵²¹

A járulékos jogok, mint amilyen az elsődleges érvényesítési jogosultság, jelzálog, zálogjog, kezességi szerződésből származó jogok, kamatszolgáltatás és a kötbér, a főköveteléssel együtt kerülnek engedményezésre.⁵²² A szlovén jogban is azonban az engedményező csak akkor bocsáthatja az engedményes birtokába a zálogtárgyat, ha ehhez a zálogkötelezett beleegyezését adta. Ellenkező esetben a zálogtárgy az engedményező birtokában marad, amelyet az engedményes javára őriz.⁵²³ A szlovén Kötk. is vélelmezi, hogy az esedékessé vált, de még nem teljesített kamatszolgáltatás a főköveteléssel együtt került engedményezésre.⁵²⁴

A követelés átruházásához nem szükséges a kötelezett jóváhagyása, de az engedményező köteles a kötelezettet értesíteni az engedményezésről.⁵²⁵ A kötelezett értesítése előtt az engedményezés csak az engedményező és az engedményes között fejt ki joghatást, amit a szakirodalom csendes engedményezésnek nevez.⁵²⁶ Az engedményezőnek az értesítés előtt megvalósult teljesítés jogszerűnek minősül, és a kötelezett szabadul a kötelemből, amennyiben egyébként más módon nem szerzett tudomást az engedményezés tényéről. Ellenkező esetben az engedményezőnek tett teljesítés nem szabadítja a kötelemből, és az engedményes követelésére köteles lesz neki is teljesíteni.⁵²⁷ Az engedményesnek megvalósított teljesítést a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint utóbb visszakövetelheti.⁵²⁸

Többszörös engedményezés (*večkratni odstop*) esetében a követelés teljesítését a kötelezettől azon engedményes követelheti, akinek a személyéről a kötelezett az engedményező elsőként értesítette, illetve az, aki elsőként követelte a kötelezettől a teljesítést.⁵²⁹ A szlovén Kötk. sem szabályozza kifejezetten a csoportos engedményezést, de az a szerződési szabadság értelmében és annak korlátai között érvényes szerződés.⁵³⁰

Az engedményes és az adós közötti jogviszonnnyal kapcsolatban a szlovén Kötk. előírja, hogy az engedményes a kötelezettel szemben minden olyan jogot érvényesíthet,

521 Szlovén Kötk. 417. cikk (4) bek.

522 Szlovén Kötk. 418. cikk (1) bek. Lásd részletesebben Juhart, 1993, 103–122. o.

523 Szlovén Kötk. 418. cikk (2) bek.

524 Szlovén Kötk. 418. cikk (3) bek.

525 Szlovén Kötk. 419. cikk (1) bek.

526 Možina és Vlahek, 2019, 105. o.; Vrenčur és Knez, 2000, 410. o.

527 Szlovén Kötk. 419. cikk (2) bek.

528 Juhart, 1992, 113–115. o.; Lutman, 2019, 210–212. o.

529 Szlovén Kötk. 420. cikk. Lásd részletesebben Juhart, 2012, 137–147. o.

530 Lásd részletesebben Juhart, 1994, 160–164. o.

amelyet az engedményes is érvényesíthetett az engedményezés pillanatában.⁵³¹ Másrészt, a kötelezett az engedményes személyével szemben érvényesíthető kifogások mellett, érvényesítheti azokat a kifogásokat is, amelyeket az engedményezővel szemben érvényesíthetett az engedményezésről való tudomásszerzése pillanataig.⁵³² Ez magában foglalja a beszámítási kifogást is. A szlovén Kötk. az engedményező és az engedményes közötti jogviszony tartalmát is a valamikori szövetségi Köt.-tel megegyezően szabályozza. Előírja, hogy az engedményező köteles az engedményesnek átadni a kötelezettől kapott elismervényét, ha ilyennel rendelkezik, valamint a követelést és a járulékos jogok bizonyítékait.⁵³³ Részleges engedményezés esetében az engedményező az elismervény hitelesített másolatát köteles átadni az engedményesnek.⁵³⁴ Az engedményes igényére az engedményező köteles hitelesített igazolást átadni az engedményezés tényéről.⁵³⁵

Az engedményező helytállási kötelezettségét a szlovén Kötk. is csak a követelés létezéséért irányozza elő, de csak visszterhes engedményezés esetében.⁵³⁶ *Del credere* felelősséget a törvény nem irányoz elő, viszont a felek kiköthetik az engedményező helytállási kötelezettségét a követelés érvényesíthetőségéért, legfeljebb az engedményezéséért kapott ellenérték összegéig, valamint a kamatszolgáltatás, az engedményezés költségei és a követelésnek a kötelezettől való behajtásának költségei érvényesíthetőségéért.⁵³⁷ A jóhiszemű engedményező ennél szigorúbb helytállási kötelezettsége nem köthető ki.⁵³⁸

A szlovén Csődtörvény kifejezetten rögzíti, hogy a csődhitelező a csődadóssal szemben fennálló követelését harmadik személynek engedményezheti, ami alapján az engedményes önálló eljárási jogképességet szerez a csődeljárásban.⁵³⁹ A törvény kifejezetten nem irányozza elő a csődadós harmadik személyekkel szemben fennálló követeléseinek engedményezhetőségét, de azt nem is zárja ki. Ennélfogva elvi szinten megengedett a csődadós követeléseinek engedményezése, viszont az nem sértheti a csődeljárás alapelveit, különösen nem a csődhitelezőkkel szembeni egyenlő bánásmód elvét, valamint a csődhitelezők követeléseinek optimális kielégítése elvét.⁵⁴⁰ Ennek fényében a csődeljárásban a vagyonfelügyelő köthet engedményezési szerződést, illetve

531 Szlovén Kötk. 421. cikk (1) bek.

532 Szlovén Kötk. 421. cikk (2) bek.

533 Szlovén Kötk. 422. cikk (1) bek.

534 Szlovén Kötk. 422. cikk (2) bek.

535 Szlovén Kötk. 422. cikk (3) bek.

536 Szlovén Kötk. 423. cikk.

537 Szlovén Kötk. 424. cikk (1) bek.

538 Szlovén Kötk. 424. cikk (2) bek.

539 Szlovén Csődtörvény, 57. cikk.

540 Szlovén Csődtörvény, 46. és 47. cikkek.

a csődadós által a csőd eljárás megindítása előtt kötött engedményezési szerződése is érvényben maradhat, amennyiben megfelel az említett alapvető követelményeknek. Nyilván az engedményezés nem lehet ingyenes, illetve az engedményes ellenszolgáltatásának értéke a piaci viszonyoknak megfelelő kell legyen. Amennyiben a csődhitelezők úgy ítélik meg, hogy az engedményezés nem felel meg az említett alapvető követelményeknek, megtámadhatják az engedményezési szerződést, a csődadós jogügyleteinek megtámadására vonatkozó szabályok szerint.⁵⁴¹

A szlovén Kötk. is az engedményezés három különös esetét különbözteti meg: ugyanazokat, mint a néhai szövetségi Köt. Az első a teljesítést felváltó engedményezés (*odstop namesto ispolnitve*). A törvény előírja, amennyiben a kötelezett a jogosultra engedményezi harmadik személlyel szemben fennálló követelését, teljes egészében vagy részben, az engedményezési szerződés létrejöttével az engedményezett követelés összében megszűnik a jogosult követelése a kötelezettel szemben.⁵⁴²

A második az érvényesítési célú engedményezés (*odstop v izterjavo*), amely esetében a jogosult alapkövetelése a kötelezettel szemben akkor szűnik meg teljes egészében vagy részben, amikor az engedményezett követelése kötelezettjétől érvényesítésre kerül az engedményezett követelés.⁵⁴³ Mindkét esetben a jogosult köteles az alapkövetelése összegét meghaladó, a behajtásból származó összeg fennmaradt részét az alapkövetelés kötelezettjének átengedni.⁵⁴⁴ Az érvényesítési célú engedményezés esetében a követelés az alapkövetelés kötelezettjének vagyonaiban marad. Erre utal a törvény azon rendelkezése, amely szerint az engedményezett követelés kötelezettje a teljesítést mind az engedményesnek, mind pedig az engedményezőnek intézheti.⁵⁴⁵

Végül, a szlovén Kötk. is ismeri a biztosítéki célú engedményezést (*odstop v zavarovanje*): amennyiben az engedményezés csak biztosítéki céllal került megkötésre, a jogosult köteles az engedményezett követelés érvényesítéséről a jó gazdálkodó, illetve a jó gazda gondosságával intézkedni, az érvényesítést követően pedig a többletértéket átengedni.⁵⁴⁶ A biztosítéki célú engedményezést a szakirodalom fiduciárius jogügyletnek minősíti.⁵⁴⁷

541 Szlovén Csődtörvény, 265–278. cikkek.

542 Szlovén Kötk. 425. cikk (1) bek.

543 Szlovén Kötk. 425. cikk (2) bek.

544 Szlovén Kötk. 425. cikk (3) bek.

545 Szlovén Kötk. 425. cikk (4) bek.

546 Szlovén Kötk. 426. cikk.

547 Možina és Vlahek, 2019, 106. o.; Vrenčur, 2012.

1.8. Szlovákia

1.8.1. A szabályozás története

A korábbi cseh, majd a közös csehszlovák állam fennállásából, illetve a szlovák államalakulat ebből történt későbbi kiválásából eredően az engedményezés szlovákiai szabályozása a cseh szabályozással azonos előtörténettel rendelkezik a szlovák függetlenség kikiáltásáig. Ezen előtörténetet a csehországi szabályozás kapcsán fentebb már ismertettük.

Összességében az engedményezésre vonatkozóan megállapítható, hogy a magyar szokásjog és később a szlovák jog a római jogtól kissé eltérnek, hiszen ellenérték fejében történő (visszterhes) engedményezés esetén az engedményező mind a követelés eredetiségéért, mind a követelés behajthatóságáért az ellenérték összegének erejéig felelt, mindemellett az eredetiség fogalmának tartalma egyezést mutat a római jogban használt fogalommal. Az engedményező nem felelt a kikényszeríthetőségért (végrehajthatóságért) abban az esetben, ha a követelést jelzáló biztosította.⁵⁴⁸

A 40/1964. sz. törvény, azaz a Szlovákiában ma is hatályban lévő Polgári törvénykönyv⁵⁴⁹ (Ptk.) kapcsán azt látjuk, hogy az már több mint ötven éve létezik, mindemellett szükséges rámutatni arra is, hogy az 1990-es évektől több mint hatvan módosításon esett át. A legjelentősebb változást kétségtelenül az 509/1991. sz. törvény⁵⁵⁰ hozta, hiszen a törvénykönyv lényegében e módosítás következtében nyerte el mai, végső formáját, és ennek köszönhető, hogy az engedményező felelősségének jogi szabályozása is jelentősen megváltozott.

Szlovákiában már nagyon régóta folyik a diskurzus az új Polgári törvénykönyvet⁵⁵¹ illetően, egyelőre eredménytelenül.⁵⁵² A Szlovák Köztársaság Kormánya⁵⁵³ (a továb-

548 Hlušák, 2020, 144–156. o.

549 *Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník (starý)*.

550 *Zákon č. 509/1991 Zb., ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník*.

551 A szlovák Polgári törvénykönyvet 1964-ben fogadták el; azóta számos módosításon esett át. A legutóbbi nagyobb változás 1991-ben történt, amikor a magánjognak is alkalmazkodnia kellett az új demokratikus rendszerhez. Így, a módosításoknak köszönhetően, a Polgári törvénykönyv átláthatatlanná és bonyolulttá vált, és sürgős reformra szorul. A szerződések kettős szabályozása, az átláthatatlanság, a jogi kérdésekre adott kétértelmű válaszok és elmaradottság – csak néhány ok, amiért a Polgári törvénykönyv jelentős átdolgozás előtt áll. Az újrakodifikáció ezt az állapotot kívánja megszüntetni, és a monista kötelmi jog modelljét kívánja bevezetni, amelynek középpontjában a Polgári törvénykönyv áll.

552 A magánjog újrakodifikációjának folyamatával kapcsolatban lásd például: Dulak, 2009, 5–13. o.; Dulak, 2016a; Dulak, 2016b; Dulak, 2019, 76–95. o.; Dulaková, 2015; Dulaková, 2018, 254–259. o.; Hlušák, 2021; Lazar, 2020, 355–360. o.; Lazar, 2006; Lazar, 2008.

553 *Vláda Slovenskej republiky*.

biakban: szlovák kormány vagy kormány) már 13 évvel ezelőtt, 2009. január 14-én jóváhagyta⁵⁵⁴ a Polgári törvénykönyv törvényalkotási téziseit⁵⁵⁵ a hozzá fűződő megjegyzésekkel együtt, és megbízta az akkori miniszterelnök-helyettest és az igazságügyi minisztert, hogy a törvénytervezet paragrafusos változatát terjessze a kormány elé. Időközben a Visegrádi Együttműködés országai közül a Cseh Köztársaság és Magyarország már jóváhagyta és a gyakorlatban alkalmazni kezdte az új polgári jogi kódexeket, és annak ellenére, hogy Szlovákia a közelmúltban már átesett eljárásjogi szabályainak átfogó újrakodifikálásán,⁵⁵⁶ sem a jelenleg hatályos Ptk., sem a Kereskedelmi törvénykönyv⁵⁵⁷ eddig még nem esett át érdemi változáson.⁵⁵⁸

A Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériuma⁵⁵⁹ (a továbbiakban: igazságügyi minisztérium) 2018-ban mutatta be a Polgári törvénykönyv és a Kereskedelmi törvénykönyv jelentős módosítási tervezetét, amelyről a 2019. március 31-ig tartó informális, nyilvános véleményezés keretében a szakmai és laikus közönség egyaránt kifejtette véleményét. Az elkészült törvényjavaslat az Igazságügyi Minisztériumban megalakított, a magánjog újrakodifikálásával foglalkozó bizottság⁵⁶⁰ munkájának köszönhető.⁵⁶¹ Úgy tűnik, hogy az említett bizottság elképzelése eltért a kormány által az új Polgári törvénykönyv 2009-es jogalkotási célkitűzésében kijelölt úttól, amely a teljes magánjog egységes újrakodifikációját várta el, és ehelyett újszerű szándékkal állt elő: a magánjog *per partes* újrakodifikációjával.⁵⁶² Az Igazságügyi Minisztérium megfogalmazása alapján a szlovák jogrend átláthatatlansága és a befektetők számára való kevésbé vonzó jellege az oka annak, hogy a Polgári törvénykönyvben el kell végezni a kötelmi jog újrakodifikálását. Továbbá az Igazságügyi Minisztérium közleménye alapján a javasolt módosítás közelebb vinné őket szomszédai modern jogrendjéhez, ahol már megtörtént a kötelmi jog reformja, mindemellett a Polgári

554 13. számú kormányhatározat (*uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 13*).

555 *Legislatívny zámer rekonštrukcie Občianskeho práva, schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 13 zo 14.1.2009*.

556 A Polgári perrendtartás (*Zákon č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok*) a Polgári nemperes eljárások törvénykönyve (*Zákon č. 161/2015 Z. z., Civilný mimosporový poriadok*) és a Közigazgatási perrendtartás (*Zákon č. 162/2015 Z. z., Správny súdny poriadok*) elfogadásával.

557 *Zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník*.

558 Štarha, Potočňák és Černaj, 2019, 2. o.

559 *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky*.

560 Magánjogi Rekonstrukciós Bizottság (*Komisia pre rekonštrukciu súkromného práva*).

561 Kuchtár, 2018.

562 Dulaková Jakúbeková, 2021, 89. o.

törvénykönyvet néhány területen összhangba kell hozniuk a Kereskedelmi törvénykönyvvel is.⁵⁶³

A Ptk. módosításának javasolt hatálybalépési időpontja 2021. január 1. lett volna; az új kódex többek között a szerződésátruházás intézményét is szabályozta volna. A törvényhez benyújtott indokolás⁵⁶⁴ alapján megállapítható, hogy a kormány törvényjavaslata a Polgári törvénykönyv esetén megfogalmazott jogalkotási tézisek alapján készült, amelyet a szlovák kormány a 2009. január 14-i 13. határozatával hagyott jóvá, valamint egy Programnyilatkozat alapján: „A kormány tudatában van annak, hogy az új Polgári törvénykönyvet a modern magánjog alapjaként kell elfogadni, ezért a szakmai közösség széles körű bevonásával és az új eljárási szabályok alkalmazásával összehangolva folytatja az újrakodifikációs munkát.”⁵⁶⁵

2020. március 21-gyel Szlovákiában az államfő új kormányt nevezett ki, és azóta a Polgári törvénykönyv kapcsán – e tekintetben – nem történt előrelépés. Mária Kolíková igazságügyi miniszter 2020. október 19-i hatállyal jóváhagyta a magánjog újrakodifikálásával foglalkozó munkacsoportok mint tanácsadó testületek alapszabályát. A munka tehát folytatódik, a kérdés már csak az, hogy a folyamat mikor csúcsosodik ki egy új Polgári törvénykönyv formájában. Az Igazságügyi Minisztérium valószínűleg a magánjog komplex reformjára fog összpontosítani, azaz inkább egy egységes kódex létrehozására, mint az egyes területekre vonatkozó különálló változtatásokra. Azonban, ahogyan az a politikában lenni szokott, a nagyobb jogalkotási változásokat a kormányzás első két évében szükséges végrehajtani, mivel a következő két évet a soron következő választásokra való felkészülésnek szentelik, ami az utóbbi időszak során hozott politikai döntésekben is tükröződik.⁵⁶⁶

Ahogyan az már említésre került, a szlovák Polgári törvénykönyv legutóbbi módosítása 2019. december elsejétől hatályos, melynek tekintetében felmerülő kérdésekre – a téma feldolgozása szempontjából – jelen fejezet egyes részei adnak választ.

563 Lásd a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának honlapján a 2019. június 20-án közzétett közleményt: *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky: Rezort spravodlivosti intenzívne pracuje na zmenách v Občianskom i Obchodnom zákonníku*, <https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/aktuality/?eid=2547> (letöltve: 2021. szeptember 5.).

564 Lásd a törvényhez benyújtott indokolást. Szlovákul: *Dôvodová správa k navrhovanej novele Občianskeho zákonníka – Dôvodová správa (záväzkové právo)*, <https://www.nrsr.sk/web/dynamic/Download.aspx?DocID=346936> (letöltve: 2021. szeptember 15.).

565 Lásd: Szlovák Köztársaság Kormányának Programnyilatkozata, https://www.vlada.gov.sk/share/uvsr/pvvsr_2020-2024.pdf (letöltve: 2021. szeptember 15.), 60. o.

566 Dulaková Jakúbeková, 2021, 89–90. o.

1.8.2. Az engedményezés mechanizmusa

Kétségtelen, hogy az engedményezés a polgári jogban pótolhatatlan helyet foglal el és kifejezetten jellegzetes jogügyletnek számít a Szlovák Köztársaságban. Mindemelllett a követelések kiemelkedő jellemzője, hogy könnyen átruházhatók, önlíkvidálóak (*self-liquidating*; az engedményezett követelés érvényesítése az engedményezés, a követelés mértékénél várhatóan alacsonyabb, árának megtérülésével jár az engedményes számára) és rövid távú készpénzforrásként szolgálhatnak.⁵⁶⁷

A szlovák jogalkotó az engedményezés jogintézményét a Ptk. negyedik szakaszában, Változás a jogosult vagy a kötelezett személyében cím alatt szabályozza. Mielőtt rátérnék a szerződéses viszonyban bekövetkezendő változások bemutatására, szükséges meghatározni a jogviszony alanyait. A szóban forgó norma negyedik szakasza alapján ezek az alanyok az alábbiak:

- a) a kötelezett (*debitor cessus*),
- b) a korábbi jogosult⁵⁶⁸ (engedményező) és
- c) az új jogosult⁵⁶⁹ (engedményes).⁵⁷⁰

Az engedményezés tehát olyan jogügylet, amely során követelést ruháznak át, és ennek következtében a jogosult (hitelező) személyében változás következik be, hiszen az lesz a követelés jogosultja, aki a követelést az átruházás következtében megszerzi. Ez a jogügylet a kötelezett pozícióját nem érinti. E ponton szükséges leszögezni, hogy ehhez léteznie kell egy kötelmi jogviszonynak, amelyből a követelés fakad. A változás egyrészt a korábbi jogosult akaratából, mégpedig a korábbi és az új jogosult közt létrejövő szerződés alapján (önkéntes engedményezés – *cessio voluntaria*), másrészt a jogosult akarata nélkül vagy a korábbi jogosult akarata ellenére (kényszerített engedményezés – *cessio necessaria*), harmadrészt pedig törvény vagy bírósági határozat által jöhet létre.⁵⁷¹ E ponton rögzítendő az is, hogy a kényszerített engedményezés speciális fajtájaként tartják

567 Garcimartín Alférez, 2009, 217. o.

568 Szlovákul *pôvodný veriteľ – cedent (postupca)*.

569 Szlovákul *nový veriteľ – cesionár (postupník)*.

570 A hitelező a kötelmi jogviszony alánya, akinek jogában áll az adóstól teljesítést követelni. A hitelező és az adós egyaránt lehet természetes vagy jogi személy, ideértve az államot, az önkormányzatokat és a megyei önkormányzatokat. Fontos kiemelni, hogy ez a fogalom meghatározás nem korlátozódik a Szlovák Köztársaság állampolgáira, így ezek lehetnek külföldi állampolgárok vagy külföldi jogi személyek is. Ennek kapcsán lásd: Fekete, 2011a, 1381–1382. o.

571 Lazar és mtsai., 2010, 59. o.

számon az ún. törvényi engedményezést⁵⁷² (*cessio ex lege*).⁵⁷³ A hitelező személyének bírósági határozattal történő megváltoztatása (*cessio iudiciaria*) különösen a végrehajtási eljárások során fordul elő.⁵⁷⁴

A szlovák Ptk. azonban mindössze a követelésnek az alany önkéntes akaratnyilvánítása alapján történő engedményezését szabályozza, a kényszerített engedményezésre vonatkozó rendelkezéseket a szlovák Kereskedelmi törvénykönyv⁵⁷⁵ rögzíti.⁵⁷⁶

A követelés engedményezésének azonban mindig nélkülözhetetlen előfeltétele, hogy a követelésnek meghatározottnak (azonosíthatónak) és létezőnek kell lennie. Az a követelés, mely jogvesztés következtében megszűnt, nem képezheti engedményezési szerződés tárgyát.

A követelés engedményezésének általános jellegéről, a bekövetkező változásokról és azok időzítéséről az ítélkezési gyakorlat ad számunkra iránymutatást. A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága egy ítéletében megállapította:

„[...] a Polgári törvénykönyv 524. §-a és az azt követő rendelkezések szerinti követelés engedményezése csak az engedményező és az engedményes között keletkezett új kötelezettséget. Az eredeti kötelezettség tartalma az engedményezéssel nem változik, és az engedményezési szerződés megkötése önmagában nem változtatja meg az adós helyzetét. Az adós jogállása csak akkor változik meg, ha az engedményező vagy az engedményes értesíti őt az engedményezésről. Ez nem változtatja meg az adós tartozás visszafizetésére vonatkozó kötelezettségét. Az adós kötelezettsége csak akkor változik, ha az engedményezési szerződés egyik fele a Polgári törvénykönyv 526. §-ában előírt módon értesíti őt az engedményezésről, és a tartozást az eredeti hitelező helyett az engedményesnek kell megfizetnie. Amennyiben az adós nem értesül az engedményezésről, akkor az eredeti hitelezőnek kell teljesítenie, ezzel a teljesítéssel teljesítve a kötelezettségét. Az engedményező és az engedményes közötti megállapodás kérdése, hogy mikor, és hogy egyáltalán értesítik-e az adóst, illetve a harmadik személyt az engedményezés megtörténtéről. Nem zárható ki az sem, hogy a jogosultak egyáltalán nem tájékoztatják az adóst az

572 A követelés a törvény erejénél fogva történő engedményezése például a károsult (biztosított) kártérítési jogának a biztosítóra a Polgári törvénykönyv 813. és 827. § szerinti átruházása esetén fordul elő. A jog átruházása a biztosítóra a hitelező személyében törvényi engedményezésnek minősül. A követelés jogszabályon alapuló engedményezésére a követelések szerződéses engedményezéséről szóló rendelkezések analógia alapján alkalmazhatók. Lásd bővebben: Fekete, 2011b.

573 Jakubovič, 2005, 261. o.

574 Fekete, 2011b.

575 Zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník.

576 Leško, 2019, 17. o.

*engedményezésről. Az engedményezési szerződés érvényességéhez nem szükséges az adós hozzájárulása.*⁵⁷⁷

E ponton megjegyzendő, hogy az engedményező értesítési kötelezettsége⁵⁷⁸ semmilyen formához nem kötött. A joghatással járó értesítés tehát bármilyen módon megtehető, feltéve, hogy a Ptk. 34. §-a és azt követő §§ szerinti jogi aktus alaki követelményei fennállnak. A szerződéses jogviszonyban álló felek azonban előzetesen megállapodhatnak, hogy a hitelező a követelés engedményezése esetén köteles egy bizonyos (általában okirati) formát megőrizni, amikor a követelés engedményezéséről értesíti az adóst. A jogügylet elfogadott formájának be nem tartása a Ptk. 40a. §-a értelmében megtámadhatóságot eredményez. Mivel a követelés engedményezéséről az adósnak szóló értesítés és annak igazolása fontossággal bír az engedményező számára, a gyakorlat az esetek abszolút többségében az írásbeli értesítést részesíti előnyben.⁵⁷⁹ Ez tehát az adósnak címzett egyoldalú jogi aktus, amelynek anyagi joghatásai az adósnak történő kézbesítéskor, illetve abban a pillanatban következnek be, amikor az adós megkapja az engedményező akaratáról szóló értesítést. Tartalmát tekintve elegendő egy adott követelés engedményezéséről szóló értesítés és az engedményes megnevezése. A törvény egyéb kötelezettséget nem ír elő.⁵⁸⁰

A jogalkotó a követelés engedményezéséhez *conditio sine qua non*⁵⁸¹ okiratba foglalt szerződési formát ír elő, amelynek tartalma a követelés az engedményezőről az engedményesre történő engedményezése. Az engedményes egy meglévő kötelezettséget vállal át, magának az adósnak a hozzájárulása nem releváns az engedményezési szerződés érvényessége szempontjából, mivel az engedményezési megállapodás érvényességének feltétele, hogy az ne rontsa az adós jogi helyzetét.⁵⁸² A szerződés formai és tartalmi követelményei azonban eltérőek lehetnek a nemzeti szabályozásokban, hiszen míg például

577 A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. május 20-i 5 Obo 93/2008 sz. ítélete. Lásd még: Ukropec, 2016, 737–747. o.

578 A téma kapcsán lásd például: Csach, 2009; Dulaková Jakúbeková, 2007. Amennyiben az engedményező nem vagy nem határidőn belül jelenti be az engedményezést, az nem érinti e művelet érvényességét, sem joghatásait. Ezen túlmenően a Polgári törvénykönyv 530. cikkének (1) bekezdése rendelkezik az úgynevezett *hallgatólagos engedményezés*ről is, amikor a követelés engedményezéséről a felek akaratából nem szükséges értesíteni az adóst. Mindazonáltal ez egy olyan jogi kötelezettség elmulasztása, amely kártérítési igényt eredményezhet a potenciálisan károsult fél részéről a követelés engedményezésének az adósnak történő késedelmes vagy meg nem valósult bejelentése által okozott károkért.

579 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

580 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

581 Lényegi elem, amely nélkülözhetetlenül szükséges annak létezéséhez.

582 Leško, 2019, 19. o.

a cseh polgári jog az engedményezési szerződésre nem ír elő formai követelményeket, addig a szlovák polgári jog az írásbeli formát *ad validitatem* követeli meg.⁵⁸³

Az engedményezés célja nem csupán magának a követelésnek az átengedése, hanem a jogosult személyének megváltoztatása is. Ilyen változás esetén az engedményes mint új hitelező nemcsak a követelést, hanem a követelés érvényesítéséhez szükséges teljes körű (szükség esetén perbeli) legitimitást is átveszi.⁵⁸⁴

Fontos még megemlítenünk, hogy gazdasági szempontból a követelés engedményezése elsősorban tranzakciós célt szolgál, amely többféle formát ölthet (faktoring, általános engedményezés stb.). A Ptk. 554. §-a szintén rendelkezik a követelések engedményezése mint a kötelezettség biztosítására szolgáló eszköz alkalmazásáról. Az engedményezés céljától és funkciójától függetlenül tiszteletben kell tartani a követelések engedményezésének alapelveit, nevezetesen az adós eredeti jogállásának megőrzését és az engedményesnek az engedményező jogállásába való átlépését. Az ügy természetéből következik, hogy a követelés engedményezése nem befolyásolja az elévülési időt. Az engedményezési szerződés érvénytelensége vagy megsemmisítése esetén az engedményező és az engedményes közötti jogviszonyra a jogalap nélküli gazdagságra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.⁵⁸⁵

1.8.3. Az engedményezési szerződés (*pactum de cedendo*)⁵⁸⁶

A szerződéssel történő engedményezés a leggyakoribb engedményezési formának minősül.⁵⁸⁷ A követelések engedményezésére vonatkozó szerződést mint szerződéstípust kizárólag a Ptk. szabályozza. Lazar a szerződések osztályozásakor az engedményezési szerződést a kötelmi jogviszony változását okozó szerződésnek nevezi. A fenti következtetés a Ptk. rendszerezéséből is kitűnik, ahol a követelések engedményezésére

583 Ennek kapcsán lásd például: Fekete, 2015, 455. o.

584 Eliáš, 2001, 4. és 7. o.

585 Števček és mtsai., 2019.

586 A követelés engedményezése diszpozitív jogi aktus. Az engedményezés egy alapvető jogi aktuson alapul, amely lehet végrendelet (a Polgári törvénykönyv 476. és azt követő §§) vagy szerződés. Az engedményezési szerződés (*pactum de cedendo*) jogalapja lehet adásvételi szerződés, ajándékozási szerződés vagy bármely más olyan szerződés, amely az engedményező (az eredeti hitelező) és az engedményes (az új hitelező) között absztrakt kötelezettséget hoz létre. Az adós (*cessus*) itt nem jogosult vizsgálni, hogy a követelés engedményezése milyen jogalapon történt, ezért a szerződésben sem szükséges feltüntetni az engedményezés okát (Polgári törvénykönyv 495. §). Bővebben: Fekete, 2011b.

587 Raban, 2014, 60. o.

vonatkozó szerződést a nyolcadik rész – Kötelmi jog – szabályozza.⁵⁸⁸ Mindemellett kiemelendő, hogy a szerződésekre és jogi aktusokra vonatkozó általános rendelkezések kétségtelenül alkalmazandók az engedményezési szerződésre is.⁵⁸⁹

Fontos azonban kiemelni, hogy a Ptk. nem használja az engedményezési szerződés kifejezést, azonban minden további nélkül előírja, hogy a hitelező írásbeli szerződéssel az adós beleegyezése nélkül is másra engedményezheti követelését. Ez tehát semmilyen körülmények között nem minősül nevesített szerződésnek. A szerződést kizárólag írásban lehet megkötni, ennek elmulasztása a jogügylet semmisségét eredményezi.⁵⁹⁰ Az írásbeli szerződés alaki követelményeire és módosítására a Ptk. jogügyletekre vonatkozó általános rendelkezései mérvadók. A szerződés típusának a felek általi megjelölése nem kötelező; annak tartalma a döntő. A követelés engedményezésével kapcsolatos bizonyos joghatások bekövetkezése érdekében a törvény bizonyos esetekben megköveteli a szerződő felek aláírásának hitelesítését is.⁵⁹¹

Külön rendelkezés hiányában a vonatkozó szerződéstípus rendelkezései analógia útján alkalmazandók az engedményezési szerződésre. Az ellenérték fejében történő, azaz visszterhes engedményezés esetén általában adásvételi szerződésről, ellenérték nélküli engedményezés esetén pedig ajándékozási szerződésről beszélünk. Ez az alkalmazás másodlagos, a Ptk. 524. és köv. §§ szövegébe foglalt különös szabályok és a felek között alkalmazandó egyedi megállapodások az irányadóak.⁵⁹² A Kereskedelmi törvénykönyv nem rendelkezik saját szabályozással a követelések engedményezésére vonatkozóan, aminek következtében a polgári jogi szabályozás a szükséges mértékben a kereskedelmi kötelezettségekre is alkalmazandó.⁵⁹³

588 Az engedményezési szerződés jogi szabályozása nemcsak a polgári jogi, hanem a kereskedelmi jogi jogviszonyokra is vonatkozik. Mivel a Polgári törvénykönyv az 513/1991. sz. Kereskedelmi törvénykönyvhöz képest *lex generalis*, azzal összefüggésben, hogy a Kereskedelmi törvénykönyv nem tartalmaz külön jogi szabályozást a követelések engedményezésére vonatkozó szerződést illetően, a Polgári törvénykönyv rendelkezései alkalmazandók a követelések engedményezése esetén is a Kereskedelmi törvénykönyv 261. és 262. §-ában szabályozott jogviszonyokban. A Kereskedelmi törvénykönyv különleges rendelkezéseket tartalmaz, amelyek csak a kereskedelmi kapcsolatokban fennálló követelések engedményezésére vonatkoznak.

589 Lásd a szlovák Polgári törvénykönyv 43. és köv. §§.

590 Szlovák Polgári törvénykönyv 40. § (1) bek.

591 Bajánková és mtsai., 2019.

592 Bajánková és mtsai., 2019.

593 A Polgári törvénykönyv 524–530. §§-ának a követelés engedményezésére vonatkozó rendelkezései tehát a kereskedelmi kötelezettségekre is értelemszerűen alkalmazandók. Az ítélezési gyakorlat szerint a kereskedelmi jogviszonyokban lehetőség van az elévült követelés engedményezésére – és bizonyos feltételek mellett beszámítására – is. Lásd: a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2009. július 23-i, 20 Cdo 1852/2007. sz. határozatát.

A szerződés egyrészt szándéknyilatkozatból, másrészt az új hitelezőnek a követelés engedményezéséhez való hozzájárulásából áll. Az engedményezési szerződésre vonatkozó legfontosabb jellemzők az alábbiak:

- a) konszenzuális szerződés,
- b) *inter vivos* jogügylet,
- c) formális (alakiséghez kötött) jogügylet,⁵⁹⁴
- d) nem nevesített (*innominát*) szerződés,⁵⁹⁵
- e) szinallagmatikus és ingyenes jogügylet is lehet,⁵⁹⁶
- f) sajátossága, hogy a szerződés hatálybalépésével egyidejűleg elidegenítési jogi aktus is létrejön. Más szóval, a követelés engedményezéséről szóló szerződés hatályosulása egyben a követelés tulajdonjogának megszerzését is eredményezi.⁵⁹⁷

Továbbá a fogalmi jellemzők közé például az alábbiak sorolandók:

- a) az engedményező és az engedményes közötti szerződés megkötése,
- b) a hitelező felhatalmazása a követelés feletti rendelkezésre,
- c) az engedményező és az engedményes közötti kötelezettség absztrakt jellege,
- d) az engedményes az engedményezéssel jogokat szerez, de kötelezettségeket nem.⁵⁹⁸

A követelés engedményezése a szlovák jogban – ahogy már fentebb is említésre került – kizárólag írásbeli szerződés útján lehetséges. Az engedményezés jogintézménye alatt egy hitelező és egy harmadik fél közötti szerződést kell értenünk, amelynek értelmében a hitelező a követelést egy harmadik félre engedményezi, aki az eredeti hitelező (engedményező) helyébe lép, mint új hitelező (engedményes).⁵⁹⁹

Összességében tehát elmondható, hogy a szóban forgó szerződés nem nevesített (*innominát*) szerződés, kétoldalú jogi aktus az engedményező és az engedményes között. Az adós státusza ebben az összefüggésben irreleváns, a szerződésben csupán az adós azonosítására van szükség. Az engedményezési szerződés révén az eredeti hitelező és az adós közötti kötelezettség megszűnik. Az engedményezési szerződés lényege a hitelező személyében bekövetkező változás, a fenti megállapítás részben a Cseh Köztársaság

594 Azaz az okirati forma az előírt.

595 A szlovák Ptk. 51. §-a alapján a szerződő felek olyan szerződést is megköthetnek, amely nincs külön szabályozva; ez a szerződés azonban nem lehet ellentétes a szlovák Ptk. tartalmával vagy céljával.

596 Azaz az engedményezőnek a követelés engedményesre történő átruházására vonatkozó joga megfelel az engedményező azon kötelezettségének, hogy az engedményesnek az engedményezett követelésért a megállapodás szerinti díjazást megfizesse.

597 Debnár, 2014, 14–17. o.

598 Fekete, 2011a, 1493. o.

599 Fekete, 2015, 464. o.

Legfelsőbb Bíróságának ítélezési gyakorlatán alapul, amely a 2013. május 15-i ítéletében kifejtette, hogy az engedményezési szerződés lényege mindössze a hitelező személyében bekövetkező változás. Az ítélet egyben megerősítette, hogy az engedményezési szerződés nevesítetlen szerződés.⁶⁰⁰

Ahhoz, hogy a hitelező személye megváltozzon, az engedményezési szerződésnek érvényesnek kell lennie. A szerződés révén az engedményes az engedményezett követelésen felül a követelés érvényesítésére való jogosultságot és a teljes körű végrehajtásra való jogosultságot is megszerzi.⁶⁰¹

1.8.4. Az engedményezés tárgya

Az engedményezés tárgya lehet bármely, az adóssal szembeni teljesítési jog értelmében vett követelés, kivéve, amennyiben annak engedményezését a Ptk. vagy más jogszabály kifejezetten kizárja. A gyakorlatban a leggyakoribb esetkör az engedményezés területén a pénzbeli követelés engedményezése, de a törvény nem zárja ki a nem pénzbeli követelés engedményezését sem. Általánosságban elmondható, hogy az engedményezés tárgya lehet esedékes vagy nem esedékes, elévült, függő vagy semmis követelés is, kivéve, ha az érintett személy az engedményezést megelőzően ténylegesen hivatkozott a Ptk. 40a. §-a szerinti megtámadhatóságra (például akarathibák, illetve a fogyasztóvédelmi jog be nem tartása okán). Az engedményezés jogalapja az engedményezés érvényessége szempontjából irreleváns, kivéve, ha az kizárja a követelés általános engedményezhetőségét. A szerződésekből vagy egyéb kötelmekből eredő követelések, kártérítési igények, jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó igények stb. lehetnek az engedményezés tárgyai.⁶⁰²

Az engedményezés tárgya és egyben az engedményezési szerződés tárgya tehát a követelés, azaz a Ptk. alapján⁶⁰³ a hitelezőnek az adóstól való teljesítéshez való joga. Lazar álláspontja szerint a kötelmi jogban a követelés az egyik alany (hitelező) alanyi jogát (jogosultságát) jelenti arra, hogy az azonos kötelmi jogi jogviszony másik alanyától (kötelezett) bizonyos teljesítést követeljen, azaz követelje a kötelezettől, hogy valamit adjon, valamit tegyen, vagy valamit ne tegyen, vagy tűrjön.⁶⁰⁴ Hangsúlyozni szükséges, hogy az engedményezési megállapodás tárgya csak a követelés lehet, nem pedig a teljes szerződéses

600 A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2013. május 15-i, 31 Cdo 3043/2010. sz. ítélete.

601 Vö. a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2011. augusztus 31-i, 29 Cdo 4868/2009. sz. ítéletével.

602 Bajánková és mtsai., 2019, 1942–1959. o.

603 Szlovák Polgári törvénykönyv 488. §.

604 Lazar és mtsai., 2006, 7. o.

jogviszony.⁶⁰⁵ A követeléssel együtt az engedményes megkapja a követelés esetleges behajtásának jogát is, sőt az engedményes az engedményezési megállapodással bizonyos kötelezettségeket is vállal az adóssal szemben, amelyek az adós azon képességéhez vannak kötve, hogy teljesíteni tudja kötelezettségeit. A fentiek szerint tehát az engedményezett követeléssel nemcsak a teljesítéshez való jog, hanem az engedményezőt az engedményezés időpontjában megillető követelés is átszáll az engedményesre. Az engedményezés tárgya a fentiekből kifolyólag csak olyan követelés lehet, amelynek jellege nem zárja ki a bírósági úton való érvényesíthetőséget és végrehajtási eljárás során való érvényesíthetőséget.⁶⁰⁶

Az engedményezés tárgyat a szerződésben kellően pontosan szükséges meghatározni ahhoz, hogy a jogügylet bizonyosságának általános feltétele teljesüljön. Mivel az engedményezési szerződés szükségszerűen írásbeli formát ölt,⁶⁰⁷ a szándéknyilvánítás bizonyosságának közvetlenül az okirat szövegéből szükséges kiderülnie. Az adós megfelelő azonosítása nélkül nem áll fenn az engedményezett követelés individualizálásának feltétele, és így ez a szerződés egészére sem teljesül. További feltétel a teljesítés tárgyának azonosítása, amelyre a hitelező az engedményezett követelés alapján jogosult. Elvileg nem szükséges az engedményezett követelés konkrét értékét vagy összegét a szerződésben rögzíteni, ha más azonosító információ elegendő, sőt, nem szükséges a követelés jogalapjának megjelölése sem. A követelés a szerződésben közvetett hivatkozással is meghatározható, például a kiadott számla számárávagy a követelés alapjául szolgáló jogviszonyra való hivatkozással.⁶⁰⁸

Amint az a bírósági gyakorlatból is látható, az engedményezés lényege abban rejlik, hogy az engedményező (tehát az eredeti jogosult) a kötelezettel szemben fennálló követelését másra, nevezetesen az engedményesre (azaz új jogosultra) ruházza át. Gyakorlatilag az eredeti jogviszony jogosultjának személyében történik változás olyan módon, hogy az engedményező és az engedményes között létrejövő írásbeli szerződés alapján az engedményes lép az engedményező helyére a jogosulti pozícióba,⁶⁰⁹ mégpedig térítés ellenében vagy ingyenesen. Mindemellett megjegyzendő, hogy az engedményezett

605 Az engedményezés tárgya kapcsán mindenképpen fontos rámutatni a Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2010. október 14-i ítéletére, amelyben rögzítette, hogy „az engedményezés tárgya csak a konkrét követelés lehet. Azaz a teljesítéshez való jog, mint a követelés tárgya, de nem az egész szerződéses jogviszony, amelyből a követelés származik. Ez utóbbi esetben már szerződésmódosításról van szó, tehát a kötelelem tartalmát képező kölcsönös jogok és kötelezettségek megváltozásáról, ami a Ptk. 493. §-a értelmében a szerződő felek megállapodását feltételezi.” A döntés száma: 3 Obdo 7/2009 (rozsudok Najvyššieho súdu SR zo 14. októbra 2010, sp. zn. 3 Obdo 7/2009).

606 Eliáš és mtsai., 2008, 1496–1497. o.

607 Danišová, Škrinár és Syrový, 2021.

608 Bajánková és mtsai., 2019, 1942–1959. o.

609 Jurišová, Turóciová és Šima, 2007.

követeléssel a követelés tartozékai az engedményesre szállnak át. Az engedményező és az engedményes azonban abban is megállapodhatnak, hogy a követelés tartozékai az engedményezőnél maradnak.⁶¹⁰

A szlovák Ptk.-ban szabályozásra került, hogy a jogosult a követelését írásos szerződéssel, a kötelezett beleegyezése nélkül másnak is átengedheti. Ez a szabályozás lényegében megegyezik az osztrák ABGB, valamint a német BGB releváns rendelkezéseivel.⁶¹¹ Mindemellett megjegyzendő, hogy az átengedett követeléssel annak tartozékai és minden hozzá kapcsolódó jog is átszáll.⁶¹²

Az engedményezés tárgya kizárólag követelés lehet, azaz a teljesítéshez való jog, ami a hitelező (engedményező) személyéhez kapcsolódik. Ennek a követelésnek tehát a hitelező vagyoni körébe kell esnie, és a hitelezőnek képesnek kell lennie azzal rendelkeznie, azaz a követelésnek ún. átruházható követelésnek⁶¹³ kell lennie. Továbbá a követelésnek olyannak kell lennie, amely már érvényesen létrejött, vagy a jövőben fog keletkezni,⁶¹⁴ mindemellett annak a feltételnek is teljesülnie kell, hogy mindenképpen csak olyan követelés lehet a jogügylet tárgya, amely nincs kizárva az engedményezhető követelések köréből. Abban az esetben tehát, ha például a követelés nem jött létre érvényesen, vagy később megszűnne (például a hitelező személyében beállt, a követelés természetével összeférhetetlen változással), akkor azt az engedményezésből kizárhatónak kell tekinteni, és az engedményezési szerződés semmisségét okozná a teljesítés kezdeti lehetetlensége miatt.⁶¹⁵ Átruházhatók a pénzbeli, nem pénzbeli, érvényes és érvénytelen követelések is. Az átruházásnak még akkor sincs akadálya, ha a követelés elévült vagy relatív érvénytelen (mely intézmény a szlovák jogban a cseh joggal azonos módon ismert), kivéve természetesen, ha az ilyen követelés már korábban megszűnt, például a relatív érvénytelenségre való hivatkozással.⁶¹⁶

Ha a kötelem tárgya osztható szolgáltatás, az engedményező szerződéssel átruházhatja követelésének egy részét is az engedményesre. A tartozékok főkötelezettség nélküli átruházása (és annak fordított esete) szintén megengedett, ahogyan lehetséges

610 A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Kereskedelmi Kollégiuma, 1999. március 19-i vélemény (*Stanovisko obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*), Obpj 2/99 (R 33/1999).

611 Vö. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, 1392. §, illetve *Bürgerliches Gesetzbuch*, 398. §.

612 Szlovák Polgári törvénykönyv 524. §.

613 *Prevoditeľná pohľadávka*.

614 A megfelelő meghatározáshoz az esetjog nyújt nekünk segítséget, pontosabban az Eperjesi Kerületi Bíróság 1Cob/35/2013. sz. ítélete, amely a következő megállapítást tartalmazza: az engedményezési szerződés megkötésekor még nem létező és csak a jövőben keletkező követelés engedményezésének időpontja azonos a követelés keletkezésének időpontjával.

615 Vö. a szlovák Polgári törvénykönyv 37. § (2) bek.: „Az a jogügylet, amely tárgyának teljesítése lehetetlen, érvénytelen.”

616 Fiala, Kindl és mtsai., 2009, 914. o.

a követelés megosztása és egy bizonyos részének engedményezése is. A követelés egy részének engedményezése azonban egyúttal az engedményezés tárgyának megfelelő azonosítását is megköveteli, annak érdekében, hogy pontosan meghatározható legyen a teljesítési jog azon része, amely az engedményezés révén az engedményező rendelkezésére áll, és amelyet az engedményezéssel individualizáltak. Olyan tartozás esetén, amelyért több adós egyetemlegesen felel a hitelezővel szemben, az engedményezés az egyetemleges adósok közül csak az egyikre is vonatkozhat. Ilyen körülmények között az engedményező megszerzi az adott adóssal szembeni követelést, míg a többiek továbbra is az engedményezővel szemben maradnak adósok.⁶¹⁷

A naturális kötelmek szintén engedményezhetők. Bár a bírósági eljárásokban nem lehet azokat érvényesíteni, a törvény nem minősíti azokat végrehajthatatlannak.⁶¹⁸

A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága szerint az engedményezési szerződés érvényességét nem befolyásolja az a tény sem, hogy az engedményezés tárgya egy nem létező követelés lenne, mivel a követelés létezése nem lényegi eleme az engedményezési megállapodásnak. Amennyiben az eljárás során kiderülne, hogy az ellenérték fejében engedményezett követelés nem létezik, az érvénytelenné tenné az ellenérték fejében történő engedményezési szerződést. Ilyen esetben a Ptk. 527. § (1) bekezdése szerint kellene eljárni, amely az engedményezőnek az engedményezett követelés fennállásáért való helytállását írja elő.⁶¹⁹

A követelés pontos összegének meghatározása pénzben kifejezve szintén nem képezi esszenciális elemét a követelés engedményezéséről szóló szerződésnek. Így ez a hiányosság nem indokolja a szerződés érvénytelenségét.⁶²⁰

Megállapítható tehát, hogy a követelések engedményezésének lehetősége esetében a szlovák Ptk. az engedményezhető követelésekre vonatkozóan nem tartalmaz szigorú szabályokat. A Ptk. 525. §-ában a követelések engedményezési tilalmának szabályozását rögzítő rendelkezések találhatók – azaz meghatározásra kerülnek azon követelések, amelyek engedményezése tilos, amelyből viszont arra lehet következtetni, hogy más követelések engedményezhetők.

Ahogy az már az előzőekben említésre került, az engedményezhető követelések mellett a szlovák Ptk. olyan rendelkezést⁶²¹ is rögzít, amely kivételeket fogalmaz meg az

617 Bajánková és mtsai., 2019, 1942–1959. o.

618 Števec és mtsai., 2019.

619 A Szlovák Köztársaság 2008. július 30-i, 5 Obdo 2/2008. sz. ítélete (*Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30.07.2008, sp. zn. 5 Obdo 2/2008*).

620 Ennek kapcsán lásd a Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának 2004. május 26-i, 25 Cdo 1074/2003. sz. ítéletét (*Rozsudek Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 26. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1074/2003*).

621 Szlovák Polgári törvénykönyv 525. §.

általánosan alkalmazandó szabály alól, amely szerint bármely követelés engedményezési szerződés tárgyát képezheti. Ezért egyes követelések nem engedményezhetők.⁶²² E rendelkezés célja, hogy bizonyos esetekben megakadályozza, hogy a követelés engedményezése rontsa bármelyik szerződő fél helyzetét. A szóban forgó rendelkezés konkrétan négy csoportba osztja a követelések engedményezhetőségének általános korlátozását, melyek az alábbiak:

- a) nem engedményezhető az a követelés, amely legkésőbb a jogosult halálával megszűnik,⁶²³
- b) nem engedményezhető az a követelés, amelynek tartalma a jogosult megváltozásával módosulna,⁶²⁴
- c) nem engedményezhető végrehajthatatlan követelés,⁶²⁵
- d) nem engedményezhető a követelés, amennyiben az engedményezés ellentétes lenne a törvénnyel vagy a kötelezettel való megállapodással.⁶²⁶

Megjegyzendő továbbá, hogy külön alcsoportot⁶²⁷ alkotnak a szerzői jogról szóló 185/2015. sz. törvény⁶²⁸ szerinti vagyoni jogokból származó követelések, a szerzői joggal kapcsolatos jogokból származó követelések és a természetes személyek vállalkozói tevékenységéből származó egyes követelések. Ezek a követelések a bírósági végrehajtókról és

622 A szakirodalom kapcsán lásd például: Vojčík és mtsai., 2008; Fekete, 2011b; Fekete, 2015; Lazar és mtsai., 2006; Lazar és mtsai., 2010; Svoboda és mtsai., 2004; Švestka és mtsai., 2008.

623 A hitelező halála megszünteti azt a követelést, amely szerződés alapján jött létre, és amelynek teljesítése kizárólag a hitelező személyéhez kapcsolódott (pl. a gondozási szolgáltatást). A hitelező halálával ugyanakkor megszűnik a fájdalomdíjhoz való joga és a társadalmi érvényesülés megnehezüléséért járó kártérítésre való joga is (vö. a szlovák Polgári törvénykönyv 579. § (2) bek.). Az ilyen követelés engedményezése egyértelműen rontaná az új hitelező helyzetét, ezért az törvényileg nem lehetséges. A joggyakorlat kapcsán lásd az R 20/1966., R 31/1973., R 2/2015. sz. döntéseket.

624 A kötelezett érdekeinek védelmére nem megengedett az olyan követelés engedményezése, amelynek tartalma a hitelező személyében bekövetkezett változás következtében megváltozna. Ez megfelel a követelés azonossága elvének, amely az engedményezés intézményére mint olyanra jellemző. Ennek kapcsán lásd bővebben: Števček és mtsai., 2019, 525. §.

625 Mindemellert az új hitelező (engedményes) védelme érdekében tilos olyan követelést engedményezni, amely nem érvényesíthető. Ennek kapcsán lásd bővebben: a szlovák Polgári perrendtartás (*Občiansky súdny poriadok*) 317–319. §-át, valamint a Végrehajtási rendtartás (*Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný súdny poriadok)*) 111. és 112. §-át.

626 Bár az engedményezés érvényességéhez nem szükséges az adós hozzájárulása, az adós a hitelezővel kötött megállapodással előre kizárhatja, hogy a követelést egyáltalán vagy egy bizonyos személy javára, vagy egy bizonyos időpontban engedményezze. Cirák és mtsai., 2015.

627 A nem engedményezhető követelések kategóriájának e kritérium alapján történő kibővítését a Végrehajtási rendtartás módosítása hozta magával, amely 2017. április 1-jével hatályos.

628 *Zákon č. 185/2015 Z. z., Autorský zákon.*

a végrehajtói tevékenységről szóló 233/1995. sz. törvény⁶²⁹ (a továbbiakban: Végrehajtási rendtartás) értelmében kétötöd részben, elsőbbségi követelés kielégítése esetén pedig háromötöd részben végrehajtás alá esnek.⁶³⁰ A Ptk. 525. § (1) bekezdésének szemantikai szempontú értelmezéséből egyértelműen levezethető, hogy csak azok a követelések nem végrehajthatók, amelyeket semmilyen körülmények között nem érinthet a végrehajtás. Mivel a Végrehajtási rendtartás bizonyos feltételek mellett háromötöd rész erejéig lehetővé teszi az ilyen típusú követelések engedményezés útján történő érvényesíthetőségét, a háromötöd rész egyúttal az engedményezhetőség általános törvényi határa is. Ennek alapja a követelés tőkeösszegének háromötödének értéke, amely e korlátozás alapján legfeljebb ilyen mértékben engedményezhető. A tartozékok követik az engedményezett követelés sorsát, azzal, hogy arányos részük szintén az engedményesre száll. A felek megállapodással kizárhatják vagy módosíthatják a tartozékok átruházását, azonban csak a fő követelés átruházható részének megfelelő rész erejéig.⁶³¹

Mindemellett nem szabad elfeledkeznünk a külön jogszabályokról sem, amelyek bizonyos esetekben kizárják az engedményezést. A szlovák jogrendben több olyan jogszabállyal is találkozhatunk, amelyek bizonyos követeléstípusokkal kapcsolatban külön rendszert, illetve korlátozásokat írnak elő. Ami a követelések át nem ruházhatóságát illeti, külön kategóriát alkotnak az állam követelései, amelyek elvi szinten ki vannak zárva az állami tulajdonosi érdekeltséggel nem rendelkező magánjogi jogalanyokra történő engedményezésből.⁶³² Hasonlóan külön szabályok vonatkoznak a bírósági követelések kezelésére és behajtására a bírósági követelések kezeléséről és behajtásáról szóló 65/2001. sz. törvény,⁶³³ illetve a társadalombiztosítási intézmény egyes követeléseinek elbírálására a szociális biztosításról szóló 461/2003. sz. törvény⁶³⁴ értelmében.⁶³⁵

1.8.5. Az engedményezés joghatásai

Jelen alfejezetben az engedményezés joghatásait vesszük górcső alá, amelyek mindhárom jogalany jogi státuszában bekövetkeznek, és az engedményező, az engedményes,

629 A bírósági végrehajtókról és a végrehajtói tevékenységről szóló 233/1995. sz. törvény (Végrehajtási rendtartás).

630 A bírósági végrehajtókról és a végrehajtói tevékenységről szóló 233/1995. sz. törvény (Végrehajtási rendtartás), 112. § (1) és (3) bek.

631 Števíček és mtsai., 2019.

632 Rendszerük az állami követelésekről szóló 374/2014. sz. törvény (*Zákon č. 374/2014 Z. z. o pohľadávkach štátu*) hatálya alá tartozik.

633 *Zákon č. 65/2001 Z. z. o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok*.

634 *Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení*.

635 Števíček és mtsai., 2019.

valamint az adós jogait és kötelezettségeit egyaránt érintik. A joghatások elsősorban az engedményező és az engedményes esetében figyelhetők meg, az adós esetében inkább csak minimális mértékű változásról beszélhetünk.

Az engedményezés során egyrészt az engedményező elveszíti az átengedett követelést, annak tartozékait és minden hozzá kapcsolódó jogot, ebből adódóan az engedményező az engedményezést követően nem jogosult a követelés behajtására, és nem jogosult az ellenértéket az adóstól követelni. Tekintettel arra, hogy az engedményezés azt jelenti, hogy az engedményező megszűnik hitelezőként fellépni, köteles az engedményesnek átadni az engedményezett követeléssel kapcsolatos valamennyi dokumentumot és minden szükséges információt.⁶³⁶ Azonban ahogy az már a fentiekben említésre került, az engedményező térítés ellenében vagy ingyenesen engedményezheti a követelést, amit azért fontos kiemelnünk, mert a törvény e két esetben más-más joghatást ír elő. Amennyiben a követelés engedményezése ellenérték fejében történt, az engedményező az alábbi esetekben köteles helytállni az engedményessel szemben:

- a) ha az engedményes nem vált az engedményező helyett a megállapodás szerinti tartalmú követelés hitelezőjévé,
- b) ha az adós az engedményezővel szemben fennálló kötelezettségét azelőtt teljesítette, hogy azt az engedményessel szemben teljesíteni kellett volna, és
- c) ha az engedményezett követelés vagy annak egy része az adósnak az engedményezővel szemben fennálló követelésének beszámításával megszűnt.⁶³⁷

Másrészt az engedményező helyett az engedményes válik hitelezővé. Az engedményes megszerzi a követelést annak minden tartozékával és a hozzá kapcsolódó jogokkal együtt, mindemellett megemlítendő, hogy az engedményes a követelést másra is engedményezheti, sőt, az engedményest arra is kötelezhetik, hogy a követelést visszautalja az eredeti engedményezőnek. A követelés engedményezését követően az engedményes gyakorolhatja mindazokat a jogokat, amelyekkel az engedményező rendelkezett (*cessarius utitur iure cedentis*).⁶³⁸

A követelés engedményezése azonban nem ronthatja az adós jogi helyzetét. A *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*⁶³⁹ elve a követelés engedményezésének intézménye esetében is alkalmazandó. Mivel a kötelezettség tartalma nem változik, az eredeti hitelező követeléséhez nem kapcsolódó jogok nem szállhatnak át az új

636 Lazar és mtsai., 2006, 60. o.

637 Lazar és mtsai., 2006, 60. o.

638 Fekete, 2011b.

639 Senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amivel maga rendelkezik. Ennek kapcsán lásd: Kincl, Urfus és Skřejpek, 1995, 354. o.

hitelezőre.⁶⁴⁰ E célból az úgynevezett méltányos engedményezés elve alapján a nemzeti jogszabályok szabályozzák például azokat a kifogásokat, amelyeket az adós az engedményezővel szemben emelhet (ilyenek például a teljesítéssel vagy a beszámítással kapcsolatos kifogások), vagy azokat a feltételeket, amelyek mellett az adós teljesítheti az engedményezővel vagy az engedménnyel szemben fennálló kötelezettségét.⁶⁴¹

Harmadrészt az adós jogi helyzetét az engedményezés nem sértheti. Az adósnak a követeléssel szemben az engedményezéskor fennálló kifogásai az engedményezés után is fennmaradnak. Például kifogást emelhet a követelés ellen olyan ellenkövetelések tekintetében, amelyekkel már akkor rendelkezett. Az adós azonban attól az időponttól kezdve köteles az új hitelezőnek teljesíteni, amikor tudomást szerzett a követelés engedményezéséről.⁶⁴²

Összességében tehát megállapítható, hogy az engedményezés joghatásai a követelés engedményezéséről szóló szerződés megkötésével lépnek hatályba, ha a felek másként nem állapodnak meg. Az engedményes az engedményezett követelés hitelezőjévé válik, amellyel együtt annak tartozékai és az ahhoz kapcsolódó valamennyi jog átruházásra kerül. Ennek következtében egy sajátos helyzet áll elő, amikor a még el nem ismert adós nem tud a hitelező személyében bekövetkezett változásról. Ez általában a saját kötelezettségi viszonyukra vonatkozik, amelyből az engedményezett követelés származik.

1.8.6. Az engedményezett követelés behajtása

A Ptk. egyes rendelkezéseiből kitűnik, hogy a követelés engedményezését az engedményező késedelem nélkül köteles tudatni az adóssal. Amíg a követelés engedményezését nem közli az adóssal, vagy amíg az engedményes a követelés engedményezését nem igazolja az adóssal szemben, az adós mentes a kötelemnek az engedményes részére történő teljesítése alól.⁶⁴³

Ahogy azt már említettük, az engedményezési szerződés térítés ellenében is megköthető. A Ptk. szabályozásának célja, hogy az ellenérték fejében történő engedményezés esetén az engedményest védje az engedményezett követelés hibái és az adóssal szembeni tényleges érvényesíthetősége tekintetében. Egy követelés engedményezését akkor kell ellenérték fejében történőnek tekinteni, ha az engedményező szerződéses kötelezettséget vállal arra, hogy az engedményezettnek a követelés engedményezéséért

640 Švestka és mtsai., 2008, 1414. o.

641 Kožušník, 2010, 457. o.

642 Círák és mtsai., 2015.

643 Szlovák Polgári törvénykönyv 526. § (1) és (2) bek.

bizonyos ellenszolgáltatást nyújt. Az ilyen ellenszolgáltatásnak nem feltétlenül szükséges pénzbeli jellegűnek lennie. Bármilyen nem pénzbeli ellenszolgáltatás kikötése – ideértve az engedményezést, amelynek célja az engedményesnek az engedményezővel szemben fennálló másik tartozása kiegyenlítése is – szintén ellenérték fejében történő engedményezésnek minősül.⁶⁴⁴

Ebben az esetben megállapítható, hogy az engedményező akkor felel az engedményesnek, ha az engedményes az engedményező helyett nem a megállapodásban szereplő tartalommal lett a követelés jogosultja, továbbá a kötelezett hamarabb teljesítette a kötelmet az engedményezőnek, mint azt az engedményesnek lett volna köteles teljesíteni, valamint az engedményezett követelés vagy annak egy része megszűnt annak az igénynek a beszámításával, amellyel a kötelezett az engedményezővel szemben rendelkezett. Az engedményezett követelés behajthatóságáért az engedményező az átvett térítés összegéig és kamatjaiig csak akkor szavatol, ha erre az engedményessel szemben írásbeli kötelezettséget vállalt; ez a szavatosság azonban megszűnik, ha az engedményes az engedményezett követelést a kötelezettől felesleges késedelem nélkül nem hajtja be.⁶⁴⁵

Ha az engedményezett követelés teljesítése zálogjoggal, kezességgel vagy más módon van biztosítva, az engedményező a követelés engedményezéséről köteles indokolatlan késedelem nélkül értesíteni azt a személyt, aki a kötelem biztosítékát nyújtotta. Az engedményező köteles az engedményesnek átadni minden olyan dokumentumot és minden olyan szükséges információt, amely az engedményezett követelést érinti.⁶⁴⁶

A követelés ellen emelt kifogások, amelyeket a kötelezett az engedményezés idején érvényesíthetett, a követelés engedményezése után is sértetlenek maradnak. A jogszabályi rendelkezés megfogalmazása azt a benyomást keltheti, hogy az adós az engedményezés pillanatától kezdve elveszíti a kifogások egy bizonyos kategóriáját, de ez nem helyes következtetés. A jogszabály célja annak hangsúlyozása, hogy a hitelező személyében bekövetkező változás nem jelenti azt, hogy az adós a jövőben (az új hitelezővel szemben) elveszíti azokat a kifogásokat, amelyek az engedményezés előtt merültek fel, és amelyekkel kapcsolatban az engedményező esetleg azzal érvelhetett, hogy azok

644 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

645 Szlovák Polgári törvénykönyv 527. §. A szóban forgó rendelkezés azonban nem vonatkozik a követelés ingyenes engedményezésére. Ez nem érinti az átruházónak az okozott kárért való esetleges felelősségét (szlovák Polgári törvénykönyv 420. és köv. §§). A felek közötti egyedi megállapodás az engedményezőnek az engedményessel szemben fennálló követeléseiről az engedményezés ingyensége ellenére is megengedett. A szlovák Ptk. 629. § *per analogiam* feljogosítja az engedményezőt az ingyenesen engedményezett követelés visszaadására, ha az olyan hibákat tartalmaz, amelyekre az engedményező nem hívta fel az engedményes figyelmét.

646 Szlovák Polgári törvénykönyv 527. §.

csak az adós és az engedményes közötti eredeti szerződéses kapcsolatra vonatkoznak. A kifogások két kategóriáját különböztetjük meg. Az első csoportba az olyan kifogások tartoznak, amelyek az adósnak már akkor keletkezett követelése ellen irányulnak, amikor az engedményező a hitelezője volt. A második csoport azokból a kifogásokból áll, amelyek akkor merülnek fel, amikor az engedményes az adós hitelezője. A kifogások mindkét kategóriája továbbra is az adós rendelkezésére áll, és az adós megfelelően hivatkozhat rájuk.⁶⁴⁷

A kötelezett az engedménnyessel szemben beszámíthatja a saját, beszámításra alkalmas követeléseit is, amelyekkel az engedményezővel szemben rendelkezett akkor, amikor a követelés engedményezéséről értesítették vagy az engedményezést bizonyították,⁶⁴⁸ ha ezeket felesleges késedelem nélkül tudatta az engedménnyessel. Ezzel a joggal a kötelezett abban az esetben is rendelkezik, ha az ő követelései az engedményezéséről szóló értesítés vagy az engedményezés bizonyításakor még nem voltak esedékesek.⁶⁴⁹

Végezetül pedig megemlítendő, hogy az engedményes kérésére az engedményező az engedményezett követelést maga, a saját nevében is behajthatja az engedményes javára. Ha a követelés engedményezését tudatták a kötelezettel vagy bizonyították, az engedményező csak abban az esetben hajthatja be a követelést, ha azt az engedményes nem hajtja be, és az engedményező igazolja a kötelezettnek, hogy az engedményes ezzel a behajtással egyetért. Ha az engedményező hajtja be a követelést, a kötelezett felhasználhatja a saját, beszámításra alkalmas követeléseit, amelyekkel a kötelezett az engedményezővel szemben rendelkezik a behajtás idején; azokat a követeléseket azonban nem, amelyek az engedménnyessel szemben állnak fenn.⁶⁵⁰

1.9. Következtetések

Az engedményezés valamennyi vizsgált jogrendszerben elismert, fontos jogintézmény. Hagyományosan az engedményezés funkciója a követelés átruházása volt. Ez a legtermészetesebb formája az engedményezésnek, amelyben ingyenesen és visszterhesen is megvalósulhat. Az alapmodell a következő: a jogosult engedményezi a még le nem járt követelését, általában névérték alatti áron, viszont így azonnal pénzhez jut. Az engedményes pedig a követelés vételára és a követelés névértéke közötti különbözet

647 Bajánková és mtsai., 2019, 1965–1974. o.

648 Szlovák Polgári törvénykönyv 526. §.

649 Szlovák Polgári törvénykönyv 529. §.

650 Szlovák Polgári törvénykönyv 530. §.

révén nyereséget valósít meg. Tovább konkretizálva a példát, a bérbeadó például engedményezheti a bérbe adott ingatlana után a következő évre járó bérleti díjakat (1000 euró havonta, azaz 12 000 euró összesen) 9000 euróért, amelyet az engedményestől azonnal megkap.

Az engedményezés klasszikus szerepe mellett azonban újabb funkciók jelentek meg: az engedményezés mint kötelem teljesítése is megvalósulhat, például pénztartozás engedményezéssel történő teljesítése formájában. Több vizsgált állam esetében e funkció kifejezett szabályozást is nyert.

Az engedményezés harmadik, legújabb funkciója biztosítéki: az engedményezés követelés biztosítékaként is felhasználható. Ilyen esetben a kötelezett egy fennálló követelését a jogosultra engedményezi. Viszont nincs vételár, vagyis nem a klasszikus visszterhes engedményezéssel állunk szemben; de ajándékozási szándék sem áll fenn. Az ügylet célja biztosítéknyújtás. Ha a kötelezett teljesít, a követelést visszaengedményezik (vagy ha a harmadik személy, a kötelezett adója fizet, akkor e teljesítést átadják); amennyiben nem, a jogosult az engedményezett követelésből keres fedezetet.

Az engedményezés összehasonlító jogi vizsgálata a következő megállapításokat teszi lehetővé.

Elsősorban különbséget kell tenni a jogrendszerek között aszerint, hogy konszenzuális vagy tradíciós modellt alkalmaznak-e (ez utóbbi részletes elemzését lásd Magyarország, illetve Ausztria és Lengyelország esetében). Tradíciós modell esetén ugyanis a visszterhes engedményezés két műveletet feltételez: egyfelől az adásvételt, vagy más tulajdonátruházó ügyletet (az engedményezés jogcímét), másfelől az engedményezést magát. Konszenzuális modell esetén az adásvétel vagy az ajándékozás önmagában alkalmas a követelés átszállásának megvalósítására, nem szükséges külön engedményezési ügylet.

Másodsorban az engedményezésre előírt alaktság képezheti kutatás tárgyát. A magyar és a cseh jogban az engedményezés akár ráutaló magatartással is létrejöhet. Szlovákiában viszont kötelező az írott forma. A szerb és horvát jogi megoldás sajátos: az engedményezési megállapodásnak azt a formát kell öltetnie, amelyet a követelést keletkeztető megállapodásra a törvény előír.

Harmadsorban vizsgálható, hogy milyen követelések engedményezhetőek. Főszabály a követelések engedményezhetősége, viszont az egyes jogrendszerek az engedményezhető követelések körét szűkítik. A kötelem jelentős tartalmi változása (Csehország) vagy a kötelem jelentősen terhesebbé válása a kötelezett szempontjából engedményezést kizáró okok (Románia). Ugyanígy, ha a követelés a jogosult személyéhez szorosan kötődik (Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Magyarország, Románia). Érdekes megoldás a jogosult halálával megszűnő követelések engedményezésének tilalma (Csehország,

Szlovákia, Lengyelország). Szintén vizsgálat tárgyát képezheti a jövőbeli követelések engedményezhetősége.

Negyedsorban elemezhető az engedményezést kizáró záradékokhoz való jogalkotói viszonyulás. Alapvető kérdés, hogy az engedményezést kizáró kikötés dologi hatályú-e (általában igen), vagy csak a felek között vált ki joghatást (Magyarország). A magyar szabályozás a követelések forgalmát pártolja, ezzel is bizonyítva a magyar Polgári törvénykönyv kereskedelmi jogi szemléletmódját. A román jog a pénzkövetelések esetére nem ismeri el az engedményezést kizáró kikötés érvényességét, hasonló okból.

Ötödsorban az átszálló követelés, valamint a mellékkövetelések és a kapcsolódó biztosítékok kérdése képezheti vizsgálat tárgyát. Érdekes, hogy Magyarország esetében a bírósági gyakorlat a kamatkövetelés engedményezéséhez kifejezett megállapodást várt el eredetileg, a kamat járulékos jellege ellenére, és ezt a bírósági gyakorlatot a Ptk. írja most felül, megfordítva a helyzetet: a kamatkövetelések is az engedményesre szállnak át, kivéve, ha a felek eltérően rendelkeztek.

Hatodsorban elemezhető az engedményezés létrejötte és kötelezettel szembeni hatályosulása. Általában az engedményezés következményeként önmagában átszáll a követelés az engedményesre, viszont a kötelezettel szembeni hatályosuláshoz annak értesítése szükséges. Az értesítés forrására (az engedményező vagy az engedményes), formájára (írott forma, kötelező tartalmi elemek) is tartalmaznak előírásokat a vizsgált jogrendszerek. Különös szabályok vonatkoznak a többszörös engedményezésre; a vizsgált jogrendszerek védeni igyekeznek egyfelől a jóhiszemű engedményesek, másfelől a kötelezett érdekeit is.

Hetedsorban a kötelezett védelmének az eszköztársa is releváns: mivel a kötelezett tartalmilag ugyanazt a kötelmet kell teljesítse, ezért az engedményessel szemben is alapvetően érvényesítheti mindazokat a kifogásait, amelyeket az engedményezővel szemben érvényesíthetne.

Utoljára, kérdés lehet az engedményező szavatossági köteleessége. Itt a vizsgálat kritériumait a szavatosság fokozati eltérései adják a visszerthes és az ingyenes engedményezés esetén, illetve a szavatossági kötelezettség konkrét tartalma. Fontos elem lehet a törvényes minimumon túlmutató szavatossági kötelezettségek szerződéses kikötése (lásd például a román alfejezetet), vagy a törvényes szavatossági rend szigorításának a korlátozásával operáló jogrendszerek (Szerbia, Horvátország, Szlovénia).

2. Faktoring

2.1. Alapvetés

A faktoring pénzügyi szolgáltatás, amely lehetővé teszi a vállalkozások számára a követeléseik átruházását egy faktor elnevezésű pénzügyi intézményre.⁶⁵¹ A faktoring során a vállalkozás eladja vagy átruházza nyitott követeléseit a faktornak azért, hogy azonnali készpénzhez juthasson. A faktor az átruházott követeléseket megvásárolja vagy azokat biztosítékul elfogadja, és ezáltal kockázatot vállal a követelések behajtásával kapcsolatban.

A faktoringnak több formája lehet, de általában az alábbi fő típusokat különböztetjük meg. Az általános faktoring esetében a vállalkozás az összes vagy kiválasztott követelését értékesíti a faktornak. A faktor vállalja a követelések behajtását és a kockázatot. A visszavásárlási faktoring esetében a vállalkozás az átruházott követeléseket meghatározott idő elteltével visszavásárolhatja a faktortól. Ezáltal a vállalkozás rugalmasabban kezelheti a likviditási igényeit. Az export faktoring a nemzetközi kereskedelemben

651 A faktoringról monografikus jelleggel lásd Nagy, 2009.

Dr. Szymon Byczko PhD
egyetemi tanár, Łódzi Egyetem

Dr. Dudás Attila PhD
rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Dr. Fegyveresi Zsolt PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Dr. Suri Noémi PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Byczko, Sz., Dudás, A., Fegyveresi, Zs., Suri, N., Szinek Csütörtöki, H. (2023) 'Faktoring' in Veress, E. (szerk.) *A kötelmi jogok dinamikája. Engedményezés, faktoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció egyes kelet-közép-európai jogrendszerekben*, 133–171. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9_2

használt forma, ahol a vállalkozás a külföldi vevőktől származó követeléseit adja el a faktornak. A faktor segít a követelések behajtásában és biztosítékot nyújt a nemzetközi tranzakciók kockázataival szemben.⁶⁵² Nemzetközi szinten a faktoringot a nemzetközi követelésvételtől szóló, Ottawában, 1988. május 28-án kelt UNIDROIT Egyezmény szabályozza.⁶⁵³

Más osztályozás szerint:

„a valódi faktoring (standard, non-recourse vagy old-line factoring) esetében az adásvétel dominál, a faktor a követelés korábbi hitelezőjének jogi helyzetébe kerül. Del credere felelősséget vállalva, azaz az adós nemteljesítésének veszélyét is a faktor viseli. A nem valódi faktoringban (recourse factoring), mint egyfajta pénzügyi szolgáltatás esetében, a hitel–kölcson kerül a középpontba, és az adós nem-fizetése esetén a faktordíj visszajár. Lényegében engedményezési hiteltől van szó. E megkülönböztetés akár jogi kultúrák alapján is történhetne: a valódi – a klasszikus angol, a nem valódi – a klasszikus német faktoringnak feleltethető meg.”⁶⁵⁴

A hivatkozott UNIDROIT faktoringegyezmény alkalmazásában a faktoring vagy „követelés-vételi szerződés” az a szerződés, amelyet egyik fél (a szállító) a másik szerződő féllel (faktor) köt, és amelynek alapján

- a) a szállító a faktorra engedményezi vagy engedményezni fogja az olyan adásvételi szerződésből keletkezett kinnlévőségeit, amelyek a szállító és vevői (adósai) által kötött szerződésekből erednek, ha ezek nem olyan szerződések, amelyeknek tárgyát az adós személyes, családi vagy háztartási használat céljából szerezte meg;
- b) a faktornak az alábbiak közül legalább két tevékenységet el kell látnia:
 - a szállító megelőlegezése, ideértve kölcsönök és előleg folyósítása,
 - kinnlévőségekkel kapcsolatos számlavezetés (könyvelés),
 - kinnlévőségek beszedése,
 - védelem az adós fizetési késedelme vagy mulasztása esetére;
- c) a kinnlévőségek engedményezéséről az adósokat értesíteni kell.

Az egyezmény alkalmazásában az „áruk” és „adásvétel” a szolgáltatásokat és a szolgáltatások nyújtását is magába foglalja.

652 Vö. Vértessy László: A hitel–kölcson, a lízing és a faktoring ügyletek nemzetközi szabályai, Jogtudományi Közlöny, 2009/4, 170–182.

653 Magyarországon az 1997. évi LXXXV. törvény hirdette ki.

654 Vértessy, 2009, 179. o.

A faktoring gazdasági előnyei több szinten megvalósulnak. Elsősorban a vállalkozás azonnal készpénzhez jut az eladott vagy átruházott követelésekből, amely segíti a likviditás fenntartását és pénzügyi stabilitást biztosít. Másodsorban a faktor átvállalhatja a követelések behajtásával és követelési kockázattal járó feladatokat, így a vállalkozásnak nem kell foglalkoznia a behajtással kapcsolatos feladatokkal és kockázatokkal. Harmadsorban az adminisztratív terheket csökkenti: a faktor általában felelős az eladósítási folyamatokért, követelések nyilvántartásáért és behajtásáért, valamint a követelésekkel kapcsolatos adminisztrációért, amely így segíti a vállalkozás bürokratikus terheinek csökkentését.

2.2. Ausztria

A faktoring művelete könyvkövetelések leszámítolásából ered. A faktoringszerződéseket áruszállításból vagy szolgáltatásból származó követelések megvásárlása,⁶⁵⁵ – a hitelbiztosítások kivételével – ezen követelések behajtási kockázatának átvállalása, és ezekkel összefüggésben az ilyen követelések beszedése jellemzi.⁶⁵⁶ Ezáltal egyben meghatározásra kerül a faktoring funkciója is: amennyiben a faktor ügyfelétől átveszi a nyilvántartott követelések számviteli nyilvántartását és beszedését, a faktoring teljesítette szolgáltatási funkcióját. Amennyiben a művelet csupán erre a funkcióra szorítkozik, egy beszedési engedményezéssel kapcsolt egyszerű megbízási jogviszonyból kell kiindulni annak elemzése során. Mégis legtöbbször a faktoring egy további, finanszírozási funkcióval is rendelkezik. Ebben az utóbbi esetben a faktor már a követelések esedékessége előtt likvid eszközöket bocsát az ügyfél rendelkezésére. Amennyiben a faktor – az osztrák Polgári törvénykönyv (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*; a továbbiakban ABGB) az engedményezés esetére vonatkozó 1397. §-ában foglalt főszabályától eltérően – még a követelések behajthatatlanságának kockázatát is átvállalja, a faktoring *del credere* funkcióval bővül. Ebben az esetben valódi faktoringról beszélhetünk, míg a *del credere* funkció nélkül csak nem valódi faktoring forog fenn.⁶⁵⁷

A faktoring polgári jogi természetűként besorolása sem a Hitelintézetekről szóló törvény (*Bankwesengesetz*; a továbbiakban: BWG) 1. § (1) bek. 16. pont 1. § (1) bek. 16. pontja alkalmazásával,⁶⁵⁸ sem az Illetékekről szóló törvény (*Gebührengesetz*; a továbbiakban: GebG) 33. §, *Tarifpost* (adózási tétel) 21. (2) bekezdés 3. pont⁶⁵⁹ alapján nem lehetséges, mert ezek a

655 König, 1996.

656 A Hitelintézetekről szóló törvény (*Bankwesengesetz*; a továbbiakban: BWG) 1. § (1) bek. 16. pont.

657 Zöchling-Jud és Kogler, 2012.

658 Korábban A hitelezésről szóló törvény (*Kreditwesengesetz*; a továbbiakban: KWG) 1. § (2) bek. 13. pont.

659 Vö. GebG 3. §; *Tarifpost* 19. § (3) bek.

rendelkezők nem tartalmazzák polgári jogi szabályozást. Ettől függetlenül a faktoring – ahogyan a BWG-ben is – főszabály szerint követelésvásárlásnak minősül, amennyiben a faktor feladata nem korlátozódik a számviteli nyilvántartásra és a beszedésre. Ezen a joggyakorlat alapján a faktoringszerződés finanszírozási funkciója (kamatok ellenében történő előlegezés) ugyanúgy nem változtat, mint ahogy az azzal összefüggő eltérés az adásvételi szerződések esetén alkalmazandó lépésről lépésre-eltől sem. Az adásvételi szerződés vélemét nem érinti az sem, ha a faktor (részleges) szerződésmegszüntetési jogban állapodik meg arra az esetre, ha az engedményezett követelést annak esedékeségét követően meghatározott időn belül nem teljesítik. A joggyakorlat ezt mindössze az adásvételi szerződések szavatosságától való eltérésnek tekinti. Az adásvételi szerződés szerinti minősítés szempontjából nem mérvadó az a kérdés sem, hogy a faktor vállalja-e a behajtási kockázatot, vagy sem. Amennyiben az engedményezett követelések nemcsak a nyújtott előleg fedezetéül, hanem az azt meghaladó összeggel („zárolt összeg”) együtt a faktor biztosításául szolgálnak, biztosítéki engedményezésről van szó, amelyhez – az egyszerű követelésvásárlástól eltérően – közzétételi aktusra, a nyilvánosság biztosítására is szükség van. Ettől eltekintve az eleinte adásvételi szerződésnek minősített faktoring-ügylet utólag ráutaló magatartással akként módosítható, hogy végül biztosítéki ügyletté válik. A faktoringszerződés tárgya jellemzően az ügyfél üzleti tevékenységének összes jelenlegi és jövőbeli követelése. Az ezzel járó globális engedményezés hatályához nincs szükség nyilvánosságot biztosító aktusra, kivéve, ha az kivételes esetben jelentős biztosítéki funkcióval járna. Ettől függetlenül az adós egyértelmű információtartalommal történő értesítése (különösen az engedményezés terjedelmére vonatkozóan) szükséges, amennyiben a faktor el akarja kerülni, hogy az adós az ABGB 1395. § II. mondata értelmében továbbra is kötelezettség alól mentesítő módon fizethessen az ügyfél felé).

2.3. Csehország

A faktoring jogintézménye a cseh jogszabályi környezetben nem örvend kifejezett szabályozásnak,⁶⁶⁰ azonban a téma kapcsán részben támaszkodhatunk Csehország új Polgári törvénykönyvének (Ptk.) rendelkezéseire,⁶⁶¹ mivel a kódex szabályozza a követe-

660 Müllerová és Mejzlík, 2019, 14. o.

661 Ami a régi csehszlovák Ptk.-t illeti, az sem szabályozta kifejezetten a faktoringot, ezért a faktoring-ügylet alanyai számára azt a megoldást alkalmazták, hogy jogaikat és kötelezettségeiket külön faktoring-együttműködési megállapodásban rögzítették, természetesen úgy, hogy az ne legyen ellentétes az alkalmazandó jogi szabályozással. A faktoringra általában a régi csehszlovák Ptk. 524–530. §-a, valamint a Kereskedelmi törvénykönyv 307. § (3) bek. vonatkozott. Ezek a követelések engedményezésére

lések engedményezését, és általános rendelkezéseket határoz meg a kötelezettségekre vonatkozóan, továbbá például a 563/1991. sz. számviteli törvényre,⁶⁶² a vállalkozókra vonatkozó 500/2002. sz. rendeletrre,⁶⁶³ illetve a bankokra vonatkozó 501/2002. sz. rendeletrre,⁶⁶⁴ valamint a cseh számviteli szabványokra.⁶⁶⁵ E ponton tehát megállapíthatjuk, hogy ebben az esetben egy úgynevezett *innominát* (nevesítetlen) szerződésről beszélhetünk, amelyre a követelések engedményezésére, illetve a kötelezettségekre vonatkozó általános rendelkezések vonatkoznak.

A megnevezés eredetével kapcsolatban egyébként több nézet is kialakult: némelyek szerint a factoring kifejezés a latin *facere*, azaz a cselekedni szóból származik, míg más álláspontok szerint a szónak angol (*factor*) gyökerei vannak, mely leginkább ügyvezető igazgatóra, közvetítőre vagy ügynökre utal, de ebben az összefüggésben minden bizonnyal inkább egy pénzügyi közvetítőt ír le.⁶⁶⁶

Egy – mondhatni – általánosan elfogadott definíció szerint faktor alatt azt a személyt kell érteni, aki más személy tevékenységéből származó termékértékesítésből vagy szolgáltatásnyújtásból származó követeléseket átvesz, illetve kezeli azokat, és kész azokat az átvételtől (kezelés) a visszafizetésig terjedő időszakra biztosítani, amely idő alatt a szóban forgó (átvett) követelések teljes behajthatóságának kockázatát is vállalhatja.⁶⁶⁷

A factoring lényegében olyan szolgáltatás, amelynek célja a követelésekkel kapcsolatos finanszírozás egy meghatározott módjának biztosítása. Tekintettel a bankok szigorú hitelnújtási gyakorlatára, egy könnyen hozzáférhető finanszírozási formát jelent, különösen a kis- és középvállalkozások számára. Factoring alatt egyébiránt olyan pénzügyi műveletet kell értenünk, amely egyre gyakrabban jelenik meg az üzleti gyakorlatban. Továbbá a finanszírozás alternatív formája, azaz a faktorálás alatt a rövid lejáratú követelések értékesítését értjük, amelyek keletkezésük előtt kerülnek értékesítésre, és amelyek fedezetét egy faktor cég, az úgynevezett faktor biztosítja.⁶⁶⁸

vonatkozó általános rendelkezések voltak. A hitelező az adós beleegyezése nélkül is engedményezhetette követelését másra, ebben az esetben egy factoringcégre, de a faktoring szerződés érvényességének feltétele volt, hogy a szerződés okiratba foglalt legyen. 2014 óta a magánjogi jogviszonyokban megszűnt a kereskedelmi és egyéb jogviszonyok közötti kettősség, így a 2014 után kötött valamennyi szerződés esetében a fent említett Polgári törvénykönyv minősül alapvető jogi szabályozásnak.

662 Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví.

663 Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

664 Vyhláška č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi.

665 Kováč és Stumpfóvá, 2021.

666 Vitéz, 2011, 503. o.

667 Jakubovič, 2005, 264. o.

668 Böszörményi, 2021.

A faktoring fő célja az, hogy a teljesítő fél ne függjön követeléseinek gyakran több hónapos lejáratától, és szinte azonnal rendelkezessen a számára tartozott pénzeszközökkel. A faktoring tehát valójában egyfajta áthidaló kölcsön. Ezen túlmenően ez a finanszírozás nincs korlátozva; az összeget az ügyfél közvetlenül befolyásolja az engedményezendő követelések mennyiségének kiválasztásával. A faktoring pontos jogi meghatározásának hiánya azonban jelentős következtelenséget (és tegyük hozzá, rossz értelemben vett „kreativitást”) eredményez az e szolgáltatást nyújtó társaságok (faktoring társaságok) és a szolgáltatást igénybe vevő társaságok (ügyfelek) között megkötött szerződések tekintetében.

Mivel a faktor és az ügyfél közötti folyamatban lévő ügyleteknek számviteli és következőképpen adóvonzatai vannak, a szerződésekben pontosan meg kell határozni a követelésekkel kapcsolatos jogokat (tulajdonjogot) és a behajtásukkal kapcsolatos kockázatokat. A gyakorlatban gyakran előfordul, hogy éppen adózási okokból a tényleges helyzetet elfedik a formális helyzetek. Ez jelentős adókockázatokat tesz ki a faktoringcégek ügyfeleit. Ezért fontos, hogy a szerződéseket úgy fogalmazzák meg, hogy az adószabályokat szintén figyelembe vegyék az ügylet gazdasági tartalmának a beszámolóban történő bemutatásakor.⁶⁶⁹

A gyakorlatban leggyakrabban a faktoring jogi megoldásának kétféle módjával találkozunk, amely kapcsán elmondható, hogy mindkettőnek megvannak az előnyei és hátrányai, és a köztük való választás inkább a kívánt eredménytől függ. Az első a faktoringcég és az ügyfél közötti keretmegállapodás megkötését jelenti, amely az összes visszatérő szerződési feltételről szól, majd a felek egyedi engedményezési megállapodásokat kötnek egymás között, amelyek meghatározzák az egyes engedményezendő követeléseket. A második lehetőség a követelések engedményezéséről szóló globális megállapodás megkötése.⁶⁷⁰

2.4. Magyarország

Magyarországon a faktoring, engedélyköteles pénzügyi szolgáltatásként az 1990-es évek második felében indult fejlődésnek. A faktoringot először a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: régi Hpt.) említette és a pénzügyi szolgáltatások körébe sorolta. Az azóta hatályon kívül helyezett jogszabály 2. melléklete pénzkölcsönnyújtásnak minősítette a követelésnek – az adós kockázatának átvállalásával vagy anélkül történő – megvásárlását, megelőlegzését (ideértve a faktoringot és a forfetírozást is), valamint leszámítolását, függetlenül

669 Müllerová, 2009, 75. o.

670 Vrajík, 2012, 24. o.

attól, hogy a követelés esedékességének nyilvántartását és a kintlévőségek beszedését ki végzi. Látható, hogy a régi Hpt. a faktoring lényegeként a finanszírozási célt tekintette. Az új Hpt., azaz a 2013. évi CCXXXVII. törvény szerint a faktoring követelészvásárlási tevékenység, melynek üzletszerű végzése a jogszabály szerint pénzügyi tevékenységnek minősül, és kizárólag a Magyar Nemzeti Bank engedélyével végezhető.⁶⁷¹

A jelzálog-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről szóló 1997. évi XXX. törvény 8. §-ának (1) bekezdése szerint a jelzálog-hitelintézet kizárólag jelzáloghitelt, valamint kapcsolódó kölcsönrészt vásárolhat meg, előlegezhet meg (ideértve a faktoringot és a forfetírozást is), valamint számítolhat le. A jogszabály a továbbiakban a műveleteket együtt jelzálog-hitel-vásárlásnak nevezi. Amint arra a szakirodalom is felhívja a figyelmet, a jogszabály a Hpt.-től eltérően nem a finanszírozási, hanem az engedményezési elemet juttatja kifejezésre.⁶⁷² A magyar szakirodalmi megközelítésekben a faktoring kapcsán mind a finanszírozási, mind pedig az engedményezési elem megjelenik, de sok esetben éppen a bírói gyakorlat az, amely a faktoring fogalmi körét alakította és meghatározta.⁶⁷³

Míg egy 1997. évi Legfelsőbb bírósági döntés szerint a faktoringszerződés engedményezésnek fogható fel, és valamely jövőben esedékessé váló, tehát le nem járt követelés átruházását, megvásárlását jelenti,⁶⁷⁴ a Szegedi Ítéltábla 2003-as döntése már egy komplexebb ügyletként tekint rá, amelynek lényege a követelésnek – a behajtás kockázata átvállalásával vagy anélkül történő – megvásárlása, megelőlegezése. A faktoring atipikus szerződés, amely a felek üzleti szerződési céljától, szándékától függően a visszerterhes engedményezés, az adásvétel, illetve hitelviszony elemeit foglalja magában.⁶⁷⁵ A szakirodalomban megfogalmazott álláspont szerint a Szegedi Ítéltábla döntése legalább két szempontból fontos. Egyrészt először összegzi a pénzügyi gyakorlatban és az elméletben már kimunkált elméleti alapvetéseket, másrészt segíti a bírói gyakorlatot abban, hogy elkülönítse a faktoringot az engedményezéstől.⁶⁷⁶

A faktoringot nemzetközi szinten szabályozó, 1988. május 28-án Ottawában elfogadott UNIDROIT Egyezményt Magyarország az 1997. évi LXXXV. törvénnyel hirdette ki, de az a Magyar Köztársaság vonatkozásában már 1996. december 1-jén hatályba lépett az egyezményhez való csatlakozásáról szóló nyilatkozat letétbe helyezését követően.⁶⁷⁷

671 A kérdéstről lásd Nagy, 2007, 72–90. o.; Petrik, 2003, 8–20. o.

672 Papp, 2013c, 12. o.

673 A szakirodalmi álláspontok részletes ismertetését lásd Nagy, 2009, 50–73 o.; Papp, 2015a, 86–87. o.

674 BH 1999.2.77.

675 BH 2005.2.72.

676 Nagy, 2013, 3–4. o.

677 Az 1997. évi LXXXV. törvény a nemzetközi követelészvételről szóló, Ottawában, 1988. május 28-án kelt UNIDROIT Egyezmény kihirdetéséről.

Az egyezmény meghatározása értelmében a követelésvétel következtében a szállító a faktorra engedményezi vagy engedményezni fogja az olyan adásvételi szerződésből keletkezett kinnlevősegeit, amelyek a szállító és vevői (adósai) által kötött szerződések-ből erednek, ha ezek nem olyan szerződések, amelyeknek tárgyát az adós személyes, családi vagy háztartási használat céljából szerezte meg.

A faktoringot az 1959. évi Polgári törvénykönyv nem nevesítette és az ügyletre atipikus szerződésfajtaként tekintettek, amire a Ptk.-nak az engedményezésre, a tartozásátvállalásra, az adásvételre, a hitel- és kölcsönszerződésre vonatkozó rendelkezéseit alkalmazták.⁶⁷⁸ Végül a faktoringszerződés részleges szabályozására a hatályos Ptk. 6:405–408. §§-ában került sor. A szakirodalomban megfogalmazott vélemény szerint a gazdasági életben és gyakorlatban olyan sokféle jogviszonyt neveznek faktoringnak, hogy azokat a Ptk. egyetlen egységes szerződéstípusként nem szabályozhatja, egységes meghatározást nem adhat ezekre az ügyletekre. Éppen ezért kellett kiválasztani azt a típust, „amelynek a jogcíme karakterisztikus sajátosságokat mutat, amelyek alapján egyértelműen megrajzolható a jogviszony tartalma, és megkülönböztethető a Ptk.-ban szabályozott egyéb jogcímek alapján történő átruházástól vagy egyéb hasonló ügyletektől”.⁶⁷⁹

A Ptk. a faktoringszerződést kölcsönszerződésként kodifikálta, amely alapján a faktor meghatározott pénzösszeg fizetésére, az adós harmadik személlyel szembeni követelésének a faktorra engedményezésére köteles. Amennyiben az engedményezett követelés esedékességekor a kötelezett nem teljesít, az adós a kapott összeg visszafizetésére és kamat fizetésére, a faktor a követelés visszaengedményezésére köteles. A Ptk. 6:405. §-a alapján tehát a faktoring a kölcsönszerződés egyik formája, ahol a követelés engedményezése biztosítéki szerepet tölt be. A definícióból következik, hogy a kölcsön esedékessé válásakor a hitelező (*a faktor*) az adós (*a faktoráló*) kötelezettjén próbálja meg a követelés behajtását, és ha ez nem jár sikerrel, csak akkor léphet fel az adóssal szemben.⁶⁸⁰ Nyilvánvaló, hogy a Ptk. csak a faktoring egyik típusát, a visszterhes (*nem valódi*) faktoringot szabályozza, amikor a kötelezett nemteljesítésekor a faktornak visszkeregeti joga van a faktorálóval szemben, így a nemteljesítés kockázatát a faktoráló viseli. Ugyanakkor a Ptk.-ban szabályozott faktoring nyílt faktoringnak minősül, amikor a kötelezettet értesítik a faktorálásról, illetve nem színlelt faktoring, azaz a faktorált követelés még esedékessé nem vált követelés.

A Ptk. által szabályozott faktoringszerződés értelmében a faktor köteles a faktorálás tényét és az adós személyét a hitelbiztosítéki nyilvántartásba bejegyezni.

678 Papp, 2013b, 12. o.

679 Gárdos, 2018, 2017–2020. o.

680 Általánosan lásd Fuglinszky és Tókey, 2018, 655–661. o.

Nyilvántartásba vétel hiányában a követelés az engedményezés ellenére nem száll át a faktorra, és a faktort a követelésen olyan jogok illetik meg, mint azt a zálogjogosultat, akinek a követelésen alapított zálogjogát nem jegyezték be a hitelbiztosítéki nyilvántartásba. A nyilvántartásba vétel célja a publicitás biztosítása, a harmadik személyek értesülése arról, hogy a követelésátruházás biztosítéki céllal történt. A nyilvántartásba vételi kötelezettség a faktort terheli, mert az ő érdekét szolgálja a bejegyzés.

A Ptk. a faktoringszerződés felmondásának eseteit a kölcsönszerződés szabályaival összhangban határozza meg. A szerződés felmondására a Ptk. értelmében a faktor akkor jogosult, ha:

- a) az adós a fizetőképességére és az átruházott követelés jogi helyzetére vonatkozó vizsgálatot akadályozza;
- b) az adós vagyoni helyzetének lényeges romlása vagy a fedezet elvonására irányuló magatartása veszélyezteti megtérítési kötelezettségének a teljesítését;
- c) az átruházott követelés kötelezettjének vagyoni helyzete oly mértékben romlik, hogy az veszélyezteti a követelés teljesítését.

A szerződés felmondásának következménye, hogy az adós köteles a faktor által fizetett összeget és kamatot megfizetni a faktornak, a faktor pedig köteles a követelést visszaengedményezni az adósra. Több követelés átruházása esetén a faktor jogosult vagy a teljes keretszerződés, vagy csak egyes követelések tekintetében felmondani a szerződést.

A szerződéses szabadság elve alapján azonban a Ptk. által nem szabályozott tartalmú faktoringszerződések megkötésére is lehetőség van és így a gyakorlatban több típusú faktoringgal is találkozunk. Így például annak függvényében, hogy az adós nemteljesítésének kockázatát ki vállalja, beszélhetünk visszterhes (*nem valódi*) és visszteher nélküli (*valódi*) faktoringról. Míg a visszterhes faktoring esetében a kötelezett nemteljesítésének a kockázatát az adós (*faktoráló*) viseli, addig a visszteher nélküli faktoringnál az adós csak a követelés tényleges fennállásáért felel, a kötelezett nemfizetésének kockázatát nem vállalja.

A faktorált követelés jellege szerint különbséget tehetünk a színlelt és a nem színlelt faktoring között. Színlelt faktoring esetén mindig lejárt esedékességű követelést faktorálnak, és a faktor tulajdonképpen lejárt követelés behajtására vállalkozik. Az ilyen típusú faktoringnál a faktor nagyobb kockázatot vállal,⁶⁸¹ ami természetesen a faktorálás árát is befolyásolja. Nem színlelt faktoring esetén még le nem járt követelést faktorálnak.

681 Papp, 2015b, 380. o.

Annak alapján, hogy a faktor mikor fizet az engedményezett követelésért, elkülöníthető a finanszírozási, a lejáratí vagy esedékességi faktoring. A finanszírozási típusú faktoring tekinthető a faktoring klasszikus vagy hagyományos formájának, amikor a faktor tulajdonképpen megelőlegezi a számlák összegét a követelés esedékességétől függetlenül, a kötelezett vagy a saját fizetési kötelezettségének beálltaig. A lejáratí vagy esedékességi faktoringnak nincs finanszírozási funkciója, és a faktor előre megállapított lejáratí napon köteles fizetni, független attól, hogy a kötelezett fizetett-e vagy sem.

Annak alapján, hogy a kötelezett értesült-e a faktorálásról vagy sem, beszélhetünk nyílt és csendes (*titkos*) faktoringról. Míg az első esetben a kötelezettet értesítik a faktoring létrejöttéről, a második esetben a kötelezett nem szerez tudomást a faktorálásról. A kötelezett értesítése főszabály szerint a faktoráló feladata,⁶⁸² azonban a felek a szerződésben erről másként is megállapodhatnak. Láthatjuk tehát, hogy különböző típusú faktoringtevékenységek különíthetők el, annak függvényében, hogy a szerződő felek milyen egyedi megállapodásokkal töltik fel a gyakran keretszerződésként létrejövő faktoringszerződéseket. Az üzleti gyakorlatban ezek az alaptípusok sem vegytisztán, hanem különböző kombinációkban azonosíthatók be.

A szakirodalomban megoszlanak a vélemények arról, hogy a faktoring kétpólusú vagy hárompólusú jogviszony.⁶⁸³ Bár a faktoringszerződésben főszabály szerint csak a faktor és a faktoráló jelenik meg alanyként, a szerződésből keletkező jogviszonynak a kötelezett is alanya. A Hpt. vonatkozó rendelkezései szerint a faktoring követelészvásárlási tevékenység, melynek üzletszerű végzése a jogszabály szerint pénzügyi tevékenységnek minősül, és kizárólag a Magyar Nemzeti Bank engedélyével végezhető. Így tehát a faktor egy speciális jogalany, aki csak az MNB által engedélyezett hitelintézet vagy pénzügyi vállalkozás lehet. Faktoráló és kötelezetti oldalon bárki alany lehet, természetesen annak a feltételnek a teljesülésével, hogy a faktorálónak legyen egy adósa. Amint az a gyakorlatban is tetten érhető, és a szakirodalom is felhívja rá a figyelmet, a faktoráló és kötelezetti oldalon is általában vállalkozások állnak.⁶⁸⁴

A faktoring jogviszonynak közvetlen és közvetett tárgyát különböztethetjük meg.⁶⁸⁵ Míg a jogviszony közvetlen tárgyát a követelés átruházása (a Ptk. engedményezésre vonatkozó rendelkezései szerint), illetve a faktor által nyújtott szolgáltatások (pl. számlakezelés, finanszírozás, beszedés, kockázatvállalás) képezik, addig a közvetett tárgy maga a konkrét követelés, ami forgalomképes és azonosítható kell legyen.⁶⁸⁶ A Ptk.

682 Papp, 2013a, 13. o.

683 Részletekért lásd Nagy, 2009, 241. o.

684 Papp, 2013b, 13. o.

685 Nagy, 2007, 242. o.

686 Papp, 2015b, 384–385. o.

6:194. § (2) bek. szerint az engedményezett követelést a kötelezett, a jogcím, az összeg és az esedékesség megjelölésével vagy egyéb olyan módon kell meghatározni, amely az engedményezés időpontjában, jövőbeli követelések esetén legkésőbb a követelés létrejöttkor az engedményezett követelést azonosíthatóvá teszi. A bírói gyakorlat is amellet foglal állást, hogy az engedményezett követelés egyértelműen beazonosítható legyen, illetve megállapítható legyen az, hogy milyen szerződésből ered.⁶⁸⁷

A faktoring által kifejtett joghatások vonatkozásában különbséget kell tennünk a felek közötti, valamint a faktor és a kötelezett (engedményezett adós) viszonylatában keletkező joghatások között. A szerződés joghatásai a felek jogaiiban és kötelezettségeiben nyilvánulnak meg. Amint arra a szakirodalom is rámutat a szerződő felek jogai és kötelezettségei kapcsán, míg a faktoralót inkább kötelezettségek terhelik, addig a faktort sokkal több jog illeti, mint kötelezettség terheli.⁶⁸⁸

A faktoraló legfőbb joga a követelés értékének szerződésben kikötött részét megkapni. A faktoraló legfőbb kötelezettségei a következők: a követeléshez kapcsolódó számlák, szerződések, a követelést biztosító valamennyi garancia átadása a faktornak (együttműködési kötelezettség), helytállás a követelés fennállásáért (helytállási kötelezettség), az engedményezett adós írásbeli értesítése a faktoralásról (értesítési kötelezettség), díjak és költségek megfizetése (pl. faktordíj, eljárási költségek, *del credere* díj, rendelkezésre tartási jutalék). Amennyiben a faktor nem vállalja a követelés behajthatatlanságának kockázatát, a faktoralót helytállási kötelezettség terheli a követelés behajthatóságáért (visszterhes faktoring esete).

A faktor jogosult a faktordíjra, valamint a követeléssel kapcsolatos valamennyi iratra (számlák, szerződések) és információra (tájékoztatáshoz való jog). Visszterhes faktoring esetén az engedményezett adós nemteljesítésekor a faktort visszkereseti jog illeti meg. Az UNIDROIT Egyezmény alapján a faktornak az alábbiak közül legalább két tevékenységet kell ellátnia: finanszírozás, kinnlevőségek kezelése (könyvelés) vagy beszedése, kockázatvállalás az adós fizetési késedelme vagy mulasztása esetére. A kinnlevőségek engedményezéséről az adósokat a faktoraló felhatalmazása alapján a faktornak kell értesíteni.⁶⁸⁹ A faktoraló és faktor egyéb jogai és kötelezettségei elsősorban a faktoring céljától függően változhatnak.

Az engedményezett adós (kötelezett) jogai és kötelezettségei egyrészt az alapjogvisztonnyal, másrészt a faktoring jogvisztonnyal függhetnek össze. Az alapjogvisztonnyal kapcsolódó jogok körébe tartozik a kifogásolási jog, a beszámítás, a teljesítés, valamint

687 Legfelsőbb Bíróság Gfv.30255/2011/6. sz. határozata, a Kúria Gfv.VII.30.053/2012. sz. határozata.

688 A felek jogai és kötelezettségei kapcsán részletekért lásd Nagy, 2009, 260–310. o.

689 Papp, 2015b, 388. o.

az alapjogviszony módosításához való jog, míg a faktoring jogviszonnal összefüggő jogok között említhetjük az értesítéshez, a visszaköveteléshez, az engedményezés kizárásához fűződő jogokat.⁶⁹⁰

Amint azt már korábban említettük, a faktoring a gyakorlatban jellemzően keretszerződésként jön létre, amelyet tartalommal a szerződő felek egyedi megállapodásokkal töltenek fel. Természetesen az sem kizárható, hogy a felek egyedi ügyletre kötnek faktoringszerződést, mégis a faktorálás lényege éppen a folyamatosságban rejlik.

A Magyar Faktoring Szövetség a faktoringot szintén egy jellemzően keretjellegű megállapodásnak tekinti, amely a faktor és árut, szolgáltatást halasztott fizetéssel értékesítő szállító, vagy halasztott fizetéssel fizetendő követelés jogosultja között jön létre. A megállapodás értelmében a faktor megvásárolja a szállító/eladó számlakövetelését vagy egyéb követelését azonnali fizetés vagy azonnali részfizetés és a kötelezett teljesítésekor elszámolási kötelezettség mellett. Emellett nyilvántartja, kezeli és beszedi a követeléseket, illetve a faktoringmegállapodásban meghatározottak szerinti behajtási tevékenységet végez. Ugyanakkor a faktor a faktoring típusától függően védelmet nyújthat az engedményezett adósok fizetési késedelme vagy mulasztása ellen. Visszterhes nélküli faktoringnál a faktor szempontjából sokkal fontosabb az engedményezett adós pénzügyi megbízhatósága és stabilitása, mint a szállító/eladó faktoráló személye, mert az engedményezett követelés ellenértékét tőle kell megkapja. Éppen ezért a faktorálás folyamatának első lépéseként a faktor a szállító/eladó vevőit fogja átvilágítani.⁶⁹¹ Visszterhes faktoring esetén, amint azt a vonatkozó joggyakorlat is alátámasztja, a faktor a saját kockázatvállalása szempontjából a faktoráló vagyoni helyzetét, teljesítőképességét és megbízhatóságát vizsgálja. Ez a kötelezettsége nem terjedt ki a faktorálóval szerződött kötelezett vagyoni helyzetének vizsgálatára is.⁶⁹²

A Magyar Faktoring Szövetség adatai szerint 2022-ben Magyarországon a faktoring piaca az előző, 2021-es évhez képest 22%-os növekedést jegyzett, újabb csúcst döntött, és a faktoringműveletek értéke elérte a 4818,41 milliárd forintot. A 2017-es adatokhoz képest a 2022-ben lebonyolított faktoringforgalom már több mint duplájára nőtt. 2022-ben a forgalom megoszlását tekintve a belföldi faktoring a forgalom 90%-át, az exportfaktoring 9%-át és az importfaktoring 1%-át adta. A szolgáltatás jellege szerint az ügyletek többsége a visszkereset nélküli faktoring (76%). Az ágazati megoszlás szerint 2022-ben a forgalomban az ipar (49%) és a kereskedelem (25%) részesedése volt a legnagyobb.⁶⁹³

690 Nagy, 2009, 304. o.

691 http://www.faktoringszovetseg.hu/html/a_faktoringrol_altalaban.html (letöltve: 2023. május 14.).

692 BDT2014. 3212.; a Szegedi Ítéletábla Gf.30412/2012/5. számú határozata.

693 A statisztikai adatok itt érhetők el: <http://www.faktoringszovetseg.hu/html/statisztika.html> (letöltve: 2023. május 14.).

2.5. Lengyelország

A lengyel jogi szakirodalomban különböző álláspontok lelhetők fel a faktoringszerződés jogi természetével kapcsolatban. Az egyik álláspont szerint a faktoringszerződés követelés adásvétele, amelyre az adásvételi szerződés szabályai vonatkoznak.⁶⁹⁴ E megközelítés a faktoring lényegi elemét a követelés adásvételében azonosítja, aminek eredményeképpen a faktor a követelés teljesítését saját tulajdonában lévő követelésként követelheti. A faktoring szerinti követelésátruházásra az engedményezés szabályait kell alkalmazni.⁶⁹⁵ Egy másik álláspont szerint a faktoring vállalkozási típusú szerződés,⁶⁹⁶ amelynek lényegi eleme a követelés kezelése a faktor részéről.⁶⁹⁷ Ez az álláspont a régebbi szakirodalomban lelhető fel, amelyet mára már elvetettek. Fellelhető egy harmadik álláspont is, amely a faktoringot kölcsönszerződésnek minősíti,⁶⁹⁸ amely a német szakirodalomra és bírósági gyakorlatra támaszkodik. Ez azonban egyértelműen kisebbséginek minősíthető álláspont. Mindhárom említett megközelítés közös nevezője, hogy a faktoringmegállapodásra a Ptk. egy-egy nevesített szerződésre vonatkozó szabályai alkalmazását tartják célszerűnek. A faktoringmegállapodás bármelyik említett szerződésként minősítése meglehetősen aggályos, ugyanis függetlenül attól, hogy a faktoring tartalmazza ezen szerződéstípusok egyes elemeit, azok természetével nem azonosítható. Például a követelés adásvételére irányuló szerződés csak részben fedi a faktoring tartalmi elemeit, mert fogalmi keretén kívül maradnak a faktor által nyújtott többlétszolgáltatások. Ezen kívül nem egyeztethető össze a részleges faktoringgal, amelyben a követelés átruházása nem végleges.

Egyes szerzők köztes álláspontot képviselnek. Úgy vélik, a faktoring egy olyan szerződés, amely a fent említett megállapodások konglomerátumát alkotja.⁶⁹⁹ E koncepció szerint a faktoring több nevesített szerződés kombinációja, amelynek keretében a faktor az egyes jogviszonyokból származó külön-külön szolgáltatásokat teljesíti. Ugyanakkor találónan mutatnak rá a szakirodalomban, hogy ez a felfogás figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a faktoringszerződés egy egységes jogviszony, és a felek a faktor összes kötelezettségének teljesítését egységes szolgáltatás teljesítéseként várják el. A szakirodalomban az ilyen „szerződésegyüttes” fogalom egyébként meglehetősen vitatott.⁷⁰⁰

694 Zawada, 1993, 352. o.; Katner, 2011, 108. o. Lásd továbbá a lengyel Ptk. 535. és köv. cikkeit.

695 Lengyel Ptk. 509–517. cikkek.

696 Lengyel Ptk. 750. cikk.

697 Stecki, 1994, 25. o.

698 Kruczalak, 1997, 35. o. Lásd a lengyel Ptk. 720–724. cikkeit.

699 Kurowski, 1999, 158–159. o.

700 Katner, 2011, 93. o.

Másrészt figyelemmel kell lenni a jelenleg (különösen az ítélkezési gyakorlatban) uralkodó álláspontra is, amely szerint a faktoringmegállapodás olyan nevesítetlen szerződés, amely több nevesített szerződés elemeit ötvözi, és saját, önálló jogi jelleggel bír.⁷⁰¹ Ez a megközelítés a faktoringmegállapodás különállósága (a vegyes szerződés fogalma helyett), valamint azon szerződéstípusoktól való elkülönítés mellett száll síkra, amelyekhez viszonyítva magas fokú hasonlóságot mutat, és amelyek elemeit magában foglalja. Ez a koncepció összhangban van a lengyel jogban elfogadott nézettel, amely szerint a több nevesített szerződés elemeit egyesítő vegyes szerződéseket nevesítetlen szerződésnek kell minősíteni. Az ilyen szerződés tartalmának egyes elemeire a vonatkozó nevesített szerződés rendelkezései értelemszerűen alkalmazhatók.⁷⁰²

A szakirodalommal ellentétben az ítélkezési gyakorlat álláspontja a faktoringszerződés jogi természetével kapcsolatban meglehetősen egységes. Nem sikerült olyan bírósági ítéletet feltárni, amely ezt a szerződést másként kezelné, mint nevesítetlen szerződést. Osajda⁷⁰³ már 2007-ben rámutatott a kiforrott bírósági gyakorlatra, amely a faktoringot nevesítetlen szerződésnek minősíti. Ezt a megközelítést azóta a Legfelsőbb Bíróság több ítéletében is alátámasztotta. Példaként említhető a Legfelsőbb Bíróság 2017. július 7-i ítélete⁷⁰⁴, amelyben a szerződési szabadság elvének a Ptk. 353. cikk 1. §-a szerinti normatív tartalmára alapozva megerősítést nyert, hogy a faktoringszerződést nevesítetlen szerződésnek kell minősíteni:

„A faktoringszerződés nevesítetlen szerződés, ezért ha egy a faktoringból származó konkrét jogviszonyt kell minősíteni, nem lehet egy, a jogalkotó által meghatározott szerződéstípusra hivatkozni. Még akkor is, ha faktoringszerződést egy meghatározott szerződéstípussal kellene azonosítani, a szerződési szabadság elve lehetővé tenné a felek számára, hogy az általuk létrehozott jogviszonyt saját igényeiknek megfelelően és azon érdekek kielégítése érdekében alakítsák, amelyeket az adott körülmények között érvényesíteni kívánnak, feltéve, hogy annak tartalma vagy célja nem ellentétes az ilyen jogviszony természetével, a törvénnyel vagy a közösségi együttélés elveivel.”⁷⁰⁵

701 Kocot, 2018, 315–316. o.; Koziel, 2013, 517. o.

702 Katner, 2018, 13–14. o.

703 Osajda, 2007, 1. és 5. o.

704 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2017. 07. 07-ei, V CSK 660/16. sz. határozata, LEX 2350004. Hasonló álláspontot képviselnek az alacsonyabb rangú bíróságok is. A Białystoki Fellebbviteli Bíróság 2015. 11. 12-i I ACa 719/15. sz. határozata, LEX 1954616, vagy a Varsói Fellebbviteli Bíróság 2018. 09. 25-i, V ACa 1366/17. sz. határozata, LEX 2697345.

705 Lengyel Ptk. 353. cikk 1. §.

E kutatás abból indul ki, hogy a faktoring a lengyel jogban nevesítetlen szerződésnek minősül, mert sem a Polgári törvénykönyv, sem más jogszabály nem szabályozza. Meg kell említeni továbbá, hogy Lengyelország nem részese a nemzetközi követelésvételtől szóló 1988. évi ottawai UNIDROIT Egyezménynek sem.⁷⁰⁶

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a faktoringszerződés olyan összetett jogviszony, amelynek gazdasági célja a vállalkozó hitelezése, alapvető szerkezeti eleme pedig az engedményezés, amelynek szabályozása a Ptk.-ban található.⁷⁰⁷ A faktor által nyújtott finanszírozás a követelések engedményezéséért cserébe történik, amiért a faktor pénzügyi ellenszolgáltatást nyújt. A Ptk. fent említett szabályozása azonban nem egy konkrét szerződés értelmében vett engedményezésre vonatkozik, hanem minden olyan jogügyletre, amelyben a követelések engedményezése más jogügyletek, különösen szerződések részét képezi. Ezért a követelések átruházását a Ptk. III. könyvének általános kötelmi jogi része szabályozza, tehát nem egy konkrét szerződéstípus vonatkozásában került kialakításra a normakeret. Az engedményezés általános szabályai alkalmazhatók például az adásvételi szerződésre, amely a Ptk. 555. cikkével összhangban nemcsak dolgokra, hanem jogokra is vonatkozhat. Az ilyen adásvételi szerződésre, amennyiben az a követeléseket a vevőre ruházza át, az engedményezésre vonatkozó rendelkezések az irányadók.

Factoring esetén az engedményezésre vonatkozó rendelkezések alkalmazhatók a követelések a faktornak történő átruházására, valamint a részleges faktoringra és fordított faktoringra is, a követelések behajthatatlansága esetén. Szem előtt kell tartani azonban, hogy a Ptk. engedményezésre vonatkozó rendelkezései többnyire diszpozitív jellegűek, így a faktoringszerződés ettől eltérő módon is szabályozhatja az engedményezés joghatásait. Ilyen lehet például a követelés a vevőre történő átszállásának időpontja: a Ptk. 510. cikk 1. §-a úgy rendelkezik, hogy a követelés a szerződés megkötésének pillanatában kerül átruházásra a vevőre, de ez a rendelkezés diszpozitív természetű, így a faktoringszerződésben a felek a követelések átruházásának eltérő időpontját is megjelölhetik.

Az engedményezésre vonatkozó általános szabályokból azonban következik, hogy a faktoringmegállapodás nem érintheti hátrányosan az engedményezett követelés kötelezettjének a helyzetét. Ennélfogva ő – többek között – a faktossal szemben azokat a kifogásokat is emelheti, amelyeket az átruházásról való tudomásszerzés pillanatában emelhetett az eredeti jogosulttal szemben.⁷⁰⁸

706 Unidroit Convention on International Factoring (Ottawa 28 May 1988), <https://www.unidroit.org/instruments/factoring/> (letöltve: 2023. január 10.).

707 Lásd 509–516. cikkek.

708 A Białystoki Fellebbviteli Bíróság 2015. december 11-i I ACa 719/15. sz. határozata, LEX 1954616; Lengyel Ptk. 513. cikk 1. §; továbbá a Białystoki Fellebbviteli Bíróság I ACa 719/15. sz. határozata.

A faktoringszerződés az engedményezésen kívül egyéb jogügyletekre jellemző elemeket is tartalmaz, például a különböző szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések elemeit: kifizetések felügyelete, a vállalkozó támogatása a számviteli szolgáltatásokban stb. Az átruházott követelésekből származó fizetések kezelése a megbízási szerződés szabályainak felel meg.⁷⁰⁹

A faktoringszerződés ilyen összetett jellege ahhoz a következtetéshez nyújt alapot, hogy vegyes szerződésről van szó, amely több nevesített szerződés elemeit ötvözi, de a kereskedelmi gyakorlatban kialakított, önálló, nevesítetlen szerződéstípusként jelenik meg.⁷¹⁰

Célszerű röviden kitérni az 1988-as Ottawai Egyezményre és annak hatására a faktoringszerződések lengyelországi gyakorlatára. Mint fentebb említésre került, Lengyelország nem részese ennek az egyezménynek, azonban a szakirodalomban és az ítélkezési gyakorlatban gyakran hivatkoznak rá a faktoringszerződés tartalmának és jellemzőinek meghatározása során. Ezért úgy tekinthető, hogy az egyezmény a lengyel jogban a kereskedelmi szokások egyfajta forrásaként szerepel.

Figyelembe véve, hogy a faktoringszerződést nem szabályozza a hatályos lengyel jog, annak fogalmi meghatározását a szakirodalomban és az ítélkezési gyakorlatban kell keresnünk. A dogmatikai meghatározások meglehetősen közelítenek egymáshoz. A faktoringszerződést olyan megállapodásként határozzák meg, amelynek keretében a faktor, díjazás ellenében, megállapodás szerinti módon vállalja a megbízó folyó tevékenységének ciklikus, rövid távú finanszírozását, valamint állandó jelleggel átfogó követeléskezelési és likviditás-ellenőrzési szolgáltatásokat nyújt.⁷¹¹

A bírósági gyakorlat is hasonlóképpen határozza meg a faktoringszerződést. Példaképpen megemlíthető a Legfelsőbb Bíróság II CSK 582/15. sz. határozatának indokolásában fellelhető meghatározás. A Legfelsőbb Bíróság szerint:⁷¹²

„A faktoringszerződés lényege, hogy lehetőséget teremt a megbízó folyó üzleti tevékenységének finanszírozására, amely a felek által teljesített áruk vagy szolgáltatások kifizetésének időpontját elhalasztja; ún. áruhitelt nyújt számukra. Másrészt, a megbízó a szerződés teljesítését követően azonnal megkapja a faktortól az őt megillető pénzkövetelés jelentős részét az általa megvásárolt követelésre adott előleg formájában. A faktor

709 Lengyel Ptk. 734. cikk.

710 Kocot, 2018, 310. o.

711 Kocot, 2018, 320. o.

712 A Legfelsőbb Bíróság 2016. május 5-i, II CSK 582/15. sz. határozata, LEX 2069435.

általában azt is vállalja, hogy a megbízónak állandó jelleggel követeléskezelési és likviditás-ellenőrzési szolgáltatásokat nyújt.”

Mindkét meghatározásban hangsúlyt kap a szerződés hiteljellege, összekapcsolva azt a követelések kiszolgálását célzó faktorszolgáltatásokkal, valamint a szerződés tartós és kölcsönösen szakmai természetére.

Az ítélkezési gyakorlat rámutat a részleges faktoring sajátosságaira, és elismeri, hogy az ilyen szerződés a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés jellegével bír, ezáltal az akkreditív helyettesítésére szolgál.⁷¹³

A gazdag szakirodalmi források és ítélkezési gyakorlat alapján a faktoringszerződés következő jellemzői azonosíthatók.

A faktoring *visszterhes szerződés*, amelyben az ellenszolgáltatás jutalék és részben a nyújtott finanszírozás kamatai formájában jelenik meg. Az ellenszolgáltatás mértékének megállapítása összetett feladat. Egyrészt, a faktor átutalja a megbízónak a kötelezettektől behajtott összegeket. Ezekre az összegekre kamatkövetelést számol fel. Ezen kívül a faktor egyéb szolgáltatásokat is nyújt – például követeléskezelést, számviteli szolgáltatásokat stb. –, amelyekért jutalékalapú vagy átalányáras díjazást számol fel. Mindkét fél egymással szemben jogosulti és kötelezeti minőségben is szerepel, meglehetősen összetett jogokkal és kötelezettségekkel. A megbízó által fizetett díjazás a nyújtott szolgáltatások és a rendelkezésre bocsátott pénzügyi források ellenértéke. A szolgáltatások egyenértékűnek minősülnek. A faktor szolgáltatásai értékét a szerződő felek szubjektív értékelésük részeként határozzák meg.⁷¹⁴

Az említett jellemzők mellett a faktoringszerződés *konszenzuális, kauzális és a kölcsönös lojalitás elvén alapuló jogügylet*.

A szerződés konszenzuális jellege azt jelenti, hogy a létrejöttének pillanatában fejt ki joghatást, és a felek bármilyen megjelenési formában tett nyilatkozatain kívül a létrejöttéhez dologátadásra nincs szükség. Külön formai követelményei nincsenek a faktoringszerződésnek, de nehezen elképzelhető, hogy a felek legalább ne az írásbeli formát válasszák, figyelembe véve a jogok és a kötelezettségek összetett természetét.

A lengyel jog nem irányozza elő kifejezetten, hogy a jogügyleteknek érvényes kauzával kell rendelkezniük. Az általánosan elfogadott álláspont szerint azonban a szerződés absztrakt jellegének jogszabályból vagy a felek akaratából kell következnie.⁷¹⁵ Az utóbbi esetben a szerződés absztrakt jellegét annak természete kell hogy indokolja (például a

713 A Varsói Fellebbviteli Bíróság 2017. október 23-i, V ACa 914/17. sz. határozata, LEX 2396167.

714 A Legfelsőbb Bíróság 2016. szeptember 15-i, II CSK 611/15. sz. határozata, LEX 2147270.

715 Brzozowski, 2006, 414. o.

bankgarancia biztosítéki természetű).⁷¹⁶ Faktoringszerződés esetében a jogügylet természetű nem indokolja annak absztrakt jellegét, így azt *acquirendi vel obligandi causa* ügyletnek kell tekinteni, mint a vállalkozási típusú szerződéseket.⁷¹⁷

A faktoringszerződés a felek kölcsönös bizalmán alapul, figyelembe véve a faktor által nyújtott szolgáltatások természetét. A faktornak megbízható módon kell végeznie a megbízók követeléseit behajtásával kapcsolatos szolgáltatásokat, ami különösen jelentős a részleges faktoring esetében. Ez azért fontos, mert az átruházás időpontjában a faktornak meglehetősen korlátozott lehetősége van arra, hogy ellenőrizze a követelések behajtásának módját. Másrészt, amikor a faktor átveszi a követeléseket a megbízótól, általában csak korlátozott mértékben képes megállapítani, hogy a beszállító milyen gondossággal járt el a szerződőpartnerei megválasztásában. Itt is megjelenik a bizalommal való visszaélés kockázata azáltal, hogy olyan nem teljesítő adósokkal szemben keletkeznek követelések, akiktől a faktor nem fogja behajtani őket.

Az előbbieken megállapítást nyert, hogy a faktoring nevesítetlen szerződés, amelyet a szerződéskötési gyakorlat alakított ki, a Ptk. 353. cikk 1. §-ába foglalt szerződési szabadság általános elvével összhangban. E rendelkezés lehetővé teszi a szerződő felek számára, hogy a jogviszonyt saját belátásuk szerint alakítsák, feltéve, hogy annak tartalma vagy célja nem ellentétes a jogviszony természetével, a törvénnyel vagy a közösségi együttélés elveivel. A faktoring széles körű lengyelországi alkalmazása alapján az a következtetés vonható le, hogy a szerződés meghatározó jellegű tartalma semmiképpen sem lépi túl a szerződési szabadság elvének a fent említett rendelkezésben megjelölt határait.

Mivel mindkét fél részéről magas szintű szaktudást feltételez, valamint mivel a kereskedelemben általánosan elfogadott és nagyrészt az 1988-as Ottawai Egyezményből eredő szabályokra támaszkodik, Lengyelországban jelenleg nem tervezik a faktoringszerződés tételes jogi szabályozását.

A faktoring számos típusa közül a valódi és nem valódi faktoringra való felosztásnak van a legnagyobb jelentősége. Ez a felosztás a megbízó a kötelezett fizetőképességéért való felelősségének mértékére támaszkodik. A valódi faktoring esetében a faktornak nincs visszkereseti joga a megbízóval szemben az adós fizetési képtelensége esetén. A követelések engedményezése végleges. Nem valódi faktoring esetén a faktor nem vállalja a kötelezett fizetési képtelenségének kockázatát. Ha a kötelezett nem fizet, a követelés visszazár a megbízóra, aki a faktor követelését köteles kiegyenlíteni a korábban tőle kapott pénzeszközök terhére. A faktoring ezen formája tehát lényegében

716 Az absztrakt természetű garanciavállalással kapcsolatban lásd a Legfelsőbb Bíróság 2016. 04. 14-i, II CSK 388/15. sz. határozatát, LEX 2032318.

717 Kozielec, 2013, 519–520. o.

csak a szolgáltatások nyújtására, illetve az átruházott követelések időszakos finanszírozására korlátozódik.⁷¹⁸

A faktoring szerződés a kötelezett szempontjából ugyanazokkal a jogkövetkezményekkel jár, mint az engedményezés. Ki kell azonban emelni, hogy a követelésátruházás főszabály szerint nem ronthatja le az adós jogi helyzetét.

A faktoring keretében átruházott minden jog a faktorra száll át, a Ptk. 509. cikk 2. § rendelkezéseivel összhangban.

A faktoring a kereskedelmi forgalomban alkalmazott szerződés, a bankok vagy szakosodott pénzügyintézetek által a gazdálkodó szervezeteknek kínált pénzügyi szolgáltatás. A Lengyel Faktorszövetség adatai szerint 2022 áprilisában közel 21 000 gazdálkodó szervezet vett igénybe faktoring szolgáltatást, akik a tárgyévben 5,5 millió számlát nyújtottak be finanszírozásra. A faktoringtevékenység növekedése a tárgyévet megelőző évhez képest nem kevesebb mint 32,8%-os volt, ami történelmi csúcsnak számított. Ezt kétségtelenül a világjárvány és Oroszország ukrajnai agressziója okozta. Mindkét tényező – növelve a partnerek fizetőképzetlenségi kockázatát – a faktoring iránti érdeklődés erőteljes növekedését okozza. A lengyelországi faktoring szolgáltatásokat igénybe vevő gazdálkodó szervezetek túlnyomó többsége termelő (45,6%) és kereskedelmi (33,9%) tevékenységet végző vállalkozás.⁷¹⁹

A faktoring üzletág a fejlett adósságkereskedelmi piac egyik fokmérőjének minősül, amelyet sajnos a pénzügyi közfelügyelet gyengeségei miatt súlyos szabálytalanságok árnyékolnak be. A jelenség szemléltetésére jó példa a GetBack S.A. kötvényeinek esete, amely megmutatta, hogy milyen könnyen lehet pénzügyi piramisokat létrehozni az adósságpiacon. A vállalkozás tevékenysége a követelések tömeges, agresszív felvásárlásából állt, amelyek aztán a kötvények létrehozásának alapját képezték. A kötvényekből származó összegeket további követelések vásárlására használták fel. Ez a folyamat végül fizetési képzetlenséghez vezetett – a vállalat nem tudta kiegyenlíteni a kötvényekhez kapcsolódó követeléseket. A GetBack S.A. által megvásárolt követelések gyakran faktoroktól származtak. Ebben a konkrét esetben az ügyfelek által elszenvedett veszteségek megközelítőleg 3 milliárd PLN-t (600 millió EUR) tettek ki.⁷²⁰

A faktoring emellett a követelések kereskedelmére vonatkozó különféle korlátozások megkerülését célzó eszközként is megjelenik. Korábban már megállapításra került, hogy a faktoring szerződés nem ronthatja a kötelezett helyzetét, azaz a faktorial

718 Lásd a Varsói Fellebbviteli Bíróság 2017. október 23-i, V ACa 914/17. sz. határozatát, LEX 2396167.

719 <http://faktoring.pl> (letöltve: 2023. május 5.).

720 *Rzeczpospolita*, 22.12.2021, <https://www.rp.pl/kraj/art19222871-sladem-pieniedzy-z-getbacku> (letöltve: 2023. május 5.).

szemben továbbra is emelheti azokat a kifogásokat, amelyekre az előző jogosulttal szemben is hivatkozhatott. A gyakorlatban azonban egy másik probléma is felmerült. A lengyel jog tiltja a közegészségügyi intézmények követeléseivel való kereskedelmet. Ezt számos szabálytalanság indokolta, amelyek a jogalkotót e korlátozások bevezetésére kényszerítették.⁷²¹ Az ítélezési gyakorlat elismeri, hogy a faktoring nem lehet az itt említett tilalom megkerülésének eszköze. A Varsói Fellebbviteli Bíróság V. ACa 1366/17. sz. ítéletében⁷²² a következő megállapítás szerepel:

„A szabály, amely kizárja a jogosulti alanyváltást közegészségügyi intézmény esetében, az azt létrehozó jogalany hozzájárulása nélkül, minden olyan jogügyletre vonatkozik, amely a jogellenes eredményhez vezet. Semmiesek azok az intézmények és más jogalanyok közötti jogügyletek, amelyek a felelősség átvállalására és a tevékenység finanszírozására irányulnak, illetve amelyek kívül esnek a felek által létrehozott jogviszonyon. Kétségtelenül a közegészségügyi intézménnyel szembeni jogosult személyének megváltoztatására irányuló jogügylet tárgan értelmezett fogalmába tartozik az a szerződés (nem valódi faktoring), amelynek tárgya nem csupán a jogosult követeléseinek egy másik szervezet általi kezelése és adminisztrációja, hanem a finanszírozási feltételek meghatározása, valamint a követelésekből származó pénzeszközök behajtása kockázatának egy másik szervezet által történő átvállalása.”

Az idézett ítéletben elismerést nyert továbbá, hogy még a nem valódi faktoring is – amelynek lényege csupán a követelések behajtása – az egészségügyi ellátó intézményekkel szembeni követelések átruházásának jogellenes formája. Ez azt mutatja, hogy a jogalkotótól eltérően az igazságszolgáltatás képes reagálni a súlyos szabálytalanságokra a követeléskereskedelmi piacon, amelynek elválaszthatatlan eleme a faktoring-tevékenység.

2.6. Románia

Romániában a faktoring mint kereskedelmi művelet a hitelintézetek tevékenységében jelent meg, az 1990-es években. A banki gyakorlatban a faktoringszerződések a követelésengedményezés formájában jönnek létre. A faktoring kettős természetű pénzügyi

721 Ezt a tilalmat a 2011. április 15-én elfogadott, az egészségügyi ellátói tevékenységről szóló törvény 54. cikk 5. §-a irányozza elő, Dz. U. 2022/633.

722 A Varsói Fellebbviteli Bíróság 2018. november 15-i, V ACa 1455/17. sz. határozata, LEX 2634980.

művelet: egyrészt hiteleszköz, másrészt a követelések mobilizálásának, a pénztőke áru-forgalomba való bekapcsolásának egyik eszköze.⁷²³ A faktoring jogszabályi meghatározására az 1997. évi 10., a pénzügyi akadályok és gazdasági veszteségek csökkentéséről szóló sürgősségi kormányrendelet tett kísérletet.⁷²⁴ A jogszabály a faktoringra a váltóhoz és a csekkhez hasonlóan fizetési eszközként tekintett, és azt az árut szállító vagy szolgáltatást nyújtó fél (*faktoráló*)⁷²⁵ és egy banki vagy szakosodott pénzügyi intézmény (a *faktor*) közötti szerződésként határozta meg, amelynek értelmében a faktor finanszírozást, követelésbehajtást és hitelkockázati védelmet nyújt, a faktoráló pedig adásvétel vagy zálog jogcímen a faktorra engedményezi az áruk értékesítéséből vagy a szolgáltatásokból származó harmadik személlyel szemben fennálló követeléseit. A jogszabályban található egymondatos meghatározás máskülönben tévesen minősíti a faktoringot fizetési eszköznek; összetéveszti azt a számlakövetelések zálogba adásával.⁷²⁶ A faktoring valójában finanszírozási forma és finanszírozási célú követelésátruházás.

A 2002. évi 469., a szerződéses fegyelem megerősítését célzó intézkedésekről szóló törvény⁷²⁷ hatályon kívül helyezte az előbb említett sürgősségi kormányrendeletet, és korrigálta annak faktoringra vonatkozó pontatlan meghatározását. A jogszabály azt már nem fizetési eszközként, hanem a követelések mobilizálásának eszközeként definiálta, kiemelve ezzel a faktoring finanszírozási funkcióját. A román jogi szakirodalomban megfogalmazott álláspont szerint a faktoringszerződés rendelkezett ugyan jogszabályi definícióval, mégis a nevesítetlen szerződés körében kezelendő.⁷²⁸ A 2002. évi 469. törvény 2009-ben hatályon kívül helyezésre került, így a faktoring a román jogban jelenleg nem rendelkezik legáldfinícióval, illetve külön szabályozással. Láthatjuk tehát, hogy Romániában a faktoring szabályozása szokatlan fejlődési ívet írt le, az végül *innominát szerződés* maradt.⁷²⁹

Románia nem ratifikálta a nemzetközi követelésvételtől szóló, Ottawában 1988. május 28-án elfogadott UNIDROIT Egyezményt.

A faktoring mint termékszolgáltatás megnevezés több banki és pénzügyi szabályozásban is fellelhető. Így például a 2006. évi 99., a hitelintézetekről és a tőke megfelelésről

723 Ghiță és Calotă Ponea, 2006, 89. o.

724 *Ordonanța de urgență nr. 10/1997 cu privire la diminuarea blocajului financiar și a pierderilor din economie*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/10932> (letöltve: 2023. május 10.).

725 A román jogi terminológia a faktorálóra az *aderent* megnevezést használja, amelynek jelentése csatlakozó (fél).

726 Belu Magdo, 2022, 9–10. o.

727 *Legea nr. 469/2002 privind unele măsuri pentru întărirea disciplinei contractuale*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/37418> (letöltve: 2023. május 10.).

728 Vartolomei, 2006, 40–41. o.; Nemeș, 2021, 423–424. o.

729 Popa, 2017, 101. o.

szóló sürgősségi kormányrendelet, illetve a 2009. évi 93., a nem banki pénzügyi intézményekről szóló törvény rendelkezései szerint a jogszabályok hatálya alá tartozó intézmények több egyéb hitelezési tevékenység mellett faktoringszolgáltatást is nyújthatnak.⁷³⁰

A 2006. évi 99. sürgősségi kormányrendelet említést tesz a visszkeresetes, más néven nem valódi faktoringról (*factoring cu regres*) és a visszkereset nélküli vagy valódi faktoringról (*factoring fără regres*), mint a hitelezési tevékenység lehetséges két típusáról. A nem fizetés vagy a követelés behajthatatlanságának szempontjából a faktoring két típusára vonatkozó definíciót a jogi szakirodalom fogalmazta meg. Ennek értelmében a visszkeresetes faktoring keretében az engedményezett adós fizetéseképtelenségének vagy a követelések ki nem fizetésének kockázatát a faktoráló viseli. A faktor csak a számlák kezelésére és az átvett követelések előlegfizetéssel történő finanszírozására vállal kötelezettséget, de fenntartja a visszkereseti jogot a faktoral szemben arra az esetre, ha az adós bármilyen okból kifolyólag esedékességkor nem fizeti ki az engedményezett követeléseket. A visszkereset nélküli faktoring esetében a faktoráló csak a követelés tényleges fennállásáért felel, de nem felel az adós fizetőképességéért, azaz a faktor viseli az engedményezett adós nemteljesítésének vagy fizetéseképtelenségének kockázatát.⁷³¹

A gyakorlatban több típusú faktoringgal is találkozunk. Annak alapján, hogy a faktor a számlák esedékességekor, vagy pedig már azt megelőzően legalább részben megelőlegezi azok összegét, beszélhetünk lejáratil vagy esedékességi (*factoring la scadență*) faktoringról, illetve finanszírozási, vagyis hagyományos faktoringról (*factoring tradițional*). Előbbi faktoringtípus esetében, amikor a faktor csak esedékességkor fizet, éppen a faktoring finanszírozási funkciója vész el, és a követeléskezelési, illetve beszedési funkciója kerül előtérbe.⁷³² Az esedékességi faktoringnál a faktor egy előre megállapított lejáratil napon fizet, függetlenül attól, hogy az adós fizetett-e neki, vagy sem.

A faktoringműveletben részt vevő személyek szempontjából megkülönböztethetjük még a belföldi és a nemzetközi faktoringot. Bár amint említettük, Románia nem ratifikálta a követelésvételtől szóló, Ottawában elfogadott UNIDROIT Egyezményt, amely kizárja a csendes, azaz az adós írásbeli értesítése nélkül megvalósuló faktoringot, amellyel szemben a zárt vagy nyílt faktoringot preferálja, a fellelhető joggyakorlatban

730 *Legea nr. 93/2009 privind instituțiile financiare nebancare*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/136205> (letöltve: 2023. május 10.); *Ordonanța de urgență nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/78313> (letöltve: 2023. május 10.).

731 Vartolomei, 2021, 38. o.; Nemeş és Fierbințeanu, 2020, 1056. o.; Belu Magdo, 2022, 11. o.

732 Ghiță és Calotă Ponea, 2006, 91–92. o.; Nemeş és Fierbințeanu, 2020, 1057. o.

egyáltalán nem, a szakirodalomban pedig csak elvétve találkozunk a faktoringszerződések ilyen osztályozásával.⁷³³

A faktoringművelet működésére vonatkozóan a Román Nemzeti Bank hitelintézetekről szóló, 2010. december 16-i Nemzetközi pénzügyi beszámolási standardjai szerinti számviteli szabályozása tartalmaz rendelkezést. A szabályozásban fellelhető definíció szerint a faktoring az a művelet, amelynek során az ügyfél (faktoráló) kereskedelmi követeléseinek (számláinak) tulajdonjogát átruházza a faktorra, amely a megkötött szerződés értelmében köteles az adós követeléseinek behajtását biztosítani. A faktor az átvett bizonylatok alapján a követelések faktordíjjal csökkentett értékét fizeti ki az ügyfélnek, anélkül, hogy megvárná azok esedékességét.⁷³⁴ A nemzeti banki szabályozás egyértelműen a hagyományos, azaz a finanszírozási típusú faktoringot definiálja.

A faktoring által betöltött funkciók annak különböző formái által kiváltott joghatásokból vezethetők le. Például a lejáratú faktoring (*factoring la scadență*) esetében nem beszélhetünk a faktoring finanszírozási funkciójáról, hiszen a faktoring ezen formája inkább egy vállalkozási típusú szerződés, ahol a faktor a követelések kezelését, beszedését vállalja.⁷³⁵

A szakirodalomban megfogalmazott egyik álláspont szerint a faktoring legalább négy funkciót láthat el. Biztosíthatja a követelések számviteli kezelését, csökkentve ezzel a faktoráló igazgatási és személyzeti költségeit. Ugyanakkor biztosíthatja a követelések behajtásának a kezelését, és a számlakövetelés késedelmes kifizetése vagy nem fizetés esetén a faktor jogi lépéseket tehet az adósság behajtására. A faktoring ezen funkciójának köszönhetően a faktoráló mentesül a követelésbehajtás terhe alól, a nemteljesítés vagy fizetéseképtelenség kockázatától, és összpontosítani tud a termelési és értékesítési tevékenységére. Végül, a faktoring hitelkockázat ellen is biztosíthat.⁷³⁶ Egy régebbi, ma már kevésbé időszerű szakirodalmi álláspont szerint a faktoring két fő funkciót tölt be: a rövid távú finanszírozási eszköz és a kereskedelmi igazgatási eszköz funkcióját.⁷³⁷ Egy harmadik álláspont szerint a faktoringszerződés funkciói két kategóriába sorolhatók. Így beszélhetünk kötelező vagy állandó funkciókról, illetve fakultatív vagy opcionális funkciókról. Előbbiek minden faktoringszerződésben megtalálhatók; ilyen például a követeléskezelési vagy a követelésbehajtási funkció. Az utóbbiak mindig

733 Smarandache és Dodocioiu, 2008, 101. o.

734 *Reglementările contabile conforme cu standardele internaționale de raportare financiară, aplicabile instituțiilor de credit, din 16.12.2010*, <https://www.bnr.ro/DocumentInformation.aspx?idDocument=9913&directLink=1> (letöltve: 2023. május 10.).

735 Rusu, 2011, 193. o.

736 Belu Magdo, 2022, 13–14. o.; Popa, 2017, 102–104. o.

737 Dogaru, Popescu, Mocanu és Rusu, 1980, 275. o.

az adott szerződés típusától függnnek. Ebbe a kategóriába tartozik például a faktoring finanszírozási funkciója.⁷³⁸

A román jogi szakirodalomban megfogalmazott álláspont szerint a faktoring jogi természetét tekintve egy összetett, típuskombinációs szerződés, amely magába foglalhatja a visszterhes követelésengedményezés, az adásvétel, a megbízás, a folyószámla-szerződés, a hitel- és kölcsönszerződés, illetve a vállalkozási szerződés elemeit.⁷³⁹ Bár a faktoring sok más szerződéssel mutat hasonlóságot, mégis legközelebbi dogmatikai rokona az engedményezés.⁷⁴⁰ Ugyanakkor a faktoring számos eltérést is mutat az engedményezéstől, sajátos felépítéssel és rendszerrel rendelkezik. Így például, míg a faktoring esetében az engedményezés mindig visszterhes, a követelésengedményezés ingyenes is lehet, tehát nem irányul feltétlenül profitszerzésre. Egy másik eltérés lehet, hogy a visszterhes követelésengedményezéskor az engedményezőnek az engedményezés időpontjában garantálnia kell a követelés meglétét és garantálhatja az átengedett adós fizetőképességét is, míg a visszkereset nélküli vagy valódi faktoring esetében a faktoráló csak a követelés tényleges fennállásáért felel, kiegészítő garancia nincs, így a faktor viseli az adós nemfizetésének kockázatát. Egy másik álláspont szerint a faktoring szerződés magába foglalja mind a követelésengedményezést, mind a jogosult által jóváhagyott jogátruházást (*subrogație convențională consimțită de creditor*).⁷⁴¹

A követelések átruházása a faktoring során engedményezés útján történik a román Polgári törvénykönyv rendelkezései szerint.⁷⁴² A faktoring által kifejtett joghatások vonatkozásában különbséget kell tennünk a felek közötti, valamint a faktor és az engedményezett adós közötti joghatások vonatkozásában. A szerződés joghatásai a felek jogában és kötelezettségeiben nyilvánulnak meg.

A faktorálót a következő három fő kötelezettség terheli: a követelések átruházása, helytállás a követelés fennállásáért és az engedményezett adós értesítése. A román jogi szakirodalom a faktor kötelezettségei közül a faktoráló finanszírozását, a kockázatvállalást és a követelések behajtását hangsúlyozza. Ezek mellett a faktor köteles a követelések nyilvántartását és könyvelését is vezetni. Helyes az a szakirodalmi megállapítás, miszerint a faktor kötelezettségei elsősorban a faktoring céljától függően változnak, amely vonatkozhat finanszírozásra, követelésbehajtásra és hitelkockázati védelemre.⁷⁴³

738 Rusu, 2011, 197. o.

739 Popa, 2017, 104. o.; Belu Magdo, 2022, 23. o.

740 Pál, 2021, 97. o.; Miskolczi Bodnár, 1997, 10–12. o.

741 Smarandache és Dodocioiu, 2008, 102. o.; Vartolomei, 2021, 62. o.

742 Nemeş és Fierbinţeanu, 2020, 1061. o.

743 Nemeş és Fierbinţeanu, 2020, 1064. o.

Míg a faktoráló köteles a követeléshez kapcsolódó számlákat, szerződéseket és a követelést biztosító valamennyi garanciát átadni, addig a faktor a szerződés céljától függően köteles a faktorálót finanszírozni. A faktor a szerződés alapján a követelések felett tulajdonjogot szerez. Ennek időpontja a faktoring típusától függően változik. Míg például a finanszírozási típusú faktoring esetében a tulajdonjog már a követelés átruházásának pillanatában átszáll a faktorra, a lejáratú faktoring esetén ez a követelés esedékességével esik egybe.⁷⁴⁴

A faktorálót a faktossal szemben a követelés fennállásáért helytállási kötelezettség is terheli. Ugyanakkor a faktorálónak garantálnia kell, hogy a számlákkal igazolt követelésnek a jogosultja is. A valódi faktoring lényege, hogy a faktor védelmet nyújt a faktorálónak, és vállalja a követelés behajthatatlanságának kockázatát. A követelés behajthatóságáért a faktoráló csak kifejezett szerződéses kikötés alapján felel, amikor a faktor nem vállalja a *del credere* felelősséget az engedményezett adós nemteljesítéséért (visszkeresetes faktoring). A faktor követelésbehajtásra vonatkozó kötelezettsége a lejáratú faktoring esetében hangsúlyosabb. Ebben az esetben a felek abban is megállapodhatnak, hogy a számlák vételárának kifizetéséhez önmagában nem elegendő azok esedékessége, hanem a követelések behajtása, azok adós általi kifizetése is meg kell történjen.⁷⁴⁵

Az engedményezett adós érvényesen teljesíthet az engedményezőnek, azaz hitelezőjének mindaddig, amíg nem értesítik őt az engedményezésről. Bár a román jogi szakirodalomban nincs egységes álláspont azzal kapcsolatban, hogy a faktorálás megtörténtéről az értesítés a faktor vagy a faktoráló feladata,⁷⁴⁶ véleményünk szerint a felek megállapodhatnak abban, hogy ki végzi el az adós tájékoztatását (az engedményezés esetén érvényes főszabály értelemszerű alkalmazásával). Az értesítés az adós védelmét szolgálja, de nem érvényességi kelléke a szerződésnek, mert az már az értesítést megelőzően létrejön. Az írásbeli értesítésnek tartalmaznia kell, hogy az kinek a nevében történik (faktoráló vagy faktor), milyen követelésekre vonatkozik, és a faktor megjelölését arra az esetre, ha az értesítést a faktoráló végzi. Tartalmaznia kell továbbá az engedményezés esetében előírt további kellékeket és mellékleteket is.

A követeléshez kapcsolódó okiratok átadása mellett a faktoráló köteles a követelést biztosító valamennyi személyi és dologi biztosítékot a faktornak átadni. Kivételt csak a kézizálog képez, ugyanis a faktoráló mint engedményező nem adhatja át a faktornak

744 Belu Magdo, 2022, 16. o.

745 Nemeş, 2021, 431. o.

746 Belu Magdo, 2022, 17–18. o.; Smarandache és Dodocioiu, 2008, 104. o.; Nemeş és Fierbinţeanu, 2020, 1063. o.

a kézizálogba kapott tárgyat a zálogot létesítő személy előzetes jóváhagyása nélkül. Amennyiben a zálogtárgy tulajdonosa nem adja hozzájárulását, a zálogba helyezett dolog az engedményező őrzésében marad. A faktorra a biztosítékokkal együtt azok érvényesítésének a joga is átszáll. A követelések behajtása iránt indított eljárásban az adós a faktoriall szemben is érvényesítheti régi hitelezőjével szemben felhasználható kifogásait.⁷⁴⁷

A faktoring kereskedelmi művelet; banki terméként 1994-ben jelent meg Romániában a BRD – Groupe Société Générale kereskedelmi bank portfóliójában. A faktoringtevékenységet lebonyolító pénzügyi intézmények a 2000-es évek közepéig az exporttevékenységet folytató vállalatok tevékenységére összpontosítottak, és főként a nemzetközi faktoring szolgáltatásokat részesítették előnyben. A kis- és középvállalkozások dinamikus fejlődése a 2000-es évek közepétől jelentős forgalombővülést eredményezett a romániai faktoringpiacon.

A banki gyakorlatban ez a szerződés a követelésengedményezés formájában jön létre. A Román Faktoring Szövetség (RFSZ) a faktoringot összetett szolgáltatáscsomagként definiálja, amely áruértékesítésből vagy szolgáltatásból származó követelések megszerzésén alapul. A gyakorlatban a faktoring rugalmas és alkalmazkodó kereskedelmi művelet, a faktoráló igényétől, valamint a faktor és adósa között létrejött szerződésben foglaltaktól függően finanszírozási, követeléskezelési, követelésbehajtási és kockázatbiztosítéki eszköz.⁷⁴⁸

2021-ben a faktoring piaca az előző évhez képest 20%-os növekedést jegyzett, és a faktoringműveletek értéke elérte a 6 milliárd eurót. Az RFSZ 2022-es felmérése szerint az év első hat hónapjában ez az érték már 3,68 milliárd euró, ami hozzávetőlegesen 31,6%-os növekedést jelent az előző év azonos időszakához képest. Romániában a pénzügyi intézmények által kínált legsikeresebb faktoringtermék a *supply chain finance* vagy más néven a *reverse factoring* (fordított faktoring).⁷⁴⁹ Szintén az RFSZ adatai szerint a fordított faktoringpiaci forgalom 2021-ben 2,3 milliárd eurós szintet ért el. A faktoringot igénybe vevő vállalatok profilját tekintve a legnagyobb értékű tranzakciókat a kis- és

747 Nemeş és Fierbinţeanu, 2020, 1067. o.; Veress, 2022a, 223. o.

748 *Asociația Română de Factoring*, <https://asociatiadefactoring.ro/de-ce-factoring/> (letöltve: 2023. május 10.).

749 Fordított faktoringról akkor beszélhetünk, amikor a faktor egy adott cég beszállítóitól a vállalatot át az adós (cég) tartozásainak kiegyenlítését. Így az adós stabil kapcsolatot építhet ki beszállítóival, valamint saját likviditási helyzetét is megerősítheti. A fordított faktoring tulajdonképpen a beszállítóknak felajánlott finanszírozási megoldás, amelyet a vevő (adós) arra használ, hogy jóváhagyott számlái alapján előrehozott kifizetést kínáljon beszállítóinak. A fordított faktoringban részt vevő beszállítók a pénzügyi intézményektől kérhetik kiállított számláik idő előtti kifizetését, a vevő (adós) pedig a számla lejáratának napján teljesíti a pénzügyi intézmény felé.

középvállalkozások bonyolítják le, majd őket követik a nagyvállalatok. A faktoringpiac növekedésében jelentős szerepet játszott egy 2020-ban elfogadott sürgősségi kormányrendelet.⁷⁵⁰ A kis- és középvállalkozások megsegítésére meghirdetett *KKV Factor* program támogatta a kedvezményezettek finanszírozáshoz való hozzáférését azáltal, hogy a kereskedelmi hitelvonalak finanszírozására szolgáló, rövid lejáratú hitelekhez állami garanciát nyújtott.

A román bírói gyakorlat a faktoringra követelések adásvételeként tekint. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélszék kereskedelmi kollégiumának egyik döntése a faktoringot a faktoráló és a faktor között zajló követelés adásvételeként definiálja.⁷⁵¹ A szerződés megkötésének eredményeként – áll a legfőbb bírói fórum indokolásában – a faktor tulajdonjogot szerez a faktorálótól az engedményezett adóssal szemben fennálló, korábban megkötött áruértékesítési vagy szolgáltatásnyújtási szerződésekből eredő követelésekre, és a követelések elfogadását követően a faktor kötelezettséget vállal arra, hogy azokat az engedményezett adóstól behajtja. Összetett ügyletként a faktoring a követelésengedményezéshez hasonlít, mivel lényegében mindkettő ugyanazokat a joghatásokat eredményezi, nevezetesen a hitelezőnek az adóssal szemben fennálló követelése más személyre átruházását.

A Bákói Ítéltábla határozata szerint a faktoringszerződés egy komplex szerződés, amely követelésengedményezést, jogosult által jóváhagyott jogátruházást és a faktor által vállalt további kötelezettségeket, mint például számlakezelést, finanszírozást, behajtást és a követelések ki nem egyenlítése kockázata átvállalását foglalja magába.⁷⁵² Egy további határozat – bár a faktoringszerződést a banki szerződések kategóriájába sorolja – hangsúlyozza, hogy külön szabályozás hiányában a faktoringszerződésre a követelések engedményezésére vonatkozó rendelkezések alkalmazandók, nem a pénzintézeti különjog. A határozat értelmében, bár a faktoringszerződés ugyanúgy, mint a lízingszerződés vagy a hitelszerződés finanszírozást tartalmaz, önmagában, kifejezett jogszabályi rendelkezés hiányában, nem képezhet végrehajtható jogcímet.⁷⁵³

750 *Ordonanța de urgență nr. 146/2020 privind aprobarea Programului IMM FACTOR – Produs de garantare a creditului comercial și a Schemei de ajutor de stat asociate acestuia*, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/229570> (letöltve: 2023. május 10.).

751 *Decizia nr. 2834/2008, ÎCCJ secția comercială*, <https://legeaz.net/spete-drept-comercial-iccj-2008/decizia-2834-2008> (letöltve: 2023. május 10.).

752 *Hotărâre nr. 168/2022, Curtea de Apel Bacău, secția I civilă*, https://lege5.ro/App/Hotarare/gmzdambqgqaydamb_qgujdmnjgm/?pid=1297204316&expression=factoring%20#p-1297204316 (letöltve: 2023. május 10.).

753 *Hotărâre nr. 810/2014 din 20/06/2014, Tribunalul București, secția a V-a civilă*, <https://lege5.ro/App/Hotarare/gmzdambqgqaydambqgujdmnjgm/?pid=1297204316&expression=factoring%20#p-1297204316> (letöltve: 2023. május 10.).

2.7. Szerbia, Horvátország, Szlovénia

2.7.1. Szerbia

Szerbiában 2013 előtt nem létezett a faktoringügyletekre vonatkozó külön szabályozás. Az 1978. évi Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) sem említi a nevesített szerződések között. Viszont már a Köt. elfogadását követően a szakirodalom jegyzi a faktoringügylet létjogosultságát az akkori, még jugoszláv gazdasági életben,⁷⁵⁴ majd egyre hangsúlyosabbá váltak azok az álláspontok a szakirodalomban, amelyek a faktoringügylet törvényi szabályozását sürgették.⁷⁵⁵ A faktoringügylet külön szabályozására azért van szükség – emelte ki a szakirodalom –, mert attól függetlenül, hogy a Köt. meglehetősen modern és képlékeny szabályozást tartalmaz az engedményezésre, számos olyan kérdés merülhet fel a faktoring sajátosságaiból adódóan, amelyekre nem ad egyértelmű vagy megfelelő választ. Így felmerül a követelések tömeges engedményezése jogszerűségének kérdése az általános engedményezési szabályok értelmében, a jövőbeni követelések engedményezhetősége, a kötelezett értesítésének kérdése, amikor követelések tömeges engedményezésére kerül sor, az engedményezést kizáró kikötés joghatása kereskedelmi jellegű, csoportos engedményezése esetében stb.⁷⁵⁶

2013-ban elfogadásra került a faktoringügyletet szabályozó külön törvény, a Faktoringtörvény (Fakt.). Ez korántsem jelentette, hogy a Fakt. hatálybalépése előtt a gazdálkodó szervezetek és pénzintézetek nem folytattak volna faktorálási tevékenységet. A Köt. 10. cikkébe foglalt szerződési szabadság elvével összhangban, a szerződő felek saját igényük szerint bármilyen új szerződési konstrukciót létrehozhatnak, feltéve, ha az nem ellentétes a szerződési szabadság általános korlátaival, azaz a kógens jogszabályokkal, közrenddel és a jószokásokkal (a tisztességes magatartás elvárásaival). Ezt a viszonylag tág jogi keretet kihasználva alakította ki a banki szerződéskötési gyakorlat a faktoring szerződés több típusát. A szakirodalom a faktoring szerződést *sui generis* bankügyletnek tekintette,⁷⁵⁷ amely egyesítette a követelés engedményezését és az adós fizetéképtelensége kockázatának a faktor általi átvállalását.⁷⁵⁸ A faktoring szerződést rendszerint tartós, *intuitu personae*, visszerthes, alaki feltételekhez kötött és nevesített szerződésként minősítették, amely adhéziós szerződésként jön létre.⁷⁵⁹ Ezen kívül

754 Lásd Popov, 1981, 171–178. o.

755 Lásd Milenković-Kerković, 2006, 458–472. o.; Spasić, 2009, 640–641. o.

756 Milenković-Kerković, 2006, 465–467. o.

757 Spasić, 2009, 629–630. o.

758 Spasić, 2010, 79. o.

759 Spasić, 2010, 80. o.

a faktoringszerződést a szakirodalom összetett szerződéstípusnak tekintette, amely magában foglalja az engedményezést, a hitelszerződést, a garanciaszerződést, a vállalkozási szerződést és a bizományi szerződés elemeit.⁷⁶⁰ Az engedményezéshez képest a szakirodalom a faktor szolgáltatásainak szélesebb skálájában látta az alapvető különbséget: a faktoring-értékpapírok leszámítolási ügyletét, a követelés behajtása terén vállalt garanciát és a sikertelen behajtási kísérlet esetén fellépő visszkereseti jogok kizárását jelenti. A vállalkozási szerződéstől a faktoringszerződést alapvetően abban különböztette meg a jogelmélet, hogy a faktor meghatározóan nem jogcselekmények végzését látja el. A bizományi szerződéshez képest a szakirodalom viszont abban látta a különbséget, hogy a faktor a saját nevében és saját javára jár el a követelés érvényesítésekor.⁷⁶¹

Szerbiában 2006 óta folyamatban van egy egységes Polgári törvénykönyv tervezetének kidolgozása.⁷⁶² A kodifikáció előkészítése során a szakirodalomban felvetődött, hogy az új típusú kereskedelmi, illetve bankügyleteket, de mindenekelőtt a faktoringot, a franchisingot és a lízinget kell-e törvényileg szabályozni, és ha igen, a polgári törvénykönyvben, illetve a rendszerszintű törvénynek tekintett Köt.-ben kell-e szabályozni őket, vagy inkább különtörvényben. A faktoringszerződéssel kapcsolatban a meghatározó álláspont az volt, hogy több más szerződéstípustól való pontosabb elhatárolása céljából kétségtől indokolt lenne a törvényi nevesítése és szabályozása. Viszont a Polgári törvénykönyvnek csak az alapvető szabályokat kellene meghatároznia, míg a részlet-szabályokat különtörvény tartalmazná.⁷⁶³ A Polgári törvénykönyv munkatervezetét a kodifikációs bizottság részenként, több változatban tárta a nyilvánosság elé. Az utolsó változat 2019-ből származik,⁷⁶⁴ amely meglehetősen részletes szabályokat tartalmaz a faktoringról,⁷⁶⁵ talán még a Fakt. rendelkezéseinél is kimerítőbb szabályozást. Amennyiben a munkatervezetből törvényjavaslat lesz, mindenképpen össze kell hangolni a Fakt. rendelkezéseivel, vagy az utóbbit kell módosítani, hogy összhangban álljon a majdani kódex szövegével.

A faktoringra vonatkozó hatályos szabályozást jelen pillanatban a Fakt. rendelkezései alkotják, illetve a Köt. mint mögöttes jogszabály. A Fakt. a faktoringot pénzügyi szolgáltatásként definiálja, amely hazai vagy nemzetközi áru-, illetve szolgáltatásforgalomból

760 Spasić, 2009, 629. o.

761 Spasić, 2010, 80. o.

762 A polgári jog kodifikációs történetéről Szerbiában lásd Dudás, 2013, 9–17. o. A készülő polgári törvénykönyv munkatervezeteiről lásd Dudás, 2014, 348–368. o.; Dudás, 2015, 79–85. o.

763 Šulejić, 2008, 504, 505. o.

764 https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html (letöltve: 2021. szeptember 27.).

765 Szerb Ptk. Munkatervezet, 1589–1608. cikkek.

származó létező, de még nem esedékes vagy jövőbeni rövid távú pénzkövetelés adásvételéből áll.⁷⁶⁶ A faktoring tárgya a teljes követelés vagy annak egy része egyaránt lehet. A követelésnek jogi személyek vagy vállalkozók közötti szerződésből kell származnia.⁷⁶⁷ Rövid távúnak minősül az a követelés, amely a szerződés szerinti áru- vagy szolgáltatásforgalom megvalósulását követő egy éven belül válik esedékessé.⁷⁶⁸ A faktoringügylet résztvevői, a törvény értelmében, az engedményező, a faktor és az adós. Az engedményező minőségében szerepelhet bank, hazai honosságú gazdasági társaság vagy egyéni vállalkozó, illetve külföldi honossággal rendelkező társaság vagy vállalkozó, amely az adott ország vonatkozó jogszabályai szerint került bejegyzésre, és amely a faktornak eladja az adóssal szemben fennálló követelését. A faktor a követelést megvásárló fél, amely lehet bank, részvénytársaság vagy korlátolt felelősségű társaság formájában létrejött gazdasági társaság, amely rendelkezik a Pénzügyminisztérium engedélyével a faktorálási tevékenység végzéséhez, valamint nemzetközi faktoringügyletekben külföldi honosságú bank vagy gazdasági társaság. Az adós minőségében végül megjelenhet szerbiai székhellyel rendelkező gazdasági társaság vagy egyéni vállalkozó is, illetve külföldi székhellyel rendelkező társaság vagy vállalkozó, feltéve, hogy az adott ország jogszabályai szerint bejegyzésre kerültek.⁷⁶⁹

A törvény külön kiemeli, hogy faktorálásra alkalmas a köztársasági, tartományi vagy helyi önkormányzati költségvetési felhasználóval, illetve a kötelező társadalombiztosítási alap eszközeinek felhasználójával szembeni követelés.⁷⁷⁰

A jövőbeni követelés akkor lehet faktorálás tárgya, ha az meghatározható, és amennyiben a faktoringszerződés tartalmaz adatokat a jövőbeni adós személyéről. A faktoringszerződés jövőbeni követelés faktorálására irányuló rendelkezése a követelés létrejöttének pillanatában hatályosul.⁷⁷¹ Nem lehet azonban faktorálás tárgya olyan követelés, amely személyes, családi vagy a háztartás szükségleteinek kielégítését szolgáló áru- vagy szolgáltatásforgalom alapján jött létre.⁷⁷²

A törvény megkülönbözteti a belföldi és a nemzetközi, illetve visszkeresetes és visszkereset nélküli faktoringot. A belföldi faktoring tárgya hazai személyek között, a belföldi piacon megvalósuló áru vagy szolgáltatás értékesítéséből származó követelés

766 Szerb Fakt. 2. cikk (1) bek. 1. pont.

767 Szerb Fakt. 2. cikk (1) bek. 2. pont.

768 Szerb Fakt. 2. cikk (1) bek. 3. pont.

769 Szerb Fakt. 2. cikk (1) bek. 4. pont.

770 Szerb Fakt. 2. cikk (1) bek. 5. pont.

771 Szerb Fakt. 3. cikk.

772 Szerb Fakt. 4. cikk.

adásvétele.⁷⁷³ Nemzetközinek a törvény azt a faktoringügyletet tekinti, amely tárgya nemzetközi áru- és szolgáltatásforgalomban értékesített követelés adásvétele.⁷⁷⁴ A nemzetközi faktoringügylet megvalósulhat egyszeres faktorálási rendszerben, amelyben csak egy faktor vesz részt, illetve kétszeres faktorálási rendszerben, amelyben egy szerbiai és egy külföldi székhellyel rendelkező faktor is részt vesz.⁷⁷⁵ A törvény előírja, hogy a visszkereset nélküli faktoring esetében a faktor átvállalja a követelés sikertelen behajtásának kockázatát, amelyet az adós fizetésképtelenségének kockázatával határoz meg.⁷⁷⁶ Visszkeresetes faktoring esetében az engedményező helytállási kötelezettséggel tartozik a faktornak a követelés behajthatóságáért, a követelés esedékességének pillanatában.⁷⁷⁷ Amennyiben a felek visszkeresetes faktoringot kötöttek ki, a faktor a követelés teljesítését követelheti az adóstól, az engedményezőtől, illetve mindkettőtől egyszerre, az adós és az engedményező helytállási kötelezettsége terjedelmén belül, kivéve, ha másként állapodtak meg a felek.⁷⁷⁸ A faktor köteles a követelés esedékessé válását követő nyolc napon belül értesíteni az engedményezőt a követelés sikertelen érvényesítési kísérletéről.⁷⁷⁹ A visszkereseti jog érvényesítését követően a faktor köteles a követelést az engedményezőnek visszaengedményezni.⁷⁸⁰ Fontos értelmezési szabályt tartalmaz a törvény arra az esetre, ha nem állapítható meg bizonyossággal, hogy a felek visszkereset nélküli vagy visszkeresetes faktoringot szerződtek. Ebben az esetben vélelmezni kell, hogy a faktoring visszkeresetes.⁷⁸¹ A visszkeresetes faktoringgal kapcsolatosan a bírósági gyakorlat arra az álláspontra helyezkedett, hogy a visszkereseti igény érvényesítése után a faktor az alapügyletből származó járulékos jogosultságokkal – nem pedig a faktoring szerződésből eredő követeléshez kapcsolódó járulékos jogosultságokkal – együtt köteles az engedményesre visszaengedményezni a követelést.⁷⁸²

A törvény kifejezetten szabályozza a *fordított faktoring* intézményét. A fordított faktoring akkor áll fenn, ha a faktor az adós számláinak az átvételével átvállalja az adós fizetési kötelezettségeit a hitelezővel szemben, az adóstól pedig az áru vagy szolgáltatások forgalmára irányuló szerződés szerinti határidőkben hajtja be a számlák

773 Szerb Fakt. 12. cikk.

774 Szerb Fakt. 13. cikk (1) bek. Nemzetközinek az az ügylet minősül, amely a Külkereskedelmi törvény hatálya alá esik.

775 Szerb Fakt. 13. cikk (2) bek.

776 Szerb Fakt. 15. cikk.

777 Szerb Fakt. 16. cikk (1) bek.

778 Szerb Fakt. 16. cikk (2) bek.

779 Szerb Fakt. 16. cikk (3) bek.

780 Szerb Fakt. 16. cikk (4) bek.

781 Szerb Fakt. 17. cikk.

782 Lásd a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž 290/2017 sz. határozatát. *Paragraflex*.

összegét.⁷⁸³ A fordított faktoringszerződés érvényességének előfeltétele, hogy az adós biztosítsa a hitelező beleegyező nyilatkozatát.⁷⁸⁴ Minden egyéb kérdésben a törvény a faktoring általános szabályainak megfelelő alkalmazását irányozza elő a fordított faktoringra.⁷⁸⁵ A köztársasági, tartományi és helyi önkormányzatok költségvetési szervei, valamint a kötelező társadalombiztosítási szervezetek eszközeit használó költségvetési szervek nem vehetnek részt fordított faktoringügyletben.⁷⁸⁶

Magával a faktoringszerződéssel kapcsolatban a törvény előírja, hogy írásbeli vagy elektronikus formában kell megkötöni.⁷⁸⁷ Kifejezetten rögzíti, hogy a faktoringszerződés nem minősül sem hitel-, sem pedig kölcsönszerződésnek.⁷⁸⁸ Amennyiben a szerződés tárgya nem felel meg a törvény rendelkezéseinek, nem minősíthető faktoringszerződésnek.⁷⁸⁹ A törvény taxatív előírja a faktoringszerződés minimális tartalmi elemeit.⁷⁹⁰

A faktoringszerződés hatálya annak az időnek a leteltével szűnik meg, amelyre a felek megkötötték. Amennyiben a felek nem kötötték határidőhöz a szerződést, hatálya az összes követelésnek az adóstól való behajtását követően szűnik meg, illetve akkor, amikor visszereseti jog alapján a faktor érvényesítette követeléseit az engedményezővel szemben.⁷⁹¹

A törvény kifejezetten megtiltja, hogy ugyanazon követelésre vonatkozólag az engedményező több faktorial kössön faktoringszerződést. A további faktoringszerződések a törvény semmisnek minősíti.⁷⁹²

A követelés érvényesítését a faktor saját nevében és saját javára végzi.⁷⁹³ A faktor köteles az engedményezett követelésekről pontos és naprakész nyilvántartást vezetni, valamint azokat jóhiszeműen és a „jó gazda” gondosságával kezelni.⁷⁹⁴ Az engedményező helytállási kötelezettséggel tartozik a faktornak a szerződés tárgyát képező követelések adott értékben való fennállásáért.⁷⁹⁵ Az engedményező továbbá garantálja a faktornak, hogy az értékesített követeléseket nem terheli zálogjog, harmadik személy kifogása, illetve az harmadik személy javára más jogosultsággal sem terhelt, valamint

783 Szerb Fakt. 17. cikk (1) bek.

784 Szerb Fakt. 17. cikk (2) bek.

785 Szerb Fakt. 17. cikk (3) bek.

786 Szerb Fakt. 17. cikk (4) bek.

787 Szerb Fakt. 19. cikk (1) bek.

788 Szerb Fakt. 19. cikk (3) bek.

789 Szerb Fakt. 19. cikk (2) bek.

790 Szerb Fakt. 20. cikk.

791 Szerb Fakt. 21. cikk.

792 Szerb Fakt. 22. cikk (1) bek.

793 Szerb Fakt. 27. cikk.

794 Szerb Fakt. 28. cikk.

795 Szerb Fakt. 29. cikk (1) bek.

hogy a követelések semmilyen jogalapon nem vitathatóak. Ez azonban diszpozitív természetű rendelkezés, a felek más, ettől eltérő kikötést is szerződésükbe foglalhatnak.⁷⁹⁶ Amennyiben a követeléseket mégis terheli zálogjog, vagy azt az adós vagy harmadik személy bármilyen módon elvitatja, a faktoringszerződés pedig nem zárja ki az engedményező jelzett helytállási kötelezettségét, a faktornak abban az esetben is visszkereseti joga keletkezik az engedményezővel szemben, ha a faktoring egyébként visszkereset nélküli lenne.⁷⁹⁷

A törvény külön kitér az engedményezést tiltó kikötés joghatására a faktoringszerződés vonatkozásában. Előírja, hogy amennyiben az engedményező és az adós közötti szerződés engedményezést tiltó kikötést tartalmaz, vagy ilyen rendelkezést az adós általános szerződési feltételeibe foglalt, a tiltásnak semmilyen joghatása nincs a faktoringszerződés szerinti követelés-adásvételre, kivéve, ha ezt a kérdést nemzetközi egyezmény másként rendezi.⁷⁹⁸ Amennyiben a faktoringszerződés másképpen nem rendelkezik, a faktor az engedményezett követeléseket továbbengedményezheti egy másik faktornak.⁷⁹⁹

2.7.2. Horvátország

A horvát Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) sem szabályozza a faktoring-szerződést. E szerződéstípust, illetve a faktorálási tevékenységet Horvátországban is külön törvény, a 2014. évi Faktoringtörvény (Fakt.) szabályozza. A törvény meglehetősen részletes szabályozást tartalmaz, viszont a rendelkezések meghatározó része a faktoringtársaságokkal kapcsolatos társasági jogi kérdéseket, a külföldi faktoringtársaságok Horvátországban megvalósuló tevékenységét, valamint a faktoringtársaságok felügyeletét szabályozza. Kisebb részben tartalmaz magára a faktoringügyletre és a faktoring-szerződésre vonatkozó rendelkezéseket. Ennélfogva a törvény kifejezetten előírja, hogy azokban a kérdésekben, amelyek nem esnek szabályozási körébe, a Köt. rendelkezéseit kell értelemszerűen alkalmazni.⁸⁰⁰

A törvény értelmében a faktoring olyan jogügylet, amelyben a faktorálási szolgáltatást nyújtó fél a beszállítóval és/vagy a vevővel kötött faktoringszerződés alapján és az abban kikötöttek szerint megvásárolja a faktoring tárgyát, a visszkereseti jog

796 Szerb Fakt. 29. cikk (2) bek.

797 Szerb Fakt. 29. cikk (3) bek.

798 Szerb Fakt. 30. cikk.

799 Szerb Fakt. 31. cikk.

800 Horvát Fakt. 3. cikk.

fenntartásával vagy anélkül.⁸⁰¹ A törvény a fogalommeghatározások között definiálja a faktoringügylet tárgyát: gazdálkodó szervezetek között megvalósuló, hazai vagy nemzetközi áru, illetve szolgáltatás alapján létrejövő, létező vagy jövőbeni, még nem esedékes pénzkövetelés, teljes egészében vagy részben.⁸⁰² Jövőbeni követelés akkor lehet a faktoringügylet tárgya, amikor a szerződés létrejöttének pillanatában kellő mértékben meghatározható.⁸⁰³ A követelés akkor tekinthető kellően meghatározottnak, ha a faktoringszerződésben meghatározásra került a jogosult és a kötelezett, a követelés lehetséges legmagasabb összege, valamint amennyiben a szerződésben a felek megjelölték a követelés létrejöttének jogalapját.⁸⁰⁴

A faktoringügylet alanyai a beszállító, a faktor és a vevő.⁸⁰⁵

A törvény megkülönbözteti a belföldi és a nemzetközi, a visszkeresetes és a visszkereset nélküli faktoringot, valamint a beszállítói, azaz a fordított faktoringot.⁸⁰⁶ Belföldinek a törvény azt a faktoringügyletet minősíti, amelyben minden részt vevő alany belföldinek minősül a devizatorvény értelmében,⁸⁰⁷ míg nemzetközi az a faktoringügylet, amelyben legalább az egyik alany nem minősül belföldinek.⁸⁰⁸ A visszkeresetes faktoring esetében a beszállító kezességet vállal a vevő tartozásáért.⁸⁰⁹ A faktoring tárgyát képező követelések érvényesíthetlensége esetén a visszkeresetes faktoring során a faktor a beszállítótól a vevő tartozásán kívül követelheti a faktoringügylet kamatszolgáltatását, a faktordíjat, valamint az ügyintézési és a faktoringszerződés szerinti egyéb költségeket. A visszkereseti jog érvényesítésével kapcsolatosan a törvény kizárja a Köt. engedményezésre vonatkozó rendelkezésének alkalmazását, amely korlátozza az engedményező helyállási kötelezettségét.⁸¹⁰ A visszkereset nélküli faktoring esetében a követelés érvényesíthetlenségének kockázata a faktort terheli, a beszállító pedig semmilyen helyállási kötelezettséggel nem tartozik.⁸¹¹ Végül, a horvát Köt. szabályozza a fordított faktoring intézményét is. Fordított faktoring a faktor és a vevő szerződése alapján jön létre, amellyel a faktor vállalja, hogy a vevő lejárt és nem lejárt tartozásait a beszállítóknak rendszeresen kiegyenlíti, a beszállítók felszólítására vagy a vevő

801 Horvát Fakt. 4. cikk.

802 Horvát Fakt. 2. cikk (1) bek. 13. pont.

803 Horvát Fakt. 6. cikk (1) bek.

804 Horvát Fakt. 6. cikk (2) bek.

805 Horvát Fakt. 7. cikk.

806 Horvát Fakt. 8. cikk.

807 Horvát Fakt. 9. cikk (1) bek.

808 Horvát Fakt. 9. cikk (2) bek.

809 Horvát Fakt. 10. cikk (1) bek.

810 Horvát Fakt. 10. cikk (2) bek.

811 Horvát Fakt. 10. cikk (3) bek.

utasítására, ugyanakkor pedig átháramlanak a faktorra a beszállítók követelése a vevővel szemben.⁸¹²

A horvát Köt. rögzíti, hogy a faktoringszerződést írásbeli formában kell létrehozni.⁸¹³ A faktoringszerződéssel a faktor vállalja, hogy a beszállítónak faktorálási szolgáltatást végez, amiért ellenszolgáltatásként jogosultságot szerez a kamatszolgáltatás, faktordíj, adminisztrációs díj és a szerződéssel meghatározott egyéb faktoringkölségek megfizettetésére.⁸¹⁴ A faktoringügylet tárgyát képező követelések vételárát azok névleges értéke képezi.⁸¹⁵ A törvény részletesen szabályozza a faktoringszerződés tartalmi elemeit.⁸¹⁶ A horvát Fakt. kifejezetten nem rögzíti a vevő értesítésének kötelezettségét, sem a faktor, sem pedig a beszállító terhére. Csupán azt írja elő, hogy a vevő értesítése jogszerűnek minősül, függetlenül attól, hogy egy vagy több követelésre, illetve fennálló vagy jövőbeni követelésekre vonatkozik-e.⁸¹⁷

Végül, a horvát Fakt. előírja, hogy a beszállító szavatolja a faktornak a faktoringügylet tárgyát képező követelés fennállását, valamint hogy nem állnak fenn jogi akadályok a követelés érvényesítéséhez, kivéve, ha a fordított faktoring a beszállító beleegyezése nélkül jött létre.⁸¹⁸ Amennyiben a faktoringszerződéssel a felek nem zárták ki a beszállító helytállási kötelezettségét, a követelés említett hiányossága esetén a faktornak akkor is visszkereseti joga van a beszállítóval szemben, ha a felek egyébként visszkereset nélküli faktoringügyletet kötöttek.⁸¹⁹

2.7.3. Szlovénia

A szlovén jog nem irányoz elő külön szabályozást a faktoringügyletre vonatkozólag, sem külön törvényben, sem pedig a Kötelmi törvénykönyvben (Kötv.). Ennélfogva a faktoringszerződés a szlovén jogban még mindig nevesítetlen szerződésnek minősül.⁸²⁰ A szakirodalom szerint a faktoringot (és a többi ún. „-ing” szerződést) a törvényalkotó szándékosan nem szabályozta, ezáltal lehetővé téve a gazdasági szereplőknek és

812 Horvát Fakt. 11. cikk (1) bek.

813 Horvát Fakt. 13. cikk (1) bek.

814 Horvát Fakt. 13. cikk (2) bek. I. mondat.

815 Horvát Fakt. 13. cikk (3) bek.

816 Horvát Fakt. 14. cikk.

817 Horvát Fakt. 15. cikk.

818 Horvát Fakt. 17. cikk (1) bek.

819 Horvát Fakt. 17. cikk (2) bek.

820 Možina és Vlahek, 2019, 297. o.

a bírói gyakorlatnak, hogy gazdasági igényeknek megfelelően alakítsák ki a faktoring részletszabályait.⁸²¹

Részletező speciális szabályozás nélkül a faktoringügyletekre a Banktörvény, a Fogyasztói hitelezésről szóló törvény, amennyiben a faktorált követelés fogyasztóval kötött kölcsön- vagy hitelszerződésből származik, valamint a Kötv. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.⁸²² Fontos emellett kiemelni, hogy Szlovénia nem részese a nemzetközi követelésvétélről szóló, Ottawában, 1988. május 28-án kelt UNIDROIT Egyezménynek, sem pedig és az UNCITRAL keretében létrejött 2001. december 12-i New York-i Egyezménynek a nemzetközi kereskedelemről származó követelések engedményezéséről. A Banktörvény is csupán egyetlen rendelkezést tartalmaz a faktoringról: a banki szolgáltatásoktól elhatárolt pénzügyi szolgáltatások között említi a visszkeresetes és visszkereset nélküli faktoringot.⁸²³

Külön szabályozás hiányában a Kötv.-nek az engedményezésre vonatkozó általános szabályait kell a faktoringügyletre alkalmazni. Mivel a Kötv. sem irányoz elő bármilyen korlátozást, ezért a faktoring tárgya lehet bármilyen követelés, lejárt és még nem lejárt egyaránt. A kötelezett beleegyezése nem szükséges a faktoring érvényességéhez, de értesíteni kell, és joghátrány nem érheti a faktoringügylet következtében.⁸²⁴

2.8. Szlovákia

A faktoring jogintézménye a szlovák jogrendben nem került szabályozásra, így ebben az esetben a követelések engedményezésére vonatkozó rendelkezések az irányadóak. A faktoring a finanszírozás alternatív formája, azaz a faktorálás alatt olyan rövid lejáratú követelések értékesítése értendő, amelyek az esedékesség előtt kerülnek értékesítésre, és amelyek fedezetét egy faktorvállalkozás, az úgynevezett faktor biztosítja.⁸²⁵

Egy – mondhatni – általánosan elfogadott definíció szerint faktor alatt azt a személyt kell érteni, aki más személy tevékenységéből származó termékértékesítésből vagy szolgáltatásnyújtásból származó követeléseket átvesz, illetve kezeli azokat, és kész azokat az átvételtől (kezelés) a visszafizetésig terjedő időszakra biztosítani, amely idő alatt a szóban forgó (átvett) követelések teljes behajthatóságának kockázatát is vállalhatja.⁸²⁶

821 Možina és Vlahek, 2019, 297. o.; Jus, 2020, 55–56. o.

822 Factoring Survey, 2018, 113. o.

823 Szlovén Banktörvény, 5. cikk (2) bek. 2. pont.

824 Factoring Survey, 2018, 114. o.

825 Böszörményi, 2021.

826 Jakubovič, 2005, 264. o.

A jogok és kötelezettségek kapcsán elmondható, hogy azokat az ügyfél és a faktortvállalkozás között létrejövő faktoringszerződés rögzíti, mely alapján a követeléseket kötelezettség formájában az adósra (vevőre) engedményezik. Ebben az esetben egy olyan helyzet áll elő, amikor a kötelezettséget az adós közvetlenül a faktornak fizeti meg. A faktor ezt követően rövid időn belül kiegyenlíti az ügyfélnek a követelés finanszírozott részének első részletét, a szerződésben előre megállapított feltételeknek megfelelő összegben. Ebből következik, hogy a faktor a követelésnek a faktorálási szolgáltatással csökkentett összegét fizeti ki.⁸²⁷

Általánosságban elmondható, hogy a követelések megvásárlását faktoringcégek biztosítják, de ugyanakkor a finanszírozásnak ezt a formáját bankok, biztosítótársaságok vagy velük kapcsolatban álló társaságok is nyújtják, általában anélkül, hogy a szállítóhoz fordulhatnának abban az esetben, ha a vevő nem teljesíti kötelezettségeit.⁸²⁸ A legtöbb esetben azonban a faktoringtevékenységet egy bank vagy annak leányvállalata, illetve egy külföldi bank fióktelepe végzi.⁸²⁹

A faktoring azokban a helyzetekben lehet megfelelő választás, amikor a szállítónak hosszabb lejáratú követeléseket kell biztosítani, vagy amikor esetleg annak lehetőségét fontolgatja, hogy az ügyfelek számára hosszabb lejáratú követeléseket nyújtson. A fizetés elmaradásának kockázata a faktorra hárul. A faktoring ezen típusa (valódi faktoring) lehetővé teszi a hatékony és rugalmas pénzforgalom-kezelést, valamint a rövid távú források hosszú távú felhasználását az ügyfél igényeinek megfelelően. Ezzel szemben a kvázi-faktoringban a faktor visszaadja a behajthatatlan követeléseket az ügyfélnek.⁸³⁰

A faktoring kapcsán elmondható, hogy az lehetővé teszi a vállalkozók – azaz az engedményező – számára, hogy azonnal készpénzhez jussanak azáltal, hogy az áruvásárlási vagy szolgáltatási szerződésekből származó rövid lejáratú követeléseik egy részét kedvezményes áron egy faktoringcégre engedményezik.⁸³¹

Azonban a faktoring kapcsán annak előnyeiről és hátrányairól is említést kell tennünk. Előny egyrészt az, hogy a hitelezőnek nem kell az adóssal vagy több adóssal szemben behajtania a tartozást, és csak egy szereplővel szükséges kommunikálnia. A hitelező így mentesül az adósságbehajtás alól, az alaptevékenységére koncentrálhat, és a faktoron keresztül rendelkezésre álló tőkéhez jut, amely azonban nem mindig felel meg a követelések névértékének. Továbbá a hitelező külföldi adósok esetében elkerülheti az árfolyamvesztéset, és a faktoron keresztül fontos információkhoz juthat

827 Bószörményi, 2021.

828 Bószörményi, 2021.

829 Martinová, 2013.

830 Bószörményi, 2021.

831 Ennek kapcsán lásd például: Delivorias, 2018, 2. o.; Cashin Ritaine, 2008, 181. o.

adósai (ügyfelei) hitelképességéről.⁸³² Azonban mint minden üzleti tranzakció, a faktoring is némi kockázattal jár. Mindenképpen gondos figyelmet kell szentelni a szakmai átvilágításra, valamint alaposan meg kell fontolni a faktorálási szerződés javasolt feltételeit, hogy a faktor szolgáltatásainak költsége ne haladja meg az eredeti beszállításon számított nyereséget.⁸³³

2.9. Következtetések

A faktoring – kétségtelen gazdasági előnyei mellett – néhány potenciális hátrányt is eredményezhet, amelyeket figyelembe kell venni a döntéshozatal során. Az alábbiakban megpróbálunk néhány ilyenet azonosítani.

Elsősorban a faktoringszolgáltatás igénybevétele költségekkel jár. A faktor a követelések átvételéért és kezeléséért díjat számít fel, amely csökkentheti a vállalkozás nyereségét. Ezen kívül a faktor további költségeket is felszámolhat a kockázatok kezelése és a követelések behajtása érdekében.

Másodsorban meg kell említeni a kontrollvesztést: amikor egy vállalkozás eladja vagy átruházza követeléseit a faktornak, elveszíti a teljes kontrollt a követeléseket és azok behajtását illetően. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozás kevésbé tud befolyásolni a szerződő partnereivel és a követelésekkel kapcsolatos ügyeket.

Harmadsorban a faktoring befolyásolhatja az ügyfélkapcsolatokat. A faktoring egy új szereplőt, a faktort is bevonja az ügyfelekkel való kapcsolatba. Ez befolyásolhatja a korábban kialakított kapcsolatokat és azok dinamikáját.

Negyedsorban a faktoring hosszú távú kötöttséggel jár, ugyanis a faktoringszerződések általában hosszú távú kötelezettségeket jelentenek. A vállalkozás hosszú távon kötelezi el magát a faktoringszolgáltatás igénybevétele mellett, ami korlátozza a rugalmasságot és a vállalkozás szabadságát más finanszírozási lehetőségek felé.

Ötödsorban a faktoring igénybevétele befolyásolhatja a vállalkozás hitelképességét. Bizonyos esetekben a hitelezők, hitelintézetek és befektetők negatívan értékelhetik a faktoringot, mivel azt érzékelhetik, hogy a vállalkozás nehézségekkel küzd a követeléseinek behajtásában.

Fontos megérteni, hogy a faktoring előnyei és hátrányai vállalatonként és konkrét helyzettől függően változhatnak.

832 Drozd, 2010.

833 Böszörményi, 2021.

A faktoring jogi jelentősége az, hogy a faktoringügyletekre vonatkozóan szabályozza és biztosítja a felek jogait és kötelezettségeit. A jogi keretek kialakítása fontos annak érdekében, hogy a faktoringtranzakciók megbízhatóan és hatékonyan valósuljanak meg, és hogy a felek jogbiztonságot élvezzenek. A faktoring során az engedélyező (vállalkozás) átruházza a követeléseket a faktornak. Ezért a jogrendszernek el kell ismernie és lehetővé kell tennie az ilyen követelések érvényes és hatékony átruházását. A faktoring-jogszabályok meghatározzák az átruházás jogi folyamatát, a formális követelményeket és a szükséges dokumentációt. A faktoring folyamatában általában a faktor átveszi a követelések behajtásával és követelési kockázattal járó feladatokat. Jogilag biztosítani kell a faktor jogait és lehetőségeit a követelések behajtására és a kockázatok kezelésére. Ez magában foglalja a jogi eszközöket a követelések érvényesítésére, a vevőkkel és adósokkal szembeni jogi lépések megtételére, valamint a biztosítékok érvényesítésére és végrehajtására vonatkozó szabályokat. Ugyanakkor a faktoring során a felek között bizalmas információk és adatok cserélődhetnek. A faktoring jogi kereteinek biztosítani kell az adatvédelmet és a titoktartást, hogy megóvják az üzleti információkat és a személyes adatokat. A faktoringügyletekben részt vevő felek jogainak és kötelezettségeinek, a jogi keretek meghatározásának a jogi szabályozáson túlmenően kiemelt jelentősége van.

3. Szerződésátruházás

3.1. Alapvetés

A rendszerváltás után megszületett modern polgári törvénykönyvek kifejezetten szabályozzák a szerződésátruházást (így a cseh, a magyar, a román kódexek). A klaszikus polgári törvénykönyvek (az osztrák) vagy a szovjet típusú diktatúra alatt megszületettek (lengyel, szlovák) azonban nem. Kivételt képez az 1978. évi szerbiai kötelmi törvény, amely a térségben elsőként vezette be a szerződésátruházást mint kifejezetten szabályozott intézményt. A szabályozás hiánya azonban nem jelenti, hogy a gyakorlatban, a szerződési szabadság elve alapján ne létezne szerződésátruházás.

A szerződés átruházása hagyományosan élénk viták tárgyát képezte. Az engedményezéshez viszonyítva nem egyszerűen a jog aktív alanyának cseréjére kerül sor esetében, hanem teljes szerződési póluson (pozícióban) történik alanycsere, vagyis egyidejűleg jogok és kötelezettségek halmaza száll át a szerződésből kilépő félről a szerződésbe belépő félre. Mivel a gyakorlat megkívánta, külön szabályozás hiányában is léteztek eszközök ilyen célok elérésére, amelyek alkalmazása gyakorta előfordult.

Dr. Dudás Attila PhD
rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Dr. Bartosz Kucharski PhD
egyetemi tanár, Łódzi Egyetem

Dr. Suri Noémi PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Prof. Dr. Veress Emőd DSc, habil.
főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi tanár, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Dudás, A., Kucharski, B., Suri, N., Szinek Csütörtöki, H., Veress, E. (2023) 'Szerződésátruházás' in Veress, E. (szerk.) *A kötelmi jogok dinamikája. Engedményezés, faktoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció egyes kelet-közép-európai jogrendszerekben*, 173–215. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9_3

A legegyszerűbb módszer a korábbi szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetése mellett új szerződés megkötése. Ez azonban nem szerződésátruházás, míg a felek célja sok esetben a meglévő szerződés folytonosságának megőrzése mellett megvalósított alanycsere lenne. Ezért merült fel a gyakorlatban a szerződésátruházás iránti igény, és ez vezetett a szerződésátruházás szabályozásához egyes jogrendszerekben.

Terminológiai szempontból a néha előforduló, a szerződés engedményezése kifejezést problematikusnak minősítették, mert „*az engedményezés kizárólag követelések átruházására szolgál, az engedményezés alkalmatlan annak az ügyletnek a megjelölésére, amelynek eredményeként a szerződésben megváltozik valamely fél személye...*”⁸³⁴ Viszont a szerződésátruházás kifejezés sem tökéletes: „*átruházni kizárólag olyan dolgokat vagy egyéb vagyontárgyakat lehet, amelyek fölött az átruházó rendelkezési joggal bír*”.⁸³⁵ A szerződés pedig nem ilyen, nem vagyontárgy, amely esetében a forgalomképesség kérdése egyáltalán felmerülhetne. Ezért – jobb fogalom híján – használja a Ptk. a szerződésátruházás kifejezést. Valójában az engedményezést és a tartozásátvállalást összekapcsoló *sui generis* jogintézményről van szó. Ez ugyanakkor a magánautonómia megnyilvánulása: a szerződő felek a szerződés alanyait is kicserélhetik.

Álláspontunk szerint maga a szerződés nem kerül átruházásra, csak a belőle fakadó jogok és követelések halmaza száll át. A szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata. Furcsa is lenne egy jognyilatkozatot átruházni. Ezért az elnevezés valóban nem a legprecízebb. Nem a szerződést, hanem a szerződés által keletkeztetett jogviszonyban létező szerződési pólust alkotó jogok és kötelezettségek képezik az átruházás tárgyát.

3.2. Ausztria

A szerződésátruházás az osztrák jogban az engedményezés és a tartozásátvállalás jogi kombinációja. Szerződésátruházás során nem csak a hitelező vagy az adós (egyéni) jogai, illetve kötelezettségei szállnak át harmadik személyre, hanem a hitelező vagy az adós teljes jogi helyzete (jogállása) és szerződéses szerepe. Ez azt jelenti, hogy a jogviszonyban álló felek valamennyi jogát és kötelezettségét egységes jogi aktsussal átruházzák. A szerződésátruházás érvényességéhez valamennyi érintett félnek meg kell állapodnia. Ennek a megvalósítása többféleképpen mehet végbe:

- a) háromoldalú szerződés keretében;
- b) a jogviszonyból kilépő és az abba belépő személy közötti szerződéssel és a fennmaradó (korábbi) szerződő partner előzetes vagy utólagos hozzájárulásával.

⁸³⁴ Vékás és Gárdos, 2020, 1867. o. Például szerződés engedményezésként hivatkozott a jogintézményre a Szegedi Ítéletábrla (BDT2012. 2707), de a magyar Ptk. koncepciója is.

⁸³⁵ Vékás és Gárdos, 2020, 1867. o.

A gyakorlatban az alábbi esetekben merülhet fel e jogintézmény szükségessége: például bérelt ingatlan eladása esetén, amikor a (jövőbeli) vevő bérbeadóként bérleti szerződést köt; vagy adósságátütemezés esetén a hitelviszonyban részt vevő fél megváltozása során.⁸³⁶

Az osztrák Polgári törvénykönyv (ABGB) egyelőre nem ismeri (illetve nem nevesíti) a szerződésátvállalást külön jogügylettípusként, azonban a jogirodalomban több szerző is rámutat az intézmény osztrák jogba történő beillesztésének létjogosultságára.⁸³⁷ Ezt támasztja alá az a tény is, hogy az osztrák jogszabályok között már léteznek a törvény erejénél fogva beálló szerződésátruházás egyedi eseteinek tekinthető előírások. Ennek példaként a *munkajogban* a Munkaszerződésekre vonatkozó törvénymódosítás (*Arbeitsvertragsrechts-Anpassungsgesetz*, a továbbiakban: AVRAG)⁸³⁸ 3. §-a emelhető ki. Az AVRAG 3. § (1) bekezdése szerint vállalkozás átruházása esetén az átvevő a törvény erejénél fogva munkáltatóvá válik az átruházás időpontjában fennálló munkaszerződések szerinti valamennyi jog és kötelezettség erejéig. Az átvevő korlátlan felelősséggel tartozik az e munkaszerződések alapján még nem teljesített követelésekért vagy szerzett jogosultságokért.

3.3. Csehország

A Cseh Köztársaság jogrendszere 2014. január 1. óta szabályozza a szerződésátruházás jogintézményét.⁸³⁹ A különálló szabályozás a magánjog újrakodifikálásának köszönhető, amelyet mindenekelőtt az új Polgári törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) elfogadása testesít meg, s amely kétségtelenül a posztszovjet jogfejlődés egyik

836 https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap14_o.xml?section-view=true;section=3 (letöltve: 2023. május 10.); Ertl, 2022, 1406. §.

837 Ertl, 2022, 1406. §; Böhm és mtsai., 2018.

838 *Arbeitsvertragsrechts-Anpassungsgesetz* (a továbbiakban: AVRAG), StF: BGBl. Nr. 459/1993 (NR: GP XVIII RV 1077 AB 1117 S. 126. BR: AB 4548 S. 572.) (CELEX-Nr.: 377Lo187, 389Lo391, 375Lo129).

839 Cseh Ptk. 1895–1900. §§. Mindemellett az új cseh Ptk. 1897. §-ának (2) bekezdése a 191/1950. sz. váltó- és csekk törvényre (*zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový*) hivatkozik a valamelyik fél nevében kötött szerződés záradékolásának lehetőségére tekintetében, mivel a záradékolás adataira, a záradékolásra jogosult személyére és az abból eredő jogok igazolására a váltókra vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket kell alkalmazni. Meghatározzák azt is, hogy az a fél, aki elvesztette az okiratot, kitől követelheti azt. Ezért az e rendelkezésben előírt mértékben a váltó- és csekk törvény rendelkezései és a váltókra vonatkozó egyéb jogszabályokat kell alkalmazni. A szerződésátruházásra vonatkozó *explicit* rendelkezéseken, valamint a váltó- és csekk törvény és a váltókról szóló jogszabályok egyes rendelkezésein kívül természetesen a cseh Ptk. általános rendelkezései, köztük a kötelmekre vonatkozó általános rendelkezések is alkalmazandók. A cseh jogalkotó tehát semmiképpen sem vonható kérdőre annak kapcsán, hogy nem fogadta el az Európai Szerződési Jog Alapelveinek (*Principles of European Contract Law*) modelljét; mindemellett még az olasz szabályozáshoz való szoros kötődés sem tekinthető teljesen problémamentesnek, amely a szerződésátruházás nemzeti intézményének kifejezett alapját képezi. Ennek kapcsán lásd: Dvořák, 2014a, 124. o.

legnagyobb változásának tekinthető. A Ptk. hatálybalépéséig sem a korábbi Polgári törvénykönyv, sem a Kereskedelmi törvénykönyv nem tartalmazott a szerződésátruházásra vonatkozó rendelkezéseket.⁸⁴⁰ A szerződés szerinti jogokat és kötelezettségeket a követelések engedményezésének és a kötelezettségek átvállalásának kombinációjával ruházták át, ami a gyakorlatban szükségtelenül bonyolult volt.⁸⁴¹ Ez a jogintézmény azonban a korábbi jog uralma alatt sem került el a cseh polgári jog figyelmét,⁸⁴² bár csupán az új Ptk.-ban vált ilyen tartalommal szabályozottá. Megállapítható tehát, hogy viszonylag új jogintézményről van szó, amely csak néhány éve van jelen a gyakorlatban, és amelynek használata még nem teljesen épült be a köztudatba.

A korábbi nemzeti jogi szabályozás a kötelezettség tartalmának hagyományos meghatározásán alapult, amelyben olyan fogalmak domináltak, mint a követelés, a tartozás, a hitelező, valamint az adós. Mindemellett megemlítendő, hogy a korábbi kötelmi jog egyértelműen az adós egyéni követelései és tartozásai tekintetében az öröklés szabályozására koncentrált. A szerződésátruházással azonban a kötelezett személyében változás állhat be, jogutódlás következhet be a kötelezetti szerződéses póluson, nem csupán az egyes jogok és kötelezettségek alanyának változása történik meg.⁸⁴³ A szóban forgó jogintézmény elsősorban tehát olyanként értelmezhető, melynek alapja egy adott szerződéstípusból eredő jogok és kötelezettségek egy másik személyre történő átruházása.⁸⁴⁴ Ez a teljes kötelmi jogviszonyon belüli alanyváltást jelent.⁸⁴⁵

A szerződésátruházás fogalma többértelmű, az egyrészt konkrét jogi aktusként, másrészt ennek következményeként is értelmezhető. Az első jelentésből kiindulva, véleményem szerint a cseh jogi környezetben a szerződésátruházást az átruházó és az átvevő közötti kétoldalú jogi aktusként, azaz szerződésként határozhatjuk meg. A szerződésátruházási szerződés érvényességéhez a másik szerződő fél hozzájárulása szükséges; mindemellett a szerződésátruházási szerződés nevesített, ok-okozati és konszenzuális szerződésként jellemezhető, amely visszterhes vagy ingyenes egyaránt lehet.⁸⁴⁶

A szerződésátruházás célja, hogy a szerződő fél teljes jogállását átruházza. Ebben különbözik a szerződésátruházás például a követelés engedményezésétől vagy a tartozás átvállalásától, ahol kizárólag a követelés, illetve a tartozás kerül átruházásra. Szerződésátruházás esetén ezzel szemben a szerződésben foglalt jogok és kötelezettségek

840 Knoblochová, 2020.

841 Knoblochová, 2020.

842 Elischer és Šebesta, 2007, 162–172. o.; Grulich, 2008, 210–215. o.

843 Dvořák, 2014a, 123. o.

844 Rybníčková, 2016.

845 Grulich, 2008, 210–215. o.

846 Zach, 2014, 32.

egyaránt megmaradnak, csupán a szerződő felek (legalább) egyike megváltozik. Így az új szerződő fél a korábbi helyébe lép.⁸⁴⁷ Hacsak a szerződés jellege nem zárja ki, bármelyik fél átruházhatja a szerződésből vagy annak bármely részéből eredő jogait és kötelezettségeit egy harmadik személyre, feltéve, hogy az illető másik szerződő fél ehhez hozzájárul.⁸⁴⁸ Itt találkozunk az első értelmezési nehézséggel, mivel a kérdéses rendelkezés szövegéből nem teljesen világos, hogy a szerződések mely típusai zárják ki természetüknél fogva a harmadik félre történő átruházás lehetőségét. Egyes értelmezések szerint úgy tűnik, hogy ez a tilalom olyan esetekre vonatkozik, amikor az átruházott szerződés egyoldalúan kötelező érvényű. A Ptk. indokolása továbbá megállapítja, hogy jelen esetben a szóban forgó szerződések elsősorban olyanok, amelyekben a teljesítés az egyik szerződő fél személyes jellemzőihez kötődik, például adott műalkotás vagy szoftver létrehozására irányuló szerződések. Ezek az értelmezések azonban még mindig nem teljesen rendezettek és egyértelműek.⁸⁴⁹

Mindemellett megemlítendő az is, hogy a szerződésátruházás speciális eseteként tartják számon a szerződés *egy részének* átruházását.⁸⁵⁰ A probléma megértéséhez jó kiindulópont lehet a Ptk. 1896. §-a, amely szerint:

„A szerződés részleges átruházása vagy a szerződés több jogosultra történő átruházása esetén az engedményezett fél, a szerződés kevésbé fontos kikötéseiből származó jogai nem sérülhetnek; kevésbé fontos kikötések, anélkül, hogy [a felsorolás] kizáró lenne: a feltételre, előlegre, foglalóra, kötbérre, bánatpénzre, a szerződéstől való elállásra vonatkozó kikötések és a választottbíráskodási záradék.”

A szerződés egy részének átruházása esetén nem lehetséges a szerződésben foglaltakon kívüli jogoktól és kötelezettségektől való eltérés. Amikor a szerződés egy részének átruházása nem eredményezi a szerződéses mellékszáradékok csökkenését, a szerződésből eredő kifogások sem csökkenhetnek, és így csak a szerződés által létrehozott kötelezettségből közvetlenül eredő jogokat és kötelezettségeket lehet felosztás alá vonni. Nem szabad megfélekedezni arról sem, hogy amennyiben a szerződésből kilépő fél a szerződésnek csak egy részét ruházza át a szerződésbe belépő félre, az átruházót továbbra is köti a szerződés fennmaradó részére. Ez utóbbi esetben valójában az

847 Schejbal, 2020.

848 Cseh Ptk. 1895. § (1) bek.

849 Matzner, 2019.

850 A cseh jogalkotót valószínűleg az olasz joggyakorlat ihlette a szerződés egy részének a szerződés tárgya szerinti átruházása szabályozására, amely, bár importálja ezt a lehetőséget, elismeri, hogy az ilyen átruházás a szerződés újbóli megkötésének elemeit hordozza. Ennek kapcsán lásd: Roppo, 2001, 555. o.

eredeti szerződés kötelezetti oldalán új fél jelenik meg. Ettől az esettől elkülönül a szerződés több szerződésbe belépő félre történő átruházása, amikor a szerződésből kilépő teljes egészében elveszíti fél státuszát, és a szerződésből kilépő oldalán több olyan fél lép be a kötelezetti oldalra, akikkel szemben az eredeti szerződés közös kötelezettséget keletkeztet.⁸⁵¹ A szerződés egy részének átruházásával ellentétben a szerződés több szerződésbe belépő félre történő átruházása a kötelezettséget osztható és oszthatatlan teljesítésre egyaránt átruházhatja. Osztható teljesítésre vonatkozó kötelezettség esetén az egyes felek részleges felelőssége diszpozíció útján érvényesül,⁸⁵² míg oszthatatlan teljesítésre vonatkozó kötelezettség esetén a felek elvileg egyetemlegesen felelnek.⁸⁵³

A szerződés egy részének történő átruházása további módja a szerződő fél státusához kapcsolódó jogok és kötelezettségek ideiglenes korlátozása. Eltérő megállapodás hiányában a szerződésből kilépő félről a szerződésbe belépő félre száll át a szerződésben részes fél jogállása, az abból eredő, még meg nem szűnt jogokkal és kötelezettségekkel együtt. Ez azonban nem túl praktikus a folyamatos vagy ismétlődő teljesítésre irányuló hosszú távú szerződések esetében, ahol például a szerződésből kilépő fél hibás teljesítéséből eredő jogok vele szemben érvényesíthetők. A Ptk. 1895. § (2) bekezdése ekként rendelkezik: „*ha a szerződés szerinti teljesítés folyamatos vagy időszakosan ismétlődő, a szerződés a még nem teljesített részre is átruházható*”. Ennek a szabálynak köszönhetően a szóban forgó szerződés felei megállapodhatnak, hogy az átruházás csak a jövőben esedékes jogok és kötelezettségek tekintetében történik. A még meg nem szűnt, az átruházás hatálybalépése előtt esedékessé vált jogokat és kötelezettségeket ezután is az eredeti felek között kell majd rendezni.⁸⁵⁴

A szerződésátruházásról szóló szerződés a Ptk. 1895. § rendelkezései alapján köthető meg. Amennyiben a szerződés jellege nem zárja ki, bármelyik fél átruházhatja a szerződésből vagy annak bármely részéből eredő jogait és kötelezettségeit harmadik személyekre, feltéve, hogy a másik fél ehhez hozzájárul, és a szerződésátruházás még nem történt meg. Abban az esetben, amikor a szerződés szerinti teljesítés folyamatos vagy ismétlődő jellegű, a szerződés a még nem teljesített rész tekintetében ruházható át.⁸⁵⁵

A szerződésátruházás tehát kétoldalú jogügylet az eredeti szerződés egyik fele (azaz a szerződésből kilépő fél) és a szerződésbe belépő fél között. A törvény némileg helytelenül „harmadik félként” említi az utóbbit, ami azon alapul, hogy az idézett rendelkezés a szerződés átruházását „kívülről”, az eredeti szerződés prizmáján keresztül szemléli és határozza

851 Zach, 2014, 38–39. o.

852 Cseh Ptk. 1871. §.

853 Cseh Ptk. 1869. §.

854 Zach, 2014, 38–39. o.

855 Cseh Ptk. 1895. § (1) és (2) bek.

meg. A szerződésből kilépő fél azonban mindenekelőtt az új szerződés egyik fele, és mint tudjuk, a szerződés mindkét oldalán egynél több személy is állhat.⁸⁵⁶ Ezért a szerződésből kilépő félnek mint szerződő félnek nem szükséges egyetlen harmadik (természetes vagy jogi) személlyel azonosulnia. A jogalkotó nyilvánvalóan felismerte ezt a Ptk. 1896. §-ának megfogalmazásakor, de ismét nem fejezte ki pontosan ezt a gondolatot. A Ptk. 1896. §-a⁸⁵⁷ tiltja a szerződésbe belépő fél jogainak másodlagos kikötések alapján csorbítását, többek között akkor, ha a szerződést több szerződésbe belépő félre ruházzák át.

Elsősorban tehát megállapítható, hogy a szerződésátruházás olyan jogintézményként értelmezhető, amelynek alapja egy adott szerződéstípusból eredő jogok és kötelezettségek szerződéses átruházása más személyre. Ez a teljes kötelmi jogviszonyon belüli alanyváltást jelent.

Bár a jogintézmény elnevezése azt a benyomást keltheti, hogy közvetett tárgya maga a szerződés, ez nem így van. Szigorúan véve a szerződés – ahogyan más jogügyletek – nem ruházható át; az ügylet által előidézett joghatások⁸⁵⁸ képezhetik az átruházás tárgyát.⁸⁵⁹ Ugyanezen okból kifolyólag maga a jogügylet fogalmilag nem semmisíthető meg, csak annak joghatásai szűnhetnek meg, *ex tunc*, illetve *ex nunc* jelleggel. Emiatt nem hagyható figyelmen kívül a Ptk. megfogalmazása, amely szerint a szerződésátruházás tárgya a szerződésből vagy annak egy részéből eredő jog, illetve kötelezettség, de csak akkor, ha a szerződés jellege ezt lehetővé teszi, és ha azt még nem teljesítették.⁸⁶⁰

Elsősorban, de nem kizárólagosan a szerződés által létrehozott jogokról és kötelezettségekről lehet tehát szó. Maga a szerződés számos egyéb jogot biztosít a feleknek, amelyek a szerződő fél státuszához kapcsolódnak, de túlmutatnak a szerződéses kötelezettségen. Ezek a „hozzáadott” hatáskörök az alábbiakban kerülnek bemutatásra.

Egyrészt ezek mind a szerződéssel szembeni kifogások, amelyekkel a szerződésből kilépő fél⁸⁶¹ rendelkezett. A szerződésből kilépő fél tehát a szerződésbe belépő féllel⁸⁶² szemben is kifogást emelhet, például az eredeti szerződés érvénytelenségére vagy a szerződés megkötéséhez vezető tévedésre hivatkozva. Problemátikus lehet a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél közötti szerződésből eredő tényekkel szemben

856 Vö. Dvořák, Švestka, Zuklínová és mtsai., 2013, 165. o.

857 Cseh Ptk. 1896. §: „A szerződés részleges átruházása vagy a szerződés több engedményesre történő átruházása esetén nem korlátozhatók az átruházó félnek a szerződést kiegészítő kikötései, így különösen a feltételre, az előlegre, a biztosítékra, a kötbérre, az elállási és végkielégítésre vagy választottbíróági kikötésekre vonatkozó rendelkezések szerinti jogai.”

858 Cseh Ptk. 545. §

859 Dvořák, 2014b, 795. o.

860 Cseh Ptk. 1895. § (1) bek.

861 Cseh nyelven: *postupitel*.

862 Cseh nyelven: *postupník*.

kifogást emelni az „engedményezett” féllel szemben. A szerződésbe belépő fél nem részese a szóban forgó megállapodásnak, és az ilyen kifogások nem érvényesíthetők vele szemben, ahogyan azok a kifogások sem, amelyekkel a szerződésből kilépő fél a szerződésbe belépő féllel szemben más okokból élt.

A szerződésátruházással az átruházó továbbá a szerződés összes járulékos rendelkezését is átruhazza, amelyeket a Ptk. 1896. §-a példalózó jelleggel sorol fel. Ezek közé tartoznak például a feltételre, a foglalóra, a biztosítékra, a kötbérre, a választottbíróági kikötésre vagy a szerződéstől való elállásra vonatkozó rendelkezések.

Az átruházás tárgya nemcsak a fennálló kötelezettség, hanem a jövőbeni kötelezettség is lehet.⁸⁶³

A szerződésátruházásra vonatkozó szerződés megkötése kapcsán a Ptk. nem ír elő semmilyen formai követelményt, ebből az okból kifolyólag az a felek által választott formában megköthető,⁸⁶⁴ amennyiben az nem ellentétes a felek korábbi megállapodásával. A szerződés formáját nem érintik a Ptk. 560. §-ának rendelkezései,⁸⁶⁵ mivel maga a szerződés nem alapít, nem ruház át, nem változtat meg és nem szüntet meg ingatlanra vonatkozó dologi jogot.

A szerződés formáját nem érintik a Ptk. 564. §-ának rendelkezései⁸⁶⁶ sem, mivel a szerződésátruházás nem változtatja meg a jogügylet tartalmát. Ellenkezőleg, a tartalom elvileg ugyanaz marad, különben valószínűleg a szerződés megújításáról lenne szó. Ezért nem kizárt, hogy a szóban forgó szerződést a felek szóban vagy akár hallgatólagosan kössék meg.⁸⁶⁷

Összességében megállapítható, hogy a Ptk. nem tartalmazza a szerződésátruházásra vonatkozó szerződés írásbeli formájának követelményét, amiből az vezethető le, hogy az akkor is hatályba lép, ha a részt vevő felek az átruházásról szóban állapodnak meg. Az viszont kevésbé tűnik valószínűnek, hogy a szerződés hallgatólagosan átruházásra kerülhetne.⁸⁶⁸

A szerződésátruházásról szóló szerződés hatálybalépésének előfeltétele a szerződő fél hozzájárulása.⁸⁶⁹ A hozzájárulást csak az a személy adhatja meg, aki a hozzájárulás

863 Dvořák, 2014b, 796. o.

864 Vö. cseh Ptk. 559. §.

865 Cseh Ptk. 560. §: „Az írásbeli formát az ingatlanra vonatkozó dologi jogot alapító vagy átruházó, valamint az ilyen jogot módosító vagy megszüntető jogi aktusok esetében kell alkalmazni.”

866 Cseh Ptk. 564. §: „Ha a törvény egy jogügylet meghatározott formát ír elő, a jogügylet tartalma azonos vagy szigorúbb formában történő akaratnyilvánítással változtatható meg; ha csak a felek megállapodása ír elő ilyen formát, a jogügylet tartalma más formában is megváltoztatható, kivéve, ha a felek megállapodása ezt kizárja.”

867 Elischer és Šebesta, 2007, 170. o.

868 Dvořák, 2014a, 126. o.

869 Ennek kapcsán lásd Kindl, 2014a, 1897. § (Souhlas postoupené strany), I. pont.

időpontjában félként vesz részt a szóban forgó kötelezettségben. A Ptk. hallgat a tekintetben, hogy e hozzájárulást pontosan kinek is kell megadnia, az azonban megállapítható, illetve a meghatározás alapján egyértelműnek tűnik, hogy legalább az egyik (az eredeti szerződésben helyettesített) félnek kell azt megadnia.

A jogügyletek alaki formszabadságának fent említett, a Ptk. 559. §-ában szabályozott elve teljes mértékben alkalmazható a szerződésátruházáshoz való hozzájárulás formájára, ezért az szóban is megadható. A jogbiztonság és a későbbi bizonyítás érdekében azonban célszerű a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél közötti jogügylet okiratba foglalása. A törvény nem rendelkezik kifejezetten arról, hogy a hozzájárulást kinek kell címezni, így feltételezhető, hogy elegendő azt a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél legalább egyikének kézbesíteni.⁸⁷⁰ Nem zárható ki azonban, hogy az átruházott fél egyszerűen az eredeti átruházási megállapodáshoz csatolja hozzájárulását.

A szerződésből kilépő fél azonban a szerződésbe belépő fél hozzájárulásának módjától, formájától és tartalmától függetlenül nem lehet teljesen biztos a jogi helyzetében.

A másik szerződő fél a hozzájárulása ellenére kijelentheti, hogy elutasítja a szerződésből kilépő fél mentesítését, és kötelezheti a teljesítésre, abban az esetben, ha a szerződésbe belépő fél nem teljesít.⁸⁷¹ A másik szerződő fél az ilyen megtagadó nyilatkozatot a hozzájárulás időpontjától, illetve azzal egyidejűleg teheti meg, az azt követő tizenöt nap elteltéig, hogy tudomására jutott vagy tudomására kellett volna jutnia, hogy a szerződésbe belépő fél nem teljesít.⁸⁷² Mindemellett fontos szabály, hogy a határidő lejártá nem szünteti meg ezt a jogot, a másik fél csupán megtéríti a késedelem okozta kárt.⁸⁷³

Így a szerződésből kilépő fél a cseh jog szerint mindig csak feltételesen mentesül, és mindig számolnia kell azzal, hogy a már átruházott kötelezettségekért igény esetén helytállni tartozik. A Ptk. nem fejt ki kifejezetten a szerződésből kilépő fél e helytállásának jellegét, csak annyit mond, hogy a kilépő erre felszólítható, amennyiben a szerződésbe belépő fél nem teljesít.⁸⁷⁴

870 Dvořák, 2014a, 126. o.

871 Cseh Ptk. 1899. § (1) bek.

872 Cseh Ptk. 1899. § (2) bek.

873 Cseh Ptk. 1899. § (2) bek.

874 E kapcsolat szubszidiárius jellegéből a korábbi kommentárirodalom azt sugallta, hogy ez egy kötelezettség, azonban nem ez az egyetlen lehetséges értelmezés. Amint fentebb említésre került, az olasz jogdogmatika a Codice Civile 1408. §-ának rendelkezéseit nem a felelősség, hanem a szerződésből kilépő fél a szerződésbe belépő fél által vállalt kötelezettségéért való szubszidiárius felelőssége (*responsabilità sussidiaria*) értelmében veszi. Lásd például: Hulmák és mtsai., 2014, 807. o.

Amint arra Čech rámutatott,⁸⁷⁵ a probléma nagy része valószínűleg az olasz Codice Civile fordítási hibájából ered. Bár ez utóbbi esetében is tizenöt napos határidő áll rendelkezésre a szerződésbe belépő fél mulasztásának bejelentésére,⁸⁷⁶ ez csak akkor alkalmazandó, ha a másik szerződő fél a szerződésátruházás hatálybalépését követően azonnal megtagadó nyilatkozatot tett vele szemben.⁸⁷⁷ Így a szerződésből kilépő fél csak akkor kerül jogbizonytalanságba, ha a másik szerződő fél a feltétel nélküli felmentését közvetlenül a szerződésátruházás vele szembeni hatályosulása után elutasította.⁸⁷⁸

Az adós egyoldalú nyilatkozatával megakadályozhatja a szerződésből kilépő fél szerződésből eredő jogai és kötelezettségei alóli mentesülését.⁸⁷⁹ Az adós pusztán nyilatkozata, miszerint elutasítja a szerződésből kilépő fél mentességét, elegendő ehhez. Ebben az esetben az adós követelheti a szerződésből kilépő fél a szerződésbe belépő fél szerződés szerinti kötelezettségei teljesítését, ha az adós nem teljesíti azokat, ezáltal a szerződésből kilépő felet *de facto* kezessé teszi azon kötelezettségekért, amelyeket a szerződés engedményezésével a szerződésbe belépő félre ruháztak át. Az adós nyilatkozata a szerződésből kilépő félhez intézett egyoldalú jogi aktus; a törvény nem ír elő külön formai követelményt az ilyen nyilatkozatra. A nyilatkozat megtehető szóban vagy hallgatólagosan is. A törvény szerint a nyilatkozatot attól a naptól számított tizenöt napon belül lehet megtenni, amikor az adós tudomást szerzett vagy tudomást kellett szereznie arról, hogy a szerződésbe belépő fél nem teljesítette a szerződésből eredő kötelezettségét.⁸⁸⁰

A szerződésátruházás a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél közötti kétoldalú átruházási szerződés jellegével bír. Amennyiben a felek megfelelnek a szerződésátruházás fennállására és érvényességére vonatkozó követelményeknek, a szerződésátruházás érvényes és hatályos az ügyletben részt vevő felek között.⁸⁸¹ Így például, ha az átruházásban ellenszolgáltatásként állapodtak meg, és a vételár esedékességét nem halasztották el, az egyik szerződő fél a megállapodásukat követően azonnal követelheti azt a másik féltől.⁸⁸²

875 Čech, 2013b, 25. o.

876 Codice Civile 1408. § (3) bek.

877 Codice Civile 1408. § (2) bek.

878 Zach, 2014, 55. o.

879 Cseh Ptk. 1899. §.

880 Matzner, 2019.

881 A jogi aktus relatív hatályossága fogalmának tartalmával kapcsolatban lásd például Dvořák, Švesetka, Zuklínová és mtsai., 2013, 197. o.

882 A szerződés sajátossága, hogy a különböző szerződésekből eredő jogok és kötelezettségek egyedisége miatt nem lehet *a priori* megmondani, hogy az ellenszolgáltatást a szerződésből kilépő fél adja-e a szerződésbe belépő félnek, vagy fordítva. A cseh Ptk. 1897. § (1) bek.

A Ptk. 1898. §-a szerint abszolút hatályú a szerződésátruházási szerződés legfőbb jogkövetkezménye, hogy a szerződésből kilépő fél az átruházás mértékéig mentesül kötelezettségei alól. Ez azonban nem az egyetlen következmény. Ez az a pillanat, amikor a szerződésátruházás átruházási hatásai teljes egészében megvalósulnak, így nemcsak a szerződésből kilépő felet szabadítja fel, hanem jogviszonyt is teremt a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél között.

3.4. Magyarország

A hatályos magyar Polgári törvénykönyv (Ptk.) 6:208–211. §§-ai szabályozzák a szerződésátruházás intézményét. Az 1959. évi V. törvény, a korábbi Ptk. csak a szerződésátruházás bérleti szerződés körében történő alkalmazását szabályozta, amikor előírta, hogy a bérleti szerződés a bérlet tárgyának elidegenítésekor átszáll a vevőre (1959. évi Ptk. 432. § (1) bekezdés). De ez esetben a szerződés átruházására nem szerződéses úton, hanem a jogszabály rendelkezése alapján került sor.

A gyakorlatban már a Ptk. hatálybalépése előtt, általános szabályozás hiányában elismerték a szerződésátruházás lehetőségét, például megállapították, hogy nincs jogi akadálya annak, hogy háromoldalú szerződéssel a teljes szerződéses alanyi pozícióban bekövetkező valamennyi jogra és kötelezettségre kiterjedő – engedményezéssel, illetve tartozásátvállalással –, a vevői oldalon történő jogutódlásban a szerződő felek és harmadik személy megállapodjanak.⁸⁸³ Ugyanígy szögezte le a bíróság, hogy nincs jogi akadálya annak, hogy az engedményezésre és a tartozásátvállalásra vonatkozó szabályok együttes alkalmazásával a szerződés alanya az egész szerződéses pozícióját átengedje harmadik személy részére, ehhez azonban a szerződés eredeti alanyainak és a harmadik személynek az együttes, tehát háromoldalú megállapodására van szükség.⁸⁸⁴

A hatályos szabályozás a szerződésátruházást az engedményezés és a tartozásátvállalás egységbe kapcsolásának tekinti, ugyanis előírja, hogy a szerződésátruházásra vonatkozó szabályok mögöttes joganyagát az engedményezés és a tartozásátvállalás szabályai képezik. Ezért a szerződésátruházásra egyébiránt a követelések és a jogok tekintetében az engedményezés, a kötelezettségek tekintetében a tartozásátvállalás szabályait kell értelemszerűen alkalmazni.

A szerződésátruházás háromoldalú megállapodás: feltételezi a szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő fél beleegyező akaratnyilatkozatát.

883 BH2006. 409. II.

884 BDT2008. 1760. I.

A szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél az eredeti szerződő felek, a szerződésbe belépő személy mint átvállaló az eredeti szerződés viszonylatában harmadik személynek számít.

A szerződés nem vagyontárgy, arról egyes felek nem rendelkezhetnek, ezért természetes, hogy a szerződésben maradó fél egyetértése nélkül az alanycsere nem következhet be. Hiszen a szerződésben maradó félnek nem csupán a számára jelentős mértékben közömbös jogosultváltást kell elviselnie, mint az engedményezés esetén, hanem kötelezettváltás is bekövetkezik, hiszen – ahogy korábban már hangsúlyoztuk – az átruházott szerződéses pozíció jogok és kötelezettségek összessége.

A magyar szabályozás elismeri azt a lehetőséget, hogy a szerződésben maradó fél előzetesen hozzájáruljon a szerződésátruházáshoz. Ez már magában a szerződésben vagy a szerződéskötést követő megállapodásban is megvalósulhat. Ezáltal a szerződés egyféleképpen forgalomképesé – átruházhatóvá – válik. Az előzetes beleegyezés azonban sok esetben feltételhez kötött (például csak cégcsoporton belüli szerződésátruházáshoz járul hozzá előzetesen a szerződésben maradó fél).⁸⁸⁵ Előzetes hozzájárulás esetén a szerződésátruházás konkretizálásához elegendő a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél megállapodása. Ha a szerződésben maradó fél a szerződésátruházáshoz szükséges jognyilatkozatát előzetesen megteszi, a szerződésátruházás a szerződésben maradó fél értesítésével válik hatályossá. A Ptk. nem szabályozza, hogy ki értesíti a szerződésben maradó felet: ezért a szerződésből kilépő vagy a szerződésbe belépő fél is elvégezheti az értesítést. A szerződésbe belépő félnek minden bizonnyal sokkal konkrétabban kell a minőségét bizonyítania, mint a szerződésből kilépő félnek. A szerződésbe belépő és az abból kilépő fél az értesítést együttesen is elvégezhetik. Azt is ki lehet kötni, hogy az előzetes hozzájárulás visszavonható legyen a szerződésben maradó fél által. Ilyen esetben, eltérő rendelkezés hiányában, álláspontunk szerint a szerződésátruházáshoz történő előzetes hozzájárulás mindaddig visszavonható, amíg a szerződésátruházás a szerződésben bennmaradó fél értesítésével nem hatályosult.

A szerződésátruházás tárgya a szerződésből kilépő felet megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek összessége, vagyis a szerződéses pozíció. E jogok és kötelezettségek összessége száll át a szerződésátruházás következményeként a szerződésbe belépő félre. Ezért a szerződésbe belépő felet megilletik mindazon jogok, és terhelik mindazon kötelezettségek, amelyek a szerződésből kilépő felet a szerződésben maradó féllel

885 Ez utóbbi esetről szögeztek le, hogy „ha az egyik szerződő fél egy cégcsoport tagja, akkor a fél – különösen tartós jogviszony esetén – biztosítani kívánja magának azt a jogot, hogy a cégcsoport szerkezetét és működését továbbra is szabadon alakíthassa. Ezt biztosíthatja az a jog, hogy a szerződési pozícióját a cégcsoporton belül, a másik szerződő fél külön hozzájárulása nélkül átruházhassa.” Vö. Vékás és Gárdos, 2020, 1873. o.

szemben a szerződés alapján megillették és terhelték. Mivel a szerződésbe belépő félre szállnak át a szerződésátruházást megelőzően keletkezett kötelezettségek, a szakirodalom úgy foglalt állást, hogy a szerződésbe belépő fél lesz felelős a szerződésből kilépő fél által okozott károkért is; ugyanakkor azt is leszögezték, hogy a felek belső viszonyának a függvényében lehetséges, hogy ilyen esetben a szerződésbe belépő fél a kilépő féllel szemben megtérítési igényt érvényesítsen.⁸⁸⁶

Viszont a szerződésbe belépő fél nem jogosult beszámítani a szerződésből kilépő félnek a szerződésben maradó féllel szemben fennálló egyéb követelését. Az alancsere következtében a beszámítás lehetősége elenyészett. Ugyanígy a szerződésben maradó fél sem jogosult beszámítani a szerződésből kilépő féllel szemben fennálló egyéb követelését.

Alapvető jelentőségű, hogy mi történik a szerződés teljesítésének a biztosítékaival. Ez nem egyszerűen lényeges kérdés, hanem azt látjuk, hogy a szerződésátruházás jogintézményéhez való hozzáállást, a konstrukció megítélését ez a problémakör határozza meg. A szerződéshez kapcsolódó mellékkötelezettségek ebben az esetben egyáltalán nem mellékesek. E jellemző alátámasztja, hogy a szerződésátruházás a gazdaság, az üzleti érdek által determinált jogi konstrukció. A jogi megoldás attól függ, hogy milyen jogot garantált a biztosíték. Amennyiben a szerződésbe belépő félre átszálló jogosultság biztosítékáról van szó, ez fennmarad, hiszen ugyanez történik az engedményezés esetén is. Viszont ha a szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség, vagyis a szerződésben maradó fél jogosultságának biztosítékáról van szó, akkor ez a biztosíték főszabály szerint megszűnik. Ugyanis így tud a szerződésből kilépő fél ténylegesen szabadulni a kötelemből, ha az ő kötelezettségeinek általa vagy harmadik személyek által nyújtott biztosítékai megszűnnek. Ez esetben is a biztosíték fennmarad, ha a biztosíték kötelezettje a szerződésátruházáshoz hozzájárul. Érdekesség, hogy ez a hozzájárulás is lehet előzetes. Ha a biztosíték kötelezettje a szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség biztosítéka fennmaradásához szükséges hozzájáruló jognyilatkozatát előzetesen megteszi, jognyilatkozata a szerződésátruházásról történt értesítésével válik hatályossá. A biztosíték kötelezettje az előzetes hozzájárulási jognyilatkozat megtételekor fenntarthatja a jogot annak visszavonására.

A Ptk. nem tartalmaz erre vonatkozóan rendelkezéseket, de egyértelmű, hogy a szerződésátruházás ingyenesen vagy visszterhesen is megvalósulhat.

Ha valakinek egy szerződésből származó valamennyi joga és kötelezettsége jogszabály rendelkezése alapján száll át másra, a szerződésátruházás szabályait kell értelemszerűen alkalmazni. A magyar jognak ez a normatív szabálya – Ptk. 6:211. § – egyébként nem

886 Vékás és Gárdos, 2020, 1870. o.

minden probléma nélküli; erre a későbbiekben a Ptké. 53/C. § (2) bekezdése alkalmazása kapcsán még kitérünk.⁸⁸⁷ A szerződésátruházás és az átszállás ugyanis nem ugyanolyan logika alapján működő jogintézmények. Az előbbi a gazdaság szereplőinek akaratán alapszik, az utóbbi jogi oka, mintegy motorja a jogalkotó jogszabályi rendelkezése. Az értelem-szerű vagy megfelelő alkalmazás ráadásul nem a szerződésátruházás jogintézményének szolgai másolását jelenti, hanem azt csak abban a mértékben kell alkalmazni, amennyire az a szerződési pozíció jogszabályon alapuló átszállásával összhangban áll.

Azt a kérdést, hogy a kötelezettségeinek vonatkozásában a szerződésből kilépő fél mentesül-e, a tartozásátvállalásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával lehet eldönteni. Tartozásátvállalás esetén „*a jogosult a szolgáltatást kizárólag az átvállalótól követelheti*”, vagyis a magyar jogban a szerződésből kilépő fél már nem felel a szerződés teljesítéséért. Álláspontunk szerint ez a szabály is diszpozitív, és semmi akadálya annak, hogy a szerződésből kilépő fél akár kezesként, akár a tartozásátvállalás módszerét alkalmazva egyetemlegesen kötelezve legyen a szerződésbe belépő fél mellett a teljesítésre.

3.5. Lengyelország

A lengyel jog kifejezetten nem szabályozza a szerződés átruházását. Az általános szerződési jogi szabályok szintjén azonban hasonló joghatás érhető el két jogügylet kombinációjával: az engedményezéssel és a tartozásátvállalással. Mindkét jogügyletet szabályozza az 1964. évi lengyel Polgári törvénykönyv (Ptk.). A különös szabályok szintjén is találkozunk olyan jogintézményekkel, amelyek joghatása a szerződés átruházásához hasonló. Ilyenek a mezőgazdasági termékek adásvétele, amikor a termelő gazdasága más birtokába kerül; a bérleti szerződés, amikor a bérlemény tulajdonjoga másra száll át, valamint a biztosítási szerződés, amikor a biztosítás tárgya másra száll át.

Lengyelország függetlenségének 1918-as visszanyerését követően öt jogrendszer volt hatályban az ország területén: a német, az orosz, az osztrák, a magyar és a francia. A jogrendszer konszolidációját a polgári jog tekintetében az 1933. évi Kötelmi törvénykönyvről szóló elnöki rendelet hozta meg. A Kötelmi törvénykönyv a 168–176. cikkekben szabályozta a jogosulti alanyváltást, a 182–187. cikkekben pedig a kötelezetti alanyváltást. A második világháború után ez a szabályozás a Polgári törvénykönyv 1964-es

887 Lásd e fejezet következtetéseit és a novációról szóló fejezetben a Magyarországra vonatkozó elemzést. A Ptk. 6:211. § megfelelő alkalmazást ír elő. A megfelelő alkalmazás az analógiával rokon jogintézmény, mely azonban nem jelenthet átgondolatlan másolást. A jelenséget a jogi irodalom a jogszabályátvitel egy eseteként tartja számon.

elfogadásáig maradt hatályban. A követelés engedményezésének hatályos szabályozását az 1964. évi Polgári törvénykönyv 509–517. cikkei tartalmazzák „jogosulti alanyváltás” cím alatt, a tartozásátvállalás szabályait pedig az 519–525. cikkek „kötelezetti alanyváltás” cím alatt. A szabályozás e sajátossága miatt a szerződésátruházás a lengyel jogban az engedményezés és tartozásátvállalás egyidejű műveleteiben nyilvánul meg. Emiatt a továbbiakban (az átlátható ismertetés érdekében, akár az ismétlés kockázatával is) az engedményezés és tartozásátvállalás a szerződésátruházás művelete szempontjából jellemző problémái és aspektusai kerülnek bemutatásra.

A Ptk. 509. cikk 1. §-a szerint a jogosult a kötelezett beleegyezése nélkül is átruházhatja a követelést harmadik személyre (engedményezés), kivéve, ha azt törvényi rendelkezés vagy szerződési kikötés tiltja, illetve ellentétes a kötelezettség természetével. Ennek alapján az engedményezés az engedményező (meglévő jogosult) és az engedményes (új jogosult) közötti szerződésként határozható meg. Az engedményezés érvényességének nem feltétele a kötelezett hozzájárulása, hiszen utóbbi nem fél az engedményezési szerződésben. Az a körülmény azonban, hogy a kötelezettnek tudomása volt az engedményezési szerződés megkötéséről, befolyással lehet az engedményezés bizonyos joghatásaira. Az engedményezés az engedményező jogaiba való belépéssel (jogutódlással) jár. Az engedményezés nem minősül novációnak. A novációra külön szabályozás vonatkozik a Ptk. 506. cikke értelmében, amely a szerződés tárgyának vagy jogalapjának változására irányul, nem pedig a felek személyében bekövetkező változásra.

A Ptk. 510. cikke értelmében az adásvételi, csere-, ajándékozási vagy egyéb, a követelés átruházására vonatkozó szerződés a megszerző félre ruházza át, kivéve, ha külön rendelkezések mást írnak elő, vagy a felek másként nem rendelkeztek.

Amennyiben az engedményezési szerződés, vagyis a követelés átruházására irányuló szerződés megkötésére öröklésből, jogalap nélküli gazdagodásból vagy más tényállásból eredő kötelezettség teljesítése során kerül sor, az engedményezési szerződés érvényessége e kötelezettség fennállásától függ. Ebben az esetben is az engedményezést egy különálló szerződésnek kell tekinteni, amely átruházó joggal bír. Az ilyen szerződés kauzális jellegű. Az engedményezést *solvendi causa* – a kötelezettnek a korábban fennálló kötelezettség alól való felmentése céljából végzik, amelynek érvényessége a jogalap, nevezetesen az engedményezett kötelezettség érvényességétől függ.

Az engedményezés konszenzuális szerződés. Létrejöttéhez nincs szükség azon feltételek fennállásához, amelyek egyébként a reálszerződések létrejöttéhez szükségesek. Érvényessége így nem függ formai követelmények teljesülésétől. Amennyiben

a követelés csak írásbeli formában bizonyítható, az engedményezést is okiratba kell foglalni.⁸⁸⁸ Az engedményezési szerződés különös formai követelménye ebben az esetben bizonyítási (*ad probationem*) funkciót valósít meg. Ez azt jelenti, hogy az írásbeli formában létrejött engedményezési szerződés érvényes, de létrejöttének ténye és a szerződés tartalma bírósági eljárásban a felek vagy tanúk meghallgatásával nem bizonyítható. A bizonyítási formára vonatkozó szabályok jelentőségét lényegesen lerontja az a körülmény, hogy nem vonatkoznak a kereskedelmi szerződésekre. A jelzett kivételek egyébként gyakorlatban olyan számosak, hogy alkalmazásuk látszólag gyakoribb, mint a főszabályé.

A felek a követelés létrejöttének jogcímét képező szerződésben kiköthetik, hogy az engedményezésre csak meghatározott formában kerülhet sor. Ezt a kikötést nevezik *pactum de forma*-nak, amely a *pactum de non cedendo* különös eseteként *erga omnes* joghatást fejt ki.

Főszabály szerint minden követelés engedményezhető. A követelés engedményezhetőségét kizárhatja jogszabály, szerződési kikötés, illetve erre utalhat a követelés forrását képező kötelem természete. Bizonyos jogokat tehát a jogalkotó minősít engedményezésre alkalmatlannak. Ilyenek például a testi sérülésből és egészségkárosodásból eredő jogok,⁸⁸⁹ a visszavásárlási jog,⁸⁹⁰ az elővásárlási jog,⁸⁹¹ az életjáradék-szolgáltatás⁸⁹² stb.

Ezen kívül a felek a szerződéskötés során kizárhatják a szerződésből eredő jogok engedményezhetőségét (*pactum de non cedendo*). Alapvetően minden szerződés tartalmazhat ilyen kikötést. A kikötés *erga omnes* joghatású, ami kivételt jelent a *contractus ius facit inter partes* elvi szabálya alól. A *pactum de non cedendo* szabálya azonban nem alkalmazható azokra a követelésekre, amelyek csak okirattal bizonyíthatók. A Ptk. 514. cikke értelmében ugyanis a követelés az engedményezést kizáró kikötés ellenére is engedményezhető, amennyiben a követelés okirattal bizonyítható, a követelést igazoló okirat nem hivatkozik a kikötésre, és az engedményesnek nem volt tudomása a kikötésről az engedményezési szerződés létrejöttének pillanatában.

A szakirodalomban eltérő álláspontok lelhetők fel azzal kapcsolatban, hogy az engedményezést kizáró kikötés a követelés engedményezhetőségének abszolút kizárását jelenti-e, vagy az engedményezhetőség csak a kötelezett beleegyezésének hiányában

888 Lengyel Ptk. 512. cikk.

889 Lengyel Ptk. 449. cikk.

890 Lengyel Ptk. 595. cikk.

891 Lengyel Ptk. 602. cikk.

892 Lengyel Ptk. 912. cikk.

lehetetlen. Az utóbbi álláspont tűnik támogathatónak.⁸⁹³ Az engedményezés érvénytelenségét okozó kikötés ugyanis a kötelezett beleegyezésével hatályát veszti. A kötelezett beleegyezését ráutaló magatartással is kifejezheti, például a kötelezettségének készpénzfizetéssel való teljesítésével az engedményesnek.⁸⁹⁴

A természetüknél fogva engedményezésre alkalmatlan jogok skálája meglehetősen széles.⁸⁹⁵ Ebbe a csoportba sorolható minden olyan tényállás, amelyben a jogosult személye jelentőséggel bír a kötelezett számára. Ilyen például a megbízási vagy a vállalkozási szerződés. Továbbá bizonyos követelések természetüknél fogva szigorúan személyhez kötöttek, mint amilyen például a tartásdíj, illetve a nyugdíjszolgáltatásra irányuló jogosultság.⁸⁹⁶ Főszabály szerint, amennyiben visszterhes szerződésből származik, a követelés a tartozás átvállalása nélkül engedményezhető. Engedményezésre alkalmatlanok továbbá a nemvagyonni jellegű relatív szerkezetű, a személyi érdekek oltalmára irányuló, valamint a családi kapcsolatokból eredő jogok. Az engedményezésre való alkalmatlanság oka lehet még a követelés járulékosága is. Ebből az okból kifolyólag engedményezésre alkalmatlan a kezességi szerződésből eredő követelés.⁸⁹⁷ Ezen kívül, az egyes visszterhes szerződések természetéből kifolyólag gyakran elválaszthatatlanok egymástól a követelés és a tartozás. Ezekben az esetekben a követelés engedményezésére csak a tartozás átvállalásával együtt kerülhet sor.⁸⁹⁸

Főszabály szerint a követelés akkor engedményezhető, ha egyedileg meghatározott és konkretizált. Ennélfogva a jövőbeni követelés engedményezhetősége vitatott téma a szakirodalomban.⁸⁹⁹ A probléma abból ered, hogy a követelés keletkezését követően külön szerződés megkötése nélkül is megvalósítható-e az engedményezés joghatása. A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i ítéletében támogatta ezt az álláspontot.⁹⁰⁰ A szakirodalom szerint elegendő, ha az engedményezési szerződés megkötésének pillanatában tartalmaz minden olyan adatot, amely alapján később megállapítható, hogy az engedményezés a jövőbeni követelésre is vonatkozott. A Legfelsőbb Bíróság szerint a jövőbeni követelés engedményezése azzal a feltétellel lehetséges, hogy a követelés a

893 Zawada, 1990a, 78. o. Vö. Radwański, 1981, 905. o.

894 Mojak, 2021, 29. o.

895 Lásd a Legfelsőbb Bíróság 1996. november 5-i ítéletét, II CKN 4/96. Safjan és Grzybowski, 1997, 3. o.

896 Lehetőség van azonban az egyes nyugdíjösszegek követelésének átruházására. A bírói gyakorlat szerint a hagyatéki kötelesrészhez való jog is átruházható. Lásd Mojak, 1990, 113–114. o.

897 Radwański, 1981, 906. o.

898 Zawada, 1990a, 78. o.

899 Lásd Kuroparwiński, 2007; Naworski, 1998a, 186. o.

900 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97, OSNC 1998 nr 2, 22. o. – kommentálta Szpunar, 1998, 384. o.; Litwińska, 1998, 48. o.; Naworski, 1998b, 92. o.; Kuroparwiński 1998, 34. o.

jövőben jöjjön létre. A jövőbeni követelés engedményezésére irányuló szerződés engedményezési joga a követelés keletkezésének időpontjára tolódik ki.

Az engedményezés a követelés ún. származtatott szerzését eredményezi.⁹⁰¹ Alapvető joga, hogy az engedményes jogutódként az engedményező helyébe lép a kötelemben. Az engedményezett követelés típusa és terjedelme nem változik. A Ptk. 509. cikk 2. §-a szerint a követeléssel kapcsolatos mindennemű jogosultság, különösen a kamatkövetelés, a követeléssel együtt átháramlik az engedményesre. Ez vonatkozik a biztosítékokra is, amelyek szintén járulékos követelésnek minősülnek. Amennyiben záloggal vagy jelzáloggal biztosított követelés került engedményezésre, a jogosulti alanyváltást a vonatkozó nyilvántartásokban is át kell vezetni.⁹⁰² Sőt, amennyiben a követelés biztosítéka egy másik követelésen létesített zálogjog, az előbbi engedményezése akkor fejt ki joghatást, ha az utóbbi engedményezéséhez szükséges feltételek is teljesültek.⁹⁰³ Rendszerint az engedményes az engedményező pozícióját veszi át a kötelemben. Azonban a felek szabadon korlátozhatják az engedményezés joghatását bizonyos különálló követelésekre, amennyiben azok természetüknél fogva kellő mértékben függetleníthetők egymástól.

A követelés azonosságát szavatoló szabály bizonyos módon az engedményező érdekei ellen is hat. Egyrészt a római jogi *nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet* elv szigorúbban kerül alkalmazásra, mint a tulajdonjogokból eredő jogvédelem. Abban az esetben, ha a követelést nem jogosult személytől szerzi meg, az engedményes jóhiszemősége nem élvez védelmet. Kivételt képez a követelés színlelt jogügylet alapján történő megszerzése,⁹⁰⁴ a hagyatékhoz tartozó követelés elidegenítése olyan személy által, akinek az öröklés jogcíme alapján történő szerzését elismerték vagy közjegyzői öröklési tanúsítványt kapott,⁹⁰⁵ valamint a telek- és jelzálogkönyvbe bejegyzett jelzálogjog megszerzése.⁹⁰⁶

Másrészt a jogosulti pozíció átvállalása bizonyos, a követeléssel funkcionálisan összefüggő kötelezettségek átvállalásával is együtt járhat. A szerződés teljesítése a felek együttműködésén alapul. A Ptk. 345. cikk 2. §-a értelmében a jogosultnak a szerződés teljesítése során együtt kell működnie a kötelezettel, figyelembe véve a szerződés

901 Ezt meg kell különböztetni a követelés eredeti megszerzésétől, amikor a követelés eredetileg a jogosult érdekkörében jön létre.

902 Mojak, 1990, 225. o.; Mojak, 1986, 20. o.

903 Mojak, 1990, 298–299. o.

904 Lengyel Ptk. 83. cikk 2. §.

905 Lengyel Ptk. 1028. cikk.

906 A Telek- és jelzálogkönyvekről, valamint a jelzálogjogról szóló 1982. július 6-i törvény 80. cikk.

tartalmát, a közösségi együttélés elveit és a kialakult szokásokat.⁹⁰⁷ Egyes szerződések természetéből eredően a kötelezett csak akkor teljesíthet, ha azt megelőzően a jogosult bizonyos intézkedéseket fogyanatosított. Ezek nem képezik a jogosult kötelezettsége teljesítésének részét, és a követeléssel együtt az engedményesre szállnak át.⁹⁰⁸

A Ptk. 516. cikke értelmében, főszabály szerint, az engedményező helytállási kötelezettséggel tartozik az engedményesnek a követelésre irányuló jogosultságát illetően. A helytállási kötelezettség terjedelme azonban az engedményezésre irányuló szerződés természetétől függ. Amennyiben az engedményezés ellenszolgáltatás mellett történik, a helytállási kötelezettségre az adásvételi szerződésre vonatkozó szavatossági szabályok vonatkoznak.⁹⁰⁹ Amennyiben az engedményezés ellenszolgáltatás nélküli, a helytállási kötelezettségre az ajándékozási szerződés szabályait kell alkalmazni.⁹¹⁰ Az utóbbi felelősségi rendszer lényegesen enyhébb; az engedményező helytállása ilyenkor attól függ, hogy az, mint ajándékozó tudott-e az engedményezett követelés hibájáról.

A helytállási kötelezettség nemcsak követelésének engedményezésére vonatkozik, hanem a követelés létezésére és valódiságára is (*nomen verum* felelősség). A szakirodalom szerint ez a felelősség a következő tényállásokra terjed ki:

- a) a követelés az engedményezés időpontjában nem áll fenn, vagy ha az engedményezés tárgya jövőbeni követelés, akkor az nem a felek által megjelölt időpontban jött létre,
- b) a követelés jogosultja nem az engedményező, vagy az engedményező nem az egyedüli jogosult,
- c) a követelés nem ruházható át,
- d) a követelés nem rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyekkel a követelés átruházására irányuló kötelezettség szerint rendelkeznie kellene, azaz a követelés nem volt az engedményező tulajdonában, nincs megfelelően biztosítva, vagy az adós sikeresen kifogásokat emelt a követeléssel szemben.⁹¹¹

A Ptk. 516. cikk utolsó fordulata szerint az engedményező csak akkor tartozik helytállási kötelezettséggel a kötelezett fizetőképességéért, amennyiben ezt vállalta. Az ilyen, *nomen bonum* felelősségnek nevezett szavatosság alapja a garanciaszerződés, amelyet

907 Lásd Klein, 1990, 143. o.

908 Mojak, 2021, 53–54. o.

909 Lengyel Ptk. 556–575. cikkek.

910 Lengyel Ptk. 892. cikk.

911 Zawada, 1990b, 124. o. A szakirodalom szerint az engedményező csak akkor tartozik helytállási kötelezettséggel, ha a követelés más érdekét szolgálja. Radwański, 1981, 912. o.

meg kell különböztetni a kezességi szerződéstől.⁹¹² A Ptk. 516. cikkéből következik, hogy a *nomen bonum* felelősség az engedményezés időpontjára korlátozódik. Ha az engedményezés tárgyát jövőbeni követelés képezi, az irányadó időpont az a pillanat, amikor az engedményező jogosulttá vált, hogy a követelés teljesítését a kötelezettől követelje.

Mint az már korábban említésre került, az engedményezés érvényességéhez nem szükséges a kötelezett beleegyezése. Ebből az okból kifolyólag biztosítani kell a kötelezett oltalmát mind az engedményező, mind pedig az engedményes irányában. Az engedményező irányában a kötelezett oltalma a jóhiszeműségének a függvénye, azaz attól függ, volt-e tudomása az engedményezésről. Azt is figyelembe kell venni azonban, hogy a kötelezett által valósnak vélt körülmények nem feltétlenül azok. Ennélfogva a Ptk. előíranyoz bizonyos szabályokat, amelyek célja a kötelelem kétszeres teljesítésének megelőzése.

Mindenekelőtt a Ptk. 512. cikkét kell megemlíteni, amely szerint a kötelezett az engedményezés tényéről való értesítéséig a kötelezettségét jogérvényesen az engedményezőnek is teljesítheti, kivéve, ha a teljesítés pillanatában tudomása volt az engedményezésről. A kötelezett rosszhiszeműségének bizonyítása az engedményezőt terheli. A teljesítés kötelezettségmegszüntető hatása a kötelezett akaratától függetlenül beáll. Az említett szabályok az engedményező és a kötelezett közötti egyéb jogügyletekre is alkalmazandók, mint amilyen például a nováció,⁹¹³ a tartozáselengedés,⁹¹⁴ a tartozásátruházás, a kötelezettség kiterjesztése a részletfizetésekre stb. Ebbe a csoportba kell sorolni az engedményező felé irányuló egyoldalú jogügyleteket is. A jogalkotó szándéka a kötelezett oltalma, így ezen szabály hatálya a kötelezett számára előnyös jogügyletekre korlátozódik.

A kötelezett oltalmának igénye érvényesül az ellenkező esetben is, amikor a kötelezett a kötelemet az engedményezés tudatában az engedményesnek teljesíti. A Ptk. 515. cikke értelmében, amennyiben a kötelezett, miután az engedményező írásban értesítette az engedményezésről, az engedményesnek teljesít, az engedményező a kötelezettel szemben csak akkor hivatkozhat az engedményezés érvénytelenségére, illetve csak akkor érvényesítheti az engedményezés jogalapját érintő kifogásait, ha a kötelezettnek a teljesítés pillanatában ezekről tudomása volt. A jelzett szabály rendeltetése az adós védelme abban az esetben, ha az engedményezésben bízva jogcselekményeket végzett, de az engedményező utólag mégis igényeket támaszt vele szemben. Az előző helyzethez

912 Zawada, 1990b, 134. o.

913 Lengyel Ptk. 506. cikk.

914 Lengyel Ptk. 508. cikk.

hasonlóan ezt a szabályt alkalmazni kell a kötelezett és az engedményes közötti egyéb jogügyletekre is.

A kötelezett védelme az új jogosulttal (engedménnyessel) szemben azon a megfontoláson nyugszik, hogy a jogi helyzete nem válhat hátrányosabbá az engedményezés eredményeképpen. Ebből az okból kifolyólag számos kifogás áll rendelkezésre az engedményes teljesítési igényével szemben. Ezek a kifogások felölelik az engedményezés érvényességét és hatályosságát, az engedménnyessel szembeni személyi jellegű kifogásait, illetve azon kifogásokat, amelyeket a kötelezett az engedményezővel szemben emelhetett az engedményezésről való értesítése pillanatáig.

Annak ellenére, hogy a Ptk. 513. cikk 1. §-a megemlíti a kötelezettnek az engedményezésről való tudomásszerzése tényét, a szakirodalom azon az állásponton van, hogy a kötelezett nem hivatkozhat azokra a jogcselekményekre, amelyeket az engedményezés és az arról való tudomásszerzése közötti időben intézett az engedményezőhöz. A jövőbeni követelések engedményezésének sajátos természetéből eredően, ebben az esetben a követelés létrejöttének pillanata a mérvadó.⁹¹⁵

Az engedményezővel szemben érvényesíthető kifogások közül a beszámítási kifogásnak kiemelt jelentősége van. A Ptk. 513. cikke kivételt irányoz elő a *compensatio ex persona tertii fieri nequit* szabálya alól, amely lehetővé teszi a kötelezett számára, hogy az engedményezés tárgyát képező követelésbe beszámítsa az engedménnyessel szembeni követelését. A beszámítható kifogások köre kiterjed azokra is, amelyek a kötelezettnek az engedményezés tényéről való értesítése után váltak esedékessé, kivéve azokat, amelyek az engedményezett követelés esedékessé válását követően váltak maguk is esedékessé.

Az engedményezés szerepét nem lehet túlértékelni. Gyakorlati jelentősége óriási, különösen, ha a bankok, biztosítótársaságok és egyéb pénzügyi szereplők tevékenységét vizsgáljuk. Az engedményezés gyakran kerül alkalmazásra a követelések érvényesítésében mint biztosíték, *datio in solutum* (*cessio in solutum*) vagy teljesítési eszköz (*cessio solutionis causa*). A *cessio in solutum* és a *cessio solutionis causa* közötti különbség abban áll, hogy az utóbbi esetben az engedményezés tárgyát képező kötelem nem az engedményezés pillanatában szűnik meg, hanem annak tényleges teljesítésével.⁹¹⁶

Az előbbieken már megállapítást nyert, hogy a szerződésátruházáshoz Lengyelországban az engedményezés és a tartozásátvállalás kombinációja szükséges. A tartozásátvállalást először az 1896. évi német BGB szabályozta. A római jogban a tartozásátvállalás joghatását novációval lehetett elérni. Ugyanez a helyzet az 1804. évi

915 Zawada, 1992, 51. o.

916 Olejniczak, 2018, 1445. o.

francia Code Napoleon és a *common law* szabályai szerint is. A lengyel jogalkotó a német modellt követte.⁹¹⁷

Tartozásátvállalással az átvállaló kötelezettséget vállal a kötelezett tartozásának teljesítésére, a kötelezett pedig szabadul a kötelemből.⁹¹⁸ A tartozásátvállalás meghatározó elemei a következők:

- a) az átvállaló a kötelezett tartozását sajátjaként vállalja át,
- b) a kötelezett szabadul a kötelemből,
- c) a kötelelemnek megmarad az azonossága.⁹¹⁹

Főszabály szerint tartozásátvállalás tárgya nem csak pénzkötelem lehet, hanem bármely polgári jogi kötelezettség.

Nincs elvi akadálya a tartozásátvállalásnak, ha a kötelem *dare* szolgáltatásra irányul. Az sem vitatott, hogy a tartozásátvállalás tárgya nem lehet *non facere* és *pati* (tűrés) szolgáltatás. Lényegesen összetettebb azonban a helyzet a *facere* szolgáltatásokkal. Megállapítható, hogy amennyiben a kötelem az adós személyéhez kötődik (például a megbízási vagy a vállalkozási szerződés esetében, amennyiben a kötelezett szakmai tudását vagy a művészi tehetségét figyelembe véve került sor a szerződéskötésre), szintén nem alkalmazható a tartozásátvállalás.⁹²⁰ Nem minősíthetők jogellenesnek a tartozásátvállalást kizáró szerződési kikötések (hasonlóan a *pactum de non cedendo*-hoz), viszont a szerződő felek jövőbeni hozzájárulása a tartozásátvállaláshoz megszünteti a tilalmat.⁹²¹ A tartozásátvállalás jövőbeni tartozásra is vonatkozhat. A Legfelsőbb Bíróság 1998. november 3-i ítélete szerint⁹²² ebben az esetben a feleknek a tartozásátvállalásra irányuló megállapodásukban meg kell határozniuk a tartozás tartalmát, létrejöttének jogalapját, valamint a jogosult és a kötelezett személyét. A felek személyét azonban nem kell konkrétan meghatározni. Elegendő, ha a szerződés egy meghatározott szempontot rögzít, amely alapján később beazonosíthatók a szerződő felek.

Az engedményezéssel ellentétben a tartozásátvállaláshoz mindhárom érintett fél együttműködésére szükség van, mert a jogosult számára nem közömbös a kötelezett személye, valamint mert harmadik fél nem avatkozhat be a kötelezett helyzetébe a

917 Lásd Olejniczak, 2018, 1450–1451. o.

918 Lengyel Ptk. 519. cikk 1. §.

919 Łętowska, 1967, 50. o.

920 Radwański, 1981, 923. o.

921 Olejniczak, 2018, 1463. o.

922 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1998. november 3-i, I CKN 653/98. sz. ítélete, BSN 1999, nr 4, 7. o. – kommentálta Drapała, 2000, 41. o.

kötelemben. A Ptk. 519. cikk 2. § szerint tartozásátvállalásra két módon kerülhet sor:

- a) a jogosult és harmadik személy közötti szerződéssel, a kötelezett hozzájárulásával, valamint
- b) a kötelezett és harmadik személy közötti szerződéssel, a jogosult hozzájárulásával.

Sajátos esetet képez az ingatlantulajdon átruházására irányuló szerződés, a Ptk. 523. cikke értelmében. Amennyiben a tulajdont szerző fél vállalta, hogy elengedi az átruházó félnek a tulajdonhoz kapcsolódó tartozásait, kétség esetén a megállapodást tartozásátvállalásnak kell tekinteni, amellyel a szerző fél átvállalja az átruházó fél tartozásait.

A tartozásátvállalás kauzális jellege a szerződő felek akaratától függ. Amennyiben a tartozásátvállalás jogalapja a kötelezett tartozása az átvállalóval szemben, az utóbbi nem emelhet a jogosulttal szemben az ügyletből származó kifogásokat, kivéve azokat, amelyekről a jogosultnak tudomása volt.⁹²³ Ebben az esetben, a tartozásátvállalás absztrakt jogügylet.⁹²⁴ Másrészt, amennyiben a tartozásátvállalás alapját az átvállaló fél és a jogosult közötti kötelelem képezi, az átvállaló fél számára nincs korlátozás a jogosulttal szemben emelhető kifogások körét illetően. Ebből következik, hogy az utóbbi esetben a tartozásátvállalásnak kauzális jellege van.

Amennyiben a szerződés a jogosult és harmadik személy között jön létre, a jogosult hozzájárulási nyilatkozatát bármelyik félnek bármikor megteheti: a szerződés megkötése előtt vagy akár azt követően is. Ha a megállapodás a kötelezett és az átvállaló fél között jön létre, a jogosult hozzájárulását szintén bármelyik félnek bármikor kinyilváníthatja. A jogosult hozzájárulása azonban nem fejt ki joghatást, ha nem tudott az átvállaló fél fizetéseképtelenségéről. A fizetéseképtelenség megállapítása szempontjából a hozzájárulás megadásának időpontja a mérvadó.⁹²⁵ Ha az új kötelezett a jogosult hozzájárulásának megadását követően válik fizetéseképtelenné, a hozzájárulás érvényes.

Más kérdés, hogy milyen joghatása van a tartozásátvállalásnak, ha a tartozásátvállalási megállapodásban egyébként félként nem szereplő, de jogi érdekekkel rendelkező személy megtagadja a szükséges hozzájárulást, vagy ha a hozzájárulás megadására rendelkezésre álló idő alatt nem tesz hozzájáruló nyilatkozatot. Az előbbi esetben, azaz amikor a megállapodás a jogosult és a harmadik személy között jön

923 Lengyel Ptk. 524. cikk.

924 Radwański, 1981, 938. o.

925 Radwański, 1981, 923. o.

létre, a tartozásátvállalásnak nincs joghatása. Az utóbbi esetben viszont, azaz amikor a megállapodás a harmadik személy és a kötelezett között jön létre, de a jogosult megtagadja a hozzájárulást, a megállapodás a felek között igen, de a jogosulttal szemben nem fejt ki joghatást. A megállapodást ebben az esetben a Ptk. 391. cikke szerinti garanciaszerződéssé kell átminősíteni, ami azt jelenti, hogy a harmadik személy felel a kötelezettnek azért, hogy a jogosult nem fogja követelni tőle a tartozás teljesítését.⁹²⁶ A jogosult a követelésnek az eredeti kötelezettől történő teljesítéséről lemondhat szerződéssel (*pactum de non petendo*), az megszűnhet a hitelezőnek intézett teljesítéssel, beszámítással, *datio in solutum* útján vagy más módon. Ha ez a joghatás nem valósul meg, a meglévő kötelezettnek csak kártérítési igénye van a tartozást átvállaló féllel szemben.⁹²⁷ Kártérítési igény nem merül fel, ha a meglévő kötelezett önként teljesített.

A tartozásátvállalási megállapodást semmisség terhe mellett okiratba kell foglalni.⁹²⁸ Ugyanez vonatkozik a jogosult hozzájárulására, amennyiben a megállapodás a kötelezett és az átvállaló fél között jön létre. A Ptk. nem szabályozza, milyen formában kell a kötelezettnek hozzájárulását kinyilvánítania a jogosult és az átvállaló fél közötti szerződéshez. Ebből kifolyólag ez egy vitatott kérdés a szakirodalomban. Az egyik álláspont szerint a hozzájárulását írásban kell megtenni, de ebben az írásbeli forma csak bizonyítási (*ad probationem*) célokat szolgál. A Ptk. 63. cikk 2. §-a értelmében ugyanis, ha egy jogügylet érvényességéhez különleges forma szükséges, a harmadik személy hozzájárulását tartalmazó nyilatkozatot is ugyanebben a formában kell megtenni.⁹²⁹ Ezt az álláspontot azonban a Legfelsőbb Bíróság az 1998. június 26-i és a 2005. november 29-i ítéleteiben elutasította.⁹³⁰ A bíróság álláspontja szerint a Ptk. 522. cikke kizárja ebben az esetben a 63. cikk 2. §-ának alkalmazását. Az 522. cikk ugyanis semmisség terhe mellett csak a jogosult jóváhagyását tartalmazó nyilatkozat formai követelményét szabályozza, és nem érinti a kötelezett jóváhagyó nyilatkozatának formáját. Ebből az okból kifolyólag, a Bíróság szerint, a kötelezett jóváhagyó nyilatkozatát bármilyen formában megteheti.⁹³¹

926 Szpunar, 2009.

927 Olejniczak, 2018, 1484. o.

928 Lengyel Ptk. 522. cikk 2. §.

929 Radwański, 1981, 927. o.; Ciepla, 2011, 881. o.

930 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1998. június 26-i, II CKN 925/97. sz. ítélete, OSNC 1999 nr 1, poz. 6 – kommentálta Drapała, 1999, 45. o.; a Legfelsőbb Bíróság 2005. november 29-ei, III CK 302/05. sz. ítélete, EX nr 466009.

931 Ezt az álláspontot képviseli Olejniczak, 2018, 1488. o.

A tartozásátvállalás alapvető joghatása, hogy harmadik személy lép a kötelemben a kötelezetti oldalon, a meglévő kötelezett pedig a kötelemből szabadul. Alanyváltás áll ugyan be a kötelezetti oldalon, de a kötelelem azonossága nem változik.⁹³² Ez az alapvető különbség a tartozásátvállalás Lengyelországban is elfogadott német típusa és a nováció azon típusa között, amely például Franciaországban hódított teret. A tartozásátvállalás terjedelme, azaz hogy az átvállaló a teljes tartozást vagy annak csak egy részét vállalja-e át, a tartozásátvállalási megállapodás tartalmától függ. Amennyiben a felek másként nem rendelkeztek, az átvállaló a tartozást a járulékos kötelezettségekkel együtt vállalja át, többek között az ügyleti és késedelmi kamatszolgáltatással.

További problémát jelent a biztosítékok sorsa. Az alapvető elv az, hogy a kötelezettől származó biztosítékok követik a tartozást. Ez különösen a kötelezett által biztosított kézi- és jelzálogra vonatkozik. Nem vonatkozik azonban a harmadik személyektől származó biztosítékokra, amelyeket csak akkor érint a tartozásátvállalás, ha a zálogkötelezett harmadik személy a beleegyezését adja. A Ptk. 525. cikke értelmében, amennyiben a követelés biztosítéka kezesség vagy harmadik személytől származó korlátozott dologi jog, ezek a tartozásátvállalással megszűnnek, kivéve, ha a kezes, illetve harmadik személy beleegyezését adja, hogy a kezesség vagy korlátozott dologi jog továbbra is a követelés biztosítéka maradjon. Az átvállaló által nyújtott biztosítékok azonban fennmaradnak. A tartozásátvállaláshoz való hozzájárulást a biztosítékok fennmaradásához adott beleegyezéseként kell értelmezni.

A harmadik személy által nyújtott biztosítékok megszűnésének szabálya tartozásátvállalás esetén jelentős kivételt képez a kötelelem azonosságának elve alól. Ezen kívül a tartozásátvállalás általában a tartozáselismeréssel megegyező joghatást fejt ki, így a követelés elévülésének megszakadását okozza.⁹³³ A szakirodalom szerint azonban, ha az elévülési idő már a tartozásátvállalás előtt lejárt, a kötelezett pedig nem hivatkozott elévülésére, az átvállaló fél elévülési kifogást emelhet.⁹³⁴

Az alapvető kérdés az, mely kifogásokat érvényesítheti az átvállaló fél a jogosulttal szemben? Ezek a kifogások három csoportba sorolhatók:

- a) minden olyan kifogás, amelyet a kötelezett emelhetett a jogosulttal szemben, kivéve a saját követelésével történő beszámítási kifogást;
- b) a tartozásátvállalási megállapodásból eredő kifogások, mint amilyen például a megállapodás érvénytelenségére irányuló kifogás;

932 Radwański, 1981, 929. o.

933 Pyziak-Szafnicka, 1993, 44. o.

934 Olejniczak, 2018, 1498. o.

c) az átvállalónak a jogosulttal szembeni személyes kifogásai.

Az átvállaló azonban nem hivatkozhat a jogosulttal szemben a tartozásátvállalás jogalapját képező, az átvállaló és a korábbi kötelezett között fennálló jogviszonyból eredő kifogásokra. Ez azonban nem vonatkozik azokra a kifogásokra, amelyekről a jogosultnak tudomása volt.⁹³⁵ Ebből az okból kifolyólag, amint az már ez előbbieken említésre került, amikor a tartozásátvállalás jogalapja a kötelezett és az átvállaló közötti kötelelem, a tartozásátvállalás absztrakt jogügyletnek minősül, ellentétben a lengyel polgári jog kánonját képező kauzális jogügyletek főszabályával.

A fent említettek a tartozásátvállalásra vonatkoznak, amely során a kötelezett szabadul a kötelemből. A szerződési szabadság elvével összhangban azonban lehetséges a tartozáshoz való csatlakozás is, azaz a tartozáselvállalás.

Tartozáselvállalással harmadik személy vállalja a tartozás teljesítését, anélkül, hogy az eredeti kötelezett szabadulna a kötelemből. Ebben az esetben tehát a jogosult nem egy, hanem két kötelezettől érvényesítheti követelését. A meglévő és az új kötelezettnek egyetemleges kötelezettsége van a jogosult irányában. Az ilyen megállapodás lényegi eleme a tartozáshoz csatlakozó személy arra irányuló szándéknyilatkozata, hogy egyetemleges kötelezettként vállalja a meglévő kötelezett tartozásának teljesítését, anélkül, hogy a meglévő kötelezett szabadulna a kötelemből. A tartozáselvállalás származhat a kötelezett és harmadik személy, illetve a jogosult és harmadik személy közötti szerződésből. Az előbbi esetben nem szükséges a jogosult hozzájárulása, mert jogi helyzete a tartozáselvállalással csak előnyösebb lesz – egy helyett két egyetemleges kötelezettől követelheti a tartozás teljesítését.⁹³⁶ Az utóbbi esetben pedig a meglévő kötelezett beleegyezésére azért nincs szükség, mert a tartozáselvállalással a helyzete semmilyen tekintetben sem lesz hátrányosabb. Sőt, még el is kerülheti a tartozás teljesítését, ha a jogosult a tartozást a másik kötelezettől érvényesíti. Ha mégis ő teljesítene a jogosultnak, visszakereseti joga lesz az új kötelezzettel szemben.⁹³⁷ A tartozáselvállalás közvetlen eredménye a megállapodás tartalmától függ. A tartozásátvállaláshoz hasonlóan ez nem változtatja meg magát a tartozást; a kötelelem tartalma változatlan marad. A tartozásátvállalással ellentétben azonban a harmadik személytől származó biztosítékok nem szűnnek meg, mert a biztosítékot nyújtó fél helyzete a tartozáselvállalással nem romlik. Sőt, éppen ellenkezőleg, javul, mert kisebb a kockázata annak, hogy a

935 Lengyel Ptk. 524. cikk.

936 Radwański, 1981, 939. o.

937 Olejniczak, 2018, 1523. o.

jogosult a követelést éppen attól a kötelezettől érvényesíti, akinek a javára a biztosítékot létesítette.

A tartozáselvállalás olyan speciális törvényi szabályozás eredménye is lehet, amely a meglévő és az új kötelezett egyetemleges felelősségét irányozza elő. Ebben az esetben nem szükséges a jogosult hozzájárulása. A tartozáselvállalás jogszabályon alapuló esetből a következőket kell kiemelni:

- a) A vállalkozás átruházása⁹³⁸ – a vállalkozást vagy mezőgazdasági üzemet megszerző fél az elidegenítő féllel egyetemlegesen felel a vállalkozás vagy a mezőgazdasági üzem tevékenységével kapcsolatos kötelezettségekért, kivéve, ha a szerzés pillanatában nem tudott róluk, és az elvárt gondossággal járt el. A megszerző fél felelőssége arra az összegre korlátozódik, amely megfelel a vállalkozás, illetve a gazdaság állapotának az ügylet létrejöttének időpontjában, a jogosult követelése kielégítésének pillanatában érvényes áraknak megfelelően. Ez a felelősség nem zárható ki vagy korlátozható a jogosult hozzájárulása nélkül.
- b) Személyegyesítő társasághoz való csatlakozás vagy kereskedelmi társasági szerződés megkötése egyéni vállalkozóval:⁹³⁹ a társasághoz csatlakozó személy felel a társaságnak a csatlakozás időpontját megelőzően keletkezett kötelezettségeiért; az a személy, aki társasági szerződést köt egyéni vállalkozóval, aki üzleti vállalkozást apportál a társaságba, szintén felel az üzleti vállalkozás vezetése során a társaság alapításának időpontját megelőzően keletkezett kötelezettségekért az apportált vállalkozásnak az apportálás időpontjában fennálló értékéig és a hitelező kielégítésének időpontjában érvényes árakon.

Mint az már a fejezet elején említésre került, a lengyel jogalkotó a szerződésátruházást csak speciális esetekre vonatkozólag szabályozza. Az egyik ilyen speciális szabályozás a mezőgazdasági termékek adásvételére vonatkozik. A Ptk. 625. cikke értelmében, amennyiben a mezőgazdasági termékek szolgáltatására kötött adásvételi szerződés létrejötté után a mezőgazdasági farm más személy birtokába kerül, a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek a farmot megszerző személyre szállnak át. A szerződés átruházására azonban mégsem kerül sor, amennyiben a szerzés visszterhes szerződés alapján történt, a szerző félnek pedig nem volt tudomása az adásvételi szerződés meglétéről, és kellő gondosságot mutatva sem szerezhetett tudomást róla.

Szerződésátruházásra kerül sor abban az esetben is, ha a bérlemény feletti tulajdonjog kerül átruházásra. A Ptk. 678. cikke szerint a bérlemény feletti tulajdonjog

938 Lengyel Ptk. 554. cikk.

939 A Gazdasági társaságokról szóló törvénykönyv 32. és 33. cikkei.

átruházásával a bérleti szerződés tartama alatt a tulajdont szerző fél az átruházó félnek a bérleti szerződés szerinti jogaiba és kötelezettségeibe lép. A szerző fél azonban a törvényi határidőket tiszteletben tartva a bérlő értesítésével felmondhatja a bérleti szerződést. Abban az esetben nem jogosult a bérleti szerződés felmondására, ha azt határozott időre kötötték az írásbeli forma betartása mellett, a szerződkötés dátumának hitelesítésével, illetve amennyiben a bérlemény a bérlőnek átadásra került. E szabályokat értelemszerűen alkalmazni kell a haszonbérleti szerződésre is.⁹⁴⁰

Az említett szabályok csak a tulajdonjog jogügyleti átruházására vonatkoznak. A Legfelsőbb Bíróság 1986. június 5-i ítélete⁹⁴¹ szerint a bérlő nem támaszthat a szerző féllal szemben a bérlemény szükséges, – illetve a bérlőt terhelő egyéb – javításai költségeire vonatkozó követeléseket. A Legfelsőbb Bíróság 2014. május 8-i ítélete⁹⁴² szerint továbbá, amennyiben a bérlő megnövelte a bérlemény értékét a tulajdonjog elidegenítése előtt, a szerző féllal szemben megtérítési igényt támaszthat az értéknövekedés mértékéig. Mivel a tulajdont átruházó fél helyére a bérleti jogviszonyban a szerző fél lép be, az értéknövekedéssel kapcsolatos követeléseket ahhoz a félhez kell intéznie, aki a bérleti jogviszony megszűnésekor bérbeadói minőséggel rendelkezik.

Speciális szabályozás vonatkozik a biztosítási szerződésre a biztosított vagyontárgy elidegenítése esetében. Ezt a Ptk. 823. cikke szabályozza, amelyet a jogalkotó 2007-ben módosított. Korábban a jogkövetkezmények eltérőek voltak, attól függően, hogy a biztosított tárgy ingatlan vagy ingóság volt-e. A biztosított ingatlan átruházása a biztosítási szerződésből eredő jogok és kötelezettségek átháramlását eredményezte. Az elidegenítő fél a tulajdont szerző féllal egyetemlegesen felelt a biztosítónak az átruházásról szóló értesítés pillanatáig esedékessé vált biztosítási díjért. Mind az új tulajdonos, mind pedig a biztosító felmondhatták a biztosítási szerződést. Ha a biztosítási tárgy ingóság volt, eltérő rendelkezés hiányában, a tulajdonjog elidegenítése a biztosítási szerződés törvény erejénél fogva történő megszűnését eredményezte.

A Ptk. 2007. évi módosítása után a biztosítási tárgy elidegenítése esetén a biztosítási szerződésből eredő jogok átruházhatóvá váltak a biztosítási tárgyat megszerző félre. E jogok átruházásához a biztosító hozzájárulása szükséges, kivéve, ha a biztosítási szerződés vagy az általános biztosítási feltételek másként rendelkeznek. A fent említett jogok átruházása esetén az elidegenítő felet terhelő kötelezettségek az elidegenítés tárgyát megszerző félre szállnak át, kivéve, ha a felek a biztosító hozzájárulásával másként állapodtak meg. A kötelezettségek átszállása ellenére az elidegenítő fél a tulajdont

940 Lengyel Ptk. 694. cikk.

941 A Legfelsőbb Bíróság 1986. június 5-i, IV CR 137/86. sz. ítélete, OSNCP 1986, nr 7, 142. o.

942 A Legfelsőbb Bíróság 2014. május 8-i, V CSK 375/13. sz. ítélete, LEX nr 1463951.

szerző féllel egyetemlegesen felel a biztosítási díj kifizetéséért, amely a biztosítási tárgynak a tulajdont szerző félre történő átruházásának pillanatát követően vált esedékessé. Ha az említett jogok nem szálltak át a biztosítás tárgyát megszerző félre, a biztosítási jogviszony a biztosítás tárgyának a tulajdont szerző félre való átszállásának pillanatában megszűnik. Ezek a szabályok nem vonatkoznak azonban az olyan követelések átruházására, amelyek a szerződésben előírányzott baleset következményeként keletkeztek vagy keletkezhetnek.

A bérleti szerződéshez hasonlóan ebben az esetben is csak akkor kerül sor szerződésátruházásra, ha a tulajdonátruházás jogügylet alapján történt, nem pedig egyetemes jogutódlás, azaz öröklés jogcímén. A szabályozás egyébként éles kritika tárgya volt, mert nehéz behatárolni azokat a követeléseket, amelyek a biztosított dolog tulajdonosának javára a biztosítási szerződésből, a szerződésben előírányzott esemény bekövetkezéséből keletkeztek vagy keletkezhetnek a jövőben.⁹⁴³ A szabályok közötti kapcsolat nem egészen világos. Az utóbbi előírás azt szabályozza, hogy a biztosítási követelések átruházása a biztosított tárgy átruházása nélkül is lehetséges. Ami a jövőbeni követelés átruházását illeti, a szerző félnek rendelkeznie kell valamilyen biztosítási érdekekkel. A leggyakoribb eset a biztosítási követelésnek a biztosított dolog megvásárlásához hitelt nyújtó bankra történő átruházása.

Speciális szabályozás vonatkozik a biztosított tárgyat megszerző félnek a biztosítási szerződésbe történő belépésére, engedményezési szerződés megkötése nélkül, a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás és a mezőgazdasági épületek kötelező biztosítása területén.⁹⁴⁴

3.6. Románia

A román Polgári törvénykönyv (Ptk.) szabályozása értelmében a szerződésátruházás (*cesiunea de contract*) az engedményezéstől alapvetően eltérő jogintézmény.⁹⁴⁵ Szerződésátruházásnak minősül, amikor az egyik fél (átruházó) egy szerződésből eredő, a másik szerződő fél (a másik fél vagy a szerződésben bennmaradó fél) irányában fennálló jogait és kötelezettségeit megállapodással átruházza egy másik félre (a szerződésbe belépő fél). „A szerződésátruházással az egyik felet a jogviszony alapján megillető valamennyi

943 Kucharski, 2010, 270. o.

944 Lásd ezzel kapcsolatban a Kötelező biztosításról, biztosítási garanciaalapról és a Lengyel Gépjármű-biztosítási Hivatalról szóló, 2003. május 23-i törvény 31. és 67. cikkeit (egységes szerkezetbe foglalt törvényszöveg Dz. U. 2022/621).

945 Vö. Veress, 2022a, 187–189. o.; román Ptk. 1315–1320. cikkek.

*jogosultság és kötelezettség tekintetében alanyváltozásra kerül sor: a régi jogalany kilép a jogviszonyból, és helyére új fél lép. A jogviszony ugyanakkor (egyéb elemei tekintetében) változatlan tartalommal fennmarad.*⁹⁴⁶

A szerződésátruházás feltételei a román jogban a következők:

- a) a szolgáltatásokat még nem teljesítették teljes egészükben;
- b) a szerződés átruházásához szükséges a szerződésben bennmaradó fél beleegyezése (ez a hozzájárulás viszont lehet előzetes is), vagyis a szerződésátruházás háromoldalú megállapodást feltételez (még akkor is, ha ezek a nyilatkozatok időben elválnak egymástól);
- c) ha az átruházott szerződésre alaki követelmények vonatkoznak, akkor a szerződést átruházó megállapodásnak és a másik fél elfogadó nyilatkozatának eleget kell tenniük az átruházott szerződésre vonatkozó formai feltételeknek (például közokirati forma).⁹⁴⁷

A második feltétel kapcsán fontos leszögezni, hogy nem ellentétes a román Ptk. rendelkezéseivel, hogy a szerződésben megadott előzetes hozzájárulás visszavonásának a jogát is kiköссék a felek. *„A visszavonás joga lehetőséget adhat arra, hogy a szerződésben maradó fél adott esetben ne fogadhassa el a számára nem megnyugtató szerződéses pozíciócsereét.*”⁹⁴⁸

A szerződésátruházásra sajátos szabályok vonatkoznak a bérleti szerződés esetén. A román Ptk. 1805. cikke egyfelől ingatlanbérlet esetén megengedi a bérlőnek, hogy a szerződést a bérbeadó beleegyezése nélkül átruházza, amennyiben ezt nem tiltották kifejezetten meg a szerződésben.

Amennyiben a bérbe adó tulajdonos a bérbe adott vagyontárgyat elidegeníti (eladja, elajándékozza), a román Ptk. 1811. cikke szerint a bérlő a jogait az új tulajdonossal szemben is érvényesítheti, amennyiben:

- a) telekkönyvezett ingatlan esetében a bérletet feljegyezték a telekkönyvbe;
- b) telekkönyvbe nem bejegyzett ingatlan esetén, ha a bérleti szerződés hivatalos keltezése megelőzi az elidegenítés hivatalos keltezését;
- c) nyilvánossági feltételeknek alávetett ingóságok esetén, ha a bérlő e feltételeket teljesítette;

946 Vékás, 2019, 348. o.

947 Az ingatlan-nyilvántartás szabályait vagy egyéb nyilvánossági követelményeket szintén tiszteletben kell tartani.

948 Vékás, 2019, 348. o.

d) egyéb ingóságok esetén, ha az elidegenítés időpontjában a dolog a bérlő használatában volt.

Nyilván ebben az esetben a bérlő az új tulajdonosnak tartozik teljesíteni a szerződésből fakadó kötelezettségeit.

A bérleti szerződésben a felek megállapodhatnak arról, hogy elidegenítés esetén a bérlet megszűnik.⁹⁴⁹

Egyértelműen látszik, hogy az engedményezéshez viszonyítva a román jogban is két alapvető eltérés áll fenn a szerződésátruházásra nézve:

- a) Az engedményezés valamely jog átruházását eredményezi. A szerződésátruházás azonban egy teljes szerződési pozíciót ruház át, azaz jogok és kötelezettségek összességét.
- b) Engedményezés esetén az adós beleegyezése nem szükséges, elegendő az adós értesítése az engedményezésről. Szerződésátruházás esetén a szerződésben bennmaradó fél beleegyezése elengedhetetlen feltétel.

A szerződésátruházás attól a pillanattól fejt ki hatásait (válik hatályossá), amikor a másik szerződő fél beleegyezik az átruházásba, vagy (amikor előzetes beleegyezését adta a szerződésátruházáshoz) attól a pillanattól, amikor az átruházásról őt értesítették.

A szerződésátruházás joghatásai a szerződésből kilépő fél és a szerződésben bennmaradó fél között a következők:

- a) A szerződésben bennmaradó fél elbocsáthatja a kötelemből a szerződésből kilépő felet. Ez a főszabály: amennyiben a felek nem rendelkeztek másként, az átruházó fél mentesül a szerződésben bennmaradó féllal szemben a szerződésből fakadó kötelezettségei alól.
- b) A szerződésben bennmaradó fél fenntarthatja a szerződésből elbocsátott felet kötelezettként arra az esetre, ha az új kötelezett nem teljesítene megfelelően. Ebben az esetben a szerződésben bennmaradó félnek az átruházó elleni visszkerezet elvesztésének terhe mellett értesítenie kell az átruházót arról, hogy a szerződésbe belépő fél nem teljesítette kötelezettségeit a teljesítés elmulasztásának vagy pedig az elmulasztás tudomásulvételének időpontjától számított 15 napos határidőn belül.

949 Román Ptk. 1812. cikk.

A szerződésátruházás joghatásait a szerződésbe belépő fél és a szerződésben bennmaradó fél között is vizsgálni kell. A bennmaradó szerződő fél a szerződésből eredő összes kifogását érvényesítheti a szerződésbe belépő féllel szemben. A bennmaradó fél azonban csak akkor hivatkozhat az átruházóval szemben a jognyilatkozatot érintő akarathibákra, valamint az átruházóval való jogviszonyából származó kifogásokra, ha fenntartotta ezt a jogát, amikor beleegyezését adta a helyettesítéshez.

A harmadik vizsgált terület az átruházó és a belépő fél közötti viszony. Ebben az esetben két joghatást kell kiemelni:

- a) Az átruházó jóállással tartozik a szerződés érvényességéért.
- b) Ha az átruházó jóállást vállal a szerződés teljesítéséért, kezesként felel a szerződésben bennmaradó fél kötelezettségeinek teljesítéséért a szerződésbe belépő féllel szemben.

3.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia

3.7.1. Szerbia

A szerb Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) a kötelem alanyváltoztatásának eseteitől elkülönítve, a szerződési jog általános szabályait tartalmazó fejezetben kifejezetten szabályozza a szerződésátruházás (*ustupanje ugovora*) intézményét. A jogintézmény elnevezésének szó szerinti fordítása a szerződésengedményezés lenne, viszont a magyar jogi terminológiának a szerződésátruházás felel jobban meg.⁹⁵⁰ Már a néhai szövetségi Köt. 1978-as elfogadását követő években megjelenő szakirodalmi álláspontok kihangsúlyozták, hogy az összehasonlító jogban akkor meglehetősen ritkaságszámba ment, hogy a polgári törvénykönyv, illetve a kötelmi viszonyokat szabályozó törvény külön szabályozást tartalmazott a szerződésátruházásról. A törvény elfogadásának időszakában az európai jogösszehasonlításban egyedül az olasz Polgári törvénykönyv és az akkori jugoszláv Köt. szabályozták kifejezetten a szerződésátruházás intézményét.⁹⁵¹

A törvény szerint visszerthes szerződésben az egyik fél, a másik fél beleegyezésével, átruházhatja harmadik személyre a szerződést, amivel a harmadik személy minden, e szerződésből származó joga tekintetében pedig jogosulttá, a kötelezettsége tekintetében

950 Gárdos, 2005, 20. o.

951 Stanković, 1979, 194. o.

kötelezetté válik.⁹⁵² Függetlenül attól, hogy a jogszabályhely szó szerint a „szerződés átruházása” szókapcsolatot használja, a szakirodalom kiemeli, hogy a szerződés önmagában mint jogkövetkezményeket kiváltó tényállás nem ruházható át, az nem lehet jogi forgalom tárgya. Ezért az átruházás tárgya a szerződésből kilépő fél jogainak és kötelezettségeinek összessége, amit a szakirodalom *szerződési státusz*nak nevez.⁹⁵³ Egy másik megfogalmazás szerint a szerződésátruházás tárgya a szerződésből kilépő fél *szerződési jogállása*.⁹⁵⁴ A szerződési státusz átruházásával nemcsak a szerződésből kilépő fél jogai és kötelezettségei kerülnek átruházásra, hanem az ezekhez tapadó *alakitó jogosultságok* is. Ilyenek például a szerződéstől való elállás joga, a felmondás joga, a szerződés megtámadására vonatkozó jog, a fedezetelvonó jogügylet megtámadásának joga stb.

A törvény kifejezetten rögzíti tehát, hogy csak a visszerthes szerződési pozíció ruházható át a szerződésátruházásra vonatkozó szabályok szerint. Ezt teljesen természetyszerűnek ítéli meg a szakirodalom, mert az ingyenes, illetve egyoldalúan kötelező szerződésekben mindkét félnek vagy csak joga, vagy csak kötelezettsége van, de nem mindkettő. Ezért az ilyen szerződésekben a szerződés átruházására irányuló megállapodás valójában engedményezési vagy tartozásátvállalási megállapodásnak minősíthető, attól függően, melyik fél szerződési pozíciója az átruházás tárgya.⁹⁵⁵ Ezen kívül a szakirodalom kiemeli, hogy csak a még nem teljesített szerződés alkalmas átruházásra, valamint csak az a szerződés, amelyben még egyik fél sem teljesített. Ha az egyik fél már teljesített, a másik félnek már megszűnt a követelése, így annak átruházása (úgymond engedményezése) okafogyottá vált. Ebben az esetben csak ennek a félnek a tartozása, azaz a másik fél követelése lehet az átruházás tárgya, ami újfent a tartozásátvállalás, illetve engedményezés mezejére vezet bennünket.⁹⁵⁶ Végül, logikusnak tűnik, hogy az *intuitu personae* szerződések sem ruházhatók át, illetve azok sem, amelyekben a felek kizárták az átruházás lehetőségét, mivel ezekben az esetekben a követelés engedményezése és a tartozás átvállalása sem lehetséges.⁹⁵⁷

A szakirodalomban vitatott volt, hogy a szerződésben maradó fél beleegyezése lényegi eleme-e a szerződésátruházásnak. A kisebbséginek minősíthető álláspont szerint a szerződésben maradó fél beleegyezését nem kell a szerződésátruházás lényegi elemének minősíteni. A szerződésátruházás ugyanis az egyik szerződő fél és egy harmadik személy közötti megállapodás, amelynek nem részese az alapszerződésben szereplő másik

952 Szerb Köt. 145. cikk (1) bek.

953 Salma, 2009, 419. o.; Stanković, 1979, 195. o.

954 Radišić, 2008, 379. o.

955 Stanković, 1979, 197. o.

956 Stanković, 1979, 197. o.

957 Stanković, 1979, 197. o.

fél. Tehát a szerződésátruházás megvalósulhat a másik fél beleegyezése nélkül is, egyedül a beleegyezés hiányában a szerződésből kilépni szándékozó fél nem szabadul szerződési kötelezettségei alól. Ebben az esetben a másik szerződő félnek két kötelezettje van, a szerződésbe lépő és a szerződésben maradó fél. Ugyanakkor, ezen álláspont szerint, a szerződésátruházás a szerződésben maradó fél beleegyezése nélkül is kifejt joghatást a másik fél követelése tekintetében. Így, a másik fél beleegyezése nélkül, a szerződésátruházás a szerződésből kilépő fél követelése tekintetében engedményezésnek fog minősülni. Az ilyen szerződésátruházást, amelyhez a szerződésben maradó fél nem adta beleegyezését, ezen álláspont képviselői *részleges szerződésátruházásnak* nevezik.⁹⁵⁸ A másik álláspont szerint, amely többségének minősíthető, a szerződésben maradó fél beleegyezése a szerződésátruházás lényegi eleme.⁹⁵⁹ Ezt az álláspontot követi a Köt. is, amely, mint már említésre került, a szerződésátruházás mindennemű joghatását a szerződésben maradó fél beleegyezésétől teszi függővé. A bírósági gyakorlat még ennél is szigorúbb álláspontot képvisel: a szerződésben maradó fél beleegyezésének kifejezettnek kell lennie – hallgatólagosan nem lehet szerződésátruházáshoz beleegyező nyilatkozatot tenni.⁹⁶⁰

A szerződés átruházásával a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél közötti szerződéses jogviszony átháramlik a szerződésbe belépő és szerződésben maradó félre, abban a pillanatban, amikor a szerződésben maradó fél beleegyezését adta a szerződés átruházásához, amennyiben már előzetesen hozzájárult, illetve amikor a szerződés átruházásáról értesítették.⁹⁶¹ A szerződésben maradó fél beleegyező nyilatkozata csak akkor fejt ki joghatást, ha azt az átruházott szerződés alaki feltételeivel megegyező formában tette meg.⁹⁶² Ezért, habár az alaki feltételek párhuzamosságának elve több kivételt is ismer, a szerződésátruházás esetében mégis a főszabály érvényesül. A járulékos jogosultságokra vonatkozólag a törvény a tartozásátvállalásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazását irányozza elő.⁹⁶³

A törvény előírja, hogy a szerződésből kilépő fél helytállási kötelezettséggel tartozik a szerződésbe belépő félnek az átruházott szerződés érvényességéért.⁹⁶⁴ Főszabály szerint nem tartozik helytállási kötelezettséggel a szerződésben maradó fél kötelezettségének teljesítéséért, kivéve, ha ezt a felek külön kikötötték.⁹⁶⁵ Úgyszintén, a szerződésben

958 Stanković, 1979, 199–199. o.

959 Stanković, 1979, 199–200. o.

960 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž 488/2016. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

961 Szerb Köt. 145. cikk (2) bek.

962 Szerb Köt. 145. cikk (3) bek.

963 Szerb Köt. 145. cikk (4) bek.

964 Szerb Köt. 146. cikk (1) bek.

965 Szerb Köt. 146. cikk (2) bek.

maradó félnek sem tartozik helytállási kötelezettséggel, abban az értelemben, hogy a szerződésbe lépő fél teljesíti a szerződési kötelezettségeit, kivéve ha ezt kifejezetten vállalta.⁹⁶⁶ Habár ezt a törvény nem szabályozza, a szakirodalom kiemeli, hogy a szerződésből kilépő fél köteles a szerződésbe belépő félnek átadni minden okiratot, amely alapján a szerződés tartalma azonosítható és megfelelően minősíthető a szerződésbe lépő fél számára. Ugyanakkor köteles átadni minden birtokában lévő okiratot, amely bizonyítási eszköznek minősülhet a szerződésben maradó féllel szembeni követelés érvényesítésekor. Amennyiben a szerződésből kilépő fél elmulasztja ezeket az okiratokat a szerződésbe belépő félnek átadni, hibásan teljesíti a szerződésátruházási megállapodást, ami miatt a szerződésbe lépő fél a szerződési jog általános szabályai szerint a megállapodástól hibás teljesítés, illetve nemteljesítés miatt elállhat.⁹⁶⁷

Végül, a törvény rögzíti, hogy a szerződésben maradó fél a szerződésbe lépő féllel szemben minden, az átruházott szerződésből eredő kifogását érvényesítheti, valamint azokat a kifogásokat is, amelyeket más jogalapon érvényesíthet vele szemben, viszont nem érvényesítheti a szerződésből kilépő féllel szembeni kifogásait.⁹⁶⁸

A törvény külön nem nevesíti, de figyelembe véve, hogy a szerződésbe lépő fél a szerződésből kilépő fél kötelezettségeit is átvállalja, értelemszerűen a szerződésben maradt féllel szemben érvényesítheti azokat a kifogásokat, amelyeket a szerződésből kilépő fél is érvényesíthetett volna, és természetesen azokat is, amelyeket a szerződésátruházás után, már szerződő félként érvényesíthet.⁹⁶⁹ Vitatott azonban, hogy a szerződésbe lépő fél a szerződésben maradó féllel szemben érvényesítheti-e azokat a kifogásokat, amelyek szerződésátruházáshoz kapcsolódnak. Például kifogást emelhet-e a szerződésben maradó féllel szemben, hogy a szerződésátruházási megállapodást akarathiba hatása alatt vagy cselekvőképtelen állapotban kötötte meg. A szakirodalom szerint ezeket a kifogásokat is érvényesítheti a szerződésben maradt féllel szemben, viszont a kifogás érvényesítése nem vezethet ahhoz, hogy a szerződésben maradó fél teljesítésének tárgyát megtartsa. A kifogás érvényesítése, azaz a szerződésátruházási megállapodás sikeres megtámadása után köteles a szerződésben maradó félnek a teljesítés tárgyát visszaszolgáltatni.⁹⁷⁰ A szerződésátruházás érvénytelenségének megállapítására irányuló kifogást viszont csak akkor érvényesítheti a szerződésben maradó féllel szemben, ha jóhiszemű volt, azaz ha nem tudott és nem is kellett tudnia a szerződésátruházási

966 Szerb Köt. 146. cikk (3) bek.

967 Stanković, 1979, 201. o.

968 Szerb Köt. 147.

969 Stanković, 1979, 201. o.

970 Stanković, 1979, 201. o.

megállapodás hibáiról. Ha nem volt jóhiszemű, úgy kell tekinteni, hogy lemondott jogáról, hogy a kifogásokat a szerződésben maradó féllel szemben érvényesítse.⁹⁷¹

3.7.2. Horvátország

A hatályos horvát Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) tartalmilag azonos szabályozást irányoz elő a szerződésátruházással kapcsolatban, mint a valamikori szövetségi Köt.,⁹⁷² de a normákat rendszertanilag máshova helyezte: kiemelte a visszterhes szerződésekre vonatkozó fejezetből, és a kötelem alanyváltozásaira vonatkozó szabályok közé iktatta. Emellett terminológiai szempontból is módosult a jogintézmény: a szövetségi (és a szerb) törvényben szereplő szerződésengedményezés helyett a szerződésátruházás (*prijenos ugovora*) kifejezést használja a horvát Köt. A terminológiai módosításnak éppen az volt a célja, hogy nyelvi szempontból is világosan megkülönböztetésre kerüljön a szerződésátruházás a követelés engedményezésétől.⁹⁷³

A horvát Köt. értelmében a szerződő fél, a másik fél beleegyezésével, átruházhatja harmadik személyre a szerződést, amely ezáltal minden őt megillető jog jogosultja, illetve minden őt terhelő szerződési kötelezettség kötelezettje lesz.⁹⁷⁴ A szerződés átruházása alatt a horvát szakirodalom is a szerződési státusz átruházását érti, ami magában foglalja, a szerződés és a törvény szerinti jogosultságokon és kötelezettségeken kívül, a szerződéssel kapcsolatos alakító jogokat is.⁹⁷⁵ Habár ezt a törvény külön nem emeli ki, csak visszterhes szerződés lehet átruházás tárgya, azok közül is csupán azok, amelyek nem *intuitu personae* jellegűek.⁹⁷⁶ A szerződési jogviszony akkor háramlik át a szerződésbe lépő félre, amikor a másik fél beleegyezését adta a szerződésátruházáshoz, illetve amikor értesítették a szerződésátruházásról, amennyiben egy korábbi időpontban már beleegyezését adta a majdani szerződésátruházáshoz.⁹⁷⁷ A horvát jog is az alaki feltételek párhuzamosságának elvét követi a szerződésátruházás tekintetében, de csak a szerződésben maradó fél beleegyező nyilatkozatát illetően: a beleegyező nyilatkozatot az átruházás tárgyát képező szerződésnek megfelelő (törvényi vagy szerződési) formában kell megtenni.⁹⁷⁸ A szakirodalom értelmezése szerint tehát maga a szerződésátruhá-

971 Stanković, 1979, 201–202. o.

972 Horvát Köt. 127–129. cikk.

973 Gorenc, 2014, 198. o.

974 Horvát Köt. 127. cikk (1) bek.

975 Gorenc, 2014, 199. o.

976 Gorenc, 2014, 199–200. o.

977 Horvát Köt. 127. cikk (2) bek.

978 Horvát Köt. 127. cikk (3) bek.

zás konszenzuális szerződés, mert a törvény nem irányoz elő külön alaki feltételeket, de a beleegyező nyilatkozat érvényesen csak a szerződés alaki feltételeivel megegyező formában tehető.⁹⁷⁹ A járulékos jogosultságokkal kapcsolatban a törvény előírja a tartozásátvállalás szabályainak értelemszerű alkalmazását a szerződésátruházásra.⁹⁸⁰

A szerződésből kilépő fél felelősségét a horvát Köt. a valamikori szövetségi törvény-nyel azonos módon rögzíti. A szerződésből kilépő fél helytállási kötelezettséggel tartozik az átruházott szerződés érvényességéért.⁹⁸¹ Nem szavatolja azonban a szerződésbe belépő félnek, hogy a másik szerződő fél teljesíteni fogja szerződési kötelezettségeit,⁹⁸² valamint a másik félnek sem szavatolja, hogy a szerződésbe belépő fél teljesíteni fogja a kötelezettségeit,⁹⁸³ kivéve ha a felek ezt kifejezetten előirányozták.

Végül, a horvát Köt. rögzíti, hogy a szerződésben maradó fél a szerződésbe lépő féllel szemben érvényesítheti minden, az átruházott szerződésből származó kifogását, valamint a vele szemben érvényesíthető kifogásokat, de nem érvényesítheti azokat a kifogásokat, amelyeket a szerződésből kilépő féllel szemben érvényesíthet.⁹⁸⁴

3.7.3. Szlovénia

A szlovén Kötelmi jogi törvénykönyv (Kötk.) tartalmi szempontból átvette a valamikori szövetségi Köt.-nek a szerződés átruházására vonatkozó rendelkezéseit.⁹⁸⁵ A rendelkezések rendszerezési helye (szerződési jog általános szabályai) és azok elnevezése (szerződésengedményezés – *prenos pogodbe*) is megegyezik a szövetségi törvénnyel. A szlovén szakirodalom a szerződésátruházás legnagyobb jelentőségét a hosszú lejáratú bérleti szerződések és a gazdálkodó szervezetek vagyonának az átruházása kontextusában látja.⁹⁸⁶

A törvény kiemeli, hogy a visszterhes szerződésekben bármely fél átruházhatja a szerződést harmadik személyre, amely ezáltal a jogok szempontjából jogosulttá, a kötelezettségek szempontjából pedig kötelezetté válik, amennyiben ehhez a szerződésben maradó fél beleegyezését adja.⁹⁸⁷ Az engedményezéssel ellentétben tehát nem létezhet

979 Gorenc, 2014, 200. o.

980 Horvát Köt. 127. cikk (4) bek.

981 Horvát Köt. 128. cikk (1) bek.

982 Horvát Köt. 128. cikk (2) bek.

983 Horvát Köt. 128. cikk (3) bek.

984 Horvát Köt. 129. cikk.

985 Szlovén Kötk. 122–124. cikkek.

986 Možina és Vlahek, 2019, 109. o.

987 Szlovén Köt. 122. cikk (1) bek.

„csendes szerződésátruházás”, emeli ki a szakirodalom.⁹⁸⁸ A szerződésből kilépő fél és a szerződésben maradó fél közötti szerződéses jogviszony abban a pillanatban háramlik át a szerződésbe lépő félre, amikor a szerződésből kilépő fél beleegyezését adta a szerződésátruházáshoz. Ha azonban beleegyezését a szerződésátruházás előtt adta, a szerződésátruházás joghatása a szerződésben maradó fél értesítésével hatályosul.⁹⁸⁹ A szerződésátruházásnak nincs novációs joghatása, azaz új jogosultságokat és kötelezettségeket nem hoz létre a felek javára, illetve terhére, ami a szerződésátruházás rendelkezéssel jogügylet természetéből ered.⁹⁹⁰

A szlovén jogban is érvényesül az alaki követelmények párhuzamosságának elve a beleegyező nyilatkozattal kapcsolatban: a szerződésben maradó félnek ugyanabban a formában kell megtennie beleegyező nyilatkozatát a szerződésátruházáshoz, mint amelyet az átruházás tárgyát képező szerződésre vonatkozólag irányoz elő a törvény.⁹⁹¹ Ebből következően, ha az alapszerződés konszenzuális, a szerződésben maradó fél beleegyező nyilatkozatát bármilyen formában megteheti. Sőt, beleegyezését akár ráutaló magatartása alapján is meg lehet állapítani.⁹⁹²

A járulékos jogosultságok tekintetében a szlovén Kötk. a tartozásátvállalás normáinak értelemszerű alkalmazását irányozza elő.⁹⁹³

A szerződésből kilépő fél helytállási kötelezettségével kapcsolatban a szlovén Kötk. rögzíti a szerződés érvényességéért való szavatosságát.⁹⁹⁴ A szerződésből kilépő fél nem szavatolja a szerződésbe belépő félnek, hogy a szerződésben maradó fél teljesíti kötelezettségeit, sem pedig az utóbbinak, hogy a szerződésbe belépő fél teljesíti kötelezettségeit, kivéve, ha ezt a szerződésből kilépő fél kifejezetten vállalta.⁹⁹⁵

Végül, a szerződésben maradó fél a szerződésbe lépő féllel szemben érvényesítheti az átruházott szerződésből származó kifogásait, valamint a vele szemben, egyéb jogalapon érvényesíthető kifogásait. Viszont a szerződésbe lépő féllel szemben nem érvényesítheti a szerződésből kilépő féllel szembeni kifogásait.⁹⁹⁶

988 Juhart, 2003, 394. o.

989 Szlovén Köt. 122. cikk (2) bek.

990 Juhart, 2003, 395. o.

991 Szlovén Köt. 122. cikk (3) bek.

992 Juhart, 2003, 396. o.

993 Szlovén Köt. 122. cikk (4) bek.

994 Szlovén Köt. 123. cikk (1) bek.

995 Szlovén Köt. 123. cikk (2) és (3) bek.

996 Szlovén Köt. 124. cikk.

3.8. Szlovákia

Szlovákiában – Csehországtól eltérően – még nem zajlott le a polgári jog újrakodifikálása, annak ellenére, hogy az már nagyon régóta központi témaként van jelen. Még 2009-ben a szlovák kormány kormányhatározattal hagyta jóvá⁹⁹⁷ az új Polgári törvénykönyv megalkotását,⁹⁹⁸ és megbízta az akkori miniszterelnök-helyettest, valamint az igazságügyi minisztert, hogy a törvénytervezet paragrafusos változatát terjessze a kormány elé.

Az elkészített törvényjavaslat a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumánál megalakított, a magánjog újrakodifikálásával foglalkozó bizottság⁹⁹⁹ munkájának volt köszönhető.¹⁰⁰⁰

A szóban forgó módosítás hatálybalépési időpontját 2021. január 1-re tűzték ki, mely számos új jogintézmény bevezetését is jelentette volna. A javaslatban szerepel a szerződésátruházás jogintézményének kifejezett szabályozása, amely, mint ismeretes, egy európai jogalkotási szabvány.

A törvény indokolásából egyértelműen látható, hogy a jogalkotó a törvényt módosítás megalkotásakor az újrakodifikált magyar Polgári törvénykönyvből,¹⁰⁰¹ illetve az észti kötelmi jogi törvényből¹⁰⁰² merített ihletet. A javaslat alapján az okiratba foglalt szerződés átruházása esetén az okirati forma kötelező lenne, továbbá az is megfogalmazásra került, hogy a tartozásátvállaláshoz hasonlóan a törvény lehetővé tenné a szerződésátruházáshoz történő előzetes hozzájárulást. A lényeges különbség abban rejlik, hogy az írásban megkötött szerződésátruházás esetén a másik szerződő fél hozzájárulásának az előző rendelkezés alapján mindig írásban kell történnie.¹⁰⁰³

Ezen felül a témával kapcsolatban még egy új jogintézmény, a „szerződésátruházás forgatmánnyal (hátirattal)” is bevezetésre került volna, melyet az új cseh Polgári törvénykönyv inspirált, és amely célul tűzte ki a szerződésátruházás pragmatikus leegyszerűsítését. Ez lényegében bármilyen szerződéstípusra alkalmazható lett volna. Mindemellett a törvény szövegezésében kiemelésre került, hogy az intézmény alkalmazása nem eredményezi azt, hogy az írásban megkötött szerződés értékpapírrá

997 13. számú kormányhatározat (*uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 13*).

998 *Legislatívny zámer rekonštrukcie Občianskeho práva, schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 13 zo 14.1.2009.*

999 Magánjogi Rekodifikációs Bizottság (*Komisia pre rekonštrukciu súkromného práva*).

1000 Kuchtár, 2018.

1001 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről.

1002 *Võlaõigusseadus, Vastu võetud 26.09.2001, RT I 2001, 81, 487, jõustumine 01.07.2002.*; észtiül: *lepingu ülevõtmine*; szlovákul: *zákon o obligáciách*, angolul: *assumption of contract*) 179. §.

1003 A törvényjavaslat 635. §-a és 636. §-a.

válik. A kötelező írásbeliségen és az ún. *ordre* klauzula kifejezett követelményén kívül a törvényjavaslat számos védelmi szabályt vezetett volna be.¹⁰⁰⁴ Az általános szabály a külföldi normák és a nemzetközi elméleti egységesítési munkák koncepcióján alapul, miközben természetesen a korábbi jogszabályok alapján alkalmazott pragmatikus megoldást követi.

A szerződésátruházás első látásra nagyon praktikus eljárásnak tűnik abban az esetben, amikor az eredeti szerződés feltételeinek fenntartása mellett az egyik szerződő fél a másik felet szeretné lecserélni. Mivel a hatályos szlovák jog nem rendelkezik ilyen eljárásról, ezért, amennyiben valamelyik szerződő fél át kívánja ruházni jogait és kötelezettségeit, jelen állás szerint engedményezési szerződést, valamint a jog átruházásáról és a kötelezettségek átvállalásáról szóló szerződést kell megkötnie. A gyakorlatban ilyen helyzetekben háromoldalú szerződéseket kötnek, de ez a jogügylet megoldható két különálló szerződéssel is. Az eredeti szerződésre általában csak hivatkoznak, és azt csatolják a fent említett szerződés(ek)hez. Mivel a szerződés egésze nem kerül átruházásra, előfordulhat, hogy a nem jog- vagy kötelezettségjellegű rendelkezések nem válnak az új jogviszony részévé.¹⁰⁰⁵

3.9. Következtetések

A szerződésátruházás jogi természete viták tárgyát képezi. Leszögezték, hogy *„egyértétes van abban, hogy a szerződésátruházás lényege: alanycsere a szerződéses kötelem egyik pólusát alkotó jogok és kötelezettségek összességében, közkeletűen a szerződési pozícióban”*.¹⁰⁰⁶ Kérdés viszont, hogy a szerződésátruházást jogutódlásnak minősítjük-e vagy sem? Magyarországon a Ptké.¹⁰⁰⁷ 53/C. §-ának (2) bekezdése a jogszabályon alapuló szerződésátruházás kapcsán leszögezi, hogy

„a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél tekintetében a szerződést megszüntnek, a szerződésbe belépő és a szerződésben maradó fél tekintetében pedig a szerződést az átszálló valamennyi jog és kötelezettség vonatkozásában a jogszabály rendelkezése alapján létrejött új szerződésnek kell tekinteni”.

1004 Vö. a törvényhez benyújtott indokolás szövegével, 53. o.

1005 Kubinská, 2015.

1006 Gárdos, 2022, 155. o.

1007 2013. évi CLXXVII. törvény a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről.

Vagyis a szerződésátruházás e minősítés szerint nem más, mint nováció. Ha a jogszabályon alapuló szerződésátruházás nováció, akkor ugyanígy kell minősíteni a szerződéses alapú szerződésátruházást is. *„Ugyanakkor a Ptk. normaszövege és miniszteri indokolása alapján nem vonható le az a következtetés, hogy a jogalkotó a szerződésátruházást novációnak tekinti.”*¹⁰⁰⁸ A Ptké. vonatkozó rendelkezésének alkotmányosságát vizsgálva a 22/2018. (XI. 20.) AB határozat¹⁰⁰⁹ megállapította, hogy *„a Ptk. 6:208. § (2) bekezdése a szerződésátruházás joghatásai körében nem rendelkezik sem a szerződés megszűnéséről, sem pedig egy új – a korábbival azonos tartalmú – szerződés keletkezéséről”,* azaz helyesen megállapította, hogy a Ptk. nem minősíti a szerződésátruházás jogi természetét. Az AB szerint *„ugyanakkor a Ptk. a szerződésátruházás joghatásai körében arról sem rendelkezik, hogy az alanyváltozással összefüggésben a szerződéses pozíció átruházása során a szerződéses jogviszony folytonos és változatlan marad”*.¹⁰¹⁰

Ezt követően az AB leszögezte, hogy nem kíván állást foglalni azon dogmatikai kérdésben, hogy jogutódlást (másképpen fogalmazva a kötelelem fennmaradását) vagy novációt (a felek közötti korábbi szerződés megszűnését és új szerződés létrehozását) eredményez-e a szerződésátruházás, figyelemmel arra, hogy magának a novációnak a fogalma sem tisztázott a jogirodalomban, és ebben a kérdésben a magánjogi jogtudomány is megosztott. Viszont az AB azt is rögzítette, hogy a Ptké. révén *„a jogalkotó ugyanakkor ezt a dogmatikai kérdést eldöntötte, amikor erre a szerződéses konstrukcióra novációként tekint...”*

Czine Ágnes különvéleményében úgy foglalt állást, hogy tekintettel az Alaptörvény jogállamisági klauzulájára

„a Ptké. célja olyan átmeneti szabályok megfogalmazása, amik egyértelművé teszik, hogy adott időpontban melyik törvény alkalmazandó. A Ptké. ezért a Ptk. alkalmazhatóságára nézve ad iránymutatást, tehát azt rendezi, hogy a Ptk. rendelkezéseit mikortól, mely anyagi jogi jogviszonyra, illetve mely anyagi jogi jogviszonyt keletkeztető, módosító vagy megszüntető tényre vagy jognyilatkozatra vonatkozóan kell alkalmazni. [...] Az adott esetben, úgy gondolom, hogy a jogalkotó nem egy ilyen szabályt alkotott a Ptké. 53/C. § (1) és (2) bekezdéseiben. Ez a szabályozás ugyanis tartalmában nem egy átmeneti szabály, amely a rendelkezés alkalmazhatóságára adna iránymutatást, hanem a jogintézmény egyik lényegi ismérve vonatkozásában tartalmaz eltérő rendelkezést. Ebből következően nem értek egyet azzal a többségi állásponttal, hogy a Ptké. 53/C. §

1008 Gárdos, 2022, 155. o.

1009 Elemzéséről lásd Gárdos, 2021, 427–444. o.

1010 71. pont.

(1) és (2) bekezdése 'értelmező jellegű szabály' lenne. Véleményem szerint a rendelkezés valóban megbontja a Ptk. szerződésátruházásra vonatkozó szabályozási rendszerét, és ennek folytán a magánjogi jogviszonyok áttekinthetősége és a jogintézmény működésének kiszámíthatósága ellen hat.”

Pokol Béla alkotmánybíró különvéleményében viszont azt szögezte le, hogy a Ptk. 53/C. §-a

„szemben a Ptk. szabályozás nyitva hagyásával – a nováció mellett teszi le a garast. Ezt pedig inkább szembenállónak kell tekinteni a jogintézmény céljával, mintsem annak konkretizálásnak. Ezért ha most életben hagyjuk az 53/C. § (2) bekezdését, mely a novációs jelleget rögzíti, és csak ennek részleteinek kidolgozására mondunk ki mulasztást, akkor ezzel bebetonozzuk ezt a céllal szembenálló szabályozást a magánjogba. Így én ennek megsemmisítése mellett láttam több indokot [...], és ezzel megadtuk volna a jogalkotónak a lehetőséget arra, hogy gondolja végig az elejétől fogva a novációs jelleg törlését és a jogutódlás jelleg rögzítését.”

A szakirodalomban ezen túlmenően a novációs értelmezés ellen azt is felhozták, hogy „a nováció kötelemszünetítő hatására tekintettel a felek szándékait hagynánk figyelmen kívül, ha a szerződésátruházást novációnak tekintenénk”.¹⁰¹¹ Valóban, a nováció kivételes, rendkívüli, egyértelmű intézkedése a feleknek. Szerződésátruházás esetén a felek akaratára leginkább a korábbi szerződés megőrzésére, átmentésére irányul, és nem a novációra. *Animus novandi* nélkül pedig hagyományosan nincs nováció. A szerződésátruházás mint jogintézmény szolgálja azt a célt, hogy az egyik szerződő fél helyére egy másik személy lépjen be, anélkül, hogy a szerződéses kapcsolat megszakadna. Ez a szerződésben maradó fél érdekeit is szolgálja: nem kell új szerződéskötési tárgyalásokat folytatnia, a szerződést az általa már elfogadott tartalommal fogja egy új fél teljesíteni.

Kétségtelen viszont, hogy a novációs értelmezés mellett is lehet érveket felsorakoztatni. Ha a szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, akkor a szerződésbe belépő új fél jognyilatkozata túlmutat az eredeti jognyilatkozatot tevő felek körén, és így tulajdonképpen új szerződést hozhat létre.

Már a Ptk. előkészítése során leszögezték a szakirodalomban, hogy

1011 Gárdos, 2022, 155. o.

„dogmatikai szempontból a szerződésátruházás tekintetében a legkevésbé problémás megoldás a nováció alkalmazása lenne, hiszen ekkor a felek a korábbi szerződés megszüntetésével egyidejűleg hozhatnának létre egy új, a korábbival 'azonos' tartalmú új szerződést. A nováció alkalmazása ellen szól azonban a szerződésátruházás gazdasági célja, hiszen gazdasági szempontból rendszerint éppen a jogviszony azonossága, a kötelelem fennmaradása a lényeges és nem pusztán egy korábbi kötelelem megismétlése.”¹⁰¹²

Ezért a szerződésátruházás jogi természetét tekintve inkább minősíthető az engedményezés és a tartozásátvállalás kombinációjának, akkor is, ha egyetértünk azzal az állásponttal, hogy ez a megközelítés „*csupán felületes leegyszerűsítése a szerződési pozícióban végbemenő jogügyleti jogutódlás folyamatának*”.¹⁰¹³

A szerződésátruházás jogi természetét véglegesen tisztázni nem feladata ennek a rövid elemzésnek. Az jelentős mértékben a jogalkotó opciójától függ, hogy melyik alternatív módszerrel kívánja vagy engedi megvalósítani a szerződéses pozícióban bekövetkező alanyváltást.

Viszont a szerződésátruházásról rövid összehasonlító elemzést érdemes elvégezni:

- a) egyfelől a szerződésátruházás alapulhat jogszabályon, másfelől az eredeti szerződő felek és a szerződésbe belépő fél megállapodásán;
- b) a szerződésbe belépő fél a szerződésátruházáshoz történő beleegyezését – korlátlan vagy korlátozott formában – előre megadhatja;
- c) meg kell különböztetni azokat a helyzeteket, amikor a szerződésből kilépő fél teljesen mentesül a szerződés teljesítésének kötelezettsége alól, vagy a jogszabály, esetleg a felek megállapodása helytállási kötelezettséget rónak rá;
- d) végül külön kérdés, hogy léteznek-e olyan szerződések, amelyeket a jogszabály nyilvánít átruházhatatlannak, vagy a jogszabályok értelmezése során nyilvánvalóan megállapítható, hogy egyes szerződési pozíciók annyira valamelyik fél személyéhez tapadnak, hogy nem átruházhatóak.

1012 Lászlófi és Leszkoven, 2004, 24. o.

1013 Lászlófi és Leszkoven, 2004, 18. o.

4. A harmadik személy általi teljesítés joghatásai (szubrogáció, más jogcímmel megtérítési igény keletkezése)

4.1. Alapvetés

A kötelmi jogi főszabály értelmében a jogosult felé maga a kötelezett tartozik teljesítéssel. Emiatt kötelemszüntető hatállyal, a kötelelem relatív szerkezetének felfogásából eredően, a hitelező – feltétel nélkül –, megint csak főszabály szerint, nem fogadhat el mástól teljesítést. Természetesen léteznek esetek, amikor a kötelezett maga helyett mást bíz meg erre, illetve a jogviszony felei ügyleti vagy akár törvényi jogutódlással megváltoznak, azonban e helyzetek a főszabályon mit sem változtatnak: a teljesítés továbbra is elsősorban a jogviszony passzív felét, a kötelezettet terheli. Előfordulhat azonban, hogy a kötelezett (főkötelezett) mellett más személyek (elsősorban a teljesítéshez biztosítékot szolgáltatató járulékos kötelezettek, így a kezesek vagy a zálogkötelezettek) maguk is érdekeltek a teljesítésben. Ritkábban még a jogviszonyhoz képest teljesen idegen személynek

Dr. Dudás Attila PhD
rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Dr. Bartosz Kucharski PhD
egyetemi tanár, Łódzi Egyetem

Dr. Suri Noémi PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Székely János PhD
egyetemi adjunktus, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Dudás, A., Kucharski, B., Suri, N., Székely, J., Szinek Csütörtöki, H. (2023) 'A harmadik személy általi teljesítés joghatásai (szubrogáció, más jogcímmel megtérítési igény keletkezése)' in Veress, E. (szerk.) *A kötelmi jogok dinamikája. Engedményezés, factoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció egyes kelet-közép-európai jogrendszerekben*, 217–251. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9_4

(például a jelzáloggal terhelt ingatlant megvásárolni, vagy az elzálogosított ingót mint családi emléktárgyat megóvni szándékozóknak) is jogos érdeke fűződhet egy tőle máskülönben idegen tartozás teljesítéséhez. Az egyes államok jogrendszerei emiatt nem csupán megengedik a harmadik személy által történő teljesítést, hanem az intézményt és annak joghatásait sokszor kifejezetten szabályozzák is. Az összehasonlító jogban a harmadik személy általi teljesítés joghatásainak vonatkozásában két fő nézet létezik.¹⁰¹⁴

Az első nézet szerint a harmadik személy teljesítő (*solvens*) a törvény erejénél fogva (*ope legis*), a teljesítést elfogadó (*accipiens*) – azt sokszor törvényesen elutasítani nem is tudó – jogosult helyébe lépve az eredeti jogviszonyban és az eredeti kötelezettel szemben a továbbiakban az *accipiens* jogait (vagy azok egy részét) gyakorolhatja majd. Az eredeti követelés ilyen úton fennmarad, és a törvényi engedményezés egyik sajátos eseteként, a *solvens* teljesítéséből eredően átruházásra kerül: a *solvens* az eredeti jogviszony jogosultját annak kötelezettjével szemben ezzel helyettesíti. Innen ered az intézmény német („*gesetzliche Abtretung*”, vagyis törvényi engedményezés) és latin (*subrogatio* – magyarosítva szubrogáció –, illetve *cessio legis*) megnevezése is. Hangsúlyozandó, hogy a törvényi engedményezés és a *cessio legis* fogalmak használata a leírt joghatásra valamelyest pontatlan, ugyanis a tartozás teljesítése folytán annak a *solvens*re szállása csupán a törvényi engedményezések egyik különös esete, amelyek mellett más helyzetek is léteznek (például a jogosult a jogalkotó rendelkezéséből eredő megváltozása, a tartozás teljesítését megelőzően). Emiatt a következőkben erre a joghatásra a pontosabb, szubrogáció fogalmat használjuk.

E jellemzőjében, a további külön ügyletkötést nem, csupán a *solvens* általi teljesítést feltételező jogátszállásban különül el markánsan a tulajdonképpeni szubrogáció más – elemeikben és joghatásaikban egyaránt hasonló – műveletektől, így az ügyleti engedményezéstől, illetve jogátruházástól, valamint a tartozásátvállalástól, a teljesítésátvállalástól, a tartozáselvállalástól és a szerződésátruházástól. A szubrogáció értelem-tartalmát tekintve, a magyar jogi szaknyelv a kezdetektől a „jogátruházás” megnevezést is alkalmazza, amely (például a jogátszállással szemben) szintén ügyleti jellegre és az eredeti kötelmi viszony fennmaradására utal – sőt, a Ptk. 6:201 § és 6:202. § (2) bekezdésének szövege ezt megerősíteni is látszik –, így egy jellemzően *ope contractus*, nem pedig *ope legis* joghatás látszatát kelti. E terminológiai sajátosságot szükséges szem előtt tartanunk, amikor az egyes jogrendszerek jellemző terminológiáját követve „jogátruházás” kerül említésre.

A második nézet szerint a *solvens* a teljesítéssel az eredeti tartozást kioltotta, mivel ezzel a jogosult követelését kielégítette. Így azonban a *solvens* a kötelezett számára vagyoni előnyt biztosított, felvetve a kötelezett jogcím nélküli gazdagodásának lehetőségét.

1014 Lásd Dieckmann, 2012, 49–95. o.

Emiatt, bár az eredeti jogviszony teljesítéssel megszűnt, a *solvens* számára a kötelezettel szemben valamilyen megtérítési igényt kell biztosítani. Az igény alapulhat jogcím nélküli gazdagodásból vagy akár megbízás nélküli ügyvitelből (*negotiorum gestio*) eredő megtérítésen, de – az adott jogrendszer által nem nevesített (*sui generis*) – más megtérítési kötelezettségen is. Ez utóbbi megközelítés hátránya az előbbivel szemben, hogy az eredeti jogosult javára az eredeti kötelezett által (vagy annak érdekében) létesített biztosítékok az immáron teljesített főköveteléshez képest járulékos jellegük miatt főszabály szerint megszűnnének, így a *solvens* megtérítési igényének érvényesítése bizonytalanná válhat. Amennyiben a jogalkotó e következményt elkerülné, további nehézségek adódnak a biztosítékok továbbéléséből egy új, az eredetitől eltérően, *ope legis* keletkezett jogviszonyban, amelynek létrejöttéhez a biztosítékot létesítő nem járult hozzá (ezzel a biztosítékok létesítésének főszabály szerint ügyleti jellegét háttérbe szorítva).

Mindkét esetben a jellemző joghatás tehát, hogy a szubrogáció, illetve a megtérítési igény létrejötte és esedékessége (valamint a biztosítékok átszállása) külön ügyletkötés (például engedményezés, tartozásátvállalás stb.) hiányában, a *solvens* általi teljesítésből eredően következik be. Egyes jogrendszerek a szubrogációt lehetővé teszik az eredeti jogviszony egyik fele és a *solvens* közötti ügylet alapján is (például amikor a jogosult a harmadik személytől érkező teljesítést elfogadja, a helyette fizetésbe a kötelezett beleegyezik stb.). Ilyenkor nem ügyleti jogátruházás történik, ugyanis az eredeti kötelmi viszony másik fele nem egyezett ebbe bele, a szubrogáció joghatását továbbra is *ope legis* fejt ki. A helyettesítés bekövetkeztének vagy a megtérítési igény születésének jogcíme eltérő lehet ugyan, azonban mindig az eredeti jogosult és kötelezett között fennálló kötelmi viszonyhoz képest harmadik személy által a kötelezett helyett teljesítésének tulajdonított joghatásban nyilvánul meg.

Nem kizárt a harmadik személy általi teljesítés a *solvens* és az *accipiens* közötti korábbi ügyletkötés után sem – például egy hitelező és egy kezes viszonylatában, ahol a kezes *solvens*ként lép később fel –, azonban annak joghatása az eredeti kötelmi viszonyban (a hiteleszerződésben) hitelezettel szemben továbbra is *ope legis* áll be. A saját érdekei védelmében akár a hitelezett akarata ellenére is teljesítő kezes (*solvens*) a hitelezettel szemben az *accipiens* jogait törlesztést követően gyakorolhatja (illetve követelheti) majd, tehát a kezes–hitelezett viszonyban bármely ügylet léte ehhez a joghatáshoz nem lesz szükséges.

Érdemes itt kihangsúlyoznunk, hogy a fentiek ismeretében, azon jogrendszerekben, ahol a kötelezett helyett történő teljesítés következtében új, megtérítési igény keletkezik, a szubrogáció kifejezés, illetve a *cessio legis*, a törvényi engedményezés, és a jogátruházás fogalmainak használata e joghatásra az eredeti kötelmi viszony megszűnését nem mindig tükrözi.

A továbbiakban a harmadik személy teljesítéséből eredő joghatásokat egyes közép- és kelet-európai jogrendszerekben szabályozó normák tartalmának ismertetésére térünk.

4.2. Ausztria

Az osztrák jogrendszerben egy kötelem teljesítésére vonatkozó jog ügyleti (pl. engedményezés, szerződéses jogátruházás), bírósági vagy törvényi (jogszabályi) úton szállhat át az eredeti jogosulttól eltérő, más személyre.¹⁰¹⁵ Jogszabályon alapuló jogátruházás (szubrogáció) esetén a jogátszállás a törvény erejénél fogva következik be. E joghatás beállításának ilyenkor nem feltétele a harmadik személy és az eredeti jogosult közötti megállapodás, elegendő az adós beleegyezése (ABGB 1424. §).

Az osztrák jogszabályok, illetve jogirodalom a vizsgált jogintézmény kapcsán a törvényi engedményezés (*gesetzliche Abtretung*) megnevezést alkalmazza, azonban a kapcsolódó jogforrások, illetve bírói gyakorlat áttekintését követően megállapítható, hogy a törvényi engedményezés a jogátruházás intézményének feleltethető meg. A jogalkotó a magánjog igen széles területein, különböző jogszabályokban alkalmazza a jogátruházás intézményét, azokban az esetekben, amikor egy harmadik személyt törvény másik személy tartozásáért vagy káráért helytállni rendel.

A jogátruházás generálklauzulájának az ABGB 1358. §-a tekinthető. Az ott olvasható törvényi meghatározás szerint:

„Az a személy, aki másnak olyan tartozását fizeti ki, amelyért személyesen felel, vagy amelyért bizonyos vagyontárgyakkal felel, a hitelező jogai helyébe lép, és jogosult a kifizetett tartozás megtérítését követelni az adóstól. Ennek érdekében a kielégített hitelező köteles a kifizetőnek minden rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőséget és biztosítékot átruházni.”¹⁰¹⁶

Gamerith megfogalmazása szerint a jogalkotó egyre több esetben alkalmazza a jogátruházás eszközét a tipikus visszkereseti helyzetek szabályozására, amelyek közös jellemzője, hogy egy harmadik személy a törvény szerint felel egy másik személy tartozásáért vagy káráért. A jogutódlás rendjével a jogalkotó megoldja a harmadik személy által teljesített kifizetések beszámításának (esettől függően, be nem számításának) kérdését is, és így a tartozást véglegesen az elsődlegesen fizetésre kötelezett adóshoz, a kárt pedig a károkozóhoz rendeli.¹⁰¹⁷

A jogátruházás egyes esetei a következőkben ismertetett különös jogszabályokban lehetők fel.

1015 Lukas, 2000, [7.] és köv.

1016 A szerző saját fordítása.

1017 *Gamerith*, 2022, 1358. §.

1. A *társadalombiztosítási jog* normái értelmében, ha valaki megkárosít egy társadalombiztosításra jogosult személyt, aki emiatt a társadalombiztosító költségére nyújtott ellátásra szorul, a károkozóval szemben fennálló (kongruens) kártérítési igény már a károkozás időpontjában átszáll az illető társadalombiztosító intézményre [ASVG¹⁰¹⁸ 332. §; GSVG¹⁰¹⁹ 190. § (1) bekezdés; BSVG¹⁰²⁰ 178. § (1) bekezdés; BKUVG¹⁰²¹ 125. § (1) bekezdés alapján].

2. A *magánbiztosítási jogviszonyok* körében (VersVG¹⁰²² 67, 158 és köv. §§) a harmadik személlyel szemben fennálló követelés a biztosítóra száll át, amennyiben a biztosító megtéríti a kárt, vagy kielégíti a kárvallott harmadik személyt.

3. Az *ifjúságvédelmi és szociális jogban* (JWG¹⁰²³ 34. §; tartományi ifjúságvédelmi törvények; tartományi szociális segélyezési törvények); a tartási követeléseknek az ifjúságvédelmi (szociális segélyezési) szervre történő átruházása – rendszeresen a harmadik személy értesítéséig elhalasztott jogáttruházás formájában – kiküszöböli a tartásra jogosult személy (rászoruló személy) kettős ellátását és a tartásra kötelezett személy indokolatlan tehermentesítését.

4. Az *egészségügyi jogban* a B-KAG¹⁰²⁴ 48. §-a (közvetlenül alkalmazandó szövetségi törvény) szerint, ha a beteg kórházi kezeléséhez vezető betegség harmadik személy hibájából következett be, a betegnek a kezelési költségek megtérítéséből eredő kártérítési igénye a ki nem fizetett kórházi díjak összegéig átszáll a kórházra mint jogi személyre. A B-KAG 48. §-a tehát a kórháznak a beteggel szembeni díjkövetelés fennállásától független biztosítékot nyújt, amelyet opcionálisan a meg nem fizetett díjhátralék

1018 *Bundesgesetz vom 9. September 1955 über die Allgemeine Sozialversicherung (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz; a továbbiakban: ASVG.)*, StF: BGBl. Nr. 189/1955 idF BGBl. Nr. 18/1956 (DFB) (NR: GP VII RV 599 AB 613 S. 79. BR: S. 108.).

1019 *Bundesgesetz vom 11. Oktober 1978 über die Sozialversicherung der in der gewerblichen Wirtschaft selbständig Erwerbstätigen (Gewerbliches Sozialversicherungsgesetz; a továbbiakban: GSVG)*, StF: BGBl. Nr. 560/1978 (NR: GP XIV RV 865 AB 1016 S. 102. BR: S. 379.).

1020 *Bundesgesetz vom 11. Oktober 1978 über die Sozialversicherung der in der Land- und Forstwirtschaft selbständig Erwerbstätigen (Bauern-Sozialversicherungsgesetz; a továbbiakban: BSVG)*, StF: BGBl. Nr. 559/1978 (NR: GP XIV RV 864 AB 1015 S. 102. BR: AB 1887 S. 379.).

1021 *Bundesgesetz vom 31. Mai 1967 über die Kranken- und Unfallversicherung öffentlich Bediensteter (Beamten-Kranken- und Unfallversicherungsgesetz; a továbbiakban: B-KUVG.)*, StF: BGBl. Nr. 200/1967 (NR: GP XI RV 463 AB 494 S. 56. BR: S. 255.).

1022 *Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz 1958)*, StF: BGBl. Nr. 2/1959 (NR: GP VIII RV 102 AB 547 S. 68. BR: S. 140.).

1023 *Bundesgesetz vom 15. März 1989, mit dem Grundsätze über die Mutterschafts-, Säuglings- und Jugendfürsorge aufgestellt und unmittelbar anzuwendende Vorschriften in diesem Bereich erlassen werden (Jugendwohlfahrtsgesetz 1989; a továbbiakban: JWG)*, StF: BGBl. Nr. 161/1989 (NR: GP XVII RV 171 AB 872 S. 96. BR: 3653 AB 3658 S. 513.).

1024 *Bundesgesetz über Krankenanstalten und Kuranstalten (a továbbiakban: KAKuG)*, StF: BGBl. Nr. 1/1957 (NR: GP VIII AB 164 S. 22. BR: S. 121.).

összegében lehet követelni. Az átruházott követelést jogi úton kell érvényesíteni. E körben *Gamerith* arra mutat rá, hogy a kórházakról szóló törvényt a társadalombiztosításról szóló törvény felülírja, így több olyan jogátruházáshoz kapcsolódó jogforrás között is ütközés keletkezhet, amelyekre nincsenek általános elsőbbségi szabályok.¹⁰²⁵

5. A *munkajog és a szociális jog* kapcsolódási pontja körében az EFZG¹⁰²⁶ 10. §-a szerint a munkavállaló munkaképtelenségből eredő keresetkiesése miatti kártérítési igények (már a sérülés időpontjában) az egészségbiztosítási intézményre szállnak át, amennyiben ez utóbbinak az EFZG 2. §-a szerint vissza kell térítenie a munkáltató részére a már megfizetett egészségbiztosítási járulék összegét.

6. A *termékfelelősség* terén a BTVG¹⁰²⁷ 16. §-a a hibás teljesítésen alapuló követelések engedményezéséről rendelkezik. Ha a szavatossági és a hibás teljesítésen alapuló kártérítési igények érvényesítése a fejlesztővel szemben a fejlesztő vagyona-ra vonatkozó fizetése képtelenségi eljárás megindítása vagy egyéb okok miatt lehetetlen, illetve jelentősen akadályozott, a vevő követelheti a fejlesztőt harmadik személyekkel szemben megillető szavatossági, és a hibás teljesítésen alapuló kártérítési igények engedményezését. A jogok átruházására akkor kerül sor, amikor a fejlesztő kézhez veszi a vevőnek az átruházásra vonatkozó írásbeli kérelmét; a harmadik személyre az ABGB 1395. és 1396. §§ rendelkezéseit kell alkalmazni.

A szakirodalom e körben nevesíti továbbá az ABGB 1422. §-ában szabályozott kényszerű engedményezést (*notwendige Zession*), mely a hitelezők változásánál azt jelenti, hogy amikor egy harmadik személy mind alaki, mind tartalmi szempontból idegen kötelezettséget teljesít, korábban vagy ezzel egyidejűleg követelheti a hitelezői jogok engedményezését.

4.3. Csehország

A jogátruházás jogintézményével a cseh jogszabályi környezetben elsősorban Csehország Polgári törvénykönyvének 1936. §-ában, illetve az azt követő szakaszokban találkozhatunk. A szabályozás lényege, hogy az eredeti kötelezett helyett teljesítő személy

¹⁰²⁵ *Gamerith*, 2022, 1358. §.

¹⁰²⁶ *Bundesgesetz vom 26. Juni 1974 über die Fortzahlung des Entgelts bei Arbeitsverhinderung durch Krankheit (Unglücksfall), Arbeitsunfall oder Berufskrankheit (Entgeltfortzahlungsgesetz; a továbbiakban: EFZG)*, StF: BGBl. Nr. 399/1974 (NR: GP XIII RV 1105 AB 1188 S. 109. BR: S. 333.).

¹⁰²⁷ *Bundesgesetz, mit dem Regelungen über den Erwerb von Rechten an Gebäuden und Wohnungen von Bauträgern getroffen werden und das Wohnungseigentumsgesetz 1975 geändert wird (Bauträgervertragsgesetz; a továbbiakban: BTVG)*, StF: BGBl. I Nr. 7/1997 (NR: GP XX RV 312 AB 450 S. 53. BR: AB 5358 S. 620.).

a követelést abban az állapotában szerzi meg, amelyben az eredeti jogosulthoz tartozott, és azt később maga is érvényesítheti. A törvénykönyv módosításával kapcsolatosan benyújtott indokolásban rögzítésre került, hogy a szóban forgó jogintézmény megújítását indokolja a kötelezett helyett a jogosultnak teljesítő védelme, ami jelentős előrelépést jelent a korábbi szabályozáshoz képest.¹⁰²⁸ E tekintetben a Kereskedelmi törvénykönyv a követelés közvetlenül a törvény erejénél fogva történő átszállását konstruálja, ami nem teljesen felel meg az ügylet természetének, mivel az a személy, aki a kötelezett nevében teljesített, ezt például akár ajándékozási szándékkal is megtehetette volna. Ezért az úgynevezett törvényi engedményezés csak olyan esetekben marad fenn, amikor az adóst mellette (vagy helyette) kezesként, zálogkötelezettként vagy más hasonló módon helytállni köteles személy mentette fel. Azon harmadik személy, aki ilyen helyzetéből adódóan oltja ki a kötelezett tartozását, formai szempontból saját tartozását kiegyenlítőnek, míg a főkötelezett mellett (vagy helyett) helytállásra nem kényszeríthető harmadik személy formai szempontból más helyett fizetőnek minősül.

Ennél is fontosabb azonban, hogy a jelenlegi szabályozás figyelmen kívül hagyja annak szükségességét, hogy az új jogosult az eredeti hitelezőtől származó követelést sértetlenül – vagyis a nyújtott biztosítékkal egyetemben – szerezzze meg. Éppen a Polgári törvénykönyv és a Kereskedelmi törvénykönyv eltérő megközelítése, valamint a Kereskedelmi törvénykönyv 332. §-a által generált kétértelműségek miatt kellően tanulságos a Polgári törvénykönyv 1936. § (2) bekezdésének¹⁰²⁹ a subrogációra vonatkozó – a német BGB mintájára kialakított – jogszabályhelye.¹⁰³⁰ Ezt az általános szabályozást kiegészíti a kanadai Québec tartomány Polgári törvénykönyvének¹⁰³¹ 1658. és 1659. cikkei által inspirált konstrukció, amely azon kérdésekre vonatkozik, amikor egy harmadik személy csak részben teljesített az adós helyett, vagy az adós helyett több személy is teljesített. A méltányosság elveivel összhangban áll az a rendelkezés, miszerint amennyiben egy harmadik személy részben teljesített, az eredeti hitelező az új hitelezővel szemben elsőbbséggel kereshet kielégítést.¹⁰³²

1028 A törvényhez tartozó indokolásért lásd <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodovazprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (letöltve: 2021. november 2.). A Kereskedelmi törvénykönyvnek csak a 332. § (2) bekezdése tartalmazta a subrogációt, amit azonban a gyakorlatban nem következetesen alkalmaztak, feltehetően annak nehezen érthetősége miatt.

1029 Csehország új Polgári törvénykönyve 1936. § (2) bek.: „Az a személy, aki másnak a tartozását kezességvállalás vagy a tartozás egyéb módon történő biztosítása nélkül teljesíti, a teljesítés előtt vagy a teljesítés időpontjában követelheti a hitelezőtől, hogy követelését engedmenyezze rá.”

1030 Lásd a törvényhez benyújtott indokolást, 462–463. o.

1031 *Civil Code of Québec*, <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/ccq-1991> (letöltve: 2021. november 2.).

1032 Lásd a törvényhez benyújtott indokolást, 463. o.

A cseh Polgári törvénykönyv rendelkezéseiből kitűnik, hogy az különbséget tesz a fakultatív jogátruházás, illetve az *ope legis* jogátruházás (voltaképpen jogátszállás) között.¹⁰³³

Általában a jogosult köteles elfogadni a tartozás teljesítését a kötelezett nevében, akár harmadik személytől is, kivéve, ha a teljesítés a kötelezett valamely személyes jellemzőjéhez kapcsolódik. Erre jó gyakorlati példa a művészi előadás mint szolgáltatás.¹⁰³⁴ Formai szempontból idegen tartozások esetében azonban, amikor a harmadik személy egyáltalán nem köteles teljesíteni, az adós hozzájárulása szükséges a teljesítéshez, mivel a tartozás teljesítése nem kényszeríthető ki. Ha az adós ehhez nem járul hozzá, akkor a teljesítés jogalap nélkül történik (a jogalap nélküli gazdagodás kötelemfakasztó tényállását eredményezve). Egy harmadik személy különböző okokból teljesíthet az adós helyett, és ezért szintén a harmadik személyen múlik, hogy él-e a jogátruházás fenntartásával az eredeti hitelezővel szemben. Így, ha nem akarja az adóst további követelés nélkül mentesíteni a tartozás alól, akkor egyúttal kérheti a követelés átruházását (feltehetően anélkül, hogy ügyleti engedményezésre lenne szükség), és ezáltal beléphet a hitelező jogaiba. Ha viszont nem él a jogátruházás fenntartásával, a tartozás a teljesítéssel megszűnik.¹⁰³⁵

Ezzel szemben a formálisan saját adósságnak minősülő tartozások esetében, amikor a harmadik személy nem a közvetlen adós, de teljesítésre kötelezett (kötelezhető), például a tartozásért vállalt garancia alapján, az adós hozzájárulása már nem szükséges.¹⁰³⁶ Ebben az esetben tehát a jogátruházás közvetlenül, *ope legis* következik be. A jogátruházás, annak módjától függetlenül, csak a követelésnek arra a részére terjed ki, amelyet kielégítettek. Így, ha az adóst nem teljes mértékben mentesítették, a kötelezett az új jogosulttal szemben a mentesített összeg erejéig, valamint az eredeti jogosulttal szemben a fennmaradó összegért felel. Hasonlóképpen, ha egynél több személy teljesít az adós helyett, akkor joguk van az adóssal szemben arányos elszámolásra.¹⁰³⁷

A fentiek alapján megállapítható, hogy a tartozást biztosító személy a teljesítéssel belép a hitelező pozíciójába, és jogot szerez arra, hogy az adóstól kártérítést kapjon azért, amit a nevében teljesített. A hitelező követelése, beleértve a követeléshez kapcsolódó járulékokat, biztosítékokat és egyéb jogokat is, átszáll a teljesítő harmadik személyre. Az új Polgári törvénykönyv tehát visszahozza a cseh jogrendszerbe a „valódi jogátruházást”, amely szerint az adós javára teljesítő személy a követelést abban az

1033 Cseh új Polgári törvénykönyv 1936. § (2) bek., valamint az új Ptk. 1937. § (2) bek.

1034 Cseh új Polgári törvénykönyv 1936. § (1) bek.

1035 Šilhán, Hulmák és mtsai., 2014, 952–958. o.

1036 Cseh új Polgári törvénykönyv 1937. § (1) bek.

1037 Cseh új Polgári törvénykönyv 1938. §. Šilhán, Hulmák és mtsai., 2014, 952–958. o.

állapotban szerzi meg, amelyben az eredeti hitelező rendelkezett vele. Ha azonban a biztosítéknyújtó a biztosított tartozásnak csak egy részét elégíti ki, pozíciója alárendelt marad a biztosított hitelező vonatkozásában, abban az értelemben, hogy csak azt követően érvényesítheti követelését az adóssal szemben, miután az adós kielégítette a biztosított hitelezővel szembeni tartozását.¹⁰³⁸

A fent leírt helyzet alapfeltétele az adós beleegyezése, aki jóváhagyja, hogy helyette a hitelezőnek a harmadik személy fizessen. Ha ezt a hozzájárulást a hitelezőnek igazolja, a hitelező jogilag köteles a teljesítést elfogadni (kivéve, ha a teljesítés teljes mértékben az adóshoz kötődik).¹⁰³⁹ Ha az adós helyett teljesítő személy nem kezes, vagy nem biztosította más módon a tartozást, akkor a hitelezővel szemben úgynevezett szubrogációs fenntartást érvényesíthet (a teljesítés előtt vagy a teljesítéskor). Ebben az esetben a követelés a törvény erejénél fogva átszáll arra, aki teljesített. Az adós beleegyezése azonban alapvető előfeltétel; az átruházást nem lehet az adóssra kényszeríteni, és a beleegyezést bizonyítani kell. A szubrogáció jogi dokumentálására is szükség van, a hitelező ezután átadja a dokumentumokat, okiratokat stb. a teljesítő személynek.¹⁰⁴⁰

A szóban forgó jogintézmény különösen a biztosítások területén mutat bizonyos sajátosságokat, például a gépjármű-felelősségbiztosítással kapcsolatban, ahol a nemzetközi elem a gyakorlatban igen sokszor jelen van.¹⁰⁴¹ A fent említettek alapján az a részkövetkeztetés vonható le, hogy a szubrogáció jelenleg nem egységesen létezik a cseh jogban, annak több típusa is ismert.

Bakeš és *Vybíral* a szubrogáció kategorizálásának négy módját különböztetik meg:

- a) látens (azaz egyelőre nem aktív, de a jövőben lehetséges) és aktív (abban az esetben, ha az aktiválás feltételei már teljesültek),
- b) szerződéses jogviszonyok (ez a felek szerződéses szabadságából ered) és a szerződésen kívüli jogviszonyok (pl. az okozott kár megtérítése) területén jelen lévő,
- c) egységes (amikor egy ország jogrendszere vonatkozik az összes érintett jogviszonyra) és hibrid (amikor több ország jogrendszerei érintettek),
- d) törvényes (a jogátruházás a meghatározott feltételek teljesülése esetén késedelem nélkül bekövetkezik) és szerződéses (a jogátruházás az érintett felek megállapodása alapján következik be).¹⁰⁴²

¹⁰³⁸ Červinka, 2014.

¹⁰³⁹ Cseh új Polgári törvénykönyv 1936. § (1) bek.

¹⁰⁴⁰ Vnenk, 2014.

¹⁰⁴¹ Ennek kapcsán lásd például a cseh Legfelsőbb Bíróság 2015. december 15-i, 23 Cdo 4210/2013. sz. ítéletét.

¹⁰⁴² *Bakeš* és *Vybíral*, 2020, II. o.

A biztosítási ágazatban a szerződésen kívüli jogviszonyok területén, különösen leggyakrabban a kár megtérítése terén jellemző az aktív törvényi jogátruházás. A cseh jogban ezt az elvet a Polgári törvénykönyv 282o. §-a tartalmazza. A rejtett jogátruházás nem megengedett, bár a fenti rendelkezés megfogalmazása további elemzés nélkül mást sugallhat, tekintettel arra, hogy a jogátruházás csak a biztosítási szolgáltatások kifizetéséhez kapcsolódik. Ugyanakkor a jogátruházás lehet egységes és vegyes is. Ez a hibrid jogátruházás a gyakorlatban számos vitás kérdést vethet fel.¹⁰⁴³

Jelenleg a cseh jogrendszerben a jogátruházás kérdését a Polgári törvénykönyv 282o. §-a szabályozza, amely rögzíti, hogy amennyiben egy bekövetkező vagy bekövetkezett biztosítási eseménnyel összefüggésben a biztosítási szolgáltatásra jogosult személynek, a biztosítottnak vagy a mentési költségeket viselő személynek kártérítési vagy más hasonló joga keletkezett más személlyel szemben, a vonatkozó követelés, beleértve a járulékokat, biztosítékokat és egyéb kapcsolódó jogokat is, a biztosítási szolgáltatás kifizetésének időpontjában a biztosítóra száll, a biztosító által a kedvezményezettnek kifizetett szolgáltatás összegének erejéig.¹⁰⁴⁴

A jogátruházás intézménye egyszerre két problémát old meg átfogóan, nevezetesen a jogalap nélküli gazdagodást és a kártérítést. A kár tipikusan a biztosított vagyonaiban keletkezik, például egy dolog megrongálódása vagy megsemmisülése miatt. Az így okozott kár (vagy sérülés) a biztosított (vagy más személy) számára a biztosítási szolgáltatás kifizetésével megtéríthető. Ha azonban egy harmadik személy felelős a kárért, akkor ezt figyelembe kell venni, és a helyzetet átfogóan kell kezelni. Amennyiben megelégednénk azzal, hogy a biztosított megkapta a biztosítási kárigényt és ezzel kárát helyreállították, a kárért felelős személynek nem kellene helytállnia, hiszen csak a biztosító viselné a keletkezett helyzet anyagi terheit.¹⁰⁴⁵

1043 Bakeš és Vybíral, 2020, 11. o.

1044 A cseh új Polgári törvénykönyv 282o. § (1) bekezdése. Meg kell jegyezni, hogy hasonló elvet – általában igen hasonló megfogalmazással – számos külföldi jogi szabályozás is tartalmaz, így megállapítható, hogy ez általános és hagyományos jogintézmény. Ennek kapcsán lásd például a szlovák Ptk. 813. §-át, valamint az orosz Polgári törvénykönyv 965. §-át.

1045 A téma bővebb értelmezése kapcsán lásd például Bakeš és Vybíral, 2020, 9–14. o. A szerzők megállapítják, hogy a jogátruházás kérdése nagymértékben egyedi, különösen a biztosítási területen, és elméleti, valamint gyakorlati szempontból vizsgálják ezt az intézményt. Továbbá bemutatják a jogátruházás elméleti osztályozását, elemzik a biztosítási terület nemzeti jogszabályait, és ismertetik a nemzeti jogszabályok kiválasztott problematikus kérdéseit. Ugyanakkor a szerzők a nemzetközi elem a jogátruházási jogviszonyban való jelenlétének gyakorlati következményeire is összpontosítanak.

4.4. Magyarország

A magyar jog a harmadik személy általi teljesítést mint különálló kötelemfakasztó tényállást szabályozza, egyúttal (elvileg) lehetővé téve a tulajdonképpeni szubrogációt is, a törvényi engedményezés modellje szerint, jogszabály különös rendelkezése alapján.

A harmadik személy általi teljesítés esetén alkalmazandó főszabályt a Polgári törvénykönyv (a 2013. évi V. törvény, a továbbiakban: Ptk.) hatodik – kötelmi jogi – könyvének a kötelek közös szabályaira vonatkozó első részében, a kötelelem teljesítésére vonatkozó III. címben találjuk, a teljesítés sajátos esetei között. A vonatkozó jogszabályhely a 6:57. §, amelynek szakaszcíme Harmadik személy részéről történő teljesítés. A normaszöveg a kötelek szabályozásának közös törzsében elhelyezéséből eredően ennek rendelkezései minden kötelmi viszonyra kiterjednek, azok ügyleti vagy jogszabályi eredetére tekintet nélkül.

A magyar Ptk. 6:57. §-ában elhelyezett jogszabály koncepciója és a normaszövegben elfoglalt helye nagyrészt megőrizte a Magyarországon korábban hatályos Ptk. 286. §-ának hasonló tartalmú rendelkezéseit, és részben összhangban maradt az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslat (Mtj.) 1086–1087. §§-ának szövegével is.¹⁰⁴⁶ Komoly újítás azonban, hogy a harmadik személy általi teljesítés különös normákban szabályozott fő esetei – a kezesség, a zálogjog és a biztosítási szerződés körében – jelen helyzet szerint a harmadik személy általi teljesítés főszabályának kerültek alávetésre; a jogalkotó ezzel a törvényes engedményezés joghatását a harmadik személy általi teljesítés eseteiben a megtérítési igény keletkezésében, nem a tartozás átszállásában szabta meg.¹⁰⁴⁷

A magyar Ptk. 6:57. § (1) bekezdésének I. mondata értelmében a jogosult köteles elfogadni a harmadik személy részéről érkező teljesítést, amennyiben a kötelelem tárgyát képező szolgáltatás (1) nem objektív értelemben *intuitu personae* jellegű (vagyis nem csupán egy meghatározott személy, vagy csupán adott képességekkel, illetve ismeretekkel felruházott személyek által teljesíthető), és (2) ehhez a kötelezett is hozzájárult. A feltételek a jogszabály szövegéből ítélve konjunktív módon kerültek felsorolásra.

A szöveg *per a contrario* értelmezése (amely az elfogadás *kötelezettségének* ellentétéként a visszautasítás *lehetőségét* állítja) látszólag a jogosult számára a felajánlott teljesítés elfogadását a konjunktív feltételek teljesülése hiányában is megengedi.¹⁰⁴⁸ (Mindazonáltal a bírói gyakorlatban felmerült a kötelezett jóváhagyása mint *sine qua non* feltétel is

¹⁰⁴⁶ Lásd Wellmann, 2022, [6:57. §].

¹⁰⁴⁷ Osztovits, 2014, 481. o.

¹⁰⁴⁸ A norma ekként értelmezése összhangban áll az Mtj. 1086. § (2) bekezdésének szövegezésével, amely a következőképpen rendelkezett: „A hitelező a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést visszautasíthatja, ha elfogadásának az adós ellentmond.” A feltételes mód a visszautasítást nem teszi kötelezővé.

a *solvens* teljesítésének törvényességéhez.¹⁰⁴⁹) A magyar tételes jog jelen állása szerint a harmadik személy általi teljesítés terén tehát (legalábbis normaszöveg szintjén) kevésbé tulajdonít jelentőséget a kötelezett hozzájárulásának. E megoldás még az Mtj. kialakításának időszakára vezethető vissza, amikor a jogalkotó – Grosschmid Béni álláspontját részben elfogadva¹⁰⁵⁰ – lehetővé tette ugyan a jogosult számára, hogy a kötelezett kifejezett ellenszegülése esetén¹⁰⁵¹ a teljesítési ajánlatot visszautasítsa, azonban ilyenkor a teljesítés elfogadását sem tette tilalmassá.

A hatályos norma nem zárja ki a felek között a kötelezett általi kizárólagos teljesítés kikötését (ezzel az ügyletnek szubjektív *intuitu persoane* jelleget kölcsönözve), amely – a magyar Ptk. 6:57. § (1) bekezdésének I. mondatába foglalt szabály diszpozitív¹⁰⁵² jellegére tekintettel – a jogosult számára a *solvens* részéről érkező teljesítés visszautasítását ebben az esetben kötelezővé teszi.

E rendelkezés után a magyar Ptk. 6:57. § (1) bekezdés II. mondata a következő normát tartalmazza: „A kötelezett hozzájárulása nem szükséges, ha a harmadik személynek lényeges jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy a teljesítés megtörténjék, és a kötelezett a teljesítést elmulasztotta, vagy nyilvánvaló, hogy időben nem tud teljesíteni.” E rendelkezés, különösen a „hozzájárulása nem szükséges” fordulat miatt további értelmezésre szorul, ugyanis ez utóbbi szöveg ugyanazon bekezdés I. mondatára visszahatni látszik, mintegy utólagosan előírva: a kötelezetti hozzájárulás mégis szükséges (*sine qua non*) feltétele a *solvens* teljesítésének. A szakirodalom szerint itt a jogalkotó újfent a harmadik személy részéről érkező teljesítés elfogadásának kötelező jellegéről¹⁰⁵³ beszél, amennyiben a szövegbe foglalt kiegészítő feltételek – (1) a lényeges jogi érdek és (2) a kötelezett előrelátható¹⁰⁵⁴ vagy már beállt késedelme – teljesülnének. A „jogi érdek” fordulat értelem tartalma a törvényes érdekekkel azonos, vagyis nem pusztán a jogi normában kifejezetten rögzített,

1049 „A harmadik személy részéről történő teljesítéshez általában szükséges a kötelezett hozzájárulása, de ha a harmadik személynek érdeke fűződik ahhoz, hogy a teljesítés megtörténjen, a kötelezett hozzájárulására nincs szükség.” Szegei Ítéltábla Gf.III.30.115/2018/4. Említésre méltó a megállapítás kapcsán a szenvedő érdekelttség fogalma, amely szerint a teljesítési jogosultságot alátámaszthatja az is, ha a harmadik személy a teljesítés elmaradása esetében hátrányos jogkövetkezményektől kell, hogy tartson.

1050 Lásd Szladits, 1941, 418–419. o.

1051 Szladits, 1941, 419. o.

1052 Vékás, 2018, 386. o.

1053 Wellmann, 2022, [6:57. §].

1054 Itt a várható nemteljesítés „nyilvánvaló” volta nem (kizárólag) a teljesítést ellehetlenítő külső tényezőből (például erőhatalomból, a kötelezett betegségéből stb.) eredő késedelemre, hanem a magyar jogban előzetes szerződésesség néven ismert helyzetre (magyar Ptk. 6:151 §) értendő, amely akkor következik be, amikor az esedékesség pillanatáig a teljesítés már lehetetlenné vált, és az annál későbbi teljesítés a jogosultnak nem áll érdekében. Wellmann, 2022, [6:57. §].

hanem az általános anyagi természetű érdekeket is magában foglalja, ahogy például a teljesítést felajánló zálogkötelezett esetén.¹⁰⁵⁵

A harmadik személy részéről történő teljesítés a tartozást annak mértékével arányosan (tehát részben vagy egészben) kioltja, azt megszünteti. Ezzel egyidejűleg a *solvens* számára a kötelezett helyett jogszerű teljesítéséből fakadóan *ope legis* megtérítési igény keletkezik [magyar Ptk. 6:57. § (2) bekezdés]. A megtérítési igény csupán akkor jön létre, ha a *solvens* és „a kötelezett közötti jogviszonyból más nem következik”. Elképzelhető például, hogy a *solvens* ingyenes juttatás jogcímén törleszti a harmadik személy tartozását, mely esetben utólagos megtérítési követeléssel nem léphet majd fel.¹⁰⁵⁶

E megtérítési igény keletkezése a magyar jogban nem eredményezi a *solvens* az eredeti jogviszonyban részt vevő jogosult helyébe lépését (a szubrogációt), ehelyett a kötelezett és a *solvens* viszonylatában teljesen új kötelmet fakaszt. Így az eredeti tartozás átszállásáról (átruházásáról) vagy „törvényi engedményezéséről” sem lehet szó az eredeti jogosultról a *solvens*re; a magyar Ptk. megszövegezésekor a jogalkotó e kérdésnek külön figyelmet szentelt, a korábbi, félreérthető szövegezés átalakításával.¹⁰⁵⁷ Az *ope legis* keletkező új kötellem jogcímét a magyar jogalkotó nem jelöli meg. Innen eredően a megtérítési követelés módja vonatkozásában nem alkalmazandók a jogalap nélküli gazdagodásra (magyar Ptk. 6:579–6:582. §§) és a megbízás nélküli ügyvitelre vonatkozó szabályok (magyar Ptk. 6:583–6:586. §§), így a megtérítés nem korlátozható amiatt, hogy az eredeti kötelezett a teljesítéssel szerzett vagyoni előnytől a megtérítés iránti keresetindítás előtt elesett (vö. magyar Ptk. 6:579. § (2) bekezdés).

A *solvens* által kielégített jogosult számára a tartozás biztosítása érdekében korábban létesített biztosítékok fennmaradnak (bár ez utóbbi joghatás mértéke és gyakorlati működése az eredeti jogviszony megszűnését követően a magyar jogalkotó új koncepciója következtében tisztázatlanná¹⁰⁵⁸ vált, ennek tisztázására a jogalkotó jogszabálymódosítást kezdeményezett), és a *solvens* megtérítési igényét biztosítják majd a magyar

1055 Újvári, 2014, 514. o.

1056 A szakirodalom ilyen esetként kezeli az ingyenes juttatások mellett azt az esetet is, amikor a teljesítés tartási kötelezettségéből eredően következett be. Wellmann, 2022, [6:57. §]. A bírói gyakorlat egyértelműen kimondja, hogy az ügyleti alapon bekövetkezett változás a jogviszony felei között (a konkrét ügyben tartozásátvállalás) nem tartozik a harmadik személy általi teljesítés körébe. Veszprémi Törvényszék P.20801/2017/14.

1057 Bodzási, 2021, 16–17. o.

1058 Lásd Bodzási, 2021, 17–18. o.; <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/8/8a/8a6/8a6104b82e2a98f78a5b4f534b6c74bb522cca18.pdf> (letöltve: 2023. május 14.). A módosítási tervezet szövege szerint: „a magyar jogi köztudatban – a korábbi magyar jogtörténeti hagyományokkal, valamint a magyar magánjog fejlődésére jelentős hatást gyakorló külföldi jogi mintákkal összhangban – továbbra is megmaradt és él az a csaknem százötven éves alapelv, amely szerint a teljesítő harmadik személyre (jellemzően a kezesre) a követelés és annak biztosítékai – törvényi engedmény formájában – átszállnak.”

Ptk. 6:57. cikk (3) bekezdés I. mondata értelmében. Ugyanezen bekezdés II. mondata e rendelkezést a zálogjog érvényesítése folytán vagy a biztosítékot nyújtó személy (például kezes) helytállásából eredően történt teljesítés eseteire is kiterjeszti. Emiatt a zálogtárgy tulajdonosa, illetve más biztosítékot nyújtó, a kötelezett nemteljesítése miatt helytállni köteles *solvens* számára a kötelezettel szembeni megtérítési igénye harmadik személy részéről történő teljesítés következtében érvényesíthető, még abban az esetben is, ha a *solvens* a jogosult és a kötelezett közötti ügyletkötés során biztosíték szolgáltatásával részt vett, emiatt az ügylet vonatkozásában nem minősül szó szerinti értelemben „harmadik” személynek.

A jogszerű részleges teljesítés esetében a *solvens* megtérítési igénye a joggyakorlat értelmében a teljesítés mértékére korlátozódik.¹⁰⁵⁹ A zálogkötelezett helyett a zálogjogosult számára a zálogkövetelést egy meghatározott zálogtárgy mentesítésére teljesítő *solvens* (például olyan személy, aki zálogkötelezett rokona helyett teljesít, egy zálogosított ékszer mint családi emléktárgy a zálogkövetelés alóli kivonása céljával) meghatározhatja, mely zálogtárgyat kívánja részleges teljesítésével mentesíteni, azonban csupán akkor, ha maga a *solvens* kezesként a kötelezett helyett nem tartozna helytállni.¹⁰⁶⁰

Amennyiben a *solvens* egyetemleges társadós, aki a teljes tartozást (így abból saját részesedését is) teljesíti, esetében nem beszélhetünk harmadik személy részéről történő teljesítésről. Mégis, a további társadósokkal szemben, az illetők tartozási részesedése arányában (viszont anélkül, hogy köztük egyetemlegesség keletkezne) a magyar Ptk. 6:30. § (1) bekezdés II. mondata értelmében a *solvens* a saját részesedését meghaladó teljesítés megtérítésére lesz jogosult.¹⁰⁶¹ A norma ebben az esetben, a főszabálytól eltérő módon nem teszi lehetővé a *solvens* javára a teljesítés biztosítékainak átszállását.¹⁰⁶²

A Ptk. a 6:57. § szövegezése által dogmatikai tisztázást hajtott végre más, különös jogszabályok vonatkozásában is. Így, a kárbiztosítási szerződésből fakadó kártérítés mértékéig, a biztosítót a hatályos szövegezés szerint megtérítési igény illeti meg

1059 Wellmann, 2022, [6:57. §]; EH 2008.1887 I. (Legf. Bír. Gfv. IX. 30.076/2008).

1060 Wellmann, 2022, [6:57. §]; BH 2005.5.188 I.

1061 Wellmann, 2022, [6:57. §].

1062 Az Mtj. 1194. §-a kifejezetten rendelkezett a biztosítékok átszállásáról a társadós saját részesedését meghaladó teljesítése esetében (nem téve különbséget az egyetemleges és nem egyetemleges társadósok között), azonban ilyen rendelkezést a korábbi magyar Ptk. 338. § (1) bekezdés II. mondata, illetve a hatályos norma sem tartalmaz. A szakirodalom szerint – vö. Wellmann, 2022, [6:30. §] és Wellmann, 2022, [6:57. §] – az egyetemleges társadósok között nem a harmadik személy általi teljesítésre előírtak alkalmazandók, emiatt a *specialia generalibus derogant* elv alapján a biztosítékok átszállása a vizsgált esetben nem állhat be. A helyzet mindemellett árnyaltabban is megközelíthető. A teljesítés következtében az adóstárs, aki a maga részénél többet fizetett „beavatkozik” az eredeti kötelmi viszonyba, amely így megszűnik. A keletkező megtérítési igény biztosítékaitól őt megfosztani azonban méltánytalanság lenne.

a Ptk. 6:468. §-a értelmében. A korábbi szöveg (Ptk. 558. §) itt még a törvényi engedményezés egyik különös esetét, a szubrogációt tartalmazta.¹⁰⁶³

A magyar Ptk. a 6:201. § szövegében különálló tényállásként szabályozza a törvényi engedményezést (amely esettől függően a szubrogációt is lehetővé tehetné, ha a jogátzállás a harmadik személy általi teljesítés joghatásaként lenne előírva). A norma a Ptk. VI., kötetekre vonatkozó könyvének a szerződés általános szabályaira vonatkozó II. részében, az engedményezés, jogátzrházás, tartozásátvállalás és szerződésátzrházás normakörét tartalmazó XII. cím alatt, a XXVIII. – Engedményezés című – fejezetben található, Követelés átzszállása jogszabály rendelkezése alapján szakaszcímmel. A jogszabálysözveg I. mondata értelmében, azon esetekben, amikor „a követelés jogszabály rendelkezése alapján száll át másra, az engedményezés szabályait kell megfelelően alkalmazni. Ebben az esetben az engedményező helytállási kötelezettsége akkor marad fenn, ha ezt kifejezett rendelkezés írja elő.” A norma szövegéből láthatóan a jogalkotó ebben az esetben a *cessio legis* (törvényi engedményezés vagy törvényi átzrházás) intézményét¹⁰⁶⁴ szabályozza: kifejezett jogszabályi rendelkezés esetében a kötelmi viszony jogosulti oldalán változás állhat be. A magyar Ptk. jelen állása szerint (melynek megváltoztatását a jogalkotó kezdeményezte) a jogalkotó e normát, a már említett dogmatikai tisztázásból eredően, nem alkalmazza szubrogáció megvalósítására harmadik személy általi teljesítés joghatásaként.

4.5. Lengyelország

A lengyel Polgári törvénykönyv (Ptk.) 356. cikke értelmében a jogosult csak akkor követelheti a kötelezettől a tartozás személyes teljesítését, ha az a jogügylet tartalmából, a jogszabályból vagy a teljesítés jellegéből következik. Általában a tartozást harmadik személy is teljesítheti. Ezért a jogosult nem utasíthatja vissza a harmadik személytől a teljesítést anélkül, hogy késedelemben esne, illetve a kötelezett jogelőnyt szerezne. A harmadik személy általi teljesítést általában ennek a kötelezettrel szemben fennálló jogviszonya indokolja. Ilyen jogviszony hiányában a harmadik személy a teljesítés értékét csak a jogalap nélküli gazdagodás¹⁰⁶⁵ vagy a megbízás nélküli ügyvitel¹⁰⁶⁶ szabályai sze-

1063 Gárdos, Tóth, Szabó, Parlagi és Darákné Nagy, 2013, [Online].

1064 Osztoivits, 2014, 481. o.

1065 Lengyel Ptk. 405–414. cikkek.

1066 Lengyel Ptk. 752–757. cikkek.

rint követelheti a kötelezettől. A követeléseknek ezeken a jogcímeken való érvényesítése viszont kevésbé hatékony.

A harmadik személy és a kötelezett közötti kapcsolat független a kötelezett és a jogosult közötti kapcsolattól, aminek következtében a harmadik személy nem kereshet kielégítést a korábbi jogosult javára létesített biztosítékokból. A harmadik személy jogi helyzetének javítása érdekében ezért a lengyel jog bizonyos helyzetekre vonatkozólag szubrogációt irányozott elő, amely kiterjeszti a kötelezett és a jogosult közötti jogviszonyt a kötelezett helyett teljesítő harmadik személyre is. Általánosságban elmondható, hogy a lengyel jogban a szubrogáció azon helyzet, amelyben egy harmadik személy más személy tartozását teljesíti, és a teljesítés értékében megszerzi a jogosult követeléseit a kötelezettel szemben.

A lengyel Ptk. 518. cikke az ún. törvényi engedményezést (*cessio legis*) szabályozza, amely lehetővé teszi azon harmadik személy részére, aki kielégítette a jogosultat, a jogosulti pozícióba való belépést (szubrogáció). A szubrogációt az 1933. évi Kötelmi törvénykönyv is ismerte (177–181. cikkek), amely – a napóleoni törvénykönyv szabályozásának mintájára – mind a szerződéses, mind pedig a törvényi szubrogációt engedélyezte.¹⁰⁶⁷ A hatályos lengyel Ptk. eltér a korábbi szabályozástól, azáltal, hogy kizárólag a jogszabály alapján történő szubrogációt teszi lehetővé.¹⁰⁶⁸ A követelés kielégítését követően a jogviszony fennmarad, ám a jogosulti pozícióban bekövetkezett alanyváltozás mellett (akárcsak az engedményezés esetén) az új jogosultat továbbra is megilletik a korábbi jogosult és a kötelezett közötti jogviszonyból eredő járulékos jogok.¹⁰⁶⁹ A *cessio legis* jogintézménye által tehát a lengyel polgári jog védelmet kíván nyújtani olyan harmadik személyeknek, akiknek a teljesítése a kötelelem megszűnését eredményezi.

A törvényi szubrogációra vonatkozó szabályozás főszabály szerint nem kimerítő. Általánosan elfogadott álláspont a szakirodalomban, hogy a nem szabályozott kérdések tekintetében az engedményezésre vonatkozó rendelkezéseket analógia alapján kell alkalmazni.¹⁰⁷⁰ Ez mindenekelőtt a kötelezett számára rendelkezésre álló kifogásokra és a nem jogosult személynek történő teljesítés kötelemmegszüntető hatására vonatkozik. A szubrogáció és az engedményezés joghatásai közötti alapvető különbség az, hogy szubrogáció esetén a harmadik személy, aki részben fizette ki más tartozását, csak a kifizetett rész tekintetében lép be a jogosult jogaiba. Az engedményezés esetén a követelés átruházása nem függ az engedményezőnek történő teljesítés mértékétől.

1067 A Kötelmi törvénykönyv 177–181. cikkei. Lásd Szponder, 2020, 223. o.

1068 Akárcsak a német polgári törvénykönyv, a BGB. Lásd Sikorski, 2021h, [1.]; Mojak, 2021, 130–131. o.

1069 Ciepla, 2018c, [1.].

1070 Radwański, 1981, 920–921. o.; Gawlik, Janiak és Kidyba, 2014, 920. o.

Megállapítást nyert, hogy a szerződési szubrogáció a szerződési szabadság elve alapján lehetséges. Erre csak a teljesítéssel egyidejűleg kerülhet sor. A kötelezett hozzájárulása nem szükséges, mivel jogi helyzete semmilyen módon nem válik hátrányosabbá. Az uralkodó álláspont szerint a szerződési szubrogációra a törvényi szubrogáció szabályai *per analogiam* alkalmazhatók. Ezek a szabályok azonban nem alkalmazhatók azokra a helyzetekre, amelyek teljesen eltérnek a törvényi szubrogáció jogszabályi tényállásától.¹⁰⁷¹

A törvényi szubrogációra kizárólag a jogszabály által felsorolt konkrét esetekben kerülhet sor, ezen felül más, akár hasonló (a szerződési szubrogáció körén kívül eső) tényállások esetében a törvényi szubrogációra vonatkozó jogszabályi rendelkezések *per analogiam* alkalmazása kizárt.¹⁰⁷² A Ptk. 518. cikkének 1. §-a értelmében azon harmadik személy, aki kielégíti a hitelezőt (jogosultat), megszerzi a kielégített követelést a teljesített összeg erejéig, abban az esetben, ha:

1. egy másik személy tartozását fizeti ki, amely tartozásáért személyi felelőssége áll fenn, vagy amiért bizonyos vagyontárgyakkal felel;
2. olyan jog illeti meg őt, amellyel szemben a kifizetett követelés kielégítési elsőbbséget élvez;
3. a kötelezett beleegyezésével jár el a jogosult pozíciójába való belépés érdekében;
4. erről külön jogszabály rendelkezik.

A felsorolt esetek közös nevezője, hogy a harmadik személy annak ellenére fizeti ki a tartozást, hogy nem minősül kötelezettnek a kötelemben. Ebből kifolyólag, ha a tartozást kiegyenlítő fél az egyetemleges kötelezettek egyike, a kifizetésre nem vonatkoznak a törvényi szubrogáció szabályai. További korlátozást jelent, hogy a szubrogáció magánjogi tartozásokra vonatkozik, nem pedig olyan közjogi jellegű pénztartozásokra, mint amilyenek például az adók vagy a társadalombiztosítási járulékok.

Másrészt, annak ellenére, hogy a jogalkotó csak a kifizetést említi mint a teljesítés módját, általánosan elfogadott, hogy a szubrogációra vonatkozó szabályok analógia alapján alkalmazhatók a nem-pénzkötelmek teljesítésére is.¹⁰⁷³ Vitatott kérdés azonban, hogy a szubrogációra sor kerülhet-e az esedékessé még nem vált tartozás teljesítése esetén. A jogalkotó nem írt elő ilyen jellegű feltételt, amiből a szakirodalom egy része azt a következtetést vonja le, hogy az esedékessé még nem vált tartozás harmadik személy

1071 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2016. április 20-i ítélete, LEX 2053646, Szpunar, 2000, 44. o.

1072 Koziele, 2014h, [5.].

1073 Ohanowicz, 2007, 651. o.; Szpunar, 2000, 17. o.; Olejniczak, 2018, 1539. o.

által történő teljesítése is a szubrogáció szabályainak alkalmazását vonja magával.¹⁰⁷⁴ Az ítélkezési gyakorlatban azonban eltérő álláspontok lelhetők fel. A törvényi szubrogáció alkalmazása ilyen esetben megerősítést nyert a lengyel Legfelsőbb Bíróság 2006. november 7-i, II CSK 293/08. sz. ítéletében.¹⁰⁷⁵ Ezzel ellentétben, a Legfelsőbb Bíróság 2005. április 7-i, II CK 575/04. sz. ítélete szerint,¹⁰⁷⁶ a jogosult követelését teljesítő harmadik személyre csak akkor szállnak át a jogosultnak a kötelezettel szembeni jogai, ha esedékessé vált tartozásról van szó.

A jogalkotó szándéka szerint törvényi szubrogációra tehát a következő esetekben kerül sor:

1. Amikor harmadik személy kifizeti valaki másnak azt a tartozását, amelyért ő személyesen vagy meghatározott vagyontárgyaival felel. A legszemléltetőbb példa, amikor a kezes vagy jelzálogkötelezett egyenlíti ki a főkötelezett tartozását. Ennél bonyolultabbak a különböző garanciaszerződésekre utaló tényállások. Ekkor egyrészt a szubrogációra nem kerülhet sor a lengyel Ptk. 392. cikke értelmében. A jogszabályhely előírja, hogy ha a felek szerződésükben harmadik személy kötelezettségvállalását kötötték ki, vagy azt, hogy a kötelezettséget harmadik személy teljesíti, a harmadik személy általi kötelezettségvállalást vagy teljesítést ígérő szerződő fél a másik fél káráért felel, ha a harmadik személy megtagadta a kötelezettség vállalását vagy nem teljesítette azt. Mentésülhet azonban a kártérítési kötelezettség alól, ha saját maga teljesíti a harmadik személy vállalását, kivéve, ha az ellentétes lenne a szerződéssel vagy a kötelezettség jellegével. Másrészt a gyakorlati jelentőséggel bíró esetek többségében, amikor a harmadik személy valaki más már fennálló tartozását fizeti ki, sor kerül a szubrogációra (pl. banki vagy biztosítási garanciák).¹⁰⁷⁷

2. Amennyiben harmadik személyt olyan jog illet, amellyel szemben a teljesített követelés kielégítési elsőbbséget élvez. Példaként említhető, amikor ugyanazt az ingatlan két vagy több jelzálogjog terhelte, és az a jelzálogjogosult, akinek a jelzálogjogát később jegyezték be, teljesíti annak a jelzálogjogosultnak a követelését, akinek a jelzálogjoga elsőbbséget élvezett, abból a célból, hogy helyére léphessen és dönthessen az ingatlan értékesítéséről.

3. Ha harmadik személy a kötelezett beleegyezésével lép a jogosult jogaiba. Például a kötelezett megegyezik egy harmadik személlyel, hogy azért fizeti ki az utóbbi

¹⁰⁷⁴ Ohanowicz, 2007, 651. o.; Szpunar, 2000, 17. o.; Olejniczak, 2018, 1539. o.

¹⁰⁷⁵ A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2008. november 7-i, II CSK 293/08. sz. ítélete, OSNC-ZD 2009/3/70.

¹⁰⁷⁶ A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2005. április 7-i, II CK 576/04. sz. ítélete, OSNC 2006, 3. sz., 53. szakasz.

Ugyanez az álláspont lelhető fel a Legfelsőbb Bíróság 2009. június 30-i, V CSK 454/09. sz. ítéletében, LEX nr 852598.

¹⁰⁷⁷ Olejniczak, 2018, 1541–1542. o.

tartozását, hogy jobb feltételeket, azaz alacsonyabb kamatokat kapjon tőle. Ebben a helyzetben, amelyet általában tartozáskonverzióknak neveznek, a szubrogáció a kötelezett érdekében történik, de ettől eltekintve szükséges a hozzájárulása. A kötelezett hozzájárulását, az érvénytelenség terhe mellett, írásban fejezi ki. Általánosan elfogadott, hogy az ilyen hozzájárulás a lengyel Ptk. 63. cikk 1. §-a hatálya alá tartozik, így utólagosan is megadható.

4. Végül, törvényi szubrogációt különös rendelkezések is előírhatnak. A legjelentősebb ilyen speciális szabályozás a biztosítási ügyletekre vonatkozik. A lengyel Ptk. 828. cikk 1. §-a úgy rendelkezik, hogy – hacsak a felek másként nem állapodtak meg – a biztosított követelése a kárért felelős harmadik személlyel szemben a kifizetett kártérítés erejéig a törvény erejénél fogva átszáll a biztosítóra. Ezt nevezik biztosítási visszkereseti jognak. Ezen kívül a kötelező biztosításokról szóló törvény rendelkezik az úgynevezett „kvázi biztosítási visszkereseti jogról”, amikor a biztosított gépjárművezető vagy gazdálkodó szándékosan, alkoholos befolyásoltság alatt vagy hasonló állapotban okozott kárt.¹⁰⁷⁸ Ezekben az esetekben a károsultat kifizető biztosító a biztosított féllel szemben visszkereseti joggal rendelkezik.

A fentiekre is tekintettel, a jogszabály alapján a követelés átszáll a kezesre, illetve a kézizálogjog vagy a jelzálogjog kötelezettjére, ha a teljesítésével kielégítette a jogosultat. Törvényi szubrogációra abban az esetben is sor kerül, ha ugyanannak a követelésnek a biztosítására több kézizálogot vagy jelzálogot alapítottak, és a kielégítési sorrendben alacsonyabb ranghelyen álló jogosult kielégíti a kielégítési rangsorban előbb álló jogosultat.¹⁰⁷⁹ Amennyiben harmadik személy a kötelezett beleegyezésével jár el a jogosulti pozícióba való belépés érdekében, a kötelezett beleegyezését írásba kell foglalni a semmisség terhe mellett. A törvényi szubrogáció alapesetei közé tartoznak azok a tényállások is, amelyekről külön jogszabályok rendelkeznek. Ilyennek minősül például a biztosító visszkereseti jogát rögzítő Ptk. 828. cikke, amelynek értelmében a kártérítés kifizetésével a biztosítóra átszállnak a károsultnak a károkozóval szembeni követelése is a kifizetett összeg erejéig.

A lengyel jogalkotó meglehetősen szigorúan alkalmazza a *nemo subrogat contra se* elvet. A Ptk. 518. cikk 2. §-a szerint a jogosult nem utasíthatja vissza a harmadik személy által felajánlott, esedékes teljesítés elfogadását. A *contrario* a jogszabályból levezethető, hogy mindaddig, amíg a teljesítés még nem vált esedékessé, a harmadik személy által

1078 A Kötelező biztosításról, biztosítási garanciaalapról és a Lengyel Gépjárműbiztosítási Hivatalról szóló, 2003. május 23-i törvény, 43. és 58. cikkek (egységes szerkezetbe foglalt törvénytöredék): Dz. U. 2022. 621).

1079 Lásd bővebben: Mojak, 2021, 130–138. o.

felajánlott teljesítésről a jogosult szabadon dönthet, a teljesítés elfogadását visszautasíthatja.¹⁰⁸⁰ A Ptk. 518. cikk 3. §-a arról rendelkezik, hogy amennyiben a harmadik személy csak részben elégítette ki a jogosultat, a jogosult továbbra is kielégítési elsőbbséget élvez a követelés fennmaradó részének tekintetében. A jogszabályi rendelkezés ezáltal védelmet nyújt az eredeti jogosult részére, amiből az következik, hogy a harmadik személy a követelést csak részben, vagyis a kifizetett összeg erejéig szerzi meg.¹⁰⁸¹

Mint az már említésre került, a lengyel Polgári törvénykönyv 518. cikke csak a törvényi szubrogáció legfontosabb elemeit szabályozza. A nem szabályozott kérdések tekintetében az engedményezésre vonatkozó rendelkezéseket¹⁰⁸² kell analógia szerint alkalmazni. E megoldás egyik legjelentősebb következménye, hogy a szubrogációra nem kerül sor azokban az esetekben, amikor az engedményezést törvény tiltja. Leggyakrabban ez azokat a vállalkozásokat érinti, amelyek az egészségügyi közintézmények tartozásainak kifizetése után megpróbáltak engedményezéssel élni. Az egészségügyi közintézménnyel szembeni követelés engedményezését, az intézményt létrehozó szerv beleegyezése nélkül, tiltja az egészségügyi tevékenységről szóló törvény 54. cikke.¹⁰⁸³ A lengyel Legfelsőbb Bíróság ezt a rendelkezést nagyon szigorúan alkalmazza, kizárva az egészségügyi közintézmények tartozásainak engedményezését kezességvállalási szerződés, garanciaszerződés, faktoring, szerződési szubrogáció, váltóforgatmányozás esetén és más hasonló helyzetekben.¹⁰⁸⁴

4.6. Románia

Románia új Polgári törvénykönyve (a 2009. évi 287. törvény, a továbbiakban román Ptk.) a törvényi engedményezés intézményét a korábbi szabályozási hagyománnyal összhangban,¹⁰⁸⁵ szubrogáció (*subrogație*) néven¹⁰⁸⁶ kifejezett normákban szabályozza,

1080 Sikorski, 2021h, [7.].

1081 Sikorski, 2021h, [8.].

1082 Lengyel Ptk. 509–517. cikkek.

1083 Az egészségügyi tevékenységről szóló, 2010. április 15-i törvény (egységes szerkezetbe foglalt törvény-szöveg: Dz. U. 2011.633).

1084 Lásd a 2015. április 24-i, V CSK 788/14. sz.; a 2016. január 13-i, V CSK 379/15. sz., LEX nr 1962510; a 2016. január 20-i, LEX nr 1747845; a V CSK 301/15. sz., LEX nr 1991145; a 2016. május 6-i, I CSK 371/16. sz., LEX nr 2054085; a 2018. április 26., V CSK 103/18. sz., LEX nr 2650725; és a 2019. június 5-i, V CSK 503/18. sz., LEX nr 2653095 ítéleteket.

1085 Vasilescu, 2012, 33. o.

1086 Itt az érthetőség kedvéért a szubrogáció fogalmat a román jogelméletben olykor kötelmi szubrogációnak (*subrogație personală*) is nevezett intézményre használjuk. A kötelmi szubrogáció ellentéte a dologi szubrogáció (*subrogația reală*), amikor egy adott jogalany vagyonában egy jogot valamely oknál

azonban ugyanezen megnevezés alá vonja a csupán a jogosult által jóváhagyott szubrogáció (*subrogația consimțită de creditor – ex parte creditoris* szubrogáció), illetve csupán a kötelezett által jóváhagyott szubrogáció (*subrogația consimțită de debitor – ex parte debitoris* szubrogáció) ügyleti eredetű¹⁰⁸⁷ kategóriáit is. Emiatt a tulajdonképpeni, törvényi engedményezésen alapuló, tehát ügyleti jelleget mellőző szubrogáció az ún. törvényi szubrogáció (*subrogația legală*).¹⁰⁸⁸ Fontos itt megemlíteni, hogy az *ex parte creditoris* szubrogáció, a látszat ellenére nem azonos a magyar jogban ismert tartozásátvállalás fogalmával, ugyanis utóbbi háromoldalú, a kötelezett, a jogosult és a *solvens* közötti ügyletet feltételez, amely a román jogban az engedményezéssel lenne egyenértékű. Amennyiben az eredeti jogosult és eredeti kötelezett között ilyen feltétel kikötésre került, az *ex parte debitoris* szubrogáció azonban lehet a tartozásátvállalással azonos művelet (vagyis háromoldalú ügylet). Erre vonatkozó kikötés hiányában az *ex parte debitoris* szubrogáció a teljesítésátvállalás különös esete.

A román jogban a Ptk. szubrogációra vonatkozó normái a kódex V., kötelmi jogi könyvének a kötelmek átruházásának és átalakulásának szabályozását tartalmazó VI. címében található, Szubrogáció fejezetcím alatt, az 1593–1598. cikkekben. A korábban hatályos 1864. évi román Ptk. a szubrogációt még más helyütt, a kötelmek teljesítéssel kioltásának szabályai között tartalmazta, emiatt a hatályos norma elhelyezése a szubrogáció törvényes engedményezési természetét hangsúlyozza (a tartozás szubrogáció által egyidejűleg az eredeti jogosulttal szemben teljesítésre és az eredeti követelés az új jogosultra átruházásra kerül).¹⁰⁸⁹ A szubrogáció joghatását nem bármely harmadik személy általi teljesítés vonja maga után (román Ptk. 1474. cikk (3) bekezdés),¹⁰⁹⁰ csupán az intézmény taxatív előírt feltételeinek megfelelő teljesítések alkalmasak erre; más esetekben harmadik személy a megbízásra, megbízás nélküli ügyvitelre vagy a jogalap nélküli gazdagodásra alapíthat megtérítési igényt, anélkül, hogy erre a teljesített tartozás biztosítékai átszállhatnának.¹⁰⁹¹ Utóbbi normával látszólag ellentétesen és dogmatikai szempontból kifogásolható módon a román Ptk. 1593. cikkének (1) bekezdése bárki számára, aki kötelezett helyett teljesít, lehetségesnek nyilvánítja a szubrogációt, azonban kijelenti, hogy ilyen módon a *solvens* az eredeti jogosulténál „több jogra” (nagyobb mértékű jogosultságra) nem tehet szert.

fogva (elidegenítés, megsemmisülés stb.) más jog, illetve pénzbeli ellenérték helyettesít. A kötelmi szubrogáció fogalmának ismertetéséért lásd Vasilescu, 2012, 28–29. o.; Uliescu, 2014, 918. o.

1087 Vasilescu, 2012, 29–30. o.

1088 Vasilescu, 2012, 29. o.

1089 Baias, Chelaru, Constantinovici és Macovei, 2014, 1796. o.

1090 A szubrogáció a román jogban a teljesítés egyik formája. Pop, Popa és Vidu, 2012, 651–652. o.

1091 Pop, Popa és Vidu, 2012, 653. o.; Baias, Chelaru, Constantinovici és Macovei, 2014, 1797. o.

A szubrogáció a román Ptk. 1593. cikkének (2) bekezdése értelmében törvényi vagy ügyleti lehet. Az ügyleti szubrogációt azonos cikk (3) bekezdés I. mondata a kötelezett által jóváhagyott (*ex parte debitoris*) és a jogosult által jóváhagyott (*ex parte creditoris*) formában teszi lehetővé. Azonos bekezdés II. mondata az ügyleti szubrogáció érvényességét minden esetben kifejezett nyilatkozathoz, annak harmadik személyekkel szembeni ellenvethetőségét pedig okiratba foglalásához köti. Ebből következően az ügyleti szubrogáció a főszabályt képezi, amelynek folytán a *solvens* az eredeti kötelezett jogaiba lép; ügylet hiányában a szubrogáció joghatása nem áll be (kivételesen, amennyiben a *solvens* teljesítése a törvényi szubrogáció esetén taxatív előírt feltételeknek megfelel, e joghatás mégis bekövetkezhet).¹⁰⁹² Az ügyleti szubrogáció érvényességének az okirati forma nem feltétele, azonban okiratba foglalásának elmulasztása lehetetlenné teszi annak a felek általi későbbi állítását, hogy a szubrogációhoz képest harmadik személyeknek az ügyletről tudomásuk lett volna. Az okiratba foglalás, az ügylet konszenzuális (a felek egyszerű megegyezésével is érvényes) természete miatt akár az ügyletkötést követően is bekövetkezhet (azonban annak hivatalos keltezése¹⁰⁹³ lesz a harmadik személyekkel szemben mérvadó).¹⁰⁹⁴

1. Az *ex parte creditoris* szubrogáció a román Ptk. 1594. cikkének (1) bekezdése szerint akkor áll be, amikor a jogosult a *solvens* részéről történő teljesítést kifejezett nyilatkozatával elfogadva, a teljesítés pillanatában a kötelezettel szembeni minden (az adott kötelmi viszonytal kapcsolatos) jogát a *solvens*re átruházza. Azonos cikk (2) bekezdése ezen előíráshoz csupán annyit ad hozzá, hogy az *ex parte creditoris* szubrogációhoz a kötelezett beleegyező akaratnyilatkozatára nincs szükség, illetve hogy bármely ezzel

1092 Baias, Chelaru, Constantinovici és Macovei, 2014, 1797. o.

1093 A román jogban az okirat hivatalos keltezése az ügyletkötés okiratban rögzített időpontjának harmadik személyekkel szembeni bizonyítását, illetve viszonylatukban olyan más időpont meghatározását szolgálja, amikortól az ügyletet megkötöttnek kell tekinteni. Az intézmény célja a hitelezővédelem (az okiratok csalárd elő- vagy visszakeltezésének megakadályozása): a harmadik személy hitelező hivatalos keltezés hiányában állíthatja, hogy az ügylet nem az okiratban rögzített időpontban került megkötésre, amikor a közokiratban rögzítés nem az ügylet érvényességi kelléke. Ilyenkor a harmadik fél hitelező (jogosult) vonatkozásában az okiratba foglalt ügyletet úgy kell tekinteni, mint ami nem a benne foglalt keltezés szerint keletkezett, hanem csupán akkor, amikor annak hivatalos keltezése (például az ügyiratba felvétellel járó iktatással) megtörtént. Hivatalos keltezésűek a közokiratok, a közjegyzőileg hiteles, hivatalos keltezéssel felruházott magánokiratok, a hatóság előtt iktatott vagy a hatóság által rögzített, illetve láttamozott okiratok a hitelesítés, a hivatalos keltezési záradék közjegyzői kiállítása, az iktatás, illetve a rögzítés időpontjától. Hivatalos keltezésű továbbá minden más okirat azon időponttól, amikortól valamely fél képtelenné vált annak aláírására (betegség vagy elhalálozás miatt). A hivatalos keltezés intézményét a román Polgári eljárásjogi törvénykönyv (2010. évi 134. törvény) 278. cikke az okirati bizonyítás körében szabályozza. Az intézmény magyar nyelvi ismertetéséért lásd Székely, 2021, 162. o.

1094 Pop, Popa és Vidu, 2012, 655. o.

ellentétes esetleges kikötés nem vehető figyelembe.¹⁰⁹⁵ E rendelkezések vonatkozásában szükséges megemlíteni, hogy a román jogalkotó a Ptk. 1474. cikkének (1) bekezdés I. fordulata értelmében kötelezővé teszi a jogosult számára, hogy bármely harmadik személy részéről történő teljesítés elfogadását megtagadja, amennyiben a kötelezett az ilyen teljesítéssel szembeni ellenszegülését korábban a jogosult tudomására hozta; kivételt képez e főszabály alól az ugyanazon bekezdés II. fordulata szerinti helye, amikor a teljesítés elfogadása a jogosult számára kár keletkezésével járna, és az 1474. cikk (2) bekezdésének előírása, amelynek értelmében előbbi eset kivételével a jogosult a harmadik személy részéről teljesítést nem tagadhatja meg, csupán akkor, ha a tartozás természete vagy a felek egyezsége ezt kizárná. A jogszabályszövegek emiatt kodifikációs hibából eredően egymással össze nem férhető rendelkezéseket tartalmaznak (bár ilyenkor a szubrogáció különös szabálya várhatóan elsőbbséggel lesz alkalmazandó).¹⁰⁹⁶

A jogosult jogainak a *solvensre* átszállása az utóbbi által elvégzett teljesítés pillanatában történik meg (ellenkező esetben a művelet engedményezés lenne), úgy, hogy az eredeti jogosult viszonylatában a tartozás ekkortól teljesítettnek minősül.¹⁰⁹⁷

2. Az *ex parte debitoris* szubrogációt a román Ptk. 1595. cikke szabályozza. A szabályozás csupán pénzbeli, vagy pénzüsszeg megfizetésével is teljesíthető tartozásokra terjed ki. A norma (1) bekezdése a szubrogáció e formáját kizárólag azon esetre korlátozza, amikor a kötelezett kifejezetten tartozásának teljesítése céljával harmadik személyhez kölcsönért folyamodik, és ezáltal a kölcsönadóra az eredeti jogosult vele szembeni igényét átruházza. A román normaszöveg megfogalmazása pontatlan, ugyanis az ebben a helyzetben kölcsönadó *solvensre* a kölcsönvevő kötelezett, aki ezzel a *solvens* adósává válik, semmilyen körülmények között nem ruházhatja át az eredeti jogosult jogait (mivel azok nem saját vagyonának elemei). Ilyenkor valójában törvényi engedményezés joga következik be. Azonos cikk (2) bekezdése a művelet érvényességéhez a következő konjunktív feltételeket szabja: 1. a kölcsönadás ügylete és a kötelezett helyetti

1095 A román jog a semmisség és megtámadhatóság kategóriái mellett sajátos helyzetként szabályoz olyan eseteket, amikor egy adott ügylet során tett kikötés nem vehető figyelembe (szó szerint „íratlannak”, „írásban nem rögzítettnek” – *nescrisă* – minősül), és emiatt nem fejt ki joghatást. E helyzetet egyes szerzők a megtámadhatóság hivatalból felhívandó formájaként értelmezik, amelynek megállapítása esetén az ügylet egésze semmilyen körülmények között nem, csupán az illető kikötés vagy nyilatkozat érvényteleníthető (Nicolae, 2012, 11–39. o.). Más szerzők szerint ez a helyzet a semmisségtől és megtámadhatóságtól egyaránt elkülönülő és hivatalból figyelembe veendő érvénytelenségi ok, amely sajátossága, hogy az ügylet egészét nem, csupán annak egyes kikötéseit foszthatja meg hatályuktól, kizárva azok figyelembevételét (Ungureanu, 2013, 48–61. o.). Véleményünk szerint az utóbbi álláspont a helyes.

1096 Pop, Popa és Vidu, 2012, 654. o. Vö. Uliescu, 2014, 920–921. o. Utóbbi szerző az ellenkező véleményt képviseli, miszerint ilyen esetekben nem történik érvényes teljesítés.

1097 Baias, Chelaru, Constantinovici és Macovei, 2014, 1798. o.

teljesítést igazoló nyugta egyaránt okiratban került rögzítésre, 2. mindkét okirat hivatalos keltezéssel kell rendelkezzen (amely ebben az esetben a szubrogáció érvényességi kelléke, nem csupán az ügyletkötés időpontjának bizonyítását szolgálja),¹⁰⁹⁸ 3. a kölcsönadás ügyletét rögzítő okiratban kifejezetten kikötésre kell kerülnön, hogy a kölcsön kizárólag az eredeti kötelezett az eredeti jogosult iránti tartozásának teljesítését szolgálja, 4. az eredeti jogosult¹⁰⁹⁹ (*accipiens*) által kiállított nyugtában kifejezetten rögzítésre kell kerülnön, hogy a teljesítés az „új hitelező” (*solvens*) által kölcsönadott pénzüsszeggel történt. Végezetül a román Ptk. 1595. cikkének (3) bekezdése értelmében az *ex parte debitoris* szubrogáció joghatásának beálltához az eredeti jogosult beleegyezése nem szükséges, ha a közte és az eredeti kötelezett közötti jogügylet ezzel ellentétes kikötést nem tartalmaz.

A törvényi (ügyletkötést nem feltételező) szubrogáció eseteit a román Ptk. 1596. cikke szabályozza. Ennek értelmében, más törvényben előírt esetek mellett, a szubrogáció *ope legis* bekövetkezik, így az eredeti jogosult jogai a *solvens*re szállnak, amikor:

- a) egy kötelezettel szemben – akár biztosítékokkal nem is rendelkező – jogosult *solvens*, azonos kötelezettel szemben, de a *solvens*hez képest elsőbbséggel kielégítendő, más jogosult számára a kötelezett helyett teljesít (például amikor a *solvens* egy, a kielégített jogosulthoz képest alacsonyabb ranghelyen feljegyzett jelzálogjogosult);¹¹⁰⁰
- b) egy dolog vonatkozásában jogot szerző *solvens*, az illető dologon alapított biztosítékkal biztosított tartozás jogosultja számára a kötelezett helyett teljesít;¹¹⁰¹
- c) a másokkal együttesen (egyetemleges vagy oszthatatlan szolgáltatás)¹¹⁰² társadósaként – vö. román Ptk. 1456. cikk), vagy mások helyett (például kezesként – vö. román Ptk. 2305. cikk – zálogkötelezettként, más okból helytállni hivatottként) kötelezett *solvens* a jogosult iránt teljesít, ha a teljesítésben maga is érdekelt volt (például az egyetemleges társadósok helyett a késedelembe esés elkerülésére teljesít);

1098 Uliescu, 2014, 923. o.

1099 Lásd Vasilescu, 2012, 31. o.

1100 Pop, Popa és Vidu, 2012, 656. o.

1101 Ilyen esetben, ha a dologra több dologi biztosíték, például jelzálog került alapításra, amelyek jogosultjai eltérő ranghelyeken állnak, a *solvens* az első ranghelyű jelzálogjogosultat helyettesíti, így alacsonyabb ranghelyű jelzálogok érvényesítése esetén a további jelzálogjogosultakkal szemben elsőbbséggel részesül a befolyó összegekből. Uliescu, 2014, 927. o.

1102 Ugyanazon jogosult iránt nem egyetemlegesen vagy oszthatatlanul kötelezettek esetében a szubrogáció nem áll be. Az osztható és nem egyetemlegesen tartozott szolgáltatás kötelezettje ugyanis nem köteles más helyett helytállni a román jog értelmében. Baias, Chelaru, Constantinovici és Macovei, 2014, 1800. o.; Uliescu, 2014, 929. o.

- d) a *solvens* örökösként a hagyatéki vagyontartozásait saját vagyonából törleszti (vö. román Ptk. 1157. cikk);
- e) törvényben előírt más esetekben.

Ez utóbbi kategória a más helyett történő helytállás a román Ptk. tartalmában, és más jogszabályokban előírt eseteire vonatkozik, amikor a jogosult helyébe lép, például:

- a) az a *solvens* házastárs, aki a házastársi vagyontársaság tartozásaiért a másik házastárssal egyetemlegesen, a közös vagyontársaság kimerítése után magánvagyonával is helytállni volt köteles (román Ptk. 352. cikk);
- b) az a *solvens*, aki jóhiszemű *accipiens* iránt tartozatlanul teljesített, ha az *accipiens* a teljesítés hatására biztosítékairól lemondott, emiatt keresetindítási jogát a valódi kötelezettel szemben elévülni engedte, vagy a teljesítésre tekintettel a tartozást igazoló okiratot birtokából kilépni engedte (román Ptk. 1342. cikk);
- c) az a *solvens*, aki egy, a társaság tagjainak jóváhagyása nélkül társasági részesedéseket szerzett harmadik személlyel szemben kivásárlási joggal él [román Ptk. 1901. cikk (2) bekezdés];
- d) az a *solvens*, aki biztosítéként vagyontárgyakban keletkező károkért vagy felelősségbiztosítás címén¹¹⁰³ kárbiztosítási jogcímmel kártérítést nyújtott, a kártérítés mértékéig, a károkozóval szemben.

A szubrogáció joghatásai vonatkozásában a román Ptk. 1597. cikkének (1) bekezdése ezek beálltát a *solvens* általi fizetés pillanatától rendeli. Ettől a pillanattól a *solvens ope legis* az eredeti jogosult helyébe lép, és a teljesítés minden, az előbbi számára kikötött biztosítéka és minden, az előbbi számára létező keresetindítási jog rá a törvény erejénél fogva átszáll, azzal, hogy a szubrogáció folytán saját keresetindítási jogokat is szerezhetsz; mindez anélkül, hogy a *solvens*szel szembeni főkötelezettek vagy kezeseiket erről külön értesíteni kellene, illetve a jogátzállás közhiteles nyilvántartásokban rögzítése szükséges lenne.¹¹⁰⁴ Mindazonáltal a *solvens*re átszálló követelés a kötelezettekkel szemben a szubrogáció folytán elveszíti egyetemleges jellegét, kivéve azon egyetemleges társkezes esetét, aki mint *solvens*, a vele együtt kötelezettek helyett teljesített.¹¹⁰⁵

Ennek folytán, azonos cikk (2) bekezdése értelmében a joghatások a főkötelezett és a teljesítéshez biztosítékot nyújtó járulékos kötelezettek vonatkozásában egyaránt keletkeznek. A kötelezettek (függetlenül fő- vagy járulékos kötelezetti státuszuktól) az

1103 Uliescu, 2014, 932. o.

1104 Baias, Chelaru, Constantinovici és Macovei, 2014, 1801. o.; Uliescu, 2014, 934–935. o.

1105 Uliescu, 2014, 936. o.

eredeti jogosult helyébe lépő *solvens*szel szemben minden, az eredeti jogosulttal szemben is fennálló keresetindítási és kifogásemelési jogot a továbbiakban a *solvens* ellen gyakorolhatnak (például az eredeti jogosult iránti teljesítést vagy az ügylet érvénytelenségét a *solvens* ellen hozhatják fel).

A részleges szubrogáció esetére a román jogalkotó a Ptk. 1598. cikkében külön rendelkezéseket írt elő. A szubrogáció ilyen esetekben a teljesítés mértékével arányosan áll be,¹¹⁰⁶ ha a jogosult a részleges teljesítést elfogadja, amire nem kötelezhető.¹¹⁰⁷ Mégis, ha a szubrogáció csupán a tartozás egy részére áll be, a biztosítékokkal rendelkező eredeti jogosult a biztosíték értékéből és a kötelezett vagyonából¹¹⁰⁸ a *solvens*shez képest elsőbbséggel kereshet majd kielégítést.¹¹⁰⁹ Kivételesen, ha az eredeti jogosult a *solvens* számára szavatosságot biztosított az átszálló tartozás teljesítésére – elsősorban az *ex parte creditoris* szubrogáció esetén elképzelhető módon –, a *solvens* kereshet elsőbbséggel kielégítést. Bár a jogalkotó ezt az esetet kifejezetten nem vonta be a részleges szubrogáció körébe, a több kötelezettet egyetemlegesen vagy oszthatatlanul terhelő tartozást akár fő-, akár járulékos kötelezetti (például egyetemleges társkezes) pozícióból egyedül teljesítő *solvens* szubrogációjának esete is idetartozik.¹¹¹⁰ Ilyenkor a tartozás a *solvens*re eső részére vonatkozóan szubrogáció nem áll be.¹¹¹¹

4.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia

4.7.1. Szerbia

A szerb Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) nem szabályozza a jogátruházás intézményét a kötelem alanyváltozásainak esetei között, olyan értelemben, ahogyan azt például Magyarország Polgári törvénykönyve teszi. Funkcionális ekvivalensnek tekinthető azonban a szerződési szubrogáció intézménye. Szubrogáció alatt a Köt. alanyváltást ért a kötelemben a jogosulti oldalon, amelyre akkor kerül sor, amikor harmadik személy teljesíti a kötelezett tartozását. Ekkor a törvény erejénél fogva (*ope*

¹¹⁰⁶ Pop, Popa és Vidu, 2012, 657–658. o.

¹¹⁰⁷ Uliescu, 2014, 926. o.

¹¹⁰⁸ A jogszabály nem tesz itt különbséget, csupán a szakirodalom egy része szűkíti a rendelkezést a biztosítéokra. Lásd Baias, Chelaru, Constantinovici és Macovei, 2014, 1802. o.

¹¹⁰⁹ A megoldást – nem indokolatlanul – a szakirodalom önmagával is ellentmondásosnak tartja. Uliescu, 2014, 935. o.

¹¹¹⁰ Pop, Popa és Vidu, 2012, 658. o.

¹¹¹¹ Uliescu, 2014, 930. o.

legis) háramlanak át a teljesítő félre a jogosultnak a kötelezettel szemben fennálló jogai. A szubrogáció két típusát különbözteti meg a szerb Köt.: a szerződéses és a törvényi szubrogációt. Mindkettő lényegi eleme a kötelezett tartozásának teljesítése harmadik személy által.

A szerződéses szubrogáció előfeltétele a törvény szerint, hogy a harmadik személy (akit a törvény „teljesítő félnek” nevez) a teljesítés előtt vagy legkésőbb a teljesítés pillanatában megállapodást kössön a jogosulttal, amely szerint a kötelezett tartozásának a teljesítő fél által történő teljesítésével a teljesítő félre háramlik át a jogosult követelése a kötelezettel szemben, az összes vagy csak bizonyos járulékos követeléssel együtt.¹¹¹² Szerződéses szubrogációt eredményez a kötelezett és a teljesítő fél közötti megállapodás is. Ebben az esetben azonban a törvény csak annak a megállapodásnak tulajdonít jogátruházó joghatást, amelynek megkötésére a teljesítés előtt került sor.¹¹¹³ Mindkét esetben azonban a jogátruházásra csak a kötelezett tartozásának teljesítése pillanatában kerül sor.¹¹¹⁴

A szerződéses szubrogációnak nem feltétele, hogy a teljesítő fél a teljesítést megelőzően jogos érdeket mutasson ehhez fel. A szerződéses szubrogáció mellett a szerb Köt. ismeri a törvényi szubrogációt is. Ezzel kapcsolatban kifejezetten előírja, hogy a jogosult követelése, a járulékos követelésekkel együtt, a teljesítés pillanatában átháramlik a teljesítéshez jogos érdekekkel rendelkező teljesítő félre.¹¹¹⁵

A Köt. további részletszabályokat irányoz elő a szubrogációra vonatkozólag. Ezek egységes szabályok, amelyek alkalmazandók mind a szerződési, mind pedig a törvényi szubrogációra. A törvény külön kitér a részleges teljesítés esetén beálló szubrogációra: részleges teljesítés esetén csak akkor háramlanak át a teljesítő félre a jogosultnak a követelést biztosító járulékos jogai, amennyiben azok nem szükségesek a követelés fennmaradó része teljesítésének biztosításához.¹¹¹⁶ E szabály azonban diszpozitív jellegű: a jogosult és a teljesítő fél megegyezhetnek, hogy a biztosíték mindkettőjük követelését arányos mértékben biztosítsa, de kiköthetik azt is, hogy a teljesítő fél elsőbbséget élvezzen a követelésnek a biztosíték értékéből történő érvényesítése tekintetében.¹¹¹⁷ A törvény kötelezi a jogosultat, hogy a teljesítő félnek átadja a követelés bizonyítására és biztosítására alkalmas eszközöket.¹¹¹⁸ Kivételesen a jogosult a kötelezettől vagy har-

1112 Szerb Köt. 299. cikk (1) bek.

1113 Szerb Köt. 299. cikk (2) bek.

1114 Szerb Köt. 299. cikk (3) bek.

1115 Szerb Köt. 300. cikk.

1116 Szerb Köt. 301. cikk (1) bek.

1117 Szerb Köt. 301. cikk (2) bek.

1118 Szerb Köt. 302. cikk (1) bek.

madik személytől kapott zálogtárgyat csak akkor adhatja át a teljesítő fél birtokába, amikor ehhez a zálogkötelezett hozzájárult. A hozzájárulása hiányában a zálogtárgy a jogosult birtokában marad, amelyet a teljesítő fél javára őriz.¹¹¹⁹ A teljesítő fél követelésének terjedelme a kötelezettel szemben arányos a jogosulttal szembeni teljesítése terjedelmével: a Köt. kifejezetten rögzíti, hogy a teljesítő fél, akire a teljesítést követően átháramlik a jogosultnak a kötelezettel szembeni követelése, nem követelhet a kötelezettől többet, mint amennyit a jogosultnak teljesített.¹¹²⁰ Végül, a Köt. kifejezetten kizárja a hitelező helytállási kötelezettségét mind a követelés fennállásáért, mind pedig annak érvényesíthetőségéért a teljesítés pillanatában.¹¹²¹ Ez egy lényeges különbség az engedményezésre vonatkozó szabályokkal szemben, amelyek szerint az engedményező a visszterhes engedményezés esetében mindig felel a követelés létezéséért, a *del credere* felelőssége pedig külön kiköthető. Ellenben a szubrogáció esetében nincs helytállási kötelezettség.¹¹²² A Köt. azonban kifejezetten előírja, hogy a jogosult helytállási kötelezettségének hiánya nem zárja ki a jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó szabályok alkalmazását.¹¹²³

4.7.2. Horvátország

A szerb Köt.-höz hasonlóképpen, a horvát Köt. sem szabályozza a jogátruházás intézményét az engedményezéstől elkülönülten. Az engedményezhető követelések, azaz az engedményezés tárgyát illetően azonban a horvát szakirodalom kiemeli, hogy az engedményezésre vonatkozó szabályok megfelelően alkalmazhatók más vagyoni jellegű jogok átruházására is. A horvát szakirodalom a vagyoni jellegű jogok elvi átruházhatósága mellett száll síkra, kivéve, ha ezt jogszabály tiltja vagy korlátozza.¹¹²⁴ Az engedményezhetőséget kizáró vagy korlátozó jogszabályi rendelkezés hiányában, az engedményezésre vonatkozó szabályok szerint lehetséges az alakító jogok, a szerzői jogok, tagsági jogok és más hasonló jogok átruházása. Tulajdonjog és más dologi jogok átruházása esetén azonban nem az engedményezésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, hanem a dologi jogi jogszabályokat.¹¹²⁵

1119 Szerb Köt. 302. cikk (2) bek.

1120 Szerb Köt. 303. cikk.

1121 Szerb Köt. 304. cikk (1) bek.

1122 Blagojević és Krulj, 1980, 757. o.

1123 Szerb Köt. 304. cikk (2) bek.

1124 Markovinović, 2005, 102–103. o.

1125 Markovinović, 2005, 103. o.

Ettől eltekintve a horvát jog kontextusában is célszerű vizsgálni az engedményezés és a jogátruházás (perszonális szubrogáció) közötti hasonlóságokat és különbségeket. Az alapvető hasonlóság, hogy mindkét jogintézmény lényegi eleme a jogosultnak a kötelezettel szembeni jogosultsága harmadik személyre történő átháramlása. A hasonlóság különösen magas fokú, amennyiben szerződési alapú perszonális szubrogációról van szó, amelyhez a jogalapot a jogosult, illetve a kötelezett és a teljesítő harmadik személy (latin kifejezéssel *solvens*) közötti szerződés képezi. További hasonlóságot mutat a két jogintézmény abban a tekintetben is, hogy a joghatás kiváltásához egyik esetben sincs szükség a kötelezett hozzájárulására. Ennek ellenére azonban lényeges különbségek is kimutathatók a két jogintézmény között. Egyrészt, míg az engedményezés esetében a követelés az engedményesre az engedményezési szerződés megkötésének pillanatában száll át, a perszonális szubrogáció esetében a jogosultságot a harmadik személy a kötelezett tartozása teljesítésének pillanatában szerzi meg. Továbbá a perszonális (kötelmi) szubrogáció esetében a jogosultság a kötelezett tartozásának a teljesítő fél általi teljesítésével arányos mértékben háramlik át, míg az engedményezés esetében a követelés, ellentétes szerződési kikötés hiányában, főszabály szerint teljes egészében száll át az engedményezettre. Végül, a szerződési perszonális szubrogáció esetében a horvát szakirodalom szerint nem áll fenn a jogosult helyállási kötelezettsége, sem az átháramlott jogosultság fennállásáért, sem pedig annak érvényesíthetőségéért.¹¹²⁶

A horvát Köt. a perszonális szubrogáció törvényi szabályozásában tartalmi szempontból a valamikori jugoszláv szövetségi Köt. rendelkezéseit követi, viszont a vonatkozó rendelkezéseket máshova helyezte a törvényben: míg a szövetségi Köt.-ben ezek a szabályok a kötelelem teljesítésére vonatkozó szabályok között található, a horvát Köt.-ben közvetlenül az engedményezésre vonatkozó szabályok után következnek. A horvát Köt. is megkülönbözteti a törvényi és a szerződésen alapuló perszonális szubrogációt. Törvény alapján akkor áll be az alanyváltás a jogosulti oldalon, amennyiben a teljesítéshez jogi érdekekkel rendelkező harmadik személy teljesíti a kötelezett tartozását.¹¹²⁷ A szerződési perszonális szubrogációra a harmadik személy és a jogosult között, a teljesítés pillanatában vagy azt megelőzően kötött megállapodás alapján kerül sor.¹¹²⁸ A jogosult követelése, a járulékos jogosultságokkal együtt, a teljesítő fél és a kötelezett megállapodása alapján is átháramlik a teljesítő félre, amennyiben a megállapodás a teljesítés előtt jött létre.¹¹²⁹ Mind a törvényi, mind pedig a szerződési perszonális

1126 Markovinović, 2005, 70–71. o.

1127 Horvát Köt. 91. cikk.

1128 Horvát Köt. 90. cikk (1) bek.

1129 Horvát Köt. 90. cikk (2) bek.

szubrogáció abban a pillanatban valósul meg, amikor a teljesítő fél teljesíti a kötelezett tartozását.¹¹³⁰ Részleges teljesítés esetén a követelés biztosítékeként szolgáló járulékos jogok csak akkor háramlanak át a teljesítő félre, amikortól azok nem szükségesek a jogosult követelése fennmaradó részének a biztosításához.¹¹³¹ A jogosult és a teljesítő fél azonban, abban is megállapodhatnak, hogy a biztosítékokat követeléseik mértékével arányosan fogják használni, de azt is előírnyozhatják, hogy a teljesítő félnek elsődleges érvényesítési joga lesz a biztosítékok értékéből.¹¹³² A törvény továbbá előírja, hogy a jogosult köteles a teljesítő félnek átadni a követelés bizonyításához vagy annak biztosításához szükséges eszközöket.¹¹³³ Kivételesen a jogosult csak akkor adhatja át a kötelezettől vagy harmadik személytől származó zálogtárgyat a teljesítő félnek, ha ehhez a zálogkötelezett beleegyezését adta. Ellenkező esetben a zálogtárgy a jogosult birtokában marad, aki azt a teljesítő fél javára őrzi.¹¹³⁴ A törvény meghatározza a perszonális szubrogáció terjedelmét is: a teljesítő fél nem követelheti a tartozás teljesítését a jogosultnak intézett teljesítését meghaladó mértékben.¹¹³⁵ Végül, a törvény kizárja a jogosult helytállási kötelezettségét: a jogosult a harmadik személytől származó teljesítés elfogadásával nem szavatolja a teljesítő félnek sem a tartozás érvényes fennállását, sem pedig annak érvényesíthetőségét.¹¹³⁶ Viszont a felek között érvényesíthetők a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerinti igények.¹¹³⁷

4.7.3. Szlovénia

A szlovén jogalkotó is a valamikori jugoszláv szövetségi Köt. mentén alakította ki a teljesítéssel megvalósuló „perszonális szubrogációra” („*izpolnitev s subrogacija*”) – kötelmi szubrogációra – vonatkozó törvényi szabályozást a Kötelmi törvénykönyv (Kötk.) szövegében. A szlovén jog is megkülönbözteti a törvényi és a szerződés alapján megvalósuló szubrogációt. A törvény erejénél fogva a teljesítés pillanatában sor kerül a követelés és a járulékos jogok átháramlására a teljesítő félre, amennyiben a teljesítéshez jogi érdeke fűződik.¹¹³⁸ Ellenben a szerződéses szubrogáció a jogosult és a teljesítő fél között, a teljesítés pillanatában vagy azt megelőzően létrejött szerződés alapján valósul

1130 Horvát Köt. 90. cikk (3) bek. és 91. cikk.

1131 Horvát Köt. 92. cikk (1) bek.

1132 Horvát Köt. 92. cikk (2) bek.

1133 Horvát Köt. 93. cikk (1) bek.

1134 Horvát Köt. 93. cikk (2) bek.

1135 Horvát Köt. 94. cikk.

1136 Horvát Köt. 95. cikk (1) bek.

1137 Horvát Köt. 95. cikk (2) bek.

1138 Szlovén Kötk. 275. cikk.

meg. A törvényi szubrogációtól eltérően, a szerződéses szubrogáció esetében a felek a megállapodásukban rögzíthetik, hogy az összes, vagy csak bizonyos járulékos jogosultságok háramlanak-e át a teljesítő félre.¹¹³⁹ Ugyanezen szabályok szerint a szubrogáció megvalósulhat a teljesítő fél és a kötelezett között létrejött megállapodás alapján is. Viszont ebben az esetben a megállapodás létrejöttének meg kell előznie a teljesítés időpontját.¹¹⁴⁰ Mind a törvényi, mind pedig a szerződési szubrogáció esetében azonban a követelés csak a teljesítés pillanatában háramlik át a teljesítő félre.¹¹⁴¹

Részleges teljesítés esetében a járulékos jogosultságok csak akkor háramlanak át a teljesítő félre, amikor azok nem szükségesek a tartozás fennmaradó részének teljesítéséhez.¹¹⁴² A jogosult és a teljesítő fél azonban megállapodhatnak, hogy a biztosítékokat arányosan használják fel a követeléseik érvényesítéséhez, illetve megállapodhatnak abban is, hogy a teljesítő félnek elsőbbségi érvényesítési jogosultsága legyen a biztosítékokból.¹¹⁴³ A szlovén Köt. kötelezi a jogosultat, hogy a teljesítő félnek engedje át a követelés biztosítására és bizonyítására alkalmas eszközöket.¹¹⁴⁴ Kivételesen a jogosult a kötelezettől – vagy harmadik személytől – származó zálogtárgyat csak a zálogkötelezett beleegyezésével engedheti át a teljesítő félnek. Ennek hiányában a zálogtárgyat a jogosult őrzi a teljesítő fél javára.¹¹⁴⁵

A szlovén Köt. is korlátozza a teljesítő félnek a kötelezettől érvényesíthető követelésének mértékét: nem követelhet tőle többet, mint amennyit a jogosultnak teljesített.¹¹⁴⁶ A jogosult a teljesítés elfogadásával nem szavatolja a teljesítő félnek sem a követelés létezését, sem pedig annak érvényesíthetőségét.¹¹⁴⁷ Viszont ez nem zárja ki a felek közötti jogalap nélküli gazdagodási igényeket.¹¹⁴⁸

4.8. Szlovákia

Mielőtt rátérnénk a vizsgált jogintézmény, illetve az annak alkalmazása kapcsán felmerülő kérdések felvázolására, mindenképpen fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a

1139 Szlovén Kötk. 274. cikk (1) bek.

1140 Szlovén Kötk. 274. cikk (2) bek.

1141 Szlovén Kötk. 274. cikk (3) bek.

1142 Szlovén Kötk. 276. cikk (1) bek.

1143 Szlovén Kötk. 276. cikk (2) bek.

1144 Szlovén Kötk. 277. cikk (1) bek.

1145 Szlovén Kötk. 277. cikk (2) bek.

1146 Szlovén Kötk. 278. cikk.

1147 Szlovén Kötk. 279. cikk (1) bek.

1148 Szlovén Kötk. 279. cikk (2) bek.

jogátruházás jogintézménye kapcsán a szakirodalom Szlovákiában nem túl gazdag, a hazai tudományos közönség által kevésbé feldolgozott.

A kezes visszkereseti jogának kérdése egy olyan adóssal szemben, akinek a hitelezői követelését kielégítette, az egyik legvitatottabb kérdés a kezesség jelenlegi szabályozása tekintetében. E kérdés ellentmondásos volta egyrészt a visszkereseti jog szabályozásának a szlovák Polgári és Kereskedelmi törvénykönyvekben való eltéréséből, másrészt a rendelkezések értelmezésének ellentmondásosságából adódik. A Polgári törvénykönyv (Ptk.) 308. §-a rendelkezései szerint a kezes a hitelező jogait szerzi meg az adóssal szemben. Ez a rendelkezés úgy értelmezhető, hogy az adós kötelezettségét teljesítő kezes a kielégített hitelező helyett az adós új hitelezőjévé válik, amennyiben az a kötelezettséget teljesítette. Elméletileg a hitelezői jogok megszerzésére a „törvényi engedményezés” fogalmát használják, azonban kezességvállalás esetén gyakrabban találkozunk a „szubrogáció” fogalmával.¹¹⁴⁹ Mindemellett megjegyzendő, hogy a szlovák Ptk. 550. §-ának polgári jogi rendelkezései kevésbé nagyvonalúak a kezessel szemben, mivel a kezes, aki az adós helyett teljesített, jogosult az adóstól kártérítést követelni a hitelezőnek nyújtott teljesítésért. A kereskedelmi joggal ellentétben a polgári jog nem tesz említést arról, hogy a kezes belépne a hitelező jogaiba, tehát nem szubrogációról, hanem klasszikus visszkereseti igényről van szó.¹¹⁵⁰

Amennyiben a kezes teljesíti a kötelezettségét, a Kereskedelmi törvénykönyv adott rendelkezésében¹¹⁵¹ előírt törvényi engedményezés alapvető változást eredményez a kezes helyzetében. A kezes az adóssal szemben hitelezői jogokat szerez, és az (eredeti) hitelezővel szembeni kötelezettsége megszűnik.¹¹⁵² A szakirodalom az adósi kötelezettség a kezes által történő teljesítésének következményét „szubrogáció”-nak nevezi.¹¹⁵³ A Kereskedelmi törvénykönyv által szabályozott szubrogációval szemben, amely a kezesnek a főadóshoz képest a hitelező jogaiba és jogi helyzetébe való belépését jelenti, a Polgári törvénykönyv ennek kapcsán csupán annyit mond ki, hogy „*az a kezes, aki a követelést teljesítette, jogosult a kötelezettől követelni a jogosultnak nyújtott teljesítés megtérítését*”, ami indokolatlan, de egyértelmű eltérést jelent mindkét magánjogi kódex szabályozásában.¹¹⁵⁴

A kezesnek azt a jogát, hogy az adóstól a teljesítést követelje, amiért a hitelező követelését az adós helyett kielégítette, visszkereseti jognak nevezik. A francia jogban külön

1149 Némethová, Skorková és Strapáč, 2019, 252. o.

1150 Fekete és Fekete, 2017, 612–625. o.

1151 Kereskedelmi törvénykönyv 308. §.

1152 Patakyová és mtsai., 2016, 1165–1166. o.

1153 A szubrogáció fogalmával kapcsolatban lásd bővebben: Pelikánová, 1998, 228. o.

1154 Pelikánová, 2009, 276. o.

intézményként kialakult szubrogáció fogalmát, amely általában egy személynek egy másik személlyel való helyettesítését („*subrogation personnelle*”), vagy egy dolognak egy másik dologgal való helyettesítését („*subrogation réelle*”) jelenti egy fennálló jogviszonyban, szintén gyakran használják (elsősorban mint logikai konstrukciót, nem mint jogi transzplantot). A kezességvállalás esetében ez azt jelenti, hogy ha a hitelező követelését az adós helyett a kezes elégíti ki, e kezes jogosult az ellenérték megtérítését követelni az adóstól. Ez a jog a kezest szerződéssel (közte és a hitelező között), de általában a törvény erejénél fogva is megilleti. Így a hitelezői oldalon a szerződéses jogviszonyban a félváltás jogalapja a követelés szerződéses vagy törvényi engedményezése lehet.¹¹⁵⁵

Szlovákia esetében megállapítható, hogy a vizsgált jogintézmény kapcsán az egyik legvitatottabb kérdés a kezes azon jogának jogi természete, hogy az adóstól (akit néha főkötelezettnek is neveznek) kártérítést követeljen azért a teljesítésért, amelyet a kezes az adós helyett a hitelezőnek nyújtott. Ez az ellentmondás nemcsak a kezes visszkereseti jogának a Kereskedelmi törvénykönyvben¹¹⁵⁶ és a Polgári törvénykönyvben¹¹⁵⁷ való eltérő kezeléséből adódik, hanem különösen az esetjog és a szakirodalom eltérő nézeteiből, a kezes jogának jogi természetéből fakad. Paradox módon ezek a vélemények a Polgári törvénykönyv és a Kereskedelmi törvénykönyv fent említett rendelkezéseinek értelmezésekor figyelmen kívül hagyják a visszkereseti jog általános szabályozását, amelyet azonban csak a Kereskedelmi törvénykönyv szabályoz, mégpedig a felelősség jogi szabályozásán kívül.

A vita tárgyát az képezi, hogy a kezes a tartozás teljesítését követően teljesen új jogot szerez-e arra vonatkozóan, hogy a teljesítés megtérítését követelje az adóstól, vagy pedig ugyanarról a jogról van szó, amellyel a hitelező a kezes teljesítése előtt rendelkezett az adóssal szemben, vagyis a kérdés az, hogy a követelésnek a hitelezőtől a kezesre történő jogszerű átruházásáról (jogátruházásáról) van-e szó? Ez valójában két teljesen különböző jogi helyzetet eredményezhet: ha teljesen új jogról lenne szó, a kezes új „hitelezőnek” minősülne, akinek a joga így szintén elévülne; ha azonban a kezes csupán belépne az adós és a hitelező közötti meglévő jogviszonyba, akkor az eredeti hitelező jogának már folyamatban lévő elévülési idejébe is belépne.¹¹⁵⁸ Ez a két jogi helyzet tovább befolyásolja a hitelező követelési biztosítékának fennmaradását: az első esetben a kötelezettség biztosítéka megszűnne annak járulékos jellege miatt, mivel az eredeti kötelezettségi

1155 Fekete és Fekete, 2017, 612–625. o.

1156 Kereskedelmi törvénykönyv 308. §.

1157 Szlovák Polgári törvénykönyv 550. §.

1158 Lásd a szlovák Polgári törvénykönyv 111. §-át.

jogviszony megszűnt, a második esetben pedig a kezesnek mint új hitelezőnek az adós és a hitelező közötti jogviszonyba való belépése nem járna ilyen joghatással.¹¹⁵⁹

A jogátruházás jogintézményével találkozhatunk az ajándékozással kapcsolatban is, miszerint a kezesi kötelezettség átvállalása nem minősül ajándékozásnak.¹¹⁶⁰ Ugyanez állítható a zálog vagy a harmadik személy kötelezettségének biztosítása céljából történő biztosítéki engedményezés tárgya esetében is. Ha a hitelező követelését olyan zálogkötelezett zálogjogából elégítették ki, aki nem az adós volt, a zálogkötelezett a bírói gyakorlat¹¹⁶¹ szerint analógia útján a követelés kielégítésére mint kezes jogosult. A tartozás elengedése csak akkor tekinthető ajándékozásnak, ha a kezes vagy a zálogkötelezett elismeri az adósnak a szubrogáció következtében keletkezett tartozását.¹¹⁶²

4.9. Következtetések

Az itt ismertetett nemzeti szabályozások fényében megállapíthatjuk, hogy a harmadik személy általi teljesítés joghatásai heterogenitást mutatnak az egyes vizsgált rendszerek között. Az osztrák jogrendszerben a főszabály a tartozás a *solvens*re szállását és annak a hitelező jogaiba lépését azokban az esetekben teszi lehetővé, amikor a teljesítés saját mellékkötelezettsége alapján következett be. Emellett a szubrogáció számos különös esete is szabályozásra kerül az egyes különjogok (egészségügy, tartási kötelezettség stb.) keretében. A cseh jog szintén a *solvens* számára az eredeti követelés megszerzését írja elő (a kereskedelmi jogban egyes pontatlanságokkal) arra az esetre, ha az járulékos kötelezettként más helyett állt helyt. A magyar jogban a *solvens* teljesítésével, javára új jogok keletkeznek, amelyeket az eredeti tartozás biztosítékai szavatolnak. A lengyel jog a jogátzállási modellt követi, és széles körben teszi lehetővé a szubrogációt (akár a jogosult, illetve kötelezett hozzájárulása nélkül is), ha a *solvens* abban például mint járulékos kötelezett személyesen érdekelt. A román jog hasonló modellt alapján szabályoz, nagy részletességgel előírva a jogosult, illetve a kötelezett által jóváhagyott szubrogáció és a törvényi szubrogáció eseteit. A szerb jog a törvényi szubrogáció fogalmát és az intézmény ügyleti jellegű (a jogosulti vagy a kötelezetti oldalon keletkezett megállapodással) megnyilvánulását is ismeri, a jogátruházási modell alapján, a járulékos követelések átszállásával. A szlovén jog hasonlóan rendelkezik. A horvát jog a szubrogáció

1159 Lásd a szlovák Polgári törvénykönyv 528. § (1) bekezdését. A téma kapcsán lásd bővebben például:

Fekete és Fekete, 2017, 612–625. o.; Hlušák, 2017; Štefanko, 2014, 617–634. o.

1160 Jurčová, 2019, 2330–2355. o.

1161 R 89/2000.

1162 Jurčová, 2019, 2330–2355. o.

szabályozásakor, annak ügyleti jellegét kiemelve az engedményezés normáit rendeli értelemszerűen alkalmazni. A szlovák jogban tisztázatlan, hogy törvényi engedményezés (szubrogáció) keletkezik a *solvens* (például kezes) teljesítésével, vagy abból új kötelelem fakad.

A vizsgált egyes államok jogrendszerei az eredeti jogosult számára általában főszabályként kötelezővé teszik a *solvens* teljesítésének elfogadását (például Csehország), ha a teljesítést a kötelezett helyett helyállni hivatott más személy ajánlja fel, másutt a jogosult ezt megtagadhatja, ha a teljesítéshez jelentős érdeke nem fűződik (például Magyarország és Románia). Előfordul, hogy a szubrogációhoz, legalább bizonyos esetekben az adós beleegyezése (is) szükséges, azzal, hogy a késelemben esett adós nem szegülhet szembe a *solvens* teljesítésével, és ez más, a jogosult fontos érdeke védelmében előirt esetekben sem lehetséges (például Magyarország vagy Románia esetében). (Amennyiben az eredeti kötelmi viszony minden résztvevőjének beleegyezése szükséges a *solvens* általi teljesítésbe, véleményünk szerint dogmatikai értelemben engedményezés, és nem szubrogáció következik be.) Általában az eredeti jogviszonytól teljesen idegen *solvens* általi teljesítés megtagadható.

A szubrogáció okirati úton dokumentálása és az eredeti követelést igazoló okiratok átadása olykor kifejezett elvárás (például Csehország és Románia esetében).

A vizsgált jogrendszerek közül némelyek (Lengyelország, Románia) a törvényi és az ügyleti (valamely fél beleegyezésén alapuló) szubrogációt külön, taxatív felsorolt esetek szerint szabályozzák.

Végezetül, a szubrogáció jogcímét tekintve a törvényi és az ügyleti (olykor engedményezéssé alakuló) modellek egyaránt megtalálhatók. Magyarország és potenciálisan Szlovákia esetében a szubrogáció tulajdonképpen új kötelmi viszony keletkezését vonja maga után, amelyre a korábbi kötelelem biztosítékai átszállnak (ez a megoldás a kauzáknak jelentőséget tulajdonító jogrendszerekben nehezebben elképzelhető, a biztosítékok alapításának eredendő ügyleti jellegéből fakadóan).

5. Újítás (nováció)

5.1. Alapvetés

A szerződés érvényes létrejöttének feltétele a felek szerződéskötési szándékának megléte annak megszületésekor. A szerződéses szabadságnak pedig az a következménye, hogy amiként a felek jogügyletükkel jogokat és kötelezettségeket alapíthatnak, úgy később e jogok és kötelezettségek tartalmát szabadon módosíthatják is.¹¹⁶³

A kötelelem egyik jellemző tulajdonsága az átalakíthatóság.¹¹⁶⁴ Ennek jogi eszköze a *nováció*, mely nem más, mint a fennálló kötelelem új elem felvételével történő módosításának jogi instrumentuma. Az újítás tehát a kötelelmek specifikus átalakítási eszköze. Az újítás joghatása alapvetően a felek közti jogviszony módosulásában mutatkozik meg, melynek lényegi eleme, hogy az eredeti kötelelem megszűnésével egyidejűleg új elem kerül a kötelmi viszonyba, miáltal új, a régít helyettesítő kötelelem jön létre.¹¹⁶⁵

1163 Görög, 1939, 542. o.

1164 Veress, 2021, 263. o.

1165 Veress, 2021, 363. o.

Dr. Szymon Byczko PhD
egyetemi tanár, Łódzi Egyetem

Dr. Dudás Attila PhD
rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Ilyés Kinga
kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
Ph.D. hallgató, Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Dr. Suri Noémi PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Byczko, Sz., Dudás, A., Ilyés, K., Suri, N., Szinek Csütörtöki, H. (2023) 'Újítás (nováció)' in Veress, E. (szerk.) *A kötelmi jogok dinamikája. Engedményezés, faktoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció egyes kelet-közép-európai jogrendszerekben*, 253–309. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9_5

Adott nemzet jogrendszere a tárgyalt jogintézmény helyzetét három módon kezelheti. Egyrészt tartalmazhat explicit módon, nevesített formában, törvényi definíciót magába foglaló rendelkezéseket a nováció jogi eszközéről. Másrészt, bizonyos államokban az adott civiljogi joganyag nem nevesített formában, hanem implicit módon, más jogintézményeken keresztül rendelkezik a novációról. Az újítás szabályozása kapcsán harmadik lehetséges felállást képvisel e jogintézmény szabályozásának hiánya. Ez esetben az illető államban hatályos jogban nem találunk az újítás jogintézményére vonatkozó törvényi rendelkezéseket, viszont, a szerződési szabadság elve alapján, ez nem zárja ki ennek gyakorlatban történő alkalmazását vagy jogtudományi kutatási lehetőségét. A nováció jogintézménye több kelet-közép-európai államban képezi jogi szabályozás tárgyát, viszont vannak államok, ahol az újítás jogintézménye nem ölt jogi formát.

Jelen fejezet célja a nováció alkalmazásának különböző kelet-közép-európai állam-beli helyzetének vizsgálata, ismertetése.

A kötelmi jogra vonatkozó modern jogi keretünket vitathatatlanul a római jogi fogalmak, szabályok és intézmények alakították. Számos magánjogi jogintézmény szabályozásának történeti múltja nyúl vissza a római jogban lefektetett alapokhoz, így a nováció történeti gyökerei is a római jogban keresendők. Nyilván e jogintézmény fogalma a hatályos szabályozás szerint eltér a római jogban ismert fogalomtól.

A római jogban hosszú ideig uralkodó formakényszer nem biztosított megfelelő teret a szerződések e különleges átalakítási lehetőségének megvalósulására. Éppen emiatt a kötelmeket ügyleti úton sokáig egyáltalán nem lehetett módosítani.¹¹⁶⁶ A fejlődő piaci viszonyok azonban megkívánták a szerződéskötés merevségének feloldását, így a római jogban megszületett a nováció jogintézménye, mely célzata az eredetileg szerződött kötelem specifikus módosítási lehetőségének megteremtése volt.¹¹⁶⁷

Kezdetben a kötelmi viszonyok uralkodó, merev felfogása miatt e jogintézmény megjelenése számottevő gyakorlati jelentőséggel bírt. A római jogban először csak az alanyváltásos nováció jogintézményének fogalma volt ismert, mely lehetővé tette a szerződő felek más személlyel történő helyettesítését. E jogi instrumentum alkalmazásának hatására az eredeti szerződő felek közti jogviszony megszűnt, mellyel egyidejűleg új kötelmi viszony jött létre az új hitelező, illetve adott esetben az új adós és a régi kötelmi jogviszony másik fele között. Alanyváltásos újítás esetén az új kötelem tartalma nem változott, ugyanabban az adósságban kellett állnia, mint az előzőnek, de a régi kötelemhez képest új elemet (*novum*) is kellett hozzá fűzzön, ami a szerződő felek szintjén mutatkozott meg, máskülönben az új kötelem felesleges és szükségtelen

1166 Gárdos, 2005, 3. o.

1167 Zimmermann, 1996, 62–64. o.

lett volna.¹¹⁶⁸ A nováció joghatásának ma is meghatározó specifikuma már a római jog korszakában is megmutatkozott: a korábbi kötelemből származó jogok és kötelezettségek megszűntek, helyüket az újonnan szerződött kötelemből származó jogok és kötelezettségek vették át.¹¹⁶⁹ Justinianus korában ismertté vált az objektív nováció fogalma is, mely jogügylet azonos felek között levő kötelem specifikus tartalmi megváltoztatását tette lehetővé.¹¹⁷⁰

Több neves ókori római jogtudós művében találkozhatunk a nováció jogintézményét körvonalazó írással, így például a föníciai származású Domitius Ulpianus tanulmányában is. A klasszikus római jog korszakában Ulpianus a novációt az adósság egy korábbi kötelemből egy új kötelembé való átszállásaként határozta meg: „Az újítás egy előző kötelemből egy másik kötelembé való átöntése és átvitele, vagyis amikor egy már meglévő kötelemből úgy létesítenek újat, hogy az addigi [ezáltal] megszűnik.”¹¹⁷¹ E definícióban a ma ismert nováció jogintézményének több jellemvonását azonosíthatjuk.

Az újítás lényegi eleme egy új kötelem létrejötte, melynek feltétele egy, a novációt megelőzően létező kötelem, mely az újítás következtében megszűnik, „átömlik” az újonnan keletkezett kötelembé.¹¹⁷² Az újítás kötelemmegszüntető és kötelemkeletkeztető tulajdonsága így tehát, már a római jogban e jogintézmény lényegi elemének számított: nováció által a régi kötelem minden biztosítékával együtt megszűnt, helyébe egy új kötelem lépett. Értelemszerűen az újítást követően csakis utóbbi kötelem maradt hatályos. A római jogban a *novatio* kötelemmegszüntető hatálya akkor is érvényesült, ha az új kötelem érvénytelen volt.¹¹⁷³

Kezdetekben novációra a római jogban a felek kifejezett, erre irányuló akarata nélkül is sor kerülhetett. A justinianusi korban azonban megváltozott e jogi instrumentum objektív rendszere. Justinianus az újítás alapfeltételeként a felek újító szándékát, *animus novandi* szabta ki. Ettől kezdve, hacsak a felek akarata nem irányult kifejezetten az előző kötelem megújítására, egy új elem beiktatása a kötelmi viszonyba önmagában nem minősült novációnak. Az újítás kötelemmegszüntető jellegével kapcsolatban az eredeti kötelem csak a felek kifejezetten erre irányuló szándékának hatására szűnt meg. Az *animus novandi* továbbá rendelkezett (illetve ma is rendelkezik) egy kötelemkeletkeztető vonzattal is, ugyanis a felek újítás révén kifejezetten azért szüntették meg eredeti kötelmüket, hogy ennek helyébe új kötelmet helyezzenek, megújítva ezáltal a

1168 Zimmermann, 1996, 634–635. o.

1169 Zimmermann, 1996, 60. o.

1170 Pop, 2006, 115–116. o.

1171 Ulpianus, Dig. 46., 1 pr., in Gárdos, 2005, 21. o.

1172 Juhász, 2014, 134. o.

1173 Földi és Hamza, 2012, 454. o.

régit. Elmondható tehát, hogy a nováció kettős jellegének sajátos ismerve már a római jogban is megmutatkozott (kötelemszünetető, illetve kötelemkeletkeztető jelleg).¹¹⁷⁴

Az eredeti kötelelem megszüntetésével létrejövő kötelemnek új elemet kellett tartalmaznia az előbbihez képest, ami megnyilvánulhatott a hitelező vagy az adós személyének megváltoztatásában, a kötelezettség jogalapja vagy a szerződéskötéshez előírt szükséges forma módosításában, illetve akár új szerződési feltételek, határidők bevezetésében is. A római jogban a hitelező megváltoztatásával történő újításhoz három fél beleegyezése volt szükséges (adós, eredeti hitelező, új hitelező). Az adós megváltoztatásával történő újításhoz (*expromissio*) azonban nem volt szükség a régi adós hozzájárulására.¹¹⁷⁵ A római jogban a hitelező elbocsáthatta a régi adóst a kötelemből, és ugyanakkor az új adós ugyanarra a szolgáltatásra kötelezhette magát, ezáltal a régi tartozás megszűnt, és egy új tartozás keletkezett új jogalapon.¹¹⁷⁶ A nováció fent ismertetett római jogi alapjai több kelet-közép-európai államban az újítás hatályos jogi szabályozásban is megmutatkoznak.¹¹⁷⁷

5.2. Ausztria

A hatályos osztrák polgári jog ismeri és szabályozza az újítás, nováció (*Novation*) intézményét. Az osztrák Polgári törvénykönyv (ABGB) 1376. §-a alapján a nováció fogalma a következők szerint határozható meg: a követelés megváltozása a követelés jogalapja vagy fő tárgya megváltozása (felcserélése) folytán harmadik személy részvétele (felvétele) nélkül, aminek következtében a régi kötelezettség új kötelezettséggé alakul át. Ezen szerződés értelmében a korábbi főkötelezettség megszűnik, és ezzel egyidejűleg új kötelezettség keletkezik.

A korábbi főkötelezettségen alapuló kezési, zálogjogi és egyéb biztosítékok az újítási szerződéssel megszűnnek, feltéve, hogy a felek erről a megállapodásban másként nem rendelkeztek.¹¹⁷⁸

Nem tekinthető újításnak (újítási szerződésnek) a szerződés valamely rendelkezésének pontosítása (hol, mikor és hogyan kell egy fennálló kötelezettséget teljesíteni, valamint az egyéb járulékos rendelkezések), amelyek értelmében nem történik változás a fő tárgy vagy a jogalap tekintetében. Erre példaként hozható egy új váltó vagy bármely más kapcsolódó dokumentum pusztá kiállítása. Kétség esetén a régi kötelezettség nem

¹¹⁷⁴ Földi és Hamza, 2012, 454. o.

¹¹⁷⁵ Domingo Osle, 2017, 6–7. o.

¹¹⁷⁶ Gárdos, 2005, 3. o.

¹¹⁷⁷ Gárdos, 2005, 3. o.

¹¹⁷⁸ ABGB 1378. §.

tekinthető megszűntnek mindaddig, amíg az új kötelezettséggel együtt még fennáll.¹¹⁷⁹ Így a nováció a kötelmi viszony olyan megváltoztatása, amely a követelés jogalapjának vagy fő tárgyának (vagy mindkettőnek) a megváltoztatásából ered. A nováció abban különbözik a fizetést helyettesítő teljesítéstől, hogy az nem teljesítési aktusból áll, hanem csak a később teljesítendő kötelezettséget változtatja meg.¹¹⁸⁰ Önmagában harmadik személy kötelembé való belépése nem minősül újításnak, kivéve, ha a követelés jogalapja vagy fő tárgya a hitelező vagy a kötelezett változásával egyidejűleg megváltozik.

A hagyományos megközelítés szerint az újításhoz külön *animus novandi* szükséges, azaz a felek azon szándéka, hogy a régi kötelezettséget egy új kötelezettség létrehozásával szüntessék meg. Ez azonban nem a nováció, mint szerződés olyan különleges szubjektív követelménye, amely alapján elhatárolható lenne más szerződéstípusoktól. Csak a felek egyértelmű szándékáról van szó, miszerint egy korábbi kötelezettséget egy új kötelezettséggel akarnak felváltani. Ez a szándék általában magukból a kölcsönös akaratnyilatkozatokból is levezethető, de lehet akár perdöntő bizonyító erejű is.¹¹⁸¹

Nováció esetében nem beszélhetünk a szerződés megismétléséről, ha a felek először közös megegyezéssel (*contrarius actus*) megszüntetik a szerződést, majd azzal egy azonos vagy legalább hasonló tartalmú szerződést kötnek.

Az újítási szerződést el kell határolni az ún. kiegészítő szerződéstől (*Zusatzvertrag*) Kiegészítő szerződés esetén a felek olyan (további) megállapodást kötnek, amely csupán utal egy bizonyos (korábbi) szerződésre; a jogalap vagy a fő tárgy megváltozása hiányában a régi kötelezettség felbomlása ebben az esetben nem vélelmezhető, a korábbi szerződés az új szerződéssel együtt „még fennállhat”.¹¹⁸²

Az újítás ellenérték fejében kötött szerződés (visszterhes ügylet), mivel a hitelező elveszíti a régi követelést, és az adósra új kötelezettség hárul.¹¹⁸³ Azonban a gyakorlatban sokszor előfordulnak ún. vegyes ügyletek is, amikor az ellenérték ajándékozással társul.¹¹⁸⁴

Főszabály szerint az újítási szerződés esetén nem érvényesül formakényszer. Az alaki hiányosság miatt érvénytelen alapügylet (tartozás) azonban nem válhat érvényessé nováció útján.¹¹⁸⁵ Például a felek egy teljesezésbe nem ment ajándékozási szerződést minden alaki követelmény nélkül átváltoztathatnak adásvételi szerződéssé, de egy még végre nem hajtott adásvételi szerződést fordítva már nem változtathatnak át ajándékozási szerződéssé – utóbbi ügylet minden alaki kelléke nélkül.

1179 ABGB 1379. §.

1180 ErtI, 2022, § 1376.

1181 RZ 1978/88; ÖBA 1989, 537; wobl 1990/60; vgl auch SZ 55/132; 55/152; EvBl 1984/75; 1995/85; EF 84.509.

1182 Mayrhofer, Ehrenzweig és Ehrenzweig, 1986, 634. o.

1183 Az osztrák jog keretei között megfogalmazott álláspontot lásd Hruza, 1881, 31. o.

1184 ErtI, 2022, § 1376.

1185 GLUNF 6875; 3 Ob 560/52.

Ha egy konszenzuális szerződés reálszerződéssé (pl. haszonkölcsön) alakul át, akkor annak formai követelményei, azaz az egyik fél tényleges teljesítése is szükséges, különben csak előszerződés jöhet létre.¹¹⁸⁶

5.3. Csehország

A nováció¹¹⁸⁷ jogintézményének szabályozása az új cseh Polgári törvénykönyv (Ptk.) Kötelezettségek változása címet viselő 4. rész I. címének 6. részében, annak a kötelezettségek tartalmának változása c. második alszakaszában kapott helyet.

A cseh Polgári törvénykönyv *stricto iure* a nováció két jogi formáját¹¹⁸⁸ különbözteti meg, amelyek az alábbiak:

- a) privatív nováció,¹¹⁸⁹ amit a Ptk. 1902. § első mondata rögzít, illetve
- b) kumulatív nováció,¹¹⁹⁰ amit a Ptk. 1902. § második mondata rögzít.¹¹⁹¹

Ami a két nováció¹¹⁹² közti különbséget illeti, megállapítható, hogy a privatív nováció nem változtatja meg az eredeti kötelezettség tartalmát, hanem megszünteti azt, így a meglévő kötelezettség helyébe új kötelezettség lép, és az adós eme új kötelezettséget kell a korábbi helyett teljesítse. Ezzel ellentétben a kumulatív nováció esetén az eredeti kötelezettség tárgya módosul a megállapodás szerinti mértékben. Ez általában a kötelelem teljesítési helyének vagy egyéb körülményeinek megváltozásával jár. Az eredeti kötelezettség ilyenkor nem szűnik meg.¹¹⁹³

1186 ÖBA 1989/165 (OGH): OGH 25.10.1988, 5 Ob 589/88; ÖBA 1989/164 (OGH): OGH 2.2.1989, 7 Ob 507/89; Koziol, 1989, 207. o.

1187 A fogalom eredetének meghatározása kapcsán lásd például: Bartošek, 1994, 194. o.

1188 Lásd még: Raban és mtsai., 2013, 63. o. A cseh Legfelsőbb Bíróság 2002. május 29-i, 33 Odo 610/2001. sz. ítéletében a privatív és kumulatív novációt is elemezte, amikor a felek közötti megállapodás alapján a felek kifejezték azon szándékukat, hogy az eredeti adásvételi szerződést teljes egészében egy új adásvételi szerződéssel helyettesítik, és az eredeti adásvételi szerződés a törvény erejénél fogva megszűnt, így a feleket továbbra is csak az új adásvételi szerződés köti. Ha a felek megállapodtak abban, hogy az eredeti szerződés megszűnik, az ilyen rendelkezés teljesen felesleges az eredeti szerződés jogszerű megszűnése miatt, de a felek szándéka egyértelműen az, hogy csak az új adásvételi szerződés kösse őket. Ezzel az érveléssel a cseh Legfelsőbb Bíróság cáfolta a felperes álláspontját, aki szerint az új szerződés olyan jogi aktus, amely csak az eredeti kötelezettség megváltoztatásához vezet.

1189 Cseh Ptk. 570. § és az azt követő rendelkezések.

1190 Cseh Ptk. 516. §.

1191 A régi csehszlovák Ptk. szövegében a privatív novációt az 570. és köv. §§, a kumulatív novációt pedig az 516. § szabályozta. Ez a szabályozás a kereskedelmi kötelezettségekre is vonatkozott, mivel a Ptk. nem tartalmazott különálló normákat az utóbbi vonatkozásában.

1192 A szakirodalom kapcsán lásd például: Brodec és Janeček, 2014, 3–13. o.; Doležal, 2018; Handlar, 2006, 115–121. o.; Handlar, 2008, 70–85. o.; Handlar, 2010, 26–28. o.

1193 Knoblachová, 2014.

A hitelező és az adós között az újításról szóló megállapodás vonatkozhat a teljes fennálló kötelezettségre vagy annak egy részére, és vonatkozhat bármilyen (pénzbeli vagy nem pénzbeli) tárgyú kötelezettségre. Ha a megállapodás célja a felek között vitatott vagy kétséges kötelezettségek megszüntetése, akkor nem novációról, hanem egyezségről (*transactio*) beszélünk.¹¹⁹⁴

A nováció azzal a feltétellel köthető meg, hogy a megállapodással megszüntetett eredeti kötelelem érvényes. Már megszűnt (pl. teljesítéssel) vagy soha nem is létezett kötelelem (érvénytelen kötelezettségvállalás) nem szüntethető meg. Az újítás teljes értékű kötelelemmé alakíthatja az elévült kötelmet, de ebben az esetben a törvény írásbeli formát szab ki. Nem kizárt azonban, hogy a felek novációs megállapodást kössenek a bíróság által megítélt követelés tekintetében. A felek tehát megszüntethetik az ilyen kötelezettséget, és helyébe újat léptethetnek, így az eredeti követelésről szóló bírósági határozat alapján nem lehet az új kötelezettséget kikényszeríteni.¹¹⁹⁵

Amennyiben a megállapodásból nem derül ki egyértelműen, hogy mindkét fél szándéka az volt, hogy a meglévő kötelezettséget megszünteti és új kötelezettséggel helyettesíti, és ha egy ilyen új kötelezettség a meglévő kötelezettség mellett fennállhat, akkor a meglévő kötelezettséget úgy kell tekinteni, hogy az nem szűnt meg.¹¹⁹⁶

A megállapodás formáját tekintve elmondható, hogy a Ptk. általában nem ír elő írásbeli követelményt a novációhoz. Írásbeli forma csak két esetben szükséges: egyrészt akkor, ha az eredeti kötelezettséget írásban állapították meg, másrészt pedig, ha a már elévült kötelezettség megszűnik.¹¹⁹⁷ Az írásbeliséget azonban akkor is be szükséges tartani, ha azt a novációs megállapodás által létrehozott új kötelezettségre vonatkozó követelményként írják elő. Egyébként a megállapodás szóban vagy akár hallgatólagosan is megköthető.¹¹⁹⁸

Ha a felek nem tartják be a törvény által előírt formát, az ilyen módon kötött ügyletük megtámadható, azonban utólag írásban megköthetik a megállapodást, mely az eredeti ügylet hiányosságát orvosolja. A megtámadhatóság csak akkor hívható fel, ha a teljesítés még nem történt meg.¹¹⁹⁹ Ha a felek a novációs megállapodásban más olyan jogügyleteket is szabályoznak, amelyekhez a törvény nem ír elő írásbeli formát, az egyezés vagy a nováció alaki követelményének hiánya önmagában nem érinti ezen egyéb megállapodások érvényességét.

1194 *Narovnáni*. A szakirodalom kapcsán lásd Eliáš, 2013, 31–32. o.; Vojáčková és Toman, 2015. Új cseh Polgári törvénykönyv 1903–1905. §.

1195 Knoblachová, 2014.

1196 Knoblachová, 2014.

1197 Kindl, 2014b, § 1902 Novace, II. Dohoda o změně obsahu závazku, 7. pont.

1198 Knoblachová, 2014.

1199 Cseh Ptk. 582. § (2) bek.

E hagyományos intézményeken kívül léteznek a kötelezettségek olyan módosításai is, amelyek nem eredményezik a kötelezettségek megszűnését és újakkal való felváltását, hanem amelyek a meglévő kötelezettséget csak kisebb vagy részletesebb vonatkozásokban módosítják. Az ilyen módosításokat még az ABGB hatálya idején törvényileg is szabályozták. A marginális módosítások és a nováció megkülönböztetése komoly gyakorlati jelentőséggel bír, és lehetővé teszi a Ptk. 564. §-a és 1906. §-a közötti kapcsolat magyarázatát is, amelyet egyes szerzők néha tévedésnek tartanak a látszólagos ellentmondásuk miatt.¹²⁰⁰

5.4. Magyarország

Bár a novációt a hatályos magyar Polgári törvénykönyv nem szabályozza, több neves magánjogász is vizsgálta az idők folyamán e jogintézményt, sőt e jogi instrumentum a gyakorlatban kétségtelenül alkalmazást nyer, így nélkülözhetetlenek tartjuk tudományos vizsgálatát.¹²⁰¹ Kétségtelenül összetett, fogalmilag tisztázatlan jogintézményről van szó.

A nováció meghatározása a szakirodalomban megosztott; eltéréseket figyelhetünk meg ennek tartalmi és fogalmi behatárolása kapcsán bizonyos szerzők írásainak tanulmányozásakor. Egyes szerzők az újítást a kötelek megszűnési módjaként értelmezik, míg mások a kötelelem átalakulási alternatívájaként tárgyalnak e jogintézményről. Magyarországon a jogszabályi rendelkezés hiánya termékeny táptalajt nyújt szakirodalmi viták kialakulásához. E jogintézmény alkalmazásával kétségtelenül találkozhatunk a magyar jogban, így felmerül a kérdés: az milyen jogszabályi keretek között zajlik? Továbbá jogvita esetén a nováció milyen értelmezést nyer a bírói gyakorlatban, a bíró milyen referenciapontokat alkalmaz egy tartalmilag újítási szerződésnek minősíthető jogügylet kapcsán?

Magyarországon e jogi eszköz alkalmazására vonatkozó bírósági határozatok nem definiálják kifejezetten a novációt, ennek csupán lényegi elemeire utalnak. Ebből az okból kifolyólag a történelmi és az aktuális szakirodalomban is nehézségek merültek fel a nováció egységes meghatározása tekintetében.¹²⁰²

Katona Mór művében az újítást a kötelek megszűnési módjai között tárgyalja, azt egy régi követelés új követelés általi kiegyenlítéseként definiálja. Katona szerint az újítás

¹²⁰⁰ Čech, 2013b.

¹²⁰¹ Például a következő bírósági határozatokban utalás történik e jogintézményre: BH 2021.2.44: Kúria Pfv.III.21.037/2019/8. szám I.; BH 2021.12.339: Kúria Pfv.V.21.088/2021/2.; BH 2021.7.204: Kúria Pfv.V.20.251/2019/5.; BH 2019.10.275: Kúria Pfv.V.21.985/2018/4.; BH 2018.7.193: Kúria Pfv.VI.21.074/2017/12.I.; BH 2015.12.328: Kúria Pfv.V.21.358/2014.

¹²⁰² Juhász, 2019, 44. o.

csak gazdasági szempontból fogható fel kötelmi átalakulásnak, jogi értelemben a kötelelem megszűnését feltételezi, ezért is tárgyalja e jogintézményt a megszűnésről szóló fejezet keretein belül. Nézete szerint a nováció jogi szempontból a kötelelem megszűnését jelenti; a kötelelem megszűnés feltételének teljesülése nélkül nem beszélhetünk újításról.¹²⁰³ Ennek ellenére hangsúlyozandó, hogy e jogi instrumentum célja semmiképpen sem lehet az eredeti kötelelem megszüntetése. Az *animus novandi* meglétének feltétele megkívánja, hogy a felek kötelemüket elsősorban módosítani kívánják, az eredeti kötelelem megszűnése ennek a módosításnak csak eszköze, az átalakulás megvalósulásának módja. Katona szerint novációkor szükséges a felek arra irányuló szándékának megléte, hogy újítást szerződtek, de ennek nem szükséges kifejezettnek lennie.¹²⁰⁴ Írásában a szerző az újítást az eredeti kötelelem tárgyának, jogalapjának vagy a szerződés alanyainak változtatásával történő formáit vizsgálja.

Raffay Ferenc szerint az újítás érvényességéhez az szükséges, hogy az új kötelelem érvényes legyen, az előbbinek pedig léteznie kell az újítás pillanatában. Tehát ha az eredeti kötelelem érvénytelen volt, az új kötelelem is érvénytelen, kivéve, ha újítás által a felek nem tették azt érvényessé. Ha az újítási szerződésbe foglalt kötelelem semmis, akkor az eredeti kötelelem marad érvényben. Ha viszont az eredeti kötelelem megtámadható vagy kifogással megdönthető, akkor a megtámadhatóság vagy a kifogással történő megdöntés lehetősége átszáll az új kötelelemre, hacsak a felek nem rendelkeztek másképp az újítási szerződésben.¹²⁰⁵

Szászy-Schwarz Gusztáv utal a nováció jogintézményének kétoldalúságára, felveti a kérdést: „vajjon az új obligatio a régi obligatióknak csak átváltozása-e, vagy pedig megszűnt-e a régi azáltal, hogy helyébe az új obligatio lépett?”¹²⁰⁶ E kérdés megválaszolására három német pandektajogász álláspontjára támaszkodik. A hivatkozott szerzők e jogintézmény tekintetében megfogalmazott nézetei, elméletei az újítás jogi eszközének különböző oldalú megközelítését ábrázolják. Viktor von Liebe tanulmányában az új kötelelem keletkezési alapjául a régi kötelelem jogi anyagát jelöli meg. Johannes Emil Kuntze írása szerint az új kötelelem a régi kötelelem vagyoni anyagából keletkezik. Bernhard Windscheid szerint az újítás hatása nemcsak az újított kötelelem megjelenési formájában, hanem ennek anyagában is megmutatkozik.¹²⁰⁷ Látszik tehát, hogy a nováció jogintézményének jogi besorolása, illetve joghatásai kapcsán a német szakirodalomban is megosztott vélemények

1203 Katona, 1899, 135. o.

1204 Katona, 1899, 137. o.

1205 Raffay, 1909a, 289–290. o.

1206 Szászy-Schwarz, 1911, 83. o.

1207 Szászy-Schwarz, 83–85. o.

alakultak ki, és ez kétségtelenül kihatott e jogintézmény magyar szakirodalmi feldolgozására is.

Almási Antal szerint a felek célja újítással semmiképp sem lehet az eredeti kötelelem tényállási hiányainak és hibáinak orvoslása. Abban az esetben, ha az eredeti kötelelem tényállása kógens jogszabályba ütközik, a felek nem érvényesíthetik ezt nováció útján. Éppen ezért a régi kötelelem csak akkor szűnik meg, ha az újítandó kötelelem nem szenved kógens jogszabályba ütköző hibában. Ha viszont egy érvénytelen kötelemet kívántak a szerződő felek újítással érvényesíteni, a jogügylet *ex tunc* érvénytelensége a régebbi kötelelem felélesztését eredményezi. Az újítással való visszaélés elkerülése végett a kötelezett az érvénytelenségi okokat akkor is érvényesítheti, ha azok csak az eredeti kötelelem tekintetében álltak fenn.¹²⁰⁸

Szladits Károly írásaiban a novációra mint egy „*problematikus magánjogi képlet*”-re utal, jelezve, hogy e jogintézmény szakirodalmi viták tárgyát képezi. Állásfoglalása szerint a nováció azt a megállapodást fedi, amelynek hatására új kötelezettség vállalása során a régi megszűnik. Írásában hangsúlyozza e specifikus kötelelemátalakító eszköz azon feltételét, miszerint a felek szándékának az újító szerződés megkötésekor kifejezetten arra kell irányulnia, hogy a régi kötelemet az újjal helyettesítsék. Az újítási szándékot nem lehet vélelmezni; kétség esetén a vélelem az új kötelelem – az eredeti kötelelemmel való – párhuzamos fenntartása mellett szól. Továbbá, ami a nováció joghatását illeti, Szladits utal annak specifikus, konzekvenciális működési mechanizmusára. Újítás ugyanis csak úgy mehet végbe, ha az új követelés jogérvényes keletkezése az eredeti követelés megszűnését követi, ennek helyébe lépve szünteti meg azt. E jogügylet értelemszerűen megköveteli az új, illetve a régi kötelelem érvényességének előfeltételét, ugyanis ha ezek közül bármelyik az újítás pillanatában nem fejthet ki joghatást, a nováció sem lehet érvényes. Ebből az okból kifolyólag a novációnak felélesztő hatása van a régi kötelelemmel szemben: abban az esetben, ha az új kötelelem semmis, vagy ha megtámadás útján érvénytelenítésre kerül, az eredeti kötelelem újra feléled. Vagyis a nováció útján megszüntetett kötelelem érvényességét a novációt követően is vizsgálni lehet. Ugyanez a helyzet fordított esetben is, újítás útján nem keletkezhet érvénytelen kötelelem. A nováció céljával összeférhetetlen a semmis jogügyletből származtatott kötelelem újítás általi érvényesítése, illetve a bírói úton nem érvényesíthető kötelelem ez úton történő konverziója. Újítás hatására nemcsak az új kötelelemmel helyettesített eredeti kötelelem szűnik meg, hanem ennek biztosítékai is. Innen kiindulva, e jogi instrumentum alkalmazása történhet azon célzattal is, hogy a kötelezett a régi követeléssel szemben felhozható kifogásait a jogosulttal szemben ne

1208 Almási, 1926, 421. o.

érvényesíthesse. Éppen ezért különbséget kell tenni az adós által az újítás pillanatában felhívott vagy nem ismert kifogások, illetve az adós által ismert, de fel nem hívott kifogások helyzete kapcsán. Ha az adós a régi követelésnek ellenvenhető kifogásait újításkor ismerte, mégsem hívta fel, a novációt követően ezeket már nem érvényesítheti az új kötelemmel szemben. Abban az esetben viszont, ha felhívott vagy újításkor nem ismert kifogásról van szó, ezeket a hitelező az új követeléssel szemben is érvényesítheti,¹²⁰⁹ természetesen a további, vonatkozó feltételek betartásával.

Grosschmid Béni (Zsögöd Benő) a novációra mint átváltoztató szerződésre hivatkozik. A grosschmid-i nézet szerint a nováció egy fennálló tartozás egy másik tartozás általi felváltását jelenti, miszerint a kötelem átváltoztatása az eredeti kötelem megszüntetése által megy végbe.¹²¹⁰ Grosschmid rávilágít arra, hogy az újítás érvényessége az új kötelem függvényében vizsgálendő, ugyanis „*az új ok (szerződés) az, ahonnan az eredeti oknak megmaradt vagy meg nem maradt hatálya kimérődik*”.¹²¹¹ Tehát ha az új kötelem érvénytelen, a régi kötelmet úgy kell tekinteni, mintha az nem szűnt volna meg. A joggyakorlatban továbbá a nováció egyik érvényességi feltételeként az eredeti kötelem érvényessége szolgál. Így főszabály szerint az eredetileg érvénytelen, semmis jogügylet nem tehető nováció útján érvényessé, hiszen nem ez a vizsgált jogi instrumentum rendeltetése. Ezzel szemben a megtámadható jogügylet érvényessé tehető nováció útján, ha a megtámadhatóság fennálló okai az újítással megszűnnek. Továbbá, Grosschmid szerint „*az ily megállapodásból [harmadikra] ki ahhoz meg nem hivatott, semmi új teher nem rovathatik*”,¹²¹² az újított kötelem tehát nem hat ki az eredeti kötelem által kötött harmadik személyekre, ugyanis újítással az eredeti kötelem megszűnik létezni. Grosschmid szerint az „*érintett elhatárolási kérdések nem egyebek, mint az animus novandi kérdései*”,¹²¹³ a kötelmet módosító szerződésnek mibenlétét a felek szándékának függvényében állapítja meg. Ahhoz, hogy egy jogügyletet novációnak nevezünk, a felek célja kifejezetten az eredeti kötelem új kötelemmel történő helyettesítése általi megszüntetése kell legyen. Írásában Grosschmid a nováció kötelemmegszüntető jellegére vonatkozóan is állást foglal, nézete szerint ugyanis „*ami létében megszűnik, az nem átváltozik, hanem elenyészik*”,¹²¹⁴ utalva ezáltal az eredeti kötelem újítás általi kötelező módon történő megszűnésére. Látható tehát, hogy a szerző egyaránt hangsúlyozza e jogintézmény kötelemátalakító

1209 Szladits, 1932, 554. o.

1210 Grosschmid, 1933, 871. o.

1211 Grosschmid, 1933, 871. o.

1212 Grosschmid, 1933, 871. o.

1213 Grosschmid, 1933, 873. o.

1214 Grosschmid, 1933, 871–873. o.

és kötelemmegszüntető hatályát. Grossschmid utal az Optk. 1376., illetve 1377. cikkeire,¹²¹⁵ kihangsúlyozva, hogy véleménye szerint a bennük foglalt újítás definíciója nem kimerítő jellegű, ugyanis az előbbi cikk rendelkezései szerint „*harmadik személy hozzájötté nélküli átváltoztatás akkor történik, midőn valamely követelésnek jogalapja vagy főtárgya cseréltetik*”, mely állítás nem körvonalazza a nováció jogintézményét kimerítő módon. Az említett cikkekre hivatkozva, Grossschmid állást foglal az újítás kötelemmegszüntető és kötelemekeletkeztető jellegének okozati összefüggésére, a szerző szerint nováció hatá- sára „*az előbbi főkötelezettség megszűnik, s egyszersmind az új kezdődik*”.¹²¹⁶

Görög Frigyes munkásságában is e jogintézmény kétarcúságáról olvashatunk. A szerző azon kérdés megválaszolásával látja e jogi eszköz besorolását megítélhetőnek, hogy a jogügylet megkötésével az eredeti jogviszony fennmarad-e vagy sem. Ennek alapján azon jogügylet, mely bizonyos elemek megváltoztatásával teret biztosít az eredeti jogviszony folytatására, szerződés módosításnak számít, míg a jogfolytonosság megszakítását eredményező, új kötelmi viszonyt keletkeztető akaratnyilvánítás novációnak minősül. Tehát e jogintézmény hatályának megítélésekor a mérvadó kérdés, hogy a felek megállapodásukkal az eredeti jogviszonyt csupán módosítani kívánták-e, vagy pedig a korábbi jogviszony megszüntetésével egy új kötelmi viszonyt szerződtek. E kérdés megválaszolásakor Görög a felek szándékából, illetve a változtatás gazdasági jelentőségéből indul ki. Állásfoglalása szerint: „*kétség esetén a régi jogviszony módosított fenntartása vélelmezendő*”.¹²¹⁷

A fentiekben ismertetett álláspontok a második világháború előtt aktív jogtudósok véleményét tükrözik. Látjuk, hogy a szokásjogi keretek között megfogalmazott álláspontok meglehetősen heterogének.¹²¹⁸

A második világháborút követően folytatódtak a nováció fogalmi lehatárolásának a kísérletei. Eörsi Gyula szerint a nováció egyik meghatározó eleme, hogy az újítás kedvezzen a jogosulti érdekeknek, megerősítse a jogosult pozícióját. A szerző erre példaként az elévült követelés megújításának helyzetére utal, amikor a követelés ismét érvényesíthetővé válik a nováció következtében, illetve a kötelezett ezáltal elesik mindazoktól a kifogásaitól, amelyeket az újítás alkalmával nem tartott fenn. Újítás következtében tehát a megtámadható szerződés megtámadhatatlanná válik.¹²¹⁹

1215 Márkus, 1907, 305. o.

1216 Grossschmid, 1933, 874. o.

1217 Görög, 1939, 543. o.

1218 A magyar szokásjogról és a kodifikáció történetéről lásd Veress, 2022b.

1219 Világhy és Eörsi, 1962, 437. o.

Mint láttuk, az újítás gyökerei a római jogig nyúlnak vissza, napjainkig viszont a római jogban ismertetett nováció fogalma számos módosulást szenvedett, jogi kapaszkodóként a római jogi megoldások nyilvánvalóan nem használhatóak.

Jelentős hatást fejtett ki a magyar joggyakorlatra, illetve e jogintézmény tudományos vizsgálatára és szabályozási kísérleteire annak német jogi szabályozása, ez alapján került sor a nováció a magyar Polgári törvénykönyv 1882-es Apáthy-féle résztervezetében való definiálására.

Az Apáthy-féle törvénytervezet 328. §-ába foglalt rendelkezések szerint: „A szerződésen alapuló kötelmi viszony megszűnik, ha a felek a létező viszony megszüntetésére irányuló szándékkal új kötelmi viszonyt létesítenek – novatio.”¹²²⁰ Tehát novációnak tekinthető, ha a felek a köztük levő jogviszony megszüntetése céljából új kötelmi viszonyt létesítenek, melynek eredményeképp az eredeti kötelmi viszony megszűnik. A nováció e meghatározásában az újítás jelenleg is használható több ismérvét is felismerhetjük. Fontos kiemelni, hogy a tervezet a hatályos magánjogban gyakorlati alkalmazást nyerő novációs szerződéshez szükséges újítási szándék meglétét írja elő. Annak értelmében novációkor szükséges a felek eredeti kötelmi viszonyuk megszüntetésére irányuló szándékának megléte. Tulajdonképpen e szándék, az *animus novandi* hiányában nem beszélhetünk novációról, csupán – esetleg – szerződésmódosításról, mely nem feltételezi az eredeti kötelelem megszüntetését. E törvénytervezetben is körvonalazódik a nováció azon specifikuma, miszerint a kötelelem módosításának előfeltétele az eredeti kötelelem megszűnése, melynek helyébe egy új kötelelem lép.¹²²¹

Az 1900-as magyar Általános polgári törvénykönyv tervezete a novációt a kötelek megszűnési módjainak keretein belül tárgyalta. E törvénytervezet 1319. §-a szerint újításnak nevezhető, „ha a felek a közöttük fennálló kötelmet ugyanazon szolgáltatásra irányuló új kötelelemmel helyettesítik [...]”.¹²²² Továbbá, e cikk alapján, az eredeti követelés az új követelés jogérvényes keletkezésével megszűnik. Az újítás e törvénytervezetben bemutatott formája csak az objektív novációra biztosít lehetőséget a felek számára. Az 1900-as szövegtervezet szerint „az újítási szándék nem vélelmezhető”, ami azt feltételezi, hogy az újítási szerződés érvényes megkötése érdekében a nováció csakis a felek újítási szándékának meglétével mehetett végbe. Az újítási szándéknak egyértelműnek és kifejezettnek kellett lennie. Alapjában véve a szövegtervezet szerint újítási szerződéssel a feleknek lehetőségük van a szerződésbe foglalt követelést részlegesen vagy teljes mértékben új

1220 Apáthy, 1882, 328. cikk.

1221 Juhász, 2019, 56. o.

1222 A magyar általános polgári törvénykönyv 1900. évi tervezete, 1319. §.

jogalapra helyezni.¹²²³ Továbbá a szövegtervezet 1320. cikke szerint „*semmis jogügyletből származtatott követelés meg nem újítható*”, mely megközelítés akár ma is érvényes kiindulópont lehet. Ugyanezen cikk szerint, oly követelés újítása esetén, melytől a törvény a keresetet közérdekből megtagadja, az új követelés sem érvényesíthető keresettel. E cikk harmadik bekezdésébe foglalt rendelkezései kimondják, hogy a régi kötelemnek ellenvehető kifogásokat az adós, ha az újításkor ismerte és fenn nem tartotta ezeket, az új követelés ellen nem hozhatja fel. Összegezve, e szövegtervezet rendelkezései egyértelműen jelzik, hogy a nováció a kötelmek azon megszűnési módozata, amely a felek újítási szándékának hatására a régi kötelem új jogalapon támaszkodó kötelemmel történő helyettesítése által megy végbe, mellyel egyidejűleg az eredeti kötelem értelemszerűen megszűnik. Így a szövegtervezetben a nováció a felek újítási szándékának hatására végbemenő okozati összefüggésben álló kötelemmegszűnés és kötelemkeletkeztetés kettős jogi instrumentumaként bemutatott jogintézménye.

A Polgári törvénykönyv tervezetének 1913. évi szövegváltozata az egyéb megszűnési okok közé sorolta az újítást. A tervezet indokolása szerint újításról akkor van szó, ha a felek a követelést ugyanazon szolgáltatásra irányuló, de más jogalapon nyugvó új követeléssel helyettesítik. A törvénytervezet 1045. §-a szerint újításkor a régi követelés az új keletkezésével megszűnik. Az 1913. évi tervezet csak a tárgyváltásos novációt szabályozta, nem tartalmazott külön szabályozást az alanyváltásos újítás (hitelező vagy adós személyének változásával történő nováció – *delegatio, expromissio*) tekintetében.¹²²⁴ Az 1914-es törvényjavaslat nem tartalmaz a nováció vonatkozásában jelentős változtatásokat, említésre méltó azonban, hogy e törvénytervezetben a „kötelem” kifejezés helyett „követelés” szerepelt.¹²²⁵ A különbség nem lényegtelen, mert a követelés a jogtárgyra utal, a kötelem a jogi kapcsolatra, a jogviszonyra koncentrál.

Az újítás jogintézményének vizsgálatakor kodifikációs szempontból következő kiemelkedő állomás az 1928-as Magánjogi törvényjavaslat szövege. Az 1928. évi javaslat az újítást az „Újítás. Elengedés. Egyesülés” című fejezetben szabályozta. E tervezet 1278. §-a szerint „*ha a felek a követelést ugyanolyan szolgáltatásra irányuló, de más jogalapon nyugvó új követelésre változtatják át (újítás), a régi követelés az újnak keletkezésével megszűnik*”.¹²²⁶ A törvényjavaslat szerint az újítási szándékot nem lehet vélelmezni, így az *animus novandina* egyértelműnek és kifejezettnek kell lennie. Az 1279. § értelmében „*semmis jogügyletből származtatott követelést nem lehet megújítani*”.¹²²⁷ Ezáltal a törvényhozó egyértelműen

1223 Juhász, 2019, 57. o.

1224 22/2018. (XI. 20.) AB határozat [73].

1225 Juhász, 2019, 57. o.

1226 1928-as Magánjogi Törvénytervezet, 1278. §.

1227 1928-as Magánjogi Törvénytervezet, 1279. §.

jelezni szeretne volna, hogy az újítás jogi eszközével élve a felek nem tehetnek érvényessé semmis jogügyletet. A törvénytervezetben definiált nováció jogintézménye ugyanis az érvényes kötelelem átalakítási eszköze, nem pedig érvénytelen kötelelem érvényesítési lehetősége. Ugyanakkor a bírói úton nem érvényesíthető követelés megújítása esetében az új követelést sem lehet bírói úton érvényesíteni, hiszen az eredeti kötelelem ugyan megszűnik, de újítással nem orvosolható egy bírói úton nem érvényesíthető követelés (kártyaadósság esete). Az 1900-as szövegtervezet 1320. § harmadik bekezdésébe foglalt rendelkezések továbbra is fennmaradtak az 1928. évi tervezetben is, így az adós a régi követelésnek ellenvethető kifogásait, ha újításkor azokat ismerte és fel nem hívta, az új követeléssel szemben nem érvényesítheti. Továbbá az adós az elévülés kifogását akkor sem érvényesítheti novációval, ha újításkor nem ismerte azt. A törvénytervezet 1280. §-a szerint a régi követelést biztosító kezesség, zálogjog és jelzálogjog ellenkező megállapodás hiányában az új követelés biztosítására is szolgál, amennyiben ez a régicit a szolgáltatás terjedelme tekintetében meg nem haladja. Ezen rendelkezés eltér a nováció mai megközelítésétől, hiszen jelenleg az a leginkább elfogadott álláspont, hogy újításkor az eredeti kötelelem megszűnésével megszűnnek ennek biztosítékai is. Továbbá ugyan ezen paragrafus értelmében a kezes és a zálognak vagy a jelzálognak a kötelmi viszonyon kívül álló tulajdonosa a régi követelésnek ellenvethető kifogásait az új követeléssel szemben is érvényesítheti, hacsak az újításhoz hozzá nem járult. Ezen rendelkezés sem vonatkoztatható a nováció jelenlegi felfogására.

Az 1959. évi IV. törvény, az első – a szovjet típusú diktatúra körülményei között – hatályba is lépett magyar Polgári törvénykönyv a novációt nem szabályozta.¹²²⁸ Ráadásul a régi Ptk. hatálybalépésével megszűnt az a lehetőség, hogy a bíróságok az 1960 előtti bírói gyakorlatra alapítsák a jogértelmezésüket. Ez mindenestre leszűkítette a jogi mozgásteret, a gyakorlat és a tudomány „kezét” erősen megkötötte.

A nováció jogintézményét viszont a hatályos 2013. évi Polgári törvénykönyv (Ptk.) sem szabályozza, így jelen állás szerint nem létezik kiindulópontként szolgáló törvényes definíció, amely jogvita esetén támpontokat szolgáltatna. Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslat megoldásai jogi logikájukat tekintve azonban ma is kapaszkodót jelentenek a jogfejlődés számára. Ez az érvelésben is hasznos segítséget jelent: annak ellenére, hogy véleményünk szerint a korábbi magánjog álláspontja (mely egyébként messze nem volt és nem is lehetett mindenben egységes) nem bizonyíték egyik vagy másik mai megközelítés mellett sem, de a jogi álláspont kialakításában feltétlenül hasznos támpont.

1228 Az 1959. évi IV. törvény elfogadásának előzményeiről és körülményeiről lásd Veress, 2022c, 24. o.

Végző soron a magyar jogban ma igen hiányzik a nováció jogi fogalmának normatív meghatározása: ez azonban fontos fogalom, nem lehet válasz a fogalomalkotás mellőzésére a meghatározás nehézsége.¹²²⁹

Az újítás megismerése érdekében nélkülözhetetlenek tartjuk más jogintézményektől való elhatárolását.

A novációt elsősorban a szerződésátruházás jogintézményétől kell elkülöníteni, melyet a hatályos Ptk. 6:208. §-a következőképpen definiál: „A szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő fél megállapodhatnak a szerződésből kilépő felet megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek összességének a szerződésbe belépő félre történő átruházásáról.”¹²³⁰ A szerződésátruházás a szerződő felek, illetve harmadik személy megállapodása, melynek hatására az eredeti kötelmi viszonyban változás áll be az alanyi pozícióban. E jogügylet nem vezet új szerződés létrejöttéhez, ugyanis a szerződésátruházás jogutódlás útján valósul meg. Így nem szűnik meg sem az eredeti szerződés, sem az eredetileg szerződött kötelem, a szerződött jogok és kötelezettségek átszállnak egy harmadik félre. A szerződésátruházás a felek olyan megállapodása, mely a szerződéses alanyi pozíció tekintetében eszközöl a jogviszony folytonosságát nem érintő változást.¹²³¹

Az elhatárolás tekintetében a 7/2021. Polgári jogegységi határozatába foglaltak is mérvadóak. E jogegységi határozat a fent összevetett jogintézményeket két különböző törvényszöveggel támasztja alá, ezek egyes alkalmazási kérdéseire adva választ. A határozat mögött az a hozzávetőleges jogtudományi konszenzus bukkan elő, hogy a nováció az eredeti kötelem megszüntetését és helyébe új kötelem állítását jelenti.

A szerződésátruházás a Ptk. által szabályozott jogintézmény, mely lehetőséget teremt a szerződésből kilépő felet megillető, illetve terhelő jogok és kötelezettségek összességének a szerződésbe belépő félre történő átruházására úgy, hogy ezáltal az eredeti jogviszony nem szűnik meg, a szerződésből kilépő és a szerződésbe belépő fél között jogutódlás megy végbe a jogfolytonosság fenntartásával.

Ezzel összeférhetetlen rendelkezéseket tartalmaz a 2013. évi CLXXVII. törvény a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről (Ptké.), mely a szerződésátruházást a jogügylet megújításaként kezeli. A 7/2021. Polgári jogegységi határozatban a Kúria arra az elvi jelentőségű kérdésre adott választ, hogy a szerződésátruházással kapcsolatos vitás kérdések megítélése során a Ptk. a szerződésátruházást jogutódlásként szabályozó 6:208.

1229 Lásd a Ptké. 53/c. §-ának elemzését a jelen kötet szerződésátruházásról szóló fejezetében.

1230 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről, 6:208. §. Erről a kérdésről lásd a jelen kötet szerződésátruházásról szóló fejezetét is.

1231 Juhász, 2019, 64. o.

§-át és 6:211. §-át, vagy a Ptké. 53/C. § (2) bekezdésében a szerződésátruházást a szerződés újításaként (novációként) kezelő 53/C. § (2) bekezdését kell elsőbbséggel alkalmazni. E szabályok együttes alkalmazása ugyanis nem lehetséges.¹²³²

A szerződési pozíció átszállása a Ptk. rendelkezései szerint szerződésátruházásnak minősül. A Ptké. szerint szerződésátruházás esetén a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél tekintetében a szerződést megszüntnek kell tekinteni, a szerződésbe belépő és a szerződésben maradó fél között pedig az átszálló jogok és kötelezettség vonatkozásában új szerződés jön létre. E jogi konstrukció a jogalkotó szerint novációnak minősíthető.¹²³³ Az előbbi törvényi előírás szerint a szerződésátruházás egy jogutódlással végbemenő jogi művelet, az utóbbi ezzel ellentétes rendelkezéseket foglal magába, mely kimondja, hogy a szerződésmódosítás novációként érvényesül a gyakorlatban. A Kúria elvi állásfoglalása e tekintetben a Ptké. rendeltetésével, szabályozási céljával összeférhetetlen rendelkezések alkalmazásának háttérbe szorítását tükrözi. A Ptké. rendeltetése a jogrendszer koherenciájának megőrzése által a Ptk.-ban szereplő magánjogi szabályozás megfelelő érvényesülésének biztosítása, a Ptk. hatálybalépésének elősegítése. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a Ptk. és a Ptké. között funkcionális kapcsolat áll fenn, ugyanis a Ptké. rendeltetése, szabályozási célja a Ptk. alkalmazásához szükséges átmeneti rendelkezések megfogalmazása volt, így a Ptké. rendelkezései nem alkalmazhatók a Ptk. rendelkezéseinek rovására.¹²³⁴ Ugyanakkor a Ptk. 1:2. § (2) bekezdésében rögzített értelmezési alapelv szerint a polgári jogi viszonyokra vonatkozó jogszabályokat a Ptk.-val összhangban kell értelmezni,¹²³⁵ így ezen alapelv mentén kizárt a Ptké.-ba foglalt rendelkezések Ptk.-val ellentmondásos rendelkezéseinek alkalmazása.¹²³⁶ Következésképpen a Ptké. nem tartalmazhat olyan normát, amely a Ptk. tételes szabályát felülírja.¹²³⁷ Így a két törvényszöveg rendelkezései közti értelmezési zavar a Ptk.-ba foglalt rendelkezések javára orvosolandó.

Továbbá indoklásában a Kúria kimondta, hogy a Ptké. alkalmazásának másodlagossága azáltal is indokolt, hogy az idézett bekezdés egy, a korábbi Ptk., illetve a hatályos Ptk. által egyaránt szabályozatlan jogintézményt kíván életre hívni egy, a Ptk. által kifejezetten szabályozott jogintézménnyel szemben. Így a Ptk. szerződésátruházási

1232 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás I.

1233 Az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB határozata [72].

1234 Lásd az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB határozatát.

1235 Magyar Ptk. 1:2. § (2) bek.

1236 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás IV. [49].

1237 BH 2020.204: Pfv.V.20.251/2019/5.

szabályainak érvényesüléséről szóló jogegységi határozat indokolásában a Kúria kimondja, hogy a szerződésátruházással kapcsolatos vitás kérdések megítélése során a Ptké. 53/C. § (2) bekezdése nem alkalmazható a Ptk. 6:208. §-ának, illetve 6:211. §-ának a rovására.¹²³⁸

E tekintetben az Alkotmánybíróság állásfoglalása szerint a szerződésátruházásnak, mint a jogalkotó által ismert és szabályozott jogintézmény vonatkozásában felmerülő ellentmondások esetén, a részletszabályok kialakítása szintén a jogalkotó feladata. Az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotónak a szabályozás kialakítása során figyelemmel kell lennie a két törvény közötti funkcionális viszonyra.¹²³⁹ Ugyanakkor az Alkotmánybíróság határozata¹²⁴⁰ szerint a Ptké. 53/C. § (2) bekezdésébe foglaltak a szerződésátruházás jogintézményét novációként kezelik, ami ellentmondást mutat a szerződésátruházás jogintézményére vonatkozó Ptk.-ba foglalt rendelkezésekkel. Mivel az Alkotmánybíróság határozatai főszabály szerint *erga omnes* hatályúak, a Ptké. 53/C. § (2) bekezdésére vonatkozóan megfogalmazott jogértelmezést a Kúriának is követnie kell, ezért a vizsgált jogintézmény tekintetében a Ptk.-beli rendelkezések érvényesülnek a joggyakorlatban. Az ellentmondásos rendelkezések közti funkcionális kapcsolat alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Alaptörvénnyel való összhang helyreállítása nem feltétlenül kívánja meg a vizsgált szabályozás megsemmisítését; az csupán a hatályos szöveg kiegészítését teszi szükségessé olyan értelemben, hogy biztosított legyen az egységes jogalkalmazás, és a szerződésátruházás szabályozása megfeleljen a jogbiztonság követelményének.¹²⁴¹

A Ptké. 53/C. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése érdekében több indítványozó fordult az Alkotmánybírósághoz, ugyanakkor a Kúria egyik tanácsa egyedi normakontroll-eljárást kezdeményezett az illető rendelkezések alkotmányellenességének megállapítása tekintetében. Az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll-eljárásban a 22/2018. (XI. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Országgyűlés alaptörvény-ellenességet idézett elő, mely konkrétan mulasztásban nyilvánult meg, ugyanis a Ptké. 53/C. §-ába foglalt szerződésátruházást szabályozó rendelkezései nem határozták meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében szereplő jogállamiság alkotmányos alapértékéből fakadó jogbiztonság követelményének megfelelően e jogintézmény részletszabályait. Az Alkotmánybíróság ezt követően felhívta az Országgyűlést, hogy a Ptk. szerinti szabályozással való összhang megteremtése

1238 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás II.

1239 Az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB határozata, Indokolás II, [84].

1240 Lásd az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB határozata.

1241 3352/2021. (VII. 23.) AB végzés bírói kezdeményezés visszautasításáról, Indokolás [13].

érdekében alkossa meg szerződésátruházás részletes szabályait úgy, hogy a Ptk., illetve a Ptké. rendelkezései közötti ellentmondások ne sértsék a jogállami jogbiztonság követelményeit, különös tekintettel a két jogszabály közötti funkcionális kapcsolatra. Ennek érdekében az Országgyűlés jogalkotói feladatának 2019. március 31-ig eleget kellett tennie. A szabályozás kialakításakor a főbb szempontok a szerződésátruházás működésének kiszámíthatósága és a szabályozás hatálya alá tartozó kötelmi és felelősségi viszonyok egyértelmű meghatározása, illetve e jogintézmény a novációtól való egyértelmű elkülönítése, az egységes jogalkalmazás megteremtése voltak.¹²⁴² Az indítványban ugyanakkor felmerült azon dogmatikai kérdés is, hogy a szerződésátruházás jogutódlással megy-e végbe, mely kérdés megválaszolása tulajdonképpen e jogintézmény novációtól való fogalmi és tartalmi elkülönítésére adott volna megoldást. Az Alkotmánybíróság azonban nem foglalt állást utóbbi probléma kapcsán, arra hivatkozva, hogy a nováció fogalma nem tisztázott a szakirodalomban és nincs szabályozva a magyar magánjogban.

Pokol Béla alkotmánybíró különvéleményében¹²⁴³ nem támogatta a mulasztás megállapítását a többségi határozat rendelkező részében. Érvelésében Bodzási Balázs szakirodalmi véleményére támaszkodott. Utóbbi helytelennek ítélte a szerződésátruházás jogintézményének novációként kezelését, véleménye szerint az ily módon történő besorolás csakis az akkor hatályos Ptk. 6:208.§ (3) bekezdésére való tekintettel történik. E bekezdés előírta, hogy szerződésátruházáskor a korábbi szerződés biztosítékai megszűnnek, ami tulajdonképpen novációs jelleget kölcsönzött a szerződésátruházás jogintézményének. Azóta az érintett bekezdés 2016-ban módosult, viszont Bodzási a hatályon kívül helyezett szövegre hivatkozva egyértelműen hangot adott véleményének, miszerint a szerződésátruházás meghatározóan elkülönül a nováció jogintézményétől. Éppen ezért a 2016-os törvénymódosítást megelőzően Bodzási állásfoglalása a következő volt: „A vázolt gazdasági igényeket kielégítő, megnyugtató megoldást jelentene, ha a jogalkotó hatályon kívül helyezné a Ptk. 6:208. § (3) bekezdését. Ez egyben egyértelmű állásfoglalás is lenne a jogalkotó részéről arra nézve, hogy a szerződésátruházást nem tekinti novációnak.”¹²⁴⁴

Bodzási tehát a szerződésátruházás jogintézményi céljaként a jogutódlást állapítja meg, amivel összeférhetetlen a novációs jelleget sugalló akkor hatályos Ptk. 6:208. § (3) bekezdése. Bodzási nézetéből kiindulva különvéleményében Pokol Béla alkotmánybíró az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB határozatának kapcsán a hatályos Ptk.

1242 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás IV. [32].

1243 Az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB határozata, Dr. Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye.

1244 Bodzási, 2015, 64. o.

és a Ptké. törvényszövegek együttélésével nem találta összeférhetőnek a szerződésátruházás novációtól való elkülönítését. Nézete szerint az Alkotmánybíróság a Ptké. Ptk.-val összeférhetetlen rendelkezéseit hatályon kívül kellett volna helyezze. A különvélemény a jogbiztonságot sértő törvényszöveg megsemmisítésében, nem pedig az Országgyűlés mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenes magatartása megállapításában látta a megoldást.¹²⁴⁵

A régi Ptk. nem szabályozta külön a szerződésátruházás jogintézményét, viszont a gazdasági-kereskedelmi gyakorlatban sokszor felmerült annak alkalmazási igénye. Így a kodifikációs folyamat eredményeként megszületett, de végül hatályba nem lépett 2009. évi CXX. Törvény a Polgári törvénykönyvről (a továbbiakban: 2009. évi Ptk.) a szerződésátruházást önálló jogintézményként szabályozta volna. A törvényszöveg által szabályozott szerződésátruházás nem csupán a kötelemből fakadó valamely követelés jogosulti vagy kötelezetti pozíciójában történő alanyváltozás lehetőségének megteremtését írta volna elő, hanem lehetőséget biztosított volna arra, hogy a szerződő felek egyike – a másik fél közreműködésével – teljes szerződési pozícióját átruházza adott harmadik személyre úgy, hogy ennek eredményeként a korábbi szerződő fél kilép a jogviszonyból és helyére új szerződő fél lép be, míg a jogviszony fennmarad.¹²⁴⁶ E művelet egy háromoldalú jogügylet megkötését feltételezte volna. A 2009. évi Ptk. 5:180. § (2) bekezdése szerint:

„A szerződés átruházásának eredményeként a jogviszonyból kilépő fél és az abban bent maradó fél közötti szerződés megszűnik. Az új szerződés a régi szerződéssel azonos tartalommal, annak megszűnésének időpontjában a jogviszonyba belépő fél és a jogviszonyban bent maradó fél között jön létre.”

E rendelkezés egyértelműen jelzi, hogy a hatályba nem lépett törvényszöveg a szerződésátruházás jogintézményét a nováció jogi konstrukciójára építette.

A későbbi, 2013. évi Ptk. (mely azóta ebben e kérdésben módosításra került) nem vette át a szerződésátruházás a 2009. évi Ptk. szerinti novációs jellegét. A 2009. évi Ptk. rendelkezéseitől eltérően a hatályos Ptk. nem írja elő, hogy a szerződés átruházásának eredményeként a jogviszonyból kilépő fél és az abban bent maradó fél közötti szerződés megszűnik, és a jogviszonyba belépő fél, illetve a jogviszonyban maradó fél

1245 Az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB határozata, Dr. Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye.

1246 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás IV. [8].

között új szerződés keletkezik. A Ptk. szerint szerződésátruházáskor „a szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő fél megállapodhatnak a szerződésből kilépő felet megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek összességének a szerződésbe belépő félre történő átruházásáról”.¹²⁴⁷ E jogügylettel a felek nem szüntetik meg az eredeti szerződést, így a művelet elvégzésekor jogutódlás megy végbe a szerződésből kilépő és a szerződésbe belépő fél között. Erre utal a hivatkozott törvénycikk második bekezdése, miszerint „a szerződésbe belépő felet megilletik mindazon jogok, és terhelik mindazon kötelezettségek, amelyek a szerződésből kilépő felet a szerződésben maradó féllel szemben a szerződés alapján megillették és terhelték”.¹²⁴⁸ A hatályos Ptk. egyes hiányosságai a törvényszöveg felülvizsgálatához vezettek a 2016. július 1-jei törvénymódosítás során. Így az a szerződésátruházást szabályozó rendelkezés szövege hatályos formáját a módosítás nyomán nyerte el. A Ptk. 6:208. §-ának eredeti (3) bekezdése a szerződésátruházás ismertetett egyéb szabályaival összhangban nem álló rendelkezést tartalmazott, miszerint „A szerződésátruházással a szerződés biztosítékai megszűnnek. A zálogkötelezett hozzájárulása esetén az új zálogjog az eredeti zálogjog ranghelyén jön létre.” Mivel e szabályozás a szerződésátruházásnak novációs jelleget kölcsönöz, a rendelkezés értelmezési nehézségeket idézett elő a szerződésátruházás jogintézményének lényegével, joghatásaival kapcsolatban. A joggyakorlatban felmerült azon kérdés, ha szerződésátruházáskor a szerződés biztosítékai megszűnnek, miként valósulhat meg jogutódlás?¹²⁴⁹ A hatályon kívül helyezett szöveg ugyanis a szerződési biztosítékok szerződésátruházás útján főszabály szerinti megszűnését írta elő. A módosítást megelőzően a zálogjog a főszabályt követve szerződésátruházással megszűnt, azonban a zálogkötelezett hozzájárulásával az eredeti zálogjog ranghelyén egy új zálogjog jött létre. Felvetődött tehát a kérdés, hogy e törvényi rendelkezés mennyire kedvez a jogosulti érdekeknek. A törvénymódosítási igényt pontosan e gyakorlati értelmezési zavar hívta életre, mely tulajdonképpen teret biztosított különböző értelmezéseknek. Tisztázni kellett, hogy a szerződésátruházás miben különül el a novációs jogintézményétől, ugyanis újítás hatására az eredeti kötelelem biztosítékai megszűnnek, csakúgy, mint főszabály szerint a hatályon kívül helyezett törvényszöveg által szabályozott szerződésátruházás esetén.

A felmerült aggályokat észelve a jogalkotó 2016. július 1-jei hatállyal módosította a Ptk. 6:208. § (3) bekezdését.¹²⁵⁰ A Ptk. jelenleg hatályos 6:208. § (3) bekezdése

1247 Magyar Ptk. 6:208. § (1) bek.

1248 Magyar Ptk. 6:208. § (2) bek.

1249 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás IV. [18].

1250 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás IV. [19].

különbséget tesz a szerződésbe belépő félre átszálló jogosultságok, illetve kötelezettségek teljesítésének biztosítékai között. Eszerint szerződésátruházáskor a szerződésbe belépő félre átszálló jogosultság biztosítéka fennmarad, míg a szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség teljesítésének biztosítéka megszűnik, kivéve, ha a biztosíték kötelezettje a szerződésátruházáshoz maga is hozzájárult.¹²⁵¹ A szerződésátruházással történő jogosultságok biztosítékainak átszállása a szerződésbe belépő jogosultra természetesen indokoltak, ugyanis szerződésben bekövetkező alanyváltozás nem érinti a biztosítékot nyújtók helyzetét. A hatályos törvényszöveg azonban másként rendelkezik a szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség teljesítésének biztosítékairól, melyek a biztosíték nyújtójának hozzájárulása nélkül főszabály szerint megszűnnek. A rendelkezés amiatt indokolt, mert a biztosíték nyújtója számára nem mindegy, hogy kit terhel az általa biztosított kötelezettség, ugyanis nemteljesítés esetén az általa nyújtott biztosítékkal kell helytállnia a jogosulttal szemben.¹²⁵² A Ptk. 6:208. § (3) bekezdésének 2016. július 1-jei hatályba lépett módosításával a törvénykönyv szerződésátruházásra vonatkozó szabályozása nem tartalmazott több novációra utaló elemet. A törvénymódosítás azt jelzi, hogy a jogalkotó a szerződésátruházásra mint önálló jogintézményre tekint. A hatályos Ptk. értelmében szerződésátruházáskor a felek nem újítják meg szerződésüket – a novációval ellentétben –, e jogi művelet végrehajtásának hatására nem keletkezik új kötelelem, hanem az eredeti kötelmi viszonyban jogutódlás megy végbe, így az újítással szemben itt érvényesül a jogfolytonosság elve.¹²⁵³

Petrik Béla e jogszabályi módosításról a következőképpen vélekedett:

„A módosítással a jogalkotó elvágta azt a vitát, amely a nováció (újítás) és a szerződés módosítása közötti álláspontok között zajlott, hiszen a biztosítékok fennmaradásával a kérdés e szempontból meghaladottá vált, és a novációs elemet – a biztosítékok automatikus megszűnését – a szabályozásból kivezette, sőt a jogalkotó részéről megfogalmazásra került az a vélemény, amely szerint a biztosítékok megszűnésének eltörlésével deklarálásra kerülne, hogy a szerződésátruházás nem minősül novációnak.”¹²⁵⁴

A jogalkotó a szerződésátruházás önálló jogintézményként való szabályozásával megteremti a szerződő felek számára a teljes szerződéses pozíció jogfolytonosság fenntartásával történő kicserélését. A szerződésátruházás tehát a szerződéses

1251 Magyar Ptk. 6:208. § (3) bek.

1252 Juhász, 2019, 64–65. o.

1253 7/2021. polgári jogegységi határozat a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről, Indokolás IV. [21].

1254 Petrik, 2021, 583–590. o.

kapcsolatokban jogutódlást eredményez, a novációtól eltérően viszont e jogi instrumentum alkalmazása jogfolytonosság fenntartásával valósul meg.

Bizonyos szerzők írásaikban a szerződésátruházás jogintézményét a szerződésmódosítás és a nováció (újítás) között helyezik el, melynek hatására a már fennálló jogviszony alanyaiban áll be változás, jogutódlást eredményezve. A szerződésátruházással történő szerződési alanyváltás nem hat a szerződés egyéb tartalmi elemeire, nem újítja meg a fennálló jogviszonyt. A novációtól eltérő módon, szerződésátruházás esetén nem szűnik meg az eredeti kötelmi viszony, hanem ez átszáll egy másik szerződő félre. A szerződési pozíció átruházásával a kötelmi viszony megszűnik a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél között, az eredetileg szerződött jogok és kötelezettségek átszállnak a szerződésbe belépő személyre, és a szerződésben maradó féllel szemben érvényesülnek.¹²⁵⁵ Ez kétségtelenül hasonlóságot mutat a szubjektív alanyváltással megvalósuló novációval: mindkét esetben a szerződéses viszonyban áll be változás az eredetileg szerződő felek szintjén. Alanyváltással történő nováció esetén viszont nem megy végbe jogutódlás; újítás által megszűnik az eredetileg szerződött kötelelem, melynek helyébe egy új elemmel bővített kötelelem lép. Szerződésátruházás esetén ezzel szemben a kötelelem nem szűnik meg; jogutódlás által az eredetileg szerződött jogok és kötelezettségek a szerződésből kilépő félről átszállnak a szerződésbe belépő félre. Mindez a szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő fél megállapodásával történik, míg a nováció bekövetkezhet akár a harmadik – úgymond „belépő” – fél beleegyezése nélkül (így a hitelezőváltással történő szubjektív nováció az új hitelező beleegyezése nélkül is végbemeget), vagy az egyik szerződő fél beleegyezése nélkül is (a kötelezettváltással megvalósuló szubjektív nováció ugyanis történhet az eredeti kötelezett beleegyezése nélkül is).

A nováció ugyanakkor nem azonosul a szerződésmódosítás fogalmával sem. A Ptk. 6:191. § (1) bekezdése szerint a szerződésmódosítás lehetőséget biztosít a felek számára, hogy közös megegyezéssel módosítsák a szerződés tartalmát vagy megváltoztassák kötelezettségvállalásuk jogcímét. Továbbá ugyanezen § második bekezdése szerint a kötelezettség biztosítására szolgáló zálogjog és kezesség fennmarad, de a zálogkötelezett és a kezes helyzete hozzájárulásuk nélkül nem válhat terhesebbé.¹²⁵⁶ Ebből kiindulva a párhuzamba állított jogintézmény egyértelműen elkülönül a novációtól. Szerződésmódosításkor a jogügylet eredetileg szerződött elemeiben módosul, anélkül, hogy a szerződött kötelelem megszűnne. Ilyenkor az eredeti, érvényes kötelelem alkotóelemeiben

1255 Lásd Gombos, 2022, 162. o.

1256 Magyar Ptk., 6:191. § (1), (2) bek.

maga a kötelem azonosságának fenntartásával áll be változás.¹²⁵⁷ Ellenben ha a szerződés módosításának következményeként a kötelem olyan mértékű átalakulást szenved, mely a továbbiakban nem teszi lehetővé az eredeti szerződés azonosítását, a szerződés identitásának fenntartását, a módosító jogügylet újításnak minősül, minek hatására a régi kötelem megszűnik, és azzal egyidejűleg új szerződés keletkezik. Novációkor tehát nem érvényesül a jogfolytonosság elve. Természetesen a nováció a szerződésmódosítástól ekként való elhatárolása nem zárja ki a nováció fentebb ismertetett érvényességi kellékeit (újítási szándék megléte, érvényes újítandó kötelem, új elem bevitele a kötelmi viszonyba stb.), melyek nélkül nem beszélhetünk újításról.¹²⁵⁸

Az újítás jogintézménye ugyanakkor elkülönül a tartozásátvállalás jogintézményétől is. A Ptk. 6:203. §-a szerint tartozásátvállaláskor a kötelezett és a jogosult megállapodik egy harmadik személlyel (az átvállalóval) abban, hogy az a kötelezettnek a jogosulttal szemben fennálló kötelezettségét átvállalja, valamint hogy a jogosult a szolgáltatást kizárólag az átvállalótól követelhesse.¹²⁵⁹ E jogintézmény egyértelműen hasonlóságot mutat a kötelezettségváltással történő szubjektív újítással, azonban különbség, hogy ez utóbbi esetben az alany módosításának eszköze az eredetileg szerződött kötelem, melynek helyébe az újítási szerződéssel egy új kötelem lép, melyben az eredeti kötelezett helyét átveszi egy új kötelezett, akivel szemben a jogosult érvényesítheti kötelmét. A szerződésbe lépő új kötelezett tulajdonképpen átvállalja a szerződött kötelmet. Különbség továbbá, hogy a tartozásátvállalás nem valósulhat meg kétoldalú szerződéssel, mivel a jogügyletbe mindhárom szereplő akaratnyilatkozata szükséges. Tartozásátvállaláskor a felek célja a régi adós kötelemből való elbocsátása és ugyanazon kötelem teljesítésének az új adós személyében történő folytatása, egyértelmű tehát, hogy mindez nem valósulhat meg kétoldalú szerződéssel.¹²⁶⁰ Újításkor viszont a nováció alapját a jogviszony alanyainak jogügylete, az úgynevezett újító szerződés képezi. E szerződés alapvetően kétoldalú, kivéve, ha a jogalap módosításához egyszerű vagy többszörös alanycsere is társul, amikor a szerződés három- vagy akár többoldalúvá is válhat.¹²⁶¹ Az újítás objektív formájában mindig, szubjektív novációkor pedig bizonyos esetekben kétoldalú szerződéssel is megvalósulhat. Továbbá, ugyanazon cikk második bekezdése szerint, az átvállalót megilletik mindazon jogok, amelyek az eredeti kötelezettet a jogosulttal szemben a szerződés alapján megillették.¹²⁶² Tartozásátvállalással

1257 Szászy, 1943, 185. o.

1258 Juhász, 2021, 119. o.

1259 Magyar Ptk. 6:203. § (1) bek.

1260 Gárdos, 2005, 12. o.

1261 Zlinszky, 1899, 636. o.

1262 Magyar Ptk. 6:203. § (2) bek.

tehát az eredeti kötelezett jogai átszállnak a helyébe lépő kötelezetre. A hivatkozott szakasz harmadik bekezdése kimondja, hogy tartozásátvállaláskor főszabály szerint megszűnnek a követelés biztosítékai. Kivételes esetben, ha a kötelezett hozzájárul a tartozásátvállaláshoz, azok fennmaradnak.¹²⁶³ E jogszabályi rendelkezés szakirodalmi viták kialakulásához vezetett, hiszen felmerül a kérdés, hogy lényegében e jogintézmény miben különbözik a novációtól. A két jogintézmény vitathatatlanul szoros kapcsolatban áll egymással, több jellemzőjük közös, éppen ezért bizonyos szerzők a tartozásátvállalást kifejezetten novációként tárgyalják írásaikban.¹²⁶⁴ Álláspontunk szerint a két jogintézmény közötti határvonalat az újítás egyik kellékének megléte szabja meg, mégpedig az *animus novandi*, az újítási szándék. Újításra csakis akkor kerülhet sor, ha a fennálló kötelelem módosítása a felek újítási szándékával történik, mely a kötelelem módosításán felül kiterjed arra is, hogy a felek a fennálló kötelemet megszüntessék, és annak helyén egy új kötelemet létesítsenek. A felek újítási szándéka, az *animus novandi* tehát az az elem, amely a felek módosításra irányuló megállapodását újítássá emeli. E szándék nem vélelmezhető, kifejezettnek kell lennie, bele kell foglalni a felek újításra irányuló megállapodásába.¹²⁶⁵ A nováció ugyanakkor azáltal is elkülönül a tartozásátvállalás jogintézményétől, hogy ez utóbbi csakis passzív alanyváltással valósulhat meg, míg novációra sor kerülhet a jogviszony más elemeinek módosítása által is: a jogalap, a szerződő felek, illetve a kötelelem tárgyának megváltoztatása által.

A fent vizsgált jogintézmények ugyanakkor kodifikációs szempontból is elkülönülnek a novációtól, ugyanis az újítással szemben a magyar jogalkotó a vizsgált jogintézményeket nevesítetten szabályozza a magyar Ptk.-ban.

A mai hatályos polgári jogi jogszabályok nem rendezik a nováció intézményét, ennek következtében nehezen mondhatjuk, hogy „*a mai magyar jog szerint az újítás, a magyar polgári jog szerint a nováció...*”. Csak vélekedéseink vannak, azok is legfeljebb a szubjektíve helyesnek tartott súlypontokról, fogalmi elemekről. A nováció tartalmára, jogi hatásaira nézve Magyarországon viszonylag sokféle elképzelés látott napvilágot és létezik ma is. Az egyes jogirodalmi nézetek vizsgálata során érdemes érzékeltetni, hogy az elfoglalt álláspontokat nem lehet a normaszinten nem létező nováció fogalma alá vonni, és egyiket vagy másikat (pláne kizárólagosan) helyesnek kimondani. Grosschmid ismertetett álláspontja pl. kiemeli, hogy az újítási akarat – *animus novandi* a kulcskérdés, mert ez

1263 Magyar Ptk. 6:203 § (3) bek.

1264 Így például Gárdos Péter, aki hivatkozott művében a következőképpen foglal állást a tartozásátvállalás tekintetében: „Az a szerződés, amelyben egy szerződés alanyai, valamint egy harmadik személy megállapodnak, hogy a szerződés egyik alanya helyett e harmadik személy fog teljesíteni, nem átruházás és nem is szerződésmódosítás, hanem nováció.”

1265 Juhász, 2014, 142–143. o.

fogja eldönteni azt a legfontosabb problémát, hogy miképpen viszonyul az új kötelem ahhoz, aminek talaján kinőtt, vagyis az eredeti kötelemhez. *Görög Frigyes* álláspontja azért figyelemre méltó, mert tömören mutat rá arra, hogy a nováció nem szakítható el az elérni kívánt joghatásoktól, a felek akaratától és gazdasági céljától. Mások – Eörsi – a jogosulti pozíció megerősítésének szándékát emeli ki, hogy a nováció kedvezzen a jogosultnak.

Meghatározónak tűnik viszont, hogy újítás alatt általában az eredeti kötelem helyébe új, másik kötelem állítását értjük, legalábbis az eredeti kötelem legtöbb, legfontosabb, domináns elemeinek kicserélését, lecserélését újra, amely a kötelmi viszony döntő megváltozását vonja maga után. Egyéb esetekben a nováció helyett leginkább a kötelemmódosítás jogintézménye jön szóba.

A vitás kérdések megnyugtató megoldását a nováció Ptk.-beli szabályozása szolgálná a legjobban, tekintettel a jogintézmény gyakorlati jelentőségére.

5.5. Lengyelország

A novációt a lengyel Polgári törvénykönyv (Ptk.) 506. és 507. cikkei szabályozzák. A szabályozás ötvözi az 1934. évi Kötelmi törvénykönyv és az osztrák jog hagyományaira épülő megoldásokat.

A nováció fogalmi meghatározásának kiindulópontja a felek közötti lényegi kötelezettségek beazonosítása. A lengyel jogban a nováció abban áll, hogy a kötelezett a jogosult hozzájárulásával vállalja, hogy egy másik kötelezettséget teljesít vagy ugyanazt a kötelezettséget, de más jogalap szerint. A nováció feltétele, hogy a felek között érvényes kötelem álljon fenn.¹²⁶⁶ A Ptk. semmilyen módon nem korlátozza a nováció tárgyát képező kötelezettségek katalógusát. Ezek természetesen lehetnek szerződésekből eredő kötelezettségek, de deliktumból vagy jogalap nélküli gazdagodásból eredő kötelezettségek is. Az egyetlen korlátozás a törvényi rendelkezésekből adódhat. Például nem képezheti nováció tárgyát egy közbeszerzési szerződésből eredő kötelezettség (ezt a Közbeszerzési törvény 454. cikke tiltja, amely előírja, hogy a szerződés bármilyen lényegi módosítására csak a közbeszerzési eljárás keretében kerülhet sor).¹²⁶⁷

Újítás tárgyát nem lehet *ab initio*, a törvény erejénél fogva bíróság előtt érvényesíthetetlen természetes (naturális) kötelem. A lengyel jogban ilyen például a szerencsejátékból

¹²⁶⁶ Pyziak-Szafnicka, 2009, 1178. o.

¹²⁶⁷ 2019. szeptember 11-ei törvény a közbeszerzésekről, 2021. évi törvénygyűjtemény, 1129. sz. tétel.

vagy fogadásból származó kötelem.¹²⁶⁸ Elfogadhatatlan lenne egy ilyen kötelem nováció útján történő teljes kötelemmé való minősítése – ez a törvényi tilalom megkerülését jelentené.¹²⁶⁹ Nincs azonban akadálya, hogy a felek nováció útján elévült kötelmet újból bírósági úton érvényesíthető kötelemmé alakítsanak át.

A nováció joghatása az előző kötelem megszűnése. A nováció feltételezi, hogy a felek a meglévő kötelezettség helyett új kötelezettséget kívántak létrehozni. Az újítási szándék nem vélelmezhető – annak egyértelműen kell következnie a felek cselekményeiből és nyilatkozataiból.

Nyilvánvalóan következik a szabályozásból,¹²⁷⁰ hogy a kötelem tartalmát érintő módosítás önmagában nem eredményez novációt. Sőt, különösen a teljesítés módjának módosítása nem eredményez újítást – a szabályozás ezzel kapcsolatban kifejezetten kiemeli például, hogy a csekk vagy váltó átadása a készpénzfizetés helyett nem minősül novációnak. Ennek az az oka, hogy a váltó- vagy csekk tartozás független, tehát nem a meglévő kötelezettség megszűnését eredményezi, hanem egy új kötelem jön létre az értékpapír alapján. Kétségtelenül nem minősül novációnak a fizetési határidő módosítása sem, illetve a pénztartozás kifizetése időpontjának megváltoztatása, a teljesítés részletekre való felosztása és más, hasonló körülmények sem.¹²⁷¹

Novációt eredményezhet a kötelem jogalapjának módosulása. A felek például megállapodhatnak, hogy a kötelezett vállalkozási szerződés szerinti pénztartozás teljesítését a kölcsönszerződés alapján fizetendő ellenszolgáltatásként fizeti vissza. A teljesítés alapjának ilyen mélyreható változása új kötelmet keletkeztet.

A novációhoz azonban gyakran vezethet új tényállási alap is. Például a felek jelzik megállapodásukban, hogy a kötelezett teljesíteni fog, de nem a meglévő, hanem egy új adásvételi szerződés alapján, amelynek tárgya eltér az eredeti adásvételi szerződés tárgyától, a visszavásárlási jog fenntartása mellett. Értelemszerűen nem mindig könnyű megállapítani, hol van az a pont, amelyen túl a szerződés jogalapjának a módosítása olyan jelentőséggel bír, hogy már új szerződést hoz létre, különösen, ha a kötelemmódosítás csak a szolgáltatás tárgyát érinti, amely inkább utal *datio in solutumra*, mint novációra. Főszabály szerint ilyen helyzetekben a felek szándéka a mérvadó: a megállapodásból megállapíthatónak kell lennie, hogy a felek a meglévő kötelem helyébe egy másik kötelmet szándékoztak-e léptetni.

1268 Lengyel Ptk. 413. cikk 1. §.

1269 Lengyel Ptk. 58. cikk. Pyziak-Szafnicka, 2009, 1180. o.

1270 Lengyel Ptk. 506. cikk 2. §.

1271 Szpunar, 1997, 12. o.

Külön figyelmet érdemel a szerződés tárgyának megváltoztatásából álló nováció. Az uralkodó álláspont szerint ez nem jogellenes. Ha a módosítás a kötelezett részéről történik, szükséges, hogy a kötelezetti alanycsere valamennyi követelménynek megfeleljen. Ha az újítás a jogosult és egy harmadik személy között létrejött megállapodásból ered, a kötelezett hozzájárulása szükséges.¹²⁷²

A nováció nem igényel különleges formát, kivéve, ha a megszüntetett vagy újonnan létrejövő szerződés ekképpen rendelkezik. Amennyiben eltérő alaki feltételek vonatkoznak az adott szerződésekre, a nováció érvényességéhez a szigorúbb formát kell alkalmazni. Vegyük például egy ingatlan-adásvételi szerződés novációját ingóság adásvételi szerződéssé. A lengyel jog közjegyzői okiratot irányoz elő az ingatlanok adásvételéhez, míg az ingóságok adásvétele bármely formában létrejöhet. Mivel az ingatlan-adásvételi szerződés szigorúbb, ez határozza meg a nováció formai követelményét.¹²⁷³

A novációhoz hasonló jogintézmény a tartozáselengedés és a *datio in solutum*, azaz a kötelelem egy másmilyen tartalmú szolgáltatás teljesítésével való megszüntetése. Ez előbbi esetben a kötelelem a felek megállapodásával szűnik meg, mivel a tartozáselengedés joghatása csak akkor áll be, amikor a kötelezett elfogadta a jogosult tartozáselengedő nyilatkozatát.¹²⁷⁴ A *datio in solutum* másrészt a teljesítés módjának megváltoztatásából áll. Nincs tehát egy új kötelelem, amely a régit felváltaná, csupán a kötelelem teljesítése változik meg az eredetihez képest. Nyilván egy ilyen jellegű módosításhoz szükséges a felek megállapodása. A *datio in solutum* joghatása tehát egyértelműen szűkebb, mint a nováció joghatása, mivel az csak a kötelemből származó előnyöket érinti, nem pedig a tartozás érvényességét. A szerződés tény- és jogalapja, valamint tartalma ennél fogva nem módosul.

Kétségtelenül számos esetben kihívást jelenthet a jogcselekmény minősítése, azaz hogy novációról vagy a tartozás más, az eredetitől eltérő szolgáltatással történő teljesítéséről, azaz *datio in solutum*ról van-e szó. A szakirodalom szerint döntő jelentőséggel bír, hogy az eredeti kötelezettséget megszüntnek tekintik-e a felek, és helyette egy új kötelezettséget hoznak létre, vagy csak a meglévő kötelezettség más szolgáltatás teljesítésével történő megszűnéséről állapodnak meg. A nováció lényegi eleme tehát az eredeti kötelezettségtől való mentesülés, *datio in solutum* esetén pedig az új teljesítés a meglévő kötelezettség teljesítéséhez kapcsolódik. Nováció esetén a következő

1272 Lengyel Ptk. 519. cikk 2. § 1. pont. Pyziak-Szafnicka, 2009, 1181. o.; Szpunar, 1997, 11. o.

1273 Gorczyński, 2009, 46. o.

1274 Lengyel Ptk. 508. cikk.

jogi lépések követik egymást:¹²⁷⁵ a tartozás elismerése a kötelezett részéről, a tartozás alóli felmentése és az új kötelelem létesítése. A *datio in solutum* esetében csak a meglévő kötelezettség szűnik meg az eredetileg megállapítottól eltérő szolgáltatás teljesítésével. Speciális helyzetet képez, amikor a kötelezett a korábbi szolgáltatás teljesítése helyett egy követelést engedményez harmadik személyre. A Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlatában megerősíti, hogy az ilyen eset *datio in solutum* és nem nováció.¹²⁷⁶ Ez a megközelítés helyeselhető, mivel a teljesítés helyébe lépő átruházás célja a kötelelem teljesítéssel történő megszüntetése, nem pedig egy új kötelezettség létrehozása. Eltekintve attól, hogy a meglévő jogosult új követelést szerez az átruházott követelés kötelezettjével szemben, ez nem egy új szerződés létrejöttének, hanem az engedményezésnek köszönhető.¹²⁷⁷

A nováció gyakran egy másik szerződés, nevezetesen a perbeli vagy perelkerülő egyezség részét képezi.¹²⁷⁸ E rendelkezés értelmében az egyezségben részt vevő felek kölcsönös engedményeket tesznek a közöttük fennálló jogviszonyra vonatkozóan annak érdekében, hogy megszüntessék az e jogviszonyból eredő követelésekkel kapcsolatos bizonytalanságot, vagy biztosítsák azok érvényesítését, illetve elhárítsák a fennálló vagy várható jogvitát. A megkötött egyezség joghatása lehet a nováció is, azaz egy meglévő kötelelem (vagy akár több kötelelem) felváltása egy új, az egyezség részeként létrehozott kötelelemmel. Az ilyen típusú egyezség jogszerűségét a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában megerősítette.¹²⁷⁹

Az előbbieken említetteknek megfelelően a kötelelem újítására irányuló szándék megléte mindkét fél részéről szükséges a novációhoz, és nem elegendő annak egyszerű módosítása.

Főszabály szerint az *animus novandi* nem vélelmezhető,¹²⁸⁰ habár az ítélkezési gyakorlatokban fellelhetők olyan határozatok is, amelyekben ezt a követelményt enyhébben értelmezik. Az I CSK 101/17. sz. ítéletében a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az újítási szándék meglétét a szerződési szándéknyilatkozatok értelmezési szabályai szerint is meg lehet állapítani, figyelembe véve a felek nyilatkozatait és a konkrét körülményeket. Következtetésképpen, az újítási szándék megléte ráutaló magatartás alapján is

1275 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i, I CSK 100/08. sz. ítélete, kommentálja Drapała, 2010.

1276 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2002. április 17-i, IV CKN 985/00. sz. határozata, LEX 55487.

1277 Lengyel Ptk. 509. cikk.

1278 Lengyel Ptk. 917. cikk.

1279 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1999. október 15-i, III CKN 373/98. sz. határozata, LEX 452808; hasonlóan a lengyel Legfelsőbb Bíróság 2000. október 24-i, V CKN 125/00. sz. határozata, LEX 52676.

1280 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2006. november 9-i 9.11.2006, IV CSK 191/06. sz. határozata, LEX 369173.

megállapítható.¹²⁸¹ Az *animus novandi* bizonyítási terhe értelemszerűen azt a felet sújtja, aki ennek fennállásából jogi következményeket származtat saját javára.¹²⁸²

A felek akaratától függetlenül az újítás csak érvényes kötelemre vonatkozhat. A lengyel jog meglehetősen szigorú a kötelek érvénytelenségével kapcsolatban. Az *ab initio* érvénytelen kötelek nem tehetők érvényessé, az ilyen kötelekből származó szolgáltatások teljesítése jogalap nélküli gazdagodáshoz vezet.¹²⁸³ Az érvénytelenségi szabályok ilyen értelmezésének az a következménye, hogy a nováció nem vonatkozhat érvénytelen kötelekre.¹²⁸⁴ A Legfelsőbb Bíróság is ezt az álláspontot képviseli, kimondva,¹²⁸⁵ hogy a novációs szerződés érvényességének feltétele az újított kötelem létezése.

Ez a kérdés jelenleg kiemelkedő gyakorlati jelentőséggel bír a devizaklauzulát tartalmazó hitelügyletekkel kapcsolatos ügyekben (leggyakrabban a CHF ügyletekben). Az ilyen hitelkonstrukciók a banki ügyfelek számára gyakran jelentős anyagi hátrányt okoztak. A lengyel ítélkezési gyakorlat ezeket a szerződéseket általában semmisnek tekinteti, az érvénytelenség *ex tunc* hatályú következményével. A bankkal kötött szerződés pénznemének megváltoztatásával kapcsolatos joggyakorlatban felmerült az a kérdés, hogy az ilyen módosítás milyen joghatásokkal jár, különösen, hogy egy ilyen megállapodás, amely a tiltott pénznemre vonatkozó kikötéseket eltávolítja a szerződésből, a teljes szerződés nováció útján történő érvényesítését eredményezi-e.

A Legfelsőbb Bíróság továbbá megállapította,¹²⁸⁶ hogy a nováció kauzális jogügylet: az új kötelem létrejötte a meglévő fennállásától függ. Ugyanakkor úgy ítélte meg, hogy a devizára vonatkozó záradéknak a szerződésből való eltávolítása és annak lengyel pénznemben történő további törlesztésre vonatkozó rendelkezésekkel való helyettesítése nem nováció, hanem csupán a kölcsönszerződés tartalmának módosítása. Az említett ítélet következtetéseit az újítás általános szabályaira alkalmazva megállapítható, hogy az érvénytelen szerződés a felek által kötött újítási megállapodás révén nem eredményez új kötelemet. Az úgynevezett „frankhitelre” vonatkozó megállapodások a törvény erejénél fogva a létrejöttük pillanatától kezdve érvénytelenek.

1281 Lengyel Ptk. 60. cikk, a 65. cikkel együtt értelmezve. Megemlítendő, hogy a magyar bírósági gyakorlatban is meglehetősen tág teret kap a körülmények értékelésének lehetősége, gyakran utalnak az ítéletek az eset összes körülményére, a felek kikövetkeztethető, felderíthető, észszerű feltehető akaratára, annak érdekében, hogy a szerződési tartalmat feltárhassák.

1282 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2017. december 1-i, I CSK 101/17. sz. határozata, LEX 2433073.

1283 Lengyel Ptk. 410. cikk 2. §.

1284 Szpunar, 1997, 12. o.

1285 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1998. február 26-i, I CKN 526/97. sz. határozata, LEX 462971.

1286 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2019. május 9-i, I CSK 242/18. sz. határozata, LEX 2690299.

A Ptk. 507. cikke egyértelműen kimondja, hogy a harmadik személy által nyújtott személyi biztosítékok, például a kezesség, valamint a dologi biztosítékok újítással megszűnnek. Kivételt képez, ha a kezes hozzájárult a biztosíték fenntartásához.

E szabály azonban nem vonatkozik az absztrakt természetű és feltétel nélküli biztosítékokra, mint amilyen például a váltó, bankgarancia vagy biztosítási garancia. Az I. ACa 898/12. sz. ügyben a Białystoki Fellebbviteli Bíróság kimondta, hogy a váltókezesség (*aval*) nem szűnik meg a váltóval biztosított kötelezettség novációja esetén. Ennek oka, hogy a váltókezesség szerinti kötelezettségvállalás független, nem mögöttes, egyetemleges felelősséget eredményez. Sőt, a váltókezes a váltójogosulttal szemben – nem pedig a váltókötelezettel szemben absztrakt módon¹²⁸⁷ – vállal kötelezettséget, és kötelezettsége biztosítéki jellegű.

Hasonló hatású a más típusú, független, nem járulékos jellegű biztosítékok nyújtása is, mint amilyen például a banki vagy biztosítási garancia.

A nováció általában a meglévő kötelelem megszűnésével és egy új kötelelem létrehozásával jár. Ebből következik, hogy a kötelezett nem emelhet a megszűnt kötelemből eredő kifogást. Ezért még az eredeti szerződés megtámadhatóságát okozó szándéknyilatkozat hibáira sem hivatkozhat. A jogosult sem hivatkozhat az eredeti kötelelem nem megfelelő teljesítésére. Az ugyanis már megszűnt, és nem képezheti követelések jogalapját.

Kivételt képez az eredeti kötelelem érvénytelenségére való hivatkozás. A nováció kauzális jellegű, így az eredeti szerződés érvénytelensége magát a novációt és az annak alapján létrejött új kötelezettségvállalást is érvénytelenné teszi.¹²⁸⁸

Az egyetemleges tartozásokra vonatkozólag a lengyel jog úgy rendelkezik, hogy a jogosult és az egyik egyetemleges kötelezett közötti nováció mentesíti a többi kötelezettet is, kivéve, ha a jogosult kikötötte, hogy fenntartja a velük szembeni jogait.¹²⁸⁹ Ha nincs ilyen fenntartás, a meglévő egyetemleges kötelezettség helyébe csak az új kötelezettség lép, kizárólag azzal a kötelezettel szemben, aki a novációs ügylet létrehozásában részt vett.¹²⁹⁰ Ez a rendelkezés azonban csak az egyetemleges kötelezettségekre vonatkozik; nem alkalmazható azokra a tényállásokra, amikor több kötelezett köteles ugyanazt a tartozást a jogosultnak teljesíteni (*in solidum* tartozások). Az egyik kötelezett a jogosultnak intézett jogcselekménye nem érinti a többi kötelezettet, így a Ptk. 374. cikke nem alkalmazandó.¹²⁹¹

1287 Szpunar, 1997, 16. o. A Białystoki Fellebbviteli Bíróság 2013. március 12-i, I ACa 898/12. sz. határozata, LEX 1294712.

1288 Pyziak-Szafnicka, 2009, 1192. o.

1289 Lengyel Ptk. 374. cikk 1. §.

1290 Szpunar, 1997, 15. o.

1291 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 2016. április 27-i, II CSK 361/15. sz. ítélete, LEX 2051475.

5.6. Románia

A nováció jogintézményének szabályozása a román Polgári törvénykönyv „A kötelek átruházása és átalakítása” cím IV. fejezetében található.

Az újítás a kötelelem átalakításának egyik különös módja. A román szakirodalomban az újítást a kötelemeket átalakító alternatív jogi mechanizmusként határozták meg, amely a felek megállapodása alapján a régi kötelelem megszűnéséhez és új kötelelemmel való helyettesítéséhez vezet.¹²⁹² E jogügylet sajátossága, hogy a korábbi kötelelem megszűnésével ennek hatásai átfolyznak az újonnan szerződött kötelelembe.¹²⁹³ A nováció jogi konstrukciója annak kötelelemmegszüntető és kötelelemkeletkeztető kettős jelenségére alapszik: a régi kötelelem megszűnése az új kötelelem érvényes keletkezésének mellőzhetetlen előfeltétele.¹²⁹⁴

A törvényi előírásokból levonható azon következtetés, miszerint a nováció mindig szerződéssel jön létre, még akkor is, ha az újítandó kötelelem nem szerződésből fakad. Bírői határozat által nem keletkezhet nováció, hiszen a bírői határozat által az adós egy már létező kötelelem teljesítésére kényszeríthető, nem pedig egy új kötelelemre. A határozatban nem állapítható meg egy új kötelelem az eredeti kötelelem helyett.¹²⁹⁵

A román jogalkotó *stricto iure* szabályozza a nováció formáit. A 2009. évi 287. törvény a Polgári törvénykönyvről (Ptk.) az újítás két típusát ismeri: a tárgyváltásos, illetve az alanyváltásos novációt.

A tárgyváltásos (objektív) novációt a román Ptk. 1609. cikk (1) bekezdése szabályozza. E bekezdés szerint újításra akkor kerül sor, ha az adós a hitelezővel szemben új kötelemet szerződik, mellyel megszünteti és egyben helyettesíti eredeti kötelelmét. Az objektív újítás a szerződésbe foglalt kötelelem tárgyának megváltoztatásával történik.¹²⁹⁶

A nováció ezen formájának specifikuma a szerződésbe foglalt kötelelem tartalmának oly mérvű módosítása, amely annak megszűnésével egyidejűleg új kötelemet keletkeztet. A szerződő felek változatlanok maradnak, a kötelelem tárgya azonban megváltozik. Például újításnak minősül, ha egy szerződés megkötése után a felek megállapodnak abban, hogy a kötelelem tárgyát képező átadási kötelezettség helyett az adós egy bizonyos pénzüsszeget fizet ki, ezzel felváltva az eredeti kötelezettséget. Ezáltal változik a szerződésben rögzített kötelelem eredeti tárgya, viszont a szerződő felek ugyanazok maradnak, mint az eredeti kötelemi viszonyt létesítő felek. Továbbá, objektív novációról

1292 Pop, Popa és Vidu, 2015, 509. o.; Popescu és Anca, 1968, 401–414. o.

1293 Costin és Costin, 2009, 642. o.

1294 Dogaru és Drăghici, 2014, 697. o.

1295 Pop, Popa és Vidu, 2015, 697–698. o.

1296 Román Ptk., 1609. cikk (1) bek.

beszélünk akkor, amikor a felek a kötelelem kauzájának megváltoztatásával újítják szerződésüket. Ilyenkor a felek abban állapodnak meg, hogy az adós általi tartozásnak más célja legyen az eredeti kötelemben foglalt célhoz képest. A román jogban e jogintézmény alkalmazására a szerződés módozatának újításával is sor kerülhet. Ez esetben a felek átalakíthatnak egy eredetileg egyszerű kötelmet egy módozattal (pl. feltétellel) terhelt kötelemmé vagy fordítva.¹²⁹⁷

Az újítás megvalósulhat ugyanakkor alanyváltásos (szubjektív) módon is, amelynek jogi szabályozása a román Ptk. 1609. cikk (2) és (3) bekezdésében van rögzítve.¹²⁹⁸

A szubjektív nováció történhet egyrészt a hitelező helyettesítése által. Hitelezőváltással történő újításra akkor kerül sor, ha az újítási szerződés következtében az eredeti hitelező helyébe más hitelező lép. Az eredeti jogosulttal szemben a kötelezettnek nováció által megszűnik a kötelmi viszonya. Újítási szerződés hatására az eredeti kötelezett új jogosulttal kerül kötelmi viszonyba, ezáltal az új hitelező behajthatja az eredetileg egy másik hitelezővel szemben fennálló kötelmét a jogosulttal szemben. Hitelezőváltással történő novációra az új hitelező beleegyezése nélkül is sor kerülhet, ugyanis ilyenkor a felek tulajdonképpen egy harmadik személy javára szóló szerződést kötnek. Ilyen újításkor tehát a régi jogosulttal szemben fennálló kötelelem megszűnik, és ezzel egyidejűleg az új jogosulttal szemben új kötelelem keletkezik.¹²⁹⁹

Másrészt ugyancsak szubjektív novációról beszélünk akkor, ha az eredeti kötelezett helyébe újítási szerződés révén új kötelezett lép.¹³⁰⁰ Az eredeti adós hitelezővel szembeni kötelezettsége az újítási szerződés hatására megszűnik. Ilyenkor a jogosult tulajdonképpen elbocsátja a kötelemből az eredeti kötelezettet, akinek helyébe új kötelezett lép. Ezáltal a hitelező és az új kötelezett között létrejön egy kötelmi viszony, ugyanakkor a hitelező és a régi kötelezett között megszűnik az eredeti kötelmi viszony. A kötelezettváltásos nováció történhet az eredeti kötelezett beleegyezésével vagy beleegyezése nélkül, viszont az új kötelezett, illetve a hitelező mindenképpen beleegyezését kell adja a nováció tekintetében. Következtetésképpen elmondható, hogy a kötelezettváltással történő nováció alapvetően egy kétoldalú jogügylet. A nováció ezen típusa a gyakorlatban mégis általában többoldalú jogügyletként érvényesül, mely a hitelező és az új kötelezett beleegyezésén túl az eredeti kötelezett akaratnyilvánításával megy végbe. E jogügylet alapvetően az eredeti kötelezett érdekeit szolgálja, ugyanis újítás hatására az szabadulhat a kötelemből, minek okán gyakran éppen az eredeti kötelezett az, aki e

1297 Motica és Lupan, 2008, 228–229. o.

1298 Román Ptk., 1609. cikk (2)–(3) bek.

1299 Veress, 2021, 265. o.

1300 Román Ptk., 1609. cikk (2) bek.

jogügylet megkötését kezdeményezi, majd egy harmadik személy (az új kötelezett) veszi át az előbbi szerződéses pozícióját.¹³⁰¹

Annak érdekében, hogy a nováció érvényes legyen és joghatásokat fejtsen ki, a szerződések általános érvényességi feltételei mellett az ügyletnek bizonyos különleges feltételeknek is eleget kell tennie. Elsősorban szükséges, hogy az újítási szerződés megkötésekor létezzen egy érvényes kötelelem, amely a nováció hatására megszűnik, melynek helyét egy új kötelelem váltja fel. Az újítás a kötelelem átalakításának (transzformációjának) eszköze, nem pedig az eredeti kötelelem hiányosságainak orvoslási eszköze. Így nováció útján nem orvosolhatók az eredeti kötelelem kógens jogszabályokba ütköző hibái.¹³⁰²

A semmis jogügyletek nem képezhetik újítás tárgyát. Egy megtámadható jogügyletet viszont az újítás eszközével transzformálni lehet, abban az esetben, ha a megtámadható jogi aktus (kifejezett) megerősítésének törvényi kellékei az újítási szerződésben fennállnak. Ilyen esetekben az újítási szerződés tulajdonképpen a szerződés megerősítésével egybeeső jogügylet. Kógens jogszabályi rendelkezés sérelmével megkötött szerződés esetén az újítás nem valósulhat meg. Ugyanígy, ha az újítandó szerződés felbontása vagy megszüntetése miatt érvényét veszítette, a jogügylet nem képezheti nováció tárgyát. A nováció további kelléke egy új, érvényes kötelelem keletkezése. Az új kötelelemnek a régi kötelelemhez képest új elemeket kell tartalmaznia. Így például nem tekinthető újításnak a szerződés módosítása abban az értelemben, hogy a fizetést más pénznemben kell teljesíteni. Ugyanígy, a kötelezettség teljesítési határidejének megváltoztatása vagy a tartozás összegének megváltoztatása sem minősül novációnak. Az újítás lényegi eleme ugyanis az eredeti kötelelem azáltal való megszüntetése, hogy ennek helyébe az újítási szerződés révén egy új kötelelem lép, amely átveszi az eredeti kötelelem helyét. Tehát novációról csak akkor beszélhetünk, ha a régi kötelmet egy új kötelelem váltotta fel.

A fentiek alapján elmondható, hogy az újítás szerkezete a kötelemszűnés és a kötelelemkeletkezés egyidejűleg végbemenő kettős jelenségét feltételezi.¹³⁰³ nováció csakis akkor valósulhat meg, ha az eredeti kötelelem megszűnését új kötelelem keletkezése követi. Nem tekinthető tehát újításnak, ha a teljesítés helyét, idejét, körülményeit vagy határidejét változtatják meg a felek. Nem számít újításnak a régi kötelezettség megerősítése, illetve a régi kötelezettség teljesítése iránti újabb ígéret vagy tartozáselismérés sem.¹³⁰⁴

1301 Pop, 2006, 304–306. o.

1302 Veress, 2021, 266–267. o.

1303 Veress, 2021, 263. o.

1304 Veress, 2021, 264. o.

A román szakirodalomban felvetődik a kérdés, hogy a nováció a kötelem megszűnési vagy átalakítási eszközöként értelmezendő?

A szakirodalmi vita forrásául a nováció román jogi besorolása szolgál. A 2011-ben hatályon kívül helyezett 1864. évi Polgári törvénykönyv (a továbbiakban: 1864. évi Ptk.) ugyanis a novációt a kötelek megszűnési módjaként szabályozta, azonban a hatályos román Ptk. az újítást a kötelek átalakulási módjai között tárgyalja.

A jogalkotó azáltal, hogy az 1864. évi román Ptk.-ban a novációt a kötelek megszűnési módjaként szabályozta, egyértelműen e jogintézmény kötelemszűntető voltára helyezte a hangsúlyt. A hatályos román Ptk. 1615. cikke azonban már nem sorolja az újítást a kötelek megszűnési módjai közé. A román jogban ugyanis a jogalkotó, a külföldi szabályozási mintákat követve, az újítás céljának (az ügylet kauzájának) az eredetileg szerződött kötelem specifikus átalakítását állította. Ezzel összhangban a román Ptk. a novációt A kötelek átruházása és átalakítása cím keretein belül kezeli: az újítással élő felek jogügyletükkel elsősorban kötelemük módosítását célozzák, az eredeti kötelem ezáltal megszűnése pedig csak ennek eszköze.

Véleményünk szerint, azáltal, hogy a jogalkotó a hatályos jogszabályi rendelkezésekben nem helyezte át a novációt a kötelek törvény által előírt megszűnési módjai közé, egyértelműen jelezte, hogy a szabályozás alapvető célja nem a kötelem megszüntetése, hanem a kötelem specifikus átalakítási lehetőségének megteremtése. Így nyilván felmerül a kérdés, miért nem tekintjük a novációt a kötelek törvény által közvetett módon előírt megszűnési módozatának? Továbbá: azt mint egy, a kötelem csupán átalakító, vagy kifejezetten a kötelem megszüntetését célzó jogintézményként kell-e értelmeznünk? E dogmatikai kérdés megválaszolásakor elsősorban a felek akaratából kell kiindulnunk: jogügylet megkötésekor a felek célja nem a köztük levő kötelemi viszony megszüntetése, hanem ezt eszközként használva, egy új kötelem keletkeztetése. A novációhoz szükséges a kötelem újítására irányuló szándék megléte mindkét fél részéről, így ahhoz, hogy újításról beszéljünk, nem elég az eredeti kötelem megszüntetése vagy ennek egyszerű módosítása. Az újítási szándéknak ezenfelül egyértelműnek kell lennie, másképp nem beszélhetünk novációról. Így, a fent bemutatott szakirodalmi vita vonatkozásában a nováció mindenképp a kötelek átalakulási módozataként értelmezendő jogintézmény, viszont tény, hogy az átalakulás nem mehet végbe az eredeti kötelem megszűnése nélkül.

A nováció jogi instrumentuma elkülönül az engedményezés, a tartozásátvállalás, a fizetésváltás (*datio in solutum*), a jogátruházás, illetve a szerződésátruházás jogintézményeitől.

Bár első ránézésre a jogosultváltással történő újítás hasonlít az engedményezés jogintézményéhez, a két jogi konstrukció mégsem azonos. Míg az engedményezés a

jogfolytonosság sérelme nélkül megy végbe az átengedett kötelem létének fennmaradásával, novációkor az eredeti kötelem megszűnik, és egy új keletkezik annak helyébe. Ugyancsak a jogfolytonosság szempontja alapján engedményezéskor az illető kötelem összes biztosítékával együtt száll át az új jogosultra, míg újításkor az eredeti kötelem biztosítékaival együtt megszűnik. Szubjektív novációkor bár látszólag ugyanazon kötelem száll át az új jogosultra, illetve kötelezetre, gyakorlatilag a felek az újítási szerződéssel megszüntetik az eredeti kötelmet, és ennek helyébe egy újat keletkeztetnek, még abban az esetben is, ha ennek tartalmát nem módosítják. A szubjektív nováció ily módon építkező struktúrája egyértelműen magyarázza, hogy hatására az eredeti kötelem összes biztosítéka megszűnik, nem száll át az új jogosultra (adott esetben kötelezetre). Továbbá, bár mindkét jogi eszköz a szerződő felek szintjén okoz változást, e jogintézmények joghatásukat tekintve a következő aspektus mentén különböznek: az engedményezésnek átruházó hatálya van, míg a nováció egyaránt rendelkezik kötelemmegszüntető és kötelemkeletkeztető hatállyal, minek folytán az új kötelem létrejöttének feltétele az eredeti kötelem minden biztosítékával való egyidejű megszűnése. Más szóval, míg az engedményezés a jogfolytonosságot fenntartva nyújt lehetőséget a kötelem átszállására, novációra a kötelmi viszony folytonosságának megszakításával kerül sor.¹³⁰⁵

Az újítást a tartozásátvállalás jogintézményétől is el kell határolni. A kötelezettváltásos nováció olyan értelemben hasonlít a tartozásátvállalás jogintézményére, hogy mindkét esetben változás áll be a kötelezett tekintetében. Ugyanakkor hasonlóság, hogy az eredeti kötelezett hozzájárulása nélkül mindkét művelet megvalósulhat.¹³⁰⁶

Jelentős különbség viszont a vizsgált intézmények között, hogy novációkor nem száll át az illető kötelem az új kötelezetre, helyette új kötelem keletkezik az új szerződő felek között (régi jogosult, új kötelezett).¹³⁰⁷ A kötelezettváltással történő újítás eltörli az eredeti tartozást. Így novációkor az eredeti adós által alapított jelzálogjog megszűnik, ha ennek ellenkezőjét a felek kifejezetten nem írták elő; tartozásátvállalás esetén a jelzálog alapvetően megmarad. Továbbá tartozásátvállalás esetén az eredeti adós nem mentesül a tartozás átvállalásával, ha bebizonyosodik, hogy az új adós az átvállalás időpontjában fizetéképtelen volt, és a hitelező az átvállaláshoz ennek tudta nélkül járult hozzá. Am újítás esetén, ha a felek másként nem állapodtak meg, az eredeti adós még akkor is mentesül a kötelezettségei alól, ha az újítás pillanatában az új adós fizetéképtelen volt. Különbség továbbá, hogy újításkor az új adós elesik az eredeti kötelem

1305 Dogaru és Drăghici, 2014, 711. o.

1306 Veress, 2019, 246. o.

1307 Veress, 2019, 246. o.

biztosítékaitól, illetve kifogásaitól, azonban tartozásátvállaláskor alapvetően a kötelem minden biztosítékával együtt száll át az új kötelezetre.¹³⁰⁸

A nováció jogintézménye a fizetésváltás jogintézményével sem azonosul. A szakirodalomban több szerző által megfogalmazott álláspont szerint a nováció maga a fizetésváltás (*datio in solutum*), hiszen az adós az új kötelemmel helyettesítve az eredeti kötelmet teljesít a hitelezőnek, az új kötelem a régi kötelem helyébe lép, megszünteti azt. Nováció során az adós mással teljesít, mint ami a szerződésben eredetileg ki volt kötve, mely teljesítés a szerződés megkötését követően adott hitelezői hozzájárulással történik. A nováció valóban látszólag mint „teljesítés helyetti adás”, tehát *datio in solutum* érvényesül a gyakorlatban, ugyanis a kötelem egy másfajta tartalmú szolgáltatás teljesítésével szűnik meg.¹³⁰⁹ Az eredeti kötelem megszüntetését követően új kötelem lép ennek helyébe, mely egy új elemet visz az eredeti kötelmi viszonyba. Az új kötelmi viszonynak tehát érvényességi kelléke az eredeti kötelmi viszony megszűnése.¹³¹⁰ A román jogban a kötelmek ezen átalakulási eszköze a jogalap, a szolgáltatás vagy a kötelem egyik alanyának megváltoztatására biztosít lehetőséget a szerződő felek számára, úgy, hogy a régi kötelmet a szerződő felek egy új kötelemmel helyettesítik, a régi kötelmet megszüntetve ezáltal.¹³¹¹

Az objektív nováció mégis abban különbözik el a fizetésváltás jogintézményétől, hogy míg az újítás két egymást követő (egymást helyettesítő) kötelmi viszony keletkezését feltételezi, fizetésváltás esetén az eredeti kötelem nem helyettesítés révén szűnik meg, hanem a szerződésben eredetileg előírttól eltérő módon kerül teljesítésre (igaz, a régi kötelem az új teljesítésével megszűntnek tekinthető). Fizetésváltás esetén az ellenszolgáltatás tárgyának megváltoztatása azonnal (*uno ictu*) megy végbe, a szerződéstől eltérő teljesítés elfogadásának egyszerű nyilatkozatával az átadás pillanatában, és semmiképpen sem jön létre előbb egy új kötelmi viszony, mint novációkor.¹³¹²

Ugyanakkor nováció történhet a szerződő felek egyikének kicserélésével, ami a jogátruházás jogintézményének is meghatározó eleme. Különbség viszont, hogy míg nováció esetén az eredeti kötelem megszűnik és helyébe egy új kötelem lép, tehát tulajdonképpen az eredeti kötelem új kötelemmé alakul át, jogátruházás esetén az eredeti kötelem azonos formájában száll át az új jogosultra.

A novációt feltétlenül el kell határolni a szerződésátruházás jogintézményétől. Az újítás megszakítja a szerződés folytonosságát, az eredeti kötelem megszűnik,

1308 Gárdos, 2005, 3. o.

1309 Tóth, 1938, 266. o.

1310 Katona, 1899, 137. o.

1311 Raffay, 1909a, 289. o.

1312 Dogaru és Drăghici, 2014, 711. o.

melynek helyébe új kötelem lép. Ezzel szemben a szerződésátruházás hatására a szerződésben jogosulti és kötelezetti oldalon alanyváltozás következik be, a megkötött szerződés folytonosságának fenntartásával.¹³¹³

Ugyan a román Ptk. nem szabályozza kifejezetten az újítási szerződés érvénytelenségének jogkövetkezményeit, a nováció jogintézményének tulajdonságaiból levonható azon következtetés, hogy az újítás érvénytelensége visszaható hatállyal feléleszti a megszüntetett kötelmet. Ha az újításra irányuló megállapodás érvénytelenítésre került, ezzel együtt megszűnik az új kötelem, egyszersmind a régi kötelem továbbra is hatályban marad.¹³¹⁴

A román Ptk. 1610. cikke az újítás bizonyítására vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz. Mivel a nováció egyik feltétele az *animus novandi*, a novációs szerződésnek egyértelműen kell tükröznie a felek újítási szándékát. Újításra csakis akkor kerül sor, ha a felek célja az újítási szerződéssel egyértelműen az volt, hogy a régi kötelmet egy új kötelemmel helyettesítve szüntessék meg.¹³¹⁵ Tehát a román jogban nem szól vélelem az újítás mellett (kétség esetén a vélelem inkább a régi kötelem új kötelemmel való párhuzamos fenntartása mellett szól). Az újítási szándék az eredeti kötelem megújításán felül a felek kifejezett kötelemmegszüntető akaratát is feltételezi, melynek ok-okozati összefüggésben kell állnia az új kötelem keletkeztetésével. Tehát az újítás jogi képlete a következő: az eredeti kötelem átalakul egy új kötelemmé, melynek jogi mechanizmusa az eredeti kötelem megszűnésével egyidejűleg történő kötelemkeletkeztetés. Így elmondható, hogy nováció által egy érvényes kötelem helyébe az érvényesen megkötött újítási szerződés által új kötelem lép.¹³¹⁶

Főszabály szerint nováció hatására az újított kötelem minden járulékéval együtt megszűnik. Ha a régi kötelem kezessel, zálogjoggal volt biztosítva ez újítással szintén megszűnik, kivéve, ha a felek nem írták elő a novációs szerződésben, hogy az eredeti kötelem biztosítékai átszállnak az új kötelemre. Nyilván az újítás nem érintheti harmadik személyek (kezesek, kézizálog-zálogkötelezettek) jogait, ha ezek az újított szerződéshez nem járultak hozzá;¹³¹⁷ az eredeti kötelmet biztosító jelzálog is megszűnik a novációt követően, kivéve, ha a felek azt kifejezetten másképp elő nem írták.¹³¹⁸ Az adós helyettesítésével történő (kötelezettváltásos) újítás esetén az eredeti követeléshez kapcsolódó jelzálogok nem szállnak át az új adós javaira, és az eredeti adós hozzájárulása

1313 Kurucz, 2020, 89. o.

1314 Veress, 2019, 267. o.

1315 Veress, 2021, 266. o.

1316 Raffay, 1909a, 290–291. o.; román Ptk., 1610. cikk.

1317 Zlinszky, 1899, 637. o.

1318 Román Ptk. 1611. cikk (1) bek.

nélkül nem is maradnak meg az eredeti adós javai felett. Az új adós hozzájárulásával viszont az eredeti követeléshez kapcsolódó jelzálogok átszállhatnak azokra a dolgokra, amelyeket az új adós az eredeti adóstól szerez meg. A felek azonban az újítási szerződésben hozzájárulhatnak az újításhoz; ilyenkor a kezesség vagy a zálogjog nyilatkozatukból eredően nem szűnik meg.¹³¹⁹ A kötelezettváltásos nováció esetén az új adós nem érvényesítheti a hitelezővel szemben a régi adós védekezési lehetőségeit (kifogásait), kivéve, ha az újítási szerződés tárgyát képező kötelelem keletkezése semmis volt, mely esetben a kötelezett hivatkozhat a jogügylet semmisségére. Abban az esetben, ha az újítás a jogosult és az egyetemlegesen felelős kötelezettek egyike között jön létre, a régi követeléssel kapcsolatos jelzálogok csak az új adósságot szerződő adóstárs javaira szállnak át.¹³²⁰ Ez esetben tehát a nováció megszünteti az egyetemlegességet, ennek eredményeképp pedig a kötelemből szabadult egyetemleges kötelezettek által nyújtott jelzálogjogok megszűnnek.

Ha egy hitelező több adóssal szemben létesít jogviszonyt, melyekből csak egy adóssal szemben köt újítási szerződést, a nováció a kötelelem természetének függvényében (osztott, osztatlan, egyetemleges kötelelem) fejti ki joghatásait. Egy osztható kötelelem újítása által a hitelező nemcsak azzal a társadóssal szemben érvényesítheti kötelmét, amellyel megkötötte az újítási szerződést, hanem a többi társadós is köteles adott esetben teljesíteni. Egy oszthatatlan kötelelem novációja esetén az újítás nemcsak az újítási szerződés alanyaira fejti ki joghatást, hanem a többi társadós tekintetében is. Ez esetben viszont ugyan az eredeti kötelelem az újítási szerződés hatására megszűnik, mégis az a társadós, aki nováció által új kötelmet szerződött a hitelezővel szemben jogosult a többi társadóstól követelni a tartozás rájuk eső részét. Ilyenkor tulajdonképpen úgy kell eljárni, mintha az egyik társadós (azon társadós, aki kiegyenlítette az eredeti tartozást) a jogosulttal szemben teljesített volna.¹³²¹ Ugyanakkor a főadós tekintetében létrejött újítás mentesíti a kezeseket kötelmüktől. Viszont ha a hitelező kérte az adóstársak vagy a kezesek hozzájárulását, hogy kötelezzék magukat az új kötelelem tekintetében, és ezek nem járulnak hozzá, akkor továbbra is az eredeti követelés fog fennállni.¹³²² Az osztható kötelezettség hitelezője és valamelyik adóstársa közötti újítás nem mentesíti a többi adóstársat. Az oszthatatlan adóstársak által vállalt újítás megszünteti az oszthatatlan kötelezettséget és mentesíti a többi adóstársat, de továbbra is kötelesek részük egyenértékű megfizetésére az újítási szerződést gyakorló adóssal szemben. Az oszthatatlan

1319 Zsögöd, 1900, 874. o.

1320 Román Ptk. 1611. cikk (3) bek.

1321 Veress, 2021, 268. o.

1322 Román Ptk., 1613. cikk.

kötelem nem kerül elosztásra sem az adósok, sem a hitelezők, sem pedig ezek örökösei között. A kötelem oszthatlan jellegéből adódóan bármelyik adós vagy annak örökösei külön kényszeríthetők a teljes kötelezettség teljesítésére, és ugyanígy, bármelyik hitelező vagy annak örökösei kérhetik a teljes teljesítést.¹³²³

Amikor az újítás a hitelező és az egyik egyetemleges adóstárs között megy végbe, a régi követeléshez kapcsolódó jelzálogjogok csak az új kötelmet szerződő adóstárs javaira vonatkozóan fejtenek ki joghatást. Ugyanakkor az eredeti követelést biztosító jelzálogok csak akkor kísérik az új követelést, ha azt a felek kifejezetten kikötötték. Ha a hitelező a többi egyetemleges adóstárs vagy a kezesek hozzájárulását kérte ahhoz, hogy az új kötelezettség velük szemben is érvényesíthető legyen (őket is kösse), viszont az adósok vagy a kezesek nem adják hozzájárulásukat ehhez, akkor velük szemben az eredeti követelés marad fenn. Ebben az esetben az újítás nem fejt ki joghatásokat a többi egyetemleges adósra nézve, akiket továbbra is köt a régi kötelem. A főadós által gyakorolt újítás mentesíti ennek kezeseit. Ugyanakkor, ha a hitelező a kezesek hozzájárulását kérte ahhoz, hogy az új kötelezettséggel szemben is kezelkedjenek, ezek viszont nem fejezik ki hozzájárulásukat ehhez, velük szemben az eredeti követelés marad fenn. Ez esetben az újítás nem fejt ki hatást a kezesekre, így a kezesek az újítási szerződést követően a régi kötelezettségért kezelkednek.¹³²⁴

Az egyetemleges hitelezők egyike által gyakorolt újítás a többi hitelezővel szemben csak az újítási szerződést megkötő hitelezőt megillető követelésrész mértékéig érvényesíthető.¹³²⁵

Az újítás hatására az eredeti kötelem minden járulékával együtt megszűnik, melynek helyébe egy új kötelem lép. Az újítási szerződés hatására az eredeti követelést biztosító garanciák nem vonatkoznak az új kötelelmre is, kivéve, ha ezt a felek kifejezetten nem kötötték ki másképp a szerződésben. Főszabály szerint tehát az eredeti kötelmet biztosító kezesség vagy zálogjog nem száll át nováció útján az új kötelelmre, viszont ha a felek úgy kívánják, köthetnek egy külön megállapodást e tekintetben. Tekintve, hogy a nováció főszabály szerint az eredeti kötelem megszüntetésével, a kötelmet biztosító minden garanciát is egyúttal megszüntet, alapvetően, ha a kezesek, illetve a zálogot adók nem járultak hozzá, velük szemben az újítás nem fejt ki joghatást. Így az eredeti kötelem kezesei, illetve a zálogot adók hozzájárulása nélkül végbemenő nováció hatására e személyek mentesülnek az eredeti kötelelmben biztosított garanciáktól.¹³²⁶

1323 Román Ptk., 1425. cikk.

1324 Veress, 2021, 267. o.

1325 Román Ptk., 1614. cikk.

1326 Zlinszky, 1899, 638. o.

5.7. Szerbia, Horvátország, Szlovénia

5.7.1. Szerbia

A szerb Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) a kötelem megszűnési eseteinek szentelt fejezetben meglehetősen részletesen szabályozza az újítást (*prenov – novacija*) és annak jogkövetkezményeit. Előírja, hogy a kötelezettség megszűnik, amennyiben a jogosult és a kötelezett megegyeznek, hogy a meglévő kötelezettséget egy másikkal váltják fel, amelynek eltérő a tárgya vagy a jogalapja.¹³²⁷ A törvény azt is részletesen szabályozza, hogy a kötelemmódosítás mely esetei nem minősülnek újításnak. Így nem tekintendő kötelemújításnak a felek olyan megállapodása, amellyel a teljesítés határidejére, helyére vagy módjára vonatkozó rendelkezést módosítják vagy ilyen rendelkezést kötnek ki. Nem minősül továbbá újításnak a kamatszolgáltatásra, a kötbérre, a teljesítés biztosítékaira vagy valamely más mellékes rendelkezésre, illetve a tartozás igazolását szolgáló új okirat kiállítására vonatkozó megállapodásuk sem.¹³²⁸ Nem tekintendő újításnak meglévő tartozással kapcsolatosan váltó vagy csekk kibocsátása, kivéve, ha a felek szerződésükben így rendelkeztek.¹³²⁹

A szerb jogban tehát csak a tárgyváltásos (objektív) újítás minősül novációnak; e rendszer nem ismeri az alanyváltásos, francia típusú (szubjektív) novációt.¹³³⁰ Amennyiben a felek alanyváltásos újításra irányuló megállapodást kötnének, azzal nem módosulna a kötelem ún. tartalmi azonossága.¹³³¹ A jogügylet minősíthető engedményezésnek, szerződésátruházásnak vagy a kötelezetti pozíció módosítására irányuló valamely más ügyletnek, de semmiképpen sem novációnak.

A szerb szakirodalom megkülönbözteti a kötelem személyi és tartalmi azonosságát. A kötelem személyi azonossága a jogosulti és a kötelezetti pozíció konkrét meghatározottságát jelenti, a tartalmi azonosság pedig a kötelem tárgyának és kauzájának konkrét meghatározottságát. A tartalmi azonosság módosulása esetén az új kötelem tárgya vagy kauzája eltér a régi kötelem tárgyától vagy kauzájától.¹³³²

A szakirodalomban eltérő álláspontok lelhetők fel azzal kapcsolatban, hogyan kell a jogalap (*pravni osnov*) kifejezést értelmezni a törvényi rendelkezés azon részében, amely előírja, hogy a novációnak a kötelem tárgyának vagy jogalapjának a módosítására kell

1327 Szerb Köt. 348. cikk (1) bek.

1328 Szerb Köt. 348. cikk (2) bek.

1329 Szerb Köt. 348. cikk (3) bek.

1330 Karanikić Mirić, 2021, 155. o.

1331 Antić, 2012, 145. o.

1332 Antić, 2012, 145. o.

irányulnia. Az egyik álláspont szerint, ami meghatározónak minősíthető, a jogalap fogalomnak a *justus titulus* jelentést kell tulajdonítani.¹³³³ A másik álláspont szerint a törvényi rendelkezésben szereplő jogalap kifejezés alatt a szerződési kötelezettségvállalás kauzáját kell érteni.¹³³⁴ A nováció gyakorlati alkalmazásában a jogalap alatt a nováció kontextusában alapvetően *justus titulus*t kell érteni, de elképzelhetők olyan esetek is, amelyekben nem módosul a *titulus*, de a felek megváltoztatják a kötelezettségvállalás kauzáját.¹³³⁵ A bírósági gyakorlat is megerősítette azt az értelmezést, amely szerint a jogalap nem más, mint a *titulus*,¹³³⁶ mégis fellelhetők olyan határozatok, amelyekben a bíróság a jogalap kifejezést kauzaként értelmezte.¹³³⁷

A nováció másik esete, amikor a felek az új kötelemben másmilyen tárgyat határoznak meg. Ennek megállapítása viszonylag egyszerű, amikor a kötelem tárgya egyedileg meghatározott dolog vagy szolgáltatás. Összetettebb a helyzet, amikor a kötelem tárgya helyettesíthető dolog vagy szolgáltatás, azaz ha fajta és mennyiség alapján került meghatározásra. Ezzel kapcsolatban a szakirodalom kiemeli, hogy nem minősül újításnak, ha a felek az új kötelem tárgyaként másik, de a régi kötelem tárgyának fajban és minőségben megfelelő dolgot vagy szolgáltatást határoznak meg. Hasonlóképpen nem eredményez novációt, ha a felek a megállapodásukban csökkentik vagy megnövelik a kötelem tárgyát képező dolog vagy szolgáltatás mennyiségét.¹³³⁸

A szakirodalom kiemeli, hogy a nováció a legmagasabb fokú hasonlóságot a teljesítés helyetti adással (*datio in solutum*) mutat. Az alapvető hasonlóság abból áll, hogy mind a nováció, mind pedig a *datio in solutum* esetében a jogosult és a kötelezett a kötelem tárgyát másik tárggyal váltja fel (amennyiben a nováció a kötelem tárgyának módosításával valósul meg). Az alapvető különbség azonban az, hogy a *datio in solutum* a teljesítés egyik módja, amellyel megszűnik a régi kötelem, de nem jön létre új. Nováció esetében a régi kötelem megszűnésével egyidejűleg új kötelem fakad. Emellett a *datio in solutum* joghatásának feltétele a dolog átadása vagy a szolgáltatás tényleges teljesítése. Csak ekkor áll be a *datio in solutum* kötelemmegszüntető hatása. Ellenben a nováció joghatásának nem feltétele, hogy a kötelezettséget a kötelezett az új tárggyal ténylegesen teljesítse.¹³³⁹

1333 Lásd Perović, 1995, 757. o.

1334 Antić, 2012, 146. o.

1335 Dudaš, 2010, 170. o. A szerződési kauza szerepéről a szerb jogban lásd továbbá Dudaš, 2010, 145–169. o.; Dudaš, 2011, 663–679. o.; Dudás, 2012, 87–100. o.

1336 Lásd a szerb Legfelsőbb Bíróság P. Rev. 122/2007. és Pzz 14/2003. sz. határozatait. Dudás, 2010, 170. o.

1337 Lásd a szerb Felső Kereskedelmi Bíróság Pž 2014/2006, Pž 14247/2005. és Pž 3888/2004. sz. határozatait. Dudás, 2010, 170. o.

1338 Perović, 1995, 757. o.

1339 Perović, 1995, 758. o.

A szerb Köt. kifejezetten rögzíti, hogy a kötelemújítási szándék (*animus novandi*) nem vélelmezhető. Tehát ha a felek az új kötelezettségük létesítésekor nem rendelkeztek úgy a megállapodásukban, hogy a régi kötelezettséget megszüntetik, az tovább fennáll az új kötelezettség mellett.¹³⁴⁰ Az újítási szándékot azonban nem kell kifejezetten megállapodásba foglalni. Elegendő, ha a megállapodás tartalmából kétséget kizáróan megállapítható, hogy a felek szándéka az volt, hogy a régi kötelmet újjal váltsák fel.¹³⁴¹ Erre akkor kerül sor leggyakrabban, amikor a felek olyan új kötelmet hoztak létre, amely természeténél fogva nem létezhet egy időben a régi kötelemmel. Például amikor a vevő és az eladó olyan új kötelmet hoznak létre, amely szerint az eladó haszonkölcsön alapján tovább birtokában tartja a szerződés tárgyát. Ez a kötelem nem létezhet egy időben az eladó azon kötelezettségével, hogy átadja a vevőnek az adásvétel tárgyát, így megállapítható a novációs szándék fennforgása: a felek akarata nyilván arra irányult, hogy az eladó átadási kötelezettségét az adásvételi szerződés alapján a dolog visszaszolgáltatási kötelezettsége váltsa fel a haszonkölcsön alapján.¹³⁴²

A szerb szabályozás nem irányoz elő külön alaki feltételeket a novációra irányuló megállapodásra vonatkozólag. Ennek alapján a szakirodalom arra az álláspontra helyezkedett, hogy a novációs megállapodás mindig konszenzuális szerződésnek minősül, még akkor is, ha a nováció tárgyát képező kötelem formális szerződés alapján keletkezett.¹³⁴³ Tehát a novációval kapcsolatban nem érvényesül az alaki követelmények párhuzamosságának elve.

Az újítás alapvető joghatásaként a szerb Köt. előírja, hogy az újításra irányuló szerződéssel a régi kötelezettség megszűnjék, az új pedig létrejöjjen.¹³⁴⁴ A régi kötelezettség megszűnésével megszűnik a biztosítékát képező zálogjog és kezesség, kivéve, ha a felek másban állapodtak meg a zálogkötelemmel és a kezessel.¹³⁴⁵ Ugyanezen szabályok vonatkoznak a régi kötelezettséghez tartozó járulékos jogosultságokra is.¹³⁴⁶ A szakirodalom kiemeli, hogy a régi kötelem megszűnésével megszűnnek annak jogkövetkezményei is. Például ha a kötelezett vagy a jogosult késedelembe volt, a késedelem megszűnik, viszont a késedelem következményeiért továbbra is helytállási kötelezettséggel tartozik.¹³⁴⁷ A szerb Köt. az elévülés szabályai között kifejezetten rögzíti az újításnak az

1340 Szerb Köt. 349. cikk.

1341 Lásd a szerb Legfelsőbb Bíróság Prev. 606/98. sz. határozatát.

1342 Perović, 1995, 759. o.

1343 Perović, 1995, 756. o.

1344 Szerb Köt. 350. cikk (1) bek.

1345 Szerb Köt. 350. cikk (2) bek.

1346 Szerb Köt. 350. cikk (3) bek.

1347 Perović, 1995, 759–760. o.

elévülési határidő félbeszakadására kifejtett hatását. Előírja: amennyiben a régi köve-
teléssel kapcsolatban a kötelezett tartozáselismerése miatt félbeszakadt az elévülés,
ennek nincs kihatása a novációval létrehozott új követelés elévülésére: az új követelés
elévülési ideje újraindul, a vonatkozó elévülési határidő szerint.¹³⁴⁸

A szerb Köt. előírja, hogy az újítás joghatás nélküli, amennyiben a megszüntetendő
kötelezettség semmis vagy már megszűnt.¹³⁴⁹ Amennyiben a kötelezettség csak megtá-
madható, az újítás érvényes, amennyiben a kötelezett tudott a kötelezettség hiányossá-
gáról.¹³⁵⁰ Nincs azonban semmi akadálya annak, hogy a régi kötelelem természetes vagy
feltételhez kötött kötelelem legyen. Ugyanúgy, ahogy a kötelezett természetes kötelemet
(pl. elévült tartozást) önkéntesen teljesíthet, novációval azt meg is szüntetheti. Hason-
lóképpen, a feltételhez kötött kötelelem is lehet nováció tárgya. A novációs megállapodás-
ban a felek az új kötelelem létrehozásakor szabadon döntenek arról, hogy az új kötelelem
feltétel nélküli vagy feltételhez kötött lesz. Erre a régi kötelelem feltételhez kötöttsége nem
hat ki.¹³⁵¹ A szakirodalom kiemeli továbbá, hogy amennyiben a régi kötelelem a nováció
előtt már megszűnt, viszont ennek a kötelezett, tévedés vagy megtévesztés miatt, nem
volt tudatában, és így novációs megállapodást köt és annak alapján teljesít, megtámad-
hatja a novációs megállapodást, és annak érvénytelenítése után követelheti a jogosulttól
teljesítésének visszaszolgáltatását. Amennyiben a régi kötelelem semmis szerződés alap-
ján jött létre, a kötelezett pedig teljesített, a semmis szerződések jogkövetkezményeire
vonatkozó szabályok szerint követelheti teljesítése visszaszolgáltatását.¹³⁵²

Végül a törvény külön kitér az újítási megállapodás érvénytelenségének követke-
zményeire. Előírja, amennyiben a megállapodást érvénytelenítik újításra nem kerül sor
és a korábbi kötelezettség sem szűnik meg.¹³⁵³ E tekintetben nem lényeges, hogy a nová-
ciós megállapodást semmisség vagy megtámadhatóság miatt érvénytelenítette a bíró-
ság. Ennek csak akkor lehet jelentősége, ha a kötelezett már teljesítette az új kötelemet az
érvénytelenített novációs megállapodás alapján, mert a teljesítés visszaszolgáltatására
vonatkozó szabályok némileg eltérnek semmisség és megtámadhatóság esetén.¹³⁵⁴

Az egyetemlegességre vonatkozó szabályok között a Köt. kifejezetten szabályozza
az újítás joghatását, mind a kötelezetti, mind pedig a jogosulti egyetemlegesség vonat-
kozásában. A kötelezetti egyetemlegesség esetében előírja, hogy amennyiben a jogosult

1348 Szerb Köt. 393. cikk.

1349 Szerb Köt. 351. cikk (1) bek.

1350 Szerb Köt. 351. cikk (2) bek.

1351 Perović, 1995, 756. o.

1352 Perović, 1995, 760. o.

1353 Szerb Köt. 352. cikk.

1354 Perović, 1995, 761.

az egyik egyetemleges kötelezettel novációs megállapodást köt, a többi kötelezett is szabadul a régi kötelemből.¹³⁵⁵ Viszont amennyiben a felek célja az volt, hogy csak a novációs megállapodás létrehozásában részt vevő egyetemleges kötelezett mentesüljön a tartozás rá eső részétől, a többi egyetemleges kötelezett tartozása nem szűnik meg, hanem az a megállapodást létrehozó kötelezett részének értékével arányosan csökken.¹³⁵⁶ A jogosulti egyetemlegesség esetében az egyik jogosulttal kötött nováció csökkenti a kötelezett tartozását a többi egyetemleges jogosulttal szemben is, a novációban részt vevő jogosultra eső követelésrésszel arányosan.¹³⁵⁷

5.7.2. Horvátország

A horvát Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) is a kötelelem megszűnésének esetei között szabályozza az újítást (*obnova – novacija*), a valamikori szövetségi Köt.-tel meghatározóan megegyező tartalomban. Egyedül a rendelkezések rendszerezése változott: az újításra vonatkozó rendelkezések a kötelelem megszűnésének többi esetével együtt a kötelmekre vonatkozó általános szabályok közé, a törvény első részébe kerültek.

A törvény szerint újításra akkor kerül sor, amikor a jogosult és a kötelezett megegyeznek, hogy egy fennálló kötelmet újjal váltanak fel, amelyhez eltérő főszolgáltatást irányoznak elő, vagy annak a korábbihoz képest eltérő jogalapot tulajdonítanak.¹³⁵⁸ A horvát jog ennél fogva kizárólag a tárgyváltásos újítást minősíti novációnak, az alanyváltásost azonban nem. A tárgyváltásos újítás lényegi eleme tehát, hogy módosítja a kötelelem tárgyi azonosságát.¹³⁵⁹

A horvát szakirodalom a törvényi rendelkezésben említett jogalap alatt meghatározóan a kötelezettségvállalás *titulusát* érti. Például novációról van szó, amennyiben a bérlőnek a bérlemény visszaszolgáltatására és a bérleti díj fizetésére irányuló kötelezettségét a felek az adásvételi ár kifizetésére módosítják. Ebben az esetben a bérleti szerződés novációval adásvételi szerződéssé alakul át.¹³⁶⁰

A horvát Köt. tételesen rögzíti, melyek azok a módosítások a kötelelem tartalmában, amelyek nem eredményezik a kötelelem újítását. Így nem minősül újításnak, ha a felek módosítják a meglévő szerződésüket, vagy új szerződési kikötésben állapodnak meg a teljesítés idejére, helyszínére vagy módjára vonatkozólag. Nem minősül továbbá

1355 Szerb Köt. 417. cikk (1) bek.

1356 Szerb Köt. 417. cikk (2) bek.

1357 Szerb Köt. 428. cikk.

1358 Horvát Köt. 145. cikk (1) bek.

1359 Klarić és Vedriš, 2014, 456. o.; Slakoper, Gorenc és Bukovac Puvača, 2009, 508. o.

1360 Gorenc, 2014, 220. o.

újításnak a feleknek a kamatszolgáltatásra, kötbérre, a teljesítés biztosítékaira vagy valamilyen, az ügylet nem lényegi elemét érintő szerződési kikötésre vonatkozó utólagos megállapodása, sem pedig a kötelem fennállását igazoló új okirat kiállítására vonatkozó megállapodásuk.¹³⁶¹ Váltó vagy csekk kiállítása egy fennálló kötelemmel kapcsolatban nem minősül újításnak, kivéve, ha a felek kifejezetten így rendelkeztek.¹³⁶² A szakirodalom szerint a váltó és a csekk megnevezése a rendelkezésben nem zártkörű felsorolás, hanem csak példálózó jellegű, így ezek a szabályok értelemszerűen más értékpapírokra is alkalmazandók.¹³⁶³ Viszont az előző szakasz szerinti felsorolás taxatív és kógens: a felek nem állapodhatnak meg például abban, hogy a kamatszolgáltatásra vonatkozó új kikötés novációnak minősüljön.¹³⁶⁴

A horvát Köt. szerint nem vélemezhető az újítási szándék (*animus novandi*) pusztán a kötelemmódosítás tényéből: ha a felek úgy létesítettek új kötelemet, hogy közben nem rendelkeztek az előző megszűnéséről, az nem szűnik meg, hanem az új kötelemmel párhuzamosan továbbra is fennáll.¹³⁶⁵ A novációs szándéknak nem kell kifejezettnek lennie; akár hallgatólagos módon, ráutaló magatartásból is következhet, illetve a szerződés tartalmából vagy a felek magatartásából.¹³⁶⁶ Ha azonban a nováció nem szünteti meg a régi kötelemet, és az párhuzamosan fennmarad az új kötelem mellett, megtörténhet, hogy az új kötelem teljesítése egybeesik a régi teljesítésével. Tehát a kötelezett egy teljesítési cselekményével mindkét kötelem megszüntetheti.¹³⁶⁷

A szakirodalom az egyességet és a teljesítés helyetti adást (*datio in solutum*) azonosítja az újításhoz legközelebb álló jogintézményként. Az egyesség lényegi eleme a felek kölcsönös engedménye. Egyességgel a felek (potenciális) jogvitájukat zárják le vagy a valamilyen jogviszonyukkal kapcsolatos bizonytalanságot hátrítják el, miközben rendezik kölcsönös jogaikat és kötelezettségeiket. Az egyesség gyakran tartalmaz olyan megállapodást is, amelynek valójában újítási szerepe van.¹³⁶⁸ A bírósági gyakorlat szerint, amennyiben a felek megállapodásukkal nem módosították a kötelem fő tárgyát, sem pedig annak jogalapját, hanem az egyik fél elismerte tartozását, a másik fél pedig beleegyezett a tartozás részletekben történő teljesítésébe, a megállapodás valójában nem nováció, hanem egyesség.¹³⁶⁹

1361 Horvát Köt. 145. cikk (2) bek.

1362 Horvát Köt. 145. cikk (3) bek.

1363 Gorenc, 2014, 222. o.

1364 Gorenc, 2014, 222. o.

1365 Horvát Köt. 146. cikk.

1366 Slakoper, Gorenc és Bukovac Puvača, 2009, 508. o.; Momčinović, 2012, 1705–1706. o.

1367 Klarić és Vedriš, 2014, 456. o.

1368 Gorenc, 2014, 221. o.

1369 Lásd a horvát Legfelsőbb Bíróság Rev-1426/83. sz. határozatát. Gorenc, 2014, 221. o.

A *datio in solutum* alapvetően abban hasonlít az újításhoz, hogy a felek megállapodásával módosul a tartozás tárgya. Az alapvető különbség azonban, hogy a *datio in solutum* a kötelem teljesítésének módja, amely joghatását a teljesítés tényével fejt ki. Ezzel szemben a novációt a horvát szakirodalom nem tekinti a teljesítés módjának, illetve a novációs megállapodás joghatása független a teljesítés tényétől.¹³⁷⁰ A nováció és a *datio in solutum* ezen logika mentén történő megkülönböztetését a bírósági gyakorlat is ismeri.¹³⁷¹

Az újítás joghatásával kapcsolatban a horvát Köt. kifejezetten rögzíti, hogy újítással a régi kötelem megszűnik, az új pedig létrejön.¹³⁷² Újítással megszűnik a régi kötelem biztosítékként szolgáló zálogjog és kezesség, kivéve, ha a zálogkötelezettel, illetve a kezessel másképp állapodtak meg a felek.¹³⁷³ Ugyanezen szabályok alkalmazását irányozza elő a törvény más járulékos jogokra vonatkozólag is.¹³⁷⁴ A horvát szakirodalom kiemeli, hogy ennek a rendelkezésnek megfelelően nemcsak a kezesség és a zálogjog szűnik meg, hanem minden egyéb más biztosíték is (pl. előleg, foglaló, bankgarancia stb.).¹³⁷⁵ A novációnak elévülésre gyakorolt hatását a horvát Köt. kifejezetten rögzíti, az elévülésre vonatkozó rendelkezések között. Előírja, hogy amennyiben az elévülést a kötelezett tartozáselismerése szakította meg, a jogosult és a kötelezett pedig novációs megállapodást kötöttek, az új követelés a vonatkozó elévülési határidőben évül el.¹³⁷⁶

A horvát Köt. is kifejezetten szabályozza a régi kötelem érvénytelenségének és megszűnésének az újításra kifejtett joghatását.¹³⁷⁷ Amennyiben a kötelem semmis vagy már megszűnt, az újításnak nincs joghatása.¹³⁷⁸ Ha azonban a kötelem csak megtámadható, az újítást érvényesnek kell tekinteni, amennyiben a kötelezettnek tudomása volt a megtámadhatóság okáról.¹³⁷⁹ Vélelmezhető ugyanis: azzal, hogy a kötelezett beleegyezését adta a novációhoz, valójában lemondott a régi kötelem megtámadásának jogáról.¹³⁸⁰

1370 Gorenc, 2014, 221. o.; Slakoper, Gorenc és Bukovac Puvača, 2009, 510. o.

1371 Lásd a horvát Felső Kereskedelmi Bíróság Pž-2227/94. sz. határozatát. Gorenc, 2014, 221. o.

1372 Horvát Köt. 147. cikk (1) bek.

1373 Horvát Köt. 147. cikk (2) bek.

1374 Horvát Köt. 147. cikk (3) bek.

1375 Gorenc, 2014, 223. o.

1376 Horvát Köt. 246. cikk.

1377 A rendelkezéshez rendelt cím módosult a horvát Köt.-ben a valamikori szövetségi törvényhez képest. Míg az 1978-as szövetségi Köt. a „Megelőző kötelezettség hiányossága” címet rendelte a normához, a hatályos horvát Köt. a „Megelőző kötelezettség érvénytelensége és megszűnése” címet alkalmazza.

1378 Horvát Köt. 148. cikk (1) bek.

1379 Horvát Köt. 148. cikk (2) bek.

1380 Klarić és Vedriš, 2014, 456. o.; Slakoper, Gorenc és Bukovac Puvača, 2009, 509. o.

A régi kötelem megtámadására irányuló kereset alapján hozott bírósági ítéletnek jogalkító természete van.¹³⁸¹

A horvát Köt. is külön rögzíti a novációs megállapodás érvénytelenségének jogkövetkezményeit: amennyiben az újításra irányuló megállapodás került érvénytelenítésre, úgy kell tekinteni, mintha a régi kötelem meg sem szűnt volna.¹³⁸²

A horvát Köt. a nováció hatását az egyetemlegességre a valamikori szövetségi törvény rendelkezéseivel összhangban szabályozza. A kötelezetti egyetemlegesség vonatkozásában előírja, hogy a jogosultnak az egyik kötelezettel kötött novációja a többi egyetemleges kötelezettet is mentesíti a kötelemből.¹³⁸³ Viszont amennyiben a felek a nováció hatályát csak a novációt létrehozó kötelezetre korlátozták, a többi egyetemleges kötelezett nem szabadul a kötelemből, de egyetemleges tartozásuk a nováció tárgyát képező tartozás értékével arányosan csökken.¹³⁸⁴ A jogosulti egyetemlegesség esetében azonban az újítás joghatása minden esetben az egyetemleges követelés csökkenése lesz, a novációban részt vevő egyetemleges jogosult eső követelésrész értékével arányosan.¹³⁸⁵

5.7.3. Szlovénia

A szlovén Kötelmi jogi törvénykönyv (a továbbiakban: Köt.k.) a valamikori szövetségi Köt. tartalmának megfelelően szabályozza az újítást (*prenovitev – novacija*). A kódex szerint a kötelem megszűnik, ha a jogosult és a kötelezett megegyeznek, hogy új kötelemmel váltják fel a régit, amennyiben az új kötelemnek eltérő tárgya vagy jogalapja van.¹³⁸⁶ A szlovén szakirodalom is megkülönbözteti elméleti síkon az alany- és tárgyváltásos újítást, de egyértelműen megállapítja, hogy a szlovén jog kizárólag a tárgyváltásos változathoz fűzi a nováció joghatásait.¹³⁸⁷ Az új kötelemnek kétséget kizáróan új tárgya van, ha a régi kötelem egyediesített tárgya helyett a felek más egyediesített dolgot vagy szolgáltatást határoznak meg. Ha a kötelem tárgya helyettesíthető, fajta és mennyiség szerint meghatározott dolog vagy szolgáltatás, az uralkodó álláspont szerint a csupán mennyiségbeli változás nem eredményez novációt.¹³⁸⁸ Novációhoz ebben az esetben az szükséges, hogy a felek más fajtájú helyettesíthető dolgot vagy szolgáltatást

1381 Slakoper, Gorenc és Bukovac Puvača, 2009, 510. o.

1382 Horvát Köt. 149. cikk.

1383 Horvát Köt. 46. cikk (1) bek.

1384 Horvát Köt. 46. cikk (2) bek.

1385 Horvát Köt. 57. cikk.

1386 Szlovén Köt.k. 323. cikk (1) bek.

1387 Plavšak, 2021, [35.3.1.].

1388 Cigoj, 1984, 1122. o.

határozzanak meg az új kötelem tárgyaként.¹³⁸⁹ Egyértelműen nincs szó novációról, ha a felek megnövelik vagy csökkentik a pénztartozás összegét.¹³⁹⁰ A nováció másik esete, amikor a felek a kötelem jogalapját módosítják. A szlovén szakirodalom kiemeli, hogy a jogalap kifejezés szerteágazó értelmezéseknek ad teret, ezért nem lehet egyértelmű és pontos választ adni, mi minősül a jogalap módosításának. Vannak esetek, amikor a jogalap módosítása alatt a jogcím változtatását kell érteni (például amikor deliktuális kötelmet a felek novációval szerződési kötelemmé alakítanak át), de vannak olyan esetek is, amikor a jogalap jelentéstartalmát a szerződési kauza fogalmával lehet meghatározni. Például novációnak minősül, ha a felek módosítják a szerződés lényegi elemét, amely a kauza részének minősíthető.¹³⁹¹

Egy régebbi álláspont szerint az újítás visszterhes ügylet, mert a régi kötelem megszüntetése ugyanazt a joghatást váltja ki, mintha a kötelezett teljesítette volna a tartozását.¹³⁹² Az újabb szakirodalom ezt egy meglehetősen szűkítő értelmezésnek tartja. A nováció visszterhes vagy ingyenes jellegét a régi kötelem természete határozza meg: amennyiben az ingyenes ügyletből keletkezett, az újítás is az lesz, illetve ha az alapügylet visszterhes, a nováció is visszterhesnek minősíthető.¹³⁹³ Az uralkodó álláspont szerint a szlovén jogban a nováció konszenzuális szerződésnek minősül.¹³⁹⁴

A szlovén szakirodalom a novációhoz legközelebb álló jogintézményekként a teljesítés helyetti adást (*datio in solutum*) és az egyességet jelöli meg. Emellett kiemeli, hogy hasonló joghatást vált ki a kötelezett tartozáselismerése, amelyet a Kötk. az elévülés szabályai között szabályoz mint elévülést megszakító körülményt.¹³⁹⁵

A szlovén Kötk. kifejezetten előírja, hogy a teljesítés idejére, helyszínére vagy módjára vonatkozó kikötés létesítése vagy módosítása, a kamatszolgáltatásra, kötbérre, a teljesítés biztosítékaira, illetve egyéb járulékos kikötésre vonatkozó megállapodás nem minősül novációnak. Hasonlóképpen a tartozást igazoló új okirat kiállítására vonatkozó megállapodás sem minősül újításnak,¹³⁹⁶ illetve a váltó- vagy csekktartozás vállalása sem, kivéve, ha a felek ekként rendelkeztek.¹³⁹⁷

A szlovén szabályozás is kifejezetten rögzíti, hogy az újítási szándék (*animus novandi*) nem vélelmezhető: ha a felek az új kötelem létesítésekor nem nyilvánították ki a régi

1389 Plavšak, 2021, [35.3.2.].

1390 Plavšak, 2021, [35.3.2.].

1391 Plavšak, 2021, [35.3.2.].

1392 Čigoj, 1984, 1120. o.

1393 Plavšak, 2021, [35.3.1.].

1394 Plavšak, 2021, [35.3.2.].

1395 Plavšak, 2021, [35.3.1.].

1396 Szlovén Kötk. 323. cikk (2) bek.

1397 Szlovén Kötk. 323. cikk (3) bek.

kötelem megszüntetésére irányuló szándékukat, a régi kötelem nem tekintendő megszüntnek, hanem az új kötelem mellett párhuzamosan fennmarad.¹³⁹⁸ A szakirodalom szerint nem szükséges az újítási szándék felek általi kifejezett nyilatkozása a novációs megállapodásban, viszont annak a megállapodás tartalmából egyértelműen következnie kell.¹³⁹⁹

A nováció joghatása a régi kötelem megszűnése és az új kötelem keletkezése.¹⁴⁰⁰ A régi kötelem megszűnésével megszűnik az azt biztosító zálogjog és kezesség is, kivéve, ha a felek másként egyeztek meg a zálogkötelezettel, illetve a kezessel.¹⁴⁰¹ A törvény ugyanezen szabályok alkalmazását írja elő a régi kötelemhez kapcsolódó járulékos jogokra vonatkozólag is.¹⁴⁰² A szakirodalom azonban kiemeli, hogy a nováció harmadik személyek érdekeit és jogait hátrányosan nem érintheti.¹⁴⁰³ E tekintetben a szakirodalom helyeselhetően észleli, hogy felmerülhet a biztosítékok ranghelyének kérdése. Ha a régi kötelem biztosítékai a zálogkötelezett vagy a kezes beleegyezésével az új kötelem biztosítékává válnak, ugyanakkor azok más jogosult követelésének is biztosítékai, a nováció és a vele kapcsolatos biztosítéknyújtás a régi kötelem biztosítékáival sértheti más jogosult érdekeit, aki a régi kötelemhez képest később, de mindenképpen a novációs megállapodás előtt szerzett biztosítékot ugyanazon a tárgyon. E kérdést a szlovén Kötk. nem rendezi. A szakirodalom szerint ezért ebben az esetben a szerződési biztosítékokra vonatkozó általános szabályokat kell megfelelően alkalmazni: a novációval a régi kötelem biztosítéka az új kötelem biztosítékává válik, de a biztosíték létesítése időpontjának a nováció időpontját kell tekinteni, így a novációban részt vevő jogosult biztosítékának ranghelye lejjebb csúszik.¹⁴⁰⁴

A szlovén Kötk. átvette a valamikori szövetségi Köt. azon rendelkezését is, amely szerint a régi követelésre vonatkozó elévülési határidő megszakadása a kötelezett tartozáselismerése miatt nem fejt ki joghatást az új kötelemre vonatkozólag. Az új kötelem a vonatkozó elévülési határidő lejártával évül el.¹⁴⁰⁵

Amennyiben a régi kötelem semmis vagy már megszűnt, a novációs megállapodásnak nincs joghatása.¹⁴⁰⁶ A szakirodalom szerint ez a novációs megállapodás kauzális

1398 Szlovén Kötk. 324. cikk.

1399 Plavšak, 2021, [35.3.].

1400 Szlovén Kötk. 325. cikk (1) bek.

1401 Szlovén Kötk. 325. cikk (2) bek.

1402 Szlovén Kötk. 325. cikk (3) bek.

1403 Plavšak, 2021, [35.3.5.1.].

1404 Plavšak, 2021, [35.3.5.1.].

1405 Szlovén Kötk. 370. cikk.

1406 Szlovén Kötk. 326. cikk (1) bek.

ügylet természetéből ered.¹⁴⁰⁷ Nincs jogi jelentősége, hogy a régi kötelelem milyen okból kifolyólag semmis: a semmisség bármely oka a novációs megállapodást megfosztja joghatásától.¹⁴⁰⁸ A szakirodalom azonban kiemeli, hogy a nováció érvényességének nem feltétele, hogy a régi kötelelem alkalmas legyen kényszervégrehajtásra: természetes kötelelem is lehet újítás tárgya.¹⁴⁰⁹ A szlovén Kötk. előírása szerint, ha a régi kötelelem megtámadható, a novációt érvényesnek kell tekinteni, amennyiben a kötelezettnek tudomása volt a megtámadhatósági okról.¹⁴¹⁰ A szakirodalom álláspontja szerint nem indokolt a nováció esetében a kötelezetre nézve lényegesen enyhébb mércét alkalmazni: míg a Kötk. általános gondossági mércéje szerint nem minősíthető jóhiszeműnek a kötelezett, amennyiben a számára hátrányos következménnyel járó körülményről nem tudott és nem is kellett hogy arról tudomása legyen, a novációval kapcsolatban a Kötk. ezt a gondossági mércét leszűkíti a kötelezett tényleges tudomására a megtámadhatósági okról. Ezért a szakirodalom javaslata szerint a novációs megállapodásnak nemcsak akkor kellene érvénytelennek lennie, amikor a kötelezettnek ténylegesen tudomása volt a megtámadhatóság okáról, hanem akkor is, ha erről nem tudott, de tudomása kellett volna hogy legyen róla.¹⁴¹¹ A szlovén Kötk. szerint is azonban, ha maga a novációs megállapodás volt érvénytelen, úgy kell tekinteni rá, mintha nem is jött volna létre; mintha a régi kötelelem nem is szűnt volna meg.¹⁴¹² A novációs megállapodás megkötésével – még akkor is, ha az érvénytelen – megszűnik a régi követelés, annak biztosítékaival és a járulékos jogokkal együtt, az érvénytelenség megállapításával viszont helyreáll a régi kötelelem. Ezzel kapcsolatban azonban a szakirodalom felhívja a figyelmet arra, hogy a Kötk. nem rendezi a biztosítékok és járulékos jogok sorsát a novációs megállapodás érvénytelensége esetén. A szakirodalmi álláspont szerint ebben az esetben a régi kötelelem biztosítékainak és a járulékos jogosultságoknak is a törvény erejénél fogva helyre kell állniuk.¹⁴¹³ Ez alól kivételt képez a zálogjog, mert az rendelkező ügylettel jön létre. Ezért a szakirodalom álláspontja értelmében a régi kötelelem helyreállításával az azt biztosító kézizálog nem áll helyre, hanem a zálogtárgy átadása (jelzálog esetében pedig a jelzálogjog újbóli bejegyzése) szükséges.¹⁴¹⁴

1407 Plavšak, 2021, [35.3.6.1.].

1408 Plavšak, 2021, [35.3.6.2.].

1409 Plavšak, 2021, [35.3.2.].

1410 Szlovén Kötk. 326. cikk (2) bek.

1411 Plavšak, 2021, [35.3.6.4.].

1412 Szlovén Kötk. 327.

1413 Cigoj, 1984, 1128. o.; Plavšak, 2021, [35.3.7.].

1414 Plavšak, 2021, [35.3.7.].

A novációnak az egyetemleges kötelmekre kifejtett joghatását illetően is a szlovén Kötk. a valamikori szövetségi törvény rendelkezéseit követi. A kötelezetti egyetemlegesség esetében a jogosultnak bármely egyetemleges kötelezettel kötött novációja szabaddítja a kötelemből a többi egyetemleges kötelezettet is.¹⁴¹⁵ Viszont amennyiben a jogosult és a novációban részt vevő egyetemleges kötelezett az újítás joghatását csak ennek a kötelezettnek a tartozásrészére korlátozták, a többi egyetemleges kötelezett tartozása nem szűnik meg, hanem a novációban részt vevő kötelezetre eső tartozásrész értékével arányosan csökken.¹⁴¹⁶ Végül a jogosulti egyetemlegességre vonatkozóan a szlovén Kötk. előírja, hogy az egyik egyetemleges jogosulttal kötött nováció nem szünteti meg a kötelmet, de a nováció tárgyát képező követelés értékével arányosan csökkenti az egyetemleges követelés értékét.¹⁴¹⁷

5.8. Szlovákia

A nováció jogintézménye a szlovák Polgári törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.), a kötelezettségek megszűnése c. hatodik szakaszában, a megállapodások között kapott helyet.¹⁴¹⁸ A nováció a szlovák jog értelmében azon jogi tények körébe tartozik, amelyek a kötelezettségek szerződéses alapon történő, a hitelező kielégítése nélküli (*sine satisfactione creditoris*) megszűnését okozzák.¹⁴¹⁹

Szükséges azonban megjegyeznünk, hogy a megállapodásnak a Ptk.-ban foglalt jogi szabályozása több, a kötelezettség megszűnéséhez vezető megállapodást különböztet meg egymástól. Ezek közül az egyik a meglévő kötelezettség helyébe lépő megállapodás, vagy más szavakkal nováció.¹⁴²⁰ A törvény rendelkezése alapján, ha a jogosult megállapodik a kötelezettel, hogy eddigi kötelezettségét új kötelezettséggel helyettesítsék, az eddigi kötelezettség megszűnik, és a kötelezett az új kötelezettséget lesz köteles teljesíteni. Az ilyen típusú megállapodást, amelyet a Ptk. is szabályoz, privatív novációnak

¹⁴¹⁵ Szlovén Kötk. 398. cikk (1) bek.

¹⁴¹⁶ Szlovén Kötk. 398. cikk (2) bek.

¹⁴¹⁷ Szlovén Kötk. 409. cikk.

¹⁴¹⁸ Szlovák Polgári törvénykönyv 570–574. §. A Kereskedelmi törvénykönyv a privatív novációra vonatkozóan nem tartalmaz külön szabályozást. Ezért a Polgári törvénykönyv rendelkezéseit a kereskedelmi kötelezettségekre is szükséges mértékben alkalmazni kell (szlovák Ptk. 1. § (2) bek.). A privatív novációval létrehozott kereskedelmi kötelmi viszonyból eredő jogokra és kötelezettségekre következőképpen a Kereskedelmi törvénykönyv vonatkozó rendelkezései értelemszerűen alkalmazandók (pl. elévülés, a kötelezettség teljesítéssel történő megszűnése stb.).

¹⁴¹⁹ Bajánková és mtsai., 2019, 2156–2161. o.

¹⁴²⁰ Lazar és mtsai., 2010, 93. o.

is nevezik. A privatív nováció nemcsak privatív (felszabadító, feloldó) funkciót tölt be, hanem kötelmi funkcióval is rendelkezik.¹⁴²¹

A felek azon szándékának, hogy a meglévő kötelezettséget megszüntessék és helyette új kötelezettséget hozzanak létre (*animus novandi*), világosan ki kell tűnnie a megállapodásuk tartalmából, akár *expressis verbis*, akár a Ptk. szerinti alapvető értelmezési szabályok alkalmazásával.

A szlovák jogszabályi környezetből kitűnik, hogy a Ptk. *stricto iure* a nováció két jogi formáját különbözteti meg, melyek az alábbiak:

- a) a privatív nováció,¹⁴²² amely nem változtatja meg az eredeti kötelezettség tartalmát, hanem megszünteti azt – a meglévő kötelezettség helyébe új lép;
- b) a kumulatív nováció,¹⁴²³ amely az előzőtől eltérően az eredeti kötelezettséget a megállapodás szerinti mértékben módosítja (nem szünteti meg) – az eredeti kötelezettség keletkezésének jogalapja fennmarad, miközben ahhoz kumulatív módon egy másik, a novációról szóló szerződésben megalapozott jogalap csatlakozik.

Az eddig elmondottakból következik, hogy a privatív nováció esetében az eredeti kötelezettség jogalapja (oka) megszűnik, és a továbbiakban nem kap jelentőséget.¹⁴²⁴

A privatív novációs megállapodás kapcsán elmondható, hogy az általában bármilyen formában megköthető, hiszen a törvény a megállapodás formájára vonatkozóan semmilyen konkrét követelményt nem szab. Az okirati formát kizárólag abban az esetben szükséges biztosítani, ha a felek okiratba foglalt kötelezettséget helyettesítenek – tehát ilyenkor az új kötelezettség létrehozásáról szóló megállapodást is írásban kell megkötni.¹⁴²⁵ Ugyanez a szabály érvényes, ha elévült kötelezettséget helyettesítenek.¹⁴²⁶

1421 Bajánková és mtsai., 2019, 2156–2161. o.

1422 Szlovák Polgári törvénykönyv 570. és köv. §§.

1423 Szlovák Polgári törvénykönyv 516. §.

1424 Jakubovič, 2005, 271–272. o. A Cseh Köztársaság Legfelsőbb Bírósága több ítéletében is azt a megállapítást tette, hogy a jogügyletben részes felek akarata a mérvadó annak megkülönböztetése szempontjából, hogy kumulatív vagy privatív novációról van-e szó; tartalmának megállapításakor a Polgári törvénykönyv 35. § (2) bekezdésében foglalt értelmezési szabály is alkalmazandó, amely szerint a szavakkal kifejezett jogügyleteket nemcsak nyelvi kifejezésük szerint kell értelmezni, hanem mindenekelőtt a jogügyletet létrehozó személy akarata szerint is, ha ez az akarat nem mond ellent a nyelvi kifejezésnek. Ennek kapcsán lásd például: 20 Cdo 2352/99. sz. ítélet; 26 Cdo 853/2006. sz. ítélet; 26 Cdo 893/2000. sz. ítélet és 26 Cdo 2481/2003. sz. ítélet.

1425 Abban az esetben, ha az írásbeli formát nem tartják be, az érvénytelen. Vö. a szlovák Ptk. 40. § (1) bek.: „Ha a jogügylet nem olyan formában került megkötésre, amelyet a törvény vagy a résztvevők megállapodása megkövetel, akkor az érvénytelen.”

1426 Szlovák Polgári törvénykönyv 570. § (1) és (2) bek. Vö. az R 51/1968 sz. bírósági döntéssel.

Rögzítendő azonban, hogy a privatív novációs megállapodásnak meg kell felelnie a jogügylet alapvető követelményeinek.¹⁴²⁷

A szóban forgó megállapodás érvényességéhez az eredeti kötelezettség és a helyébe lépő kötelezettség egyértelmű meghatározása szükséges. Mindemellett megjegyzendő, hogy e megállapodással a felek a teljes kötelezettségi jogviszonyt vagy annak csak egy bizonyos részét válthatják fel. A törvény nem zárja ki a megállapodás *uno actu* megkötését, amelynek során a felek valamennyi meglévő kötelezettségüket megszüntetik, és egyetlen új kötelezettséggel helyettesítik azokat.¹⁴²⁸

A Ptk. 571. §-ában a jogalkotó értelmezési szabályt fogalmazott meg, miszerint az eddigi kötelezettség csak abban a terjedelemben tekintendő helyettesítettnek, amely az új kötelezettségről szóló megállapodásból kétségtelenül következik. Ez lényegében a Ptk. azon rendelkezésére épül, amely alapján, ha a megállapodásból nem következik egyértelműen, hogy az új kötelemről szóló megállapodással az eddigi kötelelem megszűnik, az eddigi kötelelem mellett új kötelelem jön létre, amennyiben teljesülnek az új kötelelem létrejöttéhez szükséges, törvény által megkövetelt alaki kellékek.¹⁴²⁹ Ha tehát a felek szándéka még az alapvető értelmezési szabályok alkalmazásával sem vezethető le egyértelműen a szóban forgó megállapodásból, az eredeti kötelezettség nem szűnik meg, és az új kötelezettséggel együtt továbbra is fennáll.

Egy olyan megállapodásban, amellyel a szerződéses jogviszonyban álló felek az eredeti kötelezettséget megszüntetik, és azt egy új kötelezettséggel helyettesítik (vagy csak részben helyettesítik), a lehető legvilágosabban ki kell fejezni szándékukat, hogy milyen mértékben vagy részben szüntetik meg az eredeti kötelezettséget. Ha a megállapodás többértelműsége miatt kétséges, hogy az eredeti kötelezettség milyen mértékben szűnt meg, akkor megdönthető vélelem áll fenn arra nézve, hogy az eredeti kötelezettség továbbra is fennmaradt.¹⁴³⁰ A törvény rendelkezése alapján az eredeti kötelezettség csak abban a terjedelemben tekintendő helyettesítettnek, amely az új kötelezettségről szóló megállapodásból kétségtelenül következik.¹⁴³¹

A megszűnt kötelezettséget biztosító kezesség és zálogjog azt a kötelezettséget is biztosítja, amely az eredeti kötelezettséget helyettesíti. Ha azonban a kezes vagy azok a személyek, akikkel szemben az említett jogokat érvényesíteni lehet, nem értenek egyet azzal, hogy az új kötelezettséget biztosítsák, a biztosítás csak az eredeti kötelezettség terjedelmében áll fenn, és az eddigi kötelezettséggel szembeni minden kifogás

1427 Szlovák Polgári törvénykönyv 34. §–39. §.

1428 Fekete, 2011a, 2013. o.

1429 Szlovák Polgári törvénykönyv 516. § (2) bek.

1430 Cirák, 2015.

1431 Szlovák Polgári törvénykönyv 571. §.

továbbra is megmarad.¹⁴³² Mindemellett szükséges rögzíteni, hogy a felek megegyezhetnek abban, hogy a nem teljesített kötelezettséget vagy annak egy részét megszüntetik anélkül, hogy új kötelezettség jönne létre. Hacsak a megállapodásból más nem következik, a megszüntetett kötelezettség hatálytalanná válik, amikor a megszüntetésére tett javaslatot a másik fél elfogadta. Ami pedig a formai követelményt illeti, a kötelezettség megszüntetéséről szóló megállapodást írásban kell megkötni, ha írásban meghatározott kötelezettséget szüntetnek meg.¹⁴³³

Elméletben és különösen a gyakorlatban a szlovák jog körében nem szokás különbséget tenni a kötelezettség megváltoztatása és egy meglévő kötelezettség új, általában hasonló kötelezettséggel történő felváltása között, különösen ugyanazon kötelezettek között, gyakran azonos vagy hasonló tárgyban. Azt, hogy a Ptk. 35. §-ának rendelkezéseire¹⁴³⁴ tekintettel a kötelelemmel járó jogviszony megváltozott vagy megszűnt-e, a felek szándékának helyes értelmezése alapján kell megítélni. Például világosan meg kell különböztetni a kötelezettségnek egy új kötelezettség létrehozásával történő megszüntetését (privatív nováció) és a kötelezettség megváltoztatását (kumulatív nováció).¹⁴³⁵

5.9. Következtetések

E fejezet rávilágít a nováció jogintézményének különböző kelet-közép-európai államokbeli jogi státuszára. Láthattuk, hogy bizonyos államokban e jogintézmény hasonló jogi szabályozásnak örvend, míg egyes különbségek is észlelhetők a jogi szabályozás terén, sőt a vizsgált államok közül van olyan is, amelyben a nováció ugyan a gyakorlatban előfordul, mégsem képezi különálló szabályozás tárgyát. A nováció jogintézménye nagy vonalakban több kelet-közép-európai államban bizonyos mértékben hasonlóságot mutat, nincsen azonban e tekintetben egy egységesen elfogadott vélemény az újítás kötelemmegszüntető vagy kötelemátalakító jellegét illetően.

1432 Szlovák Polgári törvénykönyv 572. § (1) bek.

1433 Szlovák Polgári törvénykönyv 572. § (1)–(3) bek.

1434 Szlovák Polgári törvénykönyv 35. §. „(1) A szándék kinyilatkoztatására cselekvéssel vagy mulasztással kerülhet sor; megnyilvánulhat kifejezetten vagy más módon, amely nem kelt kétségeket azt illetően, hogy a résztvevő mit akart kinyilvánítani. (2) A szóban kinyilvánított jogügyleteket nemcsak a nyelvi kifejezésük szerint kell értelmezni, hanem elsősorban annak a szándéka szerint is, aki a jogügyletet végrehajtotta, ha ez a szándék nem ellentétes a nyelvi megfogalmazással. (3) A másképpen, mint szóban kinyilvánított jogügyletek a szerint értelmezendők, amit azok kinyilvánításának módja általában jelent. Miközben figyelembe kell venni annak szándékát, aki a jogügyletet végrehajtotta, és védeni kell annak jóhiszeműségét, aki számára a jogügyletet szánták.”

1435 Lazar és mtsai., 2006, 55. o.

Összegezve láthattuk, hogy a vizsgált országok közül egyedül Magyarországon nincs szabályozva a nováció jogintézménye, viszont ez nem jelenti azt, hogy az említett ország joggyakorlatában ne jelenne meg e jogi eszköz használata, vagy az újítás ne képezne tudományos kutatások, tanulmányok tárgyát. A nováció a magyar jogban ismert fogalom ugyan, de a rá vonatkozó szabályozás hiányában leginkább csak értelmezési viták, vélekedések, kívánságok és gazdasági-üzleti igények vannak jelen, annak ellenére, hogy a szerződéses szabadság keretei között novációs megállapodások születnek.

Az újítás joghatását tekintve párhuzam állítható bizonyos államok között, hiszen több országbeli szabályozás szerint az újítás joghatása alapvetően az eredeti kötelelem megszűnése, mely helyébe új kötelelem lép.

Tartalmi szempontból a nováció jogintézménye különbözik az egyes kelet-közép-európai állambeli szabályozások vonatkozásában. Különböző országokban a jogalkotó más-más szempontok alapján hivatkozik a nováció jogintézményére. Az újítás jogi instrumentuma osztályozását tekintve a nováció egyrészt az újítandó elem tekintetében lehet objektív vagy szubjektív. Másrészt bizonyos államokban a jogalkotó a kötelelem megszűnése viszonylatában tárgyalja az újítást, miszerint az újítás lehet privatív, illetve kumulatív jellegű.

Bizonyos államokban a jogalkotó csak a tárgyváltásos novációt szabályozza, míg más államokban a felek alanyváltásos, szubjektív novációval is újíthatnak kötelmet. Az osztrák szabályozás szerint a nováció hatására a követelés megváltozása csakis a követelés jogalapja vagy fő tárgya megváltozása által mehet végbe. A szerb, a horvát, illetve a szlovén jog csak a tárgyváltásos novációt minősíti újításnak. A lengyel szabályozás szerint novációkor a kötelezett a jogosult hozzájárulásával vállalja, hogy egy másik kötelezettséget teljesít, vagy ugyanazt a kötelezettséget, de más jogalapon.

Ezzel szemben a cseh és a szlovák jogalkotó által szabályozott nováció jogintézménye más kritériumrendszerre épül, ugyanis e jogrendszerekben a nováció lehet privatív vagy kumulatív jellegű. Míg a privatív nováció az eredeti kötelelem megszűnésével jár, melynek helyébe a felek egy új kötelmet szerződnek, kumulatív nováció esetén az eredeti kötelezettség nem szűnik meg, csak a tartalma változik.

A román jogban a felek újíthatják szerződésüket a kötelelem tartalmának, jogalapjának módosításával (objektív nováció), illetve az egyik szerződő fél kicserélésével, alanyváltás útján (szubjektív nováció).

A vizsgált kelet-közép-európai államok jogi szabályozása és joggyakorlata alapján az újítás teljesítendő alapfeltétele a felek újító szándékának megléte novációkor. Egyik vizsgált kelet-közép-európai állam jogi szabályozása szerint sem beszélhetünk novációról, ha nem áll fenn a felek szerződésmódosító, újítási szándéka, *animus novandi*, az

újítási szerződés megkötésekor. A felek újítási szándéka az eredeti kötelem új kötelemmel történő helyettesítésével végbemenő átalakítása mellett az eredeti kötelem megszüntetését és ennek új kötelemmel történő helyettesítését feltételezi. Az újítási szándék egyik vizsgált ország szabályozása szerint sem vélelmezendő. Különbség figyelhető meg azonban az újítási szándék kifejezett vagy hallgatóságos jellegének feltétele kapcsán. Egyes jogrendszerekben, így például a szerb, a horvát vagy a szlovén jogban az újítási szándéknak nem feltétlenül kell kifejezettnek lennie, így a novációs szándék akár hallgatóságos módon, ráutaló magatartásból is következhet a szerződés tartalmából, illetve a felek magatartásából. Más országok jogi szabályozása viszont előírja, hogy az *animus novand*nak kifejezettnek kell lennie, egyértelműen kell következnie az újítási szerződésből. A nováció kapcsán az osztrák, a cseh, a lengyel, a román, illetve a szlovák jogszabályok előírják, hogy az újítási szándék nem vélelmezendő, és ennek kifejezettnek, egyértelműnek kell lennie.

A nováció specifikumából adódóan az újítás egyik vizsgált kelet-közép-európai állam szabályozása szerint sem alapozható érvénytelen kötelemre, az újítás célja nem lehet semmis jogügylet érvényessé alakítása. Az újítás alapfeltétele tehát, hogy a felek az eredeti kötelmet módosítani (tulajdonképpen kicserélni) kívánják, nem pedig egy érvénytelen kötelmet érvényessé tenni e jogi eszköz által.

A különböző kelet-közép-európai állambeli szabályozások nem homogének. Bár lényegi elemeiben az újítás több ország szabályozásában mutat hasonlóságot, a vizsgált országok szakirodalmában a nováció jogintézménye napjainkban is heves vita tárgyát képezi.

Felhasznált irodalom

Általános

- Csehi, Z. (szerk.) (2021) *A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest: Magyar Közlöny és Lap- és Könyvkiadó.
- Dieckmann, J. A. (2012) 'The Normative Basis of Subrogation and Comparative Law: Select Explanations in the Common Law, Civil Law and in Mixed Legal Systems of the Guarantor's Right to Derivative Recourse', *Tulane European & Civil Law Forum*, 27, 49–95. o.
- Domingo Osle, R. (2017) 'The Roman Law of Contracts. An overview', SSRN, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2942873>.
- Földi, A. és Hamza, G. (2012) *A római jog története és intézményei*. Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.
- Gárdos, P. (2005) 'Tartozásátvállalás mint nováció', *Polgári Jogi Kodifikáció*, (1), 3–12. o.
- Gárdos, P. (2021) 'Gondolatok a szerződésátruházásról az Alkotmánybíróság határozata nyomán', *Magyar Jog*, (7–8), 427–444. o.
- Gárdos, P. (2022) 'Valóban *sui generis* jogintézmény a szerződésátruházás?', *Jogtudományi Közlöny*, (4), 154–165. o.
- Görög, F. (1939) 'A kötelelem megerősítése, módosítása és megszűnése. A kötelelem módosulás' in Szladits, K. (szerk.) *Magyar magánjog 3. Kötelmi jog általános része*. Budapest: Általános Nyomda és Grafikai Intézet Rt.
- Juhász, Á. (2014) 'Egy „problematikus magánjogi képlet”: a nováció', *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, 4(2), 134–143. o.
- Lászlófi, P. és Leszkoven, L. (2004) 'Gondolatok a szerződés-engedményezés jogi természetéről', *Polgári Jogi Kodifikáció*, (4), 17–24. o.
- Nagy, Z. (2009) *A faktoring*. Budapest: HVG Orac.
- Pop, L. (2006) *Tratat de drept civil. Obligațiune. Vol. I. Regimul juridic general sau ființa obligațiilor civile* [Polgári jogi traktátus. Kötelmek. I. köt. A polgári jogi kötelmek általános szabályai, vagyis azok léte]. Bukarest: Ed. C.H. Beck.

- Raffay, F. (1909a) *A magyar magánjog kézikönyve 2. kötet*. Budapest: Benkő Gyula Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése.
- Raffay, F. (1909b) *A magyar magánjog kézikönyve, Harmadik, jelentékenyen bővített és javított kiadás*. Győr: „Pannonia” Könyvnyomda és Könyvkiadóhivatal.
- Szladits, K. (szerk.) (1941) *Magyar magánjog 3. Kötelmi jog általános része*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- Vékás, L. (2018) ‘A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban’, *Magyar Jog*, (7–8), 385–391. o.
- Vékás, L. (2019) *Szerződési jog. Általános rész*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Vékás, L. és Gárdos, P. (szerk.) (2020) *Nagykommentár a polgári törvénykönyvhöz, 2. kötet*. Budapest: Wolters Kluwer.
- Veress, E. (2021) *Román polgári jog. A kötelmek általános elmélete, IV. bővített és aktualizált kiadás*. Kolozsvár: Forum Iuris Könyvkiadó.
- Vértessy, L. (2009) ‘A hitel-kölcsön, a lízing és a faktoring ügyletek nemzetközi szabályai’, *Jogtudományi Közöny*, (4), 170–182. o.
- Zimmermann, R. (1996) *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press (Clarendon Paperbacks).
- Zlinszky, I. (1899) *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire, VII. kiad.* Budapest: Franklin-Társulat.

Ausztria

- Beig, D. (2006) ‘Die Aufrechnungsbefugnis des Abtretungsschuldners bei der Zession künftiger Forderungen’, *JBl*, [online]. Elérhető itt: <https://rdb.manz.at/document/rdb.tso.L10604060003> (letöltve: 2023. március 10.).
- Beig, D. (2007) *Die Zession künftiger Forderungen*. Manz, [online]. Elérhető itt: https://rdb.manz.at/document/C_2008.01.07_14.32.35-474 (letöltve: 2023. március 10.).
- Böhm, H., Pletzer, R., Spruzina, C. és Stabentheiner, J. (2018) *GeKo Wohnrecht. Gesamtkommentar Wohnrecht*. Wien: Manz Verlag.
- Ertl, G. (2022) ‘§§ 1375–1410’ in Rummel, P. és Lukas, M. *ABGB. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*. Manz, [online]. Elérhető itt: https://rdb.manz.at/nachschlagen?execution=e5s1#/1101_2_abgbrummel_abgb_p0006 (letöltve: 2023. március 10.).
- Gamerith, H. (2022) ‘§§ 1342–1367’ in Rummel, P. és Lukas, M. *ABGB. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*. Manz, [online]. Elérhető itt: https://rdb.manz.at/nachschlagen?execution=e5s1#/1101_2_abgbrummel_abgb_p0006 (letöltve: 2023. március 10.).
- Gárdos, P. (2005) ‘Tartozásátvállalás, mint nováció’, *Polgári jogi kodifikáció*, 3–21. o.

- Heidinger, A. (2021) '§§ 1293-1503' in Schwimann, M. és Kodek, G. (szerk.) *ABGB Praxis-kommentar*. LexisNexis, [online]. Elérhető itt: <https://360.lexisnexis.at/> (letöltve: 2023. március 10.).
- Hruza, E. (1881) *Zur Lehre von der Novation nach österreichischem und gemeinem Recht*. Erlangen: Verlag von Andreas Deichert.
- Koziol, H. (1989) *Einwendungsmöglichkeiten und Rückabwicklung bei Drittfinanzierung mit Einlösung der Kaufpreisforderung Zur Entscheidung des OGH 30. 6. 1988, 8 Ob 25/88*. Lexis Nexis, [online]. Elérhető itt: <https://rdb.manz.at/document/rdb.tso.CLoeba198900246> (letöltve: 2023. május 10.).
- König, B. (1996) 'Gedanken zur Rechtsnatur des Factoring', *ZIK*, (1), [online]. Elérhető itt: https://lesen.lexisnexis.at/_/gedanken-zur-rechtsnatur-des-factoring/artikel/zik/1996/1/ZIK_1996_1.html (letöltve: 2023. március 10.).
- Lukas, M. (2000) *Zession und Synallagma: Abtretungsverbot, Drittschuldneranerkennnis, Konkurs des Zedenten*. Wien: Verlag Orac.
- Lukas, M. (2017) '§§ 1392–1410' in Kletečka, A. és Schauer, M. (szerk.) *ABGB-ON*. Manz, [online]. Elérhető itt: <https://rdb.manz.at/> (letöltve: 2023. március 10.).
- Mayrhofer, H., Ehrenzweig, Adolf és Ehrenzweig, Armin (1986) *Das Recht der Schuldverhältnisse. Abteilung 1, Allgemeiner Lehren*. Wien: Manz.
- Zöchling-Jud, B. és Kogler, D. (2012) 'Anfechtungsrisiken beim Factoring – Zugleich ein Beitrag zur Rechtsnatur des Factoring', *ÖBA*, (7), [online]. Elérhető itt: <https://rdb.manz.at/document/rdb.tso.LIoeba20120705> (letöltve: 2023. március 10.).
- *** https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap14_o.xml?section-view=true;section=3 (letöltve: 2023. május 10.).

Csehország

- Arndts, K. L. (2010) *Učební kniha pandekt. Oddělení druhé. Kniha třetí. O závazcích (reprint vydania z r. 1886) [Pandekták tankönyv. Második szakasz. Harmadik könyv. A kötelmekről (az 1886-os kiadás újranyomása)]*. Praha: Wolters Kluwer.
- Bakeš, M. és Vybíral, R. (2020) 'Subrogace v oblasti pojišťovnictví se zaměřem na mezinárodní prvek' ['A biztosítási jogutódlás, különös tekintettel a nemzetközi elemre'], *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* 3, 66(3), 9–14. o.
- Bartošek, M. (1994) *Encyklopedie římského práva [A római jog enciklopédiája]*. Praha: Academia.
- Bejček, J., Šilhán, J. és mtsai. (2015) *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání [Kereskedelmi szerződések. Üzleti kötelmek]*. Praha: C. H. Beck.

- Böszörményi, J. (2021) 'Factoring v účtovníctve verzus bankový úver' ['Számviteli faktoring kontra banki hitel'], *Daňový špeciál*, (2), [online]. Elérhető itt: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/1-factoring-v-uctovnictve.htm> (letöltve: 2021. október 8.).
- Brodec, J. és Janeček, V. (2014) 'Podstatná změna smlouvy jakožto privativní novace' ['A szerződés jelentős módosítása, mint privatív nováció'], *Jurisprudence*, 5/2014, 3–13. o.
- Čech, F. (2013b) *K novaci dle NOZ a jednomu (zdanlivému) rozporu* [Az új Ptk. szerinti novációról és egy (látszólagos) ellentmondásról] [online]. Elérhető itt: <https://www.obczan.cz/clanky/k-novaci-dle-noz-a-jednomu-zdanlivemu-rozporu?do=detail-export> (letöltve: 2021. november 4.).
- Červinka, M. (2014) *Obecně k zajištění a utvrzení dluhů podle NOZ* [Általában az új Ptk. követelésbiztosítási rendelkezéseiről] [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/obecne-k-zajisteni-a-utvrzeni-dluhu-podle-noz-93481.html> (letöltve: 2021. november 4.).
- Češka, Z. (1987) *Občanský zákoník: komentář* [Polgári törvénykönyv: kommentár]. Praha: Panorama.
- Disman, M. és Vojtěch, P. (2017) *Postoupení části pohledávky zajištěné zástavním právem zapsaným ve veřejném seznamu* [A nyilvános jegyzékbe felvett zálogjoggal biztosított követelés egy részének engedményezése] [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/postoupeni-casti-pohledavky-zajistene-zastavnim-pravem-zapsanym-ve-verejnem-seznamu-106348.html> (letöltve: 2021. november 1.).
- Doležal, R. (2018) *Novace závazku ze smlouvy o dílo po uplynutí lhůty k plnění* [A vállalkozási szerződés szerinti kötelezettség újítása a teljesítési időszak lejárta után] [online]. Elérhető itt: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/novace-zavazku-ze-smlouvy-o-dilo-po-uplynuti-lhuty-k-plneni> (letöltve: 2021. október 12.).
- Dosedělová, T. (2017) *Následky porušení smluvního zákazu postoupení pohledávky* [A szerződéses engedményezési tilalom megsértésének következményei] [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nasledky-poruseni-smluvniho-zakazu-postoupeni-pohledavky-106507.html> (letöltve: 2021. november 1.).
- Dvořák, B. (2014a) 'Assignment of a Contract in the New Czech Civil Code', *ELTE Law Journal*, (2), 123–130. o.
- Dvořák, B. (2014b) '§1879–1907' in Hulmák, M. és mtsai. (2014) *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721–2054)* [V. Polgári törvénykönyv: Kötelmi jog: általános rész (1721-2054. §)]. Praha: C. H. Beck.
- Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. és mtsai. (2013) *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část* [Anyagi polgári jog. 1. kötet: Általános rész]. Praha: Wolters Kluwer.

- Eliáš, K. (1997) 'Předmět postupu (Příspěvek k výkladu § 523 občanského zákoníku) [‘A tárgy. Hozzászólás a Polgári törvénykönyv 523. § értelmezéséhez’], *Právnik*, 136(10), 910–935. o.
- Eliáš, K. (2010) 'Návrh českého občanského zákoníku: obrat paradigmat' [‘A cseh Polgári törvénykönyv tervezete: paradigmaváltás’], *Právní rádce*, 18, 4–13. o.
- Eliáš, K. (2013) 'Problematická ustanovení nového občanského zákoníku a jejich výklad' [‘Az új Polgári törvénykönyv problémás rendelkezései és értelmezésük’], *Bulletin advokacie*, (11), 27–32. o.
- Eliáš, K. (2014) 'Některé otázky související s postoupením pohledávky' [‘A követelés engedményezésével kapcsolatos egyes kérdések’], *Sborník Karlovarské právnické dny*, 22, 17–36. o.
- Eliáš, K. és mtsai. (2008) *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek. 1. vyd [Polgári törvénykönyv. Nagykommentár. 2. kötet. 1. kiadás.]*. Praha: Linde.
- Elischer, D. és Šebesta, K. (2007) 'Cese smlouvy jako nový institut českého soukromého práva, Několik úvah k obecné úpravě postoupení smlouvy' [‘A szerződés átruházása mint a cseh magánjog új intézménye, néhány megfontolás a szerződés átruházásának általános szabályozásáról’], *Právní fórum*, (5), 162–172. o.
- Fiala, J., Kindl, M. és mtsai. (2009) *Občanský zákoník. Komentář. II. díl [Polgári törvénykönyv. Komentár. II. rész.]*. Praha: Wolters Kluwer.
- Grulich, T. (2008) 'K otázce přípustnosti tzv. cese smlouvy' [‘Az úgynevezett szerződéses engedményezés elfogadhatóságának kérdéséről’], *Právní rozhledy*, 16/2008, 210–215. o.
- Handlar, J. (2006) 'K pojmu privativní a kumulativní novace' [‘A privatív és kumulatív újítás fogalmáról’], *Časopis pro právní vědu a praxi*, (2), 115–121. o.
- Handlar, J. (2008) 'Dohoda o změně závazku: novace a narovnání podle návrhu nového občanského zákoníku' [‘Kötelezettséget módosító megállapodás: újítás és egyezség az új Polgári törvénykönyv tervezete szerint’], *Právnik*, 1/2008, 70–85. o.
- Handlar, J. (2010) *Zánik závazků dohodou v občanském a obchodním právu [A kötelezettségek megállapodással történő megszűnése a polgári és kereskedelmi jogban]*. Praha: C. H. Beck.
- Handlar, J. (2013) 'K postoupení pohledávky a notifikaci postoupení podle nového občanského zákoníku' [‘Követelések engedményezése és az engedményezés bejelentése az új Polgári törvénykönyv szerint’], *Právní rozhledy*, (22), 782–786. o.
- Heyrovský, L. (1910) *Dějiny a system soukromého práva římského. 4. vyd [A római magánjog története és rendszere. 4. kiadás.]*. Praha: J. Otto.
- Hulmák, M. és mtsai. (2014) *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721–2054) [Polgári törvénykönyv V: Kötelmi jog: általános rész (1721–2054. §)]*. Praha: C. H. Beck.

- Hurdík, J. (1999) 'Postoupení pohledávky a postavení dlužníka' ['Követelés engedményezése és az adós helyzete'], *Časopis pro právní vědu a praxi*, (2), 140–145. o.
- Jakubovič, D. (2005) 'Zmeny v subjektoch a obsahu obchodno-právnych záväzkov v právnom poriadku Slovenskej republiky' ['A kereskedelmi jogi kötelezettségek alanyának és tartalmának változása a Szlovák Köztársaság jogrendjében'], *Časopis pro právní vědu a praxi*, (3), 260–275. o.
- Janků, P. (2015) *Důsledky porušení zákazu postoupení pohledávky* [Az engedményezési tilalom megsértésének következményei] [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dusledky-poruseni-zakazu-postoupeni-pohledavky-100037.html?mail> (letöltve: 2021. október 12.)
- Jeřábek, J. és Novotný, P. (2015) *Specifika postoupení pohledávky dle NOZ* [Az új Ptk. szerinti követelés engedményezésének jellemzői] [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/specifika-postoupeni-pohledavky-dle-noz-97485.html> (letöltve: 2021. október 12.)
- Kahle, B. (2015) '§ 109 až 190, § 346 až 363' in Vysokajová, M. és mtsai. *Zákoník práce, Komentář. 5. Vydání* [Munka törvénykönyve, kommentár. 5. kiadás]. Praha: Wolters Kluwer.
- Kincl, J., Skřejpek, M. és Urfus, V. (1995) *Římské právo. 2. dopl. a přeprac. vyd* [Római jog. 2. átdolgozott kiadás]. Praha: C. H. Beck.
- Kindl, T. (2014a) '§ 1897 (Souhlas postoupené strany)' in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. és mtsai. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520)* [Polgári törvénykönyv. Kommentár. V. kötet (1721–2520. §)]. Praha: Wolters Kluwer.
- Kindl, T. (2014b) 'Díl 6. Změny závazků' in Švestka, J. és mtsai. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520)* [Polgári törvénykönyv. Kommentár. V. kötet (1721–2520. §)]. Praha: Wolters Kluwer.
- Knapp, V. és mtsai. (1956) *Učebnica občianskeho a rodinného práva. II. zväzok. Závazkové právo. 2. vyd* [A polgári és családjog tankönyve. II. kötet. Kötelmi jog. 2. kiadás]. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry.
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. és mtsai. (2002) *Občanské právo hmotné: Svazek I* [Anyagi polgári jog: I. kötet.]. Praha: ASPI Publishing, s.r.o.
- Knoblochová, V. (2014) *Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1902 – Novace* [Kommentár a 89/2012. sz. törvényhez, Polgári törvénykönyv, 1902. § – Újítás] [online]. Elérhető itt: <https://www.fulsoft.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-1902-novace-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUH4EtuvCofjP1DmnWo4O-Y18zXuC2MD7KvtVw/> (letöltve: 2021. november 4.).

- Knoblachová, V. (2020) *Postoupení smlouvy [Szerződés átruházása]* [online]. Elérhető itt: <https://www.fulsoft.cz/33/postoupeni-smlouvy-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EnhEI8yvqwHRMwz2p2ocrPxs/> (letöltve: 2021. október 12.).
- Kočí, P. (2005) *Postoupení pohledávky a jiné změny v subjektech závazkového právního vztahu [Követelések engedményezése és egyéb változások a jogviszony alanyában]* [online]. Elérhető itt: <https://www.e-advokacie.cz/cs/clanky/postoupeni-pohledavky-a-jine-zmeny-v-subjektech-zavazkoveho-pravniho-vztahu> (letöltve: 2021. november 4.).
- Kováč, M. és Stumpfová, P. (2021) 'Factoring – známy pojem, avšak málo a někdy i nesprávně používaný' ['Faktorálás – jól ismert fogalom, de kevésbé és néha helytelenül használják'], *Newsletter Fučík & partneři (Grant Thornton Česká republika)*, 14, [online]. Elérhető itt: <https://www.gtnews.cz/publikace/factoring-znamy-pojem-avsak-malo-a-nekdy-i-nespravne-pouzivany/#:-:text=Co%20to%20je%20factoring,p%25%99ed%20jejich%20splatnost%20AD%20C%20ofactoringovou%20spole%20C4%20nost%20AD> (letöltve: 2021. november 4.).
- Kožušník, R. (2010) 'Systém ochrany postoupeného dlužníka' ['Hozzárendelt adósvédelmi rendszer'], *Právní rozhledy*, 2010/13, 457–463. o.
- Lazar, J. (2006) *Otázky kodifikácie súkromného práva [A magánjog kodifikációjának kérdései]*. Bratislava: Iura Edition.
- Lojtková, K. (2018) *Smluvní zákaz postoupení pohledávky a následky jeho porušení [A követelések engedményezésének szerződéses tilalma és megszegésének következményei]* [online]. Elérhető itt: https://www.iurium.cz/2018/11/26/smluvni-zakaz-postoupeni-pohledavky-a-nasledky-jeho-poruseni/#_ftn5 (letöltve: 2021. november 1.).
- Matzner, J. (2019) *Institut postoupení smlouvy a jeho zákonná specifikace [A szerződés átruházásának intézménye és jogi jellemzői]* [online]. Elérhető itt: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/institut-postoupeni-smlouvy-a-jeho-zakonna-specifikace> (letöltve: 2021. október 13.).
- Müllerová, L. (2009) 'Factoring – jedna z hlavních forem financování malých a středních podniků' ['Factoring – a kis- és középvállalkozások egyik fő finanszírozási formája'], *Journal of Competitiveness*, (1), 75–83. o.
- Müllerová, L. és Mejzlík, L. (2019) 'Interpretace Národní účetní rady I-12 Factoring' ['A Nemzeti Számviteli Standard Testület I-12 értelmezése Factoring'], *Auditor*, 26(4), 7–14. o.
- Novák, P. (2013) 'Postoupení pohledávek v režimu nového občanského zákoníku' ['Követelések engedményezése az új Polgári Törvénykönyv szerint'], *Rekodifikační novinky*, (5), [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/postoupeni-pohledavek-v-rezimu-noveho-obcanskeho-zakoniku-91544.html?mail> (letöltve: 2021. október 11.).

- Plecitý, V., Vrabec, J. és Salač, J. (2004) *Základy občanského práva [A polgári jog alapjai]*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Raban, P. és mtsai. (2013) *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva [Anyagi polgári jog. Viszonylagos dologi jogok]*. Brno: Václav Klemm.
- Rebro, K. és Blaho, P. (2003) *Rímske právo. Tretie, doplnené vydanie [Római jog. Harmadik, kiegészített kiadás]*. Bratislava–Trnava: Iura Edition.
- Rebro, K. és Blaho, P. (2010) *Rímske právo. Štvrté prepracované a doplnené vydanie [Római jog. Negyedik átdolgozott és bővített kiadás]*. Bratislava–Trnava: Iura Edition.
- Roppo, V. (2001) *Il Contratto*. Milano: Giuffrè Editore.
- Rybníčková, P. (2016) *Postoupení smlouvy – obecně i prakticky [A szerződés átruházása – általában és gyakorlatilag]* [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/postoupeni-smlouvy-obecne-i-prakticky-103327.html> (letöltve: 2021. december 5.).
- Schejbal, M. (2020) *Postoupení smlouvy [Szerződés átruházása]* [online]. Elérhető itt: <https://pravopropodnikatele.cz/postoupeni-smlouvy/> (letöltve: 2021. november 5.).
- Schelle, K. és Tauchen, J. (2012) *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů [Polgári törvénykönyvek. A polgári törvénykönyvek, indokolások és korabeli kommentárok teljes gyűjteménye.]*. Ostrava: KEY Publishing.
- Šebesta, K. és Elischer, D. (2007) 'Cese smlouvy jako nový institut českého soukromého práva. Několik úvah k obecné úpravě postoupení smlouvy' ['A szerződés mint a cseh magánjog új intézménye. Néhány megfontolás a szerződésátruházás általános szabályozásáról']. *Právní fórum*, (5), 162–172. o.
- Šilhán, J., Hulmák, M. és mtsai. (2014) *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054) [Polgári törvénykönyv V. Kötelmi jog. Általános rész (1721–2054. §)]. Komentář*. Praha: C. H. Beck.
- Švestka, J. és Dvořák, J. (2009) (szerk.) *Občanské právo hmotné. 5. jubilejní aktualizované vydání [Anyagi polgári jog. 5. évfordulós frissített kiadás]*. Praha: Wolters Kluwer.
- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. és mtsai. (2014) *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520) [Polgári törvénykönyv. Kommentár. V. kötet (1721–2520. §)]*. Praha: Wolters Kluwer.
- Švestka, J. és mtsai. (2008) *Občanský zákoník II. § 460–880 Komentář [Polgári törvénykönyv II. 460–880. § Kommentár]*. Praha: C. H. Beck.
- Vitéz, M. (2011) 'Zmluva o faktoringu' ['Faktoring szerződés'], *Právny obzor*, (5), 501–517. o.
- Vnenk, V. (2014) *Plnění za jinou osobu s výhradou subrogace (subrogačního postihu) [Teljesítés egy másik személy javára a szubrogáció (szubrogációs bírság) fenntartásával]* [online]. Elérhető itt: https://www.vzory.cz/blogy/plneni-za-jinou-osobu-s-vyhradou-subrogace-subrogacniho-postihu/#.YYErtC__7zI (letöltve: 2021. november 5.).

- Vojáčková, A. és Toman, P. (2015) *K otázce určitosti dohody o narovnání* [Az egyezségi megállapodás véglegességének kérdését illetően] [online]. Elérhető itt: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-otazce-urcitosti-dohody-o-narovnani-99582.html> (letöltve: 2021. december 5.).
- Vrajík, M. (2012) 'Právní aspekty faktoringu' ['A faktoring jogi vonatkozásai'], *Daňová a hospodářská kartotéka*, (10), 27–31. o.
- Zach, T. (2014) *Postoupení smlouvy. Diplomová práce* [A szerződés átruházása. Diplomamunka]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.
- *** <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=89&r=2012> (letöltve: 2021. október 12.).
- *** <http://obcanskyzakonik.justice.cz>. (letöltve: 2021. október 12.).
- *** <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/obcansky-zakonik-bude-ucinny-od-roku-2014-93166/> (letöltve: 2021. október 12.).
- *** <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. (letöltve: 2021. október 16.).
- *** <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/obcansky-zakonik-bude-ucinny-od-roku-2014-93166/> (letöltve: 2021. október 12.).
- *** <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (letöltve: 2021. november 2.).

Magyarország

- Almási, A. (1926) *A kötelmi jog kézikönyve*. Budapest: Tébe.
- Apáthy, I. (1882) *Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Kötelmi jog*. Budapest: Egyetemi Nyomda.
- Bodzási, B. (2015) 'A Ptk. hatálybalépése után felmerült gazdasági igények hatása', *Fontes Iuris*, (3–4), 57–65. o.
- Bodzási, B. (2021) 'A teljesítő kezest megillető megtérítési követelés jogi jellegéről', *Gazdaság és Jog*, (11–12), 16–20. o.
- Fuglinszky, Á. és Tókey, B. (2018) *Szerződési jog. Különös rész*. Budapest: ELTE Eötvös.
- Fuglinszky, Á. és Tókey, B. (2022) *Szerződési jog. Különös rész*. Budapest: ELTE Eötvös.
- Gárdos, P. (2003) 'Az engedményezésre vonatkozó szabályok újragondolása a nemzetközi gyakorlat tükrében', *Polgári Jogi Kodifikáció*, (5), 3–18.
- Gárdos, P. (2004) 'Az engedményezés az UNCITRAL egyezményben és a készülő új Polgári Törvénykönyvben', *Gazdaság és Jog*, (3), 11–17. o.
- Gárdos, P. (2005) 'Tartozásátvállalás mint nováció', *Polgári Jogi Kodifikáció*, (1), 3–12. o.
- Gárdos, P. (2010a) *Az engedményezés*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

- Gárdos, P. (2010b) 'A faktoring szerződés Polgári Törvénykönyvben történő szabályozásához', *Gazdaság és Jog*, (9–10), 16–23. o.
- Gárdos, P. (2018) 'A faktoring szerződés' in Vékás, L. és Gárdos, P. (szerk.) *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest: Wolters Kluwer Kiadó, 2017–2020. o.
- Gárdos, P., Tóth, B., Szabó, I., Parlagi, M. és Darákné Nagy, Sz. (2013) *Hatodik Könyv: Kötelmi jog különös rész* [online]. Elérhető itt: http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/ptk_e_learning/ptk9/lecke30_lap1.html (letöltve: 2022. december 28.).
- Gombos, K. (2022) 'Szladits Károly öröksége – az újabb bírói jogértelmezési gyakorlat tükrében' in *Elmélet és praktikum – Hagyománytiszteltetés és modernitás*. Miskolc: Miskolci Egyetem ÁJK, 139–165. o.
- Görög, F. (1939) 'A kötelem megerősítése, módosítása és megszűnése. A kötelem módosulása' in Szladits, K. (szerk.) *Magyar magánjog 3. Kötelmi jog általános része*. Budapest: Általános Nyomda és Grafikai Intézet Rt.
- Grosschmid, B. (1933) *Fejezetek kötelmi jogunk köréből, II. köt., 2. rész*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- Juhász, Á. (2019) *A szerződésmódosítás kérdésköre a magyar polgári jogban*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary.
- Juhász, Á. (2021) 'A módosító ügylet érvénytelensége', *MJSZ*, (2) Különszám, 105–121. o.
- Katona, M. (1899) *A mai érvényű magyar magánjog vezérfonala*. Pozsony–Budapest: Stampfel Károly kiadása.
- Kiss, K. (2007) 'Az engedményezési megállapodásban határozottan és pontosan meg kell jelölni azt a követelést, amelyre az engedményezés vonatkozik', *Gazdaság és Jog*, (5), [online]. Elérhető itt: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/4719093> (letöltve: 2023. március 12.).
- Kolosváry, B. (1930) *Magánjog. A magyar magánjogból tartott egyetemi előadások rövid foglalata*. Budapest: Studium.
- Leszkoven, L. (2006) 'Idegen követelés saját név alatt történő érvényesítése', *Magyar Jog*, (10), 615–621. o.
- Márkus, D. (1907) *Az osztrák általános Polgári Törvénykönyv mai érvényében, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta Dr. Márkus Dezső*. Budapest: Grill Károly könyvkiadóvállalata.
- Nagy, Z. (2007) 'A faktoring közjogi szabályozásának aspektusai Magyarországon', *Miskolci Jogi Szemle*, (2), 72–90. o.
- Nagy, Z. (2013) 'A faktoring ügylet egyes szabályozási problémái az új Polgári Törvénykönyvben', *Pázmány Law Working Papers*, (7), 3–4. o.

- Osztovits, A. (szerk.) (2014) *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, III. köt.* Budapest: Opten Informatikai Kft. [elektronikus formában].
- Papp, T. (2013a) 'A faktoring-szerződés jövője az új Ptk. tükrében I.', *Céghírnök*, (10), 13. o.
- Papp, T. (2013b) 'A faktoring-szerződés jövője az új Ptk. tükrében II.', *Céghírnök*, (11), 14. o.
- Papp, T. (2013c) 'A faktoring-szerződés jövője az új Ptk. tükrében III.', *Céghírnök* (12), 11–14. o.
- Papp, T. (2015a) 'A Ptk-ban részlegesen szabályozott atipikus szerződések' in Papp T. (szerk.) *Atipikus szerződések*. Budapest: Opten Kft. [elektronikus kiadás].
- Papp, T. (2015b) 'A Ptk-n kívüli faktoring szerződés' in Papp Tekla (szerk.) *Atipikus szerződések*. Budapest: Opten Kft. [elektronikus kiadás].
- Petrik, B. (2003) 'A faktoring ügyletekről', *Magyar Jog*, (1), 8–20. o.
- Petrik, B. (2021) 'Szerződésátruházás' in Wellmann, Gy. (szerk.) *Az új Ptk. magyarázata V/VI. Polgári jog. Kötelmi jog. Első és Második Rész. (Negyedik, átdolgozott, bővített kiadás)*. Budapest: HVGORAC.
- Pintér, A. (2011) 'A faktoring-szabályozás új korszaka', *Magyar Jog*, (2), 107–114. o.
- Raffay, F. (1909a) *A magyar magánjog kézikönyve 2. kötet*. Budapest: Benkő Gyula cs. és kir. udvari Könyvkereskedése.
- Raffay, F. (1909b) *A magyar magánjog kézikönyve, Harmadik, jelentékenyen bővített és javított kiadás*. Győr: „Pannonia” Könyvnyomda és Könyvkiadóhivatal.
- Rudolf, L. (1937) *A forgatmány*. Budapest: Justitia.
- Serák, I. (2012) 'A gyermektartásdíj engedményezhetősége', *Magyar Jog*, (7), 429–435. o.
- Szászy, I. (1943) *A kötelmi jog általános tanai*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- Szászy-Schwarz, G. (1911) *Új irányok a magánjogban*. Budapest: A Magyar Jogászegylet Könyvkiadó Vállalata 4/2., Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat.
- Szilágyi, F. (2017) *Die Vorausabtretung im Gefüge des deutschen und ungarischen Rechts sowie des DCFR*. Göttingen: Universitätsverlag Osnabrück bei V&R Unipress.
- Szladits, K. (1932) 'A kötelelem jogalkata' in Almási, A. (szerk.) *Glossa Grosschmid Béni Fejezetek kötelmi jogunk köréből című művéhez, II. kötet*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- Szladits, K. (1941) *Magyar magánjog 3. Kötelmi jog általános része*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- Újvári, T. (2014) 'Kodifikációs pontatlanságok az új Polgári Törvénykönyv szövegében', *Magyar Jog*, (9), 509–514. o.
- Vékás, L. (2019) *Szerződési jog. Általános rész*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Vékás, L. és Gárdos, P. (szerk.) (2020) *Nagykommentár a polgári törvénykönyvhöz, 2. kötet*. Budapest: Wolters Kluwer.

- Veress, E. (2022b) *Fejezetek a magyar magánjogi kodifikáció történetéből. Európai kitekintéssel.* Kolozsvár: Forum Iuris.
- Világhy, M. és Eörsi, Gy. (1962) *Magyar polgári jog I–II.* Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat.
- Wellmann, Gy. (szerk.) (2022) *Polgári Jog I–IV. – új Ptk. – Kommentár a gyakorlat számára, 6. kiad.* Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.; ORAC Kiadó Jogkódex [elektronikus formában].
- Zlinszky, I. (1899) *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire, VII. kiadás.* Budapest: Franklin-Társulat.
- Zsögöd, B. (1900) *Fejezetek kötelmi jogunk köréből, II. kötet.* Budapest: Athenaeum.
- *** <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/8/8a/8a6/8a6104b82e2a98f78a5b4f534b6c74bb522cca18.pdf> (letöltve: 2023. május 14.).
- *** http://www.faktoringszovetseg.hu/html/a_factoringrol_altalaban.html (letöltve: 2023. május 14.).

Lengyelország

- Brzozowski, A. (2006) ‘Klasyfikacja umów’ [‘A szerződések osztályozása’] in Łętowska, E. (szerk.) *System prawa prywatnego, t. 5, Prawo zobowiązań – część ogólna.* Warszawa: Beck.
- Ciepla, H. (2011) *Komentarz do Kodeksu Cywilnego, Księga trzecia. Zobowiązania, Tom 1 [Kommentár a Polgári Törvénykönyv harmadik könyvéhez. Kötelmek, 1. kötet],* Warszawa: LexisNexis.
- Ciepla, H. (2018a) ‘Art. 509’ [‘509. cikk’] in Gudowski, J. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. 2.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-ogolna-wyd-ii-587754808> (letöltve: 2023. március 20.).
- Ciepla, H. (2018b) ‘Art. 514’ [‘514. cikk’] in Gudowski, J. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. 2.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-ogolna-wyd-ii-587754808> (letöltve: 2023. március 20.).
- Ciepla, H. (2018c) ‘Art. 518’ [‘518. cikk’] in Gudowski, J. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. 2.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-ogolna-wyd-ii-587754808> (letöltve: 2023. március 20.).

- Drapała, P. (1999) 'Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 23 marca 1999, II CKN 24/98 OSNC 1999' ['Glossza a Legfelsőbb Bíróság 1999. március 23-i ítéletéhez, II CKN 24/98 OSNC 1999.'], *PPH*, (6).
- Drapała, P. (2000) 'Glosa do wyroku SN z dnia 3 listopada 1998 r., I CKN 653/98' ['Glossza a Legfelsőbb Bíróság 1998. november 3-i ítéletéhez (I CKN 653/98)'], *PPH*, (3).
- Drapała, P. (2010) 'Cywilne prawo – zobowiązania – przelew wierzytelności – świadczenie w miejsce wykonania (*cessio in solutum*). Glosa do wyroku SN z dnia 17 października 2008 r., I CSK 100/08' ['Polgári jog – kötelmek – követelések engedményezése – dolog átadása a teljesítés helyett (*cessio in solutum*). Glossza a Legfelsőbb Bíróság 2008. október 17-i ítéletéhez, I CSK 100/08], *OSP* [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/glosy/cywilne-prawo-zobowiazania-przelew-wierzytelnosci-swiadczenie-w-385988648> (letöltve: 2023. május 7.).
- Gawlik, Z., Janiak, A. és Kidyba, A. (szerk.) (2014) *Kodexs cywilny. Kommentarz. Zobowiazania. Cz  sc ogólna. Tom III* [Polgári törvénykönyv. Kommentár. Kötelezettségek.   ltal  nos rész. III. kötet]. Warszawa: LEX.
- Gorczyński, J. R. (2009) 'Forma umowy odnowienia' ['A novációs megállapodás formája'], *PPH* (3), 35–46. o.
- Katner, P. (2011) *Przeniesienie wierzytelności w umowie faktoringu* [K  vetel  sek engedményezése faktoring megállapodásban]. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Katner, W. J. (2018) 'Pojęcie umowy nienazwanej' ['A meg nem nevezett szerz  d  s fogalma'] in Katner, W. J. (szerk.) *System prawa prywatnego t. IX, Umowy nienazwane*. Warszawa: Beck, 13–14. o.
- Klein, A. (1990) 'Skutki prawne braku wsp  dzia  lania d  lwnika z wierzycielem' ['Az ad  sna  k a hitelez  vel való egy  ttm  k  d  se elmulaszt  s  nak jogi k  vetkezm  nyei'], *Acta Universitatis Wratislaviensis*, (1152), 143–165. o.
- Kocot, W. J. (2018) 'Umowa faktoringu' ['Faktoring szerz  d  s'] in Katner, W. J. (szerk.) *System prawa prywatnego t. IX, Umowy nienazwane*. Warszawa: Beck, 315–316. o.
- Kozieł, G. (2013) 'Umowa faktoringu' ['Faktoring megállapodás'] in Kidyba, A. (szerk.) *Pozakodexsowe umowy handlowe*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kozieł, G. (2014a) 'Art. 509' ['509. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodexs cywilny. Kommentarz. Tom III. Zobowiazania – częsc ogólna, wyd. 2.* LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodexs-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).
- Kozieł, G. (2014b) 'Art. 510' ['510. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodexs cywilny. Kommentarz. Tom III. Zobowiazania – cz  sc ogólna, wyd. 2.* LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodexs-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).

- Kozieł, G. (2014c) 'Art. 512' ['512. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 2. LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).
- Kozieł, G. (2014d) 'Art. 513' ['513. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 2. LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).
- Kozieł, G. (2014e) 'Art. 514' ['514. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 2. LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).
- Kozieł, G. (2014f) 'Art. 515' ['515. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 2. LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).
- Kozieł, G. (2014g) 'Art. 516' ['516. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 2. LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).
- Kozieł, G. (2014h) 'Art. 518' ['509. cikk'] in Kidyba, A. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 2. LEX 2014 [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-szczegolna-587286424> (letöltve: 2023. március 20.).
- Kruczalak, K. (1997) *Factoring i jego gospodarcze zastosowanie [Factoring és annak gazdasági alkalmazása]*. Warszawa: Wydawn. Prawnicze PWN.
- Kucharski, B. (2010) *Przeniesienie praw z umowy ubezpieczenia [A biztosítási szerződés szerinti jogok átruházása]*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kuroparwiński, J. (1998) 'Cesja wierzytelności przyszłej na zabezpieczenie' ['Jövöbeni követelés biztosítékként történő engedményezése'], *Pr. Bank*, (3).
- Kuroparwiński, J. (2009) *Umowne rozporządzenie wierzytelnościami przyszłą [Egy jövőbeli követelésről való szerződéses rendelkezés]*. Toruń – Bydgoszcz: TNOiK.
- Kurowski, W. (1999) 'Factoring jako kompleks umów' ['A factoring mint szerződés-együttes'], *Rejent*, (9), 158–159. o.
- Kurowski, W. (2018) 'Art. 510' ['510. cikk'] in Fras M., Habdas, M. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353-534)*. Warszawa: Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/>

- kodeks-cywilny-komentarz-tom-iii-zobowiazania-czesc-ogolna-art-587770169 (letöltve: 2023. március 20.).
- Łętowska, E. (1967) 'Charakter przejęcia długu i poręczenia w kodeksie cywilnym' ['A tartozásátvállalás és a kezességvállalás jellege a Polgári törvénykönyvben'], *RPEiS*, (2).
- Litwińska, M. (1998) 'Przeniesienie wierzytelności przyszyłych' ['Jövőbeli követelések átruházása'], *PPH*, (8).
- Mojak, J. (1986) 'Przelew wierzytelności zabezpieczonej hipoteką' ['Jelzálogjoggal biztosított követelés átruházása'], *NP*, 1986, (3).
- Mojak, J. (1990) *Przelew wierzytelności w polskim prawie cywilnym* [Követelések átruházása a lengyel polgári jogban]. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. o.
- Mojak, J. (2021) *Obrót wierzytelnościami* [Kereskedelmi követelések]. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Muszyńska, A. és Jura, A. (2018) 'Problematyka przejścia wierzytelności o naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem – wybrane zagadnienia' ['A büntetőjogi kártérítési igények átruházása – kiválasztott kérdések'], *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, (48), 131–146. o.
- Naworski, J. P. (1998a) 'Przelew powierniczy i skuteczność przelewu ekspektatywy wierzytelności' ['A bizalmi jogátruházás és a lejárt követelés engedményezésének hatékonysága'], *MP*, (5).
- Naworski, J. P. (1998b) 'Glosa do uchwały SN z dnia 19 września 1997 r., III CZP 45/97' ['Glossza a Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i, III CZP 45/97 határozatához'], *Radca Prawny*, (3).
- Ohanowicz, A. (2007) 'Wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela. Wybór Prac' ['Harmadik személy belépése a kielégített hitelező jogaiba. Válogatott munkák'] *Studia Cywili styczne* 1969(13–14).
- Olejniczak, A. (szerk.) (2018) *System prawa prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna* [Magánjogi rendszer. 6. kötet. Kötelmi jog – általános rész]. Warszawa: Beck.
- Osajda, K. (2007) 'Factoring w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego' ['Factoring a Legfelsőbb Bíróság közelmúltbeli ítélezési gyakorlatának figyelembevételével'], *Glosa*, (1), [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/artykuly/factoring-w-najnowszym-orzecznictwie-sadu-najwyzszego-151052084> (letöltve: 2023. január 15.).
- Pyziak-Szafnicka, M. (1993) 'Przerwanie biegu przedawnienia przez uznanie' ['Az elévülési idő megszakítása elismeréssel'], *Rejent*, (9).

- Pyziak-Szafnicka, M. (2009) 'Odnowienie' ['Nováció'] in Olejniczak, A. (szerk.) *System prawa prywatnego. 6. Prawo zobowiązań – część ogólna, Tom 6.* Warszawa: Beck.
- Radwański, Z. (1981) *System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań – część ogólna [Polgári jogi rendszer. Kötelmi jog – Általános rész].* Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy.
- Radwański, Z. és Olejniczak, A. (2006) *Zobowiązania – część ogólna, wyd. 7 [Kötelmek – Általános rész, 7. kiadás].* Warszawa: Beck.
- Robaczyński, W. (2012) 'Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011 r. (III CZP 134/10)' ['A Legfelsőbb Bíróság 2011. február 24-i határozatához fűzött glossza. (III CZP 134/10)'], *Studia Prawno-Ekonomiczne*, (85), 189–198. o.
- Safjan, M. és Grzybowski, J. (1997) 'Właściwość zobowiązania jako przesłanka ważności przelewu. Glosa do wyroku SN z dnia 5 listopada 1996 r., II CKN 4/96' ['A kötelezettség megfeleltetése mint az engedményezés érvényességének előfeltétele. A Legfelsőbb Bíróság 1996. november 5-i ítélete (II CKN 4/96)']. *Glosa*, 1997, (10), 5–13. o.
- Sikorski, G. (2021a) 'Art. 509. Przelew wierzytelności' ['509. cikk – Követelések átruházása'] in Ciszewski, J. és Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).
- Sikorski, G. (2021b) 'Art. 510. Podstawa przelewu wierzytelności' ['510. cikk – A követelések engedményezésének jogalapja'] in Ciszewski, J., Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).
- Sikorski, G. (2021c) 'Art. 511. Forma umowy przelewu wierzytelności' ['511. cikk – A követelésátruházási megállapodás formája'] in Ciszewski, J. és Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).
- Sikorski, G. (2021d) 'Art. 513. Zarzuty dłużnika' ['513. cikk – Az adós kifogásai'] in Ciszewski, J. és Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).
- Sikorski, G. (2021e) 'Art. 514. Zastrzeżenie niezbywalności' ['514. cikk – Az átruházhatatlanság fenntartása'] in Ciszewski, J. és Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).

- sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707 (letöltve: 2023. március 20.).
- Sikorski, G. (2021f) 'Art. 515. Znaczenie zawiadomienia dłużnika o przelewie' ['515. cikk – Az adós az átruházásról való értesítésének jelentősége'] in Ciszewski, J. és Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).
- Sikorski, G. (2021g) 'Art. 517. Przeniesienie praw wynikających z dokumentów' ['517. cikk – Okiratok szerinti jogok átruházása'] in Ciszewski, J. és Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).
- Sikorski, G. (2021h) 'Art. 518. Wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela' ['518. cikk A kielégített hitelező jogainak átszállása'] in Ciszewski, J. és Nazaruk, P. (szerk.) *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, wyd. 1.* Wolters Kluwer [online]. Elérhető itt: <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/komentarze/kodeks-cywilny-komentarz-aktualizowany-587857707> (letöltve: 2023. március 20.).
- Stecki, L. (1994) *Umowa faktoringu [Faktoring megállapodás]*. Toruń: (kiadó nem jelölt).
- Strus, Z. (2005) 'Przegląd orzecznictwa' ['Az ítélkezési gyakorlat felülvizsgálata'], *Palestra*, 50(9–10), 187–192, o.
- Szalma, J. (2021) 'A francia Code Civil kötelmi jogi reformjáról, különös tekintettel az új magyar Ptk. korrelatív, vagy konvergens szabályaira. I. rész', *Miskolci Jogi Szemle*, 16(1), 5–17. o.
- Szponder, R. (2020) *Geneza przepisów części ogólnej polskiego kodeksu zobowiązań z 1933 r. [Az 1933. évi lengyel kötelmi törvénykönyv általános része rendelkezéseinek összefoglalása]* [online]. Elérhető itt: https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/277238/szponder_geneza_przepisow_czesci_ogolnej_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (letöltve: 2023. május 4.).
- Szpunar, A. (1997) 'Kilka uwag o odnowieniu' ['Néhány megjegyzés az újjátással kapcsolatban'], *PPH*, (12).
- Szpunar, A. (1998) 'Glosa do uchwały SN z dnia. 19 września 1997 r. III CZP 45/97' ['Glosa a Legfelsőbb Bíróság szeptember 19. III CZP 45/97. állásfoglalásához'], *OSP*, (7–8).
- Szpunar, A. (2000) *Wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela [A kielégített hitelező jogainak átvétele]*. Kraków: Zakamycze.
- Szpunar, A. (2009) 'Uwagi o tak zwanej konwersji długu' ['Észrevételek az úgynevezett adósságátváltással kapcsolatban'], *Rejent*, (10).

- Zawada, K. (1990a) *Umowa przelewu wierzytelności* [Engedményezési szerződés]. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Zawada, K. (1990b) 'Odpowiedzialność zbywcy wierzytelności za wady prawne i za wypłacalność dłużnika (art. 516 k.c.)' ['A követelés eladójának felelőssége a jogi hibákért és az adós fizetőképességéért (a Polgári törvénykönyv 516. cikke)'], *Krakowskie Studia Prawnicze*, (XXIII).
- Zawada, K. (1991) 'Ogólna charakterystyka przelewu wierzytelności' ['A követelések engedményezésének általános jellemzői'], *Rejent*, (7/8), 45–72. o.
- Zawada, K. (1992) 'Ochrona dłużnika przy przelewie wierzytelności' ['Az adós védelme a követelés engedményezése során'], *ZNUJ*, (MLVIII).
- Zawada, K. (1993) 'Factoring. Uwagi o pojęciu, funkcjach i konstrukcji prawnej' ['Faktorálás. Megjegyzések a fogalomról, a funkciókról és a jogi konstrukcióról'] in Oleszko, A. és Szytk, R. (szerk.) *Księga pamiątkowa: I Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej*. Kluczbork, 341–356. o.
- *** <http://factoring.pl> (letöltve: 2023. május 5.).

Románia

- Almási, A. (1926) *A kötelmi jog kézikönyve*. Budapest: Tébe.
- Baias, F. A., Chelaru, E., Constantinovici, R. és Macovei, I. (szerk.) (2014) *Noul Cod civil. Comentariu pe articole, Ediția a 2 completată și adăugită* [Új Polgári törvénykönyv. Cikkenkénti kommentár, 2. kiadás kiegészítve és kiegészítve]. București: Editura C. H. Beck.
- Belu Magdo, M.-L. (2022) 'Contractul de factoring' ['A faktorálási szerződés'], *Dreptul*, (3) [online]. Elérhető itt: <https://lege5.ro/App/Document/geydsmszugqztm/contractul-de-factoring> (letöltve: 2023. március 10.).
- Brîndușa, V. (2006) *Contractul de factoring* [A faktorálási szerződés]. București: Ed. Lumina Lex.
- Dogaru, I. és Drăghici, P. (2014) *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Ediția 2 revizuită și adăugită* [Polgári jog. A kötelmek általános elmélete. 2. átdolgozott és kiegészített kiadás]. Bukarest: Editura C.H. Beck.
- Dogaru, I., Popescu, T. R., Mocanu, C. és Rusu, M. (1980) *Principii și instituții în dreptul comerțului internațional* [A nemzetközi kereskedelmi jog alapelvei és intézményei]. Craiova: Editura Scrisul Românesc.
- Gárdos, P. (2005) 'Tartozásátvállalás mint nováció', *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2005/1. sz., 3–18. o.

- Ghiță, O. és Calotă Ponea, A. (2006) 'Contractul de factoring – modalitate specială de mobilizare a creanțelor utilizată de instituțiile de credit' ['A faktoringsszerződés – a követelések mobilizálásának egy speciális módja, amelyet a hitelintézetek használnak.'], *Revista de Științe Juridice*, (3), 89–94. o.
- Katona, M. (1899) *A mai érvényű magyar magánjog vezérfonala*. Pozsony–Budapest: Stampfel Károly kiadása.
- Kurucz, M. (2020) 'Jogértelmezési feszültségek és önellentmondások a fétv. 50/A.§-nak a földhaszonbérleti díj módosítására vonatkozó új szabálya kapcsán' in Gellén, K. (2020) (szerk.) *Gazdasági tendenciák és jogi kihívások a 21. században*, 2. kiadás. Szeged: Iurisperitus Kiadó.
- Miskolczi Bodnár, P. (1997) 'Egyes atipikus szerződések', *Gazdaság és Jog*, (1), 3–11. o.
- Motica, R. I. és Lupan, E. (2008) *Teoria generală a obligațiilor civile* [A kötelmek általános elmélete]. Bukarest: Lumina Lex.
- Nemeș, V. (2021) *Drept comercial, Ediția a 4-a revizuită și adăugită* [Kereskedelmi jog, 4. átdolgozott és kiegészített kiadás]. București: Ed. Hamangiu.
- Nemeș, V. és Fierbințeanu, G. (2020) *Dreptul contractelor civile și comerciale. Teorie, jurisprudență, modele* [Polgári és kereskedelmi szerződési jog. Elmélet, esetjog, modellek]. București: Ed. Hamangiu.
- Nicolae, M. (2012) 'Nulitatea parțială și clauzele considerate nescrise în lumina Noului Cod civil. Aspecte de drept material și drept tranzitoriu' ['Részleges semmisség és az új Polgári törvénykönyv fényében iratlatlannak tekintett kikötések. Anyagi jogi és átmeneti jogi kérdések'], *Dreptul* (11), 11–39. o.
- Pál, F.-Á. (2021) 'Funcția de garanție a contractului de factoring' ['A faktoringsszerződés biztosítéki funkciója'], *Revista Română de Drept al Afacerilor*, (3), 91–101. o.
- Pop, L. (2006) *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. I. Regimul juridic general sau ființa obligațiilor civile* [Polgári jogi traktátus. Kötelmek. I. köt. A polgári jogi kötelmek általános szabályai, vagyis azok léte]. Bukarest: Ed. C.H. Beck.
- Pop, L., Popa, I.-F. és Vidu, S. I., (2012) *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile* [Elemi értekezés a polgári jogról. Kötelmek]. București: Universul Juridic.
- Pop, L., Popa, I. F. és Vidu, S. I. (2015) *Curs de drept civil. Obligațiile* [Polgári jogi kurzus. Kötelmek]. București: Universul Juridic.
- Popa, I.-F. (2017) 'Factoringul – un transplant juridic acceptat de dreptul comun?' ['Factoring – a polgári jog által elfogadott jogi transzplant?'], *Revista Română de Drept Privat*, (2) [online]. Elérhető itt: <https://lege5.ro/App/Document/gi3tqnrsga4a/factoringul-un-transplant-juridic-acceptat-de-dreptul-comun> (letöltve: 2023. március 10.).

- Rusu, I. (2011) 'Incursiuni teoretice asupra funcțiilor contractului de factoring' ['A faktoring-szerződés funkcióinak elméleti megismerése'], *Studii Juridice Universitate*, (1–2), 191–211. o.
- Smarandache, L. és Dodocioiu, A. (2008) 'Considerații privind contractul de factoring' ['A faktoring-szerződéssel kapcsolatos megfontolások'], *Revista de Științe Juridice*, (4), 98–105. o.
- Székely, J., (2021) *Román polgári eljárásjog. Bővített és aktualizált 3. kiadás*. Kolozsvár: Forum Iuris Könyvkiadó.
- Szladits, K. (szerk.) (1923) *Magánjogi döntvénytár XV*. Budapest: Franklin-Trásulat.
- Tóth, L. (1938) 'Magyar magánjog – kötelmi jog'. MTA *Jogtudományi Bizottság kiadványai*, (8).
- Uliescu, M. (2014) *Noul Cod civil. Studii și comentarii. Volumul III. Partea I. Cartea a V-a, Despre obligații (art. 1164–1649) [Új Polgári törvénykönyv. Tanulmányok és megjegyzések. III. kötet. I. rész. V. könyv, A kötelekről (1164–1649. cikkek)]*. București: Universul Juridic.
- Ungureanu, C. T. (2013) 'Clauzele contractuale considerate de Noul Cod civil ca nescrise reprezentă o sancțiune autonomă' ['Az Új Polgári Törvénykönyv által íratlannak tekintett szerződéses kikötések önálló szankciót jelentenek.'], *Dreptul*, 2013/10, 48–61. o.
- Vasilescu, P. (2012) *Drept civil. Obligații [Polgári jog. Kötelek]*. București: Editura Hamangiu.
- Vékás, L. (2019) *Szerződési jog. Általános rész*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Veress, E. (2019) *Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor, ediția a 4-a [Polgári jog. A kötelek általános elmélete, 4. kiadás]*. Bukarest: C.H. Beck Könyvkiadó.
- Veress, E. (2021) *Román polgári jog. A kötelek általános elmélete, IV. bővített és aktualizált kiadás*. Kolozsvár: Forum Iuris Könyvkiadó.
- Veress, E. (2022a) *Román polgári jog. A kötelek általános elmélete, 5. bővített és aktualizált kiadás*. Kolozsvár: Forum Iuris Könyvkiadó.
- Veress, E. (2022c) 'Megjegyzések az 1959. évi IV. törvény keletkezéstörténetéhez: ideológiai környezet és valóság' in Mádl Ferenc (2022) *Magyarország első Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi IV. törvény a polgári jogi kodifikáció történetének tükrében*. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet.
- *** *Asociația Română de Factoring [Romániai Faktoring Szövetség]* [online]. Elérhető itt: <https://asociaতিadefactoring.ro/de-ce-factoring/> (letöltve: 2023. május 10.).

Szerbia

- Antić, O. (2012) *Obligaciono pravo [Kötelmi jog]*. Beograd: Pravni fakultet u Beogradu.
- Blagojević, B. és Krulj, V. (szerk.) (1980) *Komentar Zakona o obligacionim odnosima [A kötetmi viszonyokról szóló törvény kommentárja]*, I. köt. Beograd: Savremena administracija.
- Dudaš, A. (2010) 'Kauza ugovorne obaveze prema Zakonu o obligacionim odnosima Republike Srbije' ['A szerződési kötelezettség kauzája a Szerb Köztársaság Kötelmi viszonyokról szóló törvénye szerint'], *Zbornik radova Pravnog fakuleta u Novom Sadu*, XLIV(1), 145–169. o.
- Dudaš, A. (2011) 'Kauza ugovorne obaveze – francuski uticaj na Zakon o obligacionim odnosima Republike Srbije' ['A szerződési kötelezettség kauzája – francia hatás a Szerb Köztársaság Kötelmi viszonyokról szóló törvényére'], *Zbornik radova Pravnog fakuleta u Novom Sadu*, (3/II), 663–679. o.
- Dudás, A. (2012) 'A szerződés célja (kauzája) az európai és a magyar jogban', *FORVM Acta Universitatis Szegediensis: Acta juridica et politica*, (2), 87–100. o.
- Dudás, A. (2013) 'A polgári jog kodifikációjának történeti áttekintése Szerbiában', *Jogtörténeti Szemle*, 15(1), 9–17. o.
- Dudás, A. (2014) 'Az (új) szerb polgári törvénykönyv készülő Előtervezetéről' in Szalma, J. (szerk.) *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken, 2013: Polgári törvényhozás és társadalom*. Újvidék: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, 348–368. o.
- Dudaš, A. (2014) 'O celishodnosti zakonskog uređenja fiducijarnog prenosa prava svojine u pravu Srbije' ['A fiduciárius tulajdonátruházás törvényi szabályozásának célszerűségéről a szerb jogban'], *Zbornik radova Pravnog fakuleta u Novom Sadu*, (1), 209–227. o.
- Dudás, A. (2015) 'A kötetmi jog reformja Szerbiában a készülő polgári törvénykönyv fényében', *Magyar Jog*, 62(2), 79–85. o.
- Gavanski, B. (1982) *Ustupanje potraživanja ugovorom [A követelések szerződés alapján történő engedményezése]*, (doktori disszertáció). Novi Sad: Pravni fakultet u Novom Sadu.
- Karanikić Mirić, M. (2021) *Ugovorno ustupanje potraživanja u sprskom pravu [A követelés szerződés alapján történő engedményezése a szerb jogban]* in Ignjatović, Đ. (szerk.) *Kaznena reakcija u Srbiji*, 11. kötet, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 151–168. o.
- Milenković-Kerković, T. (2006) 'Promene subjekata u obligaciji i potrebe zakonskog regulisanja ugovora o faktoringu' ['Alanyváltozás a kötelemben és a faktoring szerződés törvényi szabályozásának indokoltsága'], *Pravo i privreda*, XLIII(5–8), 458–472. o.

- Milović, M. (1998) 'Ustupanje potraživanja ugovorom' ['A követelések szerződés alapján történő engedményezése'], *Pravni život*, 47(10), 879–890. o.
- Nikolić, Đ. (1998a) 'Višestruko ustupanje potraživanja' ['Többszörös engedményezés'], *Pravni život*, 47(10), 867–877. o.
- Nikolić, Đ. (1998b) 'Ustupanje potraživanja (cesija)' ['A követelések engedményezése (cessio)'], *Pravo: teorija i praksa*, 15(12), 35–48. o.
- Nikolić, Đ. (2004) 'Zabrana ustupanja potraživanja u sudskoj praksi' ['Az engedményezés titalma a bírósági gyakorlatban'] in Kovačević-Kuštrimović, R. és Danković, V. (szerk.) *Građanska kodifikacija*, 3. kötet. Niš: Pravni fakultet, Centar za publikacije, 57–74. o.
- Pajtić, B., Radovanović, S. és Dudaš, A. (2018), *Obligaciono pravo [Kötelmi jog]*. Novi Sad: Pravni fakultet u Novom Sadu – Centar za izdavačku delatnost.
- Perović, S. (szerk.) (1995) *Komentar Zakona o obligacionim odnosima [A kötelmi viszonyokról szóló törvény kommentárja]* I. köt. Beograd: Savremena administracija.
- Popov, D. (1981) 'Factoring posao kao oblik poslovne integracije' ['Factoringügylet, az üzleti integráció új formája'], *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 15(2), 171–179.
- Radišić, J. (2008) *Obligaciono pravo [Kötelmi jog]*, 8. kiadás. Beograd: Nomos.
- Radović, V. (2018a) *Stečajno pravo [Csődjog]*, I. kötet, 2. kiadás. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet.
- Radović, V. (2018b) *Stečajno pravo [Csődjog]*, II. kötet, 2. kiadás. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet.
- Salma, J. (2009) *Obligaciono pravo [Kötelmi jog]*, 6. kiadás. Novi Sad: Pravni fakultet u Novom Sadu.
- Spasić, I. (2009) 'Spefičnosti faktoring posla i ugovora o faktoringu' ['A faktorálási tranzakció sajátosságai és faktorálási kifogás'], *Pravni život*, (12), 627–642. o.
- Spasić, I. (2010) 'Prodaja nedospelih potraživanja kao jedan od mogućih oblika finansiranja u privredi (ugovori o faktoringu i forfetingu)' ['A még nem esedékes követelés adásvétele mint az üzleti finanszírozás egyik lehetséges formája a gazdaságban (faktoring és forfeiture szerződések)'], *Pravo i privreda*, (7–9), 77–93. o.
- Stanković, V. (1979) 'Ustupanje ugovora' ['Szerződésátruházás'] in Petrović, M., Ivošević, Z. és Trifunović, M. (szerk.) *Ugovorno i odštetno pravo po Zakonu o obligacionim odnosima*. Beograd: Republički sekretarija za pravosuđe i opštu upravu SR Srbije: Savez udruženja pravnika SR Srbije, 194–203. o.
- Šulejić, P. (2008) 'Fransizing, lizing, faktoring – otvorena pitanja kod regulisanja ovih ugovora u Građanskom zakoniku Srbije' ['Franchising, lízing, faktoring – nyitott kérdések ezen szerződéstípusok szabályozásával kapcsolatban a szerb Polgári törvénykönyvben'], *Sudska i upravna praksa*, 45(5–8), 499–505. o.

- Tešić, N. (2012) *Prodaja i prenos potraživanja* [A követelések adásvétele és átruházása]. Beograd: Pravni fakultet u Beogradu.
- Vizner, B. (1978a) *Komentar Zakona o obveznim odnosima* [A kötelmi viszonyokról szóló törvény kommentárja] 1. kötet. Zagreb: saját kiadás.

Horvátország

- Ernst, H. és Matanovac Vučković, R. (2012) 'Prijenos prava radi osiguranja – nedorečenosti i nedovršenosti' ['Biztosítéki célú engedményes – homályos és hiányos elemek'], *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 33(1), 145–186. o.
- Gorenc, V. (1988) *Ugovor o faktoringu* [A faktoringszerződés]. Zagreb: Školska knjiga.
- Gorenc, V. (szerk.) (2014) *Komentar Zakona o obveznim odnosima* [A kötelmi viszonyokról szóló törvény kommentárja]. Zagreb: Narodne novine.
- Grbin, I. (1989) 'Ustupanje potraživanja ugovorom (cesija)' ['A követelések szerződés alapján történő engedményezése (cessio)'], *Privreda i pravo*, 28(11–12), 712–725. o.
- Josipović, T. és Nikšić, S. (2008) 'Novi Zakon o obveznim odnosima i hrvatsko obvezno pravo' ['Az új Kötelmi viszonyokról szóló törvény és a horvát kötelmi jog'], *Evropski pravnik*, 3(4), 61–94. o.
- Klarić, P. és Vedriš, M. (2014) *Građansko pravo: opći deo, stvarno pravo, obvezno pravo i naljedno pravo* [Polgári jog – általános rész, dologi jog, kötelmi jog és öröklési jog]. Zagreb: Narodne novine.
- Markovinović, H. (2005) *Ugovor o cesiji* [Az engedményezési szerződés] (doktori disszertáció). Zagreb: Pravni fakultet Univerziteta u Zagrebu.
- Markovinović, H. (2006) Stjecanje bez osnove i cesija [Jogalap nélküli gazdagodás és engedményezés], *Pravo u gospodarstvu*, Vol. 45, 4. sz. P. 288–309.
- Markovinović, H. (2009) 'Podmirenje tražbine cesijom' ['A követelés teljesítése engedményezéssel'] in Barbić, J. és Giunio, M. (szerk.) *Zbornik Susreta pravnika Opatija*. Zagreb: Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, 325–354. o.
- Matanovac Vučković, R. és Trkanjec, M. (2016) 'Notifikacija kao element cesije tražbine' ['A kötelezett értesítése mint az engedményezés eleme'], *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 5(2), 165–184. o.
- Momčinović, H. (2012), 'Obnova (novacija) prema Zakonu o obveznim odnosima' ['Újítás (nováció) a Kötelmi viszonyokról szóló törvény szerint'], *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 62(5–6), 1701–1713. o.
- Slakoper, Z., Gorenc, V. és Bukovac Puvača, M. (2009) *Obvezno pravo* [Kötelmi jog]. Zagreb: Novi Informator.

Szlovénia

- Cigoj, S. (1984) *Komentar obligacijskih razmerij – Veliki komentar Zakona o obligacijskih razmerijih* [A kötelmi viszonyok kommentárja – a Kötelmi viszonyokról szóló törvény nagykommentárja] I. és II. kötet. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list SR Slovenije.
- Juhart, M. (1992) 'Kondicijski zahtevek pri cesiji in nekaterih drugih večesebnih razmerji' ['Jogalapránküli gazdagodásból származó igények az engedményezésnél és más többalanyú ügyletben'], *Zbornik znanstvenih razprav*, 52, 105–120. o.
- Juhart, M. (1993) 'Prehod stranskih pravic z odstopom glavne terjatve' ['A járulékos jogok átruházása a főkövetelés engedményezésével'], *Zbornik znanstvenih razprav*, 53, 103–122. o.
- Juhart, M. (1994) 'Odstop terjatve v zavarovanje in iz njega izvedene oblike zavarovanja' ['A követelés biztosítéki célú engedményezése és az ebből származtatott biztosítékok'], *Zbornik znanstvenih razprav*, 54, 149–166. o.
- Juhart, M. (1995b) 'Zavezalni in razpolagalni pravni posli – med kavzalnostjo in abstraktnostjo' ['Kötelező és rendelkező jogügyletek – a kauzalitás és az absztraktság között'], *Zbornik znanstvenih razprav*, 55, 129–148. o.
- Juhart, M. (2003) 'Transfer pogodbe' ['Szerződésátruházás'], *Pravnik*, 58(6–8), 389–410. o.
- Juhart, M. (2012) 'Večkratni odstop terjatve' ['Többszörös engedményezés'], *Pravni letopis*, 137–148. o.
- Jus, M. (2020) *Factoring in sorodni instrumenti financiranja trgovine* [Factoring és a kereskedelem finanszírozásának hasonló eszközei]. Ljubljana: a szerző kiadványa.
- Lutman, K. (2019) 'Neupravičena obogatitev v vecesebnih razmerjih' ['Jogalap nélküli gazdagodás többalanyú ügyletekben'], *Pravni letopis*, 199–218. o.
- Možina, D. és Vlahek, H. (2019) *Contract Law in Slovenia*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.
- Plavšak, N. (szerk.) (2021) *Komentar splošnega dela Obligacijskega zakonika* [A Kötelmi törvénykönyv Általános részének kommentárja], elektronikus kiadás, Tax-Fin-Lex.
- Plavšak, N., Juhart, M. és Venčur, R. (2009) *Obligacijsko pravo: splošni del* [Kötelmi jog: általános rész]. Ljubljana: GV Založba.
- Tešić, N. (2012) *Prodaja i prenos potraživanja* [A követelések adásvétele és átruházása]. Beograd: Pravni fakultet u Beogradu.
- Vrenčur, R. (2012) 'Odstop terjatve v zavarovanje in zastavna pravica na terjatvi' ['Biztosítéki célú engedményezés és a követelésen létesített biztosítékok'], *Pravni letopis*, 121–136. o.

- Vrenčur, R. és Knez, R. (2000) 'Posebne oblike pridrška lastninske pravice kot inoacija gospodarske poslovne prakse' ['A tulajdonfenntartás különös esetei mint a kereskedelmi szerződési gyakorlat új jogintézményei'], *Pravnik*, 55(6–8), 395–422. o.
- *** *Factoring survey in EBRD Countries of Operation*, 3. kiadás, 2018. szeptembere, EBRD [online]. Elérhető itt: <https://www.studocu.com/row/document/university-of-colombo/international-finance/factoring-survey-3rd-edition/16485568> (letöltve: 2021. október 29.).

Szlovákia

- Bajánková, J. és mtsai. (2019) *Občiansky zákonník II.* [Polgári törvénykönyv II.]. Bratislava: C. H. Beck.
- Böszörményi, J. (2021) 'Factoring v účtovníctve verzus bankový úver' ['Számviteli faktoring kontra banki hitel'], *Daňový špeciál*, (2), [online]. Elérhető itt: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/1-factoring-v-uctovnictve.htm> (letöltve: 2021. október 8.).
- Cashin Ritaine, E. (2008) Les règles applicables aux transferts internationaux de créance à l'aune du nouveau Règlement Rome I et du droit conventionnel in Cashin Ritaine, E. és Bonomi, A. (szerk.). *Le nouveau règlement européen «Rome I» relatif à la loi applicable aux obligations contractuelles: Actes de la 20e Journée de droit international privé du 14 mars 2008 à Lausanne*. Zurich: Schulthess Médias Juridiques.
- Cirák, J. és mtsai. (2015) *Občiansky zákonník – komentár* [Polgári Törvénykönyv – kommentár]. Bratislava: Iura Edition.
- Csach, K. (2009) 'K významu oznámenia o postúpení pohľadávky' ['Az engedményezés bejelentésének jelentőségéhez'] in Husár, J. (szerk.). *Súčasnosť a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv II.* Košice: Univerzita P. J. Šafárika.
- Danišová, L., Škrinár, A. és Syrový, I. (2021) *Právna úprava zmluvy o postúpení pohľadávky* [Az engedményezési szerződés jogi szabályozása]. Verlag Dashöfer [online]. Elérhető itt: <https://bit.ly/3G8RvLY> (letöltve: 2021. november 12.).
- Debnár, V. (2014) *Zmluva o postúpení pohľadávky* [Engedményezési szerződés] (doktori értekezés). Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta.
- Delivorias, A. (2018) *Law applicable to the third-party effects of assignments of claims*. European Parliament Research Service [online]. Elérhető itt: <https://bit.ly/3HCzVjQ> (letöltve: 2021. október 12.).
- Drozd, M. (2010) 'Postúpenie pohľadávok z daňového a účtovného pohľadu' ['Követelések engedményezése adózási és számviteli szempontból'], *Epi odborné články* [online]. Elérhető itt: <https://bit.ly/3zFwYmp> (letöltve: 2021. október 8.).

- Dulak, A. (2009) 'Dôvody a zámery rekodifikácie súkromného práva v podmienkach SR, Rekodifikácia súkromného práva v SR – ako ďalej?' ['A magánjog újrakodifikálásának okai és szándéka a Szlovák Köztársaságban. A magánjog újrakodifikálása a Szlovák Köztársaságban: hogyan tovább?'], *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*, 5–13. o.
- Dulak, A. (2016a) 'K novej kodifikácii súkromného práva – časť I.' ['A magánjog új kodifikációja felé – I. rész'], *Digital Science Magazine* [online]. Elérhető itt: <https://www.digitalmag.sk/k-novej-kodifikacii-sukromneho-prava-cast/> (letöltve: 2021. december 8.).
- Dulak, A. (2016b) 'K novej kodifikácii súkromného práva – časť II. (Hľadanie inšpirácií)' ['A magánjog új kodifikációja felé – II. rész (Inspirációkat keresve)'], *Digital Science Magazine* [online]. Elérhető itt: <https://www.digitalmag.sk/k-novej-kodifikacii-sukromneho-prava-cast-ii-hladanie-inspiracii/> (letöltve: 2021. december 8.).
- Dulak, A. (2019) 'Kodifikácia, dekodifikácia, rekodifikácia a ďalšie cesty súkromného práva' ['Kodifikáció, dekodifikáció, újrakodifikáció és a magánjog egyéb lehetőségei'] in Csach, K. (szerk.) (2019) *Ad hoc legislatíva v súkromnom práve, Zborník z medzinárodnej konferencie XIV. Lubyho právnické dni*, 76–95. o.
- Dulaková Jakúbeková, D. (2007) 'Záložné právo a postúpenie pohľadávky' ['Zálogjog és követelésátruházás'], *Justičná revue*, (4), 537–542. o.
- Dulaková Jakúbeková, D. (2021) 'The Current State of Recodification Works of Slovak Private Law and Its Perspectives (A New Civil Code per partes or en block?)', *Central European Journal of Comparative Law*, 2(1), 83–92. o.
- Dulaková, D. (2015) 'Všetko o rekodifikácii Občianskeho zákonníka (naozaj?)' ['Minden a Polgári Törvénykönyv újrakodifikálásáról (tényleg?)'] [online]. Elérhető itt: <http://www.lexfo-rum.sk/565>. (letöltve: 2021. október 26.).
- Dulaková, D. (2018) 'K celkovému konceptu návrhu novely občianskeho zákonníka a k vybraným otázkam právnej úpravy nájmu' ['A Polgári törvénykönyv módosítási tervzetetének átfogó koncepciójáról és a bérleti jogviszony jogi szabályozásának egyes kérdéseiről'], *Súkromné právo*, (6), 254–259. o.
- Eliáš, K. (2001) 'Postoupení pohľadávky – pojednání o cesi na způsob komentáře k § 524 a násl. Obč. z.' ['Követelések engedményezése – az engedményezés bemutatása a Polgári Törvénykönyv 524. és azt követő szakaszainak magyarázatával'], *Poradca podnikateľa*, (5), 2–25. o.
- Eliáš, K. és mtsai. (2008) *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek. 1. vyd [Polgári törvénykönyv. Nagykommentár. 2. kötet. 1. kiadás]*. Praha: Linde.

- Fekete, A. és Fekete, I. (2017) 'Právna povaha postihového práva ručiteľa voči dlžníkovi' ['A kezés az adóssal szembeni visszakereseti jogának jogi természete'], *Justičná revue*, (5), 612–625. o.
- Fekete, I. (2011a) *Občiansky zákonník 2. Veľký komentár* [Polgári törvénykönyv 2. nagykommentár]. Bratislava: Eurokódex.
- Fekete, I. (2011b) *Komentár zákona č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník* [Kommentár a 40/1964. sz. törvényhez, Polgári törvénykönyv] [online]. Elérhető itt: <https://bit.ly/3JRTTSL> (letöltve: 2021. október 26.).
- Fekete, I. (2015) *Občiansky zákonník. 3. zväzok (Dedenie, Závazkové právo – všeobecná časť). Veľký komentár, 2. aktualizované a rozšírené vydanie* [Polgári törvénykönyv. 3. kötet (öröklés, kötelmi jog – általános rész). Nagykommentár, 2. frissített és bővített kiadás]. Bratislava: Eurokódex.
- Fiala, J., Kindl, M. és mtsai. (2009) *Občianský zákoník. Komentář. II. díl* [Polgári törvénykönyv. Kommentár. II. rész]. Praha: Wolters Kluwer.
- Garcimartín Alférez, F. J. (2009) 'Assignment of claims in the Rome I Regulation: Article 14' in Ferrari, F. és Leible, S. (szerk.) *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. Munich: Sellier, European Law Publishers.
- Hlušák, M. (2017) *Ručenie a subrogácia* [Felelősség és szubrogáció] [online]. Elérhető itt: <https://www.lexforum.sk/650> (letöltve: 2021. október 26.).
- Hlušák, M. (2020) 'O zodpovednosti postupcu pohľadávky voči postupníkovi' ['A követelés engedményezőjének az engedménnyel szembeni felelősségéről'], *Súkromné právo*, (6), 144–156. o.
- Hlušák, M. (2021) *Rekodifikácia súkromného práva* [A magánjog újrakodifikálása] [online]. Elérhető itt: <https://www.lexforum.cz/733> (letöltve: 2021. október 26.).
- Jakubovič, D. (2005) 'Zmeny v subjektoch a obsahu obchodno-právnych záväzkov v právnom poriadku Slovenskej republiky' ['A kereskedelmi jogi kötelmek alanyának és tartalmának változása a Szlovák Köztársaság jogrendjében'], *Časopis pro právní vědu a praxi*, (3), 260–275. o.
- Jurčová, M. (2019) '§ 628' ['628. §'] in Števček, M. és mtsai. *Občiansky zákonník II, Komentár. 2. vyd.* Bratislava: C. H. Beck.
- Jurišová, A., Turóciová, J., és Šima, L. (2007) 'Postúpenie pohľadávky (cesia)' ['Követelés engedményezése (engedményezés)'], *Daňový a účtovný poradca podnikateľa*, (9), 36–42. o.
- Kincl, J., Skřejpek, M., Urfus, V. (1995) *Římské právo. 2. dopl. a přeprac vyd* [Római jog. 2. kiegészített és átdolgozott kiadás.]. Praha: C. H. Beck.
- Kožušník, R. (2010) 'Systém ochrany postoupeného dlužníka' ['Hozzárendelt adósvédelmi rendszer'], *Právní rozhledy*, (13), 457–463. o.

- Kubinská, P. (2015) *Ako postúpiť pohľadávku, záväzok alebo zmluvu?* [Hogyan lehet követelést, kötelezettséget vagy szerződést engedményezni?] [online]. Elérhető itt: <https://bit.ly/3G7emYj> (letöltve: 2021. december 1.).
- Kuchtár, J. (2018) *Novela Občianskeho zákonníka od 1.1.2021.* [A Polgári törvénykönyv módosítása 2021. január 1-től] [online]. Elérhető itt: <https://bit.ly/3q8OOnS> (letöltve: 2021. november 18.).
- Lazar, J. (2020) 'Zamyslenie nad rekodifikáciou súkromného práva' ['Elmélkedés a magánjog újrakodifikálásáról'], *Justičná revue*, (3), 355–360. o.
- Lazar, J. és mtsai. (2006) *Občianske právo hmotné 2* [Polgári anyagi jog 2]. Bratislava: Iura Edition.
- Lazar, J. és mtsai. (2010) *Občianske právo hmotné 2* [Polgári anyagi jog 2]. Bratislava: Iura Edition.
- Lazar, J. (szerk.) (2008) *Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva* [A magánjog kodifikációjára vonatkozó jogalkotási szándék tervezete]. Bratislava: Eurokodex.
- Leško, A. (2019) *Zmena obchodných záväzkových vzťahov* [A kereskedelmi kötelezettségek változása] (doktori értekezés). Bratislava: Paneurópska vysoká škola v Bratislave.
- Martinová, L. (2013) 'Factoring a forfaiting z daňového a účtovného aspektu' ['Factoring és forfaitálás adózási és számviteli szempontból'], *Daňová a účtovný poradca podnikateľa*, (9), 66–93. o.
- Némethová, N., Skorková, V. és Strapáč, P. (2019) 'Ručenie vo svetle návrhu novely Občianskeho zákonníka' ['Felelősség a Polgári törvénykönyv módosításának tervezetére tekintettel'], *Štát a právo*, 6(2–3), 244–259. o.
- Patakiová, M. és mtsai. (2016) *Obchodný zákonník, Komentár. 5. vydanie* [Kereskedelmi törvénykönyv, kommentár. 5. kiadás]. Bratislava: C. H. Beck.
- Pelikánová, I. (1998) *Komentár k obchodnímu zákonníku. 3. díl* [Kommentár a kereskedelmi törvénykönyvhöz. 3. rész.]. Praha: Linde.
- Pelikánová, I. (2009) *Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl* [Kereskedelmi jog. Kötelmi jog – összehasonlító elemzés. 4. rész]. Praha: ASPI.
- Raban, P. (2014) 'Změny závazků' ['Kötelmek változása'] in Raban, P. és mtsai. (2014) *Občianske právo hmotné: Záväzkové právo*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství.
- Štarha, Š., Potočník, Š. és Černaj, M. (2019) *Pripravovaná rekodifikácia záväzkového práva – (r)evolúcia v slovenskom súkromnom práve* [A kötelmi jog közelgő újrakodifikációja – (r)evolúció a szlovák magánjogban] [online]. Elérhető itt: <https://bit.ly/3tezCQh> (letöltve: 2021. november 11.).
- Štefanko, J. (2014) 'Ochrana subrogačného nároku ručiteľa' ['A kezes szubrogációs igényének védelme'] in Jurčová, M., Dobrovodský, R., Nevolná, Z. és Štefanko, J.

- (szerk.) *Liber amicorum Ján Lazar*. Trnava: Trnavská Univerzita v Trnave, Právnická Fakulta, 617–634. o.
- Števček, M. és mtsai. (2019) *Občiansky zákonník II, Komentár. 2. vyd.* [Polgári törvénykönyv II. Kommentár. 2. kiadás]. Bratislava: C. H. Beck.
- Švestka, J. és mtsai. (2008) *Občianský zákoník II. § 460–880 Komentář* [Polgári törvénykönyv II. 460–880. § Kommentár]. Praha: C. H. Beck.
- Švestka, J. és mtsai. (2014) *Občianský zákoník. Komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520)* [Polgári törvénykönyv. Kommentár. V. kötet (1721–2520. §)]. Praha: Wolters Kluwer.
- Svoboda, J. és mtsai. (2004) *Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy* [Polgári törvénykönyv. Kommentár és kapcsolódó jogszabályok]. Bratislava: Eurounion.
- Ukropec, A. (2016) 'Postúpenie pohľadávok v kontexte zahraničných právnych úprav' ['Követelések engedményezése a külföldi joggal összefüggésben'], *Justičná Revue*, (6–7), 737–747. o.
- Vojčík, P. és mtsai. (2008) *Občiansky zákonník. Stručný komentár* [Polgári törvénykönyv. Kiskomentár]. Bratislava: Iura Edition.
- *** <https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/aktuality/?eid=2547> (letöltve: 2021. szeptember 5.).
- *** <https://www.nrsr.sk/web/dynamic/Download.aspx?DocID=346936> (letöltve: 2021. szeptember 15.).
- *** https://www.vlada.gov.sk/share/uvsr/pvvsr_2020-2024.pdf (letöltve: 2021. szeptember 15.)

Az MFI Tudományos Közleményei eddig megjelent kötetei:

1. Veress Emőd:

A szindikátusi szerződés. 2020.

2. Domaniczky Endre:

Határterületeken – Válogatott állam- és jogtudományi írások (2010–2020). 2021.

3. Szilágyi János Ede – Hrecska-Kovács Renáta (szerk.):

A sztrájkjog összehasonlító jogi elemzése egyes európai államokban. 2021.

4. Nagy Zoltán – Horváth Attila (szerk.):

A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei. 2021.

5. Béres Nóra:

A Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetek legfontosabb jogi problémái. 2021.

6. Fazakas Zoltán József:

Nemzet, nemzetiség, kisebbség.

A magyar és román nacionalizmus aszimmetriái 1784–1940 között. 2021.

7. Hrecska-Kovács Renáta:

Nemzetközi Köszolgálati pragmatika és az ENSZ foglalkoztatási joga. 2022.

8. Visontai-Szabó Katalin – Benyusz Márta (szerk.):

A gyermek érdekének biztosítása az örökbefogadás során. 2023.